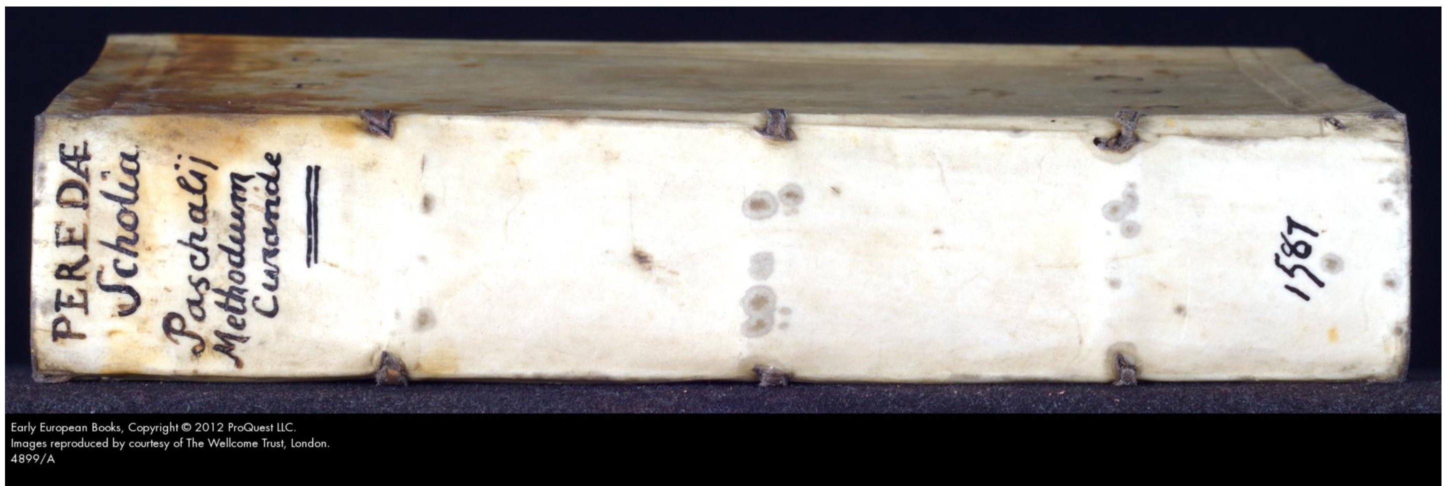
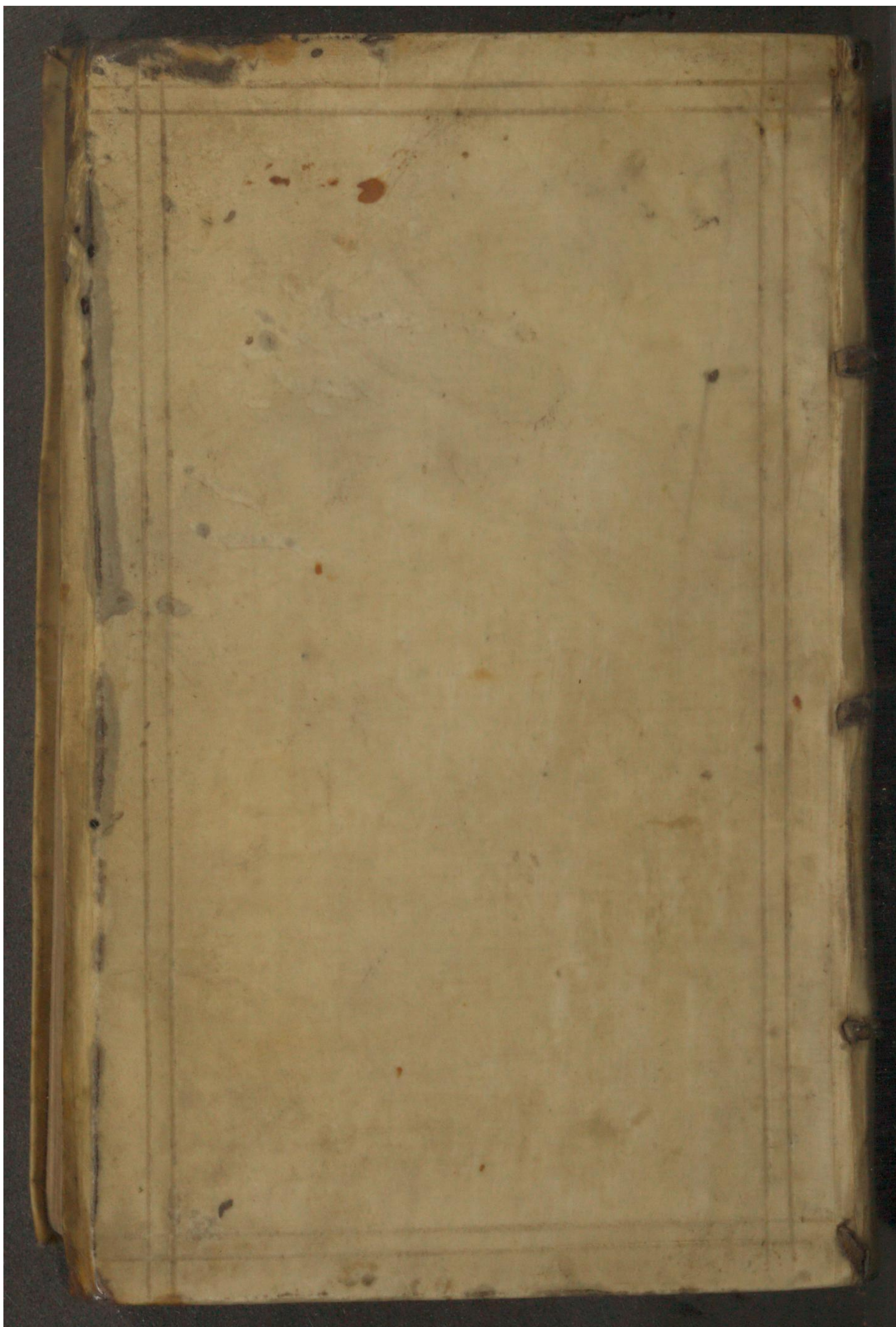
C H F

1600

PEREDÆ
Scholia
Paschalij
Methodum
Curande
1587

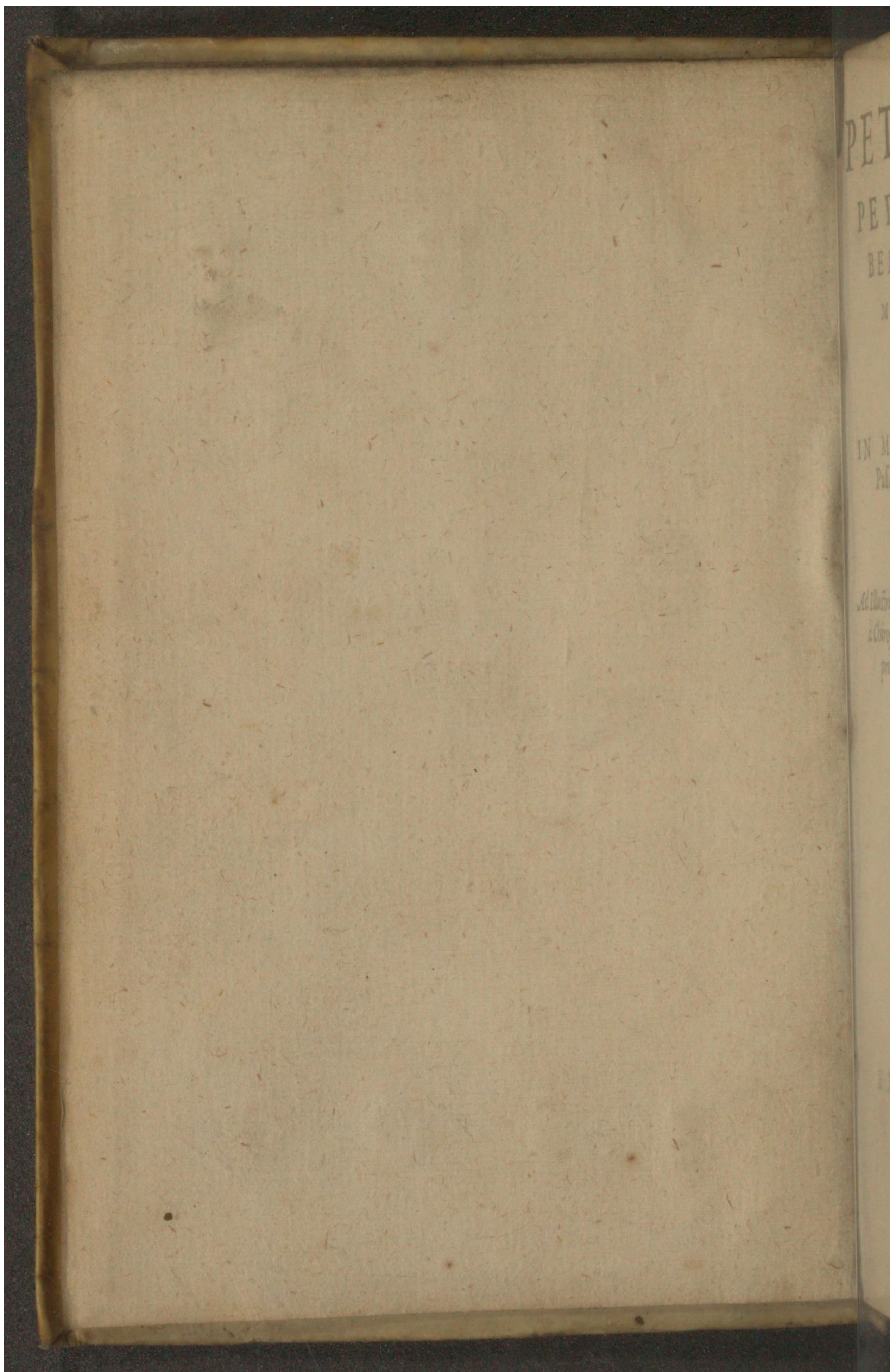

PEREDA (Petrus Paulus)

PETRI PAVLI PEREDAE SETABENSIS, DOCTORIS MEDICI, ET APVD

Valentinos publici Medicinæ professoris.

IN MICHAELIS IOANNIS Paschalij methodum curandi Scholia, exercentibus medicinam maximè vtilia.

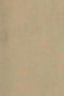
Ad Illustrissimum & Reuerendissimum dominum Gasparem à Chiroga, Archiepiscopum Toletanum, Hispaniarum primatem, & sacrosanctæ fidei Catholicæ primum cognitorem.

LVGDVNI,
EX OFFICINA IVNTARVM
ET
PAVLI GVITTII.

M. D. LXXXVII.

ILLVSTRISSIMO

ET REVERENDISSIMO DOMINO GASPARI A CHIROGA,

Archiepiſcopo Toletano, Hiſpaniarum primati, & fidei Catholicæ primo cognitori,

Petrus Pereda medicus, fœlicitatem.

COGITANTI mihi, Præſul ampliſſime, cui ſtudiorum meorum primitias conſecrarem, occurrebant multi, quibus me multum debere cognoſcebam: quibuſque honeſtè me, labores meos, totámque familiam committere poſſem. Deerat autem aliis magnarum rerum cognitio, quam mihi ad hanc rem apprimè neceſſariam videbam, aliis auctoritas, quæ meas lucubrationes ab omni reprehenſione contineret: aliis denique prudentia, quæ diuturno rerum vſu & experientia comparata, non parum vtilitatis meo operi videbatur allatura. Quibus quidem omnibus, vitæ integritas, facilitas morum, generis ſplendor maximus, & ſumma in-

erant ornamenta virtutis. Tu tamen vnus ex omnibus præcipuè occurristi, in quem visa est natura, ex aliis haustas virtutum dotes transfudisse: & qui præter generis nobilitatem, augustam quidem illam, & plane regiam, multiplici rerum scientia, auctoritate, & prudentia reliquos anteires. Quid enim memorem tuam in ferendis laboribus constantiam? in regendis clientum animis solertiam? in gubernandis populis sagacitatem? Quid referam beneficia, quibus me tibi deuinctum sentio, cum fratrē meum in fidem tuam recepisti, & receptum maximis honoribus affecisti? Tacebo ne humanitatem, qua vnus maximè excellis? Dum enim quantos in litteris feceris progressus contemplor, te earundem ornamentum intueor: dum multarum disciplinarum perfectam cognitionem mihi ob oculos pono, quem tibi anteponam nescio. Denique vbi in omni virtutis genere præstantiam suspicio, tam exiguum tempus ad ista referenda doleo. Quæ ita esse, vel me tacente dignitatis gradus, in quem tanto optimorum hominum applausu euectus es, necessariò comprobat. Illi enim soli ad istam dignitatem, & honoris locum efferuntur, quibus maxima est cum virtute coniuncta sapientia, cum sapientia

huma

humanitas, & cum humanitate ſumma chriſtianæ religionis obſeruatio. Hæc Philippum Hiſpaniarum regem æquiſſimum, vbi Archiepiſcopus renuntiatus es, non latuerunt. Hæc Toletanæ ciuitatis non ignorauit auctoritas. Hæc nullum genus hominum, etſi immane & barbarum effugerunt. Omnes enim tuam probitatem, humanitatem in pauperes, facilitatem in amicos, & in cæteros integritatis ſplendorem agnoſcunt. Atque, vt hæc omittã, ne videar meridiano ſoli accenſam facem attuliſſe, & rem per ſe nobilẽ ſermonis humilitate obſcuraſſe, ſcias velim, me, Valẽtinæ vrbis medicum tui perpetuò obſeruantiſſimum, vt medicinæ candidatis meo quocunque labore gratum facerem, Methodum quandam medendi à Paſchalio huius vrbis quondam medico inſigni conſcriptam, emendatiorem excudere, & ſcholiis illuſtriorem efficere voluiſſe. Qua in re quos ſim æmulos habiturus, non ignoras. videor enim multos iam mihi blatterantes, & turpia effutientes audire, méque acriter accuſantes, quod hæc ſcholia eo ſolum nomine ediderim, vt huic graui medico, & aliis practicis facerem iniuriam, non, vt ſtudioſam iuuẽtutem, immenſo quodam ſchedarum onere, citra rationem oppreſ-

ſam, & multoties praue edoctam meis vigiliis ſubleuarem. Aliquos præterea deierantes, oſtentationis gratia, non communis vtilitatis ratione hunc laborem ſuſcepiſſe. Scio & fore alios, qui ſuo modo ſtudeant aliquam mihi infamiæ notam inferre. Quos omnes te patrono quantum aſperner, animus ipſe, quem tua nobilitas ad hæc ſcribenda fecit, teſtatur. Spero enim me tua humanitate, fide, & nomine tanquam Miltiadis clypeo tectum, intrepidè omnes aduerſariorum ictus cluſurum: neque futurum eſſe quemquam, qui, ſi te mihi, operíque meo defenſorem audierit, non penitus obmuteſcat, & eos, quos in me antea dentes acuerat, non facile obtundat. Hos igitur, Præſul Ampliſſime, primos labores meos, rudes ſanè & impolitos, meæ tamen in te obſeruantiæ, & voluntatis ſempiternæ monumenta accipies, eoſque pro tua ſapientia ita foue, vt, qui me tui ſemper ſtudioſiſſimum audierunt, iidem intelligant quo tibi magis deberem, denuò te maiora apud me beneficia collocaſſe. Experientur enim ij lectis ſcholiis fortaſſe, communi vtilitati à me fuiſſe inſeruitum, & ob eam rem facilius, quod à te poſtulo, perpetraſſe. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo, efficies

enim

enim vt qui in puluere & tenebris diutissime vixi, excusso nunc puluere, & fugatis tenebris, per te in loca clariora euadã, omnẽque laborem contemnam, si hunc tibi gratum cognouerim. Vale litterarum decus, & ornamentum, & totius Hispaniæ sidus fulgentissimum, tuúmque Peredam nominis tui, & gloriæ propugnatorem acerrimum, vt fratrem quem apud te habes, & quem tibi esse charissimum cognosco, ama. Id si feceris, & me tibi iam maximè deuinctum summo beneficio in perpetuum obligabis, & ad maiora aggredienda nunc quasi dormientem excitabis.

AMICI AD VINCENTIVM GISBERTVM.

CARMEN.

QVæris quid Gisberte noui ſit:nil ego præter
Hoc vnum ſcio (namque alijs,quæ plurima vulgus
Nunc hominum narrat,non eſt cur immorer,ad te
Cum ſcribam magni Hippocratis,doctique Galeni.
Scripta volutantem,ve lquæ ſunt ſeria cumque
Arctantem breuibus chartis,atque ordine pulchro.)
Alta igitur cum concepiſſet mente Pereda,
Eſt Aſclepiadum qui vnus,fœtum,& pariturus
Iam eſſet,eum excipere ipſa ſinu malè ſana refugit.
Tellus,pallenti inuidia ſtimulata medentum:
Sic,qua concepit fœtum,non edidit vrbe
Egregij mens culta viri:partus tamen ipſe
Aureus hanc vrbem inuiſit,quæ flore medentum
Collado tumet,vni cupit ille probari,
Quem ſtupet hæc,& deinde omnis mirabitur ætas:
Téque adit in lucem nunc æditus,atque ſalutat
Nomine non ſolùm noſtro,doctique parentis,
Verum etiam Bonifantis amici,quem auguror olim
Artis Phœbeæ ſidus fulgere coruſcum.
Tu hunc partum Gisberte foue,defende,meretur.

MICHAE

MICHAELIS IOANNIS PASCHALII AD inuidum.

CARMEN.

IAm nouus exorior: iam depositaq; senecta
Humo tollentem splendida colla vides:
Me tamen exuta nitidum prodire senecta
Palles? tu palles ergo nitore meo?
Aeterno ô vtinam tu iam squallore tegare:
Exuuias liceat nec posuisse tibi.
At contra æterno niteat splendore Pereda,
Cuius, sic maculas tersit, amica manus.

PAVLI ASTORIS DERTVSENSIS PHILOSOPHIÆ CANDIDATI de sui magistri scholiis.

EPIGRAMMA.

Hippolyti lacera vt vidit, disiectáque paßim
Membra Deus, pulchris qui nittet vsque comis:
Ingemuit, casum iuuenis miseratus acerbum,
Atque salutari contigit illa manu.
Præsentem sensisse Deum quæ tacta, & in auram
Hanc ipsam vitæ mox rediisse ferunt.
Impete barbarico sic, & compage soluta
Artis Phœbe, tuæ, membra Pereda legit:
Hippocratis pandénsque sinus, & laxa Galeni
Aequora percurrens, hinc opem, & inde petit.
Nec magis Hippolytus tibi, quam tu Phœbe Peredæ
Debes, inuentum qui tibi seruat idem.

PETRVS

PETRVS PEREDA LECTORI SALVTEM.

MEDICINA, quæ tota eſt practica, cum habeat finem opus aliquod, nempe ſanitatis conſecutionem in duas præcipuas partes diuiditur: quarum vna ſanitatem præſentem tuetur: & altera, curando morbos, eam reſtituit. Curatio morborum ab empiricis experientia, à methodicis verò communitatibus quibuſdam perficitur. Quorum curatio non recte procedit, quia nec omnes morbi curantur experientia, neque curamus hominem vniuerſalem. Proinde Hippocrates, Galenus, & alij docti viri methodo rationali, quæ ex indicationibus conſtat, morbos curant. Sic multi libros ediderunt, in quibus morborum docent curationem methodo rationali. Inter quos Michael Paſchalius enumeratur, vir ſua ætate doctus, & expertus: cuius liber per omnium manus circumfertur, & ex ipſo multi morborum remedia deſumunt. Cæterùm cum hic vir doctus ſcripſerit tempore, quo multæ falſæ barba

barbarorum ſententiæ vigebant, & veritates Galeni, quas modò multorum annorum lectione habemus, erãt occultæ. Proinde in eius librum, qui inter alios breuiora, & vſitata habet remedia (quod optimũ eſt) ſcholia ſcribere decreui: vt ex iis, quæ ipſe rectè docuit, & quæ addita à nobis ſunt ex rei natura, optima & legitima fieret morborum curatio. Tu lector amicè hæc accipe, neque moroſè reprehendas.

ELEN

ELENCHVS BREVIS EORVM, QVÆ SINGVLIS CAPITIBVS CONTINENTVR.

Primus numerus caput, Secundus folium indicat:a.primam paginam:b.secundam.

De pilorum decidentia cap.1.fol.1.a
De morbo Gallico 2. 11.b
De vlceribus capitis manantibus,& curatione pediculorum capitis,& aliarum partium 3. 17.a
De dolore capitis à quacunque causa contingat ipsum dolore affici 4. 23.a
De phrenitide 5. 24.b
De lethargo 6. 29.b
De vertigine 7. 31.b
De morbo comitiali 8. 33.b
De melancholia 9. 38.b
De incubone 10. 42.a
De ijs qui amore insaniunt 11. 43.a
De apoplexia 12. 45.b
De paralysi,Latinis resolutione 13. 48.a
De conuulsione 14. 50.b
De tremore 15. 54.b
De ophthalmia 16. 55.a
De imbecillo aspectu 17. 58.a
De albugine oculorum 18. 59.b

De

De suffusione 19. 59.b
De dolore aurium 20. 61.a
De sanguinis è naribus profluuio 21. 62.b
De rubedine faciei 22. 65.b
De dolore dentium, atque etiam de ipsis denigratis & mobilibus 23. 67.a
De angina 24. 68.b
De coriza, catarrho, raucedine, & tussi 25. 71.a
De orthopnæa, asthmate, dyspnæa 26. 74.a
De peripneumonia & pleuritide 27. 76.b
De sanguinis sputo 28. 81.a
De empyemate, id est, suppuratione & tabe 29. 83.a
De palpitatione cordis & syncope 30. 86.a
De imbecillitate ventriculi, & de dolore & inflammatione eiusdem 31. 90.b
De singultu 32. 93.a
De appetentia immodica, quam medici caninam appellare solent 33. 94.a
De cibi fastidio 34. 94.b
De cholera 35. 97.a
De diarrhœa 36. 99.b
De lyenteria 37. 104.a
De dysenteria 38. 106.a
De tenesmo 39. 109.a
De cholico dolore, & ileo 40. 110.a
De inflammatione hepatis 41. 115.b
De obstructione hepatis 42. 117.b
De ictero 43. 119.b
De hydrope 44. 122.a
De lienis obstructione 45. 127.a
De suppreßione vrinæ 45. 128.a
De renum calculo & vesicæ 47. 131.a
De

De ardore vrinæ 48. 137.b
De mictu sanguinis 49. 140.a
De diabete 50. 140.b
De lumbricis 51. 142.b
De hæmorrhoïdibus 52. 145.b
De procidentia ani 53. 149.b
De procidentia vteri 54. 150.b
De immodicis mensibus 55. 151.b
De suppreßis mensibus 56. 155.a
De vteri suffocatione 57. 158.b
De mola vteri 58. 160.b
De partu laborioso, & secundis detentis 59. 161.b
De ramice 60. 164.a
De arthritide 61. 167.a

INDEX CAPITVM
Secundi libri.

DE synocho cap.1. 172.b
De febre ardenti 2. 180.a
De tertiana exquisita 3. 183.b
De tertiana notha 4. 187.a
De quotidiana 5. 188.a
De quartana 6. 189.a
De febribus compositis 7. 192.a
De hectica 8. 192.b
De febre pestilenti 9. 198.a
De exanthematibus, quæ à nostris medicis variolæ & morbilli dicuntur 10. 205.b

FINIS.

Nos Ioannes Dymas Loris Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Barcinonenſis Epiſcopus Viſo examine ac approbatione infraſcriptorum doctorum fratris Ioannis Pedrolo ordinis Carmelitarũ, & Laurentij à ſanct Ioan ſocietatis Ieſu, & fratris Franciſci Ferdinandi ordinis Sancti Franciſci, concedimus licentiam imprimendi prædictum librum in noſtra diœceſi, die vigeſima quinta Maij. 1579.

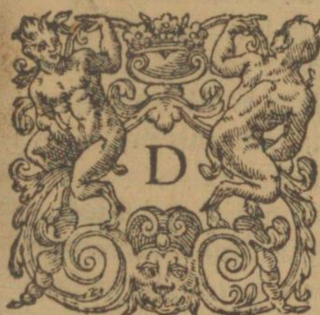
Ioannes Ep̃s Barcinonenſis.

PETRI PAVLI PEREDÆ SETABENSI,

doctoris Medici: & apud Valentinos publici medicinæ professoris, in Michaëlis Ioannis Paschalij methodum curandi, scholia: studiosis medicinæ maximè vtilia.

De pilorum decidentia, in quo multa continentur tyronibus necessaria ad curationem omnium morborum. CAP. I.

Ecidentia pilorum (quam caluitiem appellamus) affectio capitis est, qua vniuersi eius capilli defluunt. Prouenit ea aut ob cutis raritatem, aut ob humoris defectum, ex quo ipsi generãtur, atq; nutriuntur. Porro si à cutis laxitate id cõtingat, promptè & à calore, & à frigore caput læditur: quod raritatis proprium signum est. Sin ex alimenti defectu, primum extenuantur, deinde cõcidunt vniuersi. Quam rem in iis, qui tabe laborant, quotidie cernimus euenire, maximum inde argumẽtum desumentes, decidentium pilorum ob alimenti defectum tabis indicium esse. Huiusmodi affectio morbi Gallici symptoma plerunque est, vbi non tam ex prædictis fit causis, quam ex humorum corruptela: à qua & Alopeciam, & Ophiasim fieri Gal. existimat. Quo in casu cutis colorem spectare oportet. Nam si pro naturæ modo albidio sit, pituitæ soboles erit morbus: sin pallidior, bilis flauæ: sin nigrior, atrę bilis: sin rubicũdior, sanguinis. Sed anteactam vitam etiam cõsiderabimus prius,

Descriptio.

Causa.

Signa.

 tamen

Curatio. Primò Victus ratio. tamen ſcientes, quæ qualem humorem ſoleant adaugere. Pilorum decidentia (nam de vero caluitio hîc non agimus) curatur, primùm, ſi à ſanguine fiat, victu refrigerante & exſiccante, & ſanguinem minuente: ſi à flaua bile, victu refrigerante & humectante, vt ſunt aer frigidus arte paratus, nempe floribus, herbis, & liquoribus, ſi naturalis nõ reperiatur: cibus ſit ptiſana hordeacea, lactuca, cucurbita, portulaca, & ius pulli refrigeratum, illis vel ſimilibus. Nocent huic calida, vt piper, cinnamomum, eruca, cæpe, & ſimilia. Si fiat à pituita, curatur primùm victu calfaciente, & ſiccante. Quare exercitatio, & motus præſertim ventriculo vacuo maximè huic prodeſt, quemadmodum & vſus rerum calidarum, vt ſunt piper, crocus, cinnamomum, fœniculus, & ſimilia: frigida, quæ pituitam augent, nocent: vt piſces, herbæ frigidæ, & legumina omnia pręter cicera. Si ab atra bile fiat, primùm curatur victu calfaciente, & humectante, & quiete, & aere ſimili veris, & iure gallinæ, & arietis, cũ borragine, vel bugloſſa. Quæ atram bilem augent, huic incommoda ſunt, vt caro bubula, hircina, leporina, & ceruina, caſeus antiquus, & omnia ſalſa. In omni tamen pilorum decidentia, quæ humores corrumpunt, diligentiſſimè vitanda ſunt, vt inordinata ratio ſumendi cibos, veluti ſi cibus difficilioris concoctionis præcedat alterum facilioris. Fugienda etiam eſt ciborum multitudo in eadem menſa, tum cibatio poſt cruditatem, necnon exercitatio immodica ſtatim ab eſu: lac denique, & butyrum, ſi aliis alimentis, præſertim piſcibus immixta comendantur, vitari debent: quoniam maximè humores corrumpunt, elephantiaſímque efficere ſolent.

Secundò Sectio venæ. Deinde curetur decidentia pilorum ſanguinea per ſectionem baſilicæ dextræ, educatúrq; ſanguinis quãtitas reſpondens plenitudini: habeatúrque ratio præcipua roboris facultatis, ſecundò magnitudinis morbi, vt Gal. lib. de rat. curãdi per ſanguinis miſſionem docuit: quanquam Hippocrat. 4. de rat. vict. in morbis acutis, præter illa duo, ætatem floridam addit, & Galenus in commentario quartum conſiderandum eſſe iudicat, videlicet aeris diſpoſitionem. Hæc tamẽ omnia ſub duobus primis comprehenditur.

Tertiò Purgatio. Tertiò, poſt ſanguinis miſſionem euacuetur bilis flaua ſequenti potione, qua etiam ſanguinis feruor, & caliditas immodica remittitur: ℞. medullæ caſſiæ fiſtulæ recens per ſetam extractæ, & medullę tamarindorũ in aqua mentæ prius infuſorum, ſi fuerit ventriculi imbecillitas, an. ℥. ß. rhabarbari electi infuſi per noctem in aqua endiuiæ ʒ. j. electuarij de

ſuc

ſucco roſarum.ʒ.ij.ß.decoctionis florum cordialium.q.ſ.miſce, & fiat potio ſumenda in aurora.

An vero ſumpto medicamento purgante ante opus inceptum ſit ſemper dormiendũ, diſcrimen eſt inter autores: eorum tamen verior pars vult parum eſſe dormiendũ ſumpto medicamento purgante benigno & liquido: diutius tamen poſt medicamẽtum potens & liquidum multò: diutius poſt medicamentum medium inter liquidum & ſolidum, quod à noſtris medicis dicitur bolus. Maxime verò dormiendum erit ſumpto medicamento ſiue benigno, ſiue potenti, in formam pilularem, quia primum minori calore eget, dum reducitur de potentia ad actum: vltimum verò maiori. *De ſomno in potione.*

Opere autem incepto ſemper ſomnus nocet, niſi ſit immoderatum opus, egẽs reſtrictione. Poſt opus ſufficiens per horam ante prandium ad lauandum ventriculum, & inteſtina, bibat ℥.iiij.iuris ſine ſale, vt noſter Valentinus mos eſt, vel ℥.iiij.decocti hordei cum cortice addẽdo ℥.j. ſacchari: quo decocto Itali vtuntur. In prandio parce comẽdat, & à prandio dormiat. Die verò ſequenti mundificentur inteſtina ſequenti, vel ſimili clyſtere. ℞.decocti foliorum maluarum, violarum, ſiclæ, furfuris & hordei.℥.xv. olei roſati.℥.iij. ſacchari rubei.℥.ij. ſalis.ʒ.j.miſce, & fiat clyſter: & ſi opus fuerit, adde diacatholiconis ℥.j. *Valentini.* *Itali.*

Si fuerit pilorum decidentia à flaua bile, euacuanda eſt medicamẽtis cholagogis, prius tamen facta illius leui concoctione. Nolo in præſentia demonſtrare, quid ſit concoctio, neq; quomodo medicorum coctio fieri ſoleat in duplici tranſmutatione, naturali videlicet (quæ circa alimenta verſatur, nihil aliud eſt, quàm alteratio nutrimẽti ad propriam qualitatem nutriti) & altera, quæ in putrida ſubſtantia verſatur, & eſt alteratio ceſſare faciens putredinẽ manente ſubſtantia, autore Galeno vltima parte artis paruę. Nolo etiam hîc oſtendere, an omnis humor præter ſanguinem corruptus, vel putridus, vel ad nutrimentũ ineptus egeat ſecunda concoctione: neque libet mihi explicare, an tenuis humor, qualis eſt flaua bilis indigeat ea, vt reuera indiget: quæ an fieri debeat per reductionem ad mediam ſubſtantiam incraſſatione (vt craſſus humor concoquitur attenuatione) non eſt præſentis inſtituti. Quidam ex recentioribus volunt tenuem humorem calidis & attenuantibus medicamentis concoqui, quibus dedit anſam errandi comment.22.lib.1.Aphor. quo loco Gal.docet concoctionem in morbis acutis (ſi neceſſaria ſit) faciendam eſſe melicrato decocti origani, *De concoctione bilis.*

mentastri, pulegij & similium. Alij volũt tenuem humorem per se nulla cõcoctione egere, contra quos est autoritas Hippocr. Gal. & aliorum autorum, ratio, & experientia crisis factæ. 7. vel 14. die morborum, qui fiunt à flaua bile: quæ in eorum initio bona esse nõ potest propter priuationem concoctionis. Concoctio enim, autore Gal. lib. 1. de crisibus, celeritatem, & certitudinẽ iudicij ostendit. Villanouanus contra Manardũ, & contra alios docet nullũ humorem corruptum, putridum, & ineptum nutritioni, cõcoqui posse. Hæc omnia in expos. 22. aph. lib. 1. tractanda sunt: nobis tamen hoc loco sufficit, humores neq; a natura, neque ab arte rectè euacuari posse nõ præcedente concoctione: quæ licet à calore natiuo præcipue fiat, alia tamen multa coadiuuant, vt sunt syrupi, decocta, succi, & aquæ, quæ vias aperiendo in obstructione (quæ in omni febre dependẽte ex putredine humorum inuenitur) vel reducẽdo substantiam rei cõcoquendæ ad mediocritatẽ, vel illius acrimoniam & intemperiem corrumpẽdo præparant. Quilibet igitur humor ante vacuationem concoctione eget, crassus tamen difficiliùs cõcoquitur. Sed vt sit tyronibus omnibus notus catalogus medicamentorum omnium humores concoquentium, quæ sequuntur adiecimus.

Medicamenta humorem biliosum concoquentia sunt, quæ sequuntur.

Primò omnia medicamẽta frigida, à primo ordine vsque ad tertium, siue sint in forma decocti, vel succi, vel aquæ: quibus vsi sunt Arabes, & alij multi. Neque quorundam iuniorum ratio de vi perniciosa plumbi, & æris, quibus destillantur aquæ vi ignis, obstat. Cùm etiam omnia medicamenta composita fiant illis vasis: dum tamen decocta & succi inueniri possint, eis est vtẽdum, propter maiorem facultatem. Aquæ omnes fermè præter rosaceam, violaceam & vitis, carent proprio odore, & sapore. Vbi tamen aquis vtendum est propter defectum simplicium, vel ægrotantium gustum, augenda est quantitas earum. Sunt etiam medicamenta hęc in forma melicrati (quo Græci vtebãtur propter sacchari inopiam, vel in forma syruporum, quibus nos vtimur) propter sacchari copiam, & ægrorum delectationem, præcipue in morbis calidis: nam multi fieri solent syrupi cum melle in morbis frigidis. Pestilentes tamen pharmacopolę, si syrupos frigidos melle vel saccharo rubro conficiant, ægros interficiunt: quos pœna capitali puniendos censeo.

In pharmacopolas.

Flauã bilem concoquentia.

Simplicia flauam bilem concoquentia (quæ officinarum more scribũtur, ne à pharmacopolis vnum pro alio infirmis

trib

tribuatur) sunt hæc: Endiuia, Cichorea, Lactuca, Portulaca, Cucurbita, Vermicularis, Semperuiua, Virga pastoris, Solatrum, Vmbilicus Veneris, Nenuphar, & alia similia. Composita, sunt syrupus acetosus. S. syrup. endiuiæ. S. syr. de iuiubis, oxysacchare. S. syr. endiuiæ comp. syr. violarum. syr. rosarũ. syr. de succo acetosæ. syr. de agresta. syr. de pomis. syrup. acetositatis citri, syrup. acetositatis limonum, syrup. de nenuphare. syrup. de papauere: iulep rosarum & violarum.

Simplicia, quæ pituitam concoquere valent calfaciendo, attenuando, incidendo, & aperiendo meatus, sunt fœniculum, petroselinum, hyssopus, scabiosa, betonica, capillus veneris, pulegium, calamentum, satureja, menta, serpillum, origanum, melissa, pæonia, mel, & similia. *Pituitam concoquẽtia.*

Composita, sunt syrupus acetosus s. rhodomel, syrup. de bizantiis, oxymel. s. syrup. de liquiritia. syrup. capillorum veneris. syrup. acetosus compos. syrup. de hyssopo. oximel compos. syrup. de stichados. syrup. de eupatorio. syrup. de absinthio. syrup. de prassio, & oximel scilliticum.

Simplicia, quæ atram bilem concoquere valẽt, sunt borrago, buglossa, lupulus, fumus terræ, scolopendria, ceterac, tamariscus, rubea tinctorũ, & similia. Cõposita, sunt syrup. borraginis, syrup. buglossæ, syrup. de pomis, syrup. de fumo terræ, s. & comp. quamuis comp. pro parte sit purgãs. Syrup. regis Sabor ex Mesue cap. de melancholia sanguinea. syrup. de epithimo. Cõcoquuntur humores calidi & tenues breui tẽpore: frigidi & crassi lõgiori: exhibẽdo semel, vel bis, vel ter in primis humoribus, videlicet tenuibus, qui parua egent cõcoctione. In crassis autẽ & frigidis, multo tempore. Quare errant qui in omni morbo perpetuò ter exhibent hęc medicamenta, cùm quandoq; fieri possit vacuatio ab arte sine cõcoctione ab eâdem facta, quando talis à natura perfecta est: Dosis tamen syruporũ vnaquæque est ℥.j. cum semisse vsque ad duas, & aquarum est trium vnciarum. Carpetani solẽt, & optime, tantũ dosim vnam syruporum & aquarum præscribere: etsi opus fuerit maiori concoctione, secundam, quandoque tertiam & quartam dosim præscribunt. Nos vero Valentini tres simul doses describere solemus, quẽ morem non laudo, cùm sæpe maior sit sufficiens minor concoctione, sæpe maior sit necessaria, vt prædiximus. Galli autem syrupos aquis miscent, addentes sacchari parum, & puluerem aliquem: quam mixtionem lento igne confectam syrupum aromatisatum appellant. Concoquetur bilis flaua Valentino more sic. ♃. syrup. endiuiæ. s. & oxysaccharæ. s. an. ℥. iij. misce. *Atram bilem concoquentia.* *Error exhibẽtium syrupos.* *Dosis syr.* *Castella.* *Valentini.* *Galli.*

item ℞.aquarũ cichoreæ,endiuiæ & lactucæ an.℥.iij.misce. Eodẽ modo dabitur forma syruporũ & aquarum pituitã vel atram bilẽ concoquentium,quamuis(vt prędiximus)maiori egeant concoctione pituitosi humores, maxima verò atra biliarij. ¶His itaque concoctis humoribus fiat eorum vacuatio propriis & necessariis medicamentis, tum simplicibus,tum compositis,quorum catalogum nota.

Purgãtia flauam bilem. Simplicia purgãtia flauam bilem sunt hæc,rhabarbarum, scammonium,myrobalani citrini,cassia fistula,mãna,tamarindi, succus rosarum, aqua casei, & aloe. Composita verò sunt, electuariũ de succo rosarũ, elect.diaprunis solutiuum, elect.de psyllio,quo non vtuntur Valentini:hiera.s.pilulæ de hiera.s.pilulæ de rhabarbaro, pilulæ aureæ, pilulæ aggregatiuæ,quamuis bilem mixtam cum pituita euacuent, quemadmodum & elect.diaphęnicon,cuius vis non transit hepar.

Pituitam. Simplicia medicamenta pituitam purgantia sunt agaricus,turbit,myrobalani chebuli,emblici, bellirici,coloquintida,euphorbium,esula,hermodactyli:Composita,sunt diaphænicon, electuarium indum vtrunque, benedicta hiera.s. & composita,pilulæ de hiera,elephanginæ, aggregatiuæ,de agarico,cochiæ de hermodactylis maiores,lucis fœtidæ,stomachicæ,sine quibus esse nolo.

Atram bilem. Simplicia purgantia atram bilẽ,sunt myrobalani indi,lapis armenus,lapis lazuli,sena,epithimum,polypodium,sunt tamẽ præter iuniores,qui damnent lapidẽ armenũ, quia nõ cognoscitur: & lapidem lazuli,propter eius vehementiam.

De lapide lazuli. Si tamen bene præparetur lapis lazuli, & lauetur,est medicamentum cardiacũ,cùm confectio Alchermes Regum hoc lapide etiã bene lauato cõstet. Cõposita,sunt diasene,cõfectio medicaminis, quod scripsit Hamec,Hiera Rufi,pilulæ indę, pilulæ de fumo terræ,de lapide armeno,de lapide lazuli.

Formulæ purgantium medicamentorum compositorum, quarum tres purgant bilem flauam,tres pituitam, aliæ verò tres atram bilẽ dictæ sunt:perpetuo tamẽ non est exhibenda similis quantitas,cum varianda sit secundum naturã ægri & humoris : certa enim rei quãtitas neq; calamo scribi potest, neq; lingua proferri : imò quod difficilius est,idem homo in diuersis ætatibus diuersam habet naturã, vt constat ex Hip. aph.20.secundi lib.quibus iuuenibus aluus,&c.Et propterea optime Hip. libello de purgantibus medicamentis docuit, quæ à medico sunt consideranda in purgandis humoribus: quibus etiam egeat interrogationibus: vbi etiam docuit alimenta nõ recte adhibita morbũ efficere, quantò magis medicam

dicamenta, à quibus potentiùs alteratur noſtrum corpus.

Prima formula potionis purgantis flauam bilem. *Potio.*

℞. medullæ caſſiæ fiſtulæ recens per ſetam extractæ ʒ.vj. rhabarbari electi infuſi per noctem in aqua endiuię ʒ.j. ſquinanti ℈.iij. elect. de ſucco roſarum ʒ.iiij. ſyrup. violarum ℥.j. decocti florum cordialium, quod S, miſce, & fiat potio.

Secunda formula buccellarum (quas bolos appellant) purgantium flauam bilem.

℞. medullæ caſſiæ fiſtulæ recens per ſetam extractæ, vel loco eius diaprunis ſimp. ℥. ß. elect. de ſucco roſarum ʒ. iiij. ſacchari quod ſ. miſce, & fiant ſeptem bucellæ, & plures, ſi opus fuerit. *Boli.*

Tertia formula pilularum purgantium eandem bilem flauam.

℞. maſſæ pilularum aurearum ʒ.j. diagridij optimi ℈.iij. fiant cum aqua endiuiæ pilulæ ſeptem, & aurentur, ſi diues fuerit. Poterit æger, ſi non poteſt deglutire pilulas, neq; potionem bibere, aut detinere, ad euacuandā bilem flauam accipere ℈.v. vel vij. diagridij optimi cum ℥.j. ſyrup. violati, vel cum ℥.j. conſeruæ violarum, vel borraginis, vel roſarum, vel cum iure ſine ſale. Poterit etiam ſi abhorret à medicaminibus mali ſaporis, accipere ℥. ij. ſyrup. roſarum alexandrinarum, vel rhodomellis earundem roſarum. *Pilulæ.*

Prima formula potionis purgantis pituitam.

℞. diacatholiconis ℥.ß. elect. indi maioris ʒ.iiij. rhodomellis ℥.j. aquæ fœniculi, quod ſ. miſce, & fiat potus. *Potio.*

Secunda formula buccellarum purgantium pituitam.

℞. diaprunis ſimp. ʒ.vj. agarici trochiſcati ʒ.j. elect. indi maioris ʒ.iij, ſacchari, q, ſ. miſce, & fiant ſeptem buccellę, ſeu boli. *Boli.*

Tertia formula pilularum purgantium eandem pituitam.

℞. pilularum de agarico & de hiera ſimp, an. ʒ. ß. diagridij. ℈.iiij. cum aqua fœnic. fiant pilulæ vij. & aurentur. *Pilulæ.*

Prima formula potus purgantis atram bilem.

℞. medullæ caſſiæ recenter per ſetam extractæ ʒ. vj. confectionis medicaminis Hamec & diaſenæ. an. ʒ. iij. ſyrup. borraginis ℥.j. decocti florum cordialium, addendo ʒ. ß. epithymi & folliculorum ſenę, q, ſ, miſcę, & fiat potus, fieri poteſt cum ſero caprino decoctum. *Potio.*

Secunda formula bolorum purgantium bilem atram.

℞. medullæ caſſiæ fiſtulæ recęns extractæ per ſetam ℥. ß, pulueris epithymi ʒ.j. cōfectionis medicaminis hamec. ʒ. iij. & ß, ſacchari, q. ſ. miſce, & fiant boli vij. ſaccharo cooperti, *Boli.*

Tertia formula pilularum purgantium atram bilem.

Pilulæ. ℞.pilularum de fumo terræ & indarum,an.ʒ.ß.diagridij g.iiij.cum sero caprino fiant pilulæ vij. & aurētur, si nō fuerit pauper. Similibus formulis vti poteris addendo, vel minuendo quantitatem medicamentorũ purgantium tam simplicium quam cōpositorum, secundum variam quātitatem, & naturam humorum,& ægri:vnum est tamen maxime cōsiderandũ, ne tempore, quo purgare volumus ægrũ misceamus plura medicamenta siue simplicia,siue composita : nam tempore breui multorum medicamentorum mixtura non potest vnicam temperaturā,& formam acquirere.Actio illa, quam medici barbari fermentationem appellant,sufficienti & longo tēpore eget, quamuis interdum maiori, interdum minori,secundum variam naturam simplicium,temporis,& regionis. Quēadmodũ theriaca magna ad sui generationē, seu fermentationem sex,vt minimum, eget mensibus, antea tamen dum recens, & non fermentata esset, somnum inducit à ʒ.ß.vsque ad j.ʒ. postea verò corruptis formis & temperamentis omnium simplicium,introductaq; vnica forma,& temperatura,calida est in fine secundi ordinis.Compositum enim medicamentũ purgans si recens fuerit, non potest fœlicem & optatum finem inducere:nam prius vnum medicamentum purgabit altero, quandoque vnum impediet opus alterius. *Error quorundam.* Quare errant medici nostri in purgandis ægris varia medicamenta miscentes, cùm sufficiat vnũ,aut alterum, etiam si humor euacuandus sit mixtus, cum inueniri possit medicamentum vnicam temperaturam & formam habens, quod purgare valeat mixtum humorem. Quemadmodum diaphænicon,& pilulæ aggregatiuæ. Sed quia in vsu medicamentorum purgantium timor est, ne maior copia humoris educatur quàm conueniat,ad quā facultas necessariò soluitur,cùm cuicúnq; vacuationi sit annexus casus virtutis,aliquando quoq; ab immodica purgatione fiunt alij affectus præter naturam,vt febris : Quare perpetuò vacuatio parca tutior est immodica:natura enim sæpe vel euacuat,vel resoluit derelictum à medicamento humorem: immodica tamen & laboriosa purgatio ferè semper fieri solet à medicamentis prauam ac venenosam qualitatem habentibus : benigna enim & salubria,vt cassia fistularis,rhabarbarum, manna,tamarindi,& myrobalani omni tempore,omni ætate,& etiam vterum gerentibus audacter tribui possunt.

Si scire cupis quæ sint benigna,& quæ valētia,& qua hæc egeant præparatione & correctione,Mésues suo 1.lib.doctissimè tradit,& post ipsum breui epitome Ioannes Tagautius duob

duobus libris de purgantibus medicamentis simplicibus, quorum priori vniuersales canones Mesuæ collegit, posteriori vero simplicia omnia medicis summe necessaria quinquaginta quinque capitibus scripsit, & illorum veram cognitionem etiam cum Græcis demonstrat, & aliis paucioribus componuntur omnia fermè medicamenta purgantia, quorum dosis in forma elect. rarò excedit ℥. iiij. & in forma pilularum ℥. j. quamuis si clementibus & benignis tantùm componantur, dosis augeri possit.

Ad integram tamen & veram huius rei cognitioné (præter ea quæ Mesues suo antidotario, & Arnaldus de Villanoua, & nunc eruditus Fuchsius suo Nicolai Myrepsij opere medicamentorum scripta reliquerunt) notare numerum sequentium medicamentorum purgantium, præcipue eorum, quibus nostræ officinæ, & nos vtimur. Hîc tamen quantitatem scammonij, esulæ, colocynthidis, hellebori, & similium potentium, vnciæ vnius electuarium, & drachmæ vnius pilularum demonstrabo, quod non parum necessarium est medico: aliòqui tanquam cæcus in foueam caderet. Animaduertendum tamen est ℈. g. xxiiij. continere, quamuis multi granis. xx. constare velint, apud primos ℥. constat xxxiiij. ℈. vel viij. ʒ. scire etiam oportet in construendis electuariis ℥. iij. pulerum indigere ℔. j. mellis, aut sacchari.

Diaphænicon Mesuæ tota compositio constat lib. vj. scammonij quantitas est viginti duarum drachmarum: errant ergo qui duodecim drachmas tantùm miscét. Huius electuarij quælibet vncia constat viginti duobus granis scammonij: propter dactylos tamé eius vis nó trásit hepar. Dosis eius est a drachmis quatuor & semis vsq; ad drachmas decé & semis. *Error nõnullorum.*

Electuarij rosarum compositio Mes. constat libris tribus, & vnciis octo, scammonij quantitas est duodecim drachmarum: quælibet vncia huius electuarij habet grana decem & nouem scammonij cum dimidio: cuius dosis sunt drachmæ quinque.

Confectionis medicaminis, quod scripsit Hamec Mes. cóstat libris quinque cópositio, scammonij quátitas est drachmarum duodecim: quælibet vncia huius electuarij habet grana tredecim cum dimidio scammonij, dosis eius est à drachmis duabus vsque ad quatuor.

Electuarij indi maioris Mes. compositio constat libris sex: habet hæc compositio præter alia potenter purgátia drachmas duodecim scammonij: & eius quęlibet vncia habet grana duodecim scammonij: dosis est drachmarum quatuor.

Electuarij indi minoris cōpositio constat libris quatuor, habétque drachmas duodecim scammonij: quælibet igitur vncia huius electuarij habet grana decem & octo scāmonij, dosis est drachmarum quatuor & semis apud Mesuen, licet videatur maior inesse vis huic, quàm electuario indo maiori.

Electuarij diaprunis solutiui Nic. quælibet libra habet drachmas septem scāmonij : quare quælibet eius vncia habebit grana triginta octo scammonij : dosis eius est drachmis duabus vsque ad vnciam semis, quamuis Nic. vnius castaneæ quantitatem tribuat.

Electuarij de succo rosarum Nic. compositio libris duabus cōstat, habétque drachmas duodecim scammonij, quare quælibet eius vncia habet triginta sex grana scammonij, dosis est à drachmis duabus vsque ad quatuor. Nicol. tamen castaneæ quantitatem tribuit.

Benedictæ. s. Nic. compositio est trium librarum cum dimidia, habet hoc medicamentum drachmas quinque scammonij, & drachmas decem esulæ : quælibet eius vncia grana octo cum dimidio scammonij habet, & grana decem & septem esulæ, dosis est ad modum castaneæ Nicolao, aliis à drachmis duabus vsque ad vnciam vnam.

Hiera Logodionis Nico. compositio est librarum duarum & octo vnciarum, eius quælibet vncia habet scammonij minùs quàm duo grana, & colocynthidis grana triginta sex. Dosis est Nicolao ad modum castaneæ, aliis tamen à drachmis duabus & semis, vsque ad drachmas quatuor : quæ in clysteribus verò datur, vncia vna & semis.

Electuarij Sebesten Mōtagnanæ compositio est trium librarum & trium vnciarum, & eius quælibet vncia habet grana sex cum dimidio scammonij : dosis est drachmarum quinque vel sex.

Electuarij Elescoph Mes. compositio est libræ vnius cum dimidia, habétque drachmas sex scammonij, & totidē turbit, eius quælibet vncia habet scammonij & turbit an. viginti quatuor grana. Dosis est à drachmis tribus & semis vsque ad quatuor & semis.

Electuarij de psyllio Mes. compositio constat libris quatuor cum dimidia, & eius quælibet vncia habet scammonij grana viginti sex, & tertiam partem grani: dosis est à drachmis tribus vsque ad drachmas quatuor & semis.

Electuarij de psyllio Montagnanæ cōpositio constat libris cto, habétq; eius quælibet vncia scammonij grana viginti tuor. Dosis est à drachmis quatuor vsque ad quinque.

Pil

Pilularum aurearum Nic.compositio est trium vnciarum, habet scammonij drachmas quinque, habétque drachma earum scammonij grana quindecim: dosis est à drachma vna vsque ad scrupulos quatuor. Nicolaus dat nouem vel vndecim ad magnitudinem ciceris, huius magnitudinis septem habet quælibet drachma.

Pilularum aggregatiuarum Mesu. compositio est sex vnciarum, & duarum drachmarum: habet sammonij drachmas sex, & quælibet drachma habet scammonij grana octo & tres quartas grani vnius. Dosis est à drachma vna vsque ad drachmam vnam & semis.

Pilularũ fumariæ Auicennæ cõpositio est vnciarũ trium, & trium drachmarũ, habet drachmas quinque scãmonij, & earũ quælibet drachma grana tredecim, & tertiam partem grani vnius: dosis est à scrupulis iiij. vsque ad drachmas ij.

Pilularum fœtidarum Mes. compositio est vnciarum septem, & drachmarum duarum, habet scammonij drachmas tres, & esulæ drachm. duas, & colocynthidis drachmas quinque: quælibet drachma earum habet scammonij grana tria & tres quartas grani vnius, & esulæ grana duo cum dimidio, & colocynthidis grana sex, & quartam grani vnius purgant potenter. Quare errant qui cum Rhase cap. de resolutione dant drachmas duas & ß. cum earum dosis sit à drachma vna vsque ad scrupulos quatuor.

Pilularum mezereon Mes. compositio est vnciarum duarum, habétque drachmas quinque mezereon, & quælibet drachma earũ grana viginti duo cum dimidio: quare earum vsus est suspectus, nisi in morbis magnis & præsente virium robore: dosis est a scrupulis duobus vsq; ad drachmã vnam. *Error quorundam.*

Pilularum hermodactylorum maiorum Mes. compositio est vnciarum octo, habet quælibet drachma earum colocynthidis grana sex, & tres quartas grani, & euphorbij grana tria cum dimidio, & hermodactylorũ grana sex & tres quartas grani: dosis est a drachma vna vsque ad drachmas duas.

Pilularum hermodactylorum minorum Mes. compositio est vnciarum trium, quæ habet scammonij drachmas duas & semis, & earum quælibet drachma scammonij grana septem cum dimidio, & hermodactylorum grana quindecim. dosis est a drachma vna vsque ad drachmas duas.

Pilularum Arabicarum Nic. compositio est vnciarum vndecim, habet scammonij drachmas octo, & quælibet drachma scammonij grana sex cum dimidio: dosis est ab vncia vna vsque ad vncias duas.

Pilularum cochiarum Rhaſe compoſitio eſt vnciarum trium & drachmæ vnius, & quartæ partis drachmæ vnius, habet ſcammonij drachmas duas & ſemis, & colocynthidis drachmas tres & quartam drachmæ vnius, & turbit drachmas quinque, & quælibet drachma habet ſcammonij grana ſex, & ferme bis tertiam partē grani vnius, & colocynthidis ferme octo grana, & turbit grana prope quindecim. Quare errant qui cum Rhaſe cap. de cephalalgia drachmas duas & ſemis dant, cum earum doſis ſufficiens ſit drachmæ vnius.

Error quorundam.

Pilularum indarum Meſ. compoſitio eſt vnciarū ſeptem, & drachmarū quatuor: habet hellebori drachmas quinque, & colocynthidis drachmas quatuor, & eius quælibet drachma hellebori grana ſex, & colocynthidis grana quatuor, & quatuor quintas vnius grani: doſis Meſ. eſt a drachmis duabus vſque ad drachmas tres, quamuis drachma vna noſtris temporibus ſufficiat, vt multis placet.

Pilularum de lapide lazuli Meſ. compoſitio eſt vnciarum ſeptem, drachmarum quatuor, habet ſcammonij & hellebori nigri. an. drachmas duas & ſemis: & earū quælibet drachma ſcammonij & hellebori. an. grana tria: doſis eſt drachmarum duarum cum aqua caſei, & ſuccedit fœlix vacuatio.

Pilularum de Agarico Meſ. compoſitio eſt vnciarū trium habet colocynthidis drachmas duas, & turbit drachmas quinque, & earum quælibet drachma colocynthidis grana ſex, & turbit grana quindecim: doſis eſt Meſ. drachmarum duarum, alij verò dant ſcrupulos quatuor tantùm.

Pilularum de elaterio Nico. Compoſitio eſt ſex vnciarum cuius dimidiū eſt elaterium: quare quælibet drachma habet grana triginta ſex elaterij, & ideo potēter purgāt, & nō ſunt in vſu. Doſis eſt ab ſcrupulo vno vſque ad drachmam vnam.

Pilularum de opopanace Meſ. compoſitio eſt vnciarum ſeptem & quatuor drachmarum: habet ſcammonij drachmas duas, & colocynthidis drachmas quinque, & earum quælibet drachma colocynthidis grana ſex, & ſcammonij grana duo, & quintas duas grani: doſis eſt à drachma vna vſque ad drachmam vnam & ſemis.

Pilularum de Euphorbio Meſ. compoſitio eſt duarum vnciarū: habet hellebori & collocynthidis an. drachmas duas, & quælibet earum dragma hellebori & colocynthidis. an. grana octo: doſis eſt à drachma ſemis vſque ad vnam.

Pilularum ſine quibus eſſe nolo Nico. cōpoſitio eſt vnciarum quatuor: habet ſcāmonij ferme drachmas tres & ſemis: & earū quęlibet drachma ſcāmonij grana octo: doſis eſt Nicolao

colao decem, vel tredecim pilulæ ciceribus similes, & est pōdus drachmæ vnius, & semis, aliis verò est à drachma vna vsque ad drachmas duas.

Ex his & similibus quæ à doctoribus scribuntur, scire potest medicus dosim medicamentorum compositorum purgantium, quamuis simplicium dosim priùs oportet cognoscere, etiam si talium in compositis propter correctionem, & alia maior quantitas dari potest: scammonium enim solum & non correctum malo cotoneo rarò datur: si quantitas excedat grana septem, in electuario de succo rosarum, vel diaprunis solutiuo, passim dantur grana decem & octo, vel plura, cùm dosis eius sit vnciæ semis.

Vnum tamen est maximè considerandum à nobis, ne vtamur medicamentis potenter, & violenter purgantibus, vt sunt scammoniū, colocynthis, helleborus, & similia, nisi rarò, & in magnis morbis, & cùm sunt bene correcta, præsertim in febribus, & morbis calidis. Nostris enim temporibus (quę in hoc fœliciora sunt) vti possumus semper etiā in vterum gerētibus, & pueris, clementioribus, quæ benedicta dicuntur, vt sunt, manna Arabū, cassia fistula, rhabarbarū, myrobalani & tamarindi: tēpore tamen Græcorū pruna damascena erāt cognita clemētissima in purgādo, & aloe quoque. *Benedicta medicamēta.*

Facta iam totius euacuatione siue per sanguinis missionē cum oportet, siue per medicamenta purgantia: necesse est euacuare à parte affecta per partes proximas, scilicet per nares vel palatū, præcipue cùm est materia pituitosa: de his tamen cap. de apoplexia fiet sermo copiosior. Laborās hoc morbo sæpe post totius euacuationē mādat sequentē apophlegmatismū (quod nostri barbari medici masticatorium appellant) præcipuè ventriculo vacuo. ♃. pulueris mastichis, sinapis, piperis, pyrethri, zinziberis, origani, thymi, pulegij. an. ʒ. ß. cum syrupo de stichade fiāt pilulæ ad ciceris magnitudinē. Naribus quoq; sæpe tūc admoueatur sequēs liquor: ore tamē pleno aqua: ne descēdat ad vētriculū prędictus liquor. Cuius hæc est descriptio. ♃. succorū cyclamini, siclæ, ceparum, & maioranæ an. ʒ. ß. pulueris piperis & castorei an. ʒ. j. misce. His iam factis, raso capite & cōfricto panno lineo præcipuè in causa frigida, vbi maiori opus est frictione, admouenda sunt parti affectæ olea, vnguenta, & alia medicamenta, de quibus Gal. primo de cōpositione secūdum locos, & Aetius 6. sermone c. 55. & Paulus 3. lib. Nos tamē duo tantùm vnguenta describemus experta, & optima priùs alopeciæ, quæ fit à causa calida: posteriùs ei, quæ fit à frigida. ♃. *Redit ad curationē.* *Deriuatio.* *Apophlegmatismus* *Errhinum* *Vnguentū causæ calidæ.*

pul

pulueris corticum auellanarum, amygdalarũ, castanearũ & nucum tostarum an.ʒ.j.pulueris stercoris caprarum.ʒ.ij.olei laurini, & rutæ an.ʒ.ij.olei rosarum.℥. j. aceti coclearium. j. ceræ quod s.misce, & fiat vnguentum, quo vtere in defluuio hoc pilorum, quod fit à raritate cutis & penuria materiæ pilos generantis: cui etiam confert mixtura ex oleis lentisci, myrtillorum, & omphacino cum laudano. Alterum vnguentum conferens causæ frigidæ est sequens, ℞.pulueris vtriusque hellebori, staphisagrię, sinapis, piperis, stercoris columbi, radicum cannarum, & foliorum ficuum an. ʒ. j. oleorum euphorbij, castorei & rutæ an.℥.ij. ceræ quod.s.misce, & fiat vnguentum, quo sæpe vnguatur pars depilata præcedente forti frictione, & incisione aliquarum partium, quæ non est facienda, cùm est causa calida.

Causæ frigidæ.

Postquàm de pilorũ decidẽtia egimus, non erit extra pręsens institutum in præsentia agere de iis quæ pilos augẽt, & quę ipsos aureos efficiunt, & tandẽ de iis quę nigros reddũt.

Frequens & assidua frictio, & capitis lotio decocto adianti auget pilos, dicitur tricomenes, quia facit luxuriare capillos, & subnasci, vel polytricum, quia creat capillorum multitudinem: & dicitur etiam callitrichon, quod crines denset, crispet, pulchrioréſque reddat, ab aliis ebenetrichon appellatur, præcipuè genus nigrum, vox enim ebeni capillum significat nigrũ: est officinis capillus veneris. Pectinatio etiam assidua idem efficit: & quæ causas pilorũ augent præsertim effectricem, vt vinum, & alimenta omnia calida, & vaporosa.

Augentia pilos.

Idem facit lotio frequens decocti agrimoniæ, corticis vlmi, verbenæ, corticis salicis, absinthij, abrotani, seminis lini combusti, & cineris radicis arundinum, adde in fine parum lactis caprini. Lotio aquæ vitæ addendo parum aquæ rosarum, vel myrthillorum idem solet efficere.

Aureos efficiunt capillos multa, quorum nostræ fœminæ satis plenam & certam tenent cognitionem: inter ea tamen, quæ maximam habent vim, est aqua (qua aurum ab argento separatur, & dicitur ab illis fortis) cautè tamen est admouenda, nam si tangat cutim & carnem, corrodet.

Aureos reddentia.

Aqua mellis per distillationem facta vitreo instrumento aureos reddit pilos, & sine cutis & carnis nocumento, quamuis ipsos scindat. Decoctum seu lixiuium ex cinere genistæ seu genestæ, (quam spartum seu spartion appellant, & Arabes albahin seu albrachim) capillos aureos sine dubio efficit, hoc quotidie nostræ Valentinæ experiuntur.

Nigros efficientia.

Nigros capillos multa faciũt, vt Dioscorides, Gal. Paul. &

Aetius volũt, de quibus omnib. in præsentia agere esset pręter nostrum institutum: aliqua tamen experta primò simplicia, deinde composita scribemus: semen myrti, semen papaueris nigri, cortex nucis, cortex mori celsi, sumac, alcana, & lac ficuum, folia cupressi, fumus picis liquidæ, fumaria.

Compositum hoc pilos satis nigros efficit, quorũ nigror viginti diebus conseruatur, accipe calcis viuæ integræ (quæ dicitur gleba) libra j. ß. infundatur in aqua per diem facta noua infusione quinquies, eiectis prioribus aquis, postea reiecta aqua adde illi calci lotæ lithargirij pulueriʐati ℥. j. ß. horis sex, & tali mixtura vnge pilos nocte ponendo desuper folium brasicæ, vel pannum lini: postea præcedenti eorum leui frictione, seu agitatione lauentur sapone & lixiuio cõmuni clementi: est expertum. Hoc quoque medicamentum ipsos nigros reddit. Accipe lixiuij potentis, quo saponarij vtuntur lib. j. pulueris lithargyrij. ℥. j. bulliant simul, donec pili candidi illo liquore nigrescant, facto sæpe & sensim experimento, deinde conseruetur liquor, quo actu calido, cùm opus fuerit, poteris nigros facere capillos, interponendo pectinem inter cutim & capillos, quos, cum denigrati fuerint, exsiccari, & aqua callida ablui oportet.

Scholium.

DEcidentia pilorum, quàm caluitiem.) *Pili veræ partes non sunt, quia vita carent, & vero nutrimento. Cùm tamen habeant propriam circumscriptionem in corpore, & per se consistere poßint: inter partes numerantur à Gal. 2. de temperamentis, vbi inter veras nostri corporis partes, eorum temperamẽtum inquirit: & 14. methodi, vbi pilorum defectum morbum in numero partium deficiente appellat. His pilis (qui in corpore generationem habent necessariam, ex excrementorum euacuatione) abutitur natura ad ornatum & tegumentum: vt in illis, qui in capite, & mento implantantur, videre est. Qui verò in superciliis habentur, humores à capite per frontem defluentes, ne oculos ingrediantur, prohibẽt: sicut pili palpebrarum exigua corpuscula. Cùm ergo decorem inter alia pili in nobis concilient, meritò eorum curam suscipimus, corrigentes affectus, qui in eis præter naturam euenire solent. In pilis consideramus substantiam (hoc est ipsós pilos) in defluuio pilorum, caluitie, Alopecia, & Ophiasi: colorem verò in vitiligine.* ¶ *Defluuium pilorum si largè sumatur, omnia vitia, in quibus pili deficiunt, comprehendit: propriè tamen (de quo nunc agimus) tantùm significat omnium pilorum defectũ. Hic morbus est in numero deficiente, nõ quia deficiat vera pars, sed quia deficit pars ad ornatũ corporis necessaria: ac proinde, &*

Qui ratione pili partes corporis dicãtur.

Quid sit defluuium pilorum, & quot

cùm

modis sumatur. cùm deficit, est restituenda, ac si esset vna ex partibus, quæ veræ sunt. Habet morbus hic duas causas. Raritatem cutis vnam, & alteram defectum nutrimenti. Raritatem cutis cognoscemus. 1. Quia pili, qui exciderunt, eandem quam antea habebant, crassitiem, seruant: non enim sunt extenuati, cum alimentum eis non defecerit. 2. ex causa aliqua, quæ præcessit, rarefaciente cutem: med. scilicet calido, aut lotione aliqua calefaciente. Si nutrimenti defectus causa est, eum colliges. 1. ex tenuitate pilorum, excrementũ enim, quod cuti aducnit, est paucum & exiguè apponitur. 2. ex morbo præcedente: solet enim vt plurimum hoc defluuium febrem ardentem, aut Tabem sequi, de eo enim Gal. 1. de comp. med. secundum locos cap. 2. sic scribit: consueuit hæc circa pilos oblæsio, sæpe iis qui ægrotarunt accidere, raro autẽ citra morbum.

Causæ defluuii pilorum.

Quid caluities, & eius causa.

Caluities defluuium pilorum est, sed in Sincipite tantùm ob cutis duritiem, & siccitatem eueniens: proinde qui in pueritia hanc cutẽ habent multùm siccam, in senectute calui fiunt: vnde non rectè Arist. caluitiem dixit fieri ob inopiam humoris calidi: neque Hiere. ob raritatem cutis, neque Argenterius ob defectum terrei excrementi: reuera enim in caluis excrementum non deficit, non potest tamen penetrare ob cutis densitatẽ, ac proinde Gal. aliquando caluitiem ad defectum humorum refert, non quòd deficiant, vt diximus: sed quia non possunt penetrare, & sic videtur deficere. Atque hæc est caluities ætatis discursu facta: est enim altera vi morbi in iuuentute etiam eueniens, potissimum mulieribus ex raritate cutis & defectu alimenti. Hanc autẽ à prima distingues, quia caluities ratione ætatis adueniens, sensim fit, quia sensim cutis densatur: at illa, quæ vi morbi accidit, affatim & repentè sæuit.

Duplex Caluities.

Quid sit alopecia & ophiasis.

Alopecia & Ophiasis sunt casus pilorum capitis, non omnium, sed aliquorum, vnum in duobus est malum: distinguũtur tamẽ ob figurã, & squammas: nam in ophiasi læsa capitis pars serpenti assimilatur, squammosáque est. Quæ ab occipite duorum digitorum latitudinẽ non excedens, vsque ad aures serpit. At alopecia (quæ à vulpe nomen accepit) nullam propriam habet figuram: & in ea cutis squammis caret. vtraque affectio fit à vitiosis humoribus per vitiosos humores seu corruptos non intelligẽs cum Rondoletio tenues & serosos, sed sanguinem prauum, biliosum, pit. aut melancholicũ: ex eo enim (cùm minùs rectè mutetur, & nutriat) non assurgunt excrementa, quæ sunt materia pilorum: possumus etiam per vitiosos humores, adustos, aut praua qualitate infectos intelligere. Vitiligo est cutis deprauatus color.

Causa alopeciæ & ophiasis.

Vitiligo quid.

Curatio defluuii pilorum.

Curabis supradictos affectus hoc modo, à defluuio pilorũ incipiẽs. hoc. n. cùm sit morbus in numero partiũ deficiẽte, curabitur restituẽdo partẽ quæ deficit: quæ cum ex excremento tertiæ concoctionis tanquã ex materia generetur, oportebit alimẽtũ attrahere parti, vt ea nutrita, excremẽtis abundet. Opus præterea erit cutẽ roborare, & reducere ad moderatã densitatem. Hęc cõmodè præstabimus medicamentis calefa-

cient

tientibus (sic enim legendum est, & non humectantibus, vt legitur 2. de comp. secundum locos cap. 2.) modicè adstringentia permiscentes, calida enim attrahent sanguinem, et sic sua substantia caliditatem cutis (si aliqua est) temperabit, cum temperatum, aut minus calidum, id quod magis calidum est refrigeret. Iam ergo æstate raso capite, & hieme tonsis capillis, frictione vtemur leui, vt ex atracto sanguine calida intemperie curata, roboretur cutis, & ad mediocrem densitatem restituatur. Deinde oleis lentiscino, mirthino, aut nostro hispano, cum ladano ad vnguenti formam redactis vngemus caput. Præterea in hoc defluuio pilorum, non est sanguis mittendus ratione affectus: quia neque raritas cutis, neque defectus alimenti euacuationem postulant: neque est purgandum, quia nō contingit ex cacochimia, & si in venis vitiosus sit sanguis prædicta exercebimus remedia: non propter affectum pilorum, sed venarum: ac proinde non videtur audiendus auctor, cùm dicit pilorum defluuium à sanguine ortum, curari sanguinis missione: non enim video, quo modo à sanguine, aut alio humore oriri possit.

Corrigitur locus Galeni.

Sanguinis missioni defluuio pilorum.

Reprehenditur auctor.

Caluities si ratione ætatis contingat, non potest curari, quia neque curatur densitas à siccitate procedens: at caluities in morbo orta, ea ratione, qua alopecia, curari solet.

Curatio caluitiei.

Alopecia et ophiasis cum ex vitiosis humoribus malè partem nutrientibus proueniant, curantur, purgantes peccantem humorem: Quem ex cutis colore cognosces: cutis enim in qua desideratur pili, humoris redundantis admittit colorem. Id etiam deprehendes ex anteacta vita, natura hominis, & anni tempore. Neque omittenda hoc in loco erit sanguinis missio, si affectus venarum postulet, hoc est sanguis vitiosus. & si obiicias Gal. hoc remedium omisisse, respondeo, consultò id fecisse, tantum agens de partis affectu. Post purgationem ad Apophlegmatismos accedes: hi enim ex ventriculis cerebri & venis aliquantulum euacuabunt. vltimò administrabis topica, hoc est localia medicamenta. Quæ constabunt ex medicamentis discutientibus prauos humores cutis, & attrahētibus sanguinem. Qualia sunt Thapsia mixta cum cerato ex oleo confecto, vt eius calida vis tepescat: synapi etiam, Euphorbium & alia vallè calida, temperata tamen, ne exulcerent. hoc in loco aduertere oportet, nos non agere de pilorum defluuio à morbo Gallico eueniente, de quo postea disputaturi sumus.

Alopeciæ & Ophiasis curatio.

Obiectio.

Colorem in pilo curabimus, remedium applicantes vitiligini quod alimentum cuti adhærens dissipet, & attrahat sanguinem: vt parte rectè nutrita, excrementum colorem in pilo mutet.

Curatio vitiati coloris in pilo.

An verò sumpto medicamento purgante.) Cum nullum medicamentum purgans actu, cognitum extet, nisi fortè pilulæ de chamelea Dioscoridis: sed omne potentia, purgandi facultatem habeat, inde habuit ortum controuersia, qua quæritur: An post assumptionem medicamenti purgantis sit dormiendum. Bætici semper, Valentini tantum in solis

An ab assumptione

medicamē-ti purgantis sit dormiendum. medicamentis somnum imperant. Ego verò existimo medicamentum siue liquidum sit, siue solidum etiam in vigilia in actum reduci. Nisi vētriculus sit languidus: tunc enim in omnibus medicamentis somnus vtilis est, longior in solidis, breuior verò in liquidis.

Cur post assumptionem medicamenti purgantis non sit dormiendum.

Opere autem incepto semper somnus.) Multis rationibus dormiendum non est, quando humor attractus à medicamento purgante, incepit expelli. 1. Quia cum excretio per aluum sit actio voluntaria, in somno, (in quo otiatur animalis facultas) non fiat, sequentúrque ea incōmoda, quæ ex humore in ventriculo & intestinis violenter detento sequi solēt, angustia, morsus, cardialgia & similia alia. 2. Quia in somno ex reuocatione sanguinis ad interna, replentur venæ, per quas humor peccans à medicamento trahitur. 3. Quia tempore somni calor reuocans, mutabit medicamentum in familiarem humorem. Consuetudo autem, quam seruabant auctor & sui temporis medici, ius gallinæ insulsum tribuentes ante prandium, iam aboleta est, & meritò: quia reuera ius gallinæ, aut arietis non extergit: imò impedit purgationem, obtundendo vim medicamenti. Medicamentum autem extergendi vim habens à nobis tribui solet in die purgationis, aut in sequenti die. Si in die purgationis tribuatur, statim post medicamenti assumptionem id fiat, quando medicamentum est validum: vt nulla eius portio in ore ventriculi maneat, vel vt medicamentum ad fundum ventriculi descendat, in his hominibus qui ab amaris sentiunt molestiam, & in his qui facile vomunt. Die sequenti, quando medicamentum validum est, decocto hordei cum cortice & pauco saccaro, aut alio extergente vtimur propter dictam rationem. Quod si purgatio diminuta præcessit, clysterem extergentem, & purgantem, ex diacatholicone, benedicta, aut confectione hamec infundes.

An ab assumptione medicamēti purgantis sit aliquid exhibendum.

Si fuerit pilorum decidentia à flaua bile.) Humores in corpore, quidam sunt turgentes, & alii in aliqua parte firmati. Turgentes humores dicuntur illi qui in loco putredinis, tantam tenuitatem & acrimoniam contraxerunt, vt irritata expultrice partium facultate, eos hinc inde expellat, vnde turgentia duas habet conditiones. Prima, vt humor hinc inde moueatur, eo modo quo animal coitum appetens. 2. est, vt pars irritetur ad expellendum. Ac proinde Hip. Turgentiam aliquando collocat in humoribus, cum 4. Aph. sent. 1. eos turgere scribit: & aliquando in parte 3. de fracturis sent. 18. ita vt partem turgere nil aliud sit, quàm incitari ad rei molestæ expulsionem. Humores firmati illi sunt, qui in aliqua quiescunt parte, obstructi, vt in febribus: aut inculcati, vt in tumoribus præter naturam. Iam si humor turgeat, statim hoc est in principio morbi, purgante medicamēto educendus est, ex Hip. 2. Aph. sent. 22. indicatione sumpta ex eius tenuitate, ob quam nec ab obstructione eius transitus impeditur. Quod non est difficile intellectu illi, qui non ignorat, obstructionem in vena, aut arteria non claudere omninò meatum: Dices nónne Gal. 1. Aph. com. vltimo in turgentia occasionem arrip

Quid sit humor turgens.

Quid sit humor non turgens.

Purgatio humoris turgentis.

arripit propinandi decoctum ex thymo, origano, hyssopo, aut alio simili, quod vehementem extenuandi facultatem habeat? Respõdeo, Galenum supradictis vti medicamentis, non propter obstructionem, vt ipsam aperiant ad purgandum, quoniam hoc etiam seruandum est in humoribus non turgentibus: sed quia aliquando, turgente humore in principio non potest purgare, quia medicamentum deficit, tunc accepta hac occasione, exhibet aperientia, vt obstructione aliquantulum aperta, cesset putredo, & cum ipsa turgentia. Si humor sit in parte firmatus, purgandus non est, quin coctio præcedat: iuxta præceptum Hippocr. 1. aph. sent. 22. vbi concocta medicari (quod est purgare) præcipit, quod semper obseruandum est etiam in multo humore, cum purgatio concoctionem impediat, & coctio quietem requirat. hæc autem concoctio à natura fit, quæ semiputrem humorem alterat, reducens ad benignum id quod potest: reliquum verò tanquã inutile expellens, vt in Crisibus experimur: quo tempore solam instituimus victus rationẽ. Quod si natura non expellit, aut non integrè expellit, tunc debet medicus ei suppetias ferre, & purgatione facta eius defectum supplere, aliter sequetur recidiua, vt aph. 12. lib. 2. nos docet. vt autem id commodè præstare possimus aduertenda est sententia Hip. 9. lib. 2. aph. quæ sic habet, Corpora quæcunque quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere: quod est, ante assumptionem medicamenti purgantis, debet corpus præparari. Quinque autem modis fieri solet corporis præparatio: prima cum ante assumptionem medicamenti vomitu, aut deiectione per aluum purgãtis, aqua tepida, & lubricantibus medicamentis consuetam reddimus naturam ad tales euacuationes: quam præparationem tanquam notam omissam fuisse ab Hippocrate scribit Galen. 4. aph. com. 13. Secundò Præparamus corpus humectantes ipsum, alimentis, potu, balneo & quiete: quando helleboro purgare volumus 4. aph. sent. 13. ne in violentia motus sequatur conuulsio, ob consensum, qui est inter orificium ventriculi & cerebrum. 3. Præparatio exercetur, quando humorem crassum attenuamus, sicut 4. cum glutinosum incidimus. Vltima verò nil aliud est, quàm meatuum apertio, quæ videbitur aliquibus coincidere cum 3. & 4. quia incidere glutinosos humores, & attenuare crassos, nil aliud est, quàm aperire. reuera tamen res est diuersa: aperimus enim obstructionem, at incidimus & attenuamus, etiamsi non sit obstructio. Hæc autẽ corporis præparatio varia, non solis medicamẽtis, sed alimẽtis etiã & potu exercẽda venit: nam quid proderit assumere medicamentum humorem attenuãs, si carnem hircinam, vinum crassum, & alia, quæ crassos generare solẽt humores non omittimus? Ac proinde non mirandum, si medicamentum purgans, etsi optimum, non agat, aut si euacuet, cum torminibus tamen & mala tolerantia. Præter dictas corporis præparationes, quas arte præstamus ad humores cõmodè purgandum: nullã aliã à Gal. aut Hip. legimus scriptã: proinde existimo errare eos medicos, qui humorẽ temẽ

Purgatio est humoris non turgentis.

Quinque modis præparatur corpus ad purgationem.

An sit præparandus humor tenuis.

præparant, eum incraſſando: quia ſi humorem craſſum attenuamus, vt liberè educatur, qua ratione adducti humorem bilioſum, qui ex ſua natura tenuis eſt, incraſſabunt? Reſpondent aliqui, eius præparationẽ non eſſe incraſſationem, ſed acrimoniæ retuſionem. Quod falſum eſſe hinc intelliges, humor bilioſus poſt coctionem debet purgari iuxta ſententiam Hipp. lib. 1. aph. 22. & cum in coctione bilis, victa à natura mitior reddatur, vt Galen. lib. 2. de rat. vic. in mo. acutis com. 44. docet, ſuperfluus ergo erit labor eorum, qui temperare conantur bilem, vt eam expulſioni præparent. Quid autem debeamus in tenui humore efficere, breui accipe. Si humor tenuis peccat tenuitate, incraſſandus eſt, vt craſsior & frigidior factus non penetret, & hoc nomine minorem inferat moleſtiam, vt in dolore colico à bile facto videre eſt. Quia bilis ſi non qualitate, ſed quantitate peccet, ita vt corpore educenda ſit, varia eget præparatione: ſi ſit in pectore, vt in pleuritide contingit, attenuanda erit, conſilio Gal. propter eam rationem, quam capite de pleuritide videre poterit: ſi verò humor tenuis in aſperis pulmonum arteriis, à capite diſtillans incluſus maneat, cum in tuſsi impetu aëris educi debeat, aliquãtulum incraſſandus eſt, ne ab aëre ob tenuitatem diuulſus, ibidem immoretur. de his tamen præparationibus humoris tenuis non agimus, quia non fiunt eo cõſilio, vt humorem medicamento purgante euacuemus: quem ſi purgare intendimus, nulla procuratione eget, ſicut neque aqua in hydrope. Quòd ſi in tertiana & ardenti febre, quæ à bile fiunt, attenuantibus vtimur, ea propter humorem craſſum, obſtruentem præſtamus: non enim humor tenuis obſtruere poteſt, vt lib. 2. agentes de febribus explicabimus. Ex dictis intelliges, errare eos, qui ſyrupos, humores concoquere affirmant, cum humoris coctio à ſola natura fiat: niſi dicamus concoquere illa medicamenta, quæ ſeruant naturæ vim, & calidum innatum. Syrupi verò, quos hi concoquentes appellant, corpus præparantes ducẽdi ſunt, vt paulò ſupra docuimus.

Syrupus duplex. Primò omnia medicamenta frigida.) Medicamentum, quo corpus ad purgationem paramus, ſyrupus nominatur. Hic duplex eſt, vnus clarificatus in officinis ſeruari ſolitus, qui nil aliud eſt, quàm medicamentum liquidum ex ſuccis, aut aliis plantarum partibus, cum humore aliquo percoctis, & mellitis, aut ſaccaratis, ad ſaporis gratiã, aut cuſtodiæ diuturnitatem. Talis eſt ſyrupus fumi terræ, borraginis, & ſimiles alii, quorum doſis eſt ℥. ij. cum duplo decocto aliquarum herbarum. Alter Apozima dicitur, quod medici in ægrorum domibus præſcribunt ex decoctis herbarum & radicum cum melle aut ſaccaro. Paratur etiam ex aquis,

An liceat vti aquis diſtillatitiis. & ex ſyrupis officinarum, decoctis tamen, permixtíſque ſeminibus aut trociſcis. Solent multi aquis per alambicum extractis cum ſaccaro, aut aliquo ſyrupo clarificato vti: vt corpus præparent. Qui mos non placet Muſæ, & aliis ſcrupuloſis hominibus, variis rationibus adductis. Quidã ex eo quòd aquæ per alambicum extractæ caliditatem contrahant, ac

proinde

proinde in his destillatis aquis, solùm concedunt calidarum vsum & non frigidarum, nisi frigida aqua seruet odorem rei, à qua destillatur (vt est aqua rosarum) tunc enim concedunt ipsam. Alii harum aquarum vsum non probant, existimantes eas ex ære aut plumbo prauam acquirere qualitatem. Horum rationes leues sunt: prædictæ enim aquæ neque calorem acquirunt, neque qualitatem ex ære aut plumbo. Non acquirunt calorem, quia non vruntur, & ita si calefiunt, statim illa caliditas euanescit: non acquirunt prauam qualitatem, quia neque plumbum, neque æs tunc liquantur. Existimo ego non esse vtendum his aquis stillatitiis, eo quòd solùm medicamenti tenuem partem continent, cum nos aliquando crassam & roborantem desideremus: tum quia succus potentius agere solet. Verùm est, coactos aliquando vti debere stillatitiis aquis, in penuria herbarum, qualem non habemus in hac Valentina ciuitate.

Simplicia flauam bilem) Hæc medicamenta neq; concoquentia sunt, neq; his debemus præparare corpus ad purgationē bilis: vt ex superioribus didicisti. Adde hæc esse frigida, & proinde augere obstructionem.

♃. Pilularum de fumo terræ.) Tria hoc loco animaduertit autor: Primum tempore quo purgare volumus, non esse miscenda plura medicamenta purgantia, quia tempore breui non potest fieri fermentatio, ac proinde non poterunt in vnam formam venire. Secundum compositū medicamētum recens non posse rectè purgare, quia prius vnum altero purgabit, & vnum impediet opus alterius. Tertium in purgationibus tutiorem esse euacuationem parcam, immodicâ. Hæc ille. Quæ trutinā postulant. Quod primò admonet, non potest constare. Quamuis enim medicamenta composita, in officinis seruata, fermentationem patiantur: potissimùm æstatis tempore, quam colligimus ex eorum ebullitione, non proinde vt eis vtamur, expectandū erit, vt fermentatio absoluta sit. Nam ante ipsam & postea, imò vigente etiam fermētatione, ipsis vtimur cum felici successu. Neque enim tunc medicamenti vis impedita est. Secunda admonitio etiam est falsa. Galen. enim lib. quos quibus & quando purgare oportet cap. vltimo, agens de mixtione medicamentorum purgantium præcipit, vt medicamenta purgantia, quæ miscentur, sint consentientia, vt æqualis fiat purgatio. Est autem æqualis, quando medicamenta simul operantur, aut quando cessante vno ab actione, alterum incipit: ita vt fiat vna continua euacuatio. Nam si vno cessante, longo post tempore alterū incipiat agere, est inæqualis euacuatio, ac proinde damnanda, quia vires, quo tempore refici debent, confligantur. Qua in parte admoneo lectorem, vt in versione Loquillati aduertat vltimum caput libri, Quos, & quando purg. oportet, ita enim malè versum est, vt latina versio lectio contrarium habeat ab iis, quæ in græca continentur. Vltima admonitio auctoris seruanda est. Si autem contingat immodica purgatio, quam ex defectu virtutis colliges: succurrere poteris frictione partium extremarum. Offam etiam panis bis cocti, aut regii à nostris dicti in op-

Examinātur tria quæ aduertit autor.

An vtendum purgantibus in eorum fermentatione.

Aequalis purgatio quid sit.

Mala loquillati versio.

In immodica purgatione quid faciēdum.

timo vino intinctam offeres. Eiusdem etiam panis interiora vino ebriata, & cinamomo inspersa, supra ventriculum appones.

De morbo Gallico. CAP. II.

Descriptio morbi Gallici. EST morbus Gallicus, quem & Hispanum & Neapolitanum nominant, nostro sanè malo hisce temporibus affectus notissimus, antiquioribus vero ne per somnium quidẽ notus: detestandus tamen perpetuò, qui cùm a pudendis incipiat, in linguã terminatur vario & dolorum & pustularum prouentu, ac præcipuè noctu corpus discrutians. *Causæ.* Fit autem à quatuor humoribus a naturali temperie per exustionem in malignam quandam naturam degenerantibus, à contagio vt plurimùm primò affectis. *Signa.* Deprehenditur hoc malum, quia in pudendis à principio pustulæ apparent, crustis obtectæ, siccæ & lactea nõnunquam sanie manantes. Iam & in fronte, & circa radices capillorũ pustulæ, seu veriùs dixeris, tubercula diuersi coloris oriuntur, modò citra vllius medicamenti opem desiccata, modò hinc inde frequenter renascẽtia. In capite summa inest grauitas, in collo, humeris atque adeò omnibus articulis perpetuus cruciatus, dolorificis ibi tumoribus præter naturã obortis: qui cùm difficile discutiantur, tardéque suppurentur, in nodos sæpe ac durities migrant. Ad extremum fauces palatúmque & insuper lingua nigris fœtidísque erumpentibus pustulis turpiter exeduntur.

Victus ratio. Hic morbus curatur primò victu humectãte, & in actiuis temperato, vel parum calido: quæ atram bilẽ efficiunt, maximè nocent, vt caro leporina, bubula, hircina, & ceruina, caseus antiquus, omnia salsa, & legumina: similiter quæ facilè putrescunt, vt pisces, & lac. Conferunt, quæ bonum succum efficiunt, vt panis optimi tritici, pullus gallinaceus, gallina, caro arietina hispanica, vitulina, hœdi, coturnicis & similiũ: de quibus libello de bono & malo succo, libris de tuenda valetudine & de facultatibus alimentorũ multa à Galeno tradita sunt copiosissimè: perpetuò tamen cõsiderandæ sunt vires ægri, & morbi magnitudo. cõsideranda quoque est sententia Hippocratis 1. lib. aphor. quibus semel, aut bis, &c. in cibandis omnibus ægris, vtatur, si potest, exercitatione, præsertim vẽtriculo vacuo, abstineat venere & animi perturbationibus, quæ bilẽ atrã augent, vt sunt ira, tristitia & similes.

Sanguinis missio. Secundò, sanguinis missione, præsertim si fuerit morbus recens: vbi vires sunt maiores secta vena iecoraria, aut communi, vt sanguinis copia respondeat plenitudini, fiátque

vacuo

vacuo ventriculo & inteſtinis, niſi timeatur ſubita ſuffocatio, aliquando bis aut ter ſanguis eſt mittendus.

Tertiò concoctione per hæc vel ſimilia. ℞.ſyrupi fumariæ.ſ.& borraginis.an.℥.vj.ſyrupi fumariæ comp. & epithymo an.℥.ij.miſce.Item.℞.aquarum fumariæ,borraginis,lupulorũ,& quinque radicum.an.℥.viiij.miſce, facta iam concoctione, diebus nouem. *Syrupus præparãs.*

Quartò vacuatione atrę bilis per hoc,vel ſimile medicamentũ. ℞.medullæ caſſiæ fiſtulæ recens extractæ.ʒ.vj. confectionis medicaminis quod ſcripſit Hamec.ʒ.iij.ß.diachartami.ʒ.ij.ß.ſyrup.borraginis ℥.j.decocti florum cordialium, quod ſ.miſce, & fiat potus. Vel ℞.pilularum de fumo terræ, & hermodactylorũ maiorũ an.ʒ.ß.diagridij g̃.iiij.cum aqua bugloſſæ,fiant pilulæ vij.Deinde per aliquot dies roboretur ventriculus, & partes principes, ſanguiſque purior efficiatur electuario diarhodon Abbatis, vel conſerua borraginis, aut bugloſſæ cum aqua,aut decocto borraginis, vel bugloſſæ,vel fumi terrę.Fiat quoque bis,vel ter in menſe corporis purgatio, his, aut ſimilibus pilulis. ℞.pilularum de fumo terræ,hermodactylorum maiorum,& indarum.an.℈.ij.cum aqua bugloſſæ:fiant pilulæ xv.adde cuilibet earum granum. j.optimi diagridij,doſes tres. *Purgatio.*

Quintò vtatur exercitio forti & balneo, donec ſudet copioſe bibat tũc per aliquot dies oleũ cõmune quantitatis.℥. iiij.cũ ℥.j.optimi ſacchari.His omnib⁹ ſolet curari Gallicus morbus,ſi fuerit recens:qui ſi habuerit pilorũ decidentiam, eget præter iam dicta frequenti capitis raſione, frictione & lotione freq̃uẽti decocto pulegij, ſtichados,origani, ſaluiæ, roris marini & camomillæ,& ſimiliũ.Si his omnibus mederi nõ poſſumus huic morbo,adhibebitur ſyrupus ſeq̃uẽs.℞. Corticis ligni indici, ſeu Guaiaci in minimas partes diuiſi. ℥.viij. Interioris eiuſdem ſimiliter inciſi.℥.iiij.ſenæ.℥.ij. epithymi, polypodij an.℥.j.fumariæ,borraginis,cichorei,roſtri porcini, radicũ bugloſſæ.an.m.ij. florũ cordialium an.m.j.liquiritiæ,radicum diureticarũ.an.℥.ß.fiat decoctum in libris viginti quatuor aquæ optimæ,priùs per diem in ea infuſo ligno guaiaco ad medietatem ſecundum artem.Cuius percolati accipe libras decem, & cum quatuor libris ſacchari fiat ſyrupus non perfectè decoctus ad modum mulſæ: cui addes pulueris hermodactylorum.℥.ij.pulueris diarhodon abbatis ʒ.ij. cinnamomi electi ʒ.j. Cuius doſis ſummo mane erunt vnciæ quinque,vel ſex. Hic ſyrupus in omni tempore etiam prægnantibus, & febrientibus eſt exhibendus intrepidè, *Exercitatio & balneum.* *Syrupus ex decocto guaiaci.* *Laus huius ſyrupi.*

& si opus fuerit, dum bibit hunc syrupũ æger, euacua ipsum per pilulas superiùs scriptas, vel per medicamentum hoc, si non possit deuorare pilulas. ♃. cassiæ fistulæ præparatæ & diacatholicon. an. ℥. j. confectionis medicaminis Hamec, & diasenæ an. ʒ. vj. diachartami & conseruæ buglossæ an. ʒ. iij. syr. borraginis, quod s. misce, & fiat confectio ad modum opiatæ: dosis cochlearia duo semel in hebdomada.

Altera purgatio.

Aquæ ligni guaiaci.

Si his peractis semper morbus permanserit, forsan curabitur aquis ligni guaiaci, prima valẽtiori, quæ bibitur bis in die, in aurora & nocte a cœna parca per quinque horas: & altera clementiori seu debili, quæ sola in prandio & cœna, & inter prandium & cœnam erit potus: quarũ formæ sunt hæ, quamuis secundum variam naturã morbi, & ęgri, temporis, & regionis possint fieri valentiores, vel clemẽtiores. ♃. ligni guaiaci lima vel torno in minimas partes diuisi lib. j. aquæ optimę lib. xx. maneant per diem simul, deinde decoquantur ad medietatẽ, cuius colatura, reiecta parte terrestri, seruetur in vase vitreo, quæ erit prima potentior, eius dosis est vnciæ quinque, vel sex. Deinde accipe lignũ primæ aquæ, & iterum cum libris triginta aquæ decoquatur: donec quinta pars cõsumatur, & hæc erit secũda remissior prima. Quibus iam bibitis fiant aliæ duæ eiusdẽ formæ, vel similis, mutata aliquãtum natura earũ, si opus fuerit. Et finitis aquis secundæ libræ ligni guaiaci, fiant ex tertia & quarta libra eodẽ modo, donec æger sanetur. Accipiat qualibet hebdomada tres ex pilulis superiùs scriptis, vel duo cochlearia cõfectionis purgãtis.

Aquæ smylacis asperæ.

Fiunt ad idem efficiendum aquæ ex aspera smylace nostri tẽporis, & est sarça parrilla, quæ ab India ad Hispaniam aduehitur, forma earum est. Accipe vncias sex dictæ sarçæ parrillæ conquassatæ, & per diem naturalem insunde in libras duodecim optimæ aquæ, deinde decoquatur ad medietatẽ, cuius colatura in vase vitreo conseruetur, sumenda mane, & vespere, quantitate vnciarum quinque, & hæc est prima valentior. Deinde accipe eandem smilacem asperam prius decoctam, & in libris triginta aquæ decoquito, donec quinta, vel sexta pars consumatur: & hæc erit secunda mitior ad potum in prandio & cœna, & inter prandium & cœnam. Quibus finitis parẽtur aliæ eiusdem, vel similis formæ, quemadmodum fiunt ex ligno guaiaco. Tempus accipiendis iis commodius est Ver, deinde Autumnus. Aestas verò est vehemẽter inepta & aduersa. Hyems accommodatior æstate, & Vere & Autumno deterior. Nostris quoque temporibus reperta est radix chyna, cuius aqua curare solet morbum Gallicũ

Tempus curandi morbum Gallicum.

&

& articularem, de qua liber extat ſcriptus à doctiſſimo Veſſalio. Lege etiam methodum propinandi decoctum huius radicis apud Amatum Luſitanum centuria 2.curat.31.rectiſſime traditam. Victus ratio (dum bibuntur hæ aquæ) præſcripta eſt iam ſuperiùs, quamuis in cœna nullæ carnes ſunt exhibendæ, ſed panis nauticus, vulgò bis coctus, vuæ paſſæ, vel radix bugloſſæ condita, vel cucurbita condita: præcipuè ſi fuerint Caſtellani. Semper tamen eſt ſequenda Hippocratica veritas ſuperiùs repetita, quibus ſemel, aut bis, &c.

Curatur quoque morbus hic vſu vini ſancti, quãuis biilioſis & diſpoſitis ad hecticam minus, quàm aqua ligni guaiaci cõferat. Eius forma hæc eſt. ♃.corticis ligni indici lima vel torno diuiſi in partes minimas ℥.ix.interioris eiuſdem ℥.iiij. folliculorum ſenæ, epithymi, polypodij an.℥.j.fiat decoctum in libris viginti quatuor aquæ ad medietatem, de cuius colatura accipe lib. decem, quibus probe calefactis adde vini generoſi lib. quindecim, & omnia ſimul maneant in vaſe fictili, donec calor abſumatur, poſtea conſeruetur mixtura in vaſis vitreis: quibus adde pulueris hermodactylorum vncias duas: bibat in aurora & veſpere libram ſemis huius vni loco primæ aquæ potẽtioris, & fiat ex ligno, & cortice iam prius decoctis aqua pro potu in prandio & cœna cum libris viginti quatuor aquæ, donec quarta pars conſumatur, qua bibita & vino fiat ſecũdò eodem modo, vt dictum eſt ſuperiùs, cùm de aqua ligni guaiaci agebamus. Hoc tamen breuiùs quam aquæ ſolæ curare poteſt etiam antiquum Gallicũ morbum. *Vinum ſanctum.*

Si fuerit antiquus, & curatu difficilis, fortiorémque poſcat curationem, facta iam clementiori medicina niſi morbi & ſymptomatum magnitudo ſolitum ordinem inuertat (nam authore Celſo lib.2.non poteſt vehementi malo ſuccurrere, niſi æquè vehemẽs auxilium) potentioribus opus erit, inter quæ a multis expertum eſt, & a me laudatũ medicamentum ex mercurio, brachiis, & aliis partibus externis admotũ ordine cõſueto, cõſentientibus viribus ægri, quia vbi illæ non adſunt, non oportet laborare: neque facultas ipſius argenti viui eſt tunc pertimeſcenda, cùm olim ſæpe morbis multis leuioribus admoueretur, vt ſcabiei. Galenus tamen nunquã fecit periculum de eo, an interius ſumptum, vel exterius admotum interficiat. *Antiqui & difficilis morbi curatio.* *Facultas argenti viui antimenda.*

Expertum à nobis vnguentum hoc. ♃.axungiæ porcinæ ſine ſale ℥.iij.oleorum laurini, de lilio & rutæ an.℥.j.ß.theriacæ magnæ ʒ.iij.rubeæ tinctorũ ʒ.ij. argenti viui ℥.iij. croci, cinamomi, an.ʒ.j.muſci & ambræ an.g.iij. miſce & fiat vnguen *Vnguentum.*

guen

guentum. Poterit augeri, vel minui aucto, aut imminuto mercurio, habita ratione virium ægrotantis, & morbi. Certa rei quantitas neque præfiniri poteſt, neque ſcribi, Aliquando ſufficit prima vnguenti admotio, aliquando duæ ſunt neceſſariæ, aliquãdo tres, & plures quam ſex, quod per ſudores, alui excretiones, & oris deprehẽdes. Partes quibus admouetur, ſunt extremæ, videlicet brachia, tibiæ, ſpina, & venter verſus inferiores partes.

Quæ partes inungendæ.

At cor & vẽtriculus omnino cuſtodiantur, ne ab illo medicamento lædatur pars nobilis, vel ei, & toti ſeruiens. Vnguentum cùm admouetur, ſit actu bene calidum, & habitaculum, & ſi non ſudauerit, ægri pedibus apponantur lateres calidi cum vino: quod ſi his nõ ſudauerit, neque oris excretiones, neque alui deiectiones habuerit, cum iis vel ſaltem aliqua ex ipſis euacuationibus ſoleat hoc medicamentum morbũ hunc curare: tunc totius ſuffitu erit opus dempto capite, ne vis venefica per nares & palatũ cordi, & aliis partibus noceat. Quare æger ſtans veſtiatur conopæo, quod vulgò dicitur pauallon, capite ſolo nudo apparente, & inter illius tibias ſupra prunas ſpargatur ſequens puluis. ℞. cinnabrij. ʒ. j. rubeæ tinctorum. cinnamomi, & croci. an. ʒ. ß. miſce, & fiat puluis ad primum ſuffitum, & ſi opus fuerit, fiant duo vel tres: tunc, imò etiam tempore vnguenti ex mercurio habeat in ore cryſtallum, vel aliquem liquorẽ adſtringẽtem, & repellẽtem ad detenſionem dentium, & oris. Si verò fuerint vlcera, & caliditas, quemadmodum fermè ſemper eſſe ſolẽt, lauetur ſæpe os ſequẽti mixtione. ℞. aquæ plãtaginis ℥. iiij. aquæ portulacæ, roſarum, & lactucæ an. ℥. ij. ß. rhodomellis, ſyrupi roſarum, & oxyſaccharæ. S. an. ℥. ij. pulueris aluminis vſti, & maſtichis. an. ʒ. ij. miſce: hoc vel ſimili medicamento curantur oris vlcera. Aliarum verò partium vlcera omnia, ſi fuerint ſine oſſium corruptione ſolẽt curari ſine medicamẽtis externis, facta curatione totius corporis per ea, quę diximus: oſſium tamen corruptio cauterio eget, & propria curatione, quæ ab erudito chirurgo adminiſtrabitur. Nonnulli in curatione huius morbi antiquiſſimi, & fortiſſimi, præter iam dicta vtũtur pilulis addẽdo grana aliqua pulueris Ioannis de Vigo: ego nõ auderẽ vti illo puluere, ne in parua quidem quantitate & correcto: quia eſt corrodens medicamentum: fit ex argento viuo, & aqua, ſeu lixiuio forti, & potenti, quo aurifices vtuntur. Illius tamẽ autor Vigo ſecunda parte ſui operis in peſte dat duo grana huius pulueris, quæ (ipſo dicente) vomitu & ventris profluuio violenter purgant,

Puluis Ioannis de Vigo non probatur in pilulis.

in

in colica quoque grana duo eiusdẽ pulueris cum drachma semis philonij Romani laudat tanquam vtile & optimum auxilium: eius tamen vis corrodens externis partibus clemens est, & sine periculo, & pauci doloris: aliquando tamen opus est miscere parum vnguenti albi, ne dolor magnopere intendatur, & ideo vnguento superiori loco argẽti viui indere parum huius pulueris, potentius hoc esset, & tutius, quam interius assumere. Qui deuorandum esse hunc puluerem censent, aquis frigidis, & cordialibus, & aliis corrigũt. Huius pulueris emẽdatio, autore Petro Andrea Matthęolo Senensi fit. ℞. pulueris præcipitati ex Mercurio (qui fit, vt docet idem Matthæolus, libro de ratione curãdi morbi Gallici.) ℥.ij. aquarum plantaginis, & acetosæ. an. ℥.ij. macerẽtur per noctem, & summo mane prioribus aquis eiectis de integro alias eiusdem ponderis super infunde in vase æneo, seu testaceo, ad ignem collides, & non cesses agitare ferrea, vel lignea spatula, donec in puluerẽ redigantur, ex quo sic correcto poteris pilulas, quæ sequuntur, componere, & fiet maior correctio. ℞. electuarij cordialis Conciliatoris. ℈.ß. margaritarum præparatarum, hyacinthorum, pulueris pręcipitati, seu Vigonis an. g̃.v. pulueris diamusci, & diamargaritonis frigidi an. ℈.ß. fiant ex his catapotia quinque, quæ sumãtur ante solis ortum. Hæc enim eodem autore breui tempore Gallici morbi dolores tollunt educendo vomitu & eiectione pituitam, & atram bilem. Plurima aliorum morborum genera idem doctor hoc puluere curauit, addendo diuersa medicamẽta, pro ratione diuersorũ morborum, quod ego quemadmodũ dixi, periculosum existimo, etiamsi præter autoritatem Pauli, & Arabis Auicenæ, tot experimẽtis sit credendum, & cum Hippocrate extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sint. Laudat similiter hic autor in hoc, & aliis morbis, qui ex atra bile fiũt, pilulas ex helleboro, quas Mes. capite de eo ex Haly describit; earum tamen vsus in vere tantùm iuuenibus & robustis confert.

Puluis Ioannis de Vigo exterius ad motus laudatur.

Correctio pulueris.

Pilulæ.

De morbo Gallico. CAP. II.

Scholium.

Est morbus Gallicus) variæ ac diuersæ de Morbi Gallici essentia apud doctores extant sententiæ. Montanus hunc morbum, in temperiem iecoris calidam & siccam, in certa specie nobis ignotam esse existimat. Fracastoreus ad humorem pituitosum eum refert: Musa eum venenum, & contagionẽ epydemialem facit: Hi omnes decipiuntur. Montanus quia videmus multoties iecur calidum & siccum, & non inficere

Variæ sententiæ de essentia morbi Gallici refutãtur.

omnes

omnes humores: Fracostoreus, quia homines melancholici sanguinei & biliosi, eo afficiuntur: Musa verò, quia hic morbus caret illis symptomatis, quæ à veneno contingunt, neque plures interficit, neque causam habet cõmunem. His ergo omißis simul cum ortus, & eius originis inuestigatione, quia ad curationem non est necessaria, breui eius essentiam hac ratione accipe. Morbi, qui nostrum inuadunt corpus, quidam manifesta qualitate afficiunt, vt qui calidi, frigidi, humidi, & sicci sunt. Alii verò toto temperamento, vt venena, & quæ contagione inficiunt, inter quos est morbus Gallicus. Qui nil aliud est, quam Morbus totius substantiæ inficiens iecur & humores in eo contentos. In hac definitione, morbus est genus, quo communicat cum aliis morbis: reliquæ partes definitionis differentiæ sunt: Cum dicimus totius substantiæ, separamus hunc morbum ab aliis, qui manifestæ qualitatis sunt: vltima parte qua eum inficere iecur, & humores in eo contentos diximus, distinguimus, morbum Gallicum, ab aliis morbis etiam totius substantiæ, peste, scabie, ophtalmia, & aliis qui non agunt in iecur, sed alias respiciunt partes. Modus, quo hic morbus generatur, hic est. Etsi contactu, osculis, poculis, pectinibus, vestibus, linteis, lactatione infantis facto, hic morbus contrahatur aliquando: vt plurimum tamen ex venereo congressu ob coniunctam cõuersationem & calorem id contingit. Ex eo enim in pene, aut mulieris pudendo aliqua portio humoris infecti relinquitur, qui aliquando generãs vlcus, & aliquando sine vlcere inficit humores proximos, & hi vicinos quo ad iecur concipit illam prauam qualitatem: quam communicat humori cacochymo, hoc est in massa superfluitãte: si talis nõ reperitur, partem sanguinis inficit, inde sequũtur morbi varii, cum humor infectus nõ poßit gubernari à natura. Hac ratione si sanguis infectionem admittat, fiunt phlegmones, & pustulæ rubræ. Si verò vnus ex aliis humoribus, molestus cum sit ad aliquã partem decumbat, faciet pustulas, tumores, dolores & vlcera distincta tamen pro varia humoris natura. verum tamen est, tandem in hoc morbo humores crassos generari, & abundare in corpore: si iecur sit frigidum, pituitam, si calidũ, atram bilem. Quæ cum non poßit gubernari, neque à natura mutari ob prauam qualitatẽ detinetur & aduritur, ita vt perueniens ad partes eas exulceret, non parcẽs etiam oßibus ex sua natura duris. hic morbus antiquis medicis ignotus, nostris temporibus Dei beneficio, vt effrenem hominũ libidinẽ reprimeret, apparuit. Quãuis hoc nõ placeat Vallesio (viro in medicina studioso & docto) qui .4. Epy. com. 1. hunc morbum veteribus cognitum fuisse cõfirmat, ex Hippocrate, qui. 3. Epyd. Sec. 3. sent. 4. morbos recenset, quos in morbo Gallico in dies experimur, vlcera sordida, capitis & menti glabritiem sine febre, & cum exulceratione pudendorũ, & faucium, ossa etiam excisa & nudata. Mirandum tamen est de tanto viro, hactenus nõ animaduertisse in morbo tam populari rem aliquam nouam veteribus incognitam, quam poterat ex contagione, causis, & curatione colligere.

Essentia morbi gallici.

Modus quo generatur morbus Gallicus.

Vallesius reprehenditur.

Ex

Ex contagione, quia illa antiquorum vlcera alios non inficiebant, at ea quæ nunc in hoc apparent morbo, contagiosa sunt, & ex ipsis solet sequi profluuiũ pilorum. Ex causa, quia apud antiquos pilorũ decidẽtia duas tantùm habuit causas, vt in primi capitis scholio docuimus: At morbus Gallicus vnam tantum habet eis ignotam, nempe vitium excrementi: Tu adde dolores, qui etsi eos expertos habuerit antiquitas, non tamẽ illi semper exacerbabantur nocte, vt in huius morbi doloribus contingit. Curatio præterea hunc morbum nouum esse demonstrat. Pustulæ enim cutis apud illos, purgato corpore cessabant. Quas in hoc morbo nisi totum habitum corporis euacuemus, perseuerantes & cum ingẽtissimo dolore experimur. Dolores apud antiquos anodynis cessabant: at in hoc morbo magis exacerbantur. Et in summa, nisi medicamenta Alexipharmaca, quæ oppugnent prauam morbi Gallici qualitatem, adhibeantur, nunquam curabitur perseuerante semper humorum infectione. sunt autem Alexipharmaca similax aspera, indica, lignũ Guaiacum & Argentũ viuum.

Hic morbus curatur primò victu.) malè perscribit autor rationem victus hominibus morbo Gallico affectis, non enim semper debet esse humida, sed aliquando humida, & aliquando sicca. humida cum natura est sicca, & humor redundans siccus. Sicca verò in natura humida & humore humido. Neque etiam debet semper alimentum in actiuis qualitatibus temperatum assumi, cum enim est infectio in bile, refrigerante alimento: cum in pituita, aut melancholia, calfaciente vtẽdum est. Quia si imperamus in his alimenta temperata, prout licebit, debent alterari. In corpore frigido calidis, pipere, borragine: in calido frigidis, lactuca, ptysana & similibus. *Auctoris lapsus.* *Victus ratio in morbo Gallico.*

Secundò sanguinis missione.) semper constante virtute in Gallico affectu sanguinem mittes, si sit plethora, vt euacues: si cacochimia ob sanguinem vitiosum. *Sanguinis missio.*

Tertiò concoctione.) omnem morbum Gallicum in Melancholico humore collocat auctor, ac proinde non est mirandum, si syrupi ab præscripti eum respiciant. Nos verò qui hunc morbum in omnium etiam aliorum humorum exuperantiis collocamus, non vnum solum, sed eum qui redundat, præparare solemus. *Purgatio.*

Quartò euacuatione atræ bilis.) pro vario humore peccante, & proinde infecto, vario medicamento purgante vtere: neque sequaris auctorem, semper purgando melancholiam, crassissimè enim errabis, & cum maximo ægrotantis dispendio. *Purgatio.* *In morbo Gallico varii sunt morbi, & varia symptomata.*

Quintò exercitio forti.) morbus Gallicus nostri æui tyrannis, his famulis gaudet, pustulis, vlceribus pudendi, bubonibus, gonorrhea, defluuio pilorum, tumoribus præter naturam, & tandẽ doloribus: ex quibus eius tempora colligimus. Principium, cum pudendi vlcera apparent, loquimur enim modò de his, qui eum coitu contraxerunt. Augmentũ cum inguina inflammantur, & maius augmentum, cum iecur & humores *Tempora in morbo Gallico*

in eo

in eo contēti inficiuntur, statum verò ex totius corporis infectione, quam ex pustulis, doloribus, tumoribus & pilorum defluuio cognoscimus. vbi aduertendū est, hunc affectū, in quocunque tempore coniunctum habere humorē. Nam in principio humor fluit ad vlcus, in augmento ad bubonem, quo tempore in iecore humores iam sunt infecti, in statu omnia mala, quæ in cute apparent, ex humoribus etiam pendent. Qua ratione his omnibus malis succurres, breuiter explicabo. Si pustulæ in cute appareant, cum oriantur ex humore praua qualitate infecto, ac proinde irritante partes ad sui expulsionem, curandæ sunt, primò sanguinē mittentes in plethora, vt euacuemus, in cacochimia, ob sanguinis vitium: sanguinis autem mißio non solùm bis aut ter, sed constante virtute, etiam sexies & septies facienda est. Postea purgato humore peccante, tandem ad decoctum ex similace aspera & Guaiaco deueniendum: vt sudoribus habitum corporis euacuemus. Pustulas verò exiccabimus aqua forti, aut aqua plantaginis cum alumine decocta. Si vlcus sit in pudendo, cum hoc caliditatem aliquam habeat ex motu & fricatione contractam, prius auferanda erit lotione ex aqua rosacea, nenupharis, aut alia, quæ frigida sit: deinde sordes (quæ impediunt vlceris consolidationē) auferes pauco puluere Vigonis cum vnguento albo permixto, vt extersio sit sine morsu. Quod si labia vlceris dura sint, aut vlcus difficiliter curetur, solo puluere tunc vtendum erit: quo & extergimus, & partem illam callosam consumimus. vlcere mundificato cicatricem induces, miscens alumen, tartarū, & æruginē, cū vino albo & aqua rosacea, ita vt aluminis sit maior quantitas, minor Tartari, & adhuc minor æruginis: & si difficulter vlcus cicatricē admittit, vnguento ex mercurio vngenda sunt inguina, & pudendū. Hoc enim exiccat vlcera, corrigit intēperiem, & extinguit morbi seminarium. Bubonē hoc modo curabis. Cū bubo sit intemperies cū affluxu humoris, habet aliquid factū, & aliquid quod fit: id quod fit præuidebis, reuellēs aliò humorē fluentē ad locū affectū. Reuulsio hæc sāguinis mißione exercebitur, secta basilica eiusdē partis, quæ cū loco affecto rectitudinē seruat. Id verò quod in tumore factū esset, curari debet, euacuatione, quæ sectione venæ pedis eiusdem partis cōmodè fit: vltimò applicabis supra bubonē emplastrū diachilonis, puluerē iridis inspersum, vt digeratur humor per halitū. Quod si nō poßit digeri, sed ad suppurationem mutetur, medicamenta suppurātia adhibenda erunt. Pus autem extrahemus nō quemadmodum chirurgi faciunt medicamento caustico, aperientes abscessum, quoniam dolorē excitabimus magnum, & inde fluxionem ad partem languidam ex sua natura: sed scalpello sectionē facies, folium myrthi repræsentāte, vt puri via pateat ex Gal. 13. metho. cap. 5. Neque enim hac in parte sequendus est Musa ante suppurationem aperiens bubonē, ne dolore excitato augeamus affectum. Gonorrhea sequitur, quæ duplex est, vna propria, in qua aßiduè semen emittitur, de qua non agimus modò, altera impropriè dicta, cum

Curatio pustularum.

Curatio vlceris pudendi.

Curatio bubonis.

Curatio gonorrheæ.

per

per pudendum substantia alba fluit, quæ non est semen, sed pus. Quod colligimus, quia semen sine dolore emitti solet, at pus cum dolore, hæc impropriè & per similitudinē Gonorrhea est, quæ in morbo Gallico apparet, ex multis enim vlcusculis in parte interna penis ortis pus egreditur, dolorē sentientes nō solum in illa puris excretione, sed etiā in pudendi erectione, ob partis vlceratæ tentionē. Curatur hæc sanguinis missione primò, ne ob dolorē attracto humore fiat inflāmatio, & vt portio humoris peccantis euacuetur. Quem purgabimus, & vltimò extergemus, cicatricémque inducemus, in vlceribus, decoquētes hordeum cum rosis, eiq; mel rosatum colatum permiscentes. Quo decocto syphone siue piulco sæpe vrinæ meatum lauare oportet, aut hoc alio. ℞. aquæ plātaginis ℥. viij. aquæ rosarū ℥. iij. rhodomellis ℥. ii. collyrii albi rhasis ʒ. iii. dissoluatur, & misce. Si sit magnus dolor, collyrium fit cum opio: vrinæ.n. acrimonia (quia in trāsitu per vlcuscula mordicationem parit) temperāda erit, bibentes decoctionem maluarum & liquiritiæ cum serapio rosaceo aut violaceo. Et si magnus sit ardor, syrupo de mucilaginibus à Matthæo de Gradi. descripto vtemur, quem capite de ardore vrinæ à me habes descriptum. Solet aliquando in vlceribus prædictis cum multum durant, caruncula innasci, & impedire transitum vrinæ. Quæ curabitur ea ratione, qua Laguna & Amatus Lusitanus docent.

Curatio decidentiæ pilorum in morbo Gallico.

Decidentia pilorum in morbo Gallico ostendit antiquos medicos eum nō cognouisse: Ipsi.n. vt in 1. habes scholio, à duabus tātùm causis defluere pilos scripserunt, cum in morbo Gallico à nulla ex illis eueniat, sed à prauitate excrementi. Remedia ad eiusmodi defluuium multa habet Antonius Musta in suo lib. de morbo Gallico inscripto. Ego vnum solùm describā, quo si vtaris, prohibebis ne pili dicidant, & exscisi renascentur: quod expertissimum habemus, hoc autem est vnguentum ex Mercurio paratum, quo humeri articulos, vertebras colli, & retro aures inungere debes, quoad in ore iam incipiant vlcera apparere. Tumores præter naturam cessabunt sanguinis missione, seruata rectitudine, facta purgatione, decocto smylacis, & supra tumorem hoc vtens medicamento. ℞. emplastri de ranis & contra durities ana partes æquales, extendantur super alutā ad formā dandā. Dolores in morbo Gallico sine tumore aliquo solent molestiā inferre alicui, aut multis partibus: hi curātur primò sanguinis missione, vt impediamus fluxum humoris ad partem dolentem. 2. humoris peccātis purgatione, & decocto ligni Guaiaci aut smylacis. & si his non cessent, vnguento ex Mercurio partem dolentem vngemus: aut si sit in multis partibꝰ dolor, vniuersalem faciemus vnctionem.

Modus quo paratur decoctum ex Guaiaco, & smylace indica.

Præterea in supradictis affectibus, decoctū ligni Guaiaci & Smylacis, à nobis propinatum fuit nō solùm vt sudorem moueremus, sed vt prauā morbi qualitatem his medicamentis, quæ illi toto temperamento cōtrariantur, radicitus (si fieri hoc potest) euelleremus. Solet autem decoctum variè parari: Aliqui libram ligni in duodecim libris aquæ decoquunt

ad medietatis consumptionem. Quibus omißis, cum vehementem decoctionem imperent, nos duplex solemus parare decoctum, vnum (quod vulgò aigua fort dicitur) decoquentes vsque ad medietatem: quatuor vncias ligni minutatim incisi, & per quatuor horas in duodecim libras aquæ infusi: secundum illud idem lignum in triginta libris aquæ vsque ad tertiæ partis consumptionem igni lento etiam coquentes. Qua eadem ratione smylacem præparamus, primo decocto mane & vesperi vtimur, vt sudorem moueamus: secundo vero in prandio & cœna loco aquæ consuetæ. Quod tertio quoque die faciendum est: vbi aduerte in his decoctis rectè administrandis naturam, ætatem, & tempus anni esse consideranda. Nam si hæc calida sint, in decoctione miscenda, quæ temperent caliditatem horum medicamentorum, qualia sunt borrago, & endiuia: si verò frigida, quæ aliquantulum augeant calorem, stechadem, maioranam & similia miscebis. Neque oportet hoc in loco aliquorum consuetudinem sequi, cum syrupis humores præparantibus miscent senam & alia medicamenta purgantia. Ex Hippocrate enim didicimus, coctionem postulare quietem. Aliquando tamen, quando scilicet hic morbus totum habitum corporis occupauit, possumus cum multis euacuationibus per cutem, vrinam, & aluum præcedente semper purgatione. Qua ratione hoc decocto vtimur aliquando. ℞. polypodii, senæ & hermodactylorum ana. ℥. i. ß. radicum diureticarum ℥. ii. & borraginis fumi terræ, cicoreæ, agrimoniæ an. man. i. ligni sancti minutatim incisi & smylacis asperæ ana. ℥. iii. sena, Polypodium, & hermodactyli ponantur in ligatura, & decoquantur omnia in duodecim libris aquæ vsque ad medietatis consumptionem.

Quando liceat in morbo gallico multis vti euacuationibus.

Præterea cum decoctum propinamus, an victus in principio debeat esse tenuis aut crassus, non caret cõtrouersia. Itali (sicut in morbis acutis efficere solent) victu vtuntur crasso, vsque ad diem decimum quartum gallinas, hepata gallinarum, lactes, hædos & similia concedentes: at postea panem biscoctum solum, aut cum vuis paßis. Hispani contra victum tenuem laudant in principio, crassum verò procedente morbo, eóque in progressu morbi procurantur multæ euacuationes, quas non poterit ægrotus inædia vtens tollerare. Melius tamen faciet, qui cum distinctione cibabit: in robustis vtens Italorum victu, at Hispanorum in his, qui vires habent languidas.

Curatio per vnguẽta.

Varia argenti viui præparatio.

Si fuerit antiquus & curatu difficilis, Quando tumores & dolores perseuerant, ex quibus colligimus morbum iam esse in habitu, deueniendum est ad iunctiones factas vnguento ex Mercurio, seu argento viuo parato: solet autem argentum viuum multis modis parari, primò ea ratione qua docuit Vigo suum præparare puluerem: assumentes argentum viuum, ídque in alambico vitreo collocantes, cum certa quantitate eius aquæ, qua aurifices aurum ab argento separant, eo vsque percoquentes, donec tota humiditas absumpta sit, & massa remaneat: quæ rupto vitro

extract

extracta præcipitatum dicitur. Quo ●endum non est in vnguentis, quæ solent ad morbum Gallicum parari, ob eius vehementiam qua exiccat corpus, ita vt febrem inducat hecticam. Iacobus Syluius corio præparat: ponit enim argentum viuum in corio, & exprimit, assumitque eam portionem, quæ corium penetrauit, quia tenuis est: reliquam crassam tāquam inefficacem relinquens. Aliqui præparant coquentes illud cum aceto. Alii ipsum vrunt in vitreo vase sine humore aliquo. Mathiolus præparare solet argētum viuum & præcipitatum Vigonis, aqua plantaginis vel solani, quod nonnulli tanquam rem secretam seruant. In hac Valentina ciuitate præparamus argentum viuum cum axungia porcina, quia hæc eius motum retardat, tum quia nolumus vrere medicamētum, quod sua frigiditate debet agere. Vnguentū ergo huic rei accōmodatum non potest describi, quia pro vario affectu natura & tempore, varie solet parari. vsui tantum tamen nobis hoc est. ℞. Mercurii ℥.iii.ß. extinguatur in axūgia porcina sine sale exactissimè, olei laurini & vulpini ana. ℥.iii. cineris vitis ℥.j.ß. theriacæ magnæ ℥.ß. mastichis, & thuris ana. ℥.iii. cerusæ ℥.j.ß. misce, & fiat linimētum ad modum vnguenti: huius compositionis basis est Mercurius, axungia illud extinguit, hoc est facit, ne hinc inde moueatur, & simul temperat ipsum sicut thus & theriaca magna: cinis facit ipsum penetrare, & exiccare vlcera, olea discutiunt, cerusa vero ob corpulentiam additur. hoc vnguento inungenda est pars, aut articuli. Neque audiendi sunt, qui existimant humorem, qui tumorem in cute generat, per eandem partem esse euacuandū, cum per ipsam impetum faciat: nullum enim inuenies medicamentum, quod eius crassitiem attenuet, præter hoc vnguentum. Argentū enim viuum adiutum aliis medicamentis, ex toto corpore euacuat, suáque frigiditate humores ab habitu corporis repellit interius ad loca euacuationi accommodata. Mathiolus (quem multi sequuntur) ex puluere Vigonis, aqua plantaginis extincto, pilulas construit ex granis quinque istius pulueris, electuario diamargaritonis frigido, confectione Gentilis contra melancholiam, & syrupo aliquo. Alii bolum componunt ex præcipitato & cardiaca confectione. Abstinere tamen oportet ab his, neque per os assumenda sunt, eo quòd exiccant partes principes, & dissenteriam sæpissimè inducunt. Si enim habemus medicamenta, quæ humorem secure purgant, cur purgabimus cum periculo? Aliqui hunc morbum curant suffitu ex cinnabrio vulgò vermello: quo etiam medicamento ob vehemētiam non vtor. Quòd si eo vtaris, caue ne inspiretur vapor, quia est infestissimus thoraci & neruis.

Vnguentū ex argento viuo.

Pilulæ Mathioli damnantur.

Curatio per suffitum.

De vlceribus capitis manātibus, quæ à Græcis achores, & à iunioribus barbaris tinea dicuntur. Et de curatione pediculorum capitis, & aliarum partium.

CAPVT III.

Descriptio vlcerum capitis manantium.

Vas Græci Achores dicunt, Plinius manantia capitis vlcera appellat. Vulgus, quia vestium tineis simillima sunt, capitis tineas nominauit. Est autẽ, autore Paulo, hic morbus affectio quædam capitis tenuissimis foraminibus cutem perforans, quibus glutinosus humor depellitur. *Causæ.* Causam habet nitrosam, salsamque pituitam, seu mixtum quendam humorem, qui partim tenuem saniem, ac mordacem, partim verò crassum succum in se habet: vnde si qui excernitur humor tenuis sit, biliosam dominari saniem coniicimus, sin crassus, atque glutinosus, pituitam. *Signa.* *Pediculorum generatio & causæ.* Pediculorum vero generatio, quam pediculationem Latini, Græci phithiriasin nominant, a calidis fit humoribus, crassis tamẽ, sed cutim subeuntibus, atque in eius profundo pediculos generantibus. Quod plurimum etiam iuuat, & immundicies, & crassorũ ciborum, earũmque rerum vsus, quæ excrementa ad cutim detrudunt, vt ficus. Morbus per se patet.

Curatio. *Victus.* Curatur primò hic morbus victu temperato in actiuiuis, & humido, & alimentis boni succi: vt pullo gallinaceo, gallina, & similibus. Omnia quæ atram bilem generant, maximè nocent: de quibus capite superiori de curatione morbi Gallici abundè dictum est.

Concoctio. Secundò materiam apparantibus his, & similibus. ℞. syrupi fumarię. S. borraginis. an. ℥. iij. rhodomellis, syrup. endiuiæ compositi. an. ℥. ij. misce. Item ℞. decocti borraginis, fumariæ, radicis buglossæ, & petroselini addendo parum epithymi libram vnam semis.

Purgatio. Tertiò, vacuantibus per medicamenta conferentia, quæ humorem terrestrem mixtum cum seroso tenui purgant: de quibus superiori cap. disputauimus, vt. ℞. diacatholiconis. ʒ. vj. confectionis medicaminis Hamec. ʒ. iij. diacarthami & electuarij de succo rosarũ an. ʒ. j. syr. buglossæ. ℥. j. aquæ borraginis quòd s. misce, fiat potus. *Iteranda purgatio, modo læuis sit.* Præter hanc primam purgationem est vtilis, & necessaria leuis purgatio, bis saltem in mense, inter quas accipiat electuarium diarhodonis abbatis, vel conseruam borraginis cum decocto, vel aqua buglossæ, vel borraginis. Hæc & similia tollunt nocumẽta, quę ventriculo, hepati, cordi, & toti corpori inferre solent purgãtia medicamẽta, fiat leuis purgatio per pilulas has. ℞. pilularum indarum. ℈. iiij. agarici trochiscati. ℈. ij. cum aqua buglossæ fiant pilulæ quindecim: adde diagridij. g̃. decem, & aurentur ad vsum, tres pro dosi. Si non potest deuorare

pilulas, vtatur hac mixtura. ℞. diacatholicon. & diasenæ. an. ℥.j. diacarthami & confectionis medicaminis Hamec. an.℥.ß. agarici trochiscati ʒ.ij.syr. borraginis. q.s.misce, & fiat confectio:dosis cochlearia duo.

Quartò,vacuantibus a parte affecta per loca propinqua, videlicet,per palatum & per nares : vt si succus siclæ admoueatur naribus,vel puluis piperis,vel mādat masttichen,vel alia cōposita:de quibus capite de apoplexia abūde dicemus. *Deriuatio.*

Quintò,repellentibus, & astringentibus, si incipiant achores, quod lotione assidua partis affectæ, decocto baccharum myrti,plātaginis, rosarum, portulacæ,& similium fiet: vel vngatur bis in die hoc vnguento.℞.vnguenti albi.℥.j.ß. vnguenti rosati santalati.℥.ß.misce. *Repulsio.*

Sexto, cum morbus est in augmento, vel vigore, per ea, quæ materiam partis affectæ extrahunt, & dissoluunt : primò fiat lotio decocto vrticæ,lapathij,fumariæ,fœnugræci, camomillæ, & similium, raso priùs capite : & vngatur hoc vnguento. ℞.succi lapathij. ℥.j. olei camomillæ & laurini, an.℥.j.ß. olei rosarum.℥.ß. aceti cochlearium.j. sulphuris.ʒ. ij.tuthiæ,spumæ argenti.an.ʒ.j.ceræ quod sufficit,misce, & fiat vnguentum. In hoc vlcere & aliis capitis affectibus laudantur a Galeno primo de compositione medicamētorum secundū locos,& a Paulo 3.lib. & ab Aetio.6.sermone multa medicamenta : semper tamen a clementioribus est incipiendum,vt sunt duo superiora. In infantibus tamē omnia sunt suspecta, nisi quæ sequuntur. Primò post rationem victus nutricis debitam, capiti infantis sæpe admouentur semen sesami mansum,vel medulla, seu interior pars ossium mali persici, vel frictio sæpe fiat carne porcina veteri cum cuti, decocta vino albo. Hæc conferunt ad dolorem, & impediendum incrementum, quamuis omnes ferme cutanei morbi capitis impediant epilepsiam futuram in ipsis. Cùm ęgroti nouem iam,aut decem annos nati sunt,fuerítque hic morbus confirmatus, & factus ab humoribus adustis similiter,& crassis,cuti adeò contumaciter adhærentibus, vt in se quippiam schirrosum habeant, hi post vacuationem egent medicamenti valentioribus, de quibus Gal.Paulus,& Aetius locis iam dictis satis plenè scripserunt. Inter quæ sal, fæx vini adusta, & arsenicum laudantur, & alia his similia, sequens tamen medicamentum spectatum & probatum est in tinea,& aliis vetustis vlcerib. ℞.vtriusque hellebori,sulphuris viui, atramenti, auripigmenti, calcis viuæ, vitreoli,aluminis, gallarum, fuliginis,cineris clauellatarum.an.℥. ß. *Resolutio.* *Vnguentum.* *Ab ætate contra indicatio.* *Vnguentū præstantissimum.*

ß.argenti viui extincti, viridis æris.an.ʒ.ij.fiat ex his puluis, & cum sequentibus misceatur. ℞.succorum borraginis, scabiosæ, fumi terræ, & lapatij acuti an.℥.j.ß.bulliant omnia, & adde fæcis olei antiqui ℥.iiij. aceti ℥.ij. picis liquidæ ʒ.ij.ceræ, quod s.misce, & fiat vnguentum quo sine dubio curabitur hic morbus, dummodo post curationem ipsam fiat bis saltem in anno corporis euacuatio, ne natura assueta emittere à toto ad caput, iterum expellat. Hoc quoque vnguentum est optimum ℞.gallarum ʒ.iij.seminis cuscutæ ʒ.ij.arsenici rubri, aristolochiæ an. ʒ.iij. salis armoniaci, fuliginis furni, sulphuris, amygdalarum amararum, colocynthidis, radicis papaueris, foliorum fici, foliorum oliuæ, radicis arundinis viridis, aluminis, siephinemimitæ, mirræ, aloes, olibani an.ʒ.j.ß.fiat ad formam vnguenti cum aceto ad solem.

Vnguentum.vnic.

Hoc quoque est probatum, & habet minorem vim, & intrepide potest medicus vti eo: ℞. cineris capillorum humanorum ℥.j.corticum auellanarum combustarum ℥.j.ß. fæcis olei ℥.iiij.mellis sine spuma ℥.iij.mirrhæ ℥.j.ß. aloes ℥.ß.croci ℥.iij.misce, & fiat vnguentum. Primum ex tribus iam dictis est potentius, & eo liberata fuit quædam iuuenis, quæ quatuordecim annos laborauit hoc morbo.

Historia.

Curatio cum pileis

Curatur etiam hic affectus a multis doctoribus, & à nostris fœminis nouem pileis, hac forma. Accipe pannum cęruleum laneum, super quem extende picem nigram, & resinam pini, & impone capiti raso, actu calidum: ibiq; adhæreat nouem diebus, deinde violẽter extrahatur pileum adeo, vt pilli euellantur saltem vulsellis, quas vulgo pinças vocamus, vel aliis ferreis instrumentis: postea lauetur caput decocto rerum dictarum, addendo parum hederę: deinde imponatur secundum pileum eadem forma: & eodem modo imponatur tertium, & quartum, vsque ad nonum, seruando eundem ordinem, & modum in omnibus. Curabitur dubio procul, & forsan perpetuò habebit pilorum glabritiem, non secus ac si esset verum caluitium: semper tamen saltem per annum ab hac curatione fiat frequens corporis purgatio.

Curatio pediculorũ

Victus ratio.

Pediculi interficiuntur, & prohibentur ne fiant: primò debita ratione victus per ea, quæ bonum gignunt succum, & sanguinis corruptionem impediunt, & excrementorum augmentum: quare nimia copia ciborum, & eos immoderatus sumendi ordo nocet, similiter & ocium, & alia multa: de quibus in libris de tuenda sanitate, & libello de bono & malo succo agit Galenus. Secundò per sectionem venæ iecorariæ, præcipuè si sint rubri pediculi, aut corpus sanguineum.

Sectio venæ.

Tertiò

Tertiò vacuantibus materiam putrem, à qua fiunt, per medicamenta propria humori, præcedenti illius concoctione per accommodata medicamenta: de quibus omnibus j. cap. dictum est: semper tamen prius est cognoscenda causa per sua signa. Quandoque sola vestium mutatio satis idonea est ad curationem morbi huius. Quartò post vacuationem curatur balneis aquę marinæ, vel decocti lapathij, hederæ, absinthij, lupinorum, & similium. Quibus si addas parum hellebori & staphisagriæ, maior vis inerit balneo, seu lotioni. *Purgatio.* *Balnea, et lotiones.*

Multa sunt, quæ pediculos necant, vt argentum viuum mixtum cum sanguine porci, & admotum scapulis, & parti mediæ inter thoracem & ventriculum. Hoc vnguentum potenter eos necat, si cum zona imponatur corpori, maxime si partes multæ corporis eo vngantur: ℞. olei ℥. iij. Mercurij extincti ℥. j. ceræ ℥. ß. misce, & fiat vnguentum. *Necantia pediculos.* *Vnguentũ*

De dolore capitis à quacunque causa contingat. CAP. IIII.

Dolor capitis, quē cephalalgiam Græci vocant, barbari sodam, affectus est caput infestans, qui si diuturnus fit, cephalea appellatur: graue quidem malum est, & quod vel leui occasione vehemētes excitet accessiones, ita vt neq; strepitum, neque vocis vllius vehementiam, neq; splendorem tolerare possit infirmus: sed obscuritatem, tranquilitatémque intra cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam: quippe malleo se nonnulli percuti arbitrantur, alij caput distendi, alij aliter affliguntur: idque aut media solùm capitis parte, & hemicrania dicitur; aut omnibus simul, atque adeo vel intra caluariam, vel extra, quod inde di iudicare poteris. Quibus enim intra caluariam morbus est, iis ad radices oculorum morbus porrigitur. *Descriptio & diuisio doloris capitis.*

Prouenit generatim hoc malum, aut ob nudam intemperiem, aut ob succorum redundantiam, aut ob intemperiem simul, & succorum copiam, nonnunquam per consensum aliarum partium: sępe etiam a causis externis (quas procatarcticas dicunt) vt vstione, frigore, ictu, & ebrietate, aliisque huiusmodi. Si ab intemperie sola acciderit, à frigore quidem, atque calore obortus capitis dolor vehementior erit, ab aliis qualitatibus remissior: aut fortassę nullus, nisi frigori aut calori coniungatur. Communem autem notam habebit a quacunque fiat intemperie, quod nulla aderit grauitas *Causæ generales.* *Causæ solius intemperiei.* *Signa solius intemperiei.*

in capite: quæ ſemper, cùm ab humore fit capitis dolor, adeſſe ſolet. Si a ſuccorum redundantia contingat dolor capitis, ſi quidem à ſanguine, cauſam habet immoderatam victus rationem ſanguinem generantis, vel quod ab euacuationibus, & exercitiis, aliiſque rebus eius copiam minuentibus ceſſauit infirmus: cognoſcetur id per has notas, rubor in facie adeſt, & oculis: venæ diſtenduntur, non maiores tãtùm, ſed etiam minores adeò, vt quæ præ tenuitate nullam ſui phantaſiam præbebant conſpicuæ fiant. Pulſus magnus vehemens ac plenus, vrina ſubruffa, & craſſa, dolor capitis grauans. Si à bile, hunc efficere poſſunt capitis dolorẽ, quæcunque immoderate vniuerſum corpus, atque adeò caput & calfaciunt, & ſiccant, & bilis inſuper copiam coaceruant: cuiuſmodi ſunt ira, dolor, ſollicitudo, vigiliæ, labor, exercitatio, inedia, abſtinẽtia, cibi bilem procreantes, ætas vigẽs, hominis temperamentum bilioſum, æſtas, atque alia id genus. Qui ſic affecti ſunt, dolore acriore, magiſque pungente, quam ſuperiores tentantur: os his amareſcit, ſitiũt, & generatim omnia quæ bilem generare diximus, pro notis ſint: quin ea quoque, quæ in iis quos calor ſolis infeſtat, reperiũtur: accidit autem ipſis morſus interim maior, & pallor faciei, ſiccitáſque oculorum, & narium, & linguæ. Si a pituita, quæcunque pituitam in capite coaceruant, hanc peperiſſe affectionem certum eſt, vt holera, fructus, piſces, lac, aër frigidus, vitáque nullis negotiis impedita, ac deſes. Quæ omnia conſiderare oportet, & inſuper ægri temperamẽtum, ætatem, anni tempus, & faciei alborem, vt ab his in morbi notitiam deducamur. Demum ſi a melancholia: cauſæ, & ſigna ex capite de melancholia petenda ſunt. Si per conſenſum dolor capitis fiat, à ventriculo, vt plurimum oritur, ſæpe etiam ab aliis partibus, vt vtero, hepate, & ſplene: vbi cõſideranda ſunt ſigna, quæ primogeneam affectionem ab ea, quæ per conſenſum eſt, diſtingunt: ea ſunt, quòd pars quæ per conſenſum aliam infeſtat, prior ipſa laborat, & pro modo intenſionis & remiſſionis eius morbi, quo ipſa afficitur. Illa ſimiliter, aut intentiùs, aut remiſſiùs affligitur: adde quòd hæc iugiter, illa quæ per conſenſum & ſympathiam ægrotat, non neceſſariò ſemper, ſed per interpollationẽ condolet. Affectiones verò, cauſæ, & ſigna partium, à quibus per ſympathiam caput laborat, ex propriis capitibus deſumenda ſunt. Si à cauſis procatarcticis, nempe ab vſtione, aut calore. Cauſas ex ſermone laborantis venabimur, cuiuſmodi ſunt longior in ſole mora, aut in balneo, ira, exercitium, rerũ cal

Cauſa ſanguinei doloris.

Signa ſanguinis.

Cauſa doloris bilioſi.

Signa bilioſi doloris.

Cauſa doloris à pituita.

Signa pituitæ.

Quando eſt per cõſenſum aliarum partium.

Cauſæ & ſigna doloris capitis à cauſis externis.

calidarum, odoramenta, & flammæ vicinitas. Indicium laborantium, cute attactu calida, & primo statim manus iniecta aridiore quàm primùm elucet. Sic præterea affecti, præsertim qui ob ardorem laborant, rubris admodum sunt oculis. Si ab aliis fiat causis externis dolor capitis, eadem vtemur methodo, causas ab ægro exquirêtes. Quibus scitis, morbus proculdubio constabit.

Curatur sex remediorum generibus dolor hic, si à sanguine fit: primo victus ratione frigida, & sicca, videlicet aere (si naturalis non sit) arte refrigerato herbis, floribus, & aquis cum aceto, vtrosis, myrto, plantagine, violis & similibus. Cibus sit frigidus, & qui paucum generet sanguinem, vt sunt, lac amygdalarum dulcium parum tostarum (ne oleum earum noceat capitis) ptisana hordeacea cum iure pulli gallinacei, si opus fuerit, lactuca cocta, & postea cum aceto rosato, similiter cucurbita, & cichorea, & similia maximè conueniunt. Quæ sanguinem multum augent, & calefaciunt, nocent, vt caro & oua. Magis etiam quæ vaporosa sunt, vt vinum, eruca, sinapi, cæpe, & alia: prima mensa iuuant, quæ aluum lubricant, vt pruna damascena, & vuæ passæ sine granis. Secunda quæ prohibent vaporum ascensum, claudendo ventriculi orificium, vt sunt caro malorum cotoneorum saccaro condita, mala cotonea, & pyra tosta, & coriandrum præparatum. *Curatio sanguinei doloris.* *Victus.*

Secundo, sanguinis missione, præcedenti ventris lenitione per hunc clysterem, vel similem. ♃. maluarum, foliorum violarum, siclæ, furfuris, mercurialis. an. m. j. fiat decoctum, de quo accipe vncias quindecim, cui adde olei violarum ℥. j. olei rosarum ℥. iij. cassiæ fistulæ præparatæ & diacatholiconis an. ℥. j. salis ʒ. j. misce, & fiat clyster. Facta iam ventris vacuatione, scindatur, si fuerit plenitudo totius, media vena, quæ rectitudinem habet cum capite, quia ad cæphalicam terminatur & ab hepate vacuat per iecorariam, & mittatur sanguis respondens plenitudini. Si verò nõ fuerit plenitudo totius, cephalica secetur, nisi ex suppressis mensibus, & hęmorhoidibus dolor factus fuerit. Tunc enim Tibiæ, vel pedis vena incidenda est, secta vena media primò & secundò humerali, si oportuerit. *Sanguinis missio.*

Tertiò, repellentibus sanguinem fluentem ad caput potestate & actu frigidis, si fuerit in æstate, & æger iuuenis: & in hyeme & sene tãtùm potestate frigidis, qualia sunt aqua, aut succus rosarum, endiuiæ, portulacæ, lactucæ, plantaginis, semperuiui, solani, singula per se, vel mixta cum illis, aut *Repulsio.*

cum aceto, & oleo rosarum suturæ coronali facta rasione sæpe admoueantur, vel ab alto in modum torrentis impellantur ad maiorem penetrationem, quamuis Galenus ea in parte capitis statim senſit citiſſimam clariſſimámque refrigerationem ſola infuſione roſacei frigidi. Hæc tamen repellentia, aſtringentia, & roborantia partem affectam, nocent, ſi fuerit febris. Inhibent enim tranſpirationem febrilis vaporis, augéntque febrim: nocent quoque cum materia iam partem obſederit, quia ibi eam detinent. Denique ſi fuerit cephalalgia cum catarrho nocent, quia per compreſſionem eum augent.

Contra indicātia.

Purgatio. Quartò, purgantibus bilem flauam turgentem, aut proximam turgenti medicamentis cholagogis. Pars enim calidior, & tenuior ſanguinis in bilem conuertitur. Medicamenta hæc ſimplicia, & compoſita multa ſunt, de quibus capite I. egimus. Vnum tamen eſt maxime notandum, huic affectui præter naturam non conferre purgātia medicamēta vehementia, quæ malefica & inſalubria dicuntur, ſed bona & ſalubria, vt caſſia fiſtularis, manna Arabum, tamarindi, pruna damaſcena, rhabarbarum, & myrobalani citrinæ. Prima enim calefaciunt nimis ſanguinem, & eum ad ſuperiora mouent. Altera verò ſanguinis feruorem tollunt, bilémque benigne vacuant: vt ℞. caſſiæ fiſtularis recens extractæ, & medullæ tamarindorum, an. ℥.ß. rhabarbari electi infuſi per noctem in aqua endiuiæ ʒ.j.ß. decocti florum cordialium, prunorum damaſcenorum, iuiubarum, & drachmæ vnius corticum myrobolanorum, citrinarum quod ſufficit, miſce, & fiat potus, cui adde ſyrupi violarum ℥.j. Si non poſſit bibere potum, vel amat magis pilulas, accipiat ʒ.j. pilulalarum de rhabarbaro, vel ʒ.j. pilularum de hiera. S. hæc purgant ſine nocumento.

Salubria medicamēta quæ.

Potio.

Pilulæ.

Sectio venæ ad deriuādum. Quintò, ſanguinis miſſione ex vena frontis vacuante materiam ſanguineam à parte affecta, & materiam bilioſam, & ſanguineam in capite fixam digerentibus, ſeu clementer reſoluentibus: qualia ſunt fotus capitis ex ſeminibus altheæ, fœnugræci, lini, floribus camomillæ, meliloti, & ſimilibus in ſufficienti aqua coctis. Oleum camomillæ, vel de ſemine lini, vel lumbricorum, ſi capiti admoueatur idem faciet. Similiter ſi pullus gallinaceus, vel paruus canis, vel pullus columborum recens per ſpinam ſciſſorum, vel pulmo arietis actu calidus.

Topica.

Alteratio. Sextò, remediis frigidis ſanantibus intemperiem calidam relictam in capite ab humoribus calidis: qualia ſunt quæ

diximus in tertio genere. Hoc quoque vnguētum erit optimum inter hæc genera remediorum. ℞ olei rosarum ℥.j. olei violarū ℥.ß.mucilaginis psyllij.ʒ.iij. aceti rosati cochlearium.j.ceræ quod s.misce, & fiat vnguentum.

Biliosa cephalalgia eisdem sex præsidiorum generibus curatur: primo victu refrigerante, & humectante, prohibente generationem bilis, aut genitam temperante: qualis est victus febricitantium febre biliosa, frigidior tamen sit victu laborantium cephalalgia sanguinea. *Curatio biliosæ.* *Victus.*

Secundo, venæ humeralis sectione, præcipuè si dolor sit vehemens reuulsionis gratia, ne fiat inflammatio in membranis cerebri, minor tamen copia sanguinis euacuanda est in hac,quam in sanguinea. *Reuulsio.*

Tertio,concoquentibus materiam biliosam medicamentis annotatis primo cap.& his: ℞.syrupi rosarum ℥.iiij.oxysaccaræ.S.℥.ij.misce. Item ℞. aquarum cichoreæ, endiuiæ, & acetosæ, an.℥.iij.misce,vel ℥.ix. decocti prædictorum, vel similium medicamentorum. *Concoctio.*

Quartò,vacuantibus bilem medicamētis cholagogis, de quibus vide caput primum vt hoc. ℞.medullæ cassiæ fistularis recens extractæ,& medullæ tamarindorum.an.℥.ß.rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ℈.iij. squinantij.g̃.iij. diaprunis solutiui ʒ. iij. ß. syr. violarum ℥.j.decocti florum cordialium quod s. misce, & fiat potus: vel si abhorret à potu. ℞.pilularum de rhabarbaro, & assaiaret. an.ʒ.ß.diagridij.g̃.iiij.cum aqua buglossæ fiant pilulæ septē, & aurentur. *Purgatio.*

Quintò,& magis tertio post secundum genus repellentibus & refrigerantibus frigidis etiam actu, de quibus diximus in curatione sanguineæ cephalalgiæ: quamuis in hac frigidiora conferant. *Repellentia.*

Sextò,calidam intemperiem alterantibus frigidis,sincipiti raso ex alto inflictis: qualia sunt iam dicta in curatione sanguineę cephalalgię,& fortiora vsq; ad narcotica & stupefacientia tactū.His tamē caute vtere, ne noceas parti principi,& frigidæ,soporémque altissimū inducas,à quo pauci liberentur, sed quomodo eis & quando sit vtendum,capite de curanda phrenitide demonstrabitur, & cap. de colico dolore.Naribus quoque sunt admouenda frigida,vt aqua rosata, & similia,non nostra camphora,quia calida est. *Refrigerentia.* *Obseruatio.*

Pituitosa cephalalgia eisdem sex remediorum generibus curatur.Primò,victu calefaciente,& siccāte, vt aere æstiuo, vel artę facto per ignem, ac suffitu cinnamomi,garyophyl- *Curatio pituitosæ.*

lor

lorum, & similium aromatum, vel anthos, vel calendulæ, vel aliorum similium. Cibus sit panis fermentatus & salsus, habens parum anisi: vel melanthij, vel saccari, vel sit bis coctus. Carnes sint musculosæ, & auium montanarum, & animantium, quæ exercitio vtuntur, & non sint pituitosa. Piper, & alia aromata maxime conferunt, & omnia calida, nisi vaporosa sint: vt allium, cæpe, & similia: hæc enim nocent, quia caput feriunt, & vapores sursum ferunt. Quare sinapi, eruca, & crocus (nisi in parua quantitate vt medicamenta) lædunt, pisces, herbæ frigidæ, & legumina, ciceribus demptis, & tandem pituitosa similiter nocent.

Victus.

Vaporosa vitanda.

Concoquentia.

Secundo apparantibus pituitam, attenuantibus, & incidentibus: de quibus. 1. cap. vt hoc, vel simili. ℞. rhodomellis ℥. vj. oxymellis. S. ℥. iij. misce. Item. ℞. decocti saluiæ, fœniculi & petroselini lib. j. ß.

Vacuantia.

Tertiò, vacuantibus pituitam medicamētis phlegmagogis, de quibus cap. 1. & hoc. ℞. diacatholiconis ʒ. v. agarici trochiscati. ʒ. j. diaphæniconis. ʒ. iij. rhodomellis ℥. j. aquæ fœniculi. q. s. misce & fiat potus: vel si magis amat pilulas. ℞. pilularum assaiaret, & cochiarū an. ʒ. ß. diagridij g̃. iij. cum aqua sticados fiant pilulæ septem: & aurentur, si fuerit diues. In hac cephalalgia bis & ter est necessaria purgatio, secunda vehementior prima per pilulas cochias, & tertia vehementior secunda per pilulas cochias, & fœtidas, vel de opoponaco, vel serapino, aut per potum ex electuario indo maiori, & hiera logodionis, & aliis similibus, præcedēti maiori concoctione ante secundam purgationem per syrupos de duabus radicibus, & de sticados, & oxymelli compositū, & decoctum rerum calidarum: & ante tertiam purgationē præcedat maxima concoctio per syrupum de quinque radicibus, syrupum de sticados. S. & oximel squilliticū cum decocto rerum intense calidarum: vel aquis, vt sunt saluia, ros marinus, sticados, anethum, origanum, & similia. Et quia hæc cephalalgia diuturna est, præter has tres purgationes magnas, vtilis erit, & necessaria purgatio frequens sine custodia, clementior siue per scrupulum vnum pilularum cochiarum factis tribus pilulis, siue per cochlearium electuarij indi maioris, vel huius mixturæ: ℞. diaphiniconis & diacatholiconis an. ℥. j. agarici trochiscati & turbit gūmosi an. ʒ. ij. electuarij indi maioris ℥. ß. rhodomellis. q. s. misce, & fiat confectio ad modum opiatæ.

Obseruatio.

Auertentia.

Quarto reuellentibus, seu auertentibus deorsum pituitam, quæ sursum per impetum ruit: qualia sunt præterdicta

tert

tertio genere, acres clysteres, & balani, seu suppositoria, de quibus capit. de morbo comitiali, & de apoplexia, & partiũ extremarum dolorifica vincula, & frictiones validę, & lotio earundem partium decocto rerum capitalium: cuiusmodi sunt ros marinus, saluia, ruta, sticados, & origanum, & similia. Cucurbitulæ ceruici & scapulis affixæ sunt optimæ in hoc genere. Repellentia quoque remisse frigida, & calidis astringentibus mixta sunt vtilia: & etiam in lethargo cum Galeno 13. methodi: vt ℞. aquę rosarum ℥. vna aceti ℥. ß. pulueris castorei ʒ. j. misce. *Repellentia cum astringentibus.*

Quintò, particularis euacuatio post prædictas, & post primam purgationem est necessaria per loca propinqua parti affectæ, videlicet per palatum & nares: qualia sunt succus siclæ, aut maioranæ naribus instillatus, vel puluis piperis, aut sæpe manducet ex sequentibus apophlegmatismis, seu masticatoriis. ℞. pulueris mastichis ʒ. ij. pyrethri, zinziberis, & galangæ an. ʒ. j. cum syrupo de sticade, aut aqua maioranæ, aut cera fiant globuli ad magnitudinem lupinorum. De his tamen capite de apoplexia copiosius. *Deriuantia.*

Sexto, dissipantibus pituitam capitis, & corroborantibus ventriculum, & totum corpus, ne iterum tanta copia pituitæ gignatur. Electuarium, rosatæ nouellæ vel aromatici rosati Gabr. vel diacimini multis diebus in aurora in quantitate duarum drachmarum cum decocto, vel aqua, vel syrupo capitali commendatur, dissipabit enim pituitam capitis. Idem facit diamuscus dulcis, vel amarus, vel theriaca magna, vel mithridatum. Hæc mixtura erit optima in hoc genere. ℞. diamusci dulcis ℥. j. ß. diambræ ℥. ß. pulueris aromatici rosati Gab. pulueris diagalangæ, & rosatæ nouellæ. an. ʒ. ij. syr. de sticade q. s. misce & fiat confectio, cui adde theriacæ magnæ, & mithridati an. ʒ. j. dosis est cochlearium vnum cum aqua saluiæ, vel sticados, vel his simili. Parti dolẽti admouenda sunt & vnguẽta calida, & fotus ex decocto rerum capitalium. Hoc vnguentum est optimum tunc: ℞. olei rutę & lauri an. ℥. j. pulueris euphorbij, castorei, & sticados an. ʒ. ß. ceræ quod s. misce, & fiat vnguentum. In diuturno dolóre, ne æger in pessimos cerebri morbos incidat, vel in suffusionem (quam cataractam medici barbari appellant) venæ tẽporum incidantur, sanguísque copiosè per éas egrediatur: hoc tamen auxilium, quanquam multis placet, mihi est suspectum, quia periculosum est, & nostris temporibus inusitatum. Et in eo vtile hoc potentiale causticum, si suturæ coronali admoueatur. ℞. vnguenti rosati ℥. j. cantharidarum *Discutientia, & roborantia.* *Mixtura vtilis.* *Topica.* *Vnguentum.* *Auxilium suspectũ.*

Cauteriũ. ℥.ij.pulueris ſinapis,& ſtercoris colũbini an.ʒ.j.miſce.Hunc antiquum dolorem curant multa, & parua actualia cauteria aurium. Alij cauteria actu ſuturæ coronali admouent: hæc enim materiam partis dolentis extrahunt. Alij filo lineo, vel argento per ceruicem traiecto, quod ſetale vocant, hunc dolorem antiquum curant. Oleum pyrethri & caſtorei,ſi capiti admoueatur,optimum eſt auxilium.Semen quoque rutæ cum caſtoreo,ſi cum vino & oleo decoquantur, & parti laboranti apponantur,erit præſens medicamentum.Idem poteſt efficere cataplaſma ex cẽturea,betonica,&branca vrſina,ſi cum vino & oleo fiat.

Curatio melancholicæ. Cephalalgia,quæ fit ab atra bile curatur,quemadmodum melancholia,de qua cap.9.huius libri.

Curatio eius, quæ fit per conſenſum. Cephalalgia per conſenſum totius,vt in febribus,vel partis alicuius,videlicet ventriculi,iecoris,ſplenis,vel matricis curatur per præciſionem cauſæ prius curato morbo partis primò affectæ: niſi ſymptoma ad ſe curam trahat:horum tamen ſuis in locis fiet mentio.Sed quia frequẽtius fit per conſenſum ventriculi; tunc ſi ſit multitudo bilis euaporantis,euacuetur. Et comedat panem ſucco malorum granatorum acidulcium,vel agreſtæ,aut acetoſæ intinctum,aut cum rob malorum cotoneorum.

Curatio eius,quæ fit ab æſtu. Cephalalgia ab æſtu curatur eodem modo,quo curantur cephalalgia ſanguinea,& biliosa vltimo genere remediorũ.

Curatio eius, quæ fit ab ictu vel caſu. Cephalalgia a caſu, vel ictu, curatur primò tenui victu, prohibẽte generationem tumoris præter naturam in parte affecta. Nutriatur ergo lacte amygdalarum, cucurbita, saccaro condita,vuis paſſis, pyris,& cotoneis toſtis:abſtineat a carnibus & vino.

Victus. *Sectio venæ.* Secundò,ſanguinis miſſione per ſectionem venæ mediæ,ſi fuerit plenitudo:vel humeralis, ſi nõ fuerit.Si vulnus ſit,cõſule doctũ chyrurgum. Si autem tumor fuerit abſque vulnere,ab initio parti affectæ oleum roſaceum cum puluere myrthilorum & roſarum eſt admouendum : vel mica panis cum aceto, & aqua decocta cum eodẽ puluere:poſt tertium diem hoc medicamentum eſt neceſſarium. ℞.emplaſtri cõtra conquaſſationem,& oxicroci an.partes æquales,extendãtur ſuper alutam ad formam datam partis dolentis.

Curatio eius, quæ fit ab ebrietate. Cephalalgia ab ebrietate quandoque in mortem terminatur, aliquando non:quare ea,quæ Ariſt. tertia parte problematum docet:ſunt maximè animaduertẽda. Aphoriſmus quoque ſextus quinti libri,& quinquageſimus ſexti libri nõ eſt tradendus obliuioni,videlicet ſi ebrius quiſpiam repentè ob

obmutuerit,&c.& quicunque ſani dolore capitis,&c.

Curatur hæc cephalalgia primò tenui,aut tenuiſſimo vi- *Victus.* ctu,& prohibente vaporum aſcenſum.Si vinum in ventricu lo ſit, ipſum euomere eſt neceſſarium frictione, aut titilla- *Vomitus.* tione radicis linguæ,& oris : digitis propriis, aut calamo o- leo madefacto,vel per potum vnciarum trium ſyrupi aceto- ſi. S. vel per decoctum ſeminis raphani, aut ſeminis anethi cum ſyrupo acetoſo.S.Si per vomitum vinum non egeritur, *Potio.* tunc per vnciam vnam hieræ. S. aut vnciam ſemis diaphæ- niconis euacuetur : deinde dormiat, poſtea balneum ingre- diatur, & partes extremæ oppoſitæ vinculis & frictionibus dolorificis afficiantur,vt ad ſe trahant atque a parte læſa re- uellant : & oxyrhodinum hoc capiti ſæpe apponatur: ℞.a- *Oxyrhodinum.* quæ roſarum ℥.ij. olei roſarum ℥.j.aceti ℥.ß. miſce. Braſicæ, præcipue radix,prohibent futuram ebrietatem,& curant fa ctam. Vltimò alatur pullis gallinaceis,cum agreſta,vel ace- toſa decoctis pyris,& malis cotoneis toſtis, & in fine menſæ puluere coriandri cum ſaccaro. Potus ſit aqua decoctionis coriandri præparati,aut braſicæ.

In cephalalgia tamen antiqua,ſiue continua,ſiue cum in- *Antiquæ cephalalgiæ curatio.* termiſſione,neceſſaria eſt frequens purgatio per pilulas cle- mentes,ſeu benignas,quales ſunt de Hiera.S.Galeni,& aſſa- iaret & ſimiles a cœna, vt vis earum citiùs & meliùs ad ca- put aſcendat.Neque hoc pugnat Hippocrati,neq; Gal.licet Fuchſius in ſuis paradoxis aliter ſentiat : miſcuit enim Gal. *Fuchſius.* ſuccum aliorũ cum medicamentis caput purgantibus.Qua- re Aetius ſexto ſermone dum minuit croci quantitatem in *Aetius.* Hiera, quoniam caput purgat,nó eſt laudandus, neque cro- cus (vt ipſe vult) caput multum percutit, cùm, autore Pli- *Plinius.* nio,qui crocum prius biberint,crapulam non ſentiant.

De dolore capitis. CAP. IIII.

Scholium.

DOlor capitis, quem cephalalgiam.) *Nomine capitis eas partes intelligimus, quæ cerebrum continent, proinde omnes ſiue externæ,ſiue internæ ſint,conſiderandæ veniunt. Externæ ſunt,Pili,cutis,pinguedo,membrana carnoſa, et perioſtion,quod in hac parte Pericranium appellari ſolet.Cranion eſt pars media.Partes internæ ſunt dura & tenuis meninx,cerebrum,cerebellum,glandula oſſis cunei.Nerui orientes à cerebro,mamillares proceſſus,& aliæ. Ex his partibus,quædam ſentiunt,quædam ſenſu deſtituuntur.Non ſentiunt pinguedo,cranion et cerebrum, reliquæ omnes ſentiunt.Quamuis de venis,et arteriis controuerſia ſit ob locum Gal.qui habetur 16.de vſu par.cap.12.vbi ve-* *Caput quid,& variæ eius partes.*

nas

nas & arterias sensu omninò expertes facit: ille tamen locus corruptus tibi apparebit, si legas eiusdem lib. cap. 2. ibi enim partes sentientes enumerans non omittit venas, et arterias, sicut nec in multis aliis locis. Dolor symptoma est, actio scilicet deprauata sensus tactus, quia in eo obiectum percipimus aliter atque est. Morbus, ad quem sequitur, est soluta continuitas, manifesta, aut occulta. Manifesta fit a rebus contundentibus, et secantibus: occulta verò ab intemperie nuda, aut cum affluxu, dummodo sit calida, aut frigida, quia humida et sicca medio alio inferunt dolorem: fit etiam à tensione ab spiritu, aut humore facta. Quas omnes causas ad duas possumus reducere, externas, & internas. Dolorem capitis Gal. duplicem statuit. 3. de loc. affect. cap. 9. distinctum ratione maioris, aut minoris, vnum recentem, qui cephalalgia, & alterum inueteratum, qui cephalæa dicitur. In cephalalgiæ curatione hæc omnia considera. Primum à qua causa fiat dolor, vt ei prospiciamus: 2. an sit partibus externis, an internis. Quia si est in externis, facilius curatur, neque postulat ita vehementia med. vt dolor à causa interna: præterquam quòd hic dolor requirit ea med. quæ penetrent. 3. An dolor sit proprius cap. hoc est excitatus à causa existente in cap. an vero sit per consensum: ita vt causa sit extra cap. in ventriculo, iecore, parte alia, aut toto corpore: hinc enim habebimus cognitam partem, cui med. sunt applicanda. 4. et vltimum cui intentos esse oportet, est: An caput sit lãguidum, siue naturâ, siue occasione, ita vt facile suscipiat causas dolorificas. An verò sit robustũ, afficiatur autem à magnitudine causæ. Hoc enim animaduersio intelligemus, an caput sit roborandũ necne. Signa causarum doloris capitis in cõtextu leges.

Dolor symptoma est. *Morbus.* *cõsideranda in cephalalgiæ curatione.*

Curatur sex remediorũ generibus.) Sanguis si causa est cephalalgiæ, sua multitudine distendens venas id præstabit. Proinde alimenti quantitas minuenda, vt paucus sanguis generetur, vnde non video, qua ratione exhibeat auctor victũ frigidum, nisi ratione consuetudinis id faciat: non enim necessum est, vt plethoræ intemperies calida sit coniuncta.

Sanguis quomodo causa sit cephalalgiæ. *Sanguinis missio.*

Secundò sanguinis missione.) Ante sectionem venæ oportet clystere euacuare intestina, ne à primis venis substãtia inutilis attrahatur. In cephalalgia sanguinea complexus est affectuum, sunt autem affectus dolor, et plenitudo. Ex his dolor rarò vrget, ac proinde curatio à causa, plenitudine scilicet est inchoanda. Plenitudo euacuationem postulat: cùm autem ea quæ euacuant varia sint, inedia, frictio, balneum, purgatio, & sanguinis missio: quo ex his vtendum sit, deliberamus ex methodo medendi, quam doctissimè Ludouicus Collado præceptor ex variis Gal. locis in sua Isagoge ad faciendam medicinam nobis tradidit. Cum ergo plethora sit affectus magnus, non poterit inedia, frictione, aut balneo euacuari, quia hæc sunt parua remedia: postulabit ergo non purgationem, quia hæc cacochymiæ debetur: sed sanguinis missionem, quæ citò et multùm euacuat sanguinem redundantem: atque hæc est qualitas remedii. Quantitatem eius ex affectu, anni tempore, ætate, & aliis colligemus.

Deliberatio sanguinis missionus.

Occasion

Occasionem ex absentia cruditatis ventriculi, & animi deliquii, quæ impedientia sunt. modum verò vtendi (hoc est ex qua vena sanguinem mittere oporteat) colligimus ex loco affecto. Qui cum cerebrum sit, cephalicam secabimus. vnde malè auctor basilicam incidere iubet. Quasi humeraria nō etiam euacuet ex vena caua, ac proinde à toto corpore possumus etiam secare communem, quæ à capite et basilica euacuat. Si dolor capitis ex suppressione mensium, aut hæmorrhoidarum oriatur, distingues. Nam si causa in capite fuerit iam coaceruata, cephalicam secabis: & deinde prædictas mouebis euacuationes, sedato dolore. Si verò tantùm fuerit consensus, ex crure secabis venam. Quod si dolor capitis sit cum mensium fluxione, tunc considera, an hæc euacuatio sufficiat ad plethoram deponendam. Si sufficit, non est secanda vena: si non sufficit, ex cephalica eam quantitatem sanguinis euacuabis, quæ vnà cum illa menstrua euacuatione plenitudini satisfaciat.

Tertiò repellentibus sanguinem.) *Etsi sanguis posset discutientibus euacuari, id non licet in principio, ne ipsum caliditate attrahamus: euacuabimus ergo medicamentis repellentibus. Si distillatio cum dolore coniuncta sit, considera an sit vrgens: si dolor vrgeat, vtere repellentibus, si vrgeat distillatio non his, sed frictionibus, ligaturis, & similibus. Repellentia autem bregmati applicantur, vt per suturas penetrent.* *repellentia*

Quartò purgantibus.) *Si cephalalgia sit à plethora, nulla cacochimia coniuncta, non erit purgandum.*

Secundò venæ humeralis.) *Aliqui sentiunt in cephalalgia biliosa non esse secandā venam: ne ægrum ducamus in ebullitionem cholericorum, euacuato sanguine, qui est frenum bilis. Hos omittimus tanquam barbaros, in sanguinis missione non solus sanguis, sed etiam innatans bilis euacuetur. Nisi ergo multa sit quantitas bilis, & exigua sanguinis, in hoc affectu sanguinem mittemus, non vt bilem educamus, id enim purgatio præstat, sed vt reuellamus. Quia vnà cum sanguine vitiosa quantitas bilis effluens minuetur, & contrarium acquiret motum.* *In biliosa cephalalgia secanda est vena.*

Sexto calidam intemperiem.) *In biliosa cephalalgia aliquando cogimur importunam vigiliam, & magnum dolorem corrigere, sopientes facultatem animalem. Cauere tamē semper oportet, ne intemperiem contrariam frigidam inducamus: Vtemur ergo decocto lactucæ, & seminis papaueris, miscentes chamemelum, gariophyllos, aut cinnamomum ob penetrationem: hísque irrigabimus caput. Si hæc non possunt somnum conciliare, ad radices Mandragoræ, & hyoscyamum, aliáque fortiora, deueniemus. Vngemus etiam tempora oleo violaceo, aut papauerino, aut vnguento populeone, additis granis iii. aut iiii. opii, corrigentes opium oleo styracis, chamemelino & aliis.* *Ad vigiliam.*

Pituitosa cephalalgia.) *Cùm rarò vires constent ob frigiditatem humoris, & cum cruditas sit in ventriculo, & habitu corporis: proinde in hac cephalalgia sanguinem non mittimus. Coquenda ergo est cru-* *In pituitosa cephalalgia non*

mittimus sanguinē. ditas primarum venarum rhodomelle, oxymelle simplici, & mulsa, cum decocto fœniculi, capillorum veneris, & stechados in pauca quantitate. *Purgatio.* Ea cocta purgabitur pilulis ex hiera, ex hiera etiam & mulsa. Cruditatem verò venæ cauæ fortioribus cōcoquemus, syrupis de hysopo, serpillo, stecados: coctione apparente, valentioribus purgabimus, vt docet auctor.

Dolor capitis per cōsensum. Cephalalgia per consensum.) *Dolor capitis aliquando contingit ob consensum totius corporis, qualis est ille, qui in febribus potissimum biliosis excitatur, vstilagines enim tenues facilè caput petunt. Distingues ergo de febre, est enim intermittens, aut continua. In intermittenti dolor capitis in hora accessionis excitatur. Túncque non oportet caput irrogare oxyrrhodino. Quia eius frigiditas detinebit vapores, qui post accessionē dolorē conseruabunt, qui solet vnà cum accessione cessare, ac proinde euacuatione non eget: nisi voluerimus eo perdurante vti frictionibus crurum, & ligaturis. Si febris sit continua, aut habet dolorem criticum, aut symptomaticum. Si dolor est criticus, non est sedandus: si symptomaticus, distingue. Si dolor incipit vnà cum febre, curandus erit sectione venæ, & repellentibus, ne dolor attrahat humores ad caput. Si verò dolor non incipiat cum febre, sed post primam aut secundam accessionem: si cessante exacerbatione cessat, non erit curandus: si non cessat, curandus erit ob causam prædictam.*

Cephalalgia a casu.) *Aliquando in parte interna capitis dolor excitatur ex casu, cui admirabile est medicamētum à Guidone descriptum. Quod ex iure gallinæ, aut (si est pauper) decocto intestinorum, aut ventriculorum (vulgò malcuinat) constat: In quo atterendus est panis, fiat cataplasma, cui misce puluerem ex rosis, mirtillis, coriandro præparato, baccis lauri, gariophyllis, cinamomo, loto odorato (vulgò trewol) & aliis calidis.*

De Phrenitide. CAP. V.

Descriptio & diuisio. PHrenitis inflammatio est cerebri, aut membranarum eius, cuius tres in vniuersum ponuntur differentiæ à Gal. pro numero principum cerebri facultatum. *Sedes cerebri diuersas lædi scribit.* Prima est, cùm sola læditur imaginatio, quę in priore ventriculo sedem habet. Secunda, cum ratio illæsis aliis corrumpitur, quod in medio ventriculo fit. Tertia, cum memoria amittitur manente & imaginatione, & ratione, qui morbus posteriori cerebri parti inest, quę omnia fusissimè à Galeno tractantur iiij. de loc. affect. *Aetius ser. 6. c. 2.* *Signa.* Comitatur autem phreniticos peruigilium: nonnunquam tamen inquietus, & turbulentus quidam somnus ita vt subinde exurgentes exiliant, & vociferentur. Cæterum si sanguinea sit phrenitis ridētes delirant: sin biliosa, velut furore quodam perciti sunt. Qui pleniorem signorum notitiam desiderat, adeat Paulum lib. 3.

Oritur autem phrenitis, aut à sanguine exuperãte, aut à flaua bile cerebri substantiam, aut meningas eius imbuente. Nonnunquam per consensum à ventriculo fit, aliquando à toto, vt in febribus, & paraphrenitis vocatur. *Causæ.*

Morbus igitur hic incipiens quinque auxiliorum generibus curatur: primò victu tenui refrigerante, & astringente, vel aqua hordei, ptisana hordeacea, aut succo malorum granatorum, vel limonum, aut lacte amygdalarum tostarum: cucurbita saccharo condita, radice buglossæ condita, pyris, aut malis cotoneis tostis, vel lactuca, aut cichorea cocta, & cum saccharo & aceto præparata. Abstineat omnino a vino, & carnibus, bibat aquam hordei, nisi facultas esset imbecilla, tunc enim ius pulli, aut gallinæ teneræ est necessarium: in declinatione quoque & vinum bene dilutum aqua. Aër si frigidus natura non est, arte refrigeretur & humectetur aqua rosarum, aceto, floribus, & herbis per aream sparsis. Obscurus quoque sit, diuersi enim colores & figuræ nocent. Astantes blande eum alloquantur, quandoque tamẽ acerbius ipsum increpare debent. *Curatio. Victus. Quæ vitãda sunt.*

Secundo auertentibus, vt cephalica secta, si non fuerit plenitudo: nam si adsit, media aut cubiti vena hepatica est secãda. Aliquando etiam tibiarum, aut pedum venæ sunt secandæ, videlicet si ex suppressis mensibus, aut hæmorrhoidibus genita fuerit phrenitis. Præter primam sanguinis missionẽ sæpe necessaria est secunda, & tertia, vbi fuerit plenitudo, & morbus post primam & secundam sanguinis missionem augetur. Perpeto tamen robur virium sit præsens, quo deficientes vel si ætas fuerit ante decimum quartũ annum, vel post septuagesimum, sanguis extrahatur per cucurbitulas cum scarificatione inter scapulas appositas, quamuis præsente robore virium extra hanc ætatem possit secari vena. Auertunt quoque cucurbitulę sæpe ceruici, scapulis & partibus infernis admotæ. Similiter frictiones, & vincula artuum & partium extremarum, & lotiones tibiarum decocto rerum partim attrahentium, partim inducentium somnum. *Auertentia. Sectio venæ. Cucurbitulæ. Frictiones & vincula.*

Vacuatio quoque per medicamenta cholagoga præcipuè salubria, & benigna auertit: vt hoc. ℞. medullæ cassiæ fistularis recens extractæ, & medullæ tamarindorum an. ʒ. iij. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ℈. iiij. syr. violati ℥. j. decocti florum cordialium, quod s. misce, & fiat potus. Si fuerit magna copia bilis, medicamẽta purgantia valentiora, vt (electuariũ de succo rosarũ, & diaprunis solutiui) erũt necessaria, vt quinto genere auxiliorũ dicemus. *Purgatio.*

Repellentia. Tertio, repellentibus materiam fluentem, qualia sunt oxyrhodinum ex parte vna aceti, duabus olei rosarum, & quatuor aquæ rosarum, & alia: de quibus capite de sanguinea, aut biliosa cephalalgia dictum est. Hæc omnia sincipiti sunt admouenda, vel ab alto infligenda, aut collo pannus lineus madidus liquore repellēte est circumponendus, vt impediatur motus, & ascensus humorū. *Admonitio.* Omnia tamē hæc ante mutanda sunt, quam incalescant. An verò intense frigida actu oporteat esse, an remisse, dictum est capite de cephalalgia sanguinea. *Odores.* Odora frigida naribus adiungātur sæpe, vt aqua rosarum, acetum, violę, myrtus, nenuphar, santali, & similia.

Corrigentia intemperiem. Quartò, corrigentibus calidam intemperiem a bile, aut sanguine bilioso relictam, & laxitatem viarum per quas ascendit: quæ sunt frigida & astringentia omnia, vt syrupus rosarum, de agresta, granatorum acidorum, & cotoneorum cum duplo aquæ rosarum, aut portulacæ, aut plantaginis, vel solani. Hæc & similia sumantur mane, aut post cœnam, vt petant citiùs caput cum vaporibus à cibo elatis. Sincipiti quoque & fronti sunt admouenda dicta capite de cephalalgia sanguinea, aut biliosa.

Digerentia. Quinto, digerentibus & vacuantibus materiam, quæ in meningibus superest, per ea quæ bilem purgant, si non suffecerit prima & vnica purgatio (de qua in secundo genere diximus) secundò per similia, vel valentiora medicamenta cholagoga fiat vacuatio sumptis prius medicamentis concoquētibus bilem: qualia sunt iam dicta in superiori quarto genere remediorum. *Topica.* Capiti quoque ad materiam euacuandam, resoluendo admoueantur tertia quaque hora pulmo arietis calens naturali calore (si fieri possit) aut pullus gallinaceus, capo, canis paruus, catulus, aut columbus per spinā sectus, & exenteratus, habens tamen calorem aliquem vitalem: etsi supra hæc animalia sic parata apponatur parū pulueris sequentis, erit efficacius remedium, somnúmque inducet. *Puluis.* ♃. florum camomillæ, & meliloti an. p. ij. rosarum, violarum, & coriandri præparati an. p. ß. corticum papaueris albi ʒ. iij. contundantur omnia. *Admonitio.* Hæc resoluentia non conferunt, nisi in vigore & declinatione: ante tamē vigorem in ipso incremento est optimum auxilium ex alto in caput instillare lac humanum, aut caprinum actu calidum.

De curatione symptomatum huius morbi. Et si vigiliæ fuerint immodicæ, vt sæpe sunt, præsertim in biliosa phrenitide, ex alto infunde capiti hoc decoctum. ♃. hordei sine cortice ℥. j. coriandri præparati, & corticum papaueris albi an. ℥. ß. florū camomillæ, rosarū, & violarum an.

p. j.

p.j. radicis iuſchiami ℥.ij. fiat decoctum cùm libris tribus aquæ ad dimidium. Quia per vigilias febris & inflammatio augentur, facultáſque omnis ſoluitur, ſumma cura oportet ſomnum conciliare: præter iam dicta primò temporibus, & ſuturæ coronali admouendum eſt vnguentum populeonis: ſecundò in cœna vtetur iure pulli gallinacei, ſi opus fuerit, cum lacte drachmæ vnius ſeminis papaueris albi. Tertiò naribus ſæpe inſtilla oleum violaceum, aut papauerinum cum granis tribus, aut quinque opij. Quartò admoueatur ano ſuppoſitorium mellis cum pauco opio. *Vigiliæ. Decoctiũ.*

Quintò, & vltimò: cùm alia iam dicta non ſuffecerint, & morbus fuerit acutiſſimus, bibat drachmam ſemis vſque ad drachmam vnam philonij Romani, dummodo non ſit defectus caloris innati: quia ab his & ſimilibus medicamẽtis narcoticis interiùs ſumptis extinguitur paucus calor. Hæc tamen & ſimilia ante annum ſunt peſſima, & poſt annum, quo antiquiora, tanto meliora: vt docet Galenus duodecimo methodi. *Narcotica quæ meliora.*

Iſchuria, ſeu vrinæ ſuppreſſio eſt alterum ſymptoma huius morbi, cuius curatio capite proprio tradetur. Vnctio tamen radicis penis, & pectinis oleo ſcorpionum cum cuniculi pinguedine, & titillatio eiuſdem penis promouet vrinam ſuppreſſam. Eandẽ ſuppreſſam mouent parietaria, & apium, & alia diuretica vino cocta pectini admota. *Suppreſſio vrinæ.*

Paraphrenitis eſt delirium non continuum, ſed cum intermiſſione, ſymptomáque febris ardentis, & non inflammatio facta, ſed fiens. Hãc febrem noſtri medici proprietariam, ſeu habentem prauam & veneficam qualitatem appellant: cuius ſymptomatis curatio ſimilis eſt fermè curationi phrenitidis, cùm quæcunque curant morbum factum, curent & fientem mitioribus tamen auxiliis hic affectus indiget. Maior & prior cura eſt adhibenda febri tanquam cauſæ, quam affectui: niſi ſymptoma ad ſe curam omnẽ traheret propter ſui magnitudinem. Animaduertendum tamen eſt, ne victus ſit tenuis, vt in phrenitide abſoluta, quia hæc febris propter malignitatem ſuam venenatam facultatem, & ſpiritum vitalem reſoluit. *Paraphrenitidis curatio. Febris prius curanda, ſi nil obſtet. Obſerua.*

Quare maiori copia alimentorum eget, qui enim viriliter comedunt, liberantur meliùs à peſte: nutriatur ergo laborãs hoc ſymptomate iure gallinæ cum aqua carnis & ſucco agreſtæ, aut acetoſæ, aut malorum cotoneorum, aut limonum, aut citri. Si fuerit magna imbecillitas, vtilis & neceſſarius erit hic, aut ſimilis huic clyſter nutriens, & refrigerans,

Clyster optimus. & purgans. ℞.iuris pulli gallinacei decocti cum hordeo sine cortice lib.1.cassiæ fistularis præparatæ (si sit aluus dura) ℥.j.olei violarum ℥. iij. sacchari rubri ℥.j. mucaginis psyllij aqua rosarum extractæ ℥. ß. vitellorum ouorum numero 2. misce. Præter repellentia & reuellentia, siue per sanguinis missionem, siue per purgationem, & alia iam dicta superiùs: oportet humectare, refrigerare, & mundificare os & linguã primò lacte amygdalarũ dulcium, siue saccharo, & coctione: deinde mucagine semini psyllij, & cotoneorũ aqua rosarum extracta, his sæpe & similibus os obluatur. Ad totius refrigerationem, & humectationem vtile est electuarium diatrium santalorum, aut diarhodonis abbatis, aut diamargaritonis frigidi, si mane cum aqua endiuiæ aut buglossæ, aut iure pulli gallinacei refrigerato, hordeo sine cortice, aut lactuca, aut alia simili herba frigida sumatur aliquot diebus. Cor omni tempore, etiam ante vacuationem (quia non potest obstructione laborare, vt aliæ partes) hoc epithymate refrigeretur sæpe, atque adeò in horas: ℞. aquæ rosarum ℥. iiij. aquarum acetosæ & buglossæ an.℥.ij.aceti albi ℥.ß. pulueris diamargaritonis frigidi & santalorum omnium an. ʒ. j.misce. Ad calorem febris remittendum, & corroborãdum, & resistendum prauæ qualitati & venenosæ est optima hæc confectio cordialis: ℞. theriacæ de citro ℥.j.ß.confectionis de hyacintho, & requiei magnæ an. ℥.iij. conseruæ acetosæ buglossæ an.℥.ß. pulueris diamargaritonis frigidi, & coralli rubri præparati an.ʒ.j. margaritarum electarum ʒ.ß.foliorũ auri numero.2. syrup. acetositatis citri. quod s.misce, & fiat confectio. Cuius dosis est cochlearium vnum omni hora cũ aqua acetosæ, aut rosarum, aut buglossæ. Si fuerit pauper sola theriaca de citro erit bona. Similiter ad eundem affectũ, & ad sitim conferet sæpe, præcipuè ventriculo vacuo, bibere aquam decocti hordei cum hac mixtura: ℞.iulep.rosarũ ℥. iiij. syrupi acetositatis citri ℥.ij. misce. Aut cum hoc condito, ℞.conseruæ rosarum ℥.ij.conseruæ acetosæ, violarum, & nenupharis an.℥.j. cõseruæ borraginis ℥.ß.sacchari, quod satis est, misce, & fiat conditum auro coopertum.

[Margin: Os & lingua quibus abluẽda. — Electuarium. — Epithyma. — Cardiaca confectio diuitibus. — Pauperibus. — Mixtura. — Conditum.]

De phrenitide. CAP. V.

Scholium.

Delirium. PHrenitis inflammatio est cerebri.) *Delirium (quod ex ex primo prorrhetico.com.1.insania dicitur) comprehendit sub se delirium in melancholicis, & furentibus, phrenitim & paraph*

phrenitim, quæ ex consensu aliarum partium fit. Phrenitis, de qua modo disputamus, duobus sumitur modis. Primò largè, ita vt Typhomaniam etiam comprehendat, quæ est delirium cum inclinatione in somnum. De qua loquitur Hippocrates.3.Epyd. par.3.sent.45. cum sic scribit. Nullus autem phreniticorum vehementer insaniuit, vt in aliis: sed alia quadam veternosa in somnum delatione, capite grauati moriebantur. Eodem etiam loco sent. 62. sic habet, Sopiebantur in primis phrenitici, cùm enim haberent, vt Galen. ait in comm. caput affectum per se, facilè illud suscepit humores crudos, qui tunc abundabant, à calore ad ipsum delatos.

Phrenitis duobus modis sumitur.

Hunc affectum nempe delirium cum inclinatione ad somnum vulgò appellamus modorrha, aut modorrilla. De hac phrenitide impropriè, quæ non est inflammatio, non disputamus modò: sed de altera quæ propriè phrenitis dicitur. Hæc nil aliud quàm delirium continuum cum febre acuta.

Phrenitis quid.

Delirium genus est, quo communicat cum aliis deliriis, illa dictione continuum, differt phrenitis à paraphrenitide, hoc est à delirio, quod in accessionibus febrium, pleuritide, peripneumonia, & ex vaporibus calidis ab ore ventriculi ad cerebrum ascendentibus contingit. Vltima definitionis parte phrenitis distinguitur à mania, & melancholia.

Vallesii lapsus.

Vallesius 3. epyd. par.1. comm. vltimo existimat de essentia phrenitidis non esse delirium continuum, quoniam hoc interrumpitur aliquando, neque semper æquè fit, quoniam ægrotus ad mentem redit. Hoc colligit ex Hippocrate, qui supradicto loco agens de ægroto in Dealcis horto habitanti, quarta inquit die vigilauit, delirauit aliquantulum, quinta non dormiuit, delirauit septima: similiter octaua dormiuit, intelligebat. Hic homo phreniticus erat, & ante solutionem morbi intelligebat, ergo non est necessum vt phreneticus semper deliret. Ad Galenum autem (qui phrenitim delirium continuum habere scribit) respondet, dici continuum, quia reditus ad mentem non habet certas intermißiones, & statos periodos, certè vir alioqui doctus non rectè considerauit phrenitidis essentiam. Si enim delirium ex inflammatione sequitur, perseuerante inflammatione quomodo intermitteret, non erit cõtinuum? Tum si phrenitis non est delirium continuum, quomodo distinguetur à paraphrenitide? Neque id rectè ex Hippocrate deprompsit, nũquam enim Hippocrates intermittere delirium in phrenitide scripsit: & si in illa sententia id voluit, non erat vera phrenitis, sed paraphrenitis. Quod si sit phrenitis illa, de qua loquitur, vt reuera est, non etiam rectè colligit, quia Hippocrates illa dictione (intelligebat) significat ægrotum parum delirasse, id colligo ex die.11.in qua ægrotus omnino, aut vt Vallesius vertit, semper mente constitit: si omninò, ergo antea delirium remissum fuit, sed nõ omninò.

Phrenitis an sit morbus, an symptoma.

Phrenitis symptoma est in actione læsa principe: Morbus, ad quem sequitur est inflãmatio cerebri, aut membranarũ eius: vbi per inflammationem tumorem præter naturam intellige, non quemlibet, sed eum, quem Erysipelas appellamus, in eo enim humor

putrescens cerebrum calefacit, & delirium excitat continuum ob caloris perseuerantiam: fit febris ob putridos vapores cordi communicatos. Aliqui contendunt cerebrum non posse inflammationem pati, quia est pars rara, sicut & pulmo, carens venis & arteriis. secundo ex Gal. qui tertio de Præs. ex pul. capite 8. pulmonem non posse affici schirrhis sentit. Contrariam sententiam habemus ex Gal. 4. de Præs. ex pul. c. 8. vbi cerebrum intemperiem cum fluxione & citra fluxionem posse pati scribit. Inflammatio ergo potest esse in cerebro & membrana tenui. Quæ duæ partes adhærentes cum sint, affectiones sibi communicant. Quod nō est dicendum de dura meninge, quæ cum separata sit, sola potest affici, neque cerebrum ei consentire. Quod si aduertisset Vallesius, non scripsisset libro 5. epyd. posse esse inflammationem in cerebro sine delirio, ex eo quòd in fracturis capitis viderit, inflammatione existente in dura meninge, hominem non delirare. Rationes supradictæ nil concludunt. Prima, quia pulmones ob raritatem rarò Erysipelate afficiuntur: cerebrum verò, cùm sit molle & non rarum, ea frequenter corripitur. Tum supponit rem falsam, cerebrum enim arterias & venas habet, sed paucas. Secunda ratione, etiam si ostendat Galenum existimare cerebrum, pulmones schirris non affici, reuera tamen mos est Galeni, id quod rarò fit, contemnere ac si nunquam contingeret: qua ratione quintanos circuitus non admittit, sicut neque schirrum in cerebro & pulmone: Cum reuera in his partibus contingat, vt aliquando vidimus in pulmone arietis: & vnà cum Ludouico Collado in hominibus anatome dissectis, rarò tamen id euenit, quia schirrhus ex crasso sanguine generatur, & pulmo nutritur ex sanguine tenui, & cerebrum ex humido: ac proinde Gal. non scripsit simpliciter, non posse cerebrum & pulmonem schirrhis affici: sed fortasse nō posse affici: dicet quis, Si phrenitis est propria cerebri passio, cur Gal. 4. lib. de cau. pul. cap. 14. phrenitim non solùm ex tenui meninge, sed & ex septo transuerso ortum habere scribit? ideò enim vt ipsemet docet 5. de loc. affec. capite 3. veteres septum appellabāt phrenas, quia hac parte inflammatione affecta phrenitis sequi solet. Vallesius ad analogiam id refert, quæ est inter septum & cerebrum. Cuius sententiæ falsitas apparet ex varia & distincta natura cerebri & septi, cerebrum enim totum est spermaticum, at septum multa parte carnosum. Tum quæ similitudo substantiæ est inter cerebrum & membranam. Quod si similitudo id faceret, cur eandem non habet pulmo, & pleura, ex quorum inflammatione etiam sequitur delirium? obiectioni ergo hac ratione satisfacere oportet. Cum ea inflammatio quæ in septo est, respirationem impediat (est enim septum respirationis instrumentum) calor augetur in Thorace & corde, sanguisque attenuatur & bilescit, eóque nomine cerebrum ascendens herisypelas in eo generat: vel (quod idem est) phrenitim. Hoc s. de locis affec. considerans Galen. dicebat delirium factum à septo, pulmone, pleura, & orificio ventriculi differre, quòd à septo factum, sit continuū,

An cerebrum possit tumore affici.

Vallesii lapsus.

De phrenitide ex septo transuerso orta.

Vallesii lapsus.

quod verò ab aliis partibus excitatur, intermittat. Differt tamen septi phrenitis, ab alia quæ primò in cerebro fit, quòd in hac statim apparet delirium: in illa verò, quæ ex septo pendet, primò febris ex inflammatione, & deinde delirium sequatur. Et ideo Gal. delirium ex septo ortum parum à continuo distare affirmat. vbi non negat esse continuum, cum ibidem continuum faciat: sed parum ait à continuo distare, hoc est inter hæc exiguum hoc esse discrimen vt diximus: quod vnum vnà cum febre incipiat, & alterum parum post febrem. Quo tempore apparens continuitatem, sicut & primum seruat. Vnde non est quod Vallesius admoneat Galenum, vt sileat illam dictionem parum, quæ (vt ex dictis patet) necessariò scribi debuit. Causa phrenitidis est fluxio sanguinis biliosi ad cerebrum. Differentiæ phrenitidis tres sunt, quas hac ratione colligo. Cùm phrenitis delirium sit, & delirium commune sit imaginationi, & rationi, meritò vna differentia phrenitidis erit, cùm delirium in imaginatione, & altera, cùm in ratione reperitur, tertia verò, cum vtraque actio læsa est. Inde colliges præsenti loco duos errores auctoris. Primum, cùm memoriam læsam differentiam phrenitidis appellat. Alterum collocans actiones principes in cerebri vētriculis, quæ in corpore eius sedem habent. Temperamentum enim cerebri tanquam animæ instrumentum ipsus illas actiones exercet.

Male Vallesius monitorem se facit Galeni.

Causa phrenitidis & differentiæ.

Duo lapsus auctoris.

Morbus igitur hic.) *Cum febris acuta in phrenitide sit, & sitis, non est quod aqua hordei maceremus ægrotantem, sed frigida simplici vtamur. Et cùm consuetudo in morbis sit seruanda, vinum bibant, paucum tamen & bene dilutum. Vtemur etiam carnibus, pullo scilicet gallinaceo solo, aut cum hordeo confracto (à nobis dicitur farto) lactuca, aut acetosæ, quæ oxalis dicitur. In summa requirunt phrenitici victum frigidum, & humidum, aut frigidum etsi coniunctā habeat siccitatem, quia hæc debiliter agit.*

Potus.

Secundò auertentibus.) *Cùm phrenitis sit inflammatio habens aliquid factum, & aliquid fiens, id quod fit, debet prohiberi ne fiat, & factum curari. Quæ omnia commode in principio præstamus sanguinis missione, quæ reuellit humorem aliò, & euacuat ex parte inflammata, inanitis enim eius venis iterum remigrat humor ad eas. Debet secari cephalica, etsi sit plethora, quia rectitudinem seruans cum parte affecta, ex ea citam & multam euacuationem facit: hanc autē venam secamus, etsi fiat phrenitis ex suppreßione mensium: quia ex Galeno reuulsio non est facienda ex loco, à quo fluit humor, sed ex eo, ad quem fluit. Iubet etiam auctor bis aut ter esse secandam venam, quando est plethora: qui ostendit se ignorare, sanguinis mißionem in phrenitide tunc esse sistendam, quando non fluit iam multus sanguis ad locum affectum.*

Curatio phrenitidis.

Vacuatio quoque per medicamenta.) *In phrenitide medicamento purgante non est vtendum, vt postea dicemus.*

Tertiò repellentibus.) *In principio phrenitidis debemus euacua-*

re humore in parte affecta inclusum. Quod præter sanguinis missionē, præstat etiam medicamentum frigidum: hoc enim, vt auctor est Gal.5. lib.simp.cap.4.duplici ratione euacuat, primò, repellendo, secundò vnà cum calore multam educendo humiditatem. Repellemus ergo oxyrrhodino, (quod ex aqua rosarum, oleo rosarum, & pauco aceto constat) aqua sola cum aceto, succo lactucæ cum aceto, & aliis similibus, in quibus acetum miscemus, quia præter frigiditatem quam habet, sua partium tenuitate alia cum eo mixta medicamenta deducit, per bregmatis suturas, per quas non solùm vis medicamenti, sed & eius substantia vsque ad cerebrum penetrat.

Humorem ex cerebro non educi purgatione.

Quintò digerentibus.) *Materia, quæ in cerebro continetur, non purgatione totius corporis, quæ per aluum, aut vomitu fit, educenda est: sed per proprios cerebri meatus. Quod in declinatione, in qua euacuationis solius indicatio vrget fere ab omnibus obseruatur, capiti applicantes digerentia. Hoc nos non laudamus, quia ex Galeno humor faciens Erisypelas, tenuis cùm sit, facile dissipatur. Aliqui hoc medicamento vtuntur.*

Examinatur medicamētum.

tur. ℞. capitum papaueris numero 2. seminis lactucæ, p.1. corticis radicis mandragoræ ℥.j. florum cordialium ʒ.ii. chamemeli pug.ß. gariophyllorum numero 6. contundantur, & fiat puluis: quem immittunt in pulmonem arietis, aut intra columbum, & bregmati apponunt. Hoc medicamentum inutile est in declinatione, optimum tamen in augmento & statu, cùm repellat, somnum conciliet, & leniter digerat, quæ omnia in statu desiderantur.

Vigiliæ prospiciendum.

Et si vigiliæ fuerint immodicæ.) *In augmento phrenitidis debemus ob vigiliam sopire facultatem, quam in lethargo excitamus. Vigilia symptoma est ad se aliquando trahens curationem, cùm ita est immodica, vt deiiciat vires: in ea enim ob perpetuum motum ad externa calidum innatum dissipatur, & vnà cum ipso spiritus. Decoctio ab auctore proposita optima est, adde tamen ei calendulam, gariophyllos, aut aliud calidum, quod narcoticam vim medicamēti reprimat, & penetrare ipsum faciat. Lotio etiam pedum cum decocto foliorum lactucæ, capitum papaueris crassè contusorum & chamemelo. Si hæc non prosint, vtere vnguentis cap. de capitis dolore scriptis. Hæc etiam potio, qua frequenter vtor, vtilis est. ℞. emulsionem ℥. j. seminis papaueris in aqua nenupharis extractam, syrupi papaueris ℥.j.ß. confectionis de hyacintho ℈ii. cum aqua nenupharis q.s. misce, & fiat potio.*

Peraphrenitis.) *Delirium in accessione febris ardentis à magna fit caliditate, neque ibi est venenum, vt auctor existimat, cum symptomata veneni absint. An verò cardiaca confectio hoc loco proposita aliquid valeat, ex his quæ capite de Syncope à me explicantur, intelliges.*

De

De Lethargo. CAP. VI.

LEthargus, quem Latinorum nonnulli veternum nominant, affectio est phrenitidi contraria: ab obliuione sic dicta, quòd ea correptos rerum omnium obliuio inuadat: vnde marcorem, & inexpugnabilem quandam dormiendi necessitatem cum obliuione & alienatione mentis eam dixeris. Lethargi (autore Aetio) duplex origo est: quandoque enim à præcordiis, & visceribus per sympatiam oritur: quandoque in cerebro primo incipit: ac quibusdam statim ab initio euenit, quibusdam non nisi ex acutorum morborum decidentia, præcipuè ex phrenitide, vbi ob medicamentorum stupefacientium vim ea cerebri pars fuerit refrigerata. Sæpissimè etiam à febre synocha in Lethargum inciditur: & à pluribus aliis ægritudinibus, & generatim ab omnibus, quas ingẽtes inanitiones cõsequũtur. Sed nec obliuisci oportet, quòd sæpe in singulis diuturnarũ febriũ circuitibus ægrotantes sopor inuadit, quẽadmodũ in quotidianis, hemitritæo, & quartanis etiã nõnunquã vsu venit. Fit hoc malum à putrescente pituita posteriorem cerebri partem imbuente, & refrigerante, in somnos impellente. *Descriptio.* *Diuisio.* *Causæ.*

Comitatur autem lethargicos lenta quædam febricula, nec adeò vehemens vt ea, quæ, laborantes caro, præcedere solet: quia in re lethargus & carus distinguuntur. Pulsus horum rarus est, magnus, & vndosus, spiratio rara & imbecilla. Somnolenti omnes huiusmodi sunt, desidiosi, ignaui interrogantibus ægrè respondent: sunt etiam vsque adeò obliuiosi, vt ad meiendum sæpe excitati, porrectam matulã manutenentes obliuiscantur. Delirant porrò, & expergefacti clamantes intuentur, sed illicò ad somnum reuertuntur. Oscitant frequenter, & quasi claudẽdi oris obliti hiantes persistunt. Supini iacentes ad pedes delabuntur, & increbrescẽte morbo velut cadauera segnes decumbunt. Quibusdam aluus humidior est, aliis ita sicca, vt nihil reddat. Lotiũ præterea quale iumentorum esse solet, emittitur. Ad extremum stertentes veluti sepulti arctissimo somno tenentur. *Signa.*

Curatur lethargus quinque remediorum generibus. Primò, victu tenui calfaciente, & exiccante, vt aere calido arte facto, si sit hyems, aut autumnus, suffitu rerũ calfacientium, sereno & lucido. Parietes quoque ardeant picturis diuersis coloribus: nutriatur mulsa, aut iure cicerũ nigrorũ, aut ptisana hordeacea, cum decocto fœniculi facta, aut granis pineis saccharo cõditis (est pygnonada Hispanis) aut cortice citri *Curatio.* *Victus.*

condito. Si facultas ſit imbecilla, iure columborum & cicerum indigebit: ſemper tamen Aphoriſmum decimum octauum primi libri ſequere, conſiderando tempus, regionem, ætatem, & conſuetudinem infirmi. Omnia pituitoſa alimẽta maxime nocent, & vaporoſa præter porrorũ barbas, quæ ſi cum hordeo decoquantur, ſunt optimæ. Inter cætera cæparum eſus copioſus magis lethargum gignit, vuæ quoque recentes hunc morbum efficiunt. Potus ſit decoctum cinnamomi, aut ſeminis fœniculi, aut aqua mellis potens, videlicet conſtans quatuor partibus aquæ, & vna mellis, & hæc erit nutrimentũ optimum. Vinum maxime nocet, niſi in declinatione, & in ægro imbecillo, & niſi ſit debili ſtomacho.

Quæ alimenta noceant.

Auertentia.

Secundò, auertentibus, vt ſectione humeralis, au mediæ, ſi ſit plenitudo: extrahatúrque ſanguinis copia reſpondens plenitudini & viribus: & quia ſemper reformidanda eſt cruditas, ne ſanguinis quantitas ſit copioſa, diligenter obſeruabitur. Auertũt etiã & clyſteres acres, de quibus capite de apoplexia, quamuis aliquãtò mitioribus indigeat lethargus. Cucurbitulę ſcapulis admoueantur ſæpe, & aliquando cum ſanguinis vacuatione, præſertim ſi æger fuerit iuuenis, & ſanguineus. Vincula & frictiones dolorificæ partium extremarum ſatis reuellunt. Vomitus ſine violẽtia ſolius ventriculi auertit a capite, ſiue fiat ſola frictione & titillatione oris, & linguæ, ſiue oxymelle. S. cum decocto ſeminis raphani, aut anethi, vel cum ſyrupo acetoſo. S. & eodem, aut ſimili decocto. Vacuatio per Hieran. S. aut Agaricũ trochiſcatum auertit ſatis, aut per vnciam ſemis diaphæniconis.

Repellentia.

Tertiò, repellentibus actu calidis, quæ ſint minus frigida quàm in phrenitide, & primo & ſecundo die capiti, præcipuè poſteriori parti raſæ admoueatur oxyrhodinum ex aceto, oleo, & aqua roſarum: poſt ſecundum diem adde oxyrhodino pulueris caſtorei drachmam vnam, & ſemper iuxta ſeptimum adde quantitatem eius, & loco olei roſati adhibe oleum ex lilio, & parum aceti ſquillitici.

Vacuantia.

Quartò, vacuantibus materiam à capite per medicamẽta purgantia, præcedente priùs cõcoctione ſyrupis, & aquis, aut decoctis materiæ pituitoſæ (de quibus caput primum vide) videlicet vſu rhodomellis, oxymellis compoſiti, aut ſyrupi ex hyſſopo, aut ex ſtæchade cum oxymelle ſquillitico.

Potio.

Hoc, aut ſimili potu fiet vacuatio: ℞. diacatholiconis ʒ.v. electuarij indi maioris ʒ. iij.ß. agarici trochiſcati ʒ.j. rhodomellis ℥.j. decocti communis quod ſ. miſce, & fiat potus. Alexãder Trallianus ſolebat purgare lethargicos medicamẽto:

℞.

℞.castorei ℈.diagridij ℈.ij. cum aqua, aut syrupo, vel decocto fiat potus, & post illum omnes fermè autores laudant illud, quamuis nostris temporibus minuēda sit quantitas diagridij, & augenda castorei, vt. ℞.pulueris castorei ʒ.j.diagridij g.vij. cū rhodomelle fiat pilulæ, aut potus. Ex hoc habemus medicamētū purgans bilem flauam, mixtū cum medicamento non purgante, fieri purgans pituitā, vt in superiori mixtura experientia docuit. Similiter purgatorium bilis mixtum cum purgatorio pituitæ purgat pituitam, vt in electuario indo scammonium mixtū cum turbit, & aliis purgat pituitam. Vacuatio quoque per loca proxima, videlicet per nares & palatū est necessaria: quare sæpe naribus & palato admoueatur parum huius decocti: ℞.pulegij, origani, stæchados, rutæ an.m.j. sinapis, euphorbij an.ʒ.ij. fiat decoctum cum librá vna aceti ad tertiam partem. Intrudatur puluis hic naribus: ℞.Pulueris hellebori & condisci an.ʒ.ij.misce. Os & palatum sæpe fricentur mithrydato, & theriaca magna, & sale, hæc & similia in forma apophlegmatismi, & errhini vacuant materiam a capite per dicta loca, de his capite de apoplexia sermonem habebimus copiosè: sed tamen oportet scire, lethargum semper omnia remedia desiderare minora, tum quia minor est morbus, quam apoplexia, tū propter febrem. *Deriuantia.* *Errhina.* *Apophlegmatismus.*

Euacuat & resoluit materiam sal cum milio bene tostus, calidus, & admotus capiti raso. Idem fiet hoc cataplasmate: ℞.caricarum p.ij.sinapi p.j.cum aceto fiat cataplasma. Cucurbitulæ bene ignitæ occipiti affixæ idem faciunt. Optimè quoque euacuat castoreum mixtum cum humanis capillis adustis, & aceto admotum capiti raso, & excitat à somno. *Obserua.*

Eandem aut saltem parem vim habet hoc medicamentū: ℞.pyrethri, sinapis, scillæ an.℥.j. castorei, euphorbij an.ʒ.v. cum succo aphrodillorum, aut sampsuchi fiat cataplasma: si ante appositionem horum pili euellantur cum dolore, erit melius. Si morbus hic diuturnus fiat, æger multis diebus in aurora bibat tria, aut quinque grana castorei cum rhodomelle, aut syrupo de stechade, aut aqua saluiæ, aut sampsuchi: vel accipiat drachmam vnam mithridati, aut theriacæ magnæ, aut diagalangæ, aut diatrium piperum: post hæc & in vigore maximè confert balneum decocti rerum calfacientium, vt pulegij, thymi, roris marini, saluiæ, rutæ, & similiū. Obserua historiam Tralliani, quam Fuchsius lib.1.cap.13.de morbis curandis refert. *Topica.* *Historia.*

Quintò, per ea, quibus symptomata huius morbi curantur, *Symptotur,*

matis curatio. tur, quæ ſolent eſſe duo præcipua, ſomnus videlicet profundus, & excrementorum primæ & ſecundæ concoctionis ſuppreſſio. Primi curatio ex ſuperioribus, præſertim quarto genere remediorum expoſitis peti poteſt: præter illa pedes, & tibiæ fricari debent vehementer cum ſale & aceto. Odor rutæ decoctæ cum aceto excitat à ſomno, ſimiliter euulſio violéta pilorũ ex partibus infernis & ſupernis, Sonus tubarum, & voces ſcrofularũ excitant a ſomno. Fumus qui æditur ex vſtione pilorũ hominis maximam ad hæc vim affert. Simili ratione fumus pennarũ vulturis. Eiuſdẽ eſt facultatis pulmo ſuillus capiti admotus. Tantundem efficiet ſanguis teſtudinis fronti appoſitus. Aeque eſt efficax frictio plantarum pedum vrtica & ſinapi aceto decoctis. Pili capræ vſti, & cornu cerui, & capræ aduſtum ſi naribus admoueãtur, poſſunt expergefacere quamuis altiſſimè dormientem. Ad expellenda ſtercora, glandes acres, & clyſteres multum valẽt (de quibus aliqua ſcripta extant capite de apoplexia) & alia pleraque hoc capite ſecũdo, & quarto genere remediorum explicata, maximo adiumento erunt. Suppreſſio vrinæ curatur iis, quę diximus in extremo capite de curatione phrenitidis, & iis quæ dicenda ſunt cap. xlvj. huius morbi proprio.

Somni profundi curatio.

Suppreſſæ vrinæ curatio.

De Lethargo. CAP. VII.

Scholium.

Circa lethargi eſſentiam refutantur.

LEthargus, quem Latinorũ.) *Lethargus ex ſentẽtia multorum ſit ex pituita non putri irrigante cerebrum. Qui ducti ſunt in hãc ſententiã ex Gal.1. Prorre. par.1. com.1. vbi ſcribit, Lethargũ tunc cõtingere, cùm pituita diluerit & humectauerit cerebrũ. Hi errãt, vt oſtendit febris, quæ comitatur Lethargum, quæ ſine putredine pituitæ excitari nõ poſſet, cùm pituita humor frigidus ſit. Neq; Galeni locus eis fauet, quia etſi in eo pituitã madefacere cerebrũ ſcriptũ ſit, intellige tamẽ ita madefacere, vt ſimul putreſcat. Quod ei cõtingit, cùm tumorẽ efficiens inculcatur, vt prohibitã habeat tranſpirationem: hoc ex eodẽ loco colliges, vbi Gal. phrenitim ait fieri, cùm bilis locũ, in quo princeps animæ pars reſidet, prehẽderit: nõ enim inde rectè colliges bilem ſine putredine phrenitim efficere. Quod autẽ in lethargo pituita putreat, Gal.13. meth. c.21. nos docuit, vbi noxium humorem, qui citra febrẽ altos inuehit ſopores, in apoplexia, & cathoco reperiri ſcribit: humorẽ verò putridum cum febre in lethargo. Quòd autẽ tumorẽ efficiat pituita, eodẽ libro cap.20. videbis: vbi Galen. Lethargum vitium contrarium phrenitidi ſecundum ſpeciẽ eſſe affirmat, atque hæc eſt cauſa, cur in principio ſimilia poſtulent remedia. Lethargus eſt ſymptoma in actione principe læſa, eſt enim abolita memoria, & ratiocinatio infirma: ſic & imaginatio.*

Lethargus ſymptoma eſt.

tio. Qua in parte duos practicorum errores collige, primũ auctoris, Rondoletii & aliorum lethargum diuidentium in lethargum morbum, et lethargum symptoma. Si enim est actio læsa, quomodo erit morbus? secundum auctoris, et aliorum etiam, qui ex phrenitide, cum in ea multum refrigeramus cerebrum, lethargum fieri dicunt. Si enim somnus ille sit refrigeratione cerebri, et non ab ædemate, quomodo erit lethargus? Obiiciet nobis aliquis, in lethargo nonne pituita putrescens calorem concipit, quomodo ergo inclinationem ad somnum generat? Respondeo, lethargus est intemperies cum affluxu humoris. Hic autem humor totus non putret, sed aliqua eius pars, reliqua suam seruat naturam. Pars quæ putret, vapores mittit ad cor paucos, & nonnil calidos, indéque ortum habet in lethargo febris lenta. Reliqua verò pars, quæ non putruit, somnum inducit refrigerando, & humectando cerebrum: hac enim ratione densatur, & spiritus animales incrassantur, quo tempore liberè facultas non potest alterare, vt ex 13. method. cap. 1. colliges. *Duo practicorum errores. Morbus in lethargo.*

Secundò auertentibus.) *Cum lethargus sit tumor præter naturam, postulat in principio reuulsionem, & euacuationem: quod commodè præstat sanguinis missio ex cephalica, quia rectitudinem seruat cum loco affecto: et hac ratione citò & multùm euacuamus. Neque est quòd timeamus cerebri refrigerationem, cum caleat à febre, & ab humore putri.* *Sanguinis missio.*

Tertiò repellentibus.) *Repellimus in principio eo modo, quo diximus superiori cap. Aliqui diuidunt medicamentum repellens in illud quod verè repellit, quale est oxyrrhodinum, & in illud, quod impropriè repellens ab ipsis nominatur, eo quòd vnà cum frigiditate habet aliquam caliditatem, quale est illud, quod cap. de phrenitide descripsimus, eo contextu qui habet. Quintò digerentibus, &c. Hæc tamen diuisio ad libitum est ficta, cùm calidum non repellat, adde in principio inflammationis calorem nullum habere vsum: dices posse nos miscere calida ob penetrationem: neque propter hanc causam licet, cum acetum frigidum existens id præstet.* *Repellens medicamentum. Refutatur quidam.*

Quartò vacuantibus materiam.) *Cùm medicamentum purgans non educat humorem in tumore inclusum, sed eum qui est in venis omittendum est, in declinatione ergo lethargi euacuandus est humor à capite discutientibus, quæ aliquantulum vehementia debent esse ob humoris crassitiem: huiusmodi sunt oleum rutaceum, de spica, vnguentum Aragon, et Marciat. Vtemur medicamento purganti, quod per nares (errhinum dicitur) euacuet attrahendo, vt est euphorbium, helleborum album & alia mitiora, qualis est succus betæ, aut per os (apophlegmatismus appellatur) quod præstabimus vngentes palatum hiera simplici: vel cum ea aliquid ex euphorbio miscentes, medicamentum etiam masticatum vtile erit. Capiti pileos applicabimus ex rebus calidis mastiche satureia, Garyophillis, corticibus citri, ruta, thymo, his pulueratis, &* *In lethargo non purgandum. Discutientia.*

cum

cum ʒ.ii.pl.ris arcoticon Nicolai permixtis.His enim cerebrum corroboratur,& humor discutitur.Aut sacculos discutientes bregmati appone.

Somnus quid. Quintò per ea. *Somnus naturalis à cerebro fit: hoc enim,cum requiescere vult, aut spiritus reficere, somnum inducit animalibus primo de caus.symp.cap.vlt.Est ergo somnus naturalis quies facultatis animalis à cereboo inducta. Quies est non omnimoda,sed per quietem intelligit Gal.remissionem facultatis, reuera enim tempore somni descendit ad instrumenta sensus,et motus,sed minor.Hæc autem remissio à cerebro efficitur: vnde malè Arist. humiditatem constituit causam somnum efficientem, cum ipsa potius sit causa iuuans: hoc superiori loco significauit Gal.Sic enim habet cerebrum cum quiescere vult somnum inducit,præsertim cũ altrix in eo facultas humiditate fuerit instaurata.Male etiam Argenterius somnum dixit fieri à reuocatione caloris natiui,eo quòd hic est instrumentum commune, cum instrumentum facultatis animalis sit spiritus animalis, & somnus in cerebro fiat. Maiorem videtur haberé difficultatem locus Gal. 3. de caus.pul. cap.9. vbi scribit, somnum fieri cum natiuus calor ad alimentum se conuertit: huic tamen loco satisfacimus, dicentes Gal.in eo non tradere causam somni, quam cerebrum esse docuit:sed tradere id quod in somno contingit,in eo enim fit reuocatio caloris consentiente facultate vitali, facultati animali: vt colligo ex 3. de caus.pul.cap.8. in somno hoc naturali facultates naturalis, & animalis roborantur:naturalis,quia calor reuocatur,animalis,quia quiescit ab opere. In eo verò somno, qui præter naturam est, cum calidum innatum longo tempore priuetur motu ad exteriora,& perseuerantem seruet motum ad interna,suffocatur.Ac proinde huic symptomati occurrere oportebit.*

Aliqui taxantur.

Sõnus præter naturã *Est autem somnus præter naturam longus, et qui difficilem habet expergefactionem.Fit autem à frigiditate,& humiditate. Humiditas.n. grauat cerebri facultatem. Frigiditas verò,vt diximus,stupidum reddit cerebrum,ipsum condensans: & incrassat spiritus animales,& hac ratione impedit alterationis descensum.Excitabimus ergo ex hac frigiditate & humiditate dormientes, calidis & siccis, & attenuantibus pituitam,& discutientibus eam:id præstabimus decoquentes satureiam, rutam,thymum & alia cum aceto,& naribus inspirantes vaporem.Bregmati adhibebimus vnguentum,ex oleo rutaceo,castorei,succo scillæ cum cera constructum. His tamen medicamenti vtere in augmento, non in principio,ne attrahas ad partem affectam.*

De Vertigine. CAP. VII.

Descriptio. CVm in morbo obtenebrationes, hebetudinésque oculis obuersantur, & omnia rotari & circumferri videntur,malum illud est, quod latini vertiginem, Græci verò scothoma appellant. Valeant ergo barbari, qui nodum in scirpo quærunt, scotomiam a vertigine differre volen

volentes. Nam si discrimen vllum ponendum sit in affectione, non in omnibus erit constituendum. Vnde Gal. 4. de rat. vict. in morbis acutis, commentario 43. differre inter se dinon, & scodinon autumat: cùm enim caput circumagi videtur, dinos id est, vertigo vocatur affectio. Cùm autem & preter id, tenebricosus fuerit aspectus, scotodinos, hoc est tenebricosa vertigo dicitur. Fit autem ob inordinatam spiritus flatuosi motionem, qui vel in capite generatur, vel sursum ex infernis extollitur partibus. Qui præter ea, quæ dicta sunt, plura de vertigine volet cognoscere, adeat Gal. loco superiùs citato, & 3. de loc. affect. nobis enim breuitatem affectantibus hæc satis sunt. *Causæ.*

Curatio non potest esse eadem in omnibus, semper tamen, quæ humores, & spiritus immobiles reddunt, conferunt: vt aër temperatus, aut frigidus, & obscurus, quies, cibus frigidus, & astringens, excepta vertigine, quæ à pituita fit, quæ calidis indiget cibis. Sit quoque tenuis victus, quia morbos ex repletione (cuiusmodi est apoplexia) gignit, nisi ex coitu, & fame fiat, in quibus cibi boni, & multi sanguinis sunt necessarij. In omni vertigine nocent alimenta difficilis concoctionis, & vaporosa, & rerum aspectatio, quæ in orbem torquentur, ante quæ celeriter mouentur, despicere ab alto, & ambulare per loca periculosa. Ira, tristitia, & timor maximè nocent. In initio mensæ, quæ aluum molliunt, vt pruna damascena, & passæ vuæ sine granis, sunt comedenda: in fine, quæ os ventriculi astringunt, & impediunt assensum vaporum: vt caro malorum cotoneorum cõdita, aut coriandrum præparatum. Potus sit aqua ex cinnamomo, & aqua mellis, aut aqua decoctionis coriandri, si fuerit à causa calida. Vinũ non bibat, nisi habeat vẽtriculum imbecillum, aut sit totius corporis defectus. In accessione quies est necessaria, & frictio partium infernarum, & odor rosarum, mirthy, & similium, quæ spiritum animalem quiescere faciunt. Si verò accessio fuerit magna, aut longa, vacuatio per acrem clysterem, aut glandem fiat, de quibus capite de epilepsia, aut apoplexia dicemus. Aliquando in ipsa accessione est necessaria sanguinis missio per venæ sectionem, vel per cucurbitulas cum scarificatione, ne transeat in epilepsiam, aut apoplexiam. Extra accessionem, quando est ex sanguine præcedenti debita ratione victus iam dicta, fiet sanguinis missio per sectionem venæ humeralis aut mediæ, si sit magna plenitudo: deinde concoquatur bilis per duos, aut tres dies syrupo rosarum cum decocto coriandri. Post hæc euacuetur bilis hoc, aut simili medicam *Curatio in accessione.* *Victus.* *Quæ fugienda.* *Reuulsio.* *curatio extra accessionem ex sanguine.*

dicam

Purgatio. dicamento. ℞. medullæ cassiæ fistularis recens extractæ ℥. ß. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ʒ. j. diaprunis solutiui ʒ. iij. ß. syrupi rosarum ℥. j. aquæ buglossæ, quod s. misce, & fiat potus: vel fiat vacuatio per ʒ. j. pilularum de rhabarbaro: vltimò fiat corporis refrigeratio, & partium corroboratio per electuarium diarhodon. Abbatis cum syrupo rosarum, aut aqua frigida, & astringente: & hepar vngatur ceroto santalato. *refrigerantia, et corroborantia*

Ex bile flaua. Quando fit à bile flaua, eadem est curatio dempta sanguinis missione, quæ aut non fit, aut si fiat, minor copia sanguinis in hac, quam in sanguinea extrahatur.

Ab atra bile. Ab atra bile rarò, aut nunquam fit: si autem fiat, inquire eius curationem capite de curatione melancholiæ. Quum est per consensum ventriculi, à quo sępe nasci solet, vomitus statim est vtilis, quem concitat decoctum seminis raphani, aut anethi, aut atriplicis cum syrupo acetoso. S. aut maiori, vbi opus est oxymelle. S. aut cum vncia vna oxymellis scillitici. Rarò in hoc morbo conuenit vomitorium potentius, quia nocet commotio magna. Deinde euacuetur humor, qui est in ventriculo, per propria medicamenta purgantia præcedenti concoctione per rhodomel, aut syrupum de hyssopo, aut oxymel compositum cum decocto, aut aquis conferentibus. Hiera. S. aut pilulæ elephanginæ, aut agaricus trochiscatus, aut diaphænicum, aut pilulæ stomachicæ optime euacuant materiam detentam in ventriculo. Tandem quæ ventriculum corroborant, conferant, siue sint interna, siue externa: de quibus cap. de curatione imbecil. ventriculi satis copiose dicemus. Mica panis cum succo malorum cotoneorum sæpe comesta vẽtriculo vacuo vertiginem tollit. *Per consensum.* *Vomitus.* *Euacuatio* *Corroboratio.*

Si fiet per consensum vteri, aut aliarum partium, suis in locis patefiet curatio.

A pituita. Quando est à pituita (à qua fit sæpe) post victum tenuem & calidum, secundo, decoquatur pituita per medicamenta dicta cap. j. incipiendo à mitioribus: vt est rhodomel, vsque ad valentiora: vt sunt oxymel compositum, syrupus de quinque radicibus, & oxymel scilliticum cum aquis, aut decoctis conferentibus. *Victus.* *Concoctio.*

Purgatio. Tertiò, vacuantibus pituitam curatur, qualia sunt: agaricus, turbit, Hiera. S. & comp. diaphænicon, electuarium indum, & pilulæ de agarico, & alia multa dicta cap. j. Sed quia hic morbus diuturnus esse solet, multis purgationibus est vtendum, sumpto initio a leuioribus ad valentiora, præcedente semper concoctione apta, & debita. Hoc medicamentum *Obseruatio*

um est medium: ♃.diacatholicon.℥.ß. Agarici trochiscati ʒ.j.diaphænicon ʒ.iij.ß.rhodomellis ℥.j.decocti saluiæ,quod misce,& fiat potus.Hę pilulę,sępe deuorentur,sunt effica- ces,valéntque plurimùm ad affectum hunc tollendum,& radicitus euellendũ,caput & omnes sensus confirmant:♃.nucis muscatæ,cubebarum,garyophillorum,xylo aloes,mastichis an.ʒ.j.cardamomi,spicæ,seminis maioranæ,rutæ,pęoniæ,siseleos,zinziberis, asari, piperis an.ʒ.ß.agarici electi ʒ.ij.colocynthidis ʒ.iij.myrobolanorum chebulorum ℥.ij.scapini,hellebori an.ʒ.j. salis gemæ,nitri an.℈.ß. aloes hepaticæ pondus duplum, fiant pilulæ cum benedicta. Harum dosis est drachmæ vnius,& in vsu frequenti scrupuli vnius. *Pilulæ nobilißimæ.*

Vacuatio per loca propinqua, videlicet per nares, & palatum est necessaria in formis diuersis, de quibus dictum est cap.de cephalalgia pituitosa, & cap. de lethargo: copiosius tamen dicemus de eis cap. de apoplexia, vbi nomina omnium harum formarum,& barbara,& Latina indicabimus. *Deriuatio.*

Vltimò,euacuanda est, & resoluenda materia capitis per interna,& externa medicamenta, & cerebrum corroborantia:vt ʒ.j.theriacæ magnæ, aut mithrydati, aut diatrion piperon, aut diagalangæ multis diebus sumpta cum ℥.j. aquæ saluiæ,aut stichados,aut roris marini,aut similis naturæ capitalis in forma aquæ,aut decocti,aut syrupi.Ceruix & cap. vngantur oleo rutæ, aut laurino, aut costino, aut ex castoreo.Emplastrum ex ruta,scilla,serpillo,satureia,&cepa cum melle, & oleo camomillæ confectum capiti raso admotum cum lana succida omnem vertiginem tollit. Quidam laborãs vertigine antiqua,post vacuationem per pilulas cochias curatus fuit lotione assidua capitis rasi decocto camomillæ, & rosarum. In diuturna vertigine, & fermè incurabili est summũ auxilium venas nõ pulsatiles post aures abscindere. Quorũdam experientia probatum auxilium est cauterium prædictarum partium.Passus est quidam vertiginem propemodum insanabilem,amisso fere sensu cap.& cum immenso stupore ob frigus intensum, & post multa remedia, quæ nihil profuerunt, cataplasmate ex sola vrtica toti capiti raso per noctem admoto curatus est, factis postea multis ampullis plenis aquosa pituita,à quibus multa emanauit pituita. *Resolutio, & corroboratio.* *Topica.* *exemplum.* *Exemplum alterum.*

De Vertigine. CAP. VIII.

Scholium.

Vm in morbo ob tenebrationes.) *Cùm visa iudicamus Vertigo circumuolui, symptoma hoc à Græcis dynos, à latinis vertigo quid.*

dicitur.4.acut.com.42. cùm autem tenebricosa simul coràm oculis apparent cum visus amißione, scotodinos dicitur affectio, à latinis vertigo tenebricosa.4.aphor.com.17.prædictæ duæ affectiones ratione maioris & minoris distinguuntur: tenebricosa enim vertigo maiorem causam arguit, nempe bilem adustam. Vertigo aliquando in febribus euenit. 4.acutorum sent.42.conante natura humores euacuare, de qua non agimus modò, sed tantum de ea, quæ citra febrem contingit. Quæ vel fit ex proprio capitis affectu, vel per consensum. Per proprium affectum fit, cùm humor, qui causa est vertiginis, est in cerebro. Id deprehendes ex eo, quòd nullius partis affectæ signum apparet. Per consensum, cùm à ventriculo, vtero, alia parte est prima mali origo, vt ex signis affectæ partis cognoscere poterimus. Vertigo est symptoma in actione læsâ, deprauata scilicet imaginatio, quæ rem quietam circumuolui iudicat. Hoc symptoma ex alio sequitur, quod est vitium excrementi, cum inæqualiter mouetur, spiritus flatulentus in capite. Vnde intelliges non rectè colligere Lupeium ex 4.acut.com.42.ex sola ventriculi vellicatione fieri vertiginem: reuera enim illa vellicatio ex humore fit, ex quo excitati vapores vertiginis sunt causa. Neque existimandum est, vt fere omnes scribunt, vertiginem tunc fieri, cùm spiritus flatulentus in cerebri ventriculis inæqualiter mouetur: sed opus est, vt ille spiritus descendat ad oculum, & ante humorem cristallinum motum illum exerceat: aliter enim non apparebunt res in gyrum moueri. Causa istius motus aut est externa, vt motus in gyrum, & vini potio: aut interna, quæ, vt diximus, vel est in capite, aut in alia parte. Morbus, ad quem sequitur vertigo, est intemperies frigida, in qua diminutus calor flatum excitat.

Vertigo duplex.

Vertigo symptoma.

Lupeius reprehenditur.

Reprehenduntur alii.

Causa motus spiritus in vertigine.

Vertigo à causa frigida fit.

Extra accessionem quando est ex sanguine.) *Cùm omnis vertigo fiat à causa frigida 4.acut.com.42. quia à calore diminuto spiritus eleuari solent: difficile certè videtur qua ratione plethora vertiginis causa sit, nisi dicamus id fieri, eo quòd à plethora fiant interceptiones venarum, hoc est repletiones, à quibus solet calor obrui, & spiritus non rectè difflari. Cùm in vertigine sanguinem mittimus, Aetius præcipit euacuationem aceruatim non esse faciendam, quia vertiginosi facile concidant: quòd non erit seruandum, cùm sanguinis mißio iacēte homine exercetur.*

De epilepsia, seu morbo Comitiali. C. VIII.

Descriptio.

MOrbus comitialis (quem epilepsiam Greci vocant) concussio est omnium corporis partium non perpetua, vt in emprostotano, opisthotano, & tetano conuulsionis speciebus, sed temporum interuallis accidens: neque hac solùm re ab illis differēs, sed mentis quoque, ac sensuum oblæsione: vt auctor est Gal.lib.iij.de loc.affect.cap.v.

Diuisio.

Cuius tres sunt differentiæ, quarum prima in cerebro per primariam affectionem fit: secunda per consensum ab ore

ventr

ventriculi:tertia,quæ tamen & ipsa rarò accidit,cum à par-
te aliqua incipit affectus, post sentiente ægro ad cerebrum
vsq; ascendit:vt in eo puero accidit, e cuius crure velut frigi
da quædã aura per coxam, & lumbos in caput tendens quo-
tidie cerebrum afficiebat: visus quoque est (autore Paulo)
morbus comitialis ab vtero in quadam muliere, quo tempo
re vterum gerebat,qui post ædito fœtu quieuit.Omnibus ta
men his formis commune est, quod cerebrum afficitur. Fit *Causæ.*
autem hic morbus a crasso humore pituitoso, aut melancho
lico,spiritus animalis meatum, qui in cerebri vẽtriculis est,
obstruente. Cùm verò per sympathiam quis laborauerit, si- *Causa hu-*
mile quiddam cerebrum patitur, ventriculo à re aliqua in- *moris bilio*
festato: nam vt singultire hunc cernimus,quoties aut cibo- *si per sym-*
rum mole grauatur,aut putres humores ipsum infestant,ita *pathiam.*
etiam & neruorum principium concuti credibile est, vt a se
expellat, quicquid sit, quod a parte primò affecta ad ipsum
fertur. Præcedit hunc morbum mœstitia corporis, atque
animi inconstantia cum motu minimè voluntario, eorum, *Signa.*
quæ perceperunt,obliuio, insomniorum visiones turbulen-
tæ, dolor capitis,& faciei pallor:lingua præter hæc, inordi-
nate mouetur,quam etiam nõnulli mordent. Inuadente ac-
cessione statim concidunt, conuelluntúrque, nonnunquam
stertunt,& circumaguntur. Præcipuum verò, ac maximum
signum est oris spuma: nam cætera cõmunia sunt,& in aliis
morbis.Obnoxij huic morbo ante omnes sunt pueri,& inter
hos recens in lucem æditi, post hos adolescẽtes, ab his ætate
constantes,omnium minimè senes & decrepiti.Hæc affectio
proxima est apoplexiæ, cum idem locus vtrobique laboret,
& idẽ humor in causa sit: verum apoplexia ob omnimodam
carentiam illius potentiæ, quæ ad neruos defluit: morbus
autem comitialis, propter motum vitiosum generatur,vt ha
bet Gal.ij.aph.com.xlv.

Morbus comitialis,si hæreditarius fuerit non suscipit cu- *Curatio.*
rationem:si non fuerit hereditarius,& cerebrum primò affi-
citur,difficilis est curatu:præsertim si æger sit natus xxv.an-
num, affectúsque fuerit ante illam ætatem simili,aut eodem
morbo. Infans recens natus (cuius multi fratres in eadem, *Infantium*
aut simili ætate perierunt epilepsia) præcedenti prius opti- *curatio*
ma preuisione in victu materno,si ante primam lactationẽ *præseruãs.*
parum huius mixturæ acceperit, liberabitur à futura epile-
psia:℞.sacchari optimi bene puluerizati ℥.ij.olei sisamini re *Victus.*
centis, aut amygdalarum dulcium quod s.misce, & fiat con-
fectio ad modum loch: quæ non solùm ante primam lacta- *Confectio.*

tionem, sed multis diebus est sumenda, semper tamen ventriculo vacuo. Aliqui loco olei ponunt butyrum recens, purgat hoc medicamentum prauos humores ventriculi, & intestinorum, a quibus praui vapores ascendunt, epilepsiámque efficiunt. Paulus Aegineta infanti nato ante lac exhibet mel. Nostræ fœminæ Valentinæ consilio medicorum ante lac etiam primùm exhibent cum melle parum decocto puluerem radicis pæoniæ, & fel testitudinis, aut parum limoniatæ smaragdorum.

Duo medicamenta præstantissima. Ego sequutus multorum experientiam hæc duo medicamenta summopere laudo, primum bis, aut ter in die sumptum, alterum verò semel in hebdomada: hæc enim corroborant cerebrum, neruos, & ventriculum, & purgant ab eisdem partibus: ℞. limoniatæ smaragdorum ℥.ij. pulueris radicis pæoniæ maris, & seminis eiusdem an. ʒ.j. coralli rubri præparati ʒ. ij. visci quercini, & cranei humani puluerizati an. ℈.ij. pulueris vermium rubi, & succi rutæ an. ℈.j. corn. cerui viti & vnicorni an. ℈. ij. pulueris pullorum hirundinis adustorum ʒ.ß. rhodomellis, aut syrupi de hyssopo quod s. misce & fiat confectio: ex qua sæpe accipiat infans quantitatem vnius castaneæ. ℞. Hieræ picræ. S. ℥.ij. agarici trochiscati ʒ. iij. rhodomellis ℥.iij. misce, & fiat confectio. Dosis semel, aut bis in hebdomada cochlearium vnum. Aliquando est necessarius hic aut similis clyster præsertim in accessione ipsa: ℞. decocti rutæ, saluiæ, & roris marini an. ℥.iij.ß. olei rutę ℥.j.ß. hieræ logodionis ʒ.iij. salis ʒ.j. misce, & fiat clyster. Glandes, seu suppositoria hæc & similia sunt optima: pulueris hieræ picræ. S. ʒ.iij. salis gemæ ʒ.ß. mellis quod sufficit, misce, & fiant duo suppositoria, aut tria. In ipsa quoque accessione frictiones extremorum, vincula dolorifica & cucurbitulæ scapularum sine scarificatione ante primum annum, & post cum scarificatione maximè conferunt. Curantur quoque infantes hoc laborantes morbo cauteriis paruis auribus, & superiori parti ceruicis, quam nonnulli nucam appellant, admotis. Radix pæoniæ maris secta ad modum coronæ collo appensa præseruat ab epilepsia.

Clyster in accessione.

Glandes.

Auertentia, & reuellentia in accessione.

Eandem aut similem vim habet coralium, aut lapis smaragdus, aut hyaspis viridis. At quia infantes, & pueri in nostra vrbe Valentia sæpe laborant hoc morbo, & pereunt, prę ter dicta in curatione, & præseruatione eorum, his decreui alia non pauca addere. Da infanti summo mane postposito lacte, saltem iij. horis, quantitatẽ vnius ciceris huius mixturæ, & liberabis eum ab epilepsia, Deo fauente: ℞. succi rutæ coch

Diligentior curatio in gratiam Valentinorum

cochlearium vnum, folia auri numero v. lapidis ſmaragdi præparati g̃.x.miſce. Eandem, aut maiorem habet facultatem notum Plinij auxilium, quod affert Antonius Carthaginenſis, vermiculorum lanuginoſorum in rubo repertorũ, quorum tres aut quatuor lacte, vel aqua melliſſæ ſimul deuorentur. Prodeſt mirum in modum infantibus hoc medicamentum, accipe cepe album perforatum, plenum theriaca magna, & croco, decoctum in furno, & ab eo exprimatur ſuccus: cochlearia tria bibat infans, reliquum in forma emplaſtri vẽtriculo impone. Confert quoque multum huic infantili morbo ʒ.j. frequenter ſumpta hieræ. S. cum decocto roris marini, aut ſaluiæ. Summè prodeſt huic morbo puerorum, ventriculo mundificato cochlearium vnũ huius ſyrupi. ℞. florum bugloſſæ, borraginis, roſarum, radicum, & ſeminum pæoniæ, gentianæ, limaturæ eboris, vſneæ an. ℥. ß. cranei humani ʒ. ij. croci. g̃.x. fiat decoctum in libris iiij. aquæ ad medietatem, de quo colatò accipe libram vnam, & cum ſaccharo ſufficienti fiat ſyrupus. *Syrupus.*

Si morbus comitialis fiat ex lacte in vẽtriculo infantium coagulato, à quo ſymptomata veneni generantur, hoc cataplaſma ventriculo bis aut ter admotum deiicit ventriculi repletionem: ℞. foliorum vlmi p.iij. decoquantur in vrina puerorum, & cum vnciis duabus butyri fiat cataplaſma: paris, aut maioris facultatis eſt hoc, ℞. foliorum maluarum, abſinthij, & vlmi an. p.j. decoquantur in vrina hominis, & cum vnciis duabus butyri, & fermẽti, & ℥.j. olei nardini fiat cataplaſma: quod ter admoueatur ventriculo ante, & retro. *Si ex lacte coagulato in ventriculo.* Sal cum melle deiicit ventriculi repletionem, ſiue ſit ex lacte coagulato, ſiue corrupto, vel ab alia cauſa, autore Gal. v. de ſanit. tuenda, & iij. de facultatibus alimẽtorum, cap. 14. *Sal cum melle.* Si mel & ſal lacti miſceantur, ipſius in ventriculo coagulationem impediunt: fallitur ergo Auicenna fen. 6. lib. 4. tr. 2. c. 21. de congelatione in ſtomacho, dicens ſal ita lactis coagulationem, vel (vt ita dicam) caſeationem efficere. *Error Auicennæ.*

Si ſuperioribus non euacuatur lac concretum in ventriculo, neque eius ſymptomata finiuntur, præbe infanti ℈.ß. coaguli hœdi, aut leporis, cum aqua pauca calamenti. Aut da, præſertim grandioribus hanc potionem. ℞. Pulueris calamenti ʒ.j. theriacæ magnæ, & coaguli hœdi an. ℈.ß. aquæ rubeæ tinctorum ℥.j. ſyrupi acetoſi. S. ℥.ß. miſce. Hæc coagula, quamuis lac coagulatum non ſit, id coagulant, coagulatum verò diſſoluunt, & per inferiora, aut per vomitum depellunt, quemadmodum theriaca magna veneno affectos *Potiones.*

curat, & ſanos veneno afficit. Hæc tamen theriaca magna ſola (teſte Gal. in libello de theriaca ad Piſonem) nocet pueris, præſertim calidis: quia ſuperat vires caloris naturalis, & ſpiritus infantium, & multum lætificat, & cordis ſpiritus diſſoluit: mixta tamen cũ aliis, & eius parua quantitas dari ſolet audacter, pręſertim in hoc morbo mortẽ denuntiante.

Vis theriacæ magnæ.

Valentinæ fœminę ad deiiciendam ventriculi infantium plenitudinem, & cruditatem exhibent mixturam ſeminis ſinapis, milij, & ſeſami cum rhodomelle, & oxyſaccara compoſita, has non damno. Aliæ eis dant puluerem contra indigeſtionem, qui vulgò dicitur, la Pellejana, quia eius inuentrix fuit fœmina Valentina dicta Pellejana: conſtat medicamentis calidis, & ferri fece, quare has minus laudo. Aliæ præbent eis ſuccum burſæ paſtoris, quæ a Valentinis nominatur paxeripeu, hoc medicamentum reſtringit, & non purgat, niſi per accidens, ideóque has damno. Aliæ homicidæ imprudentes infantibus exhibent ceruſam, aut argentum viuum, aut minium, quod medicamentum Betici vulgato prouerbio derident. Aliqui pharmacopolæ eos interficiunt medicamentis valenter purgãtibus, quos ſummè reprehendo, & pœna capitali dignos cenſeo. Aliquando infantes afficiuntur capitis vlceribus manantibus, & tumoribus aurium, & mandibularum: & aliquando per nares, & palatum mucorem, & excrementa pituitoſa depellunt: per has enim vias cerebrum, & nerui deponunt excrementa, quæ retenta parere ſolent morbum comitialem. Quare errant imperiti medici, & fœminæ, dum hæc curare nituntur. Poſſem ego in præſentia exempla aliquot adducere, ſed breuitatis cauſa prætereo.

Fœminæ Valentinæ.

Pellejana dãnatur.

Burſa paſtoris.

Aduerte in pharmacopolas.

Error emper.corum.

Si fuerit æger grãdior iam factus, in ipſa acceſſione ſummo ſtudio oportet ſtatim eũ excitare, ne pereat ſubitò, aut in apoplexiam incidat: ſemper tamen conſiderandum eſt, an fiat per cõſenſum ventriculi, aut aliarum partium: vt medicus poſſit iis partibus prius medicinã facere, de quibus ſuis locis dicemus. Quę verò ſolẽt laborantẽ ex acceſſione excitare, & liberare, ſunt vincula extremorũ dolorifica, frictiones etiam illarũ partium cũ ſale, & aceto, clyſteres acres, & ſuppoſitoria valentiora, de quibus cap. de apoplexia loquemur: voces & ſtrepitus magni excitãt, quãuis maximi & repentini ſoni extra acceſſionem eam inducere poſſint, & aliquando mortẽ inferre, vt cõtigit filio Matthæi de Gradi. repentino tubarum clangore. Conferunt quoq; in ipſa acceſſione in conſpectũ ægri illata magna lumina ſubito capite,

Grandiorum curatio.

In acceſſione.

Auertentia.

Exemplũ.

& corpore ęgri erectis, & apertis palpebris. Si vinciantur dolorifice testes ægroti fiet dubio procul, vt ab epilepsia excitetur. Hoc quoque medicamentum sæpe naribus admotum idem efficere solet: ℞. succi Cyclamini, pulueris seminis rutæ, & coaguli leporis an. ℥. ij. mouet enim sternutationem, & excitat: sed prius scindenda est vtraque humeralis, vel inter scapulas per cucurbitulas cum scarificatione sanguis est mittendus. Quòd si prædictis non liberatur ab accessione, naribus impone sæpe parum huius pulueris: ℞. hellebori ℥. j. castorei euphorbij, condisi an. ℥. ß. misce, & fiat puluis. *deriuantia*

Ioannes Agricola in lib. quem de Herbis inscripsit, cuiusdam aquæ meminit ex ceraseis, quam etiam multi experti sunt, ipsius verba subiiciã. Ex ceraseis distillata aqua certissimum statim affert remedium, cum primùm in os epileptici iam paroxismo correpti inditur. Vnde illicò reuiuiscit, & eodem temporis puncto surgit liberatus, neq; vllo spasmo amplius conuellitur, donec per cremẽtum noua materia aucta, vt fieri solet, alius paroxysmus oriatur. Elicitur hac arte in vas extillationi accommodũ, imponuntur cerasa non multo ante decerpta, adhuc succi plena, fiat humoris intra cerasa contenti ex igne mediocri eliquatio, quem diligẽter, vt rem pretiosam, atque ære multo redimendam, curabis asseruandum, de quo in os epileptici paroxysmo laborantis coeffundas ℥. iiij. aut plures, & statim inhibebis impetum violenti morbi. Considerabis tamen ex tribus crassorum generibus, ea esse ad hanc distillationem eligenda, quæ Valentinis dicuntur reginals, dulcia quidem illa plus quàm alia duo genera, quorum alterũ magis rubrum, alterum magis nigrum. *Aqua cerasorum.*

Extra accessionem si fiat a pituita, a qua fere semper dependet, curatur quinque auxiliorum generibus. Primò victu calfaciente, & exsiccante, vt aere, natura, aut arte parato, zinzibere, cinnamomo, gariophyllis, rore marino, stæcade, & similibus igni appositis, dum modò hęc non moueant, & detegant epilepsiam, qualia sunt pellis caprina, odor hepatis caprini, & suffitus cornu illius, lapis gagates ignitus naribus subiectus conuulsionem concitat. Hoc quoque facit suffitus sulphuris, apium, vt multorum est sententia, quibus videtur Plinius assentire, epilepsiam detegit. Contrarium scribit Gal. libello de puero patiente morbum comitialem, si Galeni sit. Suffitus ex galbano, & odor myrrhæ epilepsiam mouent, præsertim corpore non euacuato, quamuis nonnullis displiceat, cum apud eos maxime huic morbo conferant, præsertim in declinatione. Dioscorides tamen sentit *Extra accessionem.* *Victus.* *Mouentia epilepsiam*

myrrham calfacere, astringere, glutinare, exsiccare, & sopire: nonnulli sunt, qui affirment prædicta & similia medicamenta in accessione ipsa conferre, & intermissione nocere, & detegere, vt dictũ est initio huius capitis de theriaca magna, & de coagulo in lactis coagulatione. Cibus sit, qui bonum, & paucum, & calidum sanguinẽ efficiat, vt est ius pullorum columborum agrestium cum ciceribus nigris, & pauco pipere: & quia solet esse diuturnus hic morbus, & eget multis euacuationibus, maiori nutritione & liberaliore opus est. Vtatur ergo turture, perdice, pullo gallinaceo, gallina tenera, lepore paruo, & cuniculo: semper tamẽ parum piperis, aut cinnamomi, aut zinziberis addatur: aut eruca, aut sinapi melle conditum. Carnes arietinæ sunt bonæ, præsertim in Hispania: capita tamen arietum & hircorum pessima sunt, reperitur in eis succus putridus malè olens, à quo forsan fiet epilepsia. Coturnix noxia est in hoc morbo, & forsan Arabes loco eius perdicem scripserunt, quãquam apud eos æquè perdix & coturnix nocent, quia solent laborare epilepsia. Similiter anguilla, pisces, legumina omnia præter cicera, herbæ frigidæ, lacticinia, & omnia vaporosa, & cepę, allium, & quæ sunt difficilia cõcoctu maxime obsunt. Cœna sit minor prandio. Potus erit aqua mellis, aut cinnamomi. Si verò habuerit ventriculi imbecillitatem, bibat vinum optimum bene aqua dilutum per horã saltem ante potum. Immodica agitatio, & motus nocet præsertim à cibo, coitus quoque & animi perturbationes.

Quæ noceant.

Potus.

Reuulsio. Secundò, sanguinis missione (præsertim si sint signa sanguinis cum pituita) per sectionem duarum simul humeralium, & extrahatur sanguis respondens plenitudini. Si ætas & virium robur absint, extrahatur sanguis per cucurbitas cum scarificatione ex scapulis. Si ex suppressis mensibus, aut hemorhoidibus genitus est hic morbus, venæ tibiarum, aut pedum sunt secandę, in vere tamen magis conuenit sanguinis missio ad præseruationem.

Præseruatio.

Concoctio. Tertiò, concoquentibus pituitam, vt rhodomelle, oxymelle. S. & comp. syrupo de hyssopo, de stœchade, de duabus radicibus, oxymelle scillítico, cum aquis, aut decocto capitali: videlicet, saluiæ, pæoniæ, stœchados, & roris marini, & similium. Hæc materia per multos dies est apparãda, primò mitioribus, secũdò post primam purgationẽ mediis, tertiò post secundam purgationẽ valentioribus, & si opus fuerit, quartò & quinto.

Purgãtia. Quartò, phlegmagogis, de quibus primo capite diximus,

vt

vt drachma vna hierę.S.cũ drachma vna agarici trochiſcati facto potu cum decocto, aut aqua capitali, pilulæ elephanginæ, de agarico, Hiera compoſita, benedicta, pilulæ maſtichinæ, diaphœnicon, electuarium vtrunque indum: pilulæ cochiæ optime euacuant pituitam. His pilulis ſine magna cuſtodia vti poterit: ♃. pilularum cochiarum, agarici trochiſcati, & pilularum aſſaiaret an. ℈.ij. optimi diagridij. g̃. xv. cum aqua pæoniæ fiant pilulæ xv. & aurentur: ad vſum tres pro doſi: aut ſi magis amat aliam formam: ♃. diacatholicon. ℥.j.ß. diaphœnicon ℥.j. agarici trochiſcati ʒ.ij. electuarij indi maioris ʒ.iiij. pulueris roſatę nouellæ ʒ.ij. rhodomellis, quod ſufficit, miſce, & fiat confectio. Doſis ſemel in hebdomada cochlearium vnum. *Pilulæ ad vſum.* *Confectio.*

Quintò, reſoluentibus materiam reliquam, & cerebrum calfacientibus, & ſiccantibus, & roborantibus, ne poſtea ſimilem materiam generet: qualia ſunt theriaca magna, mithrydatum, & diamuſcus dulcis, & pliris arcoticon, & conſerua acori veri: quorum drachma vna multis diebus ſummo mane cum vnciis duabus aquæ, aut decocti, aut ſyrupi capitalis ſumatur, poſt primam & alias purgationes maximum in hoc genere auxilium erit. *Reſolutio.*

Sequens quoque confectio eſt optima in hoc genere omni hora ſumpta, præſertim mane: ♃. limoniatæ ſmaragdorum ℥.j.ß. diamuſci vtriuſque an. ʒ. ß. theriacæ magnæ ʒ.ij. pulueris galangæ, calami aromatici, & radicis pæoniæ an. ʒ.iij. cranei humani ʒ.j. ſyrupi de ſtæchade quod ſatis eſt, miſce, & fiat confectio. Hoc electuarium eſt mirabile: ♃. puluc ris roſatæ nouellæ, & aromatici roſati an. ʒ.j.ß. pulueris calami aromatici, & galangæ an. ℈.ij. pulueris cranei humani, & coralli rubri præparati an. ℈.j. ſacchari diſſoluti in aqua pæoniæ quod ſ. miſce, & fiat electuarium in tabulis. Curatur hic morbus radice eryngij cum melle condita, ſi multis diebus comedatur: aut ſequẽti conſerua: carnis radicis pæoniæ, & eryngij prius bene decoctæ lib.1. mellis quod ſ. miſce, & fiat conſerua: adde pulueris galangæ, & calami aromatici, & cinnamomi an. ʒ.iij. Nicolaus Florentinus vir magni nominis noſtris temporibus curauit nobilem quandam xl. annos natam, quæ ab infantia affecta fuit eodem morbo (quod Gordonius tanquam difficile non credit) hoc medicamento: ♃. herbæ ſancti Pauli, ſeu paraleſis (hæc dicitur à Gattinaria coſtus, ſeu pipella. & à Dioſcoride Phlomitis, & eſt verbaſculum) m.iij. & cum iuſta mellis parte fiat conſerua, cuius cuilibet libræ adde pulueris gariophyllorum, pyreth *Confectio optima.* *Electuarium mirabile.* *Radix eringii.* *Conſerua.* *Obſerua.*

reth

rethri, & radicis pæoniæ an.ʒ.iiij. Dosis est vnciæ ß.cum aqua aut syrupo capitali. Vncia vna & semis aquę herbę prędictæ cum pauco saccharo, si triginta diebus bibatur, curat hunc morbum. Eandem habet vim oleum terebinthinæ, si in quantitate medij cochlearij sumatur. Drachma vna sequentis pulueris est eiusdem fermè facultatis. ℞. cinnamomi electi, galangæ, spicæ nardi an.℥.ß.pulueris cranei humani.℥.j.ß.misce.

Cauteria laudātur. Laudatum & expertum remedium in hoc sunt cauteria actualia, & potentialia suturæ coronali admota, euacuant à parte affecta. Probatum est aliquos epilepticos vulneribus capitis affectos, curatis vulneribus nūquam in morbum comitialem recidisse. *Scillæ vis.* Medicamentum ex scilla est in hoc morbo summum remedium, pręcedenti tamen prius euacuatione cōsentanea, autore Gal.in libello de puero morbo comitiali laborāte, quod omnes post Galen.experti sunt. Accipe cæpe narcissi diuisum in partes minimas, ponatúrque in *Confectio ex scilla.* vase vitreo, in quo prius mel conseruatum fuerit, luto, aut aut alia re bene obturato, & per quadraginta dies caniculares soli exponatur, & singulis quibusque diebus multum moueatur, & agitetur: quo tempore exacto, accipe liquorem ex scilla expressum, & cum sufficienti mellis quantitate fiat confectio. Cuius dosis in iuuenibus, & senibus sit cochlearium vnum in singulos dies: Puerorum verò dosis à quarto anno vsque ad decimum quartum erit dimidium cochlearij. Infantibus recens natis vsque ad quartum, & quintum *Consilium.* annum minimè conuenit: illorum enim ætas non fert huius medicamenti valentem facultatem: neq; potest vacuationes necessarias prius tollerare. In periculosis remediis non laudo audaces medicos: hoc enim auxilio infantem, & canem recens natos subitò mori vidimus.

De Epilepsia, seu morbo Comitiali.

CAPVT VIII.

Scholium.

Duobus modis fit Epilepsia. MOrbus comitialis.) *Cùm Galenus Epilepsiam appellat conuulsionem, nomine conuulsionis motum conuulsiuum intelligit. Epilepsia duobus modis fit: primò, proprio cerebri affectu, secundo per consensum:* *Vallesii lapsus.* *Vallesius lib.3.de loc.affect. Omnem Epilepsiam ait fieri ab humore crasso obstruente cerebri ventriculos, ac proinde miratur qua ratione possit fieri per consensum. Non animaduertēs solā eam Epilepsiam, quæ est propria cerebri passio, à dictis humoribus fieri,*

fieri, eam vero quæ per cōsensum fit à vapore, aut alteratione ad cerebrum ascendēte, ipsumque irritāte ad eius expulsionē. Est tamen aduertendum epilepsiā fieri ab humore crasso obstruente cerebri ventriculos, non omnes, sed secundum aut tertium: nunquā enim fit, ab obstructione anteriorum ventriculorum: ratio est, quia in epilepsia debet impediri trāsitus spiritus animalis, quod in obstructione anteriorum ventriculorum non cōtingit. Ex his multorū errores effugies. Primò Rōdoletii, qui epilepsiā sentit fieri ex obstructione meatuum, qui in anterioribus cerebri ventriculis pituitā ad glandulā huic rei dicatā expurgans. Quoniam etsi demus talem obstructionem, et pituitam in anterioribus ventriculis detentā, cùm non sit prohibitus transitus spiritus ad principium spinalis medullæ, non sequetur Epilepsia. Secundus error est eiusdem existimantis obstructionem cerebri, quæ Epilepsiæ causa est, à tenui humore etiā fieri: reuera enim hoc repugnat naturæ humoris tenuis, qui penetrare potest, & nō obstruere. Tum hoc etiā repugnat curationi eius epilepsiæ, quæ est propria cerebri passio ab obstructione pendens: hæc enim attenuantibus crassos humores, & incidentibus glutinosos perficitur, quorū nullum humori tenui conuenit. Tertius error adhuc maior est Ioannis Langii, qui sentit Epilepsiam aliquando fieri ab obstructione à vapore crasso orta. Qua enim ratione vapor impediet transitum spirituum? Epilepsia proximè accedit ad apoplexiam, eo quòd obstructio incepta facilè poterit crasso humore addito perfici. Aduenit hæc frequenter pueris, cum septimestres sunt, & perseuerat vsque ad annos pubertatis. 2. aph. sent. 45. lib. 5. sent. 7. pueris aduenit frequenter ob voracitatem, & robur facultatis expultricis. Cessat autem in pubertate ob magnam mutationem, quæ viris ab ætate et coitu contingit, mulieribus verò ex menstrua purgatione. Post pueros frequenter hoc malum adolescentibus euenit, omnium minimè senibus, quia cùm languidam habeant expultricem facultatem, non facilè mouetur ad expellendum rei alicuius molestiam, quod Lupeius non animaduertit.

Ventriculi qui obstruuntur in epilepsia.

Rondoletius labitur in duobus.

Langii error.

Epilepsia accedit ad apoplexiā.

In quibus ætatibus adueniat

Morbus comitialis si hæreditarius.) *Cùm sani homines sanos, & ægri ægros generent: Epilepsia hæreditaria erit, cū patre, aut matre ea affectis, filius imbecillitatem capitis contrahit: hæc (quamuis ab autore incurabilis fiat) curari potest roborato capite, & optimo victu. Præseruantur ab ea pueri, quorum fratres simili malo perierunt, melle cum pauco fæniculo cocto & despumato, & postea permixto cum oleo amygdalarum dulcium. Mel enim cum fæniculo attenuat crassos humores, & eos concoquit: oleum verò amygdalinum fluidā aluum seruat. Præterea ex medicamentis, quæ laudantur ab autore, primum exhibendum nō est: quia si pueri exiguum alimentum, & si familiare non possunt ferre in ventriculo, qua ratione medicamentum ex tam variis & multis inuisibus rebus commixtum ferre poterunt? præsertim cum supradictum ex melle medicamentum id efficiat. Tum si in officinis*

Hæreditaria epilepsia.

Præseruatio.

habemus paratos syrupos pituitam incidentes, & melancholiam attenuantes, ad quid craneum humanũ, smaragdus puluis vermium rubi, & similia? Certè hic, & similes viri, cùm ad manum habeant medicamenta, vt admirationi sint, ad ea quæ difficulter parantur, & cum minori vtilitate, ne dicam incommodo confugiunt. Secundum medicamentum auctoris, si in ventriculo non sit pituitosus humor collectus, optimũ est. Tertium verò, quòd incipit. ℞. succi rutæ, est omittendum: in eo enim auri folia inutilia, & smaragdus maximè lædens obstruendo, & incrassando humorem ingrediuntur, omittere etiam oportet Plinii medicamentum. Et in summa qui existimant aliqua esse medicamenta, quæ epilepsiam curant occulta vi, decipiuntur maximè. Quia hic morbus manifestus est, nempe obstructio, aut res cerebro contraria: siue sit alteratio, siue vapor, remedia ergo erunt etiam manifesta agẽtia, qualia sunt illa, quæ morbo contrariantur.

Epilepsia non habet medicamẽta toto temperamento operantia.

Si morbus comitialis fiat ex lacte.) *Epilepsiam ex lactis corruptione curabis, prius interdicendo lac, deinde purgando ventriculum puluere hieræ picræ, & rhodomelle, si validus puer sit, ita vt sit ʒ. aut ʒ. j. & ß. pulueris, & rhodomellis ℥. ß. cum decocto fœniculi: in grandioribus puluere prædicto & terebentinæ ʒ. ii. cum decocto prædicto. Suppositorio reuellere poteris à ventriculo, ex ʒ. j. pul. hieræ. 5. Gal. faciens duo suppositoria in sufficienti quantitate mellis, et addendo vnicuique, si opus fuerit, salis gemmæ. ℈. ii.* Neq; *opus erit vti coagulis, cùm habeamus oximel, Rhodomel, & alia similia lac coagulatum dissoluentia.*

Epilepsia ex lactis corruptione.

Plenitudo ventriculi. Valentinæ fœminæ.) *Hanc plenitudinem commodè deponemus* hoc medicamento. ℞. *hieræ. 5. Gal. ʒ. j. oxizacari 5. ℥. j. decocti hordei, quod s. misce, & fiat potio.*

Extra accessionem si fiat.) *Omnia calida & euaporantia, quia calefaciunt cerebrum, & vapore illud replent, fugienda sunt. Sanguis mittendus est ex cephalica, vt reuellamus à capite, & euacuemus ex cerebri ventriculis, venæ enim cerebri inanitæ humorem attrahent ex eius ventriculis.*

Euaporantia fugienda.

Quintò, resoluentibus materiam.) N*ullum præstantius remedium curat Epilepsiam, quã sit optima victus ratio, et locus etiam siccus. Quòd si aliquis habeat Epilepsiam, cuius curationis nulla sit spes, huic opus erit tẽpore veris sanguinẽ mittere ex parte longinquiori, ex pede scilicet vt reuellamus: tunc enim nullus est adhuc in capite affectus postulans euacuationem.* P*urgatione etiã et optimo victu vtentes, accessio epilepsiæ, non ita frequenter, vt solebat, neq; cũ tãta molestia apprehendet.*

In desperata epilepsia aliquid agẽdum.

De melancholia. CAP. IX.

Descriptio. MElancholia quædam est mentis alienatio citra febrem ab humore melãcholico proueniens, qui mẽtis sedem, quæ cerebrum est, occupat, & eius temper-

periem immutat. Trifariam ea fit, vt autor est Gal. Interdũ enim vniuerso, qui in venis continetur, sanguine melãcholico affecto, cerebrum ipsum communem etiam totius corporis noxam sentiens ob generale vitium afficitur: nonnunquam verò reliquo sanguine naturam seruante, & innocuo existente, solus is qui in cerebro inuenitur, dignus est, qui notetur, cùm in melancholicam naturã sit alteratus. Quod bifariam contingit: aut enim aliunde in ipsum deriuatur, aut in ipsomet genitus est, cùm videlicet internus calor, aut bilem, aut crassum, atrúmque sanguinẽ superassauerit. Quæ sane distinctio non parum ad curationem conducit. Si quidem vbi vniuersus corporis sanguis melancholicus extiterit, auspicari curationem à sanguinis missione conuenit: vbi verò solum is, qui in cerebro continetur: infirmus (quãtum ad hanc attinet dispositionem) secta vena non indiget, quãuis ob aliam causam secari possit, quod aut propter plethoriam erit faciendum, aut præseruationis gratia, vt Aetius opinatur. *Causæ & diuisio.*

Est præterea tertium melancholiæ genus, quod à ventriculo oritur, medicis plerisq; hypochondriacum flatuosúmque nominatum, propter ascendentem in cerebrum melancholicam quandam exhalationem similem ei, quæ oculorũ suffusiones inducit.

Opere prætium autem erit, communes primùm notas recensere, post ad peculiares deuenire. Sunt verò communes notæ, metus, tristitia, hominũ odium & auersio. Variæ præterea sunt melancholicorũ imaginationes, alij se fictilia vasa arbitrantur esse, alij animalia bruta, alij mortem expetũt, quam sibi non raro conseiscunt: simul etiam & perhorrescunt eandem, atque abominantur, quod admiratione magis dignum est. Nonnulli semper rident, Democritum imitati. alij Heraclitum referentes, in perpetuo sunt luctu. Sunt qui se Deo plenos, & cœlesti numine afflatos opinentur, futuráque prædicere posse. Sed longum esset omnes horum imaginationes recensere, & longius multo omnium causas reddere, cùm hæc vna res ex earum genere sit, quæ fieri non possunt. Verùm si quis exercere se in hac contẽplatione volet, licebit sanè illi per me, verũ ea lege, vt philosophię conuenientia dicat, verbi gratia siccitatem, in eo qui se testam esse credebat, causam explicabit: in eo verò, qui se caput nõ habere arbitrabatur, & leuitatem, quam spiritus eleuatus præstabat. In cuius curationem, præter alia dicitur excogitasse Philotimus pileum plumbeum, cuius pondere oppressus *Signa communia.*

ſus caput ſe habere intelligeret: Iam ad peculiares notas ac-
Signa particularia. cedamus. Eos qui per conſenſum, totius corporis melancholici fiunt, hæc ſequuntur, graciles ſunt, macilentíque, venas habent latas, hirti ſunt, ſquallent, duri, nigri, aliquando ruffi, nonnũquam flaui, denique vndiquaque & ex toto melancholici apparẽt, idque aut propria natura, aut propter vigilias, ſolicitudines, iras, mœrorem, ciborum vſum & anteactam victus rationem, quæ ad torrendum ſanguinem, & in melancholicum conuertẽdum aptiſſima eſt. Quæ poſtquam optimè conſideraueris, cubiti inſuper venam ſecato, certiſſimam enim hinc coniecturam facies: ſecabis autem mediam, quod ſi emanans ſanguis melancholicus ſit, pro laborantis viribus educatur, ſin purus & ſyncerus, nequaquam: ſumpto hinc argumẽto, quòd ſolum is, qui cerebrum occupat, ſit melancholicus: qui aliter eſt, educendus. Hypochondriaca melãcholia ſic dignoſcitur. Primo enim ſtomachi accidentia emergunt, flatus inquã, gurgulationes, cruditates, eructationes acidę, & alui deſiccatio, & ab egeſtionibus, vomitu, & eructatione percepta leuitas, & quod æger omnes moleſtias circa hypochondria verſantes percipiat.

Victus ratio. Initiò quinque auxiliorum generibus ſanatur, nam confirmata ægre, aut omninò nunquam curari poteſt. Primo, victu humectante, & in actiuis temperato, vt eſt ius arietis, & gallinæ cum borragine, aut bugloſſa alteratum. Bibat vinũ *Cibi melancholici.* bugloſſatum, id eſt, habens radicem bugloſſæ, rubrum, medium in ætate, & ſubſtãtia, bene dilutum aqua. Quæ atram bilem gignunt, maxime nocẽt, vt ſalſa omnia, caro ceruina, hircina, bubula & leporina, niſi hæc tria animalia eſſent propinqua ortui: tunc ratione humoris optimi ſunt alimẽti. Legumina quoq; nocent, & multùm calida, qualia ſunt eruca, ſinapi, piper, zingiber, & ſimilia. Animi perturbationes, & coitus immodicus ſatis nocent, aliquando tamẽ prodeſt, ſi moderatus ſit, prę̨ſertim ſi ex ſemine detẽto, & corrupto profectus fuerit hic morbus. Blandè iis inſeruiendũ eſt, aliquando tamen acerbius ſunt increpandi & tractandi, ſed perpetuò caute. Nam aliqui ſunt obiurgandi, verberandi & vinciendi, ne manus violentas medico, aut aliis inferant. Sæpe oportet obſeruare melancholici phantaſiam: & imaginationem. Si quis enim eorum mente ſua informet & fingat, in ventre ſe habere ranas, aut ſerpentes (vt quidam melancholici iam figurarunt) promittat medicus ſe animalia illa facilè expulſurum, & poſt purgantis medicamenti effectum ea animalia deiectionibus immixta viua ægroto oſten

ostendat. Si æger cibum, potúmque fastidiat, ei omnia ferme genera alimentorum, vt licebit, sunt offerenda, vt possit gratum sibi accipere. Si verò nihil, aut parum comederit, hoc nutriatur clystere: ℞. iuris gallinæ, decoctionis florum cordialium lib. j. oleorum violarum & amigdalarum dulcium an. ℥. ij. butyri recentis, & cassiæ fistularis præparatæ an. ℥. j. vitellorum ouorum nu. 2. misce, & fiat clyster. Nutriatur quoque bonis odoribus, præcipuè hac mixtura sæpe naribus admota: ℞. succi pomorum redolentium lib. j. aquæ rosarum ℥. iij. vini albi optimi, & benè olentis ℥. j. ß. misce. Somnus conciliandus est iis, quia longa est eorum vigilia, & maximè eis nocet. Quod si lactuca, & lac seminis papaueris non possint somnum inducere, tibiæ, & pedes sæpe lauentur decocto lactucæ, violarum, foliorum salicis, & arundinum, corticum papaueris albi, & iuschiami. Naribus quoque & fronti, aut temporibus admouenda sunt olea violarum, aut papaueris, aut vnguentum populeon. *Clyster nutriens.* *Somnum inducentia.* *Topica soporifera.*

Secundo, apparantibus atram bilem syrupo de pomis, de buglossa, de borragine, de fumaria. S. & comp. de epithymo cum duplo aquarum, aut decocti buglossæ, borraginis, fumariæ, lupulorum, scolopêdriæ. Hæc tamen multis diebus sunt bibenda, quia terrestris est, & admodum resistit atrabilis. *Præparatio.*

Tertiò, vacuantibus melancholiam, quæ si sit sanguinea, aut cum præsentia sanguinis: & si fiat per consensum totius, statim a legitima & iusta victus ratione est vena media seu communis secanda, autore Gal. iij. de loc. affect. cap. vj. sanguinísque tantum extrahendum est, quantum respondeat plenitudini, cum ex repressis mensibus, aut hæmorrhoidibus inhibitis nascitur, venæ tibiarum, aut pedum sunt incidendæ, & in confirmata iam & veteri frontis, vena aperienda erit. Vacuanda quoque erit lenibus & clementibus, qualia sunt epithymus, & aqua casei, & myrobalani indi: vt ℞. pulueris epithymi ʒ. ij. aquæ casei ℥. iiij. misce: vel epithymi ℥. ß. corticum myrobalanorum indorum ʒ. j. ß. fiat decoctum in vnciis sex seri caprini, donec vnciæ duæ consumantur. Deinde valentioribus, vt folliculis sene, diasene, confectione medicaminis quod scripsit Hamec, pilulis indis, & de fumo terræ. Multi quoque lapidem armenum, & lapidem stellatum, seu lazuli laudant in purgando hoc humore, sed ego his non auderem vti simplicibus, neque in compositione, quia primus incognitus est, secundus verò est malignus, nisi fuerit benè electus, & præparatus lapis stellatus, in die tamen purgationis per pilulas ab opere bibat æger decoctum *Vacuatio.* *Sectio venę* *Quæ vena secanda.* *Purgatio lenis.* *Valentior.* *Decoctum*

fruct

die purgationis sumendum. fructuum, & florũ humectãtium: vt sunt vuæ passæ sine granis pruna damascena, violæ, borrago, & similia: ne intemperies sicca à medicamento sicco multum intendatur. Quia morbus hic est diuturnus, necessaria est vacuatio frequens, *Confectio.* quæ fiet optimè hac confectione: ℞. cassiæ fistulæ præparatæ. ℥. ij. confectionis medicaminis Hamec, & diasenæ an. ℥. j. conseruæ borraginis ℥. ß. pulueris diarhodon abbatis ʒ. ij. syr. buglossæ, q. s. m. & fiat confectio. dosis est cochlearia duo *Puluis saluberrimus.* semel in hebdomada. Puluis hic optimus & ferme diuinus est, expertúsq; à multis grauissimis medicis, & eo multi melancholici curati sunt: ℞. epithymi ʒ. iiij. lapidis lazuli opti- *Laudes huius pulueris.* mi, agarici trochiscati an. ʒ. ij. scammonii. ʒ. j. gariophyllorũ numero 20. misce, & da ʒ. ij. cum sero ouino, aut caprino, aut aqua borraginis, aut buglossæ: hoc medicamentum dilige, & eo vtere, si vis salutem ægris restituere, & honores assequi. Dicitur à quibusdam puluis benedictus.

Auersio. Quartò auertẽtibus à cerebro & corde ad ignobiles partes: vt partium extremarum frictionibus, vinculis, fotu ex decocto rerum parum calidarum, cucurbitulis, balneis, & *Clyster.* clysteribus: vt hoc: ℞. maluarum, fumariæ, borraginis, lupulorum an. m. j. epithymi, senæ an. ʒ. iij. fiat decoctum, de quo accipe lib. j. cassiæ fistularis præparatæ ʒ. j. olei violarum & sesaminis an. ʒ. ij. salis ʒ. ij. misce, & fiat clyster.

Discutientia, corroborantia, & alterãtia. Quintò, reliquias resoluentibus, & corroborantibus caput & cor, & tandem humectantibus, & intemperiem capitis & totius siccam sanantibus primum fit per diamuscum dulce, & amarum, per electuarium de gemmis, per electuarium lætificãs Rhasis in quantitate drachmarum duarum, cum aqua buglossæ. Fit etiam resolutio, & illarum partium *Confectio.* principum corroboratio per hanc confectionem. ℞. margaritarum ʒ. ß. hyacinthorum, zaphirorum, smaragdorum, vtriusque corallij an. ℈. ß. cinnamomi, macis, galangæ, nucis muscatæ an. ℈. j. gariophyllorum, piperis longi, cubebarum, ligni aloes, storacis, calamithæ, seminis basiliconis an. ℈. ß. croci. ℈. j. musci, ambræ an. g̃. iiij. sacchari candi, carnium vuarum passarũ an. ℥. j. conseruę borraginis, & buglossæ an. ℥. j. aquæ rosarũ, muscatæ ℥. j. sacchari optimi, quod sat est, misce, & fiat confectio: dosis quolibet mane drachmarũ trium *Simplicia roborantia caput.* cum vnciis tribus aquæ buglossæ. Corroborant etiam caput auellanæ & amygdalæ tostæ à cibo, & coriandrum prępara- *Pileũ corroborans.* tum, & sequẽs pileum, ℞. coriandri præparati ℥. ij. rosarum, florum borraginis, buglossæ, & violarum an. ℥. ß. cubebarũ, nucis muscatæ, stechados, maioranæ, anthos an. ℈. j. corticũ

pap

apaueris albi ʒ.iij.in puluerẽ redigãtur omnia,& fiat pileũ.

Intemperies ſicca curatur balneo totius capitis ex malis,violis,althea,lactucis, borragine & buglosſa, capitibus & inteſtinis veruecum. Capiti raſo admoueatur butyrũ recens,& farina hordei,vel hoc vnguẽtum, quod ſpinæ etiam admouendum eſt ad totius humectationem.℞.olei amygdalarum dulcium ℥.ij.olei violarum, & papaueris an.℥.j.ß.butyri recentis ℥.j.mucilaginis altheæ & fœnugræci an. ℥.ij.axungiæ gallinæ ʒ.iij.ceræ quod ſ.miſce,& fiat vnguentum. *Alteratio.* *Vnguentũ humectãs.*

Si ſit per conſenſum partium circa hypochondria, habita ratione victus iam dicta ſuperius, cui addes in hac & omni carnem accipitris, cum ſucco maioranæ, quæ habet miram facultatem in curanda melancholia,& pulli nostuæ. Eſt etiam experta in curatione eius aqua per diſtillationem ex muribus boni paſtus cum gallina & aquis cordialibus facta: forſan eſt in muribus vis,& natura curandi hunc morbum, quemadmodum in accipitre, qui accipiter nutritur muribus. In præcedenti quoque euacuatione,& alis multis remediis præter ſanguinis miſſionem, quia raro in hac confert, ſummopere eſt reſoluendus flatuoſus ſpiritus, quod primò & præcipue fiet per clyſterem hunc, & ſimilem,tertio quoque die iniectum:℞.blitis,matricariȩ,cuſcuthæ,meliſſæ maioranæ an.m.ß.polypodij,ſenæ carthami an.℥.j.epithymi,thimi an.℥.ß.ameos,ſeminis anethi,ſeminis fœniculi &carui an.ʒ.iij.fiat decoctũ,de quo accipe lib.I.cui adde diaſenæ,hieræ logodionis, & cõfectionis medicaminis Hamec.an.℥. ß.olei camomillæ, & de lilio an. ℥.ij. ſalis.ʒ.ij. miſce.Spiritus flatuoſus diſſipatur fotu ex camomilla,meliloto,calẽdula,rore marino,radicibus quinq; diureticis,ſeminibus anethi, fœniculi,cymini,ameos,carui, & baccis lauri ventriculo ſemper vacuo,ſaltem bis in die,& poſt fotũ quotidie,ad diſſipandum flatum venter vngatur hoc vnguento: ℞.olei anethi,de lilio,laurini & rutæ an.℥.j.pulueris roſatȩ nouellæ & diacymini an.ʒ.ij.ceræ quod ſufficit,miſce & fiat vnguentum. Si ante cibum comedat cochlearium vnum huius pulueris,flatus valẽter diſſipatur:℞.coriandri præparati ℥.j.pulueris radicis bugloſſæ ℥.ß.cinnamomi electi,cortici citri,ſeminis fœniculi,aniſi, & carui,an.ʒ.iij.origani ʒ.ij. ligni aloes ʒ.j.ſacchari ℥.iiij.miſce, & fiat puluis. Syrupus ſequens eſt ad flatum diſſipandum accommodatiſſimus,& caput cum corde corroborandum : ℞.ſerici crudi ʒ.ij.ſeminis baſiliconis,gariophyllorum,foliorũ citri an.℥.j.corticũ mali cidonei & corticum citri an.ʒ.iiij.radicum bugloſſȩ,num.7. *Hypochondriacæ curatio.* *Accipitris & muriũ vis.* *Clyſter flatus diſcutiens.* *Topica.* *Fotus.* *Vnguentum.* *Puluis.* *Syrupus diſſipans flatus, & firmans caput.*

foliorum buglossæ m. iiij. fiat decoctu in quantitate debita aquæ, de qua accipe quantitatem conuenientem ad lib.iiij optimi facchari, & fiat syrupus, aromatizetur hoc puluere mastichis, zinziberis, galangæ zedoariæ, spicæ an.ʒ.ij.ligni aloes, gariophyllorum, nucis muscatæ an.ʒ.j.musci, ambra an.℈.j.Dosis.℥.ij. Pauperes tamen loco eius, & diuites si velint vtantur electuario rosatæ nouellæ, aromatico rosato, diacymino, & similibus. Si melancholia fiat per consensum hepatis, aut splenis, aut vteri, aut aliarum partium curatis illis facilis erit curatio huius morbi, de quibus suis in locis agemus.

Pauperibus vtilia.

De melancholia. CAP. IX.

Scholium.

Quid melancholia.

MElancholia quædam est.) *Melancholia hoc in loco, non humorem, sed affectum ex causa nomen assumentem significat. Est enim delirium sine febre cũ metu & tristitia, in hac difinitione delirium est genus, quo communicat cum phrenitide & mania, Reliquis vero partibus melãcholia ab eis distinguitur, quia phrenitis est cum febre, mania sine metu & mæstitia. Pars affecta est cerebrum, vt constat ex actione eius læsa. In ea.n.imaginatio est deprauata, multipliciter tamen 2.de caus.symp.cap.vltimo, ita vt stultorum infinitus sit numerus. Morbus ad quem sequitur (loquentes de ea quæ proprius affectus) est intemperies frigida, & sicca cerebri ex melancholico humore orta. Humor melancholicus, cum non solum habeat generationẽ ex hepate frigido, sed ex caliditate sanguinis tenuem partem consumẽte: proinde non est mirandũ, si per febriles morbos multi melãcholici fiant. Melancholia hæc aut fit per proprium affectum, aut per cõsensum. Per proprium affectum euenit quando humor melancholicus in ipso cerebro continetur. Quod bifariam contingit, primò cum melancholia ibi generatur, secundò cum aliunde fluit. In cerebro generatur à caliditate sanguinem excitante, eúmque melancholicũ efficiente, vnde corriges locum lib.3.de loc.affec.c.6.qui sic habet, In cerebro (hoc enim subaudiendum est) melancholicus humor genitus est, cum videlicet internus calor, aut flauam bilem, aut crassum atrúmque sanguinem assauit. Delendum enim est totum hoc* (aut flauam bilem, aut) *quia flaua bilis assata fit atrabilis, non autem melancholia. Aliunde fluit melancholicus humor, cũ lien (à quo expurgatur) minùs rectè ipsum attrahit: Aut, iecur multam generat melãcholiam: aut, cum ab alia causa in venis coaceruatur, tunc enim in cerebro, languidum si sit, colligitur. Per consensum excitatur melancholia, quando ex hypochondriis ortum habet, quam solẽt medici hypochondriacam nominare. Hanc melancholiæ morbi diuisionẽ consider*

Morbus in epilepsia.

Duplex melancholia.

Corrigitur Gal. locus.

sideramus propter curationẽ: quia si in toto corpore contineatur sanguis melãcholicus, secabimus venam, vt reuellamus à cerebro. Si verò in hoc affectu solus sanguinis, qui est in cerebro melãcholicus sit, abstinendũ erit à venæ sectione, euacuemus optimũ sanguinem, & qui necessarius est ad coctionẽ melancholici humoris: nisi ipsum eduxeris ratione plethoræ.

Est præterea tertium melancholiæ genus.) *Melancholia per consensum hæc est. Quæ fit à vaporibus melancholicis ex venis vẽtriculi ascendentibus ad caput, etiamsi non sint acres: vnde hac in parte errauit Iacotius. Hic autem melancholicus humor in venis ventriculi detentus, & obstructionem faciens aliquando putrescit, & aliquando non. Si putrescit, calorem in illis venis generat, quem intellexit nomine inflammationis Diocles non autem phlegmonem, vt multi malè voluerunt, eritque cum siti. Quòd si hæc putredo effatu digna sit, Melancholia habebit febrem adiunctam. Si humor in venis prædictis non putrescat, ichores melancholici ad ventriculum descendẽtes facient acidum ructum, lædéntque eius coctionem: cúmque error primæ coctionis non poßit emendari in secunda, corpus male nutritum gracilescet.* *Melancholia per cõsensum.*

Melancholiæ signa communia sunt metus, & mæstitia, si multum perseuerent. 6. aph. sent. 23. adde tamen sine causa manifesta: signa communia hæc dicuntur, quia conueniunt melancholiæ, quę est proprius affectus, & illi quæ per consensum accidit. Causa tristitię & timoris est cerebri, & spiritus animalis (qui ex sua natura debet esse lucidus) obtenebratio. Hęc autem, in ea quę fit per proprium affectum, ab humore, at in illa, quę lege consortii accidit, à vapore nigro pendet. Quòd autem hęc sit optima causa Gal. 2. de caus. symp. cap. vltimo, exemplo ostendit: si enim tenebrę externę timorem & mæstitiam inducunt, nónne meliùs id efficient illę, quę internę sunt? dices non ne metus, & mæstitia sunt cordis paßiones? cur ergo causam earum in cerebro collocamus? Respõdeo ex opinione mali ortum habere prędictas paßiones, spiritum autem denigratum deprauare imaginationem, ita vt excitet opinionem mali pręsentis & futuri, & hac ratione incutere timorem & tristitiam. *Melancholię signa.*

Quintò, reliquias resoluentibus.) *Si in melancholia, quę proprius est cerebri affectus, intemperiem frigidam & siccam habemus in cerebro, debemus ergo cerebrum humectare, & ex eo humorẽ euacuare, quod commodè pręstat balneum, caput etiam tonsum lauabimus decocto ex capite arietino, chamemello, violis, fænugręco, & floribus buglosi. Hinc videbis errorẽ auctoris, & aliorum practicorum caput roborantium in hoc affectu confectione per os assumpta, longa quidem, & ex rebus siccis constituta. Si enim cerebrũ humectãdum est, qua ratione hi id exsiccant? tum si ex capite debemus euacuare humorem, topicis id pręstandum erit, & non internis? Debet præterea medicus in melancholia lienem roborare, vt attrahat melãcholicum succum, quod præstabit oleo de absinthio & aliis.* *Male auctorem & alios practicos in melancholia explicãtia propinare.*

Lapsus auctoris. Si sit per consensum partium.) *Ea quæ dicit auctor de carne accipitris, muribus, & pullis noctuæ, falsa cùm sint omittantur: quia hypochondriaca hæc affectio ratione cognoscitur, ac proinde remedia ratione inuenta, & non experientia admittet. Curabitur ergo victus ratione humectante, secundò humor obstructionem in venis ventriculi efficiens præparabitur syrupis, in prima melancholia ab autore propositis: ita vt illa, in qua putredinem habet humor (quam ex siti colligemus) misceamus syrupum endiuiæ compositum cum decocto endiuiæ, borraginis, & aliorum, quæ aliquantulum refrigerant. Tertio, hoc medicamento purgabimus. ♃. pul. hieræ picræ. ʒ. iii. aut iiii. confectionis hamec. ʒ. ii. dissoluantur in decoctione hordei q. s. & fiat potio. Hamech melancholiam educit, at hiera serosos & tenues humores in ventriculo contentos, & simul ipsum roborat, ne eos recipiat, poteritque frequenter vti hoc medicamento. ♃. pul. hieræ. 5. Gal. ʒ. iiii. rhodomellis. ℥. j. cum aqua fœniculi q. s. duobus tamen aut tribus diebus præassumpta decoctione ex hordeo cum cortice, & fœniculo parata. Liem vngatur hoc vnguento, quod corroborat ipsum & attenuat humorem melancholicum. ♃. olei absinthii, de capparibus, tamaricis & ireos. ana. ℥. j. ß. ammoniaci dissoluti in aceto ℥. iii. pul. brioniæ ʒ. iii. massæ emplastri de meliloto loco ceræ q. s. fiat vnguentum. Et cùm aliquando ex flatu in hac affectione fiat animi deliquium vtemur hoc medicamento. ♃. confectionis Gentilis contra melancholiam ℥. ii. conseruæ borraginis ℥. j. misce: hęc cum aqua melissę accipienda est. Cui, si vigiliis molestetur æger, adde syrupi papaueris ℥. j.*

Curatio melancholiæ hypocondriacæ.

Purgatio.

Vnguenta ad lienem.

Ad animi deliquium.

De Incubone. CAP. X.

Descriptio. INcubo, vel incubus, quem Gręci ephialtem appellant: sumpta quidem appellatione vel ab huius nominis viro, aut quod magis credibile est, à vocis significatione, cum hoc morbo correpti inuadi se ab alio opinentur: porrò & à Themisone pnigamon, aut pnigalion dicitur: quod præfocari ægrotantes videantur. Vt vt tamen nominetur, malum est, vbi aliquis in somno opprimi se, & incumbente quadam mole, teneri arbitratur. Cęterùm oritur is morbus à crapula potissimum, & iugi in ventriculo cruditate, vaporibus nimirum inde in cerebrum ascendétibus, qui & ipsum obruant, & iter spiribus animalibus aut facultati animali per neruos occludant. *Signa.* Qui sic affecti sunt, tardè admodum difficiléque mouentur, torpent in somno, cùm in corpus cerebri facultas nō defluat, suppressam vocē aut frustra conantur rumpere, aut incertam, inarticulatámque reddunt. Ad hęc suffocari se imaginantur, & ab ingruente aliquo detineri, denique ea omnia, quæ vigilantes epileptici perpetiuntur, hæc eadem per quietem perferunt, qui

hac

hac molestantur affectione. Cum summa tandem anxietate tenuiori facto spiritu, & in halitu digesto discussoúe, & reseratis cerebri meatibus subitò expergefiunt. Succurrendum huic malo est incipienti, si enim semel inualuerit, graues sæpe affectiones parit, epilepsiam scilicet, Maniam, & Apoplexiam, cum horum velut præludium quoddam sit, autore Aetio. Hic tamen si inter somnum, & vigiliam superuenerit, malus est, deterior verò si cum sudore frigido.

Curatio eius similis est curationi morbi comitialis, quam uis mitior, semper tamen æger a somno excitetur violenter, & cum increpatione, sæpe quoque fiat in eo vacuatio per Hieram. S. Galeni, & agaricum trochiscatum. *Curatio.*

De Incubone. CAP. X.

Scholium.

INcubo vel incubus.) *In incubone cerebrum læsum esse confirmant medici ex actionibus eius læsis, quæ sunt, imaginatio sensus & motus. Imaginationem læsam colligunt, quia qui hoc malo detinentur, existimant quiddam sibi incumbere. Quamuis id Rondoletius & alii ad plenitudinem venarum thoracis referant. Sensus etiam læsus est, quia vt aiunt, is in somno torpidus est, sicut et motus voluntatis difficilis. Ex his aliqua falsa sunt: imprimis, quod ait Rondoletius stare non potest, quia si plenitudo est in thorace, sensum grauitatis inducit in vigilia, non autem in somno, in quo mens alio intenta est. Adde hanc plethoram non lædere imaginationem. Falsum etiam est, id quod ii dicunt, in incubone scilicet actiones sensus et motus lædi: dicere enim esse sensum in hoc malo affectis, cum dormiunt, torpidum, nonne ridiculum est? quasi in aliis dormientibus sit acutus? Quod autem motus læsum non sit, constat ex eo, quod brachia & crura mouent, respirant etiam. Vnde dicendum est, Incubonem esse symptoma, in actione læsa principe. Est enim imaginatio deprauata, quæ contigit ex speciebus rei alicuius suffocantis, & opprimentis, in cerebro motis. Tunc enim existimant se esse oppressos, ita vt, si velint loqui, quasi detineantur. Dices cur in vigilia non contingit? Respondeo, non esse necessum, vt quæ in somno, eadem in vigilia afficiant: somniamus enim dormientes, & non vigilantes. Videamus modò, quem morbum sequatur hoc symptoma. Aliqui existimant, morbum esse obstructionem ventriculorum cerebri: & hi differunt, quia multi existimant obstructionem hanc esse, in anterioribus ventriculis, aut in principio spinalis medullæ ab humore factam. Alii sequuti Posidonium à vaporibus frigidis et crassis spiritus animales per neruos ferri prohibentibus, eam fieri sentiunt. Qui omnes errant maximè: nam si tanta est obstructio, vt impediat transitum spirituum, fiet ergo caros epilepsia, aut apoplexia. Tum si obstructio est incubus, cerebrum afficitur,*

Sententiæ aliquorum de incubone.

Rondoletius refutatur.

Refutantur aliqui.

Quid sit incubo.

Morbus quem sequitur.

Refutantur aliqui.

non vt similaris pars, sed vt instrumentaria, vt Altomarius ex Aetio probat: qua ergo ratione erit læsa imaginatio? Sententia Posidonii nulla ratione potest admitti, non enim potest ratio capere modum, quo vapor possit impedire transitum alicuius substantiæ, cum sit tenuis, & sicut *Vera sententia.* *aer facile cedens. His omissis dicimus, in incubo, si cerebrum afficiatur proprio affectu, morbum esse intemperiem frigidam & siccam, si verò per consensum, morbum esse, aut in via: si vapor, ex obstructione venarum ventriculi ascendat: aut tumorem præter naturam, si scyrrum lienis sequatur.*

Inde colliges errorem multorum medicorum sentientium hunc affectum fieri à Dæmone, ducti in hanc sententiam ex eo, quod quidam Dæmones appellentur à theologis incubi. Hi enim etiam si hoc nomine appellentur, non quia hunc affectum efficiant: sed à coitu, quia assumentes aerea corpora, sub virorum forma mulieribus incubent: sicut & succubi appellantur illi Dæmones, qui fœminã mentientes, viris succumbunt. Et *Error multorum.* *ex horum coitu natos fuisse gygantes, multi ex Theologis affirmarũt. Ex supradictis intelligis, quàm malè omnes causam istius morbi ad crapulam & cruditates referant, cum hæc nunquam imaginationem lædant.*

Curabitur hic morbus ea ratione, qua melancholia.

De iis qui amore insaniunt. CAP. XI.

EX amore posse aliquos insanire argumento est Anthiocus Seleuci filius, qui Stratonicam nouercam misere deperiuit, atque alij quam plurimi, quorum frequens est in historiis mentio, & in poetarum monumentis non rara, quamuis sub fabularum inuolucro. Est vero (vt *Descriptio.* Ouidius cecinit, amor res plena soliciti timoris) solicitudo autem, vt ait Paul. Aegineta, animi quædam affectio, cum videlicet ratiocinatio in vehementi, ac laborioso quodam mo*Descriptio solicitudinis.* tu constituitur. Occasionem huic morbo exhibet res ipsa amata. Deprehenditur malum, quia oculi concaui fiunt, lachrymas nullas effundũt, sed voluptate quasi perpetua per*Notæ.* fusi apparent, agitantur & subsiliunt identidem palpebræ, & aliis omnibus corporis partibus illæsis ac consistentibus, solùm hi amantibus concidunt. Pulsus peculiaris huic morbo nullus est, quod medicorũ aliqui sunt opinati, sed quales solent esse illorum, qui multis solicitudinibus sunt impliciti. Erasistrati denique arte oportet vti, vt morbus ex toto dete*Curatio.* gatur. Præcipua huius morbi curatio tradita est capite de curatione melancholiæ, prçter illa, duo sunt maxima remedia eorum, qui amore insaniunt, primum & firmissimum *Præseruatio.* dare ei, quàm diligit. Cùm hoc non suppetat, alterum est necessarium, & primo stude, ne fiat melancholicus, per ea quæ dixim

ximus cap.9. nam ij imaginationem læsam habent, & aliquoties rationem, quare statim fugiat: absentia enim & aliarum rerum occupatio est summum remedium, autore Ouidio libello de remedio amoris. *Auersio.*

Ocia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Da vacuæ menti, quo teneatur opus.

Consule igitur Poetam eo in libro. Necessariæ ergo sunt venationes, piscationes, ludi, instrumenta musicæ, ambulatio per loca viridia, & iucunda, vbi aues & philomelæ resonant, communicatio, & frequens cum amicis, & consanguineis cōfabulatio prodest: & tandem opitulatur multum profectio ad longinquas regiones, præcipuè ad insignes vrbes, vt Valentiam & Barchinonam apud Hispanos: Lutetiam Parisiorum apud Gallos, & Romam Christianorum caput, quod si hæc non satis sint cum Ouidio.

Hortor vt & pariter binas habeatis amicas,
Fortior est plures si quis habere potest.

Et post hæc omnia sic finit curationem Ouidius.

Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?
Successore nouo vincitur omnis amor.

Aliquando curatur hæc insania ebrietate, & coitu non immodicis.

De Apoplexia. CAP. XI.

Scholium.

ATtonitum morbum Græci.) *Malè video ferè omnes medicos apoplexiam definientes, priuationem sensus & motus in toto corpore, hac enim ratione, qui vulneratus vsque ad cerebri ventres repentè concidit sine sensu, & motu, tum & phlegmonode cerebri dispositione affectus, apoplexiam habebit. Quòd, quam falsum sit, optima eius definitio ostendet. Est apoplexia sensus, & motus amissio in toto corpore, ob impeditum transitum spirituum animalium facta. Prima parte definitionis, apoplexia cum paralysi conuenit: Secunda verò ab ea distinguitur, cum paralysis non habeat sensus et motus defectū in toto corpore. Vltima verò parte separamus apoplexiam ab ea sensus et motus priuatione, quæ etsi in toto corpore fiat, euenit tamen ex dissipatione, spirituum animalium: qualis est illa, de qua loquitur Gal. 7. de placitis, quę sequitur cerebri vulnus vsq; ad ventriculos penetrans: ab ea etiam, quæ fit ex repletione venarum & arteriarum cerebri, quæ contingit ex cōsumptione spirituum animalium cerebri, eueniente ex eo, quòd spiritus vitales ex arteriis non possint ad cerebri ventriculos descendere. Causa apoplexiæ est, quicquid replet cerebri ventres, ita vt non possit animalis spiritus permeare, hęc autē repletio, aut si mauis obstructio, fit ab humore crasso pituita scilicet, aut melācholia, aut à phlegmone maxima tenuis* *Error multorū circa essentiam apoplexiæ.* *Apoplexię definitio.* *Causa apoplexiæ.*

 men

meningis, ita vt eius magnitudo internum cerebri meatum repleat. Quæ
Lapsus Vallesii. vera cum sint, non est quod sequaris Vallesii sententiam lib. 7. epid. com.
83. scriptam: qua sentit ab omni humore fieri apoplexiam, et quod peius
est, quasdam apoplecticas passiones à crasso flatu admittit: quia bilis fla
Cur in apoplexia dicatur corpus cerebri læsum. ua tenuis cum sit, permeabit per meatum, no autem obstruet. Quod au-
tem non obstruat vapor, superiori scholio diximus. Obstructio (quæ mor-
bus est in via) in apoplexia magna est, ac proinde Gal. lib. 3. de loc. affect.
in apoplexia corpus cerebri magis lædi, quàm ventriculos scribit, quasi
dicat, cerebrum, vt est instrumentum, lædi, quia totus ventriculus est re
pletus: cum enim totus non repletur, vt in epilepsia euenit, tunc læsos ven
triculos appellat Gal. et non corpus cerebri læsum. Et quamuis Gal. ali-
Lapsus Vallesii. quando per corpus cerebri eius substantiam similarem intelligat, malè
Valles. 5. epyd. com. 47. explicat, quid sit vergere humorē ad corpus, aut
ad animam: non enim vergere ad corpus cerebri, est vergere ad eius su-
perficiem externam et vergere ad animā ad internam: cum pars externa
et interna cerebri, idem habeant temperamentum, in quo animam consti
differentiæ apoplexiæ vnde oriantur. tuit Gal. & nos animæ instrumentum. In apoplexia aliquando seruatur
respiratio, aliquando non, et inde ortæ sunt differentiæ apoplexiæ, à Gal.
traditæ 2. lib. aph. com. 42. ex quibus tres sunt apoplexiæ illius, quæ for-
tis dicitur: quarta debilis est. Prima differentia ea est, in qua prohibita
est respiratio, quæ curationem non admittit, sed citò interficit, tamdiu in
ea viuentes ægros, quandiu illi qui præfocati moriuntur. Secunda diffe-
rentia apoplexiæ est, cum violenter respirant. Tertia in qua non est vio-
explicatur Gal. lenta respiratio, inæqualis tamen & inordinata. Vltima (quam debilem
appellauimus) cum respiratio aliquem seruat ordinem. Et hæc, inquit
Gal. si debitè fiant necessaria, citò curatur. Quod cùm sit contra aphoris.
in quo Hippoc. debilem apoplexiam non facile curari scribit, proinde vbi
est citò: legēdum est, forte, ex græco codice. Vel si seruemus lectionem per
Apoplexia transit in paralysim non epilepsia. citò curari, intelligemus, statim in paralysim transire. Hic transitus eue-
nit humore penetrante neruorum substantiam, et hoc nomine impediente
facultatis alterationem. Quod in epilepsia non cōtingit, quia humor eam
generans ita crassus est, vt non possit peruadere neruos. Obiicies Galen.
4. lib. de ratione victus in acutis com. 27. Epilepsiam in paralysim finiri
controvers. Vallesij cum locis pugnantib. ap. Gal. p. 446. scripsisse. Respondeo verum hoc esse, sed rarò euenire: id autem quod ra-
rum est, cum contemnat Galenus ac si non esset, ideò in lib. 4. de locis af-
fect. cap. 2. epilepsiam nunquam in paralysim finiri existimauit.

Sanguinea apoplexia.) Sanguineæ apoplexiæ meminit, cuius ha-
ctenus manifestè saltim non fecit mentionem. Nos verò ex his quæ dixi-
Apoplexiæ curatio. mus, vario modo curandam apoplexiam intelligemus. Si apoplexia fiat
ex phlegmone tenuis meningis, curabimus eam primò sanguinem mitten-
tes, & applicantes capiti repellentia: & vt summatin dicamus, ea præ-
stabimus, quæ cap. de phrenitide diximus, vtentes tamen digerentibus in
declinatione, quia humor non habet eam tenuitatem, vt possit sine his ex-
halare

halare. Aduertendum tamen est, practicos in sanguinis missione in qualibet apoplexia facta hunc seruare ordinem. Primo secant venam saphenam aut poplitis, quia amplior est, deinde cephalicam, & tertiò venam frontis: vel vt Rondoletius, Hollerius, & alii facere iubent, venam iugularem, ita vt fiat exigua plaga ob hæmorragiæ metum. Cæterùm mirandum est de his hominibus, rationem curandi non aduertentibus: Si enim est affectus in cerebro, quam rectitudinem seruabit cum ipso vena pedis? Præterea quis ausus erit venam iugularem secare, si legat Gal. lib. 5. methodi, magnarum venarum sectionem formidantem propter periculum, quod imminet: quia in harum sectione sanguis aut non potest, aut difficile saltim supprimitur: ita vt immineat periculum transuersæ sectionis in vena. Adde in sectione venæ semper imperandam esse magnam plagam, ne sanguis tenuis relicto crasso effluat. Vltimò id quod de sectione venæ frontis & linguæ imperant, in angina, dolore capitis diuturno, & similibus locum habet: non autem in apoplexia, in qua ob breuitatem hæc remedia carent occasione. Nos sequuti Galeni doctrinam semper secamus cephalicam, & meritò, quia hac ratione ex loco affecto citò, & multum euacuamus.

Reprehenduntur practici in sanguinis missione.

Vera sententia de sanguinis missione in apoplexia.

Pituitosa apoplexia.) Vt plurimùm fit apoplexia ex pituita, quæ multa solet in cerebro frigido ex natura abundare. In cuius curatione auctor nullam fecit mentionem sanguinis missionis, sentiens cum multis barbaris, hanc inutilem esse, cum abundet pituita, & absit plethora: quasi solum in plethora sit sanguis mittendus. Solet autem communiter medici, apoplexiam hanc curare clysteribus acribus, medicamentis vomitum cientibus, & purgatione. Acribus vtuntur clysteribus, existimantes eos à toto corpore purgari. Quod possunt probare ex 4. lib. acut. com. 20. vbi ait Gal. autorem illius lib. in dicta sententia in Angina clysterem purgatorium exhibere, non vt, solùm alimenti excrementa, sed & vt passum locum euacuaret. Vomitu vtuntur, vt deponant plenitudinem ventriculi: purgatione verò, vt pituita, quæ morbi causa est, euacuetur: hæc est illorum sententia vndiquaque peccans. Primò in acribus clysteribus, ex valide purgantibus constructis: Hi enim solùm euacuant ex intestinis, et primis venis, non ex toto corpore: quod ratione confirmamus, & autoritate. Ratio hæc est, medicamentum, purgans vt agat, debet in actum reduci: Sed per clysterem iniectum non potest reduci in actum, ergo neque purgare. Maior manifesta est ex eo, quòd medicamentum purgans potestate tale est. Minorem confirmamus ex natura acris medicamenti, quod statim irritat intestina, & proinde expellitur. Autoritas, qua hoc ipsum probamus, ex Gal. desumpta est. 4. lib. aph. com. 2. vbi propositis medicamentis errhina & apophlegmatisma appellatis, quę ex parte nempe cerebro euacuant: addit, clysterem quoque ex hoc genere feceris. Si ergo clyster ex parte euacuat, intestinis scilicet & primis venis, qua ratione in apoplexia: Hoc primo vtuntur medic

Reprehenditur curatio apoplexię pituitosę.

Clysteres non euacuãt ex toto corpore.

dicamẽto, quod neque affectum, neque eius causam respicit: Ad id quod ex 4. acut. adferunt satisfacimus, dicentes Galenum solum scribere id, quod instituit auctor illius lib. (qui non est Hippocrates) non autem hic approbare, potissimum cum sit contra rationem. Errant secundò supradicti medici in medicamentis vomitoriis, quia cum hæc solum ventriculum euacuent, non curabunt apoplexiam, quæ est cerebri affectus. Vltimò statim in principio purgantes crasse peccare videntur: nam si æger est in accessione apoplexiæ, non poterit purgans medicamentum deglutire. Si post accessionem, iam non est apoplexia, cum terminata sit in paralysim. Dices purgari tũc humorem pituitosum: si hoc affirmas, non etiam effugies: nam aut ille humor est in venis, aut in ventriculis cerebri. Si est solum in venis, iam non curas affectum vrgentem, morbum scilicet, qui est obstructio cerebri. Si verò humor est in cerebri ventriculis, cum extra venas diffusus sit in parte contentus, per proprios meatus partis debet euacuari. Adde humorem esse firmatum in parte, ac proinde post coctionem esse euacuandum. Quæ cum ita sint, inde videbitis quantum erret ille, qui non curans à bono præceptore methodum curandi perdiscere, ad eos libros, quos practicos vocant, confugit: hic enim præterquam quod decipietur passim, multos interficiet. Curabitur ergo apoplexia ex humore crasso facta hoc modo, methodo rationali. Apoplexia est symptoma, actio scilicet abolita sensus & motus. Morbus, ad quem sequitur, est obstructio ventriculorum cerebri, tertii vel quarti. Causa istius morbi est humor pituitosus, ex venis ad ventres cerebri descendens. Sunt ergo tres affectus complicati in hac apoplexia, symptoma, morbus, & causa morbi: ex his affectibus actio læsa cum habet suam essentiam in fieri, & ab alio dependentem, non poterit curari contrariis. Oportebit ergo vrgentiori succurrere, nempe obstructioni, & si possumus, non negligentes causam. Hæc commodè præstabit sanguinis missio ex cephalica vena, quæ (præterquam quod potest exerceri in accessione et post accessionem) reuellit & euacuat ex loco affecto: reuellit enim humorem fluentem ad cerebrum, euacuat autem ex cerebri ventriculis: venæ enim tenuis meningis & cerebri inanitæ attrahent ex ventriculis humorem: dubitabis, si ventriculus est plenus, nonne à sanguinis missione abstinebis, cum eam impediat, ne crudus humor feratur ad venas? Respondeo, nos sanguinem mittere propter vrgentem affectum, noxa enim illa, quæ ex cruditate sequetur, deinde poterit emendari: quod quamuis ex Galeni methodo curandi colligamus, habemus tamen Gatinariam auctorem ex Arabum familia subscriptorem, qui cap. de phrenitide in principio (inquit) secanda vena est etiam ventriculo pleno. Finita accessione apoplexiæ, quando iam terminata est in paralysim, considerabimus, an æger habeat inclinationem ad somnum, quam si habeat, etiam sanguinem mittemus, non ratione paralysis, quæ morbus longus est, sed ratione apoplexiæ, non præsentis, sed eius, quæ futura timetur: oportet enim magis inanire venas

In principio apoplexię, non est purgandũ.

Apoplexię ex humore crasso factę vera curatio.

Dubium.

Finita apoplexia in paralysim quid faciendum.

ras cerebri, ne ex ipsis fluat pituita, quod simul cucurbitulis & frictionibus præstabimus. Quo tempore clysterem parabimus acrem, vt euacuentur pituitosa excrementa ab intestinis & primis venis. ℞. centaureæ minoris m. j. furfuris, fœniculi, anethi, seminis lini ana pug. j. decoquantur in sufficienti quãtitate aquæ, de colatura sume lib. 2. in quam dissolue, hieræ logodionis ℥. j. benedictæ ℥. ß. olei rutacei ℥. iii.

De Apoplexia.

CAPVT XII.

ATtonitum morbum Græci apoplexiam nominant, est autem apoplexia animalium functionum in vniuerso corpore subita cessatio, cum videlicet omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserunt propter noxam communi neruorum origini cerebro inquam illatam. Hæc eadem cùm alterutrã tantùm partem infestauerit, dextram nempe, aut sinistram, Hemiplexia & paralysis Græce resolutio Latine dicitur, de qua sequenti capite sumus dicturi. Initium huic morbo dare procatarcticæ causæ sæpenumero consueuere, cum videlicet caput alicuius, aut casu, aut vehementi aliquo ictu vulneratum est, aut aliqua alia re percussum. Tunc enim ad eam partem humores confluunt, vt quæ propter ingentem cerebri concussionem eos ad se venire permittat. Aeris quoque admodum frigidi occursus eandem solet noxam cerebro inferre. Nam & caput, spongiæ instar velut manibus apprehensum cõstringit: & illius humores, atque excrementa in internos cerebri meatus cumulatim retrudit. Magna tamen ex parte a causis internis prouenit, nempe a copiosa pituita, quæ nihil aliud est, quàm frigidus quidam, crassus atq; viscidus humor, qui cerebri ventriculos cõfertim & semel impletos ita obturat, vt animalibus spiritibus nequaquam peruios esse patiatur. Quod si, vnde generatus sit hic humor, quæsieris, meminisse debes, quæ superiùs cùm de cephalalgia agebamus, dicta sunt, & quòd nimiæ cruditates, crebræque potissimum ebrietates huiusmodi succos peperêre. *Descriptio. Causæ.*

Porrò tam grauis hæc affectio est, vt probè de ea scripserit veræ medicinæ vetustissimus autor Hippocr. Apoplexiã fortem soluere est impossibile, debilem verò non facile, cum illa statim interficiat, hæc verò in paralysim trãnsiens nõ nisi longo tempore curetur. Interficit autẽ propter respirationis læsionem, à qua etiam hoc habet, vt vel fortis, vel debilis dicatur. Nã si prohibita sit penitus transpiratio, maxima est 2. aph. 42.

&

& acutissima apoplexia, sicut omnium maximè debilis, quæ parum habet in anhelitu impedimenti, quæ inter has duas interiacent, pro vt magis ad alterutram accedunt, fortiores aut debiliores dicentur. Læditur verò maximè anhelitus, cũ priuatur: quando verò respiramus, sed magna cum vi læsus sane est, & tunc anhelitus, sed minus, minus etiam cum neque intentus, neque violẽtus est: inæqualis tamen atque inordinatus. Præter hæc etiam intermissus æditur, omnium tamen minime cùm aliquem seruat ordinem. Et mirari quidem subit, quomodo musculis omnibus feriatis, & motus carẽtibus in apoplexiis illi, qui respirationi inseruiunt, quã uis difficulter moueantur, tamẽ plerunque. Videtur autem hoc fieri propter respirandi necessitatem, quæ neruorũ vim excitat ad operationem. Præcedit hunc morbũ (autore Paulo) capitis confertus, & acutus dolor, venarum, quę in iugulo sunt elatio, vertigo oculorum incerti & discurrẽtes lucis splẽdores, extremarum partium sine causa refrigerationes, dentium stridores, in somno lotium emittitur atrum, paucum, & farinaceum habens sedimentũ. Qui iam in hoc malo sunt sensu omnino carẽtes (vt Aetius ait) mortui viuunt, quapropter clausis oculis dormientium more decumbunt stertentes. Opprimi hoc mali genus senes, atq; eos maximè qui temperatione sunt magis pituitosa: quod si iuuenem, & æstiuo tempore corripuerit, maxima est apoplexia, & quæ magnam arguat causam, vt ex aphorismo. 34. sectionis secũdæ didicimus.

Notæ præsentis morbi. Signa.

Curatio sanguineę. Reuulsio.

Sanguinea apoplexia tribus remediorum generibus curatur. Primò reuellentibus, vt secta vena basilica primum, si magna est plenitudo, aut vtraque cephalica simul: quia seruata rectitudine in morbo breuissimo, & fortissimo cephalicæ sectio est vtilior. Frictionibus totius corporis, præcipuè partium infernarum, & earundem ligaturis dolorificis, lotionibus calidis, cucurbitulis, sine scarificatione primò, deinde cum scarificatione, clysteribus, & glandibus acribus, minùs tamen potentibus quam in pituitosa.

Deriuatio.

Secundò, vacuantibus materiam cerebri, & ventriculorũ eius iterum secta vna, aut duabus cephalicis, pòst vena frõtis. Deinceps fiat vacuatio per hoc, vel simile medicamentũ: ℞. hieræ picræ. S. ℥. j. pilularũ de rhabarbaro ʒ. j. rhodomellis ℥. j. aquæ cichoreæ. q. s. misce, & fiat potus.

Alteratio.

Tertiò, alterantibus intemperiem calidam à sanguine relictam: vt oleo & aceto rosatis, & similibus: quæ initio non conducunt (quamuis repellant) propter obstructionem. Electuar

ctuarium diarhodon.abbatis est in hoc genere optimum.

Pituitosa apoplexia,quæ ferè semper fit,curatur quatuor *Pituitosæ.*
uxiliorum generibus, primo, victu tenuissimo, præsertim *Victus.*
rimis tribus diebus,deinde solo iure pullorum columbi cũ
iceribus nigris, & pipere nutriatur, & aqua mellis, & nu-
leis pineis saccharo conditis.

Secundò auertentibus,vt acribus clysteribus caput & pi- *Auersio.*
uitam vacuantibus,qualis est hic: ℞.vtriusque cyclamini,
entaureæ minoris, hellebori albi, colocynthidis in ligatu-
a positæ an. m.j. fiat decoctum in libr. tribus aquæ ad con-
umptionem duarum,cuius ℥.vj.in anum mittantur,& si ci-
ò ab ano elabuntur, rursus repetantur, & infundantur,do-
nec humorũ copia vna cum clystere deiiciatur,sequens cly-
ter est optimus, & potens : ℞. saluiæ, roris marini,stecha-
dos,rutæ,hyssopi,& pulegij an.p.j.fiat decoctum,de quo ac-
cipe libram vnam,cui adde hieræ logodionis ℥.j. pilularum
ochiarum ʒ. j. olei rutæ & de lilio an.℥.ij. salis gemmæ ʒ.j.
ß.misce, & fiat clyster.Glandes acres quoque auertunt,& e-
uacuant, & maximè sunt necessariæ , præcipuè cùm clyster
accipi, aut retineri non poteſt, quales sunt hæ: ℞.pulueris
Hieræ logodionis ʒ.v.salis gemmæ,colocynthidis, & helle-
bori an.ʒ.j. mellis quod sufficit, misce, & fiant tria supposi-
toria filo appensa.

Tertiò, vacuantibus pituitam crudam (quia hic morbus *Purgatio*
est acutissimus,dependens à materia fixa in membro princi- *sine præpa*
pe,& ideò quodammodo turgida, quare moram, & tempus *ratione hu*
apparandi nõ concedit)etiam valentibus,& largioribus me *moris.*
dicamentis purgantibus: virtus enim expultrix in iis est so-
pita,& meatus angusti, vt sanguis & spiritus per ipsos per-
meare non possint. Huiusmodi sunt pilulæ cochiæ , pilulæ
fœtidæ, pilulæ de sarcocolla & euphorbio, dissolutæ ʒ. j. ß.
earum cum ℥.ij.aquæ stechados,& ℥.j.syrupi de hyssopo:aut *Potus.*
fiat vacuatio per hunc aut similem potum: ℞.electuarij in-
di maioris ʒ. iiij. agarici trochiscati ʒ. j. rhodomellis ℥. j. a-
quæ saluiæ quod sufficit,misce,& fiat potus.Deinde fiat va- *Deriuatio.*
cuatio per loca propinqua gargarizatu , vulgò gargarisma
dicitur,& errhinis(quæ dicuntur à medicis & pharmacopo
lis barbaris nasalia, aut çaputpurgia) & sternutamentis &
apophlegmatismis,quæ à nostris dicũtur masticatoria.Hęc, *Aduerte.*
quia magnam agitationem propè affectam partem efficiũt,
nocent ante vacuationem vniuersalem,aut totius corporis,
nisi in maxima necessitate,vbi timetur subitò mors.

Errhina,seu caputpurgia medicaméta, quæ sternutamẽ- *Errhina.*

ta efficiunt, aut sunt.

Mitiora, vt { Aquæ capitales destillatæ, anagallidis vtriusque succus, ceparũ succus, cyclamini succus, brassicæ succus, succus siclæ, succus foliorum enulæ campanæ. Aut,

Valentiora, vt { Ireos succus, marrubij succus, radicis nigellæ succus, hellebori succus, radicis agrestis, cucumeris succus, castoreum, piper, helleborum album, euphorbium.

Apophlegmatismi. Apophlegmatismi (vocant nostri masticatoria) aut sunt.

Mitiores, vt { Hyssopus, origanum, thymus, pulegium, cappares:

Valẽtiores, vt { Synapi, mastix, radix acori, zinziber, piper, pyrethrum.

Hoc schemate continetur cognitio medicamentorum à capite purgantium per proxima loca, tam habẽtium facultatem mitem, & clementem, quàm eorum, quæ sunt valenti facultate prædita: quorum formas tyronibus in hunc modũ describemus. Gargarizatus clemẽtis formula: ℞. maioranę, origani, saluiæ, roris marini, stæchados an. p. j. fiat decoctum in lib. ij. aquæ, donec tertia pars absumatur, cuius collaturæ adde rhodomellis, oxymellis cõpositi an. ʒ. iiij. misce, & fiat gargarizatus. Valentioris formula est: ℞. aquarum saluiæ, stæchados, betonicæ, roris marini an. ℥. iij. aquę vitæ ℥. j. hieræ. S. ℥. j. mithrydati, & theriacæ magnæ an. ʒ. ij. oxymellis scillitici ℥. ij. syrupi acetosi S. & rhodomellis an. ℥. iij. misce, & fiat gargarizatus, quo sæpe os & palatum abluatur. Formula errhini solidi mitioris est hæc: ℞. pulueris maioranæ, saluiæ, piperis, gariophyllorum & nucis muscatæ an. ʒ. j. therebinthinæ & ceræ, quod s. misce, & fiant errhina, seu nasalia effigiem pyramidis referentia. Valentioris errhini formula hæc est: ℞. pulueris pyrethri, piperis longi, hellebori, castorei an. ʒ. j. terebinthinæ & ceræ an. q. s. misce, & fiant errhina, seu nasalia forma pyramidis, quæ naribus imponantur.

Formulæ omnium. Forma errhini liquidi, seu caputpurgij mitioris: ℞. succi betæ, brassicæ, & ciclamyni an. ℥. ij. misce. Valentioris formula hæc est: ℞. succi ireos, marrubij & cucumeris syluestris an. ℥. ij. pulueris nigellæ, & piperis an. ʒ. j. pulueris hellebori & euphorbij an. ʒ. ß. misce, & huius parum naribus instilletur. Forma pulueris hæc medicamenta naribus immissa sternutamenta efficiunt, & caput purgant.

Forma apophlegmatismi, seu masticatorij mitioris hæc est:

est: ♃. pulueris piperis, maſtichis, zinziberis & galangæ an. ʒ.ß. origani, thymi, pulegij an. ʒ.j. cum oxymelle. S. & pauca cera, fiant formulæ ad magnitudinem lupinorum. Valentioris formula hæc eſt: ♃. pulueris ſinapis, ſtafiſagriæ, piperis, & pyrethri an. ʒ.j.ß. hellebori ʒ.j. cum oxymelle ſcillitico & cera, fiant formulæ ad magnitudinem lupinorum, quorum vnus in ore detineatur ſemper & manducetur.

Poſt hæc capiti raſo admoueatur hoc vnguentum, ſeu ſinapiſmum: ♃. olei coſtini, caſtorei, & de euphorbio an. ℥.j. pulueris ſinapis, euphorbij, & ſerapini an. ʒ.j. aceti cochlearium vnum, ceræ quod ſufficit, miſce, & fiat vnguẽtum. Demum frixorium ferreum, ſeu candentẽ ſartaginem tantopere oportet capiti admoueri, vt capilli ægri cõburi videãtur. *Topica.*

Et quia ab hac apoplexia, quæ debilis vocatur multi euadunt, non omnes (Galeno teſte) quibus ſigna lethalia ſunt, moriuntur: multi etiam citra expectationem vllam ſanãtur, quia accidunt monſtra in rerum natura: ad cognoſcendum viuat ne, an mortuus ſit æger, cùm ſit ſimillimus mortuis, obſeruanda erunt hęc ſigna, quæ à reſpiratione colliguntur, priuſquam operi manum admoueamus, ne vſu veniat nobis, quod aliquibus medicis, qui in mortui aluum clyſterem infuderunt, & venam cadaueris iuſſerunt ſecari. Si lana carpta, aut goſſipium carptum naribus, aut ori admota, vel can dela accenſa, aut cyathus aquæ plenus pectori etiam appoſitus moueantur, vitæ certiſſimum eſt indicium. Speculum quoque terſiſſimum ori & naribus admotum, ſi maculetur, reſpirationẽ & vitam teſtatur: & quamuis nulla indicia vitæ appareant, ſi fuerit æger imbecillus, aut ſuapte natura fri gidus, non eſt ſepeliendus niſi poſt tres dies. Illo enim ſpatio mouentur omnes corporis humores, & èxtra illud, aut mortis aut vitæ euidens demonſtrabit ſignũ: & ideò Euangelium ſecundum de Lazaro, inquit, fœtet, quia quatriduanus eſt: primis tribus diebus aliqui corde frigidi viſi ſunt reuixiſſe. *Obſeruatio.* *Mortis, aut vitæ exploratio.* *Tempus ſepeliendi.*

De paralyſi, quam Latini reſolutionem dicunt. CAP. XIIII.

Dictum ſuperiori capite iam eſt, paralyſim tunc fieri, cum alterius lateris nerui dextri ſcilicet, aut ſiniſtri motu pariter ac ſenſu priuantur, quibus ſi pauca quædam adiecerimus, nihil (vt reor) quod ad naturã morbi ſpectat, deſiderabitur. Eſt ergo paralyſis alterius lateris mollificatio cum priuatione ſenſus & motus. Animad- *Deſcriptio.*

uertere tamen oportet, quod nõ semper integrum latus resoluitur: nam & tota manus, & totum crus interdum (vt inquit Galenus) resoluitur, atq; solus in crure pes, & quæ sub genu sunt, & vt verbo rem complectar, sæpenumero vnius tantùm membri sensus deperditur, ac motus, vt linguæ, oris, vesicæ, & aliarum corporis partium. Porrò cùm in paralysi nunc motus, nũc sensus, sæpe vero vterque simul pereat, resolutio potissimum tunc dicitur (autore Gal.) cùm motus amissus est. Nam cùm sensus tantùm eripitur, expertem sensus particulam magis dicimus, quam resolutam, quamuis id etiam in vsu sit, vt resolutam appellemus. Vnde tamẽ id accidat, vt perdito sensu particulæ seruetur motus, & contra: & quare etiam ambo simul intereant, cõsulere quintum caput oportet quarti libri de morbo & symptomate: nunc illud nouisse satis erit, propter horum amissionem paralysim fieri. Sequitur hic morbus frequenter apoplexiam, & (Galeno autore quarto de victu acutorum, commẽtatio vigesimo octauo) paraplexia priuatim dicitur. Quare generalius nomen erit paralysis, omnem resolutionem complectens, siue ea apoplexiam sequatur, siue aliunde proueniat. A quacunverò fiat occasione, humorem frigidum, crassum, & lentum causam habet, qui neruos obstruens, spiritibus motum ac sensum deferentibus viam præcludit. Morbus cuiuis ex amisso sensu, ac motu facile patet: monere tamen interim cõuenit imperitiores huius artis in faciei resolutione, quãdo alterius partis nerui resoluti sunt, vt in ea affectione (quam Græci caninam conuulsionem appellãt, vulgus medicorum oris torturam dicit) malum non in ea parte cõsistere, in quã altera inclinata est, sed in illa, quæ seipsam declinat, & in cõtrarium trahitur: cui etiam medicamenta sunt admouenda, quod ad curationem non paruum affert momentum. Sed quando oris tortura fit à conuulsione, ægra pars trahit ad se sanam, vt docet Gal. lib. 2. de causis morborum, cap. 7. & lib. 3. & 4. de locis affectis. Errant ergo Auicenna, & Gentilis calumniantes Galenum optimum veritatis indagatorem. Cognosces torturam fieri a conuulsione, dolore, tentione, & duritie quadam. Contraria sunt, quando fit à resolutione.

Causæ. *Notæ.* *Pars delapsa laborat.* *In quo differant paralysis & stupor.*

Differt verò hic morbus ab stupore, quamuis sub eodem genere vterque contineatur, magnitudine: cùm enim incipit affectio, stupor fit: postquam verò consummata fuerit, resolutio: vnde Galenus libro 2. de locis affectis cap. 1. mediam quandam dispositionem stuporem facit inter resolutionem, & integram valetudinem.

Cur

uratio resolutionis quinque remediorum generibus con-
it:primò,victu calefaciente,siccante,& pituitę generatio- *Curatio.*
em prohibente,vt aere arte parato,suffitu rerum calfacien
um,si opus fuerit, initio tamen, dum fluit materia,& ante *Victus.*
acuationē,calfactio fiat remissa,ne si maior fiat, humores
lefiant,& augeatur fluxus.Panis sit bis coctus,& aniso in-
ersus,vel semine melanthij,vt est mos Agarenorum,ab il-
dicitur xenuz.Carnes sint auium montanarū,quales sunt
rdices,turtures,colūbi syluestres,& similes iis.Bibat aquā
nnamomi,aut aquā mellis, quia vinum nocet neruis, tum
uod in acetum in iis conuertitur,tum etiam quòd ad ipsos
emittit humores:quamuis in medicamētis cum melle, aut
ccharo non noceat acetum,vt in oximelle.S.& similibus.
Secundò concoquentibus pituitam incidendo, tenuando *Præpara-*
tergendo eam clementioribus,primò per v.aut vj.dies:vt *tio.*
.rhodomellis ℥.x.Item ℞.aquarum saluiæ & fœniculi an.
vij.misce.Secundo, valentioribus, vt sunt syrupi de hysso-
o, de stæchade cum oxymelle.S.& comp. Tertiò,valentissi-
is,vt sunt syrupi de v.radicibus,oxymel compos.& scilliti-
um,& syrupus de stæchade.His omnibus simul,aut aliqui-
us cum dupla quantitate aquarum, aut decocti rerum ca-
italium paratur pituita,perpetuo tamen sit quantitas ma-
or syraporū sine aceto,quia,vt dixi,maxime neruis nocet.
Tertio, vacuantibus pituitam primò clementioribus, vt *Purgatio.*
unt Hiera. S. agaricus trochiscatus, pilulæ elephanginæ &
ssuaret. Secundò & tertiò valentioribus, vt sunt pilulæ de
garico,pilulæ cochiæ,fœtidæ,de sarcocolla,de euphorbio,
& similes: electuarium indum vtrunque,post ergo primam
oncoctionem clementem fiat vacuatio sic:℞.pilularum de
Hiera. S. & agarici trochiscati an. ℈. ij. fiant pilulæ vij. aut
℞.diacatholicon. ℥.ß. agarici trochiscati ʒ.j.electuarij indi
naioris ʒ.iij. ß.rhodomellis ℥.j. aquæ fœniculi.q.s.misce, &
iat potus. Post secundam concoctionem fiat per hoc, aut si-
nile medicamentum vacuatio : ℞.pilularum de agarico, &
cochiarum an. ʒ. ß.cum aqua saluiæ fiant pilulæ vij. aut ℞.
agarici trochiscati,&turbit electi an.ʒ.ß.electuarij indi ma-
ioris ʒ. iij. rhodomellis ℥.j.aquæ saluiæ quod s.misce, & fiat
potus.Tertiò,& quartò,si opus fuerit,fiet vacuatio per pilu-
las fœtidas, aut de sarcocolla, quamuis inusitatæ sint hæ de
sarcocolla, vel ℥.ß. electuarij indi maioris, vel diachartami
facto potu cum aqua, aut decocto capitali addendo ℥.j.rho-
domellis:quia pilulæ diutius in ventriculo detinentur in iis
& similibus morbis, qui à ventre longo interuallo distant.

Laudantur magis, fitque per eas melior & maior euacuatio.

Auersio. Quarto, auertentibus materiam in partem contrariam, ne fluat ad ſpinalem medullam: quod fiet per medicamēta purgantia: de quibus tertio genere diximus, per clyſteres & ſuppoſitoria dicta cap. præcedenti. Auerti etiam poteſt materia errhinis, ſternutatoriis, apophlegmatiſmis, & gargariſmatis, de quibus in extremo cap. ſuperiori abunde diximus. Huic tamen mitiora, & illi valentiora conueniunt, quia apoplexia maximus & acutiſſimus eſt morbus.

Reſolutio, & corroboratio. Quintò, diſſipantibus & reſoluentibus materiam partium affectarum, & cerebrum, & ipſas roborantibus, perpetuò tamen eſt diligenter animaduertenda ſententia Gale. aurea 1. locorum affectorum illius, cui ex caſu e curru digiti reſoluti erant, quem ſanauerat admoto emplaſtro ſpinali medullæ:

Obſeruatio. qua parte affecta nerui ab ea ad digitos progredientes obſtructi erant: ab aliis imperitis medicis medicamēta tantùm digitis imponebantur. ℨ. j. theriacæ magnæ, aut mithridati cum aqua, aut ſyrupo calido capitali multis diebus ſumpta hæc omnia efficit. ℨ. ij. diamuſci dulcis eandem habent vim, ſi multis diebus deuorentur, radix acori condita, aut eryngij eſt optima. Hæc cōfectio habet quoque eandem, aut ſimilem facultatem: ♃. diamuſci dulcis ℨ. ij. acori conditi ℥. j. conſer-

Confectio. uæ anthos, & ſtechados, an. ℨ. iij. theriacæ magnæ, & mithridati an. ℨ. ij. pulueris galangæ, piperis, caſſiæ ligneæ, calami aromatici an. ℨ. j. ſyrupi de ſtechade, quod ſatis eſt, miſce, & fiat confectio: Doſis ℨ. ij. cum ℥. ij. aquæ, aut decocti, aut ſyrupi capitalis. Partem reſolutam, & ſpinalem medullam, iuxta

Topica. vertebras, per quas oriuntur nerui, quibus ſenſus & motus illi parti datur, vnge bis in die hoc vnguēto: ♃. olei euphor-

Vnguentū bij, caſtorei, rutæ, & de lilio an. ℥. j. vnguenti aragon & dialtheæ compoſitæ an. ℥. ß. ceræ quod ſatis eſt, miſce, & fiat vnguentum. Aliquando pręſertim pręcedenti hac vnctione, & exiſtente humore in profundo cucurbitulę admotę parti reſolutæ materiam diſſoluunt. Balnea potentia calida & ſicca naturalia, & artificioſa, ſunt optima, vt ſunt ſulphurea, & quæ fiunt ex decocto roris marini, camomillæ, ſaluiæ, rutæ,

Hiſtoria. origani, & ſimilium. Quidam affectus diuturna reſolutione poſt cōſentaneas vacuationes curatus fuit hoc medicamento: Accipe lapidem molarem ignitū, quem ſparge vino maluatico, cuius ſuffitu & euaporatione pars reſoluta calefiat bis in die, poſt vaporē vngatur hoc vnguento: ♃. olei de euphorbio ℨ. iiij. olei rutæ ℥. j. caſtorei, pyrethri, trionpiperon an. ℨ. j. pulueris roſarum ℨ. j. ß. cerę. q. ſ. miſce, & fiat vnguent.

Hæ

Hæ pilulæ sunt maximè efficaces in hoc genere: ℞.castorei, assæ fœtidæ an.℈.j.ligni aloes electi ℈.ij. cum mithridato pilulæ xij.fiant: quarum dosis sunt tres tertio quoque die sumendæ ante solis ortum per horam. Si multis diebus bibat ℥ iij. aquæ roris marini cum granis tribus pyrethri, erit ad hæc optimum remedium. *Pilulæ.*

In resolutione, quæ fit cerebro primo affecto, cauterium actuale in initio colli iuxta nucam, vulgò ita dictam, est efficax remedium, & alterum post vltimam vertebram, sed eorum penetratio debet esse non magna. Si verò sit particularis, cauterium fiat in parte affecta, sed prouidendum est, ne his, aliisque remediis calidis pars resoluta inflammetur, vt sæpe fieri solet ab imperitis medicis. *Aqua roris marini.* *In paralysi per primariam affectionem obseruatio.*

Si resolutione laboret aliquis, propterea quòd ex alto ceciderit, aut propter inflictum vulnus, desperatus est ille æger, præsertim si tumor induruerit, à quo obstruantur nerui, & tandem resoluantur. Si verò ab aliquarum vertebrarum luxatione resolutio genita sit, per reductionem vertebrarum in suum locum curabitur. Post reductionem ad dissoluendum humorem, si sit in neruis, hoc medicamentum affectæ parti semel in die admoueatur: ℞.farinæ fœnugræci, bdellij, armoniaci an.℥.j. piperis albi, seminis been an.℥.ß.axungiæ anatis ℥.iij.olei de lilio ℥.j. semis, misce, & fiat ex his secundum artem cataplasma, seu emplastrum, quòd parti resolutæ, & origini neruorum admoueatur. *In paralysi ex casu, aut ictu, &c.* *emplastrũ restituto membro admouendum.*

De Paralysi, quam Latini resolutionem dicunt. CAP. XIII.

Scholium.

DIctum superiori capite.) *Paralysis aut est exquisita, in qua sensus & motus deficiunt, aut non exquisita, quando alterum eorum seruatur: quæcunque sit, aut est in medio corpore, aut in vna tantùm parte. Si medium occupat corpus, morbus erit in cerebro, aut in principio spinalis medullæ: quod distingues ex dimidia capitis parte affecta, aut non affecta. Si paralysis vnius tantum partis sit, tunc in neruo illius partis quærendus est morbus, ac proinde exortus neruorum sunt intelligendi, lege lib.2.de caus.symp.cap.5. Paralysis est symptoma, actio scilicet abolita. Morbus, ad quem sequitur, est obstructio ab humore crasso, aut tumore facta. Dices, si nerui non sunt caui, quo modo obstruentur? Respondeo Gal. obstructionem appellare.2.libro de caus.symp. Omne illud, quod impedit transitũ humoris, aut alterationis.* *Diuiditur paralysis.* *Paralysis quid sit.* *Morbus in paralysi.* *Obiectio.*

Practici taxantur. *Quamuis tamen hæc sententia probabilis appareat, existimo tamen in paralysi morbum esse in numero addito, est enim additus humor impediens actionem: neque poterit dici humor ille obstructio, si propriè loquamur: quia neruus caret cauitate, & hac ratione suffusio etiam diceretur obstructio. In curatione paralysis reuellunt practici humorem ab spinali medulla purgatione, omittentes sanguinis missionem, male tamen, cum hæc sola reuellat humorem à parte affecta, quod non poterit rectè præstare purgatio carens in principio occasione, humore existente crudo, & non sequace.* *Obiectio.* *Si obiicias humorem esse frigidum in paralysi, & ideo non esse mittendum sanguinem: Respondebo, aut humorem frigidum esse multum et secretum a sanguine, aut habere satis insignem quantitatem sanguinis admixtam. Si multus est, & secretus à sanguine, tunc non mittemus sanguinem, quia non constant vires: si verò multum sanguinem habeat permixtum, sanguinis missio exercenda erit. 6. epy. par. 4. com. 43. non ratione morbi, quia cum fiat ex pituita, purgationem postulat: sed* *Sanguinis missio in paralysi.* *ratione affectus venarum, hoc est sanguinis vitiosi. Sanguine, vt decet, misso & humore purgato, discutiemus in parte inclusum topicis medicamentis, ita vt in principio sint leuia, vt totum euacuent humorem, aliter enim euacuata parte tenui reliquum indurabunt, & incurabilem efficient affectum. Deinde hoc vteris vnguento. ℞. olei laurini et vulpini an. ℥. ii. ß. axungiæ vrsi ℥. i. ß. sagapeni, opoponacis ana. ʒ. ii. vnguenti marciaton ℥. i. ß. ceræ parum, & fiat vnguentum, quo caput, aut principium spinalis medullæ, aut principiū nerui, si sit paralysis particularis inūges.*

De conuulsione. CAP. XIIII.

Descriptio. Conuulsio, quam Græci spasmon appellant (auctore Gal. vj. aph. com. 39.) affectio est inuoluntaria ad similem venientibus neruosis partibus dispositionem quam etiam in motibus voluntariis assumunt. Vnde & ab eodem recte dictum est lib. 5. de morbo & symptomate, conuulsionem esse, quæ neruos musculósque ad eundem cogit affectum, in quem ipsi ab animali facultate, cùm habitum naturalem seruarent, ducebantur. Quæ si ita sunt, constabit sanè conuulsionem in conuulsis partibus factam hac sola ratione a motu naturali differre, quod præter voluntatem nostram conuulsio fiat, cùm in ea non ab arbitrio, sed à morbi imperio nerui in suam originem conuellantur: qua sola in parte dissimiles sunt naturalis motus, quem voluntarium dicimus, & iis qui in conuulsionibus reperitur, cætera similes sunt fere. Quod rem ipsam consideranti, & Galeni insuper librum tertium de locis affectis, & quintum de morbo, & symptomate legenti, facile constabit.

eodem enim modo fiunt: nam & volũtarius motus interim intentis versus principium musculis, interim ab irruente spiritu impletis perficitur, ita conuulsio eodem modo accidere solet. Nam & spiritus intra ipsos generantur, qui eos inflare possint, & cõplures etiam affectus, qui illos intẽdere queant: cuiusmodi est phlegmone: quos omnes Galenus ex Hippocrate in duo capita reuocauit, plenitudinem, & inanitionem. *Diuisio.* Phlegmone plenitudinem parit, ardentissimæ & aridissimæ febres inanitionem. Porrò quòd neruosa corpora omnia tẽdi possunt, siue oppleta ea sint, siue inanita, argumento sunt musica instrumenta: etenim rumpuntur eorum chordæ, siue in humido, vaporosóque, siue in arido & squallẽti cubiculo intentis etiamnum chordis collocentur. Quod cùm intelligant huius rei haud ignari artifices, eas antequam reponũt, laxare solent. *Species.* Conuulsionis in vniuersum tres species tradũtur Græcis appellatæ nominibus, quarũ prima emprosthotonus dicitur, id est, tensio ad anteriora, & fit quoties caput, ceruix reliquúmque corpus in pectus contrahitur. Secunda opisthotonus, id est, tensio ad posteriora, acciditque cùm caput in dorsum conuellitur, scapulisq; velut annectitur. Tertia ex vtráque composita, tetanus appellatur, Latinis tensio, Celso rigo: qua affectione qui laborant, recta ceruice velut frigore concreti rigent ita, vt neque in hanc neque in illam partem flecti possint: sed quasi ab vtraque impediantur, in neutram inclinant. Quæ sane species aut differẽtia conuulsionis reliquis periculosior est, autore Hippocr. Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, si verò hos effugerint, salui fiunt: peracutus enim morbus est: vnde & iudicationem fieri oportet in primo circuitu dierum criticorum, non tolleranti natura longiori tempore tentionis laborem. *5. lib. aphoris. 6.* Et contingit sane per has differentias interdum vniuersum corpus conuulsione tentari, interdum vnam partem, proinde ac in paralysi quoque fieri diximus. Conuulsio verò *Simile.* vniuersó corpore (vt omnes quidem autumant) talẽ quampiam partem effici necesse est: quæ vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit omnium neruorum communis origo: aut quoties vel crus, vel altera tantum manus cõuellitur, illius membri conuulsio neruorum, qui ad ipsum perueniunt, originem affectam fuisse declarat rami cuiuspiam exemplo in arbore. Atque huius quidem conuulsionis, quæ scilicet particulare aliquod membrum afficit, multæ sunt differentiæ: quippe si quis violenti aliquo dentium stridore vexetur, maxillares musculi conuulsione laborant, per inuersiones verò

& strabisinos conuelluntur oculorum musculi. Iam & gonorhæa cõuulsionis species censetur, verum distinctione adhibita: si enim rigido pene semen effluat, veluti conuulsio quædam est: si non rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatem referri debet. Sed longum esset omnes differentias recensere. *Causæ.* Causas huius morbi, tametsi superiùs obiter eas attigimus, clarioris tamen & vberioris institutionis causa accuratius repetemus. Duæ ab Hippocrate in vniuersum ponuntur plenitudo, & inanitio: oppletis siquidem, aut vehementer exinanitis neruosis partibus cõuulsiones accidũt, quemadmodum euenire in lyricis fidibus antea dictum est: *Aduerte.* & in tergoribus, quoque ac loris accidere Gal. ait: verùm tertium eis adiicere conuenit, nempe consensum aliarum partium, à quibus conuulsio non rarò excitatur, quam conuulsionis differẽtiam, qui Arabum sequuntur placita, spasmum non proportionatum ad materiam appellant, quòd scilicet non contingat propter materiæ multitudinem neruos implentis, neque propter eiusdem inopiam eos inanientis, atque exsiccantis: fit autem quoties aliquid à parte primò affecta ad cerebrum ascendit, quod vt excutiat, vehementer & inquiete concutitur. Solet autem per consensum infestare neruorum originem, ita vt ad ipsam aliquid ascendat, quod hanc conuulsionem inuehat, vel impactus neruosis partibus erodens aliquis humor, vt in eo qui propter ęruginẽ in ventriculo contentam conuulsionem patiebatur, vt videre est v. aph. com. j. aut venefica aliqua qualitas, aut spiritualis substãtia in cerebrum elata, vt de puero refert Gal. qui quotidie in epylepsiam incidebat, propter nescio quid, quod à crure in cerebrum ascẽdebat simile illi, quod ab scorpione, & ab aliis venenatis feris inicta parte relinquitur, quod cum mole minimum sit, facultate maximũ est. Iam & neruorum punctura hoc ipsum efficere potest (quod Galen. confirmauit tertia parte artis medicinalis) quoniam ea pars cerebro continuatur, promptáque est ad cõuulsionem excitandam: & vniuersim, id omne quod propter illatum parti nocumentum cerebrum ita afficit, vt ipsum ad expulsionẽ rei noxiæ per huiusmodi motus excitet, hoc genus conuulsionis efficere potest.

Notæ. Notis, quibus morbus dignoscatur, non est opus: satis enim per se patet, à qua tamen fiat causa, sic deprehenditur. Conuulsio, quę à plenitudine fit, sanum corripit subitò eueniens, aut saltem nõ multò post morbi initia: quæ verò propter inanitionẽ accidit, nõ similiter euenit, sed post ardẽtes febres, plurimásq; euacuationes, siue persudores, vomitum,

eiectiones infernas, sanguinis profusionem, siue aliquo alio modo factæ fuerint. Hæc enim omnia, atque alia his similia cum corpus exhauriant, conuulsionem inaniendo inducunt. Tertiam illam differentiam quę per consensum est, ab ęgrotantis, aut assidentium sermonibus oportet exquirere.

Conuulsio ex repletione pituitosa (a qua frequentiùs fit) curatur sex remediorum generibus. Primò calfaciente, & siccante victu simili resolutorum victui, de quo præced. cap.

Curatio pituitosæ. *Victus.* Secundò, pituitam concoquentibus, primò clementibus, secundò valentioribus, tertio valentissimis: de quibus cap. superiori abunde diximus, nisi doloris vehementia, & magnitudo ordinem peruerteret, tunc oportet vacuare materiam, etiamsi non sit turgida, ne pereat æger. Ante concoctionem etiam per medicamenta valenter purgantia, quorum formas capite superiori docuimus, & sequenti etiam genere trademus. *Purgatio sine præparatione.* *Purgatio.*

Tertiò, purgantibus materiam paratam, si intermissionem fecerit dolor, aut crudã, si vehemens & magnus fuerit. Quales sunt pilulæ de agarico, de hiera composita, cochiæ, fœtidæ de sarcocolla, & de serapino, & opopanace; quamuis tres vltimæ non sint deuorandæ, nisi ægri vires validæ sint, & morbus magnus, & alia minus valenter purgantia medicamenta non satis idonea sint. Electuarium etiam indum purgat pituitam, & alia de quibus 1. cap. & capitibus de cephalalgia pituitosa, de apoplexia, & de resolutione satis copiosè diximus. Primum ergo propter tyrones post primam mitiorem concoctionem, sequentibus pilulis fiat vacuatio: ℞. pilularum cochiarum, & agarici trochiscati an. ʒ. ß. cum aqua saluię fiant pilulę vij. aut hoc: ℞. diacatholicon. ℥. ß. electuarij indi maioris ʒ. iij. ß. agarici trochiscati ʒ. j. rhodomellis ℥. j. aquæ pæoniæ. q. s. misce, & fiat potus. Secundò, post secundam valentem concoctionem his pilulis euacua. ℞. pilularum cochiarum, de agarico fœtidarum an. ℈. j. diagridij g̃. iij. cum aqua saluiæ fiant vij. pilulæ: aut ℞. electuarij indi maioris ʒ. iij. ß. agarici trochiscati, & turbit electi an. ʒ. ß. salis ℈. ß. Rhodomellis ℥. j. ß. aquæ stæchadis q. s. misce, & fiat potus. Tertiò, post tertiam valentiorem concoctionem fiat his pilulis vacuatio: ℞. pilularum fœtidarũ ℈. ij. pilularum cochiarum ℈. j. diagridij. g̃. iiij. cum aqua roris marini fiant pilulæ vij. Aut ℞. agarici trochiscati, & turbit electi an. ʒ. ß. diachartami, & electuarij indi maioris an. ʒ. iij. rhodomellis ℥. j. ß. aquæ roris marini, quod satis est, misce, & fiat potus. *Vacuatio secunda validior.* *Tertia.*

Quartò, auertentibus ad inferiora materiam, vt clysteribus *Auersio.*

acribus, & glandibus, frictionibus, & vinculis dolorificis in parte contraria, errhinis, apophlegmatiſmis, gargariſatu, & ſimilibus, quorum copioſam tractationem vide cap. xij. de euacuatione apoplexiæ.

Diſcutio. Quintò, digerentibus, ſeu reſoluentibus materiam neruis annexam internis, & externis, vt vſu longo diamuſci vtriuſque, mithridati, aut theriacæ magnæ, confectionis anacardinæ, & ſimilium. Acorus conditus eſt etiam in hoc vtilis cum aqua, aut decocto, aut ſyrupo capitali. Hæc mixtura confert multum in hoc genere: ℞. diamuſci dulcis ℥. j. diagalangæ ℥.ß. pulueris diacymini, & aromatici roſati an. ʒ.ij. pulueris calami aromatici, galangæ, & radicis pæoniæ an. ʒ.j.ß. radicis acori conditæ ʒ. iij. ſyrupi de ſtæchade. q.ſ. miſce, & fiat confectio: Doſis eſt cochlearium vnum cum aqua roris marini, aut alia ſimili.

Confectio.

Topica. Vnctio ex oleo de lilio, vulpino, de ſemine lini, rutaceo, de caſtoreo, & de euphorbio, & ſimilibus eſt optima: Admouere etiam parti conuulſæ pulmones arietum, aut animalia parua bruta recẽs per dorſum inciſa eſt quoque optimum remedium ad reſoluendum, vt ſunt pulli gallinacei, columborũ, parui canes, & catuli. Cõfert quoque manum, aut partem conuulſam in bouem, aut aliud animal recens cæſum immittere, & ibi, dum caleſcat, tenere. In vinum nouum feruens immittere manum eſt vtile.

Balnea. Probatiſſima ſunt in hoc morbo balnea, præſertim naturalia, vt ſulphurea, aluminoſa, & ſalſa, aut a nobis parentur ex ſulphure, ſale, alumine, & herbis, & floribus capitalibus incoctis. Suffitus, & vapor prædicti decocti per lapides ignitos in cacabum iniectos, ſi toto corpore, aut parte reſoluta (ſi totum non fuerit) ſub conopæo, ne expiret vapor exceptus maximè conducit: poſt quem aut balnea vnctio melior erit, & validior oleis iam dictis, & hoc vnguento: ℞. olei rutæ, & de lilio an. ℥. j. ß. olei de euphorbio & laurini an. ℥. j. dialtheæ compoſ. & vnguenti aragon. an. ℥. ß. pulueris caſtorei, & diacymini an. ʒ.j.ß. ceræ. q.ſ. miſce, & fiat vnguentum.

Vnguentum.

Linimentum. Præſtantiſſimũ quoque eſt remedium partes conuulſæ oblinere adipe anſeris pinguis, exenterati, & cati parui minutatim conciſi, & lardo veteri, myrrha, thymo, terebinthina abietis, farti, & conſuti, & toſti. Accipiatur adeps non primus, ſed ſecundus decidens, & diſtillans in vas fere plenum aceto. Poſt perfectam toſturam anſer in paruas partes diuiſus eodem aceto percoquatur, a quo fuit adeps extractus, & alio, ſi non ſufficiat primum vſque ad ſeparationem oſſium, & iterũ colligatur adeps ſupernatãs, qui mixtus cum priori

val

ualentiori reseruetur ad idem hoc, quod supra diximus, efficiendum. Sequens quoque vnguentum est optimum: ℞. olei rutæ, lumbricorum, & de lilio an. ℥. j. ß. olei castorei, & costi an. ℥. j. agrippæ, dialtheæ, & marciaton an. vnciam ß. ceræ quod satis est, misce, & fiat vnguentum: quo pars conuulsa ungatur, & vertebræ, per quas nerui oriuntur illi parti sensum & motum tribuentes, aut ceruix, & tota spina, si fuerit uniuersalis conuulsio. *Vnguentum.*

Sextò, corrigentibus symptomata, pręcipuè dolorem, qui aliquando solet esse tam intensus, & intolerabilis, vt vix æger possit illum ferre. Balneum olei communis est bonũ mediocriter calidum· melius si sit cum decocto seminis lini, fœnugræci, lumbricorum, foliorum maluæ, violarum, & camomillæ: optimum erit balneum ex oleo vulpino, sed hoc maiori prætio emitur. Dolorem hunc lenit oleum rosaceum cũ ouorum vitellis aliquot. Eiusdem, aut maioris etiam facultatis panis calidus est, cùm è furno educitur, cum lacte caprino. Oleorum camomillæ, lumbricorum, & terebinthinæ mixtura pari facultate pollet, aut maiori sæpe. Aliquando præcipue in maximo dolore, & aliis iam expertis est necessarium hoc, aut simile medicamentum narcoticum. ℞. olei rosati ℥. iiij. thebaici ʒ. ß. iusquiami, papaueris albi ana. ʒ. ij. corticum mandragoræ ʒ. j. aceti ʒ. ij. misce, & fiat instar vnguenti. Aut ℞. medullæ panis tritici. p. ij. lactis q. s. vitella ouorum numero iij. opij. ℈. ß. misce, & fiat catapiasma, adde croci in puluerem redacti ʒ. ß. *Symptomatũ correctio per topica.*

Si ex sanguine sit conuulsio, à quo raro dependet, vena secanda est contraria, vt si brachium dextrum conuellatur basilica sinistra, & vicissim: si verò tibia, basilica eiusdẽ partis: si totum, basilica dextra, aut vtraque simul, si sit magna plenitudo. In omni parce sanguis extrahatur, ne vires dissoluantur, quod docet Aetius serm. vj. c. 18. agens de sanguinis missione in resolutione, quę parem exposcit curationem. Oportet autem moderate detrahere sanguinem, ne refrigeretur. *Sanguineæ. Sectio venæ.*

Si sit conuulsio a bile flaua, aut ab atra bile, vacuetur statim, præcedenti tamen iusta concoctione, præcipue quæ gignitur ab atra bile, per propria medicamẽta, de quibus c. ix. *Biliosæ & atrabiliaris.*

Si est ab inanitione & siccitate, curatur humectantibus alimentis, & medicamentis, vt cap. de hectica, lib. 2. longiùs demonstrabitur, videlicet iure gallinarum pinguium, caponum, perdicũ, vituli, arietis, suis teneri, & similium animantium cum herbis, aut rebus humectantibus, vt est cremor hordei. Ius etiam aut aqua testudinum, limacũ, & ranarum *Eius quæ est à siccitate. Victus humectans.*

in

in salubribus aquis degentium confert, lac humanum primò, secundò asininum, tertiò caprinum alimentum salutare est in hac conuulsione. Vinum generosum, dilutum potenter humectat. Balneum ex foliis maluarum, violarum, radicum althææ, caricarum, passularum enucleatarum, capitum & pedum arietinorum est optimum ad humectandum. Partes conuulsæ, & tota spina vngatur hoc vnguento: ♃. oleorum sesamini, amygdalarum dulcium, & violarum an. ℥. ij. mulcilaginis seminis lini, & fœnugræci an. ʒ. j. ß. axungiæ gallinæ ʒ. ij. ceræ, quod satis est, misce, & fiat vnguentum.

Vnguentum.

Eius quæ est ab ictu venenatorum. Si conuulsio est ab ictu animalium venenatorum, extrahe venenum admoto parti affectæ ano galli gallinacei, aut gallinæ glabro, scabiosa pertrita, & cum vitello oui instar cataplasmatis apposita venenum educit, ideóque carbunculis pestiferis imponitur. Cæpe crudum, vel coctum, admotum parti læsæ, eiusdémque succus venenum expellit. Idem efficit theriaca magna applicita (quanquam vtilior est interiùs assumpta) cucurbitula cum scarificatione parti punctæ affixa est adiumento.

Venenum educentia.

Eius quæ est à casu & percussione. Si à casu, aut percussione aliqua conuulsio sequatur, post victum tenuem, & sanguinis missionem, & euacuationẽ per clysteres, parti affectæ, quæ parum emolliant, dolorẽ sedent, & moderatè resoluant, sunt admouenda, vt est hoc: ♃. hordei decorticati, camomillæ, farinæ fœnugręci, foliorum maluarum an. p. ij. omnia decoquantur, & cum oleo camomillæ, rosarum, & terebinthinę fiat cataplasma.

Eius quæ fit ex punctura neruorum. Si ex punctura non penetrãte nerui est, scindatur neruus, aut perforetur: melius enim est viuere parte vna priuata sensu, & motu, quàm mori. Deinde apponantur quæ resoluant, & exsiccent humorem in neruis inculcatũ, & aperiatur vulneris os, vt possit optimè & liberè pus effundi, & ideò oleum pypericum, sulphur, euphorbium cum oleis lumbricorum & rosarum, & pauca terebinthina erit optima mixtura in hac conuulsione.

De conuulsione. CAP. XIIII.

Scholium.

Conuulsio quid. Conuulsio quam Græci.) *Conuulsio est motus deprauatus partium neruosarum, quo versus suum principium retrahuntur. Prima parte huius definitionis communicat conuulsio cum palpitatione, tremore, & aliis motibus deprauatis: reliqua parte ab illis distinguntur. Per partes neruosas cum Gal. 5. lib. aphor. com. 1. intelligim*

Pars neruosa.

...gimus neruos, ligamenta, fibras musculorum, & tendones. Principium ...arum partium varium est, nam principium nerui est cerebrum, aut ...pinalis medulla, ligamenti, os: tendonis, finis musculi: fibrarum muscu...li, eius caput. Harũ partiũ omniũ, aut vnius retractio conuulsio appel...latur. Quod si Gal. aliquãdo Conuulsionem appellat retractionem muscu...lorum versus suum principium, id facit, quia musculus est instrumen...tum motus voluntarii. Aduerte tamen hanc definitionem esse conuulsio...nis, cùm fit, nam conuulsio facta motus est abolitus. Causæ conuulsionis ...sunt, omnia quæ prædictorum corporum longitudinem abbreuiare pos...sunt, quæ ad duo capita reuocat Hippocr. lib. 6. aphor. sent. 29. repletio...nem videlicet, et inanitionem exemplo cordarum vsus. Quod si aliquan...do frigiditatem causam conuulsionis scribat, de causa externa loquitur. Auctor tertiam causam conuulsionis addit consensum aliarum par...tium, decipitur tamen, quia per aliarum partium consensum non fit cõ...uulsio, sed motus conuulsiuus, qui cerebri est affectus, aut principii spinalis medullæ, & non neruorum. Neque etiam sequendus est, cum dicit neruos in conuulsione ab spiritu posse contrahi, nam hæc contra...ctio non perdurat, vt ostendit ea affectio, quam vulgò rampa appella...mus: tum Galenus 2. de caus. symp. ex sententia pneumaticorum loqui...tur. Differentias conuulsionis lege apud auctorem: Difficile tamen a...licui videbitur, conuulsionem ex repletione nerui fieri sine sensus & mo...tus læsione, quia si neruus repletur, non poterit alteratio facultatis per...meare. Respõdeo in conuulsione repleri neruum inæqualiter, ita vt quæ...dam nerui partes liberæ sint, & per ipsas alterationem descendere.

Partium neruosarũ principiũ.

Explicatur Gal.

Causa cõuulsionis.

Auctoris lapsus.

Obiectio.

Conuulsio ex repletione.) *In curatione conuulsionis eius causas aduerte quia ea pro varia causa variatur. Si fiat ab humore pituitoso (ex eo enim vt implurimũ euenire solet) auctor purgat, auertit, & topi...ca adhibet medicamenta, rectè quidem: Omittit tamen vnum remedium maximè necessarium, quod reuellit & euacuat humorem, quod est san...guinis missio. Hæc in principio imperanda est, ita tamen exerceatur, vt non euacues quantum postulat morbus, quia aliquid omittẽdum est pro...pter symptoma, nempe dolorem qui ob vigilias & sudorem vires deii...cit: aduerte etiam sanguinem solum esse mittendum in hoc affectu cum pituita satis insignem quantitatem sanguinis habuerit admixtam. Si à sanguine fiat conuulsio, etiam venam secabis. Conuulsio nunquam à bile ortum habet, quia, vt diximus, tenuis est, & proinde non po...test replere corpora neruosa, ac ideò ne sequaris auctorem. Cùm conuul...sio fiat ab humoribus frigidis, & crassis, aliqui inter quos est Vega, sequuti Cornelium Celsum contendunt, ad eius curationem nobis licere excitare febrem, vt humores attenuati euacuentur, & eorum frigiditas corrigatur. Quam sententiam possumus auctoritatibus corroborare: pri...ma est Hip. qui 4. aph. sen. 57. sic scribit. Qui à conuulsione, id est opistо...tono, & emprostotono, aut distentione neruorum, hoc est tetano tenentur,*

Sanguinis missio.

Lapsus auctoris.

An in cõuulsione liceat nobis excitare febrem.

febr

febre superueniente liberantur. vbi Gal.in commentario, duas (inquit) habet medicamentum intentiones in conuulsione, superfluam soluere humiditatem, & calefacere frigiditatem, quas duas febris complet. Praeterea 2.aphor.sent.26. Febrem (ait) conuulsioni superuenire melius est, quàm contra. Tertiò Hippocrates 6.epid.par.6.sen.7. Si prius (inquit) epilepsia capiantur aliqui, & quartana superueniat liberatur: & quamuis hæc loca videantur ostendere licere nobis in hoc affectu febrem excitare: multò clariùs idem Hippocr.2.epy.sec.5. statim post principium, id visus fuit docere, si puerperis (inquit) conuulsio fiat, ignẽ excitato: ex quo loco multi colligunt non solùm posse nos excitare febrem, sed & putridam, cùm Hipp. semper per ignem intelligat magnam febrem. Cæterum existimo non licere ad curandam conuulsionem febrẽ excitare, quia in ea non possumus deliberare, de quantitate, occasione, & modo vtendi quæ sunt remedii conditores. Rationes propositæ ex auctoritate desumptæ nihil persuadent: nam omnes, quæ in aphorismis & lib.6.epy. habentur, tantum docent, febrem, quæ conuulsionem & epilepsiam sequitur, eas sanare, aut melius esse febrem sequi conuulsionem quàm contra: quia si febris sequitur conuulsionem ex repletione ortam, calore iuuabit. Maiorem vim videtur habere locus qui habetur lib.2.epy. ex quo aliqui ex nomine ignis persuasi, colligunt debere nos magnam febrem, hoc est putrẽ excitare, nam diaria non est magna febris. Hi maximè decipiuntur, non enim est in nostra manu febrem mouere putrem, imò si Hippocratis animus fuit, excitandam esse, febrem, nomine ignis diariam intelligit, si aduertamus dictionem, excitato, quia nos calefacientibus medicamentis & alimentis, solam hanc generare possumus. Et quamuis hoc ita sit, censeo, Hippocratem non voluisse excitare febrem, sed nobis præcepisse, vt medicamentis calidis, ex quibus illa oriri potest, vtamur, quibus curare solemus conuulsionem: vel dicere possumus Hippocratem in epydimiis particularia exempla scribere, non tamen artem vniuersalem constituere: quam cum in aphorismis proposuerit, proinde in ipsis aliter, ac in epydimiis de febre in conuulsione loqui.

De Tremore. CAP. XV.

Descriptio. Remor (vt auctor est Gal.v. de morbo & symptomate) contrarius quidam motus est ex contrariorum in se motuum successione prouentiens. Cùm enim facultas imbecillior reddita membrũ in sublime tollit, ipsa verò grauitas deorsum trahit, pugna quædam fit inter facultatem, & membri grauitatem non permittente facultate deorsum ferri membrum, vt in resolutione membrorum solet, neque grauitate concedente, vt facultas ipsum sublime seruet, vt consueuerat, dum valebat. Itaque vicissim facultas nunc vincitur, nunc vincit, atque hinc nascit

scitur tremor ex duobus ſcilicet motibus cõtrariis compoſitus motus, altero, dum membrum ſurſum à facultate fertur, altero, dum ob grauitatem, & morbum deorſum premitur. Fit autem in vniuerſum tremor ex imbecillitate neruorũ, quod palam ſenectus ipſa (vt Paulus ait) teſtatur, in qua eſt incurabilis tremor, ſpecialiter verò id omne, quod motricem facultatem imbecilliorem reddit, huiuſmodi ſolet ſymptomata inducere: cuiuſmodi eſt frigidius naturæ temperamentum, frigidæ aquæ potus non in tempore ſumptus, pituitoſi humoris abundantia, vini multi, præſertim meracioris immoderatior vſus, ſenectus, & animi affectiones, vt timor. Vnde his, qui per prærupta ingrediũtur, crura tremũt, & qui incurrentem in ſe feram videntes fugiunt, tremuli euadunt, neque nõ toto corpore tremunt, quibus coràm terribili aliquo magiſtratu negotium eſt, quippe loqui iuſſi ne vocem quidem citra tremorem reddere poterunt. Signa ex ægri temperamento, & ſermonibus patebunt: ſi iis enim animum aduertas, proculdubio non ſolùm notas, ſed & cauſas quoque intelliges. *Cauſæ.* *Notæ.*

Tremor curatur abſciſſa cauſa eius: ſed quia fermè ſemper fit à pituita, vt reſolutio, & conuulſio ex plenitudine, superuacaneum eſſet in præſentia eandem rem iterum tractare, poſtquam ſatis abundè cap. duobus præcedentibus de ea dictum eſt, mitioribus tamen remediis indiget hic affectus, quàm reſolutio, & conuulſio ex repletione pituitoſa, quia à minori fit cauſa. *Curatio per remedia mitiora.*

De Ophthalmia. CAP. XVI.

OPhtalmiam medici aliqui duplicem faciunt, veram & non veram: non veram cõturbationem oculi, ſeu vacillationem apellant, & ab externa aliqua occaſione fit, verbi gratia: ſole, igne, fumo, puluere, ictu aliiſque id genus, & a Græcis taraxis dicitur, hoc eſt, lucis perturbatio, vt apud Paulum videre eſt, qui ſic eam nominat, & velut genus quoddã facit eius (quæ vera dicitur) ophtalmiæ. Porro tam facilis curatu hæc eſt, vt vel cognita tantùm cauſa, ac ſeparata diſcutiatur, modò id in principio fiat, alioqui neglecta in veram ſæpe ophtalmiam tranſit. Eſt autem vera appellata ophtalmia, quam Latini lippitudinem nominant, adnatæ membranæ, ſeu (vt barbari dicunt) coniunctiuæ inflammatio. Fit hoc genus morbi (de vltima, quæ dicitur vera loquor) aut ob plenitudinem vniuerſi corporis, ob quam adnata quoque humoribus plena diſtenditur, vel propter *Diuiſio.* *Definitio.* *Cauſæ.*

acrim

acrimoniam humoris in oculum influentis, vel propter craſſorum humorum, aut flatulenti ſpiritus tenſionem.

Notæ. Notæ ſunt adnatæ, rubor, ex oculis lachrymæ manantes, & in maioribus oculi angulis, qui ad naſum ſunt, ſordes quędam aceruatæ, & vniuerſim omnia, quæ in inflammationibus reperiuntur externis: quia perpetuò internas ſequitur febris, ſymptoma neceſſarium: ab hac tamen febris non procreatur, niſi ſit dolor ingẽs, & corpus paratiſſimum ad eam.

Curatio. Curatur vera ophtalmia ſex remediorum generibus, primò, victu refrigerante, vt aëre natura frigido, vel induſtria *Victus.* noſtra ſparſa area aqua, floribus & foliis refrigerantibus: & aere obſcuro, quia lumen reſoluit ſpiritus, humoréſque commouet: & victu tenui, quo partes inanitæ retineant tenacius humores ne ad oculum confluant. Carnes, oua, vinum, quæ ſanguinem augent interdicta ſunt: ſomnus, & quies laudantur: his enim oculus quieſcit, & humores.

Reuulſio. Secundò, auertentibus ſanguinem fluentem, vt ſectione cephalicę eiuſdem partis, ſi nõ fuerit magna plenitudo: tunc enim media, aut iecoraria eſt ſecanda. Si vero in vtroque o- *Sectio venæ.* culo fuerit ophtalmia, vtraque cephalica eſt ſecanda, aut vtraque media. Sanguinis copia, & numerus ſectionis venarum reſpondeat plenitudini, magnitudini morbi, & viribus *Aduerte.* ægri. Sed ſi hæc, aut alia quæuis inflammatio à mẽſibus, aut *Auerſio.* hemorrhoidibus detentis proficiſcatur, vena tibiarum, aut pedum eſt ſecanda. Fit quoque auerſio in hoc morbo per clyſteres parum acres ex caſſia præparata, diacatholicon, & ſimilibus: per frictiones partium extremarum, per ligaturas dolorificas, per cucurbitulas ſine ſcarificatione, & cũ ſcarificatione in ſcapulis, & per fotũ ex aqua calida partium extremarum, & per purgationem hãc, aut ſimilẽ factam medicamentis benignis, & ſalubribus: vt ℞. medullæ caſſię fiſtulæ, recẽs extractę, & medullæ tamarindorum an. ℥.ß. rhabar- *Repellẽtia topica.* bari electi infuſi per noctem in aqua endiuiæ. ʒ.j.ß. ſyr. roſarum ℥.j. aquæ bugloſſæ quod ſufficit, miſce, & fiat potus.

Tertiò, repellentibus materiam fluentem fronti admotis, ſi fluxio fit per venas, & arterias extra cranium, vt ſæpe accidit: quia hęc tunica à pericranio producitur: qualia ſunt aquæ roſarum, plantaginis, portulacæ, ſolani, albumen oui, acetum, cortices granatorum, balauſtiæ, & bolus Armenus præparatus aqua frigida maceratus. Si vero per venas & arterias intra craniũ materia fluat, nocent hæc repellentia ca- *Topica oculis apta.* piti, & fronti admota, cùm materiam verſus neruos opticos impingant: tunc enim naribus & oculis ſunt repellentia ad-

mou

mouenda. Ipsi oculo, aut oculis immittimus sępe aquam rosaceam albumini oui, permixtã, aut lac cum e mamma emulgemus, aut hanc mixturã: ♃. aquæ rosarũ ℥.iiij. collyrij albi rhasis sine opio ʒ.ij. tuthiæ pręparatę ʒ.j. sarcocollæ nutritæ ʒ.ß. misce, & fiat collyriũ, adde corallij rubri præparati ℈.j. mica panis lacte caprino cocta & oculis admota, est etiã optima ad repellendũ, & dolorẽ sedandũ. Sed si his dolor non vincatur, adde emulsionẽ seminis papaueris, & mucaginem psyllij, & in summo dolore sit collyrium albũ rhasis cũ opio: hoc tamen medicamentũ, & simile narcoticum nõ est oculis admouendum, nisi in vehementissimis doloribus, & quando alia mitiora, & securiora nõ sufficiunt, quia spiritus crassos reddũt, & vidẽdi facultatẽ infirmant, lege com.31.6.lib.aph. In maximis tamẽ doloribus, & vigiliis, vbi etiam mors timetur, necessaria sunt hęc medicamenta narcotica. Vide historiam de quadã nobili, cap. de ophtalmia doctoris Gatinarię. *Admonitio.*

Quando dolor est remissior, alia priora absque narcoticis satis sunt, vt in non vera, quę sæpe curatur sola absente causa externa, seu primitiua, & aliis leuioribus, quę superius diximus: vel decocto seminis fœnugræci, & seminis psyllij, aqua rosarum, facto. Pomum quoq; putre coctum cum aqua rosarum, & oculis calẽs admotum, optimum remedium est.

Quarto apparantibus bilem non naturalẽ, & crassam syrupo acetoso. S. & rhodomelle, aut syrupo malorum granatorum, & endiuiæ comp. cum syrupo rosarum, cum aquis fœniculi rosarum, & plantaginis, & similibus. *Pręparatio.*

Quintò, materiam concoctam euacuantibus, vt rhabarbaro, myrobalanis citreis, agarico trochiscato, & pilulis de rhabarbaro, aut aggregatiuis, & aliis pari facultate præditis, vt hoc est: ♃. diacatholicon.ʒ.v. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ʒ.j.ß. electuarij de succo rosarũ ʒ.iij. diaphænicon.ʒ.j.ß. syrupi rosarum ℥.j. decocti florũ cordialium.q.s. misce, & fiat potus. Sanguinis missio ex cephalica eiusdem partis euacuat omnes humores, à parte affecta, & ab aliis proximis. *Purgatio.*

Sextò, reliquias materiæ ex oculo vacuantibus, & resoluentibus: vt admoto decocto seminis fœnugræci, seminis fœniculi, & camomillæ, spongia, aut molli lintheo. Balneum, & vini potus cum Hippocr.6. Aphor. potenter resoluunt. Idem efficit ouum ita coctum, vt cõcretum & induratum sit, oculis impositum. Pari vi pollebit drachma.j. aloes cum vncia j. aquæ fœniculi, si oculo applicentur. Hoc medicamentum oculos roborat, reliquias siccat, & absumit. Idem præ- *Resolutio.* *Topica.* *Corroboratio, & alteratio.*

stat

ſtat ſarcocolla, aqua roſarum, vel potius lacte muliebri nutrita, & ſoluta.

Ophtalmię antiquæ curatio. Si antiqua fuerit ophtalmia, & intermittens præcedenti debita victus ratione, & humoris cõcoctione ſyrupo roſarũ, & rhodomelle, cum aqua, aut decocto ſeminis fœniculi, purgabis ʒ. j. pilularum lucis ma. aut ſine quibus eſſe nolo, aut de agarico ſemel in hebdomada. Iterum purgabis ℈. j. prædictarum, aut ſimilium pilularum: & oculis non ſunt admouenda repellentia intenſe frigida, imò iis ſemper adde parũ *Cautio.* aquæ fœniculi, aut rutæ, ne fiat albugo, aut ſuffuſio oculorũ: hanc tamen & vlcera oculorum gigni prohibet filum collo traiectum per tres digitos ſub nuca, prius tamen apprehende forcipi cutem, donec ſenſus tactus abeat, & poſt acui in- *Ceruix filo traiicitur.* certo filo craſſo facto ex pilis caudæ equinæ, vel (ne tantus dolor excitetur) ſeta, vel lino perforamus, vt in vulnere. Acu ablata filum maneat, quod vlcus diu apertum ſeruet, vt per id puris multitudo euacuetur. Diuitibus aureũ annulũ immittunt, loco fili acu ablata. Quotidie remouent dictum filum, vel annulum, & mane, veſperique tergunt teriam. Hoc *Hiſtoria.* auxilio reuellente & vacuante multis oculi acies ferme amiſſa fuit in priſtinam ſanitatem reſtituta, vt ego ſæpe expertus ſum in pleriſque, & in filio meo nato octo menſes.

De Ophtalmia. CAP. XVI.

Scholium.

Inſtrumẽta animalia communicatã habent facultatem. OPhtalmiam medici.) *Inſtrumenta animalia, 1. de loc. affec. cap. vlt. aliunde, hoc eſt à principio (quod cerebrum eſt) mediо neruo, facultatem accipiunt: proinde euenit, in his aliquando lædi actionem morbo nõ in ipſis, ſed in principio, aut parte, quæ defert facultatem, exiſtente. Præterea in his inſtrumentis vna pars ſimilaris eſt, quæ operatur, reliquæ verò ei præbent vſum, & ideo in a-* *Vna pars ſimilaris agit in inſtrumento.* *ctione eorum læſa, morbus aut erit in parte, quæ operatur, aut in aliis. Quod in oculo verum eſſe deprehẽdes, hic enim à cerebro per neruum opticum facultatem accipit, pars autem quæ in ipſo videt, eſt tunica aracnoides, vnà cum humore criſtallino, reliquæ oculi partes ei prebent v-* *Viſionis inſtrumentum.* *ſum. Dices nonne Gal. humorem Criſtallinum, viſionis inſtrumẽtum appellat? Reſpondeo, nomine humoris criſtallini Galenum, etiam membranã intelligere, vt latè in libris de ſymptomate & morbo explicatum* *Ophtalmia quid.* *habeo. Oculi actio (quæ viſio eſt) inter alios morbos ſolet lædi ab ophtalmia, quam Latini lippitudinem appellant, hæc nihil aliud eſt quàm in-* *Cauſa ophtalmiæ.* *flammatio adnatæ membranæ: nomine inflammationis intelligentes tumorem præter naturam, qui in hac membrana, ob multas, quas habet venas, ſolet accidere. Cauſa ophtalmiæ aut eſt externa, aut interna: Ex-*

ter

na sol, fumus, & alia quæ dolorem, aut calorem in oculo excitando
xionem mouent. Interna causa est fluxio sanguinis, quæ fit à plenitu-
e corporis, aut venarum capitis, aut ab humoris acris fluxione. Qua
parte nobis non placet sententia Montani & Iacotii, existimantium Montanus
talmiam fieri etiam per essentiam sensim collecto excremento in mem et Iacotius
na adnata: nam ex Galeno, ex his excrementis sensim collectis fit a- errant.
tima & non tumor, qui ex eius sententia semper fluxionem sequitur.
le etiam multi ophtalmiam à flatu fieri sentiunt, hic enim benè pote-
ob tensionem dolorem generare, non autem ophtalmiam, quæ est in-
mmatio. Præterea sententia auctoris, qua diuidit ophtalmiam in ve- Auctoris
, & non veram, sequenda non est: quia à quacumque causa fiat lapsus.
talmia, est dictæ membranæ inflammatio. Altomarius ophtalmiam
rbum compositum ex intemperie, tumore, & soluta continuitate, ap- Altomari⁹
lare solet. Decipitur tamen, quia tumor, si non lædit actionem, non erit decipitur.
rbus, sed symptoma, sicut & soluta vnitas. Est ergo ophtalmia intem-
ies membranæ adnatæ, cum fluxione humoris, quæ si actionem vitiat
ectum generando in humore cristallino, erit causa morbi, aliter verò
rbus. Tumor & soluta vnitas symptomata sunt, quæ ad intemperiem
n affluxu sequuntur, sicut & dolor, qui in hac parte membranosa, ac practicorũ
inde multum sensili ita maximus aliquando esse solet, vt ad se cura- error circa
em attrahat, cum fiat causa augens affectum, nempe tumorem. missionem
Secundo auertentibus sanguinem fluentem.) Auctor et alii sanguinis.
ctici in ophtalmia, si plethora sit in corpore, secant basilicam: si verò
pressio mẽsium, secant venam pedis. Qui quantùm errent intelliget,
ex Galen. didicit, reuulsionem faciendam esse ex parte, ad quam fluit An in prin
mor, & ex vena, quæ cum loco affecto se aperit. Secanda ergo erit ob cipio oph-
tas causas in hoc affectu cephalica eiusdem partis, quæ citò & mul- talmiæ li-
 euacuat ex oculo affecto. Purgatione etiam auctor in principio re- ceat pur-
lit, sequutus fortasse Gale. qui 13. metho. cap. 11. phlegmonem oculi in- gare.
entem sola purgatione vno die se curasse scribit. Hoc poterimus refel-
, eo quòd humor in ophtalmia non turgeat, tùm quia in principio in-
mmationis, non solùm reuellere, sed ex parte affecta debemus eua-
re, quod non poterit præstare medicamentum purgans. Aliqui re-
ndent verum esse in ophtalmia solum in principio sanguinem esse mit
dum, aliquando tamen, cùm vires non sufficiunt ad eam euacuatio-
, posse nos purgare, cùm purgatio minores postulet vires, quàm san-
nis missio, atque hoc considerando Gal. 13. metho. faciendo id, quod po-
, purgasse. Alii satisfaciunt, contendentes etiam in principio ophtal-
e semper esse secandam venam, neque id violasse Gal. 13. method. nam
non purgauit in tumore præter naturam, sed in phlegmone oculi, hoc
ardore, id enim existimant intelligere Galenum per phlegmonem.
rum sententia nobis non placet, quia non semper in principio ophtal-
æ debemus sanguinem mittere, licet enim aliquando purgare, vt si

fiat ophtalmia à bile, de qua loquitur Gal. 13 method. tunc enim purgatione vtemur, qua ex venis euacuantes bilem, reuellimus à loco affecto.

Obiectio. Dices est inflammatio, debemus ergo ex parte euacuare? Respondeo, hanc inflammationem esse exiguam, & ex humore tenui factam, qui citò exhalat, ac proinde nō egere euacuatione, quæ fit per sanguinis missionem, verum est posse sanguinem mittere, si sanguis sit prauus. Obiicies iterū, humor est firmatus, debet ergo prius concoqui, & postea euacuari: respondeo, hoc intelligendum esse in morbis venarum, & non in aliis.

Repellentia in principio ophtalmiæ. Tertiò repellentibus.) In principio ophtalmiæ cum humor extra venas fluxerit, opus est ipsum ex ea parte euacuare, non calidis, quia attrahent humorem, sed repellentibus, quæ adstringentia sunt. Deliberare autem debemus de his inter alia naturam partis considerantes: hæc enim cum sit membrana, ac proinde multum sensilis, non feret medicamenta multum frigida, & adstringentia: quia ipsam contrahent, et exasperabunt. Applicabimus ergo oculis, & non naribus, vt male vult auctor, ea quæ moderatè repercutiunt, qualia sunt rosa, & albumen oui confractum. Supra frontem tamen bene possumus, valide repellentibus vti, albumine oui cum aceto, bolo armeno, aut sanguine draconis. Præterea cum inflammatio sit in parte, quæ non tegitur cute dura & crassa, semper ex ipsa aliqua humoris portio resudat, & ideò cum repellentibus digerentia semper miscere oportebit: huiusmodi sunt, collyrium album, Rhasis sine opio cum aqua rosacea, aut plantaginis. Applica autem medicamēta oculis instillando ipsa, aut pannum lineum, vel tenuem stupam madefac, & sic vtere, dummodò non permittas ea exsiccari, aut calefieri: instillamus, aut lineo panno vtimur, quia pars non potest ferre grauia & ponderosa medicamenta, in qua re auctor errat simul cum aliis, micam panis, aut pomum applicans: non sinimus ea exsiccari, quia adhærebit, & deinde extrahetur cum dolore, à quo augebitur affectus: non sinimus calefieri, ne attrahant.

Extergentia semper in ophtalmia sunt vtilia.

Quomodo applicandum medicamentum.

Dolor in ophtalmia. Dolor in hoc affectu ob vehemētiam, aliquando ad se attrahit curationem, quo tempore vtere opiatis medicamentis, collyrio albo rhasis, cum opio, aut oui albumine agitato cum decocto papaueris albi. Rarissimè tamen contingit, vt ad hæc veniamus medicamenta, quæ visum hebetant, quia rarò talis contingit dolor.

In augmento. In augmento morbi repellentia cum digerentibus misce his, ita tamen vt repellentium facultas vincat, quia fluxio augetur. Coque ergo mirthos, aut rosas cum semine lini: aut fœnugræcum cum aqua plantaginis, aut (quod est elegantissimum remedium) albumen oui, & aquam rosaceam cum pauco vino miscebis.

In statu. In statu æqualiter miscenda sunt digerentia & repellentia.

Quartò, apparantibus bilem.) Bilem præparat, et purgat, quasi ophtalmia à solà bile oriatur, & non à sanguine optimo, melancholico etiam, aut pituitoso. Dices, est ne purgandum in hoc affectu? Respondeo, purgandum esse sine aliqua præparatione in principio, si ophtalmia à bile

fiat: at si ab humore crasso eueniat, apparentibus signis concoctionis purgabimus ipsum.

Sextò reliquias materiæ.) *In declinatione cum nil fluat ad oculos, digerentibus solis euacuanda est materia.* *In declinatione.*

Si antiqua fuerit ophtalmia.) *In antiqua ophtalmia filo per collum traiecto sub nuca vtitur, de quo remedio hoc modo deliberabis. In antiqua ophtalmia fluxio perseuerat, hæc reuelli debet euacuatione aliqua: & cum sanguinis missio, purgatio, inædia, cucurbitulæ, & aliæ similes non prosint: deueniendum ergo erit ad duo remedia, quorum vnum cauterium, & alterum filum per collum traiectum: & cum cauterium multum dolorem inferat, & vlcus ex ipso relictum non ita facilè possit apertum seruari, proinde ad filum deuenimus: atque hæc est qualitatis deliberatio. Quantitatem colligimus ex vlcere, quod magnum non debet fieri: occasionem ex euacuationibus totius corporis præcedentibus: modum vtendi ex loco affecto, qui cum sit oculus, vt ab eo reuellamus, & euacuemus, parti contrariæ, et proximæ remedium applicamus, qualis est ceruicis superior pars. Remedia in ophtalmia supradicta notar significare visus fuit Hip. 6. aph. sent. 31. vbi sic scribit: dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Si non sit plethora, & dolor fiat à sanguine crasso venas adnatæ membranæ replente, à vini potione soluitur: quia humorem fundit humorem, & suo motu ipsum educit, quod idem 7. aphor. com. 48. habet Galen. Si dolor à bile acri oriatur, dummodò absit plethora, balneum vtile est, quia ab eo bilis acrimonia temperatur. Si ophtalmia sit in declinatione, cum ad partem affectam nil influat, fomento calido, quod humorem dissipat, vti oportebit: sicut venæ sectione in principio, & purgatione in principio, aut postea, vt supra docuimus.* *Antiqua ophtalmia. Deliberatio remedii* *explicatur aph. Hipp. 31. lib. 6.*

De imbecillo aspectu. CAP. XIX.

OCulorum visus, vt aliarum partium operatio, tripliciter læditur (autore Gal. cap. 80. artis medicinalis) aut quia vix, aut quia vitiose, aut quia nullo modo cernimus: de vltimis duobus in præsentia non agimus, cùm de iis in sequentibus capitibus, & aliis locis verba facturi simus. De prima igitur læsione hoc loco sermonem instituimus, quæ est affectio oculorum, qua minus æger videt. Cuius variæ sunt causæ externæ, & internæ iuxta illud carmen: *Descriptio causæ.*

Allia, vina, venus, puluis, ventus, faba, fumus,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Ex his, aut aliis fit hic affectus, aut per consensum totius, vt in hectica, aut aliarum partium, de quibus suis locis, vel oculis primariò affectis. Quorum omnium causæ, & notæ *Notæ.*

ſatis ex ægri dictis, & per ſe patebunt.

Curatio. Quando vitium proprium eſt in oculo ab humore largiori, curatur quinque generibus remediorum: primò, victu tenui exſiccante, dum modò ſit cibus facilis concoctu, obſeruetúrque ordo traditus à Gal. in lib. de alimentorum facultatibus, & de ſanitate tuenda, circa ordiné, horam, quantitatem, & qualitatem ciborum. A cibo comedenda ſunt, quæ vapores prohibent ad caput ferri, vt panis toſtus, coriander toſtus: aut conditus, caro cydoniorum, vel ipſa cydonia toſta, aut pyra, addendo parum ſacchari, & ſeminis fœniculi, hoc enim oculos roborat, vt in ſerpentibus, & buffonibus experientia demonſtrat. Rapæ ſi bene concoquantur, ſua proprietate viſum roborant. Viperarum carnes benè apparatæ ſimiliter aciem oculorum confirmant. Eius præparatio cap. de elephantiaſi demonſtratur. Auis pica, & hepar hirci tota ſubſtantia corroborant aſpectum. Similiter & lentium frequens vſus, ſi ab humiditate naſcatur imbecilitas. Quæ vero huic affectui maxime nocent, ſunt cruditas, coitus immodicus, & ſomnus diurnus.

Victus.

Vis raparum.

Noxia oculis.

Præparatio. Secundò, apparantibus materiam, primò melle roſato colato, & oximelite. S. cum aquis aut decocto fœniculi, hyſſopi, ſaluiæ, & ſimilibus. Secundo ſyrupo de hyſſopo, de ſtæchade, oximelle compoſ. cum decocto, aut aquis ſuperius dictis, & ſimilibus.

Purgatio. Tertio, materiam concoctam vacuantibus, primùm pilulis ex Hiera. S. elephanginis, maſtichinis, agarico trochiſcato, aut Hiera. S. Secundo pilulis de agarico, ſine quibus eſſe nolo, & lucis. m. Vltimò ſi opus fuerit valentibus pilulis cochiis, aut fœtidis. Doſis omnium horum medicamentorum ex dictis primo capite, & ex doctrina Meſ. & Nicolai in eorum antidotariis eſt ſatis cognita.

Auerſio. Quartò auertentibus ad infernas partes, aut poſteriores, vt clyſteribus, glandibus, ligaturis brachiorum, & crurum frictionibus, fomento, & lotione ex decocto rerum capitalium, multo pexu verſus occipitium reuerſi capitis, apophlegmatiſmis, errhinis, cauterio poſt aures aut in coronali commiſſura, vel filo collo affixo, de quo dictum eſt in fine 16. cap.

Roboratio, & reſolutio. Quintò, roborantibus partem affectam, & reſoluentibus reliquias materiæ: vt nuce muſcata quotidie ſumpta viſus recuperatur: myrobalani quoque cepulæ, ſi duæ bis in hebdomada, aut ter ſumantur, viſum reficiunt. Idem præſtant acorus conditus, theriaca magna, mithridatum, diamuſcus,

&

pliris arcoticon, si multis diebus in quantitate ʒ.j. vsque ad ʒ.ij.sumat ęger. Hoc quoque auxilium valide visum corroborat: ℞.succi fœniculi depurati ℥.vj.succi rutæ depurati ℥.iij. mellis ℥.j.sacchari ℥.ß. foliorum auri num.iij.misce, & per duos, aut tres dies æstatis insolentur omnia, facta sæpe permutatione ab vno vase in aliud, vt omne excrementum abiiciatur. Eandem, & maiorem habet vim hæc aqua oculis sæpe admota: ℞.chelidoniæ fœniculi, rutæ, sileris montani, euphragiæ, verbenæ, rosarum rubrarum an. lib. ß. pulueris gariophyllorum, & piperis an.℥.ij.ex his fiat aqua per distillationem instrumento vitreo & igne pauco. Puluis auis picæ, si oculis admoueatur, ipsos vehementer iuuat. Idem pręstat succus, aut puluis hepatis hircini assi: cui si addas parum pulueris gariophyllorum, & piperis erit efficacior. Hoc medicamentum visum maxime confirmat: ℞. tuthiæ Alexandrinæ quinquies incensæ, & extinctæ vrina puerorum, & iterum toties incensæ & extinctæ aqua rosarum ℥. ß. balsami optimi ℥.iij.vini albi odoriferi ℥.j.misce. Serpentes nemorales abscissis capitibus, & caudis, si coquantur vino albo, & fœniculo, donec caro ab ossibus separetur, visum miris modis tuentur. Hoc medicamentum est omnium in hac re nobilissimum: ℞.sileris montani, maioranæ, euphragiæ, rutæ, chelidoniæ fœniculi, an.℥.iij.zinziberis, spicæ, piperis longi, gariophyllorum, tuthiæ incensæ & post restinctæ, vt diximus sarcocollæ nutritę lacte asinæ, ligni aloes an.℥.1.fellis vnius anguillæ, & vnius accipitris, & vnius hirci montani, si possimus nancisci, balsami ℥.ß.mellis rosati colati ℥.iij. Omnia simul mixta, & redacta in puluerem, quæ possunt redigi, vase vitreo, benę obturato insolentur in æstate per xl.dies, & in hyeme sub stercore quolibet die bis, vel ter agitetur illud vas, postea conseruetur liquor vase vitreo, qui oculis admotus sæpe visum corroborat, & auget etiam. In senibus tantam vim habet hoc medicamentum, vt aliquibus visum sit nullum medicamentum huic, simile, aut par hactenus extitisse, quorum summam veritatem ego felicissimo successu sæpe expertus sum.

Acuentia visum.

Medicamētū nobile.

De imbecillo aspectu. CAP. XVII.

Scholium.

Culorum visus.) *Confuse certe procedit auctor in hoc cap. quod intelliges, si legas cap.2.de cau.symp.vbi inquirit Galen. causas læsæ visionis. Si ergo recte voluerimus curare, hoc mo-*

Practicorũ error. *do procedẽdum erit. Imbecillus aspectus est symptoma, morbus ad quem sequitur, aut est intemperies, aut morbus instrumẽtarius, aut cõmunis, qui soluta vnitas dicitur: morbo intellecto contrariis ipsum curabimus. Præterea quæ multi ex practicis scribunt de medicamentis tota substãtia corroborantibus affectum, qualia sunt auis pica, hepar hirci, rapæ, & similia, falsa sunt, & fictitia: quia morbi actionem videndi hebetantes manifesti sunt, ac proinde contrariis medicamentis, etiam auferendi. Neque obiiciat fœniculum. Hoc enim caliditate sua digerendo humiditatem confert: qua eadem ratione opus erit curare affectum, de quo loquitur auctor in hoc capite, & similiter omittere aurũ, hirci hepar, tuthiam incensam & extinctam in vrina pueri, & alias compositiones ab ipso propositas, cum aliqua inutilia, & multa simplicia vnius facultatis cõtineant, quod maximum vitium est.*

De curatione albuginis oculorum.

CAPVT XVIII.

Diuisio. ALbuginum oculorum duæ sunt differẽtiæ, quædam enim in summa corneæ superficie cõsistunt, & Græcis nephelia, atque vlæ, Latinis verò nubeculæ, caligineſque & tenues albugines nominantur: quæ verò in interiori parte sunt, & vt Paulus ait, alterius radices egerunt, hæ leucomata Græcis, Latinis albugines crassæ dicuntur.

Descriptio. Vtraque autem, cicatrices sunt, ac maculæ in cornea post vulnerum curationes relictæ: sic autem appellantur, quod oui albumen referant: omnes enim cicatrices (autore Aetio) in nigro oculo candidæ videntur: densata enim cornea tunica subiectus cæruleus color non amplius pellucet. Eminentes pręcipuè albescunt, planæ minùs candicãt, cauiores parti nigræ oculorum quodammodo assimulantur. Hæc Aetius. Morbus intuenti patet non est igitur opus signis.

Causæ. *Curatio.* Albugo in senibus est incurabilis, præsertim antiqua, in iuuenibus difficilis curatu, in pueris & infantibus facilior, semper tamen est similis curatio præcedenti, in victus ratione, vacuatione auertẽtibus, præsertim per filum, de quo cap. 16. His omnibus iam factis, & admotis oculis medicamentis dictis in quinto genere auxiliorum præcedentis capitis,

Fotus. præter illa, frequens fotus ex decocto seminis fœniculi, fœnugræci, camomillæ, rutæ & raparum est vtilis, & necessarius: post quem potentius medicamenta poterũt albuginem

Abstergẽtia. dissipare, & omnino abstergere. Mel, & eius aqua bene eam tollit, similiter & aqua distillationis ex rhodomelle. Puluis sacchari candi habet eandem vim, & maiorem, si addas parum

rum

...m pulueris ossis sepiæ. Sequens aqua optima est in hoc, & ...me in meo filio probata, qui natus erat octo menses: ♃. fœ...culi m.ij. rutæ chelidoniæ an.m.j. mellis optimi ℥.iij. sac...hari candi, & rhodomellis an. ℥.j. tuthiæ Alexandrinæ, & ...rcocollæ nutritæ an.ʒ. ij. vini albi optimi cochlearia duo, ...isce, & fiat ex his aqua per distillationem igne pauco. *Aqua probata.*

De suffusione. CAP. XIX.

QVod Latinis suffusio sonat, hoc Grecis hypochyma, & hypochysis, barbaris verò cataracta dicitur, & nihil aliud est, quàm frigidi, crassi, & lenti humoris, ...c glaciei instar cōgelati inter ceratoidē tunicam, id est, cor...eam & crystaloidem, seu mauis humorem tenuem effusio. ...ausæ iam dictę sunt, nempe humores crassi per nimias cru...itates iuxta pupillam inter corneam, & crystalloidem acer...ati: præter hæc etiam violentus vomitus, & ictus, & ventri...uli affectiones. Notæ ab Aetio hæ referuntur. Inchoante ...uffusione pusilli culices, & caliginosa quædam corpuscula ...ssiduè oculis occursare solēt quibusdam veluti lanarum fi...amenta, & telæ araneorum, quibusdam circa lucernas cir...culi offeruntur: quæ cùm apparere incipiunt, pupilla minus accuratè spectantibus interdum pura videtur, interdum colorem pelagi præ se ferre. Sed increscente ægritudine accidentia quoque increbrescunt, quæ vbi ad summum peruenerint ægri excæcantur, & pupilla ad candidum colorem sine vllo penitus splendore mutatur. Quamuis in variis suffusionibus varij colores conspici soleant: quædam enim aeris colorem, quædam vitri imitatur, quædam subalbescit, quędam ad cæruleum vergit, quædam glaucescit, quædam insanabilis est: hæc Aetius. Porrò tunc cognoscitur, num sanabilis sit suffusio, quoties altero oculo clauso pupilla eius oculi, in quo est suffusio, & clarior apparet, & dilatatur, vt docet Galen. 4. de morbo & symptomate, cap. 2. Si culpa neutrius oculi accidat suffusio, in vtroq; oculo, & non in altero tantùm, id fit, & per interualla quoque, & prius aliquid in ventriculo pręsentitur. *Definitio.* *Signa.* *Curatio.*

Suffusio curatur quinque remediorum generibus, quemadmodum imbecilla visio, & albugo, sed valentioribus. Quę absoluta est, & confirmata, accuratur: eget tamē viro docto, & probato: si verò absoluta nondum fuerit, curatur primò victu calido, & sicco (quia materia est vaporosa, & aquosa) de quo diximus cap. 16. Sed si aer conueniens desit, vt in hyeme, arte oportet moliri, igne, scilicet, & suffitu. Abstinentia *Victus.*

quoque, & ieiunium huic morbo diuturno plurimùm est salubre. Cœna sit leuis, si semel comedisse his non sufficit, vino, iusculis, & pituitosis alimentis minime vtendum est: semper enim sunt eligenda calida & sicca.

Præparatio, & vacuatio. Secundo & tertio concoquentibus materiam aquosam, & vacuantibus per ea, quæ diximus cap. 10. & alia similia, sed toties est coquenda materia, & vacuanda, donec in totũ sit affectus curatus, non solum semel, sed bis, ter, quater.

Auersio. Quartò, auertentibus, vt acribus clysteribus, balanis, frictionibus, fotibus partium extremarum, & aliis omnibus, de quibus dictum est satis, cap. 16.

Resolutio. Quintò, resoluentibus, & dissipantibus reliquias materiæ primo, interius sumptis, vt ʒ.j. theriacæ magnæ, aut mithridati, aut ij.ʒ. diamuscі dulcis multis diebus cum syrupo, aut aqua capitali sumptis tempore capiendi somni, vt cum sibi vapore eorum vis rapiatur in cerebrum. Si sæpe accipiantur ℥.ij. confectionis Hamec Mesp. cap. de imbecillitate visus valenter & optime dissipabitur materia. Admouenda sunt oculis aliqua præter dicta duobus superioribus capitibus, quæ possint resoluere, & tergere maculã, albuginẽ & suffusionem non confirmatam: semper tamen optima præcedat corporis euacuatio, alias fieret attractio vaporis, & aquæ ad oculos.

Tergentia. Inter ea quæ potenter omnem albuginem, & suffusionẽ non confirmatam tergunt, est sagapenum mixtum aqua fœniculi, & aqua mellis, & saccharo concreto. Idem præstat puluis capitum hirundinum, si cum aqua destillationis vrinæ puerorum, & fœniculi oculis sæpe admoueatur, post hæc valentiora conferunt, vt sunt genera fellis: sed prius oportet experiri ante dicta, & aqua destillationis corticum fabarum. Hęc

Aqua efficacissima. quoque aqua est optima, & efficacissima, ℞. vini albi ℥. iij. succi fœniculi sine sedimento ℥.ij. camphoræ ʒ.j. tuthię Alexãdrinæ ʒ.j.ß. zinziberis ʒ.ß. mellis ℥.iiij, omnia simul in vase æneo ix. diebus in vmbra conseruentur, postea per filtrum fiat distilatio, cuius aquę duę guttæ mane, & sero oculis instillentur: vltimò verò, & cum alia non sufficiant, sunt admouenda fella, priùs mitiora, videlicet piscium, suum, agnorũ, gallinarum, & perdicum: deinde acriora, vt accipitris, falco-

Curatio. num, & aquilæ. Vltimò verò est admouẽdum fel viperæ: sed quia est venenosum, eo non esse vtendum censeo, sed in eius vsu oportet os plenum esse aqua, & theriaca magna, ne aliquid venenosum, in ventriculum, aut thoracem descendat: fel tamen tauri, & apri est viperæ tutiùs & satis potens.

De

De suffusione. CAP. XIX.

Scholium.

QVod Latinis suffusio.) *Suffusio non est morbus in via, vt voluit Vega: quia nullam obstruit cauitatem. Sed ex Galeno est morbus in numero addito: est enim in oculo additus humor ad eius actionem non necessarius, imò eam impediens. Hic humor, concretus in humore aqueo continetur, prohibens quo minus species rerũ [...]sarum ad humorem cristallinum perueniant. Vel quod verius appa[...]t, est ipsemet humor aqueus concretus ex alimento crasso, à quo nutri[...]r. Causa istius morbi, est affluxus crassi humoris, qui vel à capite pro[...]nit, præsertim si imbecillitatem habuerit natiuam à frigiditate sola, [...]t cum humiditate coniuncta, pendentem: vel à toto corpore, cùm ob pra[...]m victus rationem humor crassus augetur. Solet curari suffusio, si in[...]piat (quia inueterata solam acum postulat) considerãtes fluxionis cau[...]m, si à capite fluat humor, eius intẽperiem corrigemus, euacuato prius [...]more purganti medicamento: si à toto corpore fluat, sanguinem mitte[...]us, ob sanguinem prauum, & deinde purgabimus, & vltimò ad To[...]ca deueniemus, quæ sensim digerant humorem in oculo cõcretum: qua[...]t sunt decoctum fœniculi in vino albo, aqua etiam chelidonii, aut fœni[...]li, aut rutæ, cum tuthia & similia. Hæc curatio communiter solet exer[...]ri. Si tamen voluerimus rem penitiùs considerare, intelligemus, hanc [...]on esse optimam curationem, quia suffusio incipiens, vt experientia lon[...]a docere tibi poterit, nunquam dictis medicamentis curatur, quia hu[...]or sub membranis inclusus ea contemnit. Meliùs ergo erit omittere su[...]radictam curationem: quæ impedit perfectam humoris concretionem, [...] hoc nomine veram curationem: quæ exercebitur, si statim vtamur, ex[...]emitatibus animalium, eorundem cerebris, & alio victu incrassante, [...] humor concrescat, & durior fiat: & hac ratione possit acu, à pupillæ [...]gione in oculi angulum mutari, atque hæc est curatio eius suffusionis, [...]uæ proprius est affectus.*

Quid suffusio. *Causa suffusionis.* *Curatio.* *Refutatur prædicta curatio.*

De dolore aurium. CAP. XX.

AVres perinde, ac aliæ quoque partes nostri corporis dolore infestantur, & vehementi, plurimo enim sensu pollent. Dolent autem nonnunquam propter [c]ausas externas, cuiusmodi sunt refrigeratio in peregrina[ti]one à ventis frigidis proueniens: interdum propter intro[m]issum humorem in balneis aquarum frigidarum, aut insi[g]ni aliqua qualitate præditarum. Oritur etiam & ex cau[s]a calida, à quacunque occasione accidat, vt sole, igne, ven[t]o, balneis, atque aliis id genus. Præterea & ex ictu, vulnere, [c]ontusione, acri aliquo medicamẽto, aut vermi in aurem ingres

Dolor quid sit ex lib. de sympto. causis. *Causæ.*

gresso. Internæ quoque causæ multæ sunt, vt intemperies aliqua, aut nuda, aut cum humoris affluxu, inflammatio, flatulentus spiritus, vlcus, ac vermes intra aures geniti. Signa causarum externarum ex ægri sermonibus colligi possunt.

Notæ.

Internarum verò notas sic exquires: si nuda fuerit intemperies, nulla adest grauitas, sed si calida fuerit, ardor, & maius acumen doloris: si frigida, obtusior quodammodo dolor est, & frigus sentitur. Idem de reliquis est iudicandum. Si verò prçter qualitatem humor quoque infestat, prçter iam dicta grauitas inest, ac pondus quoddam. Omni autem intemperiei, seu nuda fuerit, seu cum humore, hoc est commune, vt à similibus lædatur, iuuetur autē moderato contrariorum vsu. Si sit inflammatio, adest febris, grauitas, pulsatio, & dolor intolerabilis: si flatulentus spiritus, tentio, & tinnitus in aure sentiuntur: si vermes, interiorem motum quendam æger sentit, & in splēdido aliquo loco cerni possunt, vel ex iis aliquis foras prodit. Si vlcus, pus inde promanat.

Curatio si ab intemperie calida.

Curatur quinque remediorum generibus, primò, victu tenui, & refrigerante: quare a carnibus & vino abstinendum est. Sit eorum cibus lac amygdalarum, cremor hordei, lentes, cichorea, lactuca, pyra, & mala cydonia assa, & potus aqua hordei.

Reuulsio.

Secundò, auertentibus secta vena humerali eiusdem partis, si non fuerit plenitudo: vel media, existente plenitudine. Mittatur sanguis respondens dolori, & plenitudini semel, bis, & ter, si opus fuerit. Si ætas, & vires non ferant sanguinis missionem per sectionem venæ, per cucurbitulas, & scarificationes inter scapulas sanguis extrahatur, fiátque debita reuulsio. Clysteres refrigerantes, & parum acres, cucurbitulæ, ligaturæ, & frictiones partium extremarum, & fotus quoque auertunt, & maxime conferunt. Vacuatio per medicamenta benigna similiter auertit, & est necessaria, vt per hoc, aut simile, ℞. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ʒ.j.ß. medullæ cassiæ fistularis recens extractæ ʒ.vj. syrupi violarum ℥.j. aquæ buglossæ q.s. misce, & fiat potus. Si magis amat pilulas (quamuis vtilior sit potus) ʒ.j. pilularum de rhabarbaro fieri potest euacuatio, aut aliis pilulis, quæ bilem purgant.

Auersio.

Purgatio.

Topica repellentia.

Tertiò, repellētibus, vt in oxyrhodino, aut lacte humano, vel caprino, vel ouino. Hæc, & similia parum calida sunt auribus instillanda. Aut oleo de portulaca, aut violato, aut de nenuphare, aut de papauere. Oleum rosaceum & terebinthina simul mixta dolorem aurium tollunt, & repellunt, si

ol

oleum rosaceum sit in magna quantitate, & terebinthina in parua. Sed si dolor fuerit vehemēs (qui autore Galeno com. 18. primi præsagiorum facultates destruit) ad se trahit curationem, egétque narcoticis medicamentis, quæ non abscissa causa ipsum dolorem curant. De his Galenus 3. de compositione medicamentorum secundum locos satis abunde: inter alia tamen laudat mixturam ex lacte humano cum albumine oui, & pauco opio: laudat quoque Galenus castoreum cum opio æquo pondere vtrunque, aut si dupla portio castorei: vel vicissim, si maior & vehementior fuerit dolor. Hæc mixtura est etiam optima in hoc genere: ℞. micæ panis, aut farinæ hordei lib. ß. sapæ, quod sufficit, misce, & fiat cataplasma: adde castorei ℥. ß. opij & croci an. ʒ. ij. Hęc tamen narcotica non sunt admouenda, nisi cum alia non possunt curare, aut in maximis doloribus aliis non conferentibus. *Symptomatis curatio.* *Curatio.*

Quartò, dissipantibus, & resoluentibus reliquias materiæ, vt oleo lumbricorum, camomillę, amygdalarū dulcium, sesamino, terebinthina sola, & decocto camomillæ, fœnugræci, & seminis lini, altheæ, & similibus. *Resolutio.*

Quintò, frigidis sanantibus intemperiem calidam in auribus relictam, qualia sunt oxyrhodinum, & alia dicta tertio genere, & oleum rosaceum cum mucagine seminis psyllij. *Alteratio.*

Si inflammatio in suppurationem terminetur (quod per doloris, & febris remissionem post augmentum cognoscitur) pus per incisionem instrumento ferreo factā extrahendum est, aut vocibus, & sternutamentis, aut medicamentis parum acribus, si non appareat pars suppurata: deinde abstergentibus, & mundantibus, & postremò glutinantibus, & exsiccantibus curabitur. In his tamen consule chirurgum doctum.

Dolor ab intemperie frigida, præcedēti debita vacuatione: si fuerit cum materia, curabitur oleo camomillæ, nardino, ex lilio, laurino, rutaceo, & costino, cæpe tostū etiam curat illum dolorem. Succus rutæ cum sanguine anguillæ statim mitigat omnem aurium dolorem. Succus roris marini cū oleo rosaceo, & sapone Gallico vetustissimos aurium dolores curat: adeps pulmonis vulpis auribus admotus, est optimum præsidium in dolore aurium. Idem præstat spolium serpentis decoctum oleo, aut succo conuenienti calido, aut frigido habita ratione causæ: pili Naqueræ facultate præditi sunt à tota substantia curandi omnem aurium dolorem. *Si à frigore sit.* *Topica sedantia dolorem.* *Pili Naqueræ.*

De

De dolore aurium. CAP. XX.

Scholium.

Dolor auris.

Vres perinde.) *Dolor auris symptoma est. Morbus ad quem sequitur, est soluta vnitas, aut manifesta, quæ fit ab ictu, cõtusione, & aliis, aut occulta, quæ ab intemperie calida, vel frigida, aut à re distendente prouenit.*

Curatur quinque remediorum.) *In hoc capite relictis aliis causis solum curat auctor dolorem à phlegmone ortum, vbi significare voluit phlegmonem sola caliditate dolorem generare, cum reuera tẽsionem in ea considerare debuisset.*

Secundò, auertentibus.) *Semper secanda est cephalica, ob causam multoties repetitã. Quòd si in venis sit cacochimia, purgabis etiam non cassia, & rhabarbaro, quæ clementer id efficiunt, neque eorum vis multum se diffundit: sed aliis fortioribus, diapruni, electuario de succo rosarum, & similibus.*

Quę vena secanda. *Purgatio.*

Topica.

Tertiò, repellentibus.) *Cum repellentibus misce acetum, vt penetret, neque acetum lædet, si partem consideremus, quæ sicca cum sit, acria medicamenta sustinet. Oleo ergo rosaceo, & pauco aceto vteris: Omitte autem terebinthinam, quæ ab autore proponitur: quia præter caliditatem, impedit penetrationem medicamenti. Aduerte tamen hactenus non curasse dolorem, sed eius causam, nempe phlegmonem. Tunc autem eum curabimus, cum neglecta phlegmone, solius symptomatis habebimus rationem. Si ergo dolor vrget, stuporem inducenti medicamento vteris, quale hoc est: ℞. olei rosarum ℥.j. opii g̃.iiii. aceti parum vt penetret. Qua in parte omitte medicamentum ex mica panis, & sapa constructum, quoniam quæ ipsum componunt, opii vim infringent, neque etiam parti affectæ cataplasma applicatur, quę in parte interiori recõdita est. Quæ Rondoletius scribit de cocleis, de medulla cruris porci saliti, & auctor de pilis Naquerę, & aliis tota substantia sedantibus dolorem, omittantur, acsi non essent scripta: quia causam doloris cognoscimus, & ideò remediis manifesta qualitate operantibus curabitur.*

Rondoletius & auctor labũtur.

Quintò frigidis.) *Non est, quòd hæc frigida applicemus, quia si intemperies ex humore calido orta fuit, dissipato humore non remanebit.*

De sanguinis è naribus profluuio.

CAPVT XXI.

Causę.

Anguinis è naribus profluuij, quod Græci hæmorrhagiam appellãt, multæ sunt causæ, partim internæ, partim etiam externæ, eas autem omnes breuitatis gratia iuxta Galeni placita 5. method. medend. in tria capita reducimus: fluit enim sanguis a venis, arteriisve nasi, vel reseratis illarum orificiis, vel tunicis ruptis, diuisisque,

vel

uel sudoris instar transcolatus. Porrò reserãtur arteriarum, venarúmque ora, aut propter nimiam sanguinis multitudinem, quæ vel in toto sit corpore, vel capite, vel hepate, liene: vel vtero, præsertim si non probè fluant menses, vt ex Aph. 33. sectionis 5. deprehenditur: in caput enim tunc fertur, atque inde per nares vi erumpit: nonnunquam & citra plenitudinem propter vasorum imbecillitatẽ hoc ipsum accidit, aut ob acrem aliquam qualitatẽ in humoribus repertam. Diuiditur autem tunica ex vulneratione, cõtusione, ruptione, & erosione velut sudor transmittitur, aut tunica ipsa rarefacta, aut sanguine tenuiore facto, quod multis de causis contingit: aut quia plus æquo exercitationibus homo sit vsus, aut medicamẽtis calidis sanguinem tenuantibus, aut victus ratione, qui sanguinem biliosiorem reddiderit. Notæ tum ex ægri sermonibus, tum ex eius intemperamento, aut anteacta vita colliguntur, quamobrem omnes eas recensere non erit opus, hoc tamen animaduertere oportet, cùm à capite sanguis per nares profluit, in eo summā adesse grauitatem: cùm ab hepate, in hypochõdrio dextro: cùm ab splene, in sinistro: cùm a matrice, circa vmbilicum dolores, ac tensiones quasdam sentiri: cùm per crisim sanguinis profluuium fit, ea signa accidunt, quę ab Hippocr. numerantur 3. Prognosticorum 33. prognostico, & à Galeno in libris de crisibus, atque alibi frequenter. *Notæ.* *Aduerte.*

Sanguinis profluuium, à quacunque fuerit parte ortum si vires non deficiant, non est sistendum, quia eo multis liberamur morbis, vt in libris de iudiciis Galenus testatur. Non criticum, verò quatuor remediorum generibus sistetur, primò, victu refrigerante, & astringente meatus, per quos sanguis fertur, vt aere arte parato per acetum, aquam rosarum, lactucæ, plantaginis, folia salicis, myrti lactucæ, nympheæ, & similium. Cibis ex succo acidulcium granatotũ, limonũ, aranciorum, acetosæ, & similium paratis, qui, si glutinosi fuerint, magis laudantur, quales sunt pedes, & capita vituli, arietis, hœdi, & aliorum animalium, amydum, farina orizæ, caseus recẽs pinguis, oua dura, quia paucum, & crassum sanguinem gignunt, præsertim albumina. Initiò cùm facultas nõ est imbecilla, abstine à vino, carnibus, & ouis sorbilibus, & tremulis, largiorem, & liquidiorem sanguinem generantibus. Potus sit aqua chalybeata, tandem animi & corporis quies est necessaria illis, & silentium. *Curatio.* *Victus.*

Secundò, auertentibus, in quibus præcipua spes curationis versatur, vt crurum, & brachiorum dolorificis ligaturis, *Auersio.*

frictionibus, fotibus ex aqua actu & potestate calente, cucurbitulis sine scarificatione hypochondrio appositis e regione naris, à qua sanguis effluit, & inter scapulas cum scarificatione, vbi vena scindi non possit ad virium defectum, aut ætatem puerilem, quamuis sanguinis missio per venæ sectionem sit remedium efficacissimum ad reuocandum impetum fluoris in contrarium: secanda est vena media eiusdem partis, si sit totius plenitudo, vel humeralis, si non sit plenitudo: quod si ab vtraque nare fluat sanguis, vtraque media, aut humeralis simul scindatur. Post primam sanguinis missionem, si secunda fuerit necessaria, & tertia, semper secanda est humeralis eiusdem partis: aliquando tamen priùs est facienda sanguinis missio, per sectionem venæ pedum, aut tibiarum, videlicet cùm ex detentis mensibus, aut hæmorrhoidibus nascitur hoc profluuium, præsertim si natura tẽtauerit per infernas partes sanguinem vacuare, & hæc sit vniuersalis regula Hippocr. Gal. rationi & experientiæ accõmodata. Duo quoque sunt, quæ maxime auertunt subitò reuocando sanguinem, calorem, & spiritum, timor incussus, & aqua frigida iniecta in faciem ægri incogitantis: sed videndum ne sit æger maxime imbecillus, aut morbo comitiali obnoxius, quia hæc duo epilepsiam efficerẽt, aut subitò interficerent. Ligatura arcta testium, vel eorum ablutio aqua frigida, si subitò fiat, potenter auertit.

Sectio venæ reuellit.

Admonitio.

Consilium.

Tertiò, sistentibus, & cohibentibus sanguinem, & glutinantibus sumptis, vel admotis, vt lactuca, portulaca, & aliis alimentis dictis initio huius cap. syrupo rosarum, cydoniorum, malorum granatorum, de acetositate limonum, & citri, præcipuè vbi sanguis est biliosus, & nimis tenuis, & conserua rosarum, acetosæ & nenupharis ℈.ij. aut ʒ.j. trochiscorum de terra sigillata, aut de carabe cum ℥.ij. aquæ plantaginis, aut portulacæ, aut similium cohibent sanguinem. Naribus, collo, & fronti sunt admouenda quæ refrigerant, & impellunt inchoando à mitioribus ad valentiora. Prima mixtura bona est ex aqua rosarum, albumine oui, & aceto, cui si addas puluerem astringentem, vnientem, & obstruentem, erit efficacissima: qualis est ex rosis, balaustiis, gallis, sumac, farina molendinarum, mastiche, aloe, & myrrha, thure, & pilis leporis, & similibus.

Sumenda & admouenda.

Repellentia.

Ex his omnibus, aut aliquibus accipe ij. ʒ. cum aqua, aut succo astrigente, naribus impone, & collo, & fronti: sed si supra venas ruptas apponatur medicamentum, citiùs sistet sanguinem. Gypsum cum albumine oui, aut aqua, aut aceto

naribus admotum videmus potenter ſanguinem ſiſtere.

Puluis limacum cum cruſta toſtorum ſiſtit ſanguinem, & puluis ranarum combuſtarum. Aliqua ſanguinem ſiſtunt ſtatim a tota ſubſtãtia, ſeu proprietate, vt ſtercus aſininum, vrtica, porrum, ocimum, ſeu baſilicon. Hæc enim recentia, trita, & in nares immiſſa, aut illorum ſuccus poſſunt ſanguinem inhibere. Acetum potens cum goſſypio, aut panno lineo ſæpe fronti, aut collo applicitum illicò ſanguinem ſiſtit. Quædam vetula Monſpeſſulana ſola menta naribus impoſita curauit ſanguinis profluuium è naribus trium dierum. Cinis panni linei priùs atramento tincti aceto mixtus, & cum goſſypio naribus immiſſus cõſilio cuiuſdam viri ſapientis curauit hoc profluuium. Medicamentum ex puluere corticum ouorum, & gypſi cum albumine oui, naribus & fronti adiunctum citò, reprimit ſanguinem. Idem fit mixtura luti reperti in mola fabrorum, & bolo armeno cum albumine oui. Cauteria actu, & medicamẽta ſcarotica, quæ vrendo ſcharas, & cruſtam gignunt, potentiſſime ſanguinem, & ſubitò inhibent, ſed ſi ſchara deciderit, maior & periculoſior hæmorrhagia fiet. Quare eis nõ eſt vtendum, niſi cum alia iam ſcripta, & ſimilia non ſuffecerint. Quando ſalus deplorata eſt, & victa à morbo facultas omnium prædictorum, narcoticis curatur, quæ ſanguinem glaciant, & membra ſtupefaciunt, vt athanaſia recenti, & requie magna a ſcrupulis duobus vſque ad ſcrupulos quatuor, & philonio antiquo Perſico, aut Romano à drachma ſemis vſque ad ʒ.j. Hęc ſomnum conciliant, & hoc etiam modo fluorem ſedant, ſed hæc & ſimilia narcotica partibus externis admota, tutiora ſunt, vt cap.5. de curatione phrenitidis docuimus.

Siſtentia ſanguinem à tota ſubſtantia.

Vetula curatrix.

De narcoticis.

Quartò, auferentibus cauſam hæmorrhagiæ, vt medicamentis cholagogis, ſi bilioſus fuerit ſanguis, qualia ſunt rhabarbarũ, myrobalani citrinæ, & tamarindus, & hæc mixtura vel ſimilis. ℞. medullæ tamarindorũ ʒ.vj. rhabarbari electi & corticum myrobalanorum citrinarum an. ʒ.j. ſyrupi roſarum ℥.j. aquæ bugloſſæ, quod ſ. miſce, & fiat potus. Si verò ſanguis fuerit pituitoſus, præcedẽti coctione per rhodomel, & aquam baſiliconis, plegmagogis curatur, vt ℞. diacatholicon. ʒ.vj. corticum myrobalanorum Kebulorum & agarici trochiſcati an. ʒ.j. ſyr. de mẽta ℥.j. aquæ bugloſſæ, quod ſ. miſce, & fiat potus.

Purgatio.

Concoctio pituitæ.

Potio.

De ſanguinis è naribus profluuio.

CAPVT XXI.

Scholium.

Quæ sanguinis excretio sit toto genere præter naturam.

Anguinis è naribus.) *Sanguinis excretio ferè semper est toto genere præter naturam: Addit Galenus illam dictionē, ferè, propter eam sanguinis euacuationem, quæ singulis mensibus mulieribus per vterum contingit: hæc enim, cum nō sequatur affectum morbosum, toto genere præter naturam non est. Aliarum partium sanguinis euacuationes toto genere præter naturam dicūtur, quia semper sequuntur aliquem morbum, vnde malè Fucsius, & alii existimant, sanguinis euacuationem dici toto genere prçter naturam, quia id quod euacuatur, est sanguis nobis familiaris, inde enim sequeretur euacuationem eam sanguinis, quæ per vterum singulis mensibus accidit, esse toto genere præter naturam, in ea enim optimus sanguis excerni solet.* *Sanguinis profluuium fit à causis externis, & internis: Externæ sunt duæ lib. 3. de caus. symp. cap. 2. vulnus, & ruptio: vulnus à re vulnerante, ruptio verò à tensione fit. Conuulsio additur ab aliquibus, malè tamen, cū hæc media ruptione, aut medio vulnere sanguinis profluuium efficiat. Causæ internæ sunt tres ex eodem Gal. Prima in facultate consistit, cum scilicet retentrix vasorum fuerit imbecilla, aut expultrix immodicè irritata: Secunda est sanguinis vitium, cùm peccat quantitate, aut qualitate: Tertia causa est vasorum noxa: quæ tripliciter contingit, primò cùm vas est tenue, secundò cùm molle: & tertio cùm durum, ab his enim tribus facilè rumpuntur vasa. Obiicies Gal. lib. 5. methodi, alias causas, nempe ruptionem, erosionem, & apertionem proposuisse: Respondeo has causas sanguinis profluuii 5. lib. method. propositas, à superioribus non distingui, quia ruptio à plethora fit, erosio à sanguine bilioso, apertio verò à vitio facultatis, aut à plethora. Quid de diapedesi? Respondeo, non esse profluuium sanguinis, sed cruenti seri, vt 3. de caus. sympt. docet Galenus: vel si concedamus, diapedesim esse sanguinis euacuationē, ad anastomosim erit reducenda, quia ex lib. 5. method. cap. 2. diapedesis duobus modis fit, primò attenuato sanguine, & tunica vasorum rarefacta, secundò apertis orificiis exiguorum vasorum. Ex dictis habemus causas profluuii sanguinis in genere, ac proinde eius, quod per nares fit, de quo præsenti capite.*

Causę fluxionis sanguinis. — *Causæ internæ tres.* — *Liberatur Galenus à contradictione.* — *An diapedesis sit profluuiū sanguinis.*

Sanguinis profluuium.) *Sanguinis per nares profluuium aut est criticum, aut symptomaticum. Criticum præuideri potest signis traditis ab Hippocr. 3. prog. sent. 33. Primum est dolor capitis, non quilibet, sed grauis, pulsans, & calidus, potißimum si perseueret circa frontem, & tempora com. 11. eiusdem lib. Secundum visio hebes à copia sanguinis impedito transitu spiritus animalis ad oculos: Tertium fulgoris motus circa oculos, ex splendore sanguinis proueniens: Quartum, tensio in hipochondrio sine dolore: Quintum colli dolor, & temporum grauitas: Sextum rubor oculorum, maxillarum, & narium: Septimum lachrymæ oculorum:*

Criticum profluuiū sanguinis.

quor

...orum signorum rationem lib.3.criseon habemus explicatam. Sympto- Symptoma
...aticum profluuium cognoscetur ex eo, quòd non soluit morbum, et præ- ticum.
...dente cruditate eueniat. Criticum profluuium non est sistendum, quia
...eo inutile expellitur, et fit proinde cum commodo animalis: symptoma-
...um verò sistere oportet, quia fit à natura irritata, et cum incommodo.
... Secundò, auertentibus.) Symptoma hoc, quod in excretis toto ge- Symptoma
...re prœter naturam consistit, cum vrgeat, ad se trahit curationem: quod curatur.
...æstabimus, à naribus auertentes sanguinem, primò sanguinis missio-
..., quæ ex cephalica, basilica, aut si magis volumus reuellere, ex vena
...dis fieri potest: cum enim nullus sit affectus particularis euacuationem
...stulans, non seruamus rectitudinem, sed loci distantiam. Inde colliges, Lapsus au
...n rectè auctorem in solo sanguinis profluuio, quod fit ex retentis men- ctoris. Ani
...ous, aut hæmorrhoidibus, secare venam pedis. Neque hoc etiam in loco maduersio
...imaduersio Hollerii, & Rondoletii locum habet, qua præcipiunt in Rondoletii
...ofluuio sanguinis in vena exiguam sectionem faciendam esse, tunc e- & hollerii
...n tenuiori sanguinis portione euacuata exigua fieret reuulsio, quæ in non admit
...ctione magna commodè præstabitur tota massa euacuata: nunquam titur.
...im fiet optima reuulsio sine sanguinis motu. Sanguine misso cucurbi- Cucurbitu
...lis vtemur affixis hypochondrio, quod rectitudinem seruet cum nare, à læ supra
...a fluit sanguis, ita vt si ex nare dextra fluat, supra iecur, si ex sini- hypocōdriū
...ra, supra lienem apponantur. Causam huius rei intelligemus ex dupli- & cur.
... rectitudine: vna enim est naturæ, seu loci, quam partes dextræ cum
...xtris, & sinistræ cum sinistris admittunt, quæ naturæ dicitur, quia
...m semper cum commodo animalis videmus naturam seruare, ita vt si
...fecta sit pars dextra, per dextram, & si sinistra, per sinistram rem
...olestam euacuet. Altera rectitudo vasorum est, quæ non ex parte eo
...odo quo diximus, sed ex vena, quæ cum loco affecto se aperit, desumi-
...r: qua ratione vtranque basilicam cum iecore rectitudinem habere di-
...mus. Ex his facile causam habebis, ob quam in profluuio sanguinis per
...res, hypochondrio supradicto cucurbitula applicanda sit, causa enim
... duplex rectitudo, quæ tunc seruatur. Auertit etiam auctor sangui-
...m frigida aqua inspersa in faciem ægri incogitantis, tu etiam ægroto
...ente poteris vti hoc remedio, quia aqua sua frigiditate operatur, &
...n propter animi pathema.

... Tertiò, sistentibus.) Quæ de medicamentis toto temperamento Aduerte
...nguinem sistentibus scribit, non laudo, quia morbus, ex quo profluit de medica-
...nguis, ratione cognoscitur, et proinde curabitur remediis ratione etiam mentis to-
...uestigatis. Si obiicias Gal. qui lib.9.simpl.cap.8. scribit lapidem repe- to tempe-
...ri contactu solo sanguinem cohibentem: respondeo illum lapidem siste- ramento
... solum illud sanguinis profluuium, quod à causa nobis occulta excita- cientibus
...m fuit, quale est illud, quod hæmorrhois serpens inducit. sanguinē.

... Quartò, auferentibus.) Curato symptomate (nempe sanguinis Curatio
...rofluuio) quod vrgebat, ad curandum morbum descendere oportet, con- morbi.

siderantes an causa præsens sit, necne, quia si sit præsens, auferenda erit. Si ergo profluat sanguis ex anastomosi, emplastica, & adstringentia vtilia erunt: si ex erosione magna, caustica, dummodò astringentia sint, & poßint applicari, conducent. Si magna non est, aqua plantaginis, & alia adstringentia sufficient, quæ simul humorem contemperabunt, & vlcus vnient. Si verò à vulnere contingat prædicta sanguinis euacuatio, glutinantibus vlcus vtendum esse nemo dubitat.

De rubedine faciei. CAP. XXII.

Causæ. RVbedo faciei malum est nulli non manifestum, cùm oculata fide cognoscatur. Quare superuacaneum erit in enarratione causarum, & signorum immorari, hoc tantùm dixisse sat erit, prouenire eam affectionem sæpe à causis exterioribus, vt verbi gratia à sole, sæpissimè verò propter calidam hepatis temperaturam immodicam, à qua sanguis biliosus fit, aptiórque est ad ascensum.

Victus. Curatur primò faciei rubedo & macula, à sanguine bilioso nascens, victu refrigerante, de quo cap. v. de curatione phrenitidis.

Reuulsio. Secundò, auertentibus, vt sanguinis missione per sectionem venæ mediæ, si fuerit plenitudo, aut humeralis dextræ, si desit ipsa plenitudo: euacuato sanguine secundum naturam, & plenitudinem ægri, frictionibus, ligaturis, & fotibus partium infernarum, & cucurbitulis cum scarificatione, & sine scarificatione, & filo collo traiecto, præcipuè si antiqua, aut magna fuerit macula rubra.

Præparatio. Tertiò, parantibus humorem biliosum per medicamenta vtilia, qualia sunt syrupus rosarum, oxysacchara. S. syrupus acetosus. S. syrupus de acetositate citri, & limonum, cum decocto, aut aqua endiuiæ, plantaginis, portulacæ, acetosæ, & similium.

Purgatio. Quartò, vacuatione per medicamenta, qualia sunt rhabarbarum, myrobalani citrinæ, cassia fistularis, & tamarindi, diaprunis solutiuum, & electuarium de succo rosarum, & similia: ♃. medullæ tamarindorum, & medullę cassiæ fistulę recens extractæ an. ʒ.iij. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ʒ.j. diaprunis solutiui ʒ.iij. syrupi violarum ℥.j. aquæ cichorei, quod. s. misce, & fiat potus.

Alteratio. Quintò, refrigerantibus hepar, & prohibentibus bilis, & sanguinis calefactionem: vt electuario diatrion santalorum, diarhodon. Abbatis, & diamargariton frigidi, cum aquis, aut syrupis refrigerantibus, de quibus tertio genere remediorum est dictum: aut cum infusione ʒ.j. rhabarbari in ℔.j. aquæ

aquæ endiuiæ, & ceroto ſantalato hepati admoto.

Sextò, vacuantibus clementer & reſoluentibus materiam partis affectæ, & repellentibus, & inducentibus albedinem: vt lacte humano, caprino, aut ouino, vnguento citrino, lacte, ſeu emulſione quatuor ſeminum frigidorum mundatorum, & lacte ſeminis papaueris, & lacte virginali, quod fit ex duplici aqua ſatis tenui, & diſſimili lacti, ſed ambæ ſimul mixtæ ſubſtantiam lacti ſimilem conſtituunt, modus faciendi hic eſt: ♃. aceti ex vino albiſſimo facti ℔. ß. lithargyrij dealbati ℥. ß. miſce, & poſtea per elychnium diſtilletur aqua ex vno vaſe in aliud. Item ♃. aquæ fontanę ℔. ß. ſalis armoniaci ʒ. iij. infude per noctem, deinde diſtilletur per elychnium aqua ab vno vaſe in aliud: cõſeruentur in vaſis vitreis, & poſtea vtriuſque aquæ guttis duabus miſtis ſæpe laua faciem: habet hoc lac magnam vim corrumpendi rubedinem, & albedinem inducendi faciei. Ego expertus ſum ſæpe, & hoc lacte curantur ij, qui facie leproſa videntur eſſe, & dicuntur à Gallis coporroſe. Aqua ex lacte caprino & albuminibus ouorum vitreo vaſe per diſtillationem facta, faciem candidam, & pulchram reddit. Eandem vim habet aqua limacum, ſeu cochlearum. Simili facultate valet aqua ex floribus typhæ. Aqua quæ fit ex vna gallina ſecta in exiguas partes, & ℥. ij. ſacchari, & ℥. j. chryſocollæ (boracem vocant) faciei omnes maculas detergit. Idem fit mixtura pinguedinis renum hœdi, ſacchari, & chryſocollæ noctu faciei admota, dummodò die ſequenti facies lauetur aqua raphani, aut alia ſimili. Aqua aut ſuccus qui ex raphano diuiſo in partes, & melle, aut ſaccharo fit, potenter tergit, & tollit omnes faciei maculas. Hęc mixtura (quę ab Hiſpanis muda dicitur & a rhaſe quinto ad Almanſorem cap. 17. gumeta) faciem pulchriorem reddit, eiúſque labes detergit, ſi initio noctis apponatur, & mane aqua raphani aut alia lauetur. ♃. radicis lilij albi, raphani, amygdalarum amararum an. ℥. j. mellis. q. ſ. miſce, & fiat ad modum opiatæ, aut cõfectionis. Idem aut par efficere poteſt mixtura ex ſemine braſicæ, amygdalis amaris, & melle. Decoctum lupinorum aqua pluuia factum abſtergit næuos faciei, interiora nucleorum perſicorum, eorumdémque oleum eandem habẽt facultatem. Aqua radicis lilij albi tergit faciei omnes maculas, & rugas illius tollit. Sanguis leporinus non diſſimilis eſt ſuperioribus facultate in delendis labeculis oris: ſimilem vim affert in his aqua vitæ, qua vtuntur Germanæ in abluenda facie. Aqua per diſtillationem ex ſanguine leporis & vino omnes faciei

Lac virgineum.

Aquæ faciem terſiorem, et candidiorem reddentes.

maculas eruit, faciémque formoſam efficit. Idem præſtat aqua ex floribus fabarum, ſtercus columborum cum aceto, ſi in forma vnguenti factum fuerit, faciem emaculat, quo nobilis quædam fœmina ſeptem diebus, curata fuit. Hæc aqua eſt optima, & ferme diuina ad maculas faciei: imò etiam ad veſtigia exanthematũ & papularum remouenda. ℞.florum fabarum p.iij.ſtercoris columborum ℥.j.aceti ℥.iij.aquę vitę ℥.iiij.ſanguinis leporis ad pondus omnium, miſce, ex his fiat aqua inſtrumento vitreo, & igne paruo. Hæc aqua ſimiliter omnes maculas faciei tergit, etiam illas, quæ dicũtur panis, & barro vulgo: ℞.florum fabarũ ℔.ß.terebinthinæ optimæ decies lothę ℥.j.aloes ℥.j.lactis caprarum ℔.j.miſce, & fiat aqua igne paruo, & inſtruméto vitreo: adde in fine extra igné chryſocollæ ℥.ij.camphoræ ʒ.j.ſed poſtea ſæpe moue vas.

Hiſtoria.

Aduerte.

Ad tergendos tumores paruos faciei, qui dicuntur Latinis vari, nobis barros, mane & veſpere laua faciem mixtura ex albumine oui, & aqua roſarum benè mixtis, & poſt ad cutem defendẽdam vnge eam adipe hœdi parato more Valentino.

Habet ſimilem facultatem hæc aqua: ℞.centupedes, animalcula ſunt, quæ dicuntur porcelletes à Valentinis nu. 12. ſacchari candi ℥.ij.ſucci limonum ℔.j. ex his fiat aqua, quæ eſt optima in hoc. Hæc aqua ſimiliter multam efficientiam habet, & experta eſt quemadmodũ & aliæ: ℞.cucurbitulam vnam abſq; cortice diuiſam in partes minimas, xij.oua ſine vitellis, & cum corticibus, boracis, ſacchari cãdi an.℥.j.lactis capræ ℔. ß. terebinthinæ abietis decies lotæ ℥.ij. ex his fiat aqua inſtrumento vitreo, & igne paruo. Inter alia maximè laudata medicamenta hanc aquam probabis in hac re. Oleum myrrhę eſt optimum & expertum ad omnes faciei maculas abſtergendas, fit hoc modo: Accipe myrrham in puluerem redactam poſitam in vaſe terreo, & ſæpe iuxta ignem moue illud vas, & à myrrha egredietur oleum cõpreſſa panno lineo, quemadmodum fit oleum amygdalarum, aut ſeſaminum. Hæc aqua faciem candidiſſimam, & pulcherrimam efficit ſine detrimento vllo, & ea ſæpe nobiles fœminæ Valentinæ ſuas abluunt facies: ℞. ſublimati pellucidi puluerizati ℥.ß.aquæ fluuiatilis ℔.iiij.in vaſe vitreo, & diu violento motu miſce, & poſtea adde tria albumina ouorum benè prius agitata, ita vt ab eis ſpuma ſeparetur, & deinde omnia ſæpe moue, ſicque poſt tres dies hac aqua vtere.

De dolore dentium, & de ipſis denigratis, & mobilibus. CAP. XXIII.

DEntium dolores partim à causis externis excitantur, partim ab internis. Externæ causæ sunt casus, percussio, & vsus rerũ immoderatè calidarum, vel frigidarum. Res etiam duras & contumaces vel mãdisse, vel dentibus diuisisse, & in vniuersum, id omne, quod eos, aut alterare potest, aut commouere. Internæ autem causæ erũt intemperies aliqua, vel nuda, vel cum humore, aut frigido, aut calido: abscessus porrò existens vel in ipsismet dẽtibus, vel in neruo, qui illorum radici inseritur: vel in gingiuis, propter quas etiam contingit dentes dolere. Sępè ab stomacho malũ ascẽdit propter sublatos vapores: frequentissimè tamen prouenit propter humorũ defluxum (quem rheuma appellant.) Imbibitus enim ille humor calidus nonnunquam, nonnunquã frigidus, sæpe etiam salsus, vel in gingiuis, vel in neruo, vel in ipsis dentibus dolores, & vehementes parit. Signa causarum externarum ex sermonibus ægri sunt petenda. Internarum verò hæc sunt, si intemperies fuerit nuda, quæ in capite fit, & per consensum dentes afficiat, non est dolor aggrauans, quemadmodum esse solet, vbi humor quoque infestat. Quod si fuerit calida intemperies, acutior est dolor, quàm si frigida. Si abscessus fuerit, in dente ipso dolor sentitur, quo etiam auulso sedatur dolor. Si in neruo, in intimis partibus dolor discruciat. Si in gingiuis, circa ipsas erit, & præter id, tumor quoq; in ipsis cernitur. Si fuerit fluxus humoris à capite per frontẽ, & tempora sentiente ęgroto, in mandibulas, & dentes humor descẽdit, qui si sanguis fuerit pulsatio quędam adest, tumor, ac calor. Si bilis, acutus est dolor, ac pungens, ac vix tolerabilis. Si pituita, dolor est remissus, & candicant in ore partes omnes, & multa insuper est saliuæ copia. Si melancholia, liuent & gingiuæ, & dentes: nec dolor tantùm infestat, & aliquando duræ apparent gingiuæ. Porrò si à ventriculo dolor hic nascatur, quod fieri posse diximus, priùs in ipso & dolor, & quædam conturbatio sentiuntur.

Causæ. *Nota.*

Dentium dolor, si sit à sola intemperie profectus, alterantibus contrariis absque euacuatione curatur, de quibus dicemus vbi de curatione doloris, qui fit à materia post illius euacuationem agendum erit. Cum est à sanguine, curatur primò victu refrigerante, & abstinentia vini, carnium, & ouorum, & omnium quæ nocent dentibus in omni fermè causa vt potus actu frigidus, præsertim à cibo, vel potu actu calido, lac, dactyli, & ventriculi cruditas.

Curatio. *Victus.* *Reuulsio.*

Secundò, sanguinis missione per sectionem mediæ venæ eiusdem partis, si sit plenitudo in toto corpore, & dolor in

altera parte dẽtium:si verò in omnibus, scindatur media dextra: cũ verò non est plenitudo, humeralis est secanda ita, vt sanguinis copia respõdeat ex ęquo naturæ ægroti, & morbi.

Præparatio. Tertiò, parantibus bilem, vt syrupo rosarum, endiuiæ S. granatorum, & similibus cum aquis, aut decocto cichoreæ, endiuiæ, lactucæ & portulacæ.

Purgatio. Quartò, purgantibus bilem per medicamenta chologoga, vt sunt rhabarbarum, myrobalani citreæ, cassiæ fistulæ, electuarium diaprunis solutiui, & de succo rosarum, pilulæ de rhabarbaro, & similia, quorum formulæ notæ sunt ex dictis præcipue cap. j.

Quintò, refrigerantibus moderatè, quia frigidum omne inimicum est ossibus, ex Hippocr. v. aph. vt decocto hordei, lacte humano, aut ouino, aut caprino parùm calidis, aut lacte amygdalarum dulcium, aut aqua rosarum, aut mirtyllorum, & similium.

Alteratio. Si sit à bile dolor dentium, similis est fermè facienda medicina ei, quæ cephalalgiæ biliosæ adhibebatur. Si verò à pituita, curatio fermè talis erit, qualis pituitosæ cephalalgiæ, non secus fiet, si sit ab atra bile.

Si verò dolor dentium fuerit ab inflammatione gingiuarum, curatur vt phrenitis, aut angina.

Cùm est dolor dentium à distillatione humoris à capite, obserua quæ dicenda sunt cap. xxv. quia hæc curatio similis

A calore. est illi; in omni tamen quæ fit a causa calida per distillationem post vacuationem, & corroborationem partis primo affectæ, à qua fluit humor, est optimũ hoc auxilium: ℞. balaustiarum, rosarum, mirtyllorũ, sanguinis draconis, mastichis, sandaracę Arabũ, hypocistidos, spodij an. ʒ. iij. fiat decoctum in ℔. ij. aquę ad dimidium, de quo per colato accipe ℥. ix. cui adde syrupi rosarum ℥. iij. rhodomellis & oxysaccharæ. S. an. ℥. j. misce, & fiat mixtura, qua sæpe abluantur os, & dentes.

A vermibus. Quando dolor est à vermibus, curatur rebus amaris, & acribus quę habẽt facultatem interficiendi ipsos, qualia sunt absinthium, myrrha, aloe, lupini, colocynthis, & tithymalus. Ex his fiat decoctum, quo laua sæpe os. Suffitus ex semi-

Vermes necantia. ne porri, & iusquiami ipsos enecat, & etiam sensum omnem eripiendo dolorẽ curat: hoc tamen & alia narcotica (vt philonium) non sunt admouenda, nisi in maximis doloribus, & cũ alia non iuuerint. Si dolor fiat a corruptione dentiũ, ipsorum extractio est necessaria, & sufficiẽs cura, quę ab experto viro fiet instrumentis ad hoc necessariis, & sine magno dolore. Aliqui eos medicamẽtis euellunt, sed cum maiori dolore,

quam

quamuis tithymali lac cum farina mixtum dentes (vt quorundam est opinio) sine dolore extrahit. Quando dolor dentium est ab vlceribus prauis, & corrodentibus, consule chirurgum doctum, & interim vtere hoc liquore sępe: ♃. aquarum plantaginis, & foliorum oleastri an. ℥.iij. syr. acetosi. S. ℥.j.ß. rhodomellis ℥.j. aceti scillitici ℥.ß. pulueris aluminis vsti ʒ.ij. misce. Vlcera tamen oris parua, & superficiem carnis tantùm occupantia (quibus pueri & infantes laborant, dicuntur à Græcis apthæ, & ab Arabibus alcola) curantur hoc auxilio: ♃. aquæ plantaginis ℥.iij. aquarum lactucæ, & portulacæ an ℥.j.ß. rhodomellis, & syr. rosarum an. ℥.ij. syr. acetosi. S. ʒ.j. misce. *Dolores dẽtium sedantia.*

Vnum hoc est maximè animaduertendum, exuuias, seu senectam serpentis omnem dentium dolorem curare à tota substantia, siue per suffitum, siue alio modo. Quare in dolore dentium infantium, cùm oriuntur solent multi fieri tunc morbi, autore Hippocrat. 3. Aphorism. videlicet febris, ventris profluuium, & conuulsio: hæc enim curantur aut prohibentur fieri, si gingiua theriaca magna perfricetur, aut lacte canis, aut puluere cerebri leporis. Suffitus spolij serpentis est in hoc optimus, & lotio facta illius decocto: hæc enim facilem efficiunt exitum dentium, & sine magno dolore. Si dentes liueant, aut nigricent, corpore euacuato sæpè perfricentur hoc puluere: ♃. salis ℥.j. pulueris ossis sepiæ & pumicis an. ℥.ß. misce, & fiat puluis: adde pulueris aluminis ʒ.ij. Aqua vitæ dentes cãdidos reddit si sæpe ea os abluatur, excrementa pituitosa purgat, & gingiuas corroborat. Rhodomel etiam tergit dentes, & decoctum lupinorum, myrrhæ, & mastichis cum melle ad modum mulsæ est optimum. Puluis hic est optimum dẽtifricium ad mobiles dentes fulciendos, & gingiuarum carnem augendam: ♃. mastichis, sanguinis draconis, thuris, sandaracæ Arabum, ossium omnium myrobalanorum, nucum cupressi an. ʒ.iij. santalorum omnium, succi liquiritiæ an. ʒ.ij. seminis portulacæ, rosarũ, corallij rubri præparati an. ʒ.j.ß. foliorum myrthi, baccarum myrthi, psidiæ an. ʒ.j. spodij, cinnamomi, gariophyllorum, nucis muscatæ an. ʒ.ß. boli Armenici aqua rosarum abluti, amydi, gummi Arabici, dragaganti an. ℈.j. grani tinctorum ʒ.v. lapidis hæmaticis ℥.ß. misce, & fiat puluis, quo sæpe fricentur dentes. Vinum album decoctionis rerum astringentium, qualia sunt superiùs dicta, & similia, est præstantissimum dentifricium. *Cura in ortu dentium.* *Quando liuent & mouentur.* *Dentifricium.*

De dolore dentium, & de ipsis denigratis, & mobilibus. CAP. XXIII.

Scholium.

DEntium dolores.) *Dolor dentium symptoma est, quod sequitur solutam vnitatem: hæc aut est occulta, aut manifesta: occulta ab intemperie calida, aut frigida, siue sit nuda, siue cũ affluxu humoris, manifesta verò à rebus vlcus generantibus, ortum habet. Curabimus ergo hunc dolorem, si vrgeat narcoticis medicamentis, si non vrgeat, iis, quæ causæ contraria sunt, omittentes ea medicamenta, quæ ab autore, & aliis toto temperamento hunc dolorem curantia describuntur, non enim extant.*

De Angina. CAP. XXIIII.

Descriptio. SYnanche, vel cynanche (quam Latini Anginã vocant) autore Gal. 4. de locis affectis, nil aliud est, quam spirandi difficultas, nullo existente vitio, neque in pectore, neque in pulmone: vnde omnes affectus, qui gutturi accidunt, quos spirandi difficultas comitatur, Hippocrates, atque alij veteres anginæ nomine appellabãt, vt ex 3. Prognosticorum est colligere. Definitur etiam angina à Galeno 4. de ratione victus in morbis acutis, partium, quæ in gutture sunt, phlegmone. Cuius quatuor traduntur genera ab eodem 4. de locis affectis cap. 5. his verbis: *Genera.* Atque hæc sunt quatuor earum genera, primum vbi fauces inflammantur, fauces voco internum oris locum, ad quem simul conueniunt & gulæ, & gutturis partes extremæ: Alterum, cùm neque reliquæ oris partes, neque etiam externarum partium vlla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit: Tertium, vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet: Quartum, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt: hactenus Galenus. Quem locũ si paulò inferius legas, quiutum etiam genus videbis positum ex vertebrarum ceruicis luxatione. Recentiores medici inter quos Aetius & Paulus nominantur, sic de Anginæ differẽtiis disputant, vt multùm interesse putent inter synanchen, & parasynanchen, & cynanchen, & paracynanchen: sic enim de illis sentit Paulus lib. 3. Inflammatis faucium interioribus musculis ea oris affectio fit, quæ Græcis synanche dicitur: exterioribus verò phlegmone infestatis, parasynanche. Pari quoque modo & in gutture, cuius inflammatis interioribus quidem musculis, cynanche: exterioribus verò, paracynãche nascitur. Quæ

tan

ne nominum curiosa distinctio, tametsi aliàs non videatur
se improbanda, vt 4. aphor. commento 34. apertè: tamen à
Galeno damnatur. 3. Prognost. comm. 18. & 4. de locis affect.
p. 5. quippe (vt eo loco dicit Galenus) tunc primùm homi-
es res ipsas neglexerunt, cùm nimio studio nomina quære-
e inciperent. Oritur hic morbus propter nimiam sanguinis *Causæ.*
ut copiam, aut efferuescẽtiam, qui in partes iam dictas im-
etu ruit, & oborta inflammatione respirandi angustiam pa
t. Omnibus fermè, vt ait Paulus, eadem euenta sunt: verbi *Notæ.*
ratia non nisi recta ceruice, & difficulter spirant, dolor ad-
t, & aliquando febris, rubórque semper tum vultus, tũ col-
, atque tumor quoque. Quibusdam os perpetuò hiat, didu-
úmque est, & deglutire omnino sic affecti non possunt, at-
ue dolore afficiuntur, idque præcipuè, cùm potus eis per
ares effluit.

Angina, quia morbus acutissimus est statim initio ante *Curatio.*
uam absoluta fiat, sex generibus remediorum curatur. Pri- *Victus.*
iò, victu tenui & refrigerãte prohibente phlegmonẽ auge-
: vt aere frigido, & inedia vnius vel duorum dierum, si vi-
es poterunt ferre, vel saltem sola ptisana hordei, vel amylo
acte amygdalarum parato, aut lacte amygdalarum, aut iu-
ep rosarum, aut succo malorum granatorum, aut cichorea
octa, aut cucurbita saccharo cõdita, aut cydoneis tostis, aut
yris: liquida tamẽ faciliùs deglutiuntur. Potus sit aqua hor
ei, vini enim, ouorum & carnium abstinẽtia est summè ne-
essaria: quia hæc sanguinem augent, & calefaciunt.

Secundò, auertẽtibus impetum sanguinis fluentis ad par- *Reuulsio.*
em affectam, & prohibentibus augmentum inflammatio-
is: vt sanguinis missione vsque ad animi deliquium, si vires
erunt: eam tamen partiri est tutiùs. Secatur cephalica sta-
im propter necessitatem subitam euacuationis, & etiã ma-
ister meus Falco doctor Monspessulanus, vir magnæ doctri-
æ, & experientiæ id faciebat: & hæc aliquãdo bis, & ter est
ecanda, dum fluit humor. Si vires, & ætas nõ ferunt sangui-
is missionem per sectionem venæ, auersio fiet per cucurbi-
ulas cum scarificatione inter scapulas: cùm verò sistit flu-
io, vena sub lingua scinditur. Auertunt etiam purgationes *Cucurbitulæ.*
er clemẽtia medicamenta factæ, cùm sanguis est deprauat-
us qualitate aliqua, aut in alios humores est conuersus vt *Deriuatio.*
oc medicamento, aut simili: ℞. medullæ cassiæ fistularis re- *Purgatio.*
ens extractæ, & medullæ tamarindorum an. ℥. ß. rhabarbari
lecti infusi per noctem in aqua endiuiæ ℈. iiij. syr. violarum
. j. decocti florum cordialium q. s. misce, & fiat potus. Auer- *Auersio.*
tim

timus quoque clysteribus clementioribus, cùm est inflammatio à sanguine, aut bile: si verò fuerit à pituita, valentioribus. Reuellunt etiam cucurbitulæ scapulis affixæ. Frictiones & ligaturæ partium extremarum quoque auertunt, & fotus earundem ex aqua calida.

Repellentia sumpta & admota.

Tertiò, repellentibus materiam, & prohibentibus cynanchen augeri, qualia sunt frigida, & astringẽtia leuiter gargarizata, relicta, donec incalescant in vltimis faucibus: hæc enim partem affectã roborãdo, & vias, per quas materia fluit cõtrahendo optime inflãmationis huius incrementũ prohibent. Quorum aliqua sunt simplicia, & alia composita, vt aqua, & succi rosarum, plantaginis, portulacæ, lactucæ, acetosæ, solani, granatorum, nucum viridium, mororum, & acetum. Ex his & similibus fieri possunt multa composita medicamenta: vt ℞. hordei decorticati, & lentium an. p. j. plantaginis, lactucæ, & solani an. m. j. fiat decoctum, de quo accipe lib. j. dianucũ, & diamoron an. ℥. ij. oxysaccharæ rosarum an. ℥. j. ß. misce, & fiat gargarisma hoc, & simile.

Indicatio à temporibus morbi sumenda.

Absolutè repellẽtibus vti oportet initio: vbi verò habenda ratio etiam est materiæ, quæ fluxit simul, & fluentis, miscenda sunt medicamenta, dissipantia, & resoluẽtia, cum repellentibus, eorum tamen vis æqualis, aut inæqualis respõdere debet proportioni materiæ delapsæ, & fluentis: vbi tamen intentio repellendi excedit dissipandi necessitatem duplo, fiat hic, aut similis gargarismus: ℞. hordei decorticati p. j. lactucæ, & plantaginis an. m. ij. liquiritiæ rasæ ℥. ß. ficus numero x. camomillæ, p. ß. fiat decoctum, de quo colo transfuso accipe ℥. x. diamoron, & dianucum an. ℥. ij. rhodomellis ℥. ij. ß. syrup. de liquiritia, & oxysacchara, S. an. ʒ. j. misce, & fiat gargarismus.

Præparatio.

Quartò, apparantibus pituitam, aut materiam mixtam, vt melle rosato colato, oxymelle. S. syr. de liquiritia, & de hyssopo cum decocto, aut aqua liquiritię, absinthij, & similium.

Purgatio.

Quintò, vacuantibus materiam hanc per medicamenta mixta, vt est diaphænicon, pilulæ aggregatiuæ, & similia, aut hoc potu: ℞. diacatholicon. ℥. ß. agarici trochiscati ʒ. j. diaphęnicon. ʒ. iij. rhodomellis ℥. j. aquę buglossæ, quod satis est, misce, & fiat potus.

Resoluentia. Externa.

Sextò, dissipantibus, & resoluentibus materiam externis, & internis: vt oleo camomillæ, amygdalarum dulcium, sesamino, de semine lini de lilio, laurino, rutæ, & similibus. Hoc medicamentum, seu cataplasma collo admotum potentissime, & optime resoluit: ℞. farinæ fœnugræci, seminis lini, &

amomillę an.p.j.pulueris vnius nidi hirundinum:omnia
ul cum ſapa decoquantur, & in fine adde olei de lilio, &
thi an.℥.j. ß. croci puluerizati ʒ.j. miſce, & fiat cataplaſ-
.Filum laneum purpura tinctum,& quo poſtea vipera eſt
ngulata,collo appenſum curat anginam. Cataplaſma ex
na hordei, & de ſucco apij potenter diſſipat, & reſoluit
teriam anginæ: Expertum a multis, & à me eſt. Hic gar-
iſmus diſſipat,& reſoluit materiam ſatis:℞.camomillæ.
dactylorum,vuarum paſſarũ ana.p.j.ß.fœnugræci.p.ß.fi-
.x.numero,fiat decoctum,de quo colo transfuſo accipe ℥.
j.diamorun ex maturis moris,& ſapæ an.℥.j.rhodomellis,
oxymellis compoſ.an.℥.j.ß.miſce,& fiat gargariſmus.Ster *Interna.*
canis album cribratum cum melle mixtum inſtar loch,
eglutiatur, eſt præſtantiſſimum remedium ad reſoluen-
m.Eandem,aut ſimilem habet vim puluis hirundinum v-
rum ſolum,aut cum melle. Hæc,& ſimilia in vigore, aut *A tempo-*
clinatione tantùm conferunt. Si verò angina nequeat re- *re.*
ui, quæ curandi ratio aptior eſt, ſed in ſuppuratioñe ten-
t, quod febris & doloris intenſio demonſtrant, ſuppuran- *Curatio*
us curatur,vt gargariſmo,& emplaſtro ex rebus,quæ pus *anginæ*
gnunt:qualia ſunt fœnugræcum, ſemen lini, malua,radix *ſuppuran-*
heæ,radix lilij, oleaginea & pinguia. Facto pure abſceſ- *dæ.*
s rumpatur inſtrumento ferreo,ſi videri poſſit, aut manſo
glutito pane duriori, vel digito altiùs immiſſo,aut cande
caput tamen inclinetur,ne pus deſcẽdat in thoracem.De- *Ruptio*
de vlcus eſt abſtergendum rhodomelle,& decocto hordei, *abſceſſus,*
ſimilibus: poſtremò verò eſt glutinandum maſtiche,thu-
,boloarmeno,ſanguine draconis,& ſimilibus.

De Angina. CAP. XXIIII.

Scholium.

SYnanche,vel Cynanche.)*De nomine,differentiis,& cau* *Angina*
ſis anginæ, lege auctorem:aduerte tamen Anginam eſſe mor- *morbus eſt*
bum acutum, ex quo imminet periculum, non ob partis, quæ *acutus.*
ditur præſtantiam, ſed ob ſitum, quia huius partis tumor ſtatim re-
irationem lædit. Dices, cur in angina maiorem dolorem ſentimus de-
utientes res liquidas,& paucas,quàm ſolidas,& maiores? Reſpõdeo, *Dubitatio.*
prouenit ex maiori muſculorum contractione.
Secundò,auertentibus.)*In Angina (quæ eſt tumor præter na-*
rã à quocunque humore procedens) duplex eſt morbus:vnus intempe- *Morbi in*
s,& alter tumoris magnitudo deglutitionem. & aeris ingreſſum im- *Angina.*
diens. Curabitur ea ratione, qua alii tumores in principio ſanguinis *Curatio.*

miß

mißione, vt reuellamus, & ex cephalica, vt simul euacuemus ex par[te] affecta. Neque hoc in loco rectè præcipit Vega, in Angina ex suppreß[is] mensibus secandam esse venam malleoli. cùm enim Angina sit affect[us] vrgens, ab ea incipienda est curatio, & deinde veniendum est ad mens[es] mouendos, adde reuulsionem non esse faciendam ex loco, à quo fluit hu[mor], sed à loco, ad quem fluit. Quæ dicit auctor de purgatione, an ver[æ] sint, inferiùs videbis.

Repellentia. Tertiò, repellentibus.) *Humor extra venas effusus, faciens tu[morem] præter naturam in faucibus, statim in principio, cùm adhuc ser[uet] suam naturam, euacuandus est, non calidis, quia hæc magis attra[hent], sed aliis remediis, quorum vnum fuit sanguinis mißio, quæ eua[cuans] venas partis causam dedit, vt humores iterum remigrarent ad v[e]nas. Alterum verò est frigidum, & adstringens, interiùs gargarisatum, quod humores ad venas repellit. Aduerte tamen neque ad morbi declinationem semper esse miscendum extergens aliquod, sicut in omnibus inflammationibus, quæ teguntur cute tenui, per quam semper aliquid resudat. In principio ergo vteris decocto hordei cum cortice, & aceto, & similibus. In augmenti principio, cum extergentibus, & adstringentibus pauca digerentia miscebis, decoquens cum hordeo paucum glycirizæ, addito deinde aceto, aut diamorone. In incrementi secunda parte, quæ primam partem flatus comprehendit, extergentia cum æquali quantitate digerentium, & adstringentium permiscenda sunt. Decoquemus ergo croci & myrrhæ an. ʒ. j. in lib. 1. aquæ ad medietatis consumptionem, ei addentes diamoronis ℥. vj. In declinatione verò solis vtere digerentibus, decocto glycirizæ, aut hyssopi, & similibus. Semper tamen aduerte, repellentia maiora, aut minora esse permiscenda pro affectu maiori aut minori.*

In Angina vsus extergentium.

Purgatio. Quartò, apparantibus.) *In Angina non est, quod vtamur medicamento purganti, eius enim nulla est occasio, nisi sit cacochimia, ex qua fluat humor ad partem affectam.*

Quæ applicanda parti externæ. Sextò, dissipantibus & resoluentibus.) *Parti externæ in collo non sunt applicãda repellentia sola, neque cum calidis mixta, ne humor ad interiora recurrens affectum augeat, & ideò medicamentum ex nido hirundinum compositum omittatur, quia etsi in eo sit stercus digerẽs, est tamen terra repellens: neque tempus conteras in medicamentis collo appensis, quæ tota substantia operari creduntur, non enim reperiuntur ob causam multoties repetitam: vteris ergo externis calidis, quę vim habent leuiter digerendi, & attrahendi, oleo communi, aut camemellino, & lana succida. Atque hæc est curatio Anginæ, quæ resolutione terminatur: est enim altera illius, quæ coctione finitur suppurato humore, de qua lege auctorem.*

Medicamentum ex nido hirundinum reiicitur.

De coriza, catarrho, raucedine, & tussi.

CAPVT XXV.

Corizæ, catarrhi, raucedinis, ac tussis eadem propè est natura: omnes enim hæ affectiones fiunt ab humore excrementoso à capite in subiectas partes de-[illegible]ndente: quiquidem humor, si in nares fuerit destillatus, [illegible]ue eas aggrauet, coriza Græcis malum dicitur, Latinis [illegible]uedo. Si verò humor fluat in os, palatum, & fauces catar-[illegible]us simpliciter appellatur: quę sanè vox Latinis distillatio-[illegible]m sonat. Si verò idem humor descendens, in fauces, & gut-[illegible], & asperam arteriam cadat, & interiorem eius membra-[illegible]m asperiorem, atque inæqualem reddat, raucam tunc vo-[illegible]n fieri necesse est, & morbus nascitur branchus Græcorũ [illegible]omate dictus, raucedo verò Latinè. Ex his etiam collige-[illegible]possumus, raucedinem esse catarrhum, non tamen graue-[illegible]nem, quod Galenus 3. de symptomatum causis cap. 11. & 2. [illegible]ognosticorum commentario 49. docet. Idem Paulus con-[illegible]mat 3. lib. cap. 28. & Aetius serm. 8. cap. 53. Quare decipi-[illegible]r doctissimus Brassauolus, credẽs catarrhum esse vocabu-[illegible]m commune ad omnes defluxus humorum, quod barbari [illegible]edici rheumati tribuunt, iuxta illud,

Descriptio. *Diuisio.* *Grauedo ad nares.* *Catarrhus ad fauces.* *Raucedo ad asperã arteriam.* *Brassauolus.*

Si fluit ad pectus, dicitur rheuma catarrhus.
Ad fauces branchus, ad nares dico corizam.

Porrò eius humoris, qui sic à capite descendit, causa est [illegible]rebrum, seu quod a frigore in frigidam intemperiem de-[illegible]ictum sit, seu quòd ab æstu calefiat, atq; repleatur. Vinum [illegible]uoque, si vltra modum haustum sit, caput replet, & balnea [illegible]lidiora, & largior perfusio capitis ex aqua calida, maximè [illegible]alias calidius caput existat, & cibus sanè, qui in ventre in-[illegible]ctus per inferiorem partem non excernitur in caput im-[illegible]etum facit: quod sic repletum in partes se inferiores eo mo-[illegible], quo dictum est, demittit excrementa. Atque hæ sunt ge-[illegible]erales harum affectionum causæ, particulares verò multæ [illegible]unt. Et coriza sanè nõ ob aliam causam videtur fieri, quàm [illegible]b humoris descensum: Raucedo verò non ob hanc solam [illegible]ausam, sed à vehementioris quãdoque atque altioris voci-[illegible]rationis conatu, & egelidi aeris, spiritúsve ingressu. Tussis [illegible]utem multæ sunt causæ, quas Paulus Aegineta lib. 3. sic col-[illegible]git. Cæterùm ex aliis quoque occasionibus tussis fit, sæpius [illegible]uidem ex distemperantia, quandoque calidiori, ceu in fe-[illegible]ribus, nonnunquam frigidiori, quemadmodum in tempe-[illegible]atibus Aquilonis, quæ aridior est plerunque. Quin & tus-[illegible]s aliorum sæpenumero morborum symptoma est, morbi

Causæ.

ſcilicet lateralis, peripneumoniæ, inflammationis iocinoris phtiſis, & aliorum ſimilium.

Notæ. Notæ hæ ſunt, quicunque aliqua ex dictis affectionibus laborant, ſi à calore ea naſcatur, hi circum partes affectas caloris nonnihil ſentiunt, fluxio quædam acrium humorum ac tenuium cùm per nares, tum maximè per os defluit. Rubor partes faciei nariúmque inficit. Quibus contra ex frigore, partium circa caput, & frontem fit diſtentio, meatuúmque, qui a percolandi adminiculo iſthmoides vocantur, obturatio, ita, vt reſonare vox deorſum per nares nequeat.

Longiore illis tempore permanent, & accidunt tuſſes, pituitæque excretiones, nunc quidem crudæ, nunc verò liquidæ, interdum virides. Nonnullis febris oboritur nihil eos iuuans, qui ab æſtu inuaduntur: eos autem, qui ab algore, plurimùm, cùm ad concoctionem promoueat.

Quando tuſſis aliorum morborum ſymptoma eſt, ex aliis capitibus notę ſunt petendæ: omnis tamen diſtillatio ſiue ad nares, ſiue ad os & eius partes, eſt à materia calida, aut frigida, aut mixta ex iis, & vtráque cũ cauſa effectrice ſimili, aut diſſimili, vt cum materia eſt calida, à frigore comprimente diſtillans, aut frigida materia à calore liquante. Cùm ambæ cauſæ ſunt ſimiles, eadem remedia requirunt, ſi verò cauſæ ſint contrariæ, remedia poſtulant contraria, ſed maior habẽda eſt ratio vrgentioris cauſæ, altera tamen non neglecta.

Curatio diſtillationis à cauſa frigida. Diſtillatio à capite ad nares, aut os à materia frigida, à qua ſæpiùs fit, & aere frigido facta ſex remediorum generibus curatur: primò victu calfaciente moderatè, ea tamẽ, quę caput offendunt, nocẽt, vt vinum, ſinapis, allia, cæpe, coitus, & ſomnus diurnus, præſertim à cibo, & ſimilia.

Præparatio. Secundò, materiam frigidam apparantibus, vt rhodomelle, ſyr. de liquiritia, ſyr. capillorum veneris, de hyſſopo, & oxymelle. S. cum aquis, aut decocto liquiritiæ, hyſſopi, paſſularum, fœniculi, & ſimilium: oportet tamen miſcere quæ motum,

Conſilium. & fluxum humoris impediunt, vt eſt ſyrupus roſarum, & decoctum coriandri: quamuis in materia calida frigidioribus vti oportet, vt eſt ſyrupus de papauere.

Purgatio. Tertiò, purgãtibus materiam pituitoſam, vt agarico, turbit, pilulis de agarico, diaphænicon, electuario indo mai. pilulis cochiis, & ſimilibus. Sed quia morbus hic aliquãdo eſt diuturnus, multis egens vacuationibus, poſt primam his pilulis vti poterit: ℞. Agarici trochiſcati ʒ.j. pilularum aſſaiaret & cochiarum an. ʒ. ß. optimi diagridij g̃. xij. cum aqua ſtæchados, fiant pilulæ quindecim. Vtatur his. Doſis erunt

tres

res quáque hebdomada.

Quartò, auertentibus, vt ligaturis, frictionibus extremorum, & fotibus, cucurbitulis in naribus, & scapulis, & clysteribus acribus, vacuatione per loca propinqua, videlicet per nares, si humor ad partes oris fluat, errhinis & sternutamẽtis clementioribus: de quibus capite de apoplexia. Si verò ad nares distillat humor per palatum, & os, facienda est vacuatio reuulsoria, vt mastiche, aqua mellis cum puluere hyssopi, & aliis clementioribus apophlegmatismis. In diuturna & assueta distillatione, præcipuè à materia calida, filum ceruici traiectũ est optimum remedium ad auertendũ: de quo auxilio cap. 16. & 17. dictum est. Multi vtuntur, & bene ad reuellendum, cauterio in sutura coronali, aut post aures: per vlcus enim à cauterio factũ materia diu, & salubriter euacuatur. *Auersio.* *Deriuatio.*

Quintò, sistentibus fluxum, vt mastiche deglutita, & thure, spica, gummi iuniperi, succo liquiritiæ, & similibus: hoc tamen genus auxiliorum magis confert distillationi, quæ fit à materia calida mobili: hæc enim indiget incrassatione, vt bolo armeno, saccharo rosato, syrupo rosarum, syr. de papauere, & aliis etiam narcoticis, vt trochiscis de spodido, de carabe, & de terra sigillata, ne fiat vlcus in naribus, aut in partibus oris, & aspera arteria, & tandem in thorace. Vltimò vtẽdum est pilulis de cynoglossa Mes. cùm alia non sufficiunt, & distillatio est maxima. *Sistentia fluxum.* *Admonitio.*

Sextò, corroborantibus caput, quę est pars primò affecta, & à qua materia descendit, vt puluere ex coriandro, gariophyllis, mastiche, & similibus, aut hoc sacculo: ℞. coriandri præparati ℥.iij. rosarum, mastichis, thuris, gariophyllorum anthos, stæchados & macis, an. ℥.j. fiat ex his sacculus ad magnitudinẽ manus, qui capite raso coronali commissuræ admoueatur. Capitis lotio ex decocto rerum capitalium laudatur in hoc genere. Diamuscus dulcis, theriaca magna, mithridatum, electuarium aromaticũ rosatum, & similia cum aqua, decocto, aut syrupo capitali valenter corroborant caput, & dissipant materiam eius. *Corroborãtia, & resoluentia.* *Externa, & topica.* *Interna.*

Distillatio, quæ fit à materia, & causa omni calida, sex etiam remediorum generibus curatur contrariis, vltimo tamen genere oportet aliquãdo curare vlcera narium, & oris, quæ solent succedere: in his tamen curãdis consule doctum chirurgum. *A causa calida.*

Tussis, multas habet causas, vt diximus, aut fit à sola intemperie, aut ab vlcere, vt in tabe: aut à tumore ventris, vt in hydrope, aut à morbo laterali, aut inflãmatione iecoris, aut *Tussis causæ.*

à ma

à materia frigida, quæ à capite distillat, à qua sæpe fieri solet. Quare de curatione huius in præsentia agam. Huic sex remediorum generibus mederi possumus: primò, victu calfaciente, & exsiccãte, de quo dictum initio huius capitis: sal, & acetum maxime nocent huic, quia mouent tussim, quamuis cum melle, aut saccharo sit vtile, & necessarium ad purgandum pectus, & attenuandam materiam crassam.

Curatio tußis à causa frigida.

Victus.

Præparatio. Secundò, apparantibus materiam ad fluendum paratam, crassam attenuantibus, & lentam incidentibus & tergentibus, vt rhodomelle, oxymelite. S. syr. capillorũ veneris, de liquiritia, de hyssopo, de prassio, & oxymelite cõpos. cum decocto pectorali, simul & capitali.

Purgatio. Tertiò, vacuantibus materiam hanc frigidam, pilulis de agarico, cochiis, de benedicta, hiera cõposita, electuario indo maiori: sed quia hic affectus diuturnus aliquando est, & eget post primam euacuationem aliis, vsus harũ pilularum est vtilis & necessarius: ℞. pilularum de hiera simplici, & cochiarum an. ʒ. ß. pilularum de Agarico ʒ. j. cum aqua hyssopi fiãt pilulæ duodecim. Tres pro dosi qualibet hebdomada. Si à pilulis alienus est, hoc medicamento vacuatio facienda est: ℞. diacatholicon. ℥. j. ß. diaphænicon, & electuarij indi maioris an. ℥. ß. agarici trochiscati ʒ. ij. rhodomellis, quod satis est, misce, & fiat cõfectio. Dosis singulis hebdomadis à cochleario vno vsque ad duo.

Pilulæ.

Confectio.

Auersio. Quartò, auertentibus omnibus dictis superiùs hoc capite, vbi de curatione distillationis ad nares, aut os agebamus quarto genere remediorum.

Eductio materiæ. Quintò, cõceptam pulmonibus materiam facilem ad expuendum reddentibus, in quo pars præcipua curationis cõsistit, vt eclegmate, seu loch sano & experto, aut de pino, aut de pulmone vulpis, aut electuario Diairis, surupis pectoralibus, aut hoc loch: ℞. loch sani & experti, loch de caulibus an. ℥. j. pulueris Diairis ℥. ß. sacchari candi, & penidiarum an. ℥. j. succi liquiritiæ ʒ. ij. syr. de hyssopo quod satis est, misce, & fiat loch: adde ad corroborandum, pulmones, pulueris pulmonis vulpis ʒ. ij. quo & aliis omnibus vtendum est sæpe, & omni hora paulatim deglutiendo, vt ab vna via in aliam medicamentum possit per poros penetrare. In hoc genere confert multùm foris admouere emplastrũ filij Zachariæ, & de meliloto an. æquales partes super alutã ad formam & magnitudinem thoracis, vel bis in die hoc vnguento, illinere: ℞. olei sesamini, & amygdalarum dulcium, & de lilio an. ℥. j. mucilaginis fœnugræci ℥. ß. croci puluerizati ʒ. j. ceræ,

Loch.

Topica.

q. s.

[...].misce, & fiat vnguentum.

[S]extò, materiam reliquam resoluentibus, & digerentibus, *Resolutio.* suffitu sulphuris, & trochiscorum & aliorum, de quibus [ca]p. sequenti de asthmate, & etiam omnibus auxiliis dictis [...]to genere remediorum distillationis, de quo superiùs.

De coriza, catarrho, raucedine, & tussi.

CAPVT XXIIII.

Scholium.

Orizæ catarrhi.) *Catarrhos Græcis fluxio est Latinis, cum* *Catarrhos.* *a capite, ad subiecta membra excrementum descendit. Hæc fluxio, vt autor est Galen. 3. de caus. symp. cap. 4. aliquando habet [pr]oprium nomen, aliquando eo caret. Proprium habet nomen ea, quę ad* *Nomina* *[na]res, os (quæ nomen generis seruat) fauces, gurgulionem, & ad oris* *eius.* *[gl]andulas fertur. Proprio caret nomine ea quæ fit ad ventriculum, & [as]peram arteriam, quæ multorum malorum causa est: quia ex vētriculi [fl]uxione, vitiata eius concoctione, crudi humores generantur, ex quibus [ob]structiones sine febre, & aliquando cum febre, apoplexiæ, & alii ce[re]bri frigidi morbi oriri solent. Sicut ex ea distillatione, quæ asperam oc-* *Noxæ ex* *[cu]pat arteriam, aliquando asthma, cum excrementum crassum est, &* *distillatio-* *[al]iquando phthisis, si tenue & calidum sit. Distillatio symptoma est in ex-* *ne ad ven-* *[...]etis: Morbus, ad quem sequitur, aut est similaris aut instrumenta-* *triculū, et* *[ri]us. Similaris intemperies calida, aut frigida cerebri, diuerso tamen* *asperam* *[m]odo hæ distillationem generant: nam calida intemperies áttrahendo,* *arteriam.* *[a]ut fundendo humorem eam efficit. Frigida verò refrigerãdo cerebrum,* *Distillatio* *[&] hac ratione multa coaceruando excrementa, aut ipsum comprimendo,* *quis affe-* *[...] modo, quo nos manibus spongiam. Morbus instrumentarius est reple-* *ctus sit.* *[ti]o venarum, & ventriculorum cerebri, quæ solet etiam fieri à toto cor[p]ore: hæc tamen repletio, exigua cùm sit, neque carum, neque apople[xi]am, neque epilepsiam efficere potest. Signa pete ex auctore.*

Tussis etiamsi in vniuersum fiat ab his, quæ intercipiunt respiratio[n]em, hæc tamen omnia ad quinque causas reducere possumus cum Ga[le]no: Prima est humor distillans à capite. Secunda humor collectus in [as]pera arteria, in pleuritide, & peripneumonia: Tertia compressio septi [tr]ansuersi: Quarta magna asperitas faucium: Quinta intemperies fri[g]ida inæqualis partium respirationi seruientium.

Secundò, materiam frigidam apparantibus.) *Hinc disces quã* *Tussis* *[m]alè curant hi, qui tempora, hoc est doctrinam Auicennæ consequuti* *causæ.* *[s]unt: auctor enim iam secundò præparat humorem ad purgandum, non [so]llicitus de symptomate. Proinde eius curatione omissa, hac ratione cu-* *Curatio di* *[r]abis. Si distillatio, hoc est fluxio excrementi vrgeat (quod continget, si stillationis [a]d ventriculum, asperam arteriam, aut partem principem firmetur)*

tunc relicto morbo, ei prospiciendum est: primò sanguinem mittentes, cundò medicamentis per os assumptis, & capiti applicatis, fluxionem dantes, & ea sedata morbo prospicientes quæ omnia ea ratione, qua cemus, præstabis.

Sanguinis missio.

Quarto, auertentibus) *In distillatione facta ab intemperie fri da cerebri non audent practici venam secare, opus autem est, vt auda fiant, potissimum in remedio adeò vtili. Mittendus ergo sanguis est, reuellamus humorem ad partem fluentem, & simul ex cerebro aliqu excrementi euacuemus: quod commodè præstabimus secta communi na in brachio, quæ caput, & partes inferiores respicit. Auertes etia modis ab auctore propositis: quod si diuturna sit distillatio, duo cauter vnum in singulo brachio vtiliter experieris.*

Sistentia fluxum.

Quintò, sistentibus fluxum.) *Siue humor à cerebro distillan causa calida proueniat, siue frigida, sistendus est statim, si vrgeat. Qu præstabimus ore tenentes medicamentum, quod incrasset humorem, eum ineptum ad fluxionem reddat, quale est hoc: ℞. mastichis ℨ. ii. pi thri ℨ. i. cum mucilagine dragaganti, fiant trochisci ad magnitudin lupini, quorum vnum teneat in ore. Eo etiam tempore, quo æger dorm voluerit, assumat ℨ. iii. electuarii de papauere cum pauco syrupo pap ueris. Capiti etiam, vt dolore attrahatur humor ad cutim, ceratum thapsia vtilissimè apponetur, siue fiat in forma solida, siue in liqvida. solida forma paratur hoc modo: ℞. ceræ ℥. viii. terebenthinæ q. s. mi ad ignem, donec ad emplastri substantiam perueniant, in fine misce pu ueris radicis thapsiæ, si recens sit. ℥. iii. si inueterata ℥. iiii. cuius fer sufficientem accipe quantitatem, & super alutam extende ad forma mediæ cucufæ, quam bregmati raso appone. Liquidum fiet ceratum forma vnguenti, liquantes ℥. v. ceræ cum oleo, quoad formam vnguen accipiant, & deinde miscentes ℥. ii. pulueris ex thapsia. Quo vnguen vnges bregma, quo vtendum est, quia meliùs, & citiùs vesiculas in cu excitat, quàm ceratum solidum, quo multoties vsus sum sine vsu aliqu Aduerte tamen, apparentibus vesiculis in cute, cessandum esse ab v ctione, ne ob dolorem fiat, attracto sanguine, phlegmon. Quod si ceratu non potes efficere, sinapismum construes ea ratione, qua docent Paulu & Aetius.*

Cerati ex thapsia duæ formæ

Sacculus bregmati applicandus.

Sextò, corroborantibus caput.) *In hac distillatione sedato sym ptomate, ad morbum deueniendum est, nempe ad intemperiem frigida cerebri, quam auferre debemus, & simul excrementa cerebri frigida d gerere, bregmati, vbi multæ sunt suturæ, hoc medicamentum applica tes: ℞. pul. rosarum & coriandri præparati ana. ℨ. i. gummi iuniperi iii. salis tosti ℨ. ii. gariophyllorum ℨ. i. ß. fiat omnium puluis, ex quo fi sacculus, ad trianguli figuram. Et si in corpore sit pituitosa cacochimi ea præparata purganda erit.*

Distillatio, quæ fit à materia.) *Si à causa calida distillatio pr ueni*

ueniat, sanguinem mittes, fluxionem inhibebis, assumptis per os: nō enim applicare oportet ceratum ex thapsia, ne augeamus intemperiem. Deinde curabis morbum, nempe intemperiem calidam, lauans caput aqua tepida, permiscens cum ea parum aceti, vt penetret: & postea vnge bregma oleo omphacino, rosaceo, aut alio quod frigidum sit.

Tussis multas habet causas.) *Tussis symptoma est in motu depravato facultatis expultricis: hæc à diuersis morbis ortum habet, ac proinde non vno modo, sed variis curanda erit. Si à distillatione oriatur, curabitur ea ratione, qua docuimus. Si à secunda causa eueniat, medicamentis attenuantibus, et incidentibus. Si à tertia, curare oportebit schirrum, aut iecoris inflammationem, aut hydropem, si ex ea pendeat. Si tandem à quinta procedat causa, cohibita respiratione sedabitur.* *Curatio tussis.*

De Orthopnæa, Asthmate, Dyspnæa.

CAPVT XXVI.

Ria sunt nomina apud Græcos, quæ eandem rem fermè significare videntur, videlicet dyspnæa, asthma, & orthopnæa, quæ omnia suspiriosos, & anhelosos significant, de quibus Celsus lib. 4. cap. 4. abunde egit. Propriè à Græcis dicitur dyspnæa difficultas anhelitus modica, quamuis Paulus 3. lib. cap. 26. velit esse difficultatem spiritus & animæ, & commune accidens alia plurima præter hæc comitās. Asthma Grecis est difficultas anhelitus vehementior, & cùm ęger non potest spirare sine anhelatione. Orthopnęa verò est, cùm respirare non potest, nisi recta ceruice spiritus trahatur: fiūt hæ affectiones (vt inquit Aetius) cum aut crassiorum & tenuium humorū multitudo pulmonis bronchia obstruxit, aut tumor quispiam abscessui similis in ipso consistit. Similiter autem difficiliter spirant, quibus aspera arteria multa distillatione madet, repletáque est. Ab aliis quoq; fit causis, vt ab vlcere pulmonum: quę omnia sic docet distinguere Aet. Distillatio etiam sanis ex manifesta causa repente accidit, in totum verò citra febrem comitantibus etiam propriis distillationis signis. Si verò tumor abscessui similis in pulmone fiat, necessariò febris sequitur, neque ita post inflammatione in pus conuersa, pus reiicitur cum tussi. Qui autem propriè orthopnoici, & difficulter spirantes appellantur, in totum febrem non ferunt, grauitatis autem sensus eis contingit, neque quippiam purulentum per sputum reiectant. Cùm igitur asthma fieri possit à sanguine extra venas, eius curatio cap. 28. de sanguinis puto describetur, aut ab inflammatione pulmonum, de qua cap. 27. de peripneumonia: aut ab vlcere pulmonū, de qua ca. 29. *Causæ.* *Nota.* *Curatio.*

de phtisi,aut à luxatis vertebris spinæ,cuius curatio in reductione eius in proprium sitũ consistit:aut fit à materia crassa pituitosa pulmones obstruente, & ab hac vltima causa ferè semper pendet. Quare in præsentia de curatione eius agendum est: priùs tamen oportet scire,an æger sit in ipsa accessione,an in quiete. Quia morbus hic,quemadmodum comitialis, & articularis,habet accessiones aliquando ordinatas, aliquando inordinatas. In ipsa accessione curatio fit per solas frictiones, ligaturas & cucurbitulas extremorum ad reuellendum, ne subitò suffocetur æger, qui ceruice erecta vigilet, & dormiat parùm, & non in die, quies summe necessaria est. Quare tunc vacuatio per medicamenta purgantia, & per sanguinis missionem maximè nocet, mouens humores, & augẽs fluxum ad pulmones & tracheas arterias. Si tamen ipsa accessio fuerit magna, & longa, subitam suffocationem indicans, indiget vacuatione per clysteres acres, & per sanguinis missionem secta vena,aut per cucurbitulas inter scapulas. In tempore quietis curatur asthma pituitosum sex remediorum generibus: primò victu calido & sicco vt aere æstatis,aut arte parato,rore marino,saluia,stæchade, & aliis calidis medicamentis,vt cibo,pane scilicet furfuraceo, & salito, & bene fermentato:carnibus auium montanarum, & animalium concoctu facilium, & non humidorum, assis,aut tostis,non neruosis, nec pinguibus:vt potu parco in pastu, & post pastum nullo, qui sit aqua cinnamomi, vel decoctionis anisi, vel seminis fœniculi: eorum tamen sitis vehemens est ob calorem cordis refrigeratum minus quam res exigit. Tunc enim laua os ægri lacte caprino,vel ex amygdalis dulcibus expresso sine saccharo,aut aqua frigida,aut mucagine seminis psyllij, vel cydoniorum. Sed quia potus comprimit septum transuersum ventriculo distento & difficultatem respirandi auget, quoniam ventriculus concoquit cibum, donec ab eo egressus sit potus,maximè nocet.

Curatio à pituita in accessione per reuellentia.

Sectio venæ,et purgatio nocent, nisi longa sit accessio.

Curatio extra accessionem.

Victus.

Secundò apparantibus materiam collectã in cerebro pulmone,vel aliis partibus,transmittentibus,qualia sunt calfacientia,incidentia,tenuantia, & tergentia:initio clementiora,ne resoluto tenui crassum ineptum expuitioni relinquantur. Cõueniunt primò syrupus de liquiritia,syr.capillorum Vene.oximel. S. cũ decocto pectorali, aut aquis capillorum Ve. & liquiritiæ. Secundò post primam vacuationem conceduntur syrupus de hyssopo,de prassio, & oxymel compositum cum aquis, aut decocto hyssopi,prasij,fœniculi,dactylorũ, & vuarum passarum. Tertiò post secũdam vacuationẽ prosint ad

Præparatio.

Syrupi clementes.

Syrupi vehementiores.

ad conçoquendum ſyr. de quinque radicibus cum oxymelle *Vehemen-*
cópoſ. & ſcillitico cum decocto aut aquis praſij, hyſſopi, ra- *tiſsimi ſyr.*
dicis lilij ſiccæ: quia ſuccus eius valenter purgat in parua
quantitate: inter has tamen coctiones & purgationes inter-
iaceant dies aliquot, vt natura quieſcat. Et quia hic affectus
chronicus eſt, neceſſaria medicamentorum omnium fermè
frequens permutatio, ne natura longa conſuetudine iis ſimi
lis fiat, ac proinde reluctetur, aut ab eis nihil patiatur. Præ- *Conſilium.*
terea ob occultam quandam proprietatem, ſeu familiarem
quaſi amicitiam quædam magis amat noſtrum corpus, & a-
lia refugit propter inimicitiam, quod ſola experientia de-
monſtrare poteſt.

Tertiò, purgãtibus materiam, ſi multa eſt in pulmonibus, *Purgatio.*
aut etiam non multa in toto. Nam ſi pauca fuerit in pulmo-
nibus vt per ſputa expelli poſſit, nõ opus eſt purgatione: pri- *Prima.*
ma ergo purgatio fiet per ʒ.j. pilularum de agarico, aut per
potum ℥.j. diacatholiconis, & ʒ.j. agarici trochiſcati cum de
cocto pectorali, aut aqua capillorum Veneris. Secunda pur- *Secunda.*
gatio fiet per has pilulas: ℞. pilularum cochiarum, & de aga
rico an. ʒ.ß. diagridij. g̃. iij. cum aqua hyſſopi fiant pilulæ vij.
& aurentur ſi opus fuerit: vel fiat per hunc potum. ℞. dia-
phæniconis ʒ.iij. electuarij indi maioris ʒ.ij. agarici trochi-
ſcati ʒ.j. diacatholiconis ʒ.v. rhodomellis. ℥.j. decocti pecto-
ralis. q.ſ. miſce, & fiat potus. Tertiò, ſi opus fuerit, fiat purga- *Tertia.*
tio per ʒ.j. pilularum cochiarum, aut fœtidarum, aut de ſar-
cocolla, vel per hũc potum: ℞. electuarij indi maioris ʒ.iiij.
agarici trochiſcati, & turbit electi an. ʒ.ß. rhodomel. ℥.j. a-
quæ hyſſopi. q.ſ. miſce, & fiat potus. Si opus fuerit, quia mor-
bus eſt chronicus, vtatur his pilulis ſemel vel bis in menſe:
℞. pilularum de hiera compoſ. & de agarico an. ʒ.j.ß. agari- *Pilulæ*
ci optimi, & turbit electi an. ʒ.j. ſalis gemmæ ℈.j. zingib. ℈.ß. *laudantur*
cum aqua hyſſopi fiat maſſa, cuius doſis quinque pilulę pon- *in hoc mor*
deris ℈.ij. Si vero non poſſit pilulas tranſglutire, quæ magis *bo.*
huic morbo conueniunt, quam purgãtia liquida, quia prio-
ra diutiùs in ventriculo detinentur, ideóque magis & a par-
tibus longinquioribus, meliùs purgant: hac mixtura fiet pur
gatio ad vſum: ℞. diacatholiconis ℥.ij. electuarij indi maio-
ris ℥.j. agarici trochiſcati ʒ.ij. turbit gummoſi ʒ.j. ſyrupi ca-
pillorum Ve. q.ſ. miſce, & fiat confectio. Doſis cochlearium
vnum.

Quartò auertentibus auxiliis, vt iis quæ per nares & pa- *Deriuatio.*
latum purgant, errhinis ſcilicet apophlegmatiſmis, & aliis
multis, de quibus cap. 25. præcedenti, quales ſunt clyſteres,

& glandes acres,& cauteria in capite.

Promouentia sputum et roborantia pulmones. Quinto,promouentibus sputa, hoc est, incindentibus,dilatantibus asperam arteriam,& roborantibus pulmones:horum quædam sunt simplicia, vt capillus Ve. liquiritia, vuæ passæ,crocus, ficus,iuiubæ,hyssopus, scabiosa, aristolochia, folia & semen vrticæ,enula campana, pulmo omnis, præcipuè tamen vulpis,dulcia omnia, salsa,amara,& acria simul.

Syrupi. Loch. Electuaria, Ex his fiunt decocta, syrupi, loch, & electuarium, vt syrupi capillorum Ve.dę liquiritia, oximel. S. syrupus de hyssopo, de prasio, oximel compos.oximel scilliticum,loch sanum & expertum,loch caulium,loch de pulmone vulpis, loch de pino,electuarium Diairis,hæc & similia detineantur in ore,& sensim transglutiantur,vt à gula in asperam arteriam per poros penetrare possint , aut saltem eorum vis. Hæc mixtura, seu confectio est optima in hoc generę quinto : ♃. succi liquiritiæ,hyssopi,scillæ,radicis lilij an.ʒ.viij.capillorum Ve. siccorum ʒ.vij, seminis vrticæ,cordumeni, piperis,aristolochię rotundæ,nasturtij,baurac,carui,amygdalarum amara-

Confectio. rum an.ʒ.v. fiat ex his cum melle sufficienti confectio, cuius cochlearium vnum dosis sit mane &vespere,cum vnciis,tribus sequentis liquoris:♃.caricarum,dactylorum an.num.x.

Liquor. radicis liquiritiæ,hyssopi,calamenti, prasij, capillorum Ve. an.℥.j.radicis apij,fœniculi, & seminis eorum, seminis vrticæ,& fœnugræci an.℥.ß.fiat decoctum in ℔.xij.aquæ,donec tertia pars consumatur, percoletur, & cum ℔.duabus mel-

Aqua stillatitia. lis fiat instar mulsæ. Hæc aqua in hoc generę remediorum est vtilissima : ♃. pulmonum hirci,castrati in paruas partes diuisi num.iij.pulmonem vnum vulpis,si nancisci possumus, capilli Ve. m. vj. hyssopi, m. ij. radicis iari , seu serpentariæ contusę ℥. ij. liquiritię recentis, si licet aliunde parare ℥. iij. fiat ex his aqua instrumento vitreo, & igne pauco:eius dosis ℥. iiij. cum pauco saccharo cando , aut saccharo communi.

Aqua ligni sancti. Aqua ligni guaiaci , seu indi cum medicamentis pectoralibus facta , est etiam optima , & experta a me in hoc genere remediorum.

Ius galli veteris. Ius galli gallinacei veteris medicamentis pectoralibus factum est ab omnibus laudatum , & expertum.

Topica. Thoraci sunt admouenda medicamenta , quę in hoc genere conferunt,vt facilius & citius medicamenta pectoralia sputum promoueant,vt ♃.olei amygdalarum dulcium,& sesamini an.℥.j.olei de lilio ℥.ß.croci pulucrizati ʒ.j.axungię gallinę ʒ.ij.cerę,quod satis est,misce,&fiat vnguentum,vel:♃. emplastri siiij Zachariæ,&de meliloto an.æquas partes,extendantur super alutam ad formã & magnitudinẽ pectoris.

Sexto

Sextò, reliquias materiæ ſiccantibus, & diſſipantibus, vt *Reſolutio.*
ithridato, theriaca magna, diamuſco dulci, & amaro, pli-
s arcoticon, & ſuffitu cum thure, & ſulphure: quamuis ſul-
hur interiùs cum melle, aut ouo, aut ſyrupo pectorali con-
rat huic morbo. Ab aliquibus laudatur ſuffitus ex Arſeni- *Aduerte.*
o, ego tamen non laudo, etſi ſit aquis cardiacis caſtigatum.
onnulli in vltimo generę prębent pilulas ex myrrha, co-
o, ariſtolochia, caſia lignea, croco & arſenico: ego ſemper
amno hęc medicaméta, & his ſimilia, quanquã arſenici ſit
arũ. Cauteriũ in furcula ſuperiori thoracis in hoc genere *Cauterii*
emediorum à multis doctiſſimis medicis maximè laudatur. *laus.*

De Orthopnæa, Aſthmate, Diſpnæa.

CAPVT XXVI.

Scholium.

Ria ſunt nomina apud Græcos.) *Diſpnæa nomen Græcum Latinè ſonat vitium in reſpiratione, aut læſio reſpirationis: qua ratione ſub ſe cõprehendit reſpirationẽ frequentẽ, celerẽ, interceptã, anhelosſam, & rectã. In hac communi ſignificatione loquitur Gal. 1. de diffi. reſpi. c. 2. Et cùm variæ ſint læſiones reſpirationis illæ, quæ exiguæ ſunt, appellantur aliquando à Galen. nomine generis, difficiles reſpirationes: & cum exigua læſio variè poſſit comparari, varia etiam habebit nomina. Si enim cõparemus quãlibet noxam reſpirationis cum abolita reſpiratione, omnes læſiones reſpirationis erunt exiguę, & ideò ſeruabunt nomẽ generis, qua ratione Gal. 4. de loc. affec. cap. 7. aphnæam, hoc eſt abolitã reſpirationem ſeparauit à diſpnæa: omnes alias reſpirationũ læſiones illi, quæ maxima eſt, opponens. Si verò omittentes ablatam reſpirationẽ, vnam læſam, reſpirationis læſionem cum alia cõparemus: illa, quæ exigua eſt, hoc eſt denſa, dicetur difficilis reſpiratio, nomen generis huic tantùm differẽtiæ acccommodantes, & hac ratione loquitur Gal. 3. de diffi. reſp. c. vlt. & 6. epyd. par. 3. comm. 9. Ex quibus omnibus hanc vltimam reſpirationis lęſionem aſſumentes, tanquam vnam differentiam, tres ſtatuemus in vniuerſum difficilis reſpirationis differentias. Prima erit illa paulò ante dicta, quæ ſeruat nomen generis, & nil aliud eſt, quàm denſa reſpiratio. Secunda dicitur aſthma, & tertia orthopnęa. Aſthma eſt denſa reſpiratio ſine febre, qualis apparet in his, qui diu accurrerunt: quæ vt colligitur ex ſeptimo de compoſ. ſecundum locos capite ſexto. duo habet ſymptomata coniuncta, vnum eſt arctatio thoracis ſenſibilis, ſecundum eſt orthopnęa, id eſt recta ſpiratio. Vnde apparet error practicorum ſeparantium ab aſthmate orthopnæam. Dices, nõnne tu hanc tertiam difficilis reſpirationis differentiam ab aliis diſtinctam ſtatuiſti? Reſponde*

Diſpnęa nomen commune.

Tres differentię difficilis reſpirationis.

Aſthma quid.

Practicorum error.

verum hoc esse, quia aliquando orthopnæa reperitur sine asthmate in suppuratis, peripneumonicis, et aliis, in quibus recta spiratio, cùm non sit sine febre, neque fiat ab obstructione, sed compreßione, non dicitur asthma. Difficilis respiratio causam habet humore frigidū, parum obstruentem: asthma tuberculum, & eundem humorem, sed obstruentem magis arterias asperas, quæ in pulmone habentur. Inde intelliges, deceptum fuisse Iacotium existimantem Monachum collegii de Arras, asthmate mortuum integris pulmonibus, solùm abscessu in vena arteriali existente. Qua enim ratione ex illo abscessu posiit lædi respiratio, non video. Decipitur etiam idem sentiens ex resiccatione, vt in chymistis, aurificibus, fabris ferrariis, & aliis fieri asthma: nam cùm asperæ arteriæ magnū habeant meatum, nunquam in his siccitas poterit asthmatis esse causa. Verum est hos aliquantulum asthmaticos apparere ob vaporem crassum obstruentem prædictas arterias. Ex vnctione autem morbi gallici, si asthma contingat, proueniet à crasso humore, ab argento viuo ad asperas arterias expulso. Orthopnæa fit ab obstructione in asthmate, aut à compreßione asperarum arteriarum pulmonis in suppuratis, peripneumonicis, & his, qui multo humore corpus pulmonis habent imbutum. In hoc capite aduerte auctorem solùm tradere curationem prędictorum affectuum, qui sine febre sunt, & sequuntur morbum in via, nempe obstructionem asperarum arteriarum ab humore crasso factam. In curatione asthmatis aduerte medicamenta inscindentia, quæ vtilia sunt, assumenda esse nō simplicia, sed cum medicamento aliquo humido permixta, quod est Gal. præceptum 5. simpl. cap. 12. in affectibus thoracis, & pulmonis, ratio est, quia humor in pectore non debet siccari, at cum amara sicca sint, ideò cum re liquida & humida permiscenda sunt, vt penetrādo inscindant humorem, & siccitate non lædant.

Causæ difficilis respirationis.

Animaduersio.

De peripneumonia, & pleuritide.

CAPVT XXV.

Definitio.

QVia Peripneumonia, quę est pulmonum inflammatio: & pleuritis, seu lateralis morbus, quæ est inflāmatio membranę costas succingentis, vel musculorum ei propinquorum, (autore Gal. 5. de loc. affect.) iisdem fermè remediis curantur: hoc capite de his duobus affectibus non immerito agere statuimus. Fiunt ab iisdem prope causis, quamuis peripneumonia a sanguine magis pituitoso, & pleuritis à bilioso, vt docet Galenus commentario 35. lib. 6. Aphor. vtriusque tamen affectus causa externa calida per se, & frigida per accidens cōprimendo esse potest. Peripneumonia quoque fit ab angina, à pleuritide & capitis distillatione: nonnunquam verò (vt ait Paulus) eius origo est sola inflammatio. Lateralis morbus aliquando est epidimialis,

Causæ.

Pleuritis cōtagiosa.

fitq;

fitque per contagionem, quemadmodum pestis. Peripneumonia (vt vult Gal.2.de locis affec.cap.3.) deprehenditur ex tanta respirandi difficultate, & angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere cogantur, quem affectum orthopnæam nominant: Aetius tamen sexto serm. cap. 66. omnes peripneumoniȩ notas depingit longo satis sermo. nimirum febrem acutam, grauitatem thoracis absque dolore, inflammatis tamẽ pelliculis thoracis sentitur dolor, faciem rubicũdam, præcipue malas, nasum in summo simum, appetentiam læsam, linguæ siccitatem, aquæ frigidæ maiúsque etiam aeris desiderium, tussim siccam, vel, si expuant, spumosum id est. *Nota.*

Accidentia inseparabilia pleuritidis (si Galeno & veritati credimus) sunt febris acuta, dolor perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur, respiratio frequens & exigua, pulsus paruus arteriam duram, & quodammodo tensam indicans, tussis magna ex parte cum sputis coloratis, nõnunquam verò sine his, has incoctas pleuritides appellat Galenus loco superius citato.5. scilicet de locis affect.cap.1. quæ vel celeriter hominem rapiunt: vel longo temporis spatio finiuntur, quo in loco multas doloris lateris species proponit. *Curatio Pleuritidis. Victus.*

Curatur vera pleuritis sex generibus remediorum: primò, ratione victus tenui vsque ad quartum diem, cum vires ferre possunt, vt lacte amygdalarũ dulciũ sine pane, ptisana hordei colata, vel non colata: a quarto vsq; ad septimum pane loto & lacte amygdalarum cum saccharo, & radice buglossæ condita saccharo: post septimum iure pulli refrigerato, cremore hordei, semper tamen ægri natura & consuetudo est consideranda. Bibat aquam hordei, aut saccharatam, aut ex decocto liquiritiæ remisse calidam, vinum nullo modo bibendum est, nisi vires sint admodum imbecillæ: tunc enim vinum dilutum, & ius gallinȩ, aut aqua eiusdem per distillationem conuenirent, aut in declinatione. Dormiat supra affectam partem, talis enim incubatio minorẽ dolorem infert, augetúrque calor partis affectæ, & magis resoluit materiam phlegmones.

Aluus sit facilis, vt nimium semel in die. Animi perturbationes, quæ augere possunt inflammationem, tollantur, vt ira, timor, & similes.

Secundò, auertentibus materiam, quæ augere possit inflammationem, vt sectione venæ internȩ cubiti, quam vocãt hepaticam, eiusdẽ partis, seruata semper rectitudine, vt duplex scopus propositus sit, alter ad reuellendum, alter ad va- *Reuulsio & vacuatio simul.*

cuan

cuandum: quod fieri non poteſt per ſectionem venæ partis oppoſitæ. Si non apparet vena interna cubiti, communis ſecanda eſt, aut humeralis, ſi duæ aliæ non appareant: ſemper tamen ſanguinis copia reſpondeat morbi magnitudini, naturæ ægri, viribus, regioni & conſuetudini. Si morbus ſemper augeatur poſt primam ſanguinis miſſionem fiat ſecũda & tertia, ſi opus fuerit, & vires patiantur: ſemper tamen ab eadẽ vena, poſtea quam ex diuerſis fieri non poteſt: quemadmodum in inflammationibus & tumoribus aliarum partium, in quibus, cùm fluit humor, facienda eſt ſanguinis miſſio ex parte longinqua per reuulſionem, cùm iam fluxit ex parte eadem, aut propinqua, vt in angina diximus. Si vires deficiant, & ętas non ſit florida, ſanguis mittatur per cucurbitulas cum ſcarificatione inter ſcapulas, ſi non ſit plenitudo, & in naribus, ſi fuerit plenitudo. In quacunque parte fuerit dolor, etiam ſi infeſtet partes, quæ ſunt ſub ſepto tranſuerſo, vt docet Gal. comment. 11. ſecundi de ratione victus in morbis acutis, quamuis vacuationem per medicamenta purgantia Hippocrates tum eligat, ſequens aphoriſmum 22. primi libri, quæ ducere oportet: ſed ego cum Galeno ſemper ad reuellendum & euacuandum ſimul magis laudo eius ſententiam, quia inflammationibus internis, & febribus ardẽtibus medicamenta purgantia, præcipue Græcorum ſunt ſatis calida, & valenter mouent, ideóque timenda. Præterea alui profluuium in pleuritide, & peripneumonia, ſi adueniat malum, vt Hippocrates 6. lib. Aphoriſ. 16. ſcribit. Quare in his duobus morbis benedictis medicamentis & ſalubribus purgabis ſuo tempore, quarto videlicet genere remediorum. Auertunt quoque frictiones, ligaturæ partium extremarum, & clyſteres.

Auerſio.

Tertiò, materiam apparantibus (quę ſi fuerit turgida abſque coctione vacuanda eſt) vt ſyrupo violarum, ſyr. endiuię. S. cum aquis endiuię, cichoreæ, & borraginis: aut cum decocto hordei ſine cortice, violarum, & liquiritiæ: idque cũ materia eſt biliosa, quæ ſi fuerit admodum tenuis, ſyrupo, nenupharis, & de papauere eſt incraſſanda: craſſa verò aut mixta cũ craſſa ſyrupo capillorum Vene. de liquiritia, de hyſſopo, cum oxymelle. S. & decocto pectorali, eſt concoquenda.

Præparatio.

Purgatio.

Quartò, purgantibus non valentioribus, qualia ſunt Grę corum, ſed clementioribus, & ſalubribus, quę Arabes & noſtra ætas cognouerunt, exceptis ſtipticis, & aſtringentẽ ſubſtantiam habentibus, vt eſt rhabarbarũ, & myrobalani, præcipue cum tota ſubſtantia: eorum tamen infuſio eſt probata,

&

& laudata, & aliquando ſcammoniata correcta, quando ſalubria non ſufficiunt, vt in electuario de ſucco roſarum, & diaprunis ſolutiui, & in parua quãtitate, & mixta aliis ſalubribus: vt ℞. medullæ caſſiæ fiſtularis recens extractæ ʒ.vj. medullę tamarindorum (quum eſt ardentiſſima febris) ʒ.iij. (nec timeas acetoſitatem tamarindorum) infuſionis rhabarbari per noctem in aqua endiuiæ factæ ℈.iiij. ſyr. violarum ℥.j. decocti florum cordialium. q.ſ. miſce, & fiat potus. Si copia bilis fuerit magna, adde ʒ.ij. diaprunis ſolutiui: & ſi craſſa & mixta cum pituita, adde ʒ.ß. agarici trochiſcati ℈.ij. aut ſi amat magis pilulas, quæ minus in hoc morbo conferunt, has accipiat hora idonea: ℞. pilularum de rhabarbaro, & agarici trochiſcati an. ʒ.ß. fiant pilulæ ſeptem cum aqua endiuiæ, & aurentur, ſi non eſt pauper.

Quintò, ſputum materiæ pleuritidis, quæ in pulmonem & thoracem exudat, facile, & fluidum reddentibus in omni tempore phlegmones, & omni hora diei, aliis atque aliis medicamentis, vt ſyrupo violaceo, de iuiubis, capillorum vene. de liquiritia, ſyrupo acetoſo. S. & oxymelle. S. pilulis bechichis, ſaccharo cando violato, electuario diadraganto frigido, & ſimilibus, & hoc eclegmate, ſeu loch: ℞. penidiarũ, ſacchari candi, violati an. ℥.j. pulueris diadraganti frigidi ℥.ß. ſucci liquiritiæ, & pulmonis vulpis an. ʒ.ij. gummi craſſi ʒ.j. ſyrupi violarum ℥.ij.ß. ſyrupi acetoſi. S. ℥.j. miſce, & fiat loch. Hæc omnia quæ ſputum promouent, retineantur ore, & ſenſim deglutiantur. Hic liquor ſeu ſyrupus non perfecte decoctus ſputum promouet: ℞. capillorum veneris, violarũ an. m.ij. iuiubas num. x. vuarum paſſarũ ſine granis p.ij. liquiritiæ ℥.ij. fiat decoctum, de quo percolato accipe libras duas, poſt parum ferueant. Foris ad ſputum excitandum confert hoc vnguentum: ℞. olei ſeſamini, & amygdalarum dulcium an. ℥.j.ß. emplaſtri filij Zachariæ loco ceræ. q.ſ. miſce, & fiat vnguentum: vel ℞. emplaſtri filij Zachariæ. q.ſ. extendatur ſuper alutam ad formam medij folij papyri. Quidam in hac inflammatione parti affectæ admouent repellentia medicamenta, & male, quia augent inflammationem.

Sputum iuuantia. *Loch.* *Liquor.* *Topica.* *Obſeruatio.*

Sextò, reliquam materiam reſoluentibus, & diſſipãtibus, vt vnguentis, emplaſtris, cataplaſmatis, & fotu per ſpõgiam ex decocto camomillæ, meliloti, ſeminis lini, fœnugræci, fur furis, vel per veſicam plenã ſimili decocto. Saccus ex milio, ſale, & furfure bene toſtis eſt optimus in hoc genere remediorum. Hæc tamen omnia, & ſimilia initio veræ pleuritidis maximè nocẽt, & in augmento: valẽter enim augent inflam-

Reſolutio. *Veſica.* *Sacculus.*

Error indoctorum. mationem. Quare errant multi indocti medici, qui inconsiderate fomentis & calefactoriis vtuntur. Solet enim (Galeno autore comment. 31. sexti lib. Aphor.) in his fomentum aliquantum mollire dolorem, sed alteram fluxionem aducare: experientiæ tamen gratia ad cognoscendum qualis sit affectio Hippocrates & Galen. medici sapientissimi, & prudentissimi iis vsi sunt. *Curatio tentatiua vulgò dicta.* In non vera pleuritide ad flatum dissipandum optima sunt, & iis vbi dubitat medicus an sit vera an non vti oportet: semper tamen cautè, ne attrahatur hůmor ad laborantem locum, & ne ex non vera fiat vera, vel si vera fuerit, ne augeatur. Si autē pleuritis suppuretur, à qua pauci liberantur, natura non est impedienda, sed potiùs eam ars imitari ferè semper conatur, vt hoc medicamento interno: *Medicamentum internum pus efficiens.* ℞. maluæ, bis maluæ an. m. j. ficuum. p. j. seminis lini, & fœnugræci an. p. ß. fiat decoctum, de quo percolato accipe libras iij. cui adde butyri recentis ℥. j. olei amygdalarum dulcium ℥. iij. misce, & sæpe in die transglutiat paulatim parum huius medicamenti. Foris admoueatur hoc cataplasma, *Cataplasma ad idē.* ℞. foliorum maluarum. m. ij. radicis altheæ. m. j. caricarum, seminis lini an. p. j. omnia decoquantur, & postea cum vnciis duabus farinæ fœnugręci, & cum ℥. ij. & ß. olei sisamini, & ℥. j. butyri, addendo ℥. ß. axungiæ gallinæ ʒ. ß. croci, & duos vitellos ouorum, misce, & fiat cataplasma: quod parti affectæ admoueatur.

Quæ abscessum rūpunt. Confecto pure rumpatur abscessus frequenti tussi, & vociferatione, vomitu, & sternutamētis, & corporis vehemēti cōcussione. *Abstersio.* Deinde abstergatur vlcus aqua hordei cum cortice saccharata, & si non suffecerit ipsa, cum hydromelle ex decocto furfuris, & cicerum, præsertim si non sit febris. *Glutinantia.* Vltimò verò vlcus glutinabūt terra sigillata, bolus Armenus, & alia quæ dicentur capite de Phtisi, sed in hoc, similibúsque vlceribus consule doctum chirurgum.

De Peripneumonia, & Pleuritide.

CAPVT XXVII.

Scholium.

Peripneumonia quid. QVia peripneumonia.) *Peripneumonia est inflammatio pulmonis, vbi inflammatio tumorem præter naturam significat, potest enim fieri peripneumonia à quocunque humore, vt plurimum tamen contingit ab humore pituitoso, & crasso,* *Causa.* *quia in substantia laxa (qualem habet pulmo) melius moram facit.* *Signa.* *Signa eius sunt febris acuta, dolor grauis, difficilis respiratio, rubedo malarum, & pulsus*

sus mollis. Febris acuta (quæ acutior est, quàm in pleuritide, etsi fiat à causa calida, & peripneumonia à frigida) cõtingit à duabus causis, prima à vicinia cordis, secunda à vasorum cum corde communicatione. Dolor grauis fit, quia pulmo paucos & exiguos habet neruos, & ideo in eo dolor ratione membranæ vsum ambientis sentiri debet. Difficilis respiratio cum orthopnea contingit, quia pulmo est instrumentum respirationis, ac proinde peripneumonia est affectus acutißimus, à quocũque humore fiat, pernitiosißimus tamen, si fiat à sanguine bilioso, quia habet maiorem febrem, ob quã ita augetur vsus, vt non poßit ei respiratio sufficere. Rubedo malarum non apparet in hoc affectu statim in principio, sed postea vaporibus ascendentibus, & in malis detentis, exhalant enim ab humore crasso, quod non contingit in pleuritide, quæ vt plurimũ fit à bile, cui citò dißipari proprium est. Pulsus mollis euenit in hoc affectu, vt autor est Gal. lib. de pul. ad Tiro. propter raritatem pulmonis, & irrigationem arteriæ à pituita, quãuis enim ratione inflammationis debuerit esse durus, pituita tamen, & partis natura id impediunt, & occultant exiguam arteriæ tensionem. Pleuritis nomen est æquiuocum, nã primo significat quemlibet lateris dolorem, etsi sit citra inflammationẽ: & hunc affectum nominare solemus lateris dolorem, aut pleuritidẽ spuriam. Secundò propriè significat inflammationem membranæ pleuræ, quæ multis donatur venis. Vnde errat Iacotius pleuritidem etiam in periostio collocans: in eo enim paucæ & exiles venæ, inflammationi nõ suppeditabunt materiam. Pleuritis propria rursus diuiditur in exquisitam, & non exquisitam. Exquisita dicitur, cùm membrana primùm inflammatur. Non exquisita, cum membrana secundariò, hoc est ad inflammationem musculorum internorum intercostalium afficitur: cùm enim pleura his musculis adhæreat, & sit veluti tegumentum eorum, proinde fieri non potest, vt illi musculi inflammentur, quin pleura quoque inflammetur, & contra: sicut in tenui meninge: & cerebro euenire cap. de phrenitide diximus. Has duas pleuritides ex Gal. 5. de locis affectis cap. 2. distingues ex pulsu, qui in exquisita magis durus est. Signa Pathognomonica pleuritidis sunt febris continua, & acuta: dolor punctorius, pulsus serratilis, & durus, difficilis, & frequens respiratio, & tandem tußis. Febris hunc affectum comitatur, quia inflammatio propinqua est ipsi cordi & eius inuolucro. Dolor propter tensionem soluta cõtinuitate, punctorius verò, quia est tensio in membrana, quæ acutum habet sensum: dicitur autem punctorius, quia ægroti habent talem sensum, qualis solet sentiri in acus punctura. Et cùm membranæ ex sua natura sint extensæ, & inflammatio tendat membranam, proinde etiam vicinæ partes inflãmationis etiam tendi solent, & hac ratione dolor ferè per totam membranam extẽditur: vnde prouenit, vt dolor aliquando ad iugulum ascendat, & aliquando in hypochondriis sentiatur. Pulsus est durus in pleuritide non propriè, sed apparentia, quia tensa est arteria, serratilis verò,

Pleuritis.

Pleuritis propria diuiditur.

Signa.

quia

quia inæqualiter arteria mouetur, ob eius inæqualitatem in duritie. F
autem respiratio freques, quia magna respiratio, quam calor cordis au
ctus requirit, exerceri non potest ob dolorem à dilatione thoracis excita
tum, & ideò frequentia motus defectum distentionis supplet. Tussis
natura excitatur, vt tumorem, qui ei molestus est, & humorem resuda
tem ex eo expellat. Præter hæc signa, alia in pleuritide reperiri solen
Lupeii lapsus. quæ mox apparentia dicuntur. Hæc aliquando contingunt, & aliquan
do non: inter quæ est aphonia, quam vocis priuationem ait Lupeius eu
nire per consensum affectis neruis vocalibus. Qui maximè decipitur, ne
ui enim vocem efficientes in pleuritide non afficiuntur: sed fiunt aliqua
do pleuritici aphoni deficiente materia vocis quod in magna pleuritid
experimur, in qua ob inflammationis magnitudinem, non potest attrah
Cōtrouersia. aer ad vocem necessarius. Vallesius libro septimo epyd. comm. 13. ex Hip
pocr. sententia motus suscitat quæstionem, olim à barbaris medicis agi
tari solitam: qua quæritur, cuius lateris pleuritis sit periculosior. Aliqu
pleuritidem sinistri lateris periculosiorem esse sentiunt: quia hæc pars n
bilior est ob cordis situm. Alii contrariam defendunt sententiam addu
cti etiam ex nobilitate dextri lateris, quam colligunt ex caliditate maio
ri proueniente ex maiori latitudine arteriarum, quæ per ipsam dissemi
nantur: & ad argumentum de situ cordis respondent, cor in medio tho
Vallesii sententia. racis pendere, & non in sinistra parte. Vallesius in hanc secundam de
clinans sententiam sic explicat cōtrouersiam. Pleuritis tres exitus habet
primus est resolutio, in qua sensim euacuato humore breui intra morb
constitutionē liberantur ægri: secundus est corruptio, qua breui moriun
tur, humore vincente naturam: tertius est suppuratio, in qua magna ex
parte moriuntur etiam ægri sensim tabescentes, aliquando verò liberā
tur. Ex his optandus est exitus qui resolutione fit, timendus qui corru
ptione: ille verò, qui suppuratione contingit, timendus etiam, sed minus
Iam pleuritis lateris dextri maior erit, & acutior, si partis naturam cō
sideremus, quæ calidior, & sanguinolentior est, & sic parata ad calida
& acutas inflammationes, vnde pleuritis huius lateris, erit parata ad
citam salutem, aut mortem, per resolutionem, aut corruptionē (acutori
enim est hoc) sinistra sæpius in suppurationem abibit: vide vtrum eligas
Facta verò suppuratione (quæ in vtroque latere fieri potest) deterior es
haud dubiè dextri lateris, quia nō poterit fieri, nisi ea parte multum de-
bilitata, debilitatā autem esse partem, alioqui fortem, grauius est, quàm
debilem: accedit, quòd sinistra pars, vt ignobilior oportunior est curatio-
Quæ sequūtur ad Vallesii sentētiam. ni, quia cum minori periculo secatur, & vritur. Hæc Vallesius. Ex qu
hæc omnia colligimus: primum est, pleuritim tres habere exitus: Secun-
dum, dextrum latus esse calidius sinistro, & plus sanguinis continere. e
quòd arteriæ per ipsam disseminatæ sunt maiores, quam in sinistro: ter-
tium, ex dextri lateris maiori calore sequi in eo maiores inflammationes
Quartū, in parte sinistra sępius fieri suppurationē, in dextra verò sępiu
reso

resolutionem, & corruptionem. Quintum, suppurationem dextri lateris esse peiorem, eo quòd pars debilitata robustior erat, tum quia maiori cũ periculo vritur & secatur. Hæc si examinemus, inueniemus primum verum esse, alia verò omnia esse falsa: innituntur enim falso supposito, quod est partem dextram esse calidiorem, quia habet arterias maiores, hactenus enim nullus anatomicorum id animaduertit. Imò si dissecans corpus attente id aspicias, arterias dextrę partis æqualis magnitudinis cum arteriis sinistræ reperies, hæc enim est naturæ iustitia, quam in duobus oculis et auribus experieris. Imò si arterias spectemus, sinistrum latus erit calidius, cùm arteria magna versus ipsum declinare videatur, si hoc ita est, non ergo dextrũ latus erit calidius sinistro, neque plus sanguinis continebit, & inde sequetur non esse robustius, neque in eo plures & maiores fieri inflammationes, neque plures resolutiones, & corruptiones, neque erit peior suppuratio in eo, quàm in sinistro, neque sectio, & vstio sinistri lateris minori cum periculo fiet, sed cum æquali, cum æquales partes, & præstantes æquè vulnerentur. Sedabitur ergo controuersia breuiter hoc modo. Si cætera sint paria solo discrimine existente in situ æquè periculosa est pleuritis dextri lateris, ac sinistri, cum æqualis dignitatis partes occupet. Fortasse tamen Vallesium & alios, vt existimarent dextrum latus esse calidius, ac proinde robustius, decepit brachium dextrum. Cùm nõ sit par ratio: nam brachium dextrum plus mouetur, quàm sinistrum, & ideò & calidius & robustius est, quod lateri dextro non contingit. Vallesius reprehenditur. Sedatio cõtrouersiæ.

Curatur vera pleuritis.) *Ratio victus in pleuritide, & aliis internis inflammationibus, distincta est ab ea, quã tradit Gal. 11. meth. in febribus, in quibus cum tota materia ad vnam expulsionem seruetur, in principio crassiori (vt perdurent vires) in statu verò tenuiori victu (ne impediamus naturam) vtendum est. Contra in pleuritide & aliis internis inflammationibus, in principio tenuem adhibere oportet victum, vt fluxionem minuamus, at in statu fluxionis, quando coctio apparet, crassum, vt vires roborentur ad sputum educendum: quod ex Hippocrate primo acut. sen. 23. colliges: si os, inquit, madescat, & quæ expuuntur ex pulmone talia sint, qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem auge.* Ratio victus.

Aquam bibant cum liquiritia, aut capill. veneris, aut pauco cinamomo decoctam, & sit tepida, vt humor inscindatur, & attenuetur qui ab aqua frigida solet incrassari. Vinum paucum solemus concedere ob consuetudinem. Potus.

Secundò, auertentibus.) *Cùm pleuritis sit tumor præter naturam, in principio postulat reuulsionem, & euacuationem simul seruata rectitudine, non solius naturæ, vt voluit Rondoletius, sed naturæ simul & vasorum. Secabis ergo basilicam eiusdem partis, quæ ex parte affecta magis & citius euacuat, quàm alterius partis: & hoc propter illam venam, quæ ex axillari orta, & sub osse pectoris delata, communicat* Curatio. Venæ sectio.

obiectio. *nicationem cum venæ azigos ramis habet. Dices non semper esse venam secandam in principio pleuritidis, quia ex Hippocr. 2. de ratione victus in acut. sent. 11. in pleuritide, quæ habet dolorē vergētem ad hypochondria, purgandum est. Respondeo pleuritidem omnem, etiamsi habeat dolorem vergentem ad hypochondria, in principio postulare sanguinis mißionem, quoniam hoc solum remedium potest ex parte affecta reuellere, & euacuare: neque Hippocr. in supradicta sententia contrarium docuit: Quòd si dixit, esse purgandū, id fecit, vt nos doceret, id quod habet propriū illa pleuritis, in qua dolor ad hypochondrium vergit, in qua, cum post sanguinis mißionem & coctione apparente videamus inclinare humorem ad venas inferiores, per ipsas purgatione educemus ipsum: hoc autem communem rationem curandi pleuritidem non tollit, quæ cùm sit inflāmatio, sectionem venę statim requirit. Quem locum (ignoscant mihi eius manes) Galenus non rectè explicauit.*

Duo auctoris lapsus. Tertiò, materiam apparantibus.) *Bis peccat autor: primò in pleuritide turgentia statuens, cùm in ea humor in vna parte firmatus sit: Secundò purgans, si enim humor peccās in thorace continetur, per sputum est educendus, & non purgatione, natura enim vt in plurimum per hanc partem eum expellit. Addo vt in plurimum, quia aliquando cum exigua est pleuritis, per aluum eum expellere solet, 6. aphor. com. 16. aliquando etiam per vrinam, quod rarò etiam contingit, ac proinde in his eam non imitatur.*

Quintò, sputu materiæ.) *Facta reuulsione, & aliqua humoris euacuatione ex parte affecta, quod ex accidentibus remißis intelliges, opus erit humorem resudātem ex inflammatione euacuare.* *Multorū lapsus.* *Quod aliqui vt præstare poßint, sic distingunt: si humòr in thorace contentus sit crassus, debet inscindi, si verò tenuis, incrassari, ne aeri cedens in thorace remaneat. Hi tamen decipiuntur, quia etsi illud verum sit in humore, qui distillans à capite in asperis pulmonis arteriis recipitur, in pleuritide tamen falsum est, in ea enim, cum humor ex cauitate pectoris debeat asperas pulmonis arterias ingredi per poros membranæ pulmonē ambientis, attenuantia medicamenta semper desiderantur: quod elegantißimè docet Gal. 13. method. cap. 18.* *In pleuritide semper sunt inscindētia exhibenda.* *Vbi aduerte hæc medicamenta attenuantia, lambendo, & supino homine sensim esse deglutienda, vt asperam petant arteriam.* *Modus vtendi medicamentorum.* *Quæ autem medicamenta exteriùs applicanda sint, ex humoris natura, & loco colligemus: si enim humor sit tenuis, qualis vt in plurimum solet esse in pleuritide, leuiter digerendum est, potißimum si sit in musculis inflammatio, hoc commodè præstabit emplastrum filii Zachariæ.* *Exteriùs quę applicanda.* *Si autem humor sit crassus, & in pleura membrana, augenda erunt digerentia, qualia sunt emplastrum de meliloto, puluis iridis, & ciclaminis. Repellentibus nunquam vtaris, ne ex venis exiguis pulsus humor augeat affectum, tum ne partes vicinæ noxam suscipiant.*

Lapsus auctoris. Sextò, reliquam materiam.) *Pleuritis signis supra positis depreh*

preh

prehenditur, habet etiam pleura sua signa: vnde id quod auctor dicit de curatione pleuritidis tentatiua, non potest constare: reuera enim Hippo. fomenta calida applicat, non vt tentando discat, sed ob vnam ex duabus causis: prima est, vt curet affectum, aliquando enim inflammatio exigua est, et exigua fluxio, quæ ex Gal.6.epy.par.3.com.vlt.sine sanguinis mißione curari poßunt, digerẽtibus medicamentis dißipatis humoribus. Secunda verò causa, ob quam fomenta calida applicat, est, vt leuato aliquantulum dolore non fluat sanguis ad affectum locum. Atque hæc de pleuritide.

Peripneumonia, cùm sit acutißimus morbus, & non poßint ægri cum illa læsione respirationis multum perdurare, in principio sanguinis mißionem postulat copiosam, non enim semel, sed bis, ter, & quater, eadem die sanguinem mittemus, ex basilica cuiusuis brachii, quoad ex remißione accidẽtium, cognouerimus fluxionem sisti. Et cum propter acutiem hic morbus quarto die veniat ad statum, tenuißimo victu vtẽdum erit, assumentes mulsam cum decocto liquiritiæ, capil.vene. aut hordei cum cortice, decocto etiam cicerum vti poßumus, aut iure pulli gallinacei, in quo cicera, et petroselinum decocta sint. Educemus id, quod resudat in inflammatione, sy.liquiritiæ, capil.ven.et oxymelite simplici, cum decocto rerum attenuantium. Aduertere tamen oportebit, an sputum sit coctũ, necne. Si sit coctum, augebis victum, ius gallinę exhibens: si sit crudum, thoraci digerentia, & concoquentia appones, vehementiora tamen, quam in pleuritide, cum profundiori loco contineatur affectus: sic emplastro diachilonis magni, et filii Zachariæ, addes puluerem irid. aut aristolochiæ, aut ceroto ex thapsia vti poteris: hæc.n.inscindunt humores, & eos ad externa attrahunt. Si inflammatio suppuretur, periculum certò crescit. *Curatio peripneumoniæ.*

De sanguinis sputo. CAP. XXVIII.

OMnes sanguinis expulsiones (autore Gal.lib.6.cap. 2. de causis symptomatum) toto genere præter naturam censentur, excepto sanguinis profluuio, quod mulieribus ab vtero defluit: sanguinis tamen deiectio per os, & cruentum sputum aliis est deterius, præsertim quando ex pulmonibus emanat, quia tabem efficere solet. Hoc accidit nonnunquam à causa externa, & aliquando ab interna, quas omnes cap.21.de sanguinis è naribus fluxu scripsimus: eas tamen ex Gal.sensu longiùs eruditè collegit Aetius serm.8. cap.59. Causæ externæ ex sermonibus ægri, aut assistentium cognoscuntur: internæ verò per hæc indicia, quæ omnia ferè Aetius loco superiùs adnotato demonstrat. Si enim ob sanguinis plenitudinem accidat, ante reiectionem sentitur grauitas, & pòst meliùs, leuiúsque habet. Si propter oris, venarúmque apertionem, calidus victus, & *Species.* *Causæ.* *Notæ omniũ causarũ, et partiũ à quibus sanguis fluit.*

morbus calidus præcessit. Si ob venarum erosionem, cruentum apparet sputum, non subitò, sed paulatim sanguis cum tussi expuitur, & semper peius habet. In magna tamen erosione confertim sanguis cum tussi expuitur sine casu, & externa violenta causa. Quando est ex pulmone, sanguis educitur spumosus, subalbidus, atque ex interuallo cum tussi sine dolore prodit: si verò cum leuiori tussi absque spuma pituitosus sit ex aspera arteria educitur: si niger, & in grumum concretus sanguis cum tussi, & dolore partis affectæ reiicitur, ex thorace est, si verò ex locis, quæ sunt circa fauces, & palatum, ex orene, an e gingiuis sanguis feratur, ex sensu deprehendes. Nonnunquam propter hirundinem deuoratam alicui parti inhærentem per palatum sanguis tenuis & serosus educitur, si tamen a capite sanguis defertur, titillatio palati adest, & frequens excretio: aliquando cum tussi, & præcedenti capitis colore, aut pondere. In colore, sanguis niger, aliquando pituitosus, & aliquando mixtus cum pure. Si ex ventriculo, parua copia sanguinis vomitu educitur. Si ex hepate, aut splene, colore & dolore partis affectę percipitur.

Curatio. Sputum sanguinis curatur quinq; auxiliorum generibus: primò, victu refrigerante, & astringente, vt aere, in æstate sparsis humi herbis, floribus, & aquis frigidis, & aceto rosato, vt cibo tenui saltem primis diebus, & glutinoso, vt hordei farina, succus ag[...]estæ, aut acetosæ, aut malorum granatorum acidulcium solus, aut cum aliis est optimum alimentū. Post primos dies, præsertim cùm est necessaria instauratio maior, succus gallinæ, aut perdicis cum iure pedum arietinorum, aut vitulinorum cito & multū nutrit, & sanguinem crassiorem reddit. Farina orizæ cū lacte bene cocta, aut cum iure pedum est optima. Denique omnia, quæ sanguinem incrassant, & venarum ora obturant, huic morbo vtilia sunt, vt caseus recens, lentes, pyra, mala cydonia, portulaca, & similia. Potus sit aqua chalybeata, nisi ventriculi, aut totius imbecillitas vino egeat: sit tamen id rubrum, & bene aqua chalybeata dilutum, qua omnia alimenta sunt coquenda. Quies animi & corporis, silētium, & somnus fluxus omnes cohibēt.

Victus.

Reuulsio. Secundo, auertentibus à rupta vena, vel aperta, vt sectione venæ internæ cubiti frequēter, vt sexta quaque hora, si opus fuerit, pauco tamen misso sanguine, cum multus per sputum reiectus fuerit: si verò paucus & æger sit plethoricus, largiori. In mensibus, aut hæmorrhoidibus suppressis sanguis mittatur per sectionem venarum pedum, aut tibiarum. Auertunt quoque cucurbitulæ coxis, natibus, & inguinibus affi-

Auertētia

xæ, & ligaturæ, & frictiones dolorificæ, & fotus ex aqua calida partium infernarum. Calor enim, & dolor trahunt ad se, & hac ratione auertunt à parte affecta.

Tertiò, æquantibus sanguinem & ipsum reducentibus ad iustam proportionem quatuor humorum, quibus constitutus est sanguis ipse, vt tenui victu parum nutriente, si fuerit largior sanguis, si acer, biliosus ac mordax syrupo rosarum, myrtillorum, endiuiæ S. cydoniorum, & similibus cum duplo aquarum, aut decocti, aut succi acetosæ, endiuiæ, rosarum, portulacæ, & plantaginis: vt ℞. syrupi rosarum, & acetositatis citri an. ℥. iiij. Item ℞. aquarum endiuię, portulacę, & acetosæ, an. ℥. iij. misce sumptis his, aut similibus tribus diebus, aut quatuor, vacuanda est bilis non scammoniatis, neq; aliis valentibus & acribus medicamentis purgantibus, sed astringentibus: vt ℞. medullæ cassiæ fist. recens extractæ ℥. j. corticū myrobalanorū citrinarū, & rhabarbari electi infusi per nocte in aqua endiuiæ an. ʒ. j. syrupi rosarū ℥. j. aquæ portulacæ. q. s. misce, & fiat potus. Si pituita fuerit sanguini mixta, rhodomelle, & aqua absinthij fiat concoctio eius, & euacuatio per myrobalanos cepulas, vel rhabarbarū, vel turbit sine zinzibere: vt ℞. corticū myrobalanorū cepularū, & rhabarbari electi an. ʒ. j. Turbit electi ʒ. ß. rhodomellis ℥. j. aquæ absinthij ℥. ij. misce, & fiat potus: quod si malit pilulas: ℞. corticū myrobalanorū cepularū, & agarici trochiscati an. ʒ. ß. cū aqua fœniculi fiant pilulæ vij. & aurētur, si nō est pauper. Quartò, glutinantibus vlcus, & contrahentibus oris hiatum, & tandem sistentibus sanguinem: hoc tamen genere auxiliorum semper est vtendum, & statim cum æger visitur, ne sanguis immodicè fluat: vt portulaca mansa, & ore retenta, lapide hæmatite, corallo albo vsto, bolo armeno, terra lemnia, balaustiis, semine myrtillorum, dragaganto, gummi Arabico, mastiche, & similibus simplicibus. Sunt quoque composita, quæ eadē, aut simili facultate valent, & vasis hiatum opplent, vt trochisci ex terra sigillata, & trochisci de Karabe, & de spodio: horum singulorum, siue simplicium, siue compositorum ʒ. j. cum aquis, aut syrupis astringentibus ex dictis potenter astringit, & glutinat: asininum stercus recens odoratum, vel potum, quodcunque sanguinis profluuium sistit: ℞. succi stercoris asinini ʒ. ij. syrupi myrtillorum ℥. j. aquæ portulacæ ʒ. ij. misce, & fiat potus: quem bibat actu frigidum, & omnia alia medicamenta, & etiam alimenta omnia, si fieri possit. Narcotica medicamenta huic morbo sunt necessaria, etiam in initio, ne subitò pereat æger,

Reuocatio sanguinis ad proportionem.

Restrictio sanguinis, aut venæ obturatio.

Admonitio

aut ne fiat tabes, si breui tempore non consolidetur vena: ideóque in hoc sanguinis profluuio Galenus audacter iis vtitur, pręter tamen trochiscos superiùs in hoc genere laudatos, qui sunt narcotici, quamuis parum opij suscipiant, pręter etiam requiem magnam, & athanasiam, quę sunt narcotica composita clementia, cum pręd cta non sufficiunt, vtendum est philonio Romano, aut Persico, aut Tharsensi ab ℈.j. vsque ad ℥.j. semper tamen his narcoticis, aut similibus non egent, qui calidum innatum imbecillum habent, ne ab iis admodum frigidis omnino extinguatur, vt multis contingit, qui perpetuò dormierunt ex potu narcoticorum: sed trochisci, qui sequuntur, sunt optimi, & à multis experti in hoc morbo: ℞. acacię, balaustiarum, nucis cupressi, gallarum, hypocistidos, nucleorum vuę syluestris, caudę equinę, corrigiolę, myrti, sumac an. ʒ.ij. thuris, mastichis, myrrhę, lapidis hęmatitis, carabę, santalorum, corali rubri, sanguinis draconis, terrę sigillatę, boli armenici, aluminis fossi. an. ʒ.v. stercoris asinini sicci, capre & leporis, spongię combustę, centaurę minoris, cornu cerui vsti, spodij, cupullorum rosarum rubrarum, bedeguar, rhabarbari tosti an. ℈.iiij. seminis papaueris albi, seminis iusquiami albi an. ʒ.j. corticum mandragorę, opij castorei, casię ligneę an. ℈.ij. croci, camphorę an. ℈.j. fiant trochisci cum succis, aut aqua plantaginis, & portulacę: Dosis ʒ.j. cum ℥.ij. aquę, aut succi portulacę, aut plantaginis, aut sanguinarię: sed iis non est vtēdum, nisi post tres menses, vt minimum. In vsu tamen horum, & aliorum medicamentorum, quę sanguinem à pectore fluentem sistunt, semper sunt permiscenda, quę pulmones & thoracem iuuant, vt electuarium diadragantum frigidum, syrupus de liquiritia, & succus eius, & similia. Quare hoc medicamentum est huic affectui summe vtile: ℞. conseruę rosarum antiquę ℥.ij. gummi dragaganti, gummi Arabici, & cerasi an. ʒ. iij. (dissoluantur in aquis portulacę, & plantaginis) succi liquiritię, boli armenici pręparati, terrę sigillatę, lapidis hęmatitis, corali rubri pręparati, sāguinis draconis, mastichis, thuris an. ʒ.j. Karabę ʒ.iij.ß. syrupi papaueris, & myrtillorū an. ęquas partes, & quę satis sint confectioni faciendę ad modum loch, cuius cochlearium vnum frequenter teneat ęger ore, & sensim transglutiat. Thoraci admoueantur medicamenta actu, & potestate frigida, & repellentia, atque astringentia, eáque sępe, quales sunt succi, aut aqua plantaginis, portulacę, rosarum, solatri, & similes cū pauco aceto & bolo armeno. Vnguenta frigida, vt cerotū santalatum est bonum.

Narcotica. *Aduerte.* *Obserua.* *Topica.*

Quin

Quintò, corrigentibus symptomata, pręcipuè sanguinis concretionem: vt oxymelite. S. & compos. dosis sunt ℥.ij. huic symptomati cõfert coagulum hœdi, vel leporis ab ℈.j. vsque ad ʒ. j. cum vino albo. ʒ.j. theriacę magnę, aut diacurcumę cum aqua hyssopi, aut scabiosę, est etiam optimum auxilium huic symptomati: hoc medicamentum est expertum: ℞. amydi ʒ.ij.ß. farinę fabarum, seminum melonum, & maluę an. ʒ. iij. ß. boli armenici, seminum, cydoniorum an. ʒ.ij. farinę hordei sine furfure ʒ. v. gummi Arabici, dragaganti an. ʒ.j.ß. oxymellis. S. quod sufficit, misce, & fiat confectio ad modum loch, qua sępè vtatur. *Grumos sanguinis dissoluẽtia, et expurgã tia pectus.*

De sanguinis sputo. CAP. XXVIII.

Scholium.

OMnes sanguinis expuitiones.) *Ea quæ in hoc cap. habentur, intelliges ex his, quæ cap. de sanguinis è naribus profluuio diximus. In sputo sanguinis primum curabis symptoma, nempe euacuationem sanguinis, eo quod vrget, & potißimùm, si sit ex pectore, primò tunc enim statim debet sedari, antequàm fiat inflammatio. Id præstabis sanguinis mißione, & victu incrassante, simili etiam medicamento, quale est hoc: ℞. trochiscorum de karabe, et terra sigillata, an. ʒ. i. ß. lapidis hæmatitis ʒ. i. conseruæ rosarum ℥. i. aquæ plantaginis, & capillorum veneris (vt faciat penetrare) q. s. misce, & fiat confectio, cuius assumat æger quantitatem vnius nucis cum aqua plantaginis, et capillorum ven. Vltimò, si hæc & similia non prosint, ad narcotica deuenies. Symptomate curato morbo prospicies, siue sit vlcus, siue ruptio, siue anostomosis.* *Quid sit curandum.*

Quintò, corrigentibus.) *Sanguinem concretum inscindes posca, hoc est aqua & aceto mixtis, & per os assumptis, mulsa etiam & oxymelite, vnde non est, quod vtaris coagulis ab auctore propositis.* *sanguinem concretum inscindẽtia*

De Empyemate, id est, suppuratione, & tabe. CAP. XXIX.

EMpiema Græcis, Latinis suppuratio, est affectio pectoris eorum, quibus in succingente costas interius membrana abscessus, aut in aliqua alia pectoris pellicula factus, aceruatim ruptus est, & in vacuum pectoris locum effusus inter pulmonem & membranam costas succingentem. Vnde constat ex non curata pleuritide hãc affectionẽ maiori ex parte nasci, quod aph. viij. sect. v. vetustissimus *Descriptio.* *Causa.*

Hippocrates docuit. Interdum tamen & ex sanguinis eruptione hoc malũ oritur, dirupto scilicet vase aliquo in thorace, & ad cicatricem non perducto. Iam & propter confluxum a capite permutatam anginam in pulmone sæpe fit iuxta aphorismum decimum sectionis quintæ. Ex causis quoque procatarcticis fieri potest, sed raro. Suppurati sic deprehenduntur, si inflammatio præcesserit, deinde vehementes febres quieuerint, & ex magna parte quoque dolor, grauitatis autem sensus remanserit intus in lateribus in profundo thoracis, simúlq; transfluere aliquid appareat iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maxime cùm ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sane multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sępe sensibiliter in reclinationibus ipsorũ auditur. Cognoscitur itaque suppuratio facta tum ex prædictis, tũ quod nihil relatu dignũ reiectarunt in eo, qui præcesserit vehemẽti lateris dolore. Sed quoniã vicina admodũ affectio huic morbo phthisis est (autore Hippocr. 5. sect. Aphor. 10.) nõ iniuria de vtráque affectione vno capite agetur. Dicamus ergo de phthisi aliquid, vt deinceps curationem aggrediamur. Phthisis pulmonis exulceratio ob omnibus censetur, ex empyemate (vt dictum est) nata, nõnunquam verò & ex defluxi humoris acris, atq; erodentis oritur. His autem notis cognoscitur, totius corporis summa adest extenuatio, nares acutæ sunt, tẽpora collapsa, oculi concaui, scapulæ alarũ more prominentes, ad hæc tussiunt qui sic affecti sunt, & quod expuitur fœtidum est, & febri corripiuntur hectica, quam insequuntur ea omnia, quæ à Gal. numerantur primo de differentiis febrium cap. 11. quæ si probe cõsulas: & præter hæc etiam, quæ ab Hippocr. dicuntur Ahorism. 11. 12. & 14. sect. 5. plenam habebis signorum cognitionem ad hanc affectionem dignoscendam. Suppuratio hæc diligenter est curanda, ne fiat vlcus in pulmonibus, & tandem insanabilis morbus ob motum perpetuum pulmonum, eorúmque substantiam raram, & hecticam febrem coniunctam: quæ sola est incurabilis, si fuerit confirmata. Magis etiam insanabilis est, si sit coniuncta cum vlcere pulmonum, quod indiget mundificatione, & exsiccatione: hectica verò instauratione, & humectatione, quamuis ouis tabe laborans agnoscat medicamentum, quo curatur.

Notæ. *Descriptio & causæ phthisis.* *Notæ.*

Curatio suppurationis.

Curatur suppuratio hæc medicamentis purgantibus pus iam dictis capite de pleuritide in fine, cùm terminatur per suppurationem post ruptum abscessum: aliquando tamẽ vbi mag

magna eſt copia puris, inciſio eſt facienda ſecundum longitudinem coſtarum, inter quartam & quintam thoracis mendoſas, facta priùs experientia fili actu humidi admoti ſupra locum, ſi exſiccatur. Sed aduerte, ne totum pus, vel illius magna quantitas extrahatur ſemel, ſed multis purgationibus, quamuis citò & cautè in habitatione calida propter cõſeruationem caloris innati & ſpiritus. Noſtris enim temporibus fuit integræ ſanitati reſtitutus hac curatione quidã nomine Lupus, qui ex vulnere magno partis ſuperioris thoracis in ſuppurationem peruenerat magnam cum febre acuta & maxima difficultate reſpirationis, educto pure per nouã inciſionem partis inferioris thoracis non vno die, ſed multis, ne vires deficerent. *Obſeruatio.* *Hiſtoria.*

Phthiſis, ſi curari poſſit, quinque generibus remediorum curatur: primò, victu refrigerante, & humectante habita ratione hecticę: ſi verò ſpectes vlcus, febris cauſam (quod prius & magis curandum eſſe volunt autores) calido & ſicco victu curabis. Sit ergo in actiuis qualitatibus temperatus victus, ſed ſiccior vlceris gratia, ob id Galen. quinto methodi phthiſicos ad Tabias mittebat, vbi erat aer ſiccior, & ſanabãtur. Sint cibi faciles concoctu, boni & multi ſanguinis: quia calor eſt imbecillus, & corpus macrum: ſint etiam tenues & liquidi ob eorum vias ſiccatas, & contractas, & cauſa febris refrigerent parum, & propter vlcus ſint apti ad detergendum. Ab his etiam ad conſolidandum & glutinandum, quæ omnia inſunt lacti, & ſaccharo roſato. Lac enim facile concoquitur, ac maximè nutrit butyro & caſeo, optimi eſt ſucci, liquidum quoque eſt, & ſub frigidum, tergit acrimonia ſeri, & ſapore dulci ſubſtantiæ butyroſæ alit, glutinat caſeo: facultates tamen variæ lactis augentur, vel minuuntur diuerſa ratione victus. Refrigerans facultas augetur lactuca, cichorea, endiuia, portulaca, & ſimilibus. Tergens verò vis augetur hordeo, adianto, fœniculo, & hyſſopo. Natura glutinoſa creſcit rubo, lentiſco, ſalice, & ſimilibus. Humanum lac eſt omnium præſtantiſſimum, omnium tamen tenuiſſimum eſt lac camelorum, deinde equarum, poſt aſinarum. Caprarum lac eſt temperatum, ſed vaccarum lac & ouium magis nutrit. Humano tamẽ lacte nobiliori omnibus, & magis familiari eſt nutriendus hoc morbo laborãs, ſugátque ipſum ab vberibus, dũ modò, ſit ſana, & iuuenis lactans, nec candida admodum, aut nigra. Bonis quoque nutriatur cibis, fugiat venerem tanquam peſtem. Si verò non poſſit, vt infans lac à mãmis ſugere, ſummo ſtudio ipſum bibat actu *Curatio phthiſis.* *Victus.* *Lactis facultas.* *Qualia ſint omnia ferè lactis genera.*

calidum, calore naturali, quod fiet ingenio astantium in aere temperatę calido. Primo bibat vnciam vnam, deinde sensim progrediatur ad ℥.vj. vel octo, parum sacchari addendo, ne coalescat in ventriculo, alij addunt parum mellis, aut salis, sed ego magis laudo saccharum, dummodo nō adsit ventris profluuium, quod prohibet lactis vsum, quemadmodum & alia multa, vt distillatio a capite, dolor capitis, febris putrida, præsertim ardens, suspensa hypochondria & murmurantia, inimicitia & discordia inter ipsum & ægrum: vbi tamen illius vi & ope maxime eget ægrotus, quibusdam dissentientibus oportet eum nutriri, præcedenti tamen aliqua correctione, vt in ventris profluuio lac fiat acidum per sex horas, aut per noctem eductis partibus butyrosis, facta eius cōmotione in vase vitreo, aut terreo quibusdā virgulis & spuma sæpe extracta, erit illud lac astringēs & refrigerans: quēadmodum est lac, in quo extinguitur quinquies ferrū ignitum, aut chalybs, quo nutriatur sine saccharo. Asininum lac post humanum eligatur tāquam tenuius, & facile concoctu, deinde caprinum, præcipue ad refrigerādum & tergendum, quia est serosius. Ouinum & vaccæ valentiùs glutinat, & magis (vt diximus) nutrit: quia butyrū & caseum imitatur. Humanum tamen ad omnia est præstantissimum, si esset eius copia. Non est dormiendum ægro hausto lacte, sed quiescendum, ne lac crudum in corpus trahatur. Quare tunc frictio cutis maximè noceret: saccharum rosatum his omnibus facultatibus præditum est, quamuis recens magis tergat, antiquum verò cōglutinet, sed de eo in quarto genere remediorum loquemur. Nutrimentum gallinarum iuuenum, caponum, perdicum, attaginis, hœdi, turturis, conturnicis est optimum, & ius eorum cum hordeo, & ciceribus cum amydo, & cum lacte amygdalarum dulcium, & quatuor seminū frigidorum maiorum, cancri fluuiatiles bene præparati, similiter limaces saltem eorū aqua, aut ius bene nutriunt, humidúmq; gignunt nutrimentum, glutinosum, & tardè dissolubile. Testudines, & ranæ degentes in aquis salubribus maximè laudātur ab omnibus, horum tamen mentio fiet capite de curatione hecticæ lib. secundo. Hæc aqua est optima & omnibus melior, & huic morbo vtilior, omnibúsque facultatibus necessariis prædita est: ℞. foliorum lactucæ. m. iij. capillorum veneris m. j. hyssopi. m. j. liquiritiæ recentis si fieri possit ℥. iij. pulmones duos hirci, aut vituli, pulmonē vnum vulpis, si reperiatur, carnis cancrorum secundum artem paratæ (quam obseruabis cap. de curatione hecticæ secundo

Modus sumendi lactis.

Lac dissuadentia.

Lege Galenum lib. de facult. alim. de lacte.

Lac asininum.

Sumpto lacte non est dormiendum.

Aqua prestantissima.

lib

libro) ℥.iiij.carnis testudinis nemoralis, carnis limacis bene paratæ ana.℔.ß.carnis ranarum bonarũ ℥.iiij.sacchari candi ℥.viij. pulueris diadragãti frigidi ℥.iij.boli armenici præparati ℥. ij. fiat ex his omnibus aqua instrumento vitreo, & igne pauco:quolibet die summo mane bibat ℥.iiij.illius cum pauco saccharo. Potus sit aqua hordei, & vinum album tenue bene dilutũ autore Rhase, inter Arabes viro multæ experientiæ. Quidam laborantes tabe persanati sunt solius lactis potu, & si ferrum, aut chalybs, aut lapilli candẽtes in eo fuerint extincti, erit præstantius, sed ego non laudo permixtionem lactis cum aliis alimentis.

Secundò, abigentibus causas phthisis, quæ si fuerit distillatio curatur, vt diximus capite 25. Si verò vas ruptum, curetur vt diximus præcedenti capite: si humor in pulmonibus erodens, appareтur & vacuetur, vt diximus cap. de catharro. *Causæ remotio.*

Tertiò, tergentibus vlcus pulmonis dulcibus & amaris vt rhodomelle, syr. de liquiriria, syr. capillorum veneris de hyssopo, de prasio, & decocto pectorali, & cicerum solo cum saccharo, aut aliquo ex prædictis syrupis. Dosis vnciæ tres, quãuis frequenter & omni hora sensim transglutiendo sit vtile, & necessarium aliquod ex supradictis medicamentis. *Detergentia vlcus.*

Quartò, implentibus carne vlcus, & glutinantibus, hæc tamen propria sunt opera naturæ præcipue præcedenti debita tersione, vt bolo Armeno, sanguine draconis, & similibus cum syrupo pectorali. Saccharum tamen rosatum: antiquum potenter glutinat ratione substantiæ rosarum, quamuis recens tergat magis, vtrunque tamen nutrit ratione sacchari. Quare recenti opus est, cùm vlcus est sordidum, & vetusto, vbi fuerit tersum: hoc multis iam morti proximis fuit sanitas restituta, præcipue si semper etiam in prandio & cœna eo nutriantur ægroti. Aliqua sunt quæ totius substantiæ proprietate prosunt huic morbo, vt pulmo vulpis, pulmo ericij siccatus: ex his & aliis fiat loch, vt ♃. pulueris pulmonis vulpis, & ericij an. ʒ.iiij. pulueris diadraganti frigidi ℥.j. sacchari rosati ʒ.vj. gummi cerasi, & Arabici an. ʒ.ij. syr. de liquiritia. q.s. misce, & fiat confectio, ad modum loch. Est etiam herba quædam nobis incognita, qua ouis curatur, ipsamque naturali cognitione inquirit, & amat, vt autoritate Democriti aliqui scribunt. *Sarcotica, vel carne vlcus implentia.*

Quintò, corrigentibus symptomata, vt alui profluuium, de quo capitibus 36. 37. & 38. dicemus. Fit tamen hoc symptoma ab imbecillitate facultatis retentricis, & concoctricis ventriculi, & aliarum partium: puluis diarhodonis Ab- *Correctio symptomatum.*

bat

batis est optimus, & in vsu frequenti, emaciationem laborantium phthisi corrigunt aqua carnis, iura optima, dicta primo genere remediorum, & alia, quæ dicemus capite de hectica, libro secundo. Si verò fuerit confirmata & antiqua phthisis, insanabilis est, blandè tamen tractãda, & callus excitandus per siccantia. Vixit enim quædam furnaria phthisica viginti octo annis, inspirato sæpe aere sicco furni.

Historia annotãda.

De Empyemate, id est, suppuratione, & tabe. CAP. XXIX.

Scholium.

Duæ empyematis significationes.

EMpyema Græcis.) *Empyema à Latinis suppuratio dicitur: hæc duobus modis sumitur, ex 7.aphor.comm.44. primo pro mutatione in pus, in qualibet contingat parte, qua ratione Hippocr.lib.prædicto sent.45.hepar suppuratum appellat, & primo prognost.sent.36.suppurationes foras vergentes bonas, contrarias malas scribit. De his etiam suppuratis intelligenda sunt signa, quæ 2.progn. sent.60. ab Hippocrate traduntur. Secundo modo sumitur suppuratio propriè, pro ea collectione puris, quæ fit in thoracis cauitate, & pulmonis asperis arteriis. Altomarius ex Gal.lib.5.aphor.comment.8. & 2.progn.com.60.tertiam significationem scribit suppurationis, qua suppuratio dicitur mutatio in pus, earum tantùm inflammationum, quæ in pectore continentur. Nos tamen rem considerantes, ex illis Galeni locis duas tantùm suppurationis significationes scripsimus, & sic non est hac in parte sequendus Altomarius. Hæc puris collectio solet fieri ex pleuritide, & peripneumonia, cùm ad suppurationem veniunt, & rumpitur abceßus: tum ex distillatione pituitæ à cerebro, in qua reuera pituita nõ venit ad suppurationẽ, cùm nec poßit nutrire, nisi prius mutetur in sanguinem, mutatur tamen in similem puri substantiam, vt patet ex Galeno 7.aphor.com.30.*

Altomarius reprehenditur.

Phthisis vnde dicatur.

Phthisis (quæ a Grecis Atheniensibus dicitur ptois) à verbo stiro dicitur, quod est corrumpo, aut absumo, & proinde à Latinis dicitur Tabes, quæ consumptionem significat. Inde duplex phthisis significatio exorta est, quam scribit Gal. primo epyd.par.2.com.13. vna & prima significat quamlibet corporis extenuationem, siue ex defectu alimẽti (quæ atrophia dicitur) siue ex febre hectica, siue ex pure in thorace contento, aut ex quauis alia causa exsiccante contingat. Secunda propriè tabes significat eam corporis extenuationem, quæ sequitur ad insanabilia vlcera pulmonis. Vnde mirandum est de Altomario, & aliis cachexiam Tabis speciem facientibus, cùm homines cachectici non sint extenuati, nutriuntur etenim, quamuis malè. Quòd si Hippocrates in epydimiis, aliquos

Secunda Tabis significatio.

Quid sit

quos natiua tabe laboraſſe ſcribit, per tabem nullam ex dictis intelligit, ſed tantum inclinationem ad ipſam, quæ reperitur in his, qui caput habent languidum, ita vt facilè impleatur, & ad pulmonem fluxiones mittat, primo epyd.par.1.com.18.tum & in his, qui anguſto conſtant pectore, non quia habent pulmones languidos, & qui facilè corrumpuntur, vt malè voluit Fernelius: ſed quia humores, in loco anguſto incluſi non rectè difflantur, & ſic facilè putrent. *natiua tabes.*

Curatur ſuppuratio hæc.) *Empyema morbus eſt in numero addito, eſt enim in thorace addita pars toto genere præter naturam, non neceſſaria ad actionem, imò quæ cauſa eſt actionis læſæ. Debet ergo auferri, hoc eſt pus debet euacuari tuſſi, vt locus, in quo continetur, nobis indicat: aſſumi tamen debent medicamenta, quæ ipſum attenuant. Et ideò ſummo mane aſſumere poterit æger mel deſpumatum, aut pulucrem iridis cum mulſa, aut ſequentia duo medicamenta. Primum ℞. ſyrupi de hyſſopo ℥.iii.ſyrupi violarum & oxymellis ſcillitici ℥.ß.miſce. Secundum ℞.loch caulium, loch ſanum & expertum ana.℥.j.ſucci liquiritiæ ʒ.iiii. pul.diairis & diapenidionis an. ʒ.j.ß. conſeruæ capillorum veneris ʒ.iii.cum oxymelle ſcillitico, & ſyr.violarum, quod ſat eſt, miſce, & fiat loch. Quod ſi pus ex inflammatione rupta ſit, quod cõtinetur in thorace, poſt puris expurgationem cicatricem inducemus exiccantibus, qualia ſunt ʒ.j. ſulphuris cum melle, aut miſcebis cum ouo, aut decocto ſcordei ſulphur, aut eiuſdem ſcordii puluerem. Aut bolum armenum cum melle, vel decocto ſcordii mixtum exhibebis. Suffumigium etiam facere oportet ex ſandaraca arabum, thure, & maſtiche, aut ex tuſſilagine, quæ eſt vngula caballina officinarum. Si pus prædictis medicamentis non expurgatur, ad ſectionem deuenies: quamuis ferè hi omnes moriantur phthiſici.* *Empyema quis morbus ſit.* *Attenuantia pus.* *Cicatricem inducentia.*

Phthiſis ſi curari poſſit.) *Pulmonis vlcus tũc curari poteſt, cùm non habet inflammationem coniunctam, ea enim præſente, impoſſibile eſt ipſum curare, ob cauſam à Gal. propoſitam 5.method. cap.8. in quo etiam capite habes curationem vlceris pulmonis. Frequenter autem ſolet euenire corporis extenuatio ex materia, & thorace in puris ſimilitudinem mutata, & à capite diſtillante, quam tabem impropriè appellamus. Cognoſces autem hanc materiam non eſſe pus, quia in his hominibus neque inflammatio interna, neque profluuium ſanguinis præceſſit. Oportet autem hãc diligenter curare, quia febrem excitat putrem, in qua moriuntur ægri: hac tabe mortuus fuit Antiphonis filius 7. epyd.ſent.27. Curabitur priùs diſtillationi proſpiciendo illis, quæ cap.de catharro diximus: extenuanti etiam victu, & medicamentis, quæ inſcindunt humorem craſſum. Purgabimus etiam pituitoſum excrementum pilulis de agarico, & aliis.* *Quando pulmonis vlcus curari poſſit.* *Tabis impropriè curatio.*

De Palpitatione cordis, & ſyncope.

CAPVT XXX.

PAlpitatio cordis, seu tremor (quam recẽtiores medici malè cardiacam appellãt) motus cordis deprauatus est, nimirum dilatatio eius præter naturam.

Descriptio. *Causæ.* Fit palpitatio propter inclusum vaporem crassum, ac multum. Hæc enim est generalis causa omnium palpitationum, cuiuscunque fuerint loci, vt docet Gal.5. de symptomatum causis: quamuis quinto de locis affectis scribens causas affectuum præter naturam cordis, & ventriculi de huius affectus causis, porrò inquit vtriusque partis, tum oris ventriculi, tum cordis dispositiones aut forti duntaxat intemperie, aut venenoso humore, nonnunquam ab erisipelate, aut inflammatione, aut aliquo præter naturam tumore fieri solẽt.

De syncope, eiúsque descriptione, & causis. Ab iisdem causis, sed maioribus fit syncope: quæ est (autore Galeno lib. 12. method.) præceps virium lapsus, qui sæpe à causis externis accidit, vt à dolore, timore, ira, & terrore, & vacuationib⁹ maximis, vigiliis, & inedia, & aliis multis, quę vires dissoluere valent. Deprehenduntur hæ affectiones, palpitatio quidem, ex ægroto euidenter sentiente hoc malum, & ex pulsu, qui in causa calida velox est, & aliquando cum febri: in frigida, contrarium apparet. Si ab humore intra pericardion collecto palpitatio cordis fuerit, pulsus est mollis, & languidus.

Notæ palpitationis cordis.

Notę syncopes. Cognoscemus syncopem ex pulsu maximè languido, & deficienti: ex frigore extremorũ, & colore faciei albo, & exãgui, ex sudore frigido, & priuatione sermonis & motus totius. Quando per consensum ventriculi fit syncope, sentitur prius dolor in ipso ventriculo, & grauitas, & sæpè nausea, ac vomitus cum angustia præcedit, de quo capitibus sequẽtibus agemus.

Curatio palpitationis. *Victus.* Curatur palpitatio cordis quinque remediorum generibus, primò, victu, si causa calida est, refrigerante, vt aere refrigerato rosis, santalis, aceto, violis, nenuphare, myrto, addito vino, & ambra, vt frigida promptius penetrẽt ad cor. A causa verò frigida, calfaciente, vt aere commutato, & alterato rore marino, maiorana, basilicone, saluia, moscho, ambra, melissa, & similibus. In his cordis morbis ratio aeris præcipua est habenda. Mox enim penetrat ad cor inspiratus aer. Cibi sint boni succi, & faciles concoctu, refrigerati in calida, acetosa, aceto, agresta, succo malorum medicorum (vulgò naranias vocant) limonum, & citrorum: & in frigida causa, maiorana calefacti, basilicone, rore marino, fœniculo, &

simil

milibus. Vinum in hac est optimum, sed in calida vitetur, præcipuè generosum, & vaporosum: dilutũ tamen aqua hordei, aut rosarum vel alia refrigerante cõfert, in omni tamen causa, si ventriculus sit imbecillus, bibat vinum, aut aquam cinnamomi.

Secundò, sanguinis missione, præsertim si fuerit à sanguine, & æger carnosus, per sectionem iecorariæ dextræ, non vnam tantùm, sed plures, si non fuerit senex. Si verò fiat à flau implente ventriculum sinistrum cordis, secanda est basilica sinistra, & parcè sanguis mittendus. *Reuulsio.*

Tertiò, apparantibus materiam crassam tenuantibus, & calidam frigidis, eius acrimoniam remittentibus: sed tam calidis, quàm frigidis moderatis: ne offendatur cor, pars princeps, & fons vitæ. Quare in causa calida medicamentis frigidis aliqua aromata calida sunt miscenda, vt eorum frigiditas immodica reprimatur: & vis etiam frigida mista calido medicamento promptiùs (vt dixi) ducatur ad cor. Optimè igitur trochiscis de cãphora additur crocus, & alia quędam calida secundum quosdam: quamuis calida sit officinarum cãphora. Calida ergo materia apparatur per duos aut tres dies syrupo violato, rosato, endiuiæ simplici comp. & in magna caliditate syrupo acetositatis limonũ, aut citri, cum aquis aut decocto rosarum, endiuiæ, portulacę, lactucæ, plãtaginis, nenupharis, & similium. Frigidam verò, & pituitosam incidunt, & tenuant mel rosatum colatum, syrupus de hyssopo, oxymel S. & comp. syrupus de duabus & de quinque radicibus cum aquis fœniculi, melissæ, betonicæ, scabiosæ. Hæc materia eget maiori concoctione, quæ non fiet tribus tantùm diebus, nec forsan sex: quamuis ob loci nobilitatem euacuatio sit facienda aliquando non expectata concoctione. Materiam melancholicam concoquere valent ea, quæ diximus 1. cap. vt sunt syrupus borraginis, buglossæ, fumariæ. S. de pomis, de epithymo, & syrupus fumariæ compos. cum aquis buglossæ, borraginis, melissæ, & sero caprino. Sed hæc terrestris materia eget magna concoctione. *Pręparatio.* *Consilium.* *Camphora nostra calida est.* *Aduerte.*

Quartò, vacuantibus materiam calidam medicamentis cholagogis, de quibus diximus cap. 1. sed in hoc affectu semper sunt miscenda cardiaca, & rarò cõueniunt scammoniata, quia nocent cordi, nisi benè correcta: & quando clementia non sufficiunt: vt ℞. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ℈. iiij. medullæ cassiæ fist. recens extractæ, aut mannæ electæ ℥. j. syr. borraginis ℥. j. decocti florum cordialium. q. s. misce, & fiat potus. Si sit materia pituitosa, hoc *Purgatio.* *Obserua.* *Calidę causæ.*

aut

aut simili medicamento vacuabitur: ℞. agarici trochisc. ℈.iiij. corticum myrobalanorum chebulorum ʒ.j. diacatholiconis ʒ.vj. rhodomellis ℥.j.ß. aquæ fœniculi. q. s. misce fiat potus. Si verò sit materia melacholica, hoc aut simili medicamento vacuetur: ℞. corticum myrobalanorum indorum ʒ.j.ß. pulueris epithymi ʒ.j. seri caprini ℥. iiij. misce, & fiat potus. Quandoque necessarium est, laborãtem cardiaca biliosa, vacuare ʒ.iij. diaprunis solutiui cum aliis iam dictis, & laborantem pituitosa ʒ.iij. electuarij indi maioris: & melancholica cardiaca. ʒ.iiij. confectionis medicaminis hamec cum cassia aut manna, quando humores redundarint.

Melancholiæ materia.

Auersio.

Quintò, auertentibus materiam a corde ad partes ignobiles, prȩsertim vrgentibus symptomatis, & in ipsa accessione, vt secta vena malleoli, præsertim in mensibus detentis, aut hæmorrhoidibus, & vinculis dolorificis, & fotibus partium extremarum, clysteribus, & cucurbitulis.

Corroboratio, & alteratio.

Sumenda S. & compos. refrigerantia.

Sextò, corroborantibus cor, & ipsius intemperiem corrigentibus, sumptis, vel admotis. In calida sumantur ex simplicibus, spodium rosæ, violæ, nenuphar, acetũ, corallus, succus limonũm, succus citri. Ex compositis electuarium diarhodonis Abbatis, diatrium santalorum, diamargaritonis frigidi, confectio de hyacintho, confectio Gentilis cordialis contra melancholiam, conserua acetosæ, rosarum, & violarum. Sæpe enim his & similibus vti debet multis diebus summo mane: accipiat ʒ.iij. electuarij diarhodonis Abbatis, aut diamargaritonis frigidi cũ ℥.iij. aquæ acetosæ, aut syrupi rosarum, aut alio ex prædictis liquoribus. Accipiat si diues sit omni hora in hac cardiaca cochlearium vnum huius confectionis cum pauca aqua rosarum aut acetosæ, aut alia simili, ℞. conseruæ rosarum, & acetosæ an. ℥.j. cõfectionis de hyacintho, & Gentilis cordialis contra melancholiam an. ℥. ß. pulueris diarhodonis Abbatis, & diamargaritonis frigidi an. ʒ.ij. margaritarũ electarum, & ossium de corde cerui an. ʒ.j. foliorum auri numero iij. syrupi acetositatis citri q.s. misce, & fiat confectio: adde musci & ambræ an. g̃.iij. Cordi admoueatur sæpe hoc epithyma, aut simile, in hyeme actu calidum, & in æstate aut frigidum, aut remisse calidum: ℞. aquæ rosarum ℥.iiij. aquæ acetosæ ℥.ij. aquæ melissæ, & vini albi odoriferi an. ℥.j. pulueris diamargaritonis frigidi, & trochiscorum de camphora an. ʒ. j. croci pulnerizati ℈. ß. misce, & fiat epithima. Sacculus hic cordi semper admotus, est optimus in hac calida cardiaca, ℞. fiorum nenupharis, rosarum violarum, & buglossæ an. ʒ.ij. pulueris dimargaritonis frig

Diuiti.

Admouẽda refrigerantia.

Epithima.

Sacculus.

frigidi ʒ.j.ß.ſantalorum omnium an.℈.j.muſci,& ambrę an. g̃.v.fiat ſacculus ad formã cordis, ſeu ſcuti cum ſindone coccinea. Si tamẽ fuerit pauper,epithima ex ſola aqua roſarum cum aceto,& croco,erit optimum ad corrobandum.Similiter in omni palpitatione cordis odor ſucci pomorum, aquæ roſarum, & nympheæ cum pauco vino albo & muſco ſimul cum ambra potenter corroborat cor. In frigida ſumantur calida ſimplicia cardiaca,& compoſita, vt bugloſſa, meliſſa, zedoaria,doronicum,cortex citri,crocus, moſcus,ambra, & ſimilia compoſita,vt diamoſchus dulcis, & amarus,electuarium de gemmis, diamargaritonis calidi, confectio Alkermes, & ſimilia: multis diebus ventriculo vacuo accipiat ʒ. iiij.electuarij diamargaritonis calidi,aut electuarij de gemmis cum ℥.ij.aquę meliſſæ,aut baſiliconis,aut alia ſimili.Omni hora accipiat cochlearium huius aut ſimilis confectionis:℞.theriacę de citro,& diamuſci dulcis an.℥.j.confectionis Alkermes ʒ.iij. conſeruæ bugloſſæ ℥.ß. pulueris diamargaritonis calidi, & electuarij de gemmis an.ʒ.ij. margaritarum electarum ʒ.j. foliorum auri numero iij. ſyrupi bugloſſæ.q.ſ. miſce, & fiat confectio. Hoc epithima in hac frigida cardiaca eſt optimum:℞.aquę meliſſę,& bugloſſæ an.℥.iiij. vini albi odoriferi ℥.j. pulueris vtriuſque diamargaritonis an.ʒ.j. croci pulueriza ti, & coralli rubri præparati an.ʒ.ß. muſci & ambræ an.g̃.iij.miſce, & fiat epithima. Hic ſacculus,aut ſimilis eſt optimus in hac cardiaca: ℞.florũ bugloſſæ,citranguli, & coriandri præparati an.ʒ.iij.corticis citri, gariophyllorum,cinnamomi,zedoariæ,doronici,baſiliconis an.ʒ.ß.roſarum ʒ.j. muſci, & ambræ g̃.v. fiat ex his puluerizatis ſacculus ad formam cordis cum ſindone coccinea. Si fuerit hæc palpitatio à vermibus,capite 51.dicemus de ea.Si autem à veneno, oportet ſcire per proprias notas veneni ſpeciem, & naturam, vt propria medicamenta cardiaca exhibeantur. Sed hæc ab Italis & Romanis tractantur frequentiùs,cùm apud eos multi veneno pereant.Lege tamẽ librum de venenis doctoris Santes & Ordenies. Lege etiam Alexipharmaca Nicãdri, & eiuſdem antiquiſſimi medici, & poetæ librum quoque de theriaca vtiliſſimum, quem noſter ciuis & amicus doctor Petrus Iacobus Steue fideliſſimè interpretatus eſt,doctiſſimiſque expoſitionibus illuſtrauit.

Pauperi.

Odorifera proſunt.

Sumendæ calfacientia.

Confectio.

Admouenda.

Epithima.

Sacculus.

Si fuerit à veneno palpitatio.

Syncope curatur primò per aſperſionẽ faciei, & aliarum nudarum partium aquæ frigidæ,præſertim roſatæ,Prohibet enim hoc remedium ſpiritus reſolutionem, dummodò non proueniat ſyncope a cauſa frigida, vel alui profluuio: tunc maximè noceret aquæ frigidæ inſperſio,ſed cùm eſt ab æſtu,

Curatio ſyncopes.

Admonẽda.

aut febris incendio ſpiritibus reſolutis, ſaluberrima eſt aqua frigida, aut roſata ſola, aut aceto faciem ægri aſpergere, & nutrire ſpiritus bonis odoribus naribus admotis, niſi ſit ſyncope ab vteri præfocatione: quia tunc odora naribus admota nocerent, vt dicemus capite de vteri præfocatione. Spiritus tamen intus in corde quaſi conculcati, quòd ſæpe cõtingit in hoc morbo, reuocandi ſunt ad partes externas frictionibus, & ligaturis partium extremarum, & cucurbitulis, & euellendo pilos, & naribus auribúſque dolorem inferendo, ne fiat ſubita ſtrangulatio. Si ſyncope fiat ob ſpiritus reſolutionem poſt ſanguinis vacuationem, aut alui fluorem, aut aliam euacuationem, nocent maximè, quę dolorem inferunt, & quæ reuocant ſpiritum ad partes externas: odora tamen omnia, ſunt optima & neceſſaria: auctore enim Gal. com. 11. ſecundi libri Aphor. quæ citò nutriunt, ſunt liquida, vinum citiùs, & omnium maximè & celerrimè ſunt odores, vt hæc optima mixtura: ℞. aquæ roſatæ ℥. iiij. aquæ florum aranciorum ℥. ij. vini optimi albi, & ſucci pomorum redolẽtium an. ℥. j. muſci, & ambræ ana. g̃. vij. miſce, & ſæpe naribus & faciei admoueatur parum huius mixturæ.

Victus. Nutriatur aqua carnis gallinę iuuenis, aut capi, & perdicis, & arietis, quam noſtri valentini deſtillat appellant. Hæc enim celeriter nutrit, ac ſubitò fermè in ſanguinem & ſpiritum tranſmutatur: ideóque à multis laudatur, tanquam vltimum & maximum alimentum ad cordis & totius corporis imbecillitatem. Quæ cor corroborant, ſpiritúmque vitalem inſtaurant, vel ſaltem perfectiorem efficiunt, multa ſunt, de quibus dictum eſt ſuperiùs hoc capite.

Admonitio. Curatio ſyncopes, quæ ab aliis fit cauſis tradita eſt à Gal. 12. methodi, & 1. de arte curatiua ad Glauconẽ, & nos in curatione aliorũ morborum eam trademus.

De Palpitatione cordis, & Syncope.

CAPVT XXX.

Scholium.

Palpitatio cordis quid. PAlpitatio cordis.) *Palpitatio cordis eſt dilatatio eius, & compreſſio præter naturam. Hic autem motus non fit à facultate, quia pulſus diceretur: Sed à flatu exitum quærente. Vnde eſt ſymptoma, quod refertur ad actionem læſam, eſt enim motus deprauatus.*

Hollerius & Iacotius taxantur. *Hinc apparet error Hollerii in ſuo lib. de curãdis morbis cap. 27. & Iacotii ſcholio: exiſtimantium palpitationem cordis fieri ab excretrice facultate cordis, conante expellere id, quod moleſtum eſt: hac enim ratione palpitatio non eſſet motus à ſolo morbo factus, quod falſum eſſe*

intelliget, qui cap. 2. lib. 2. de symp. causis perlegerit. Quòd motus in palpitatione, qui violentus est, & partis cauæ, simul et mollis, fiat ab spiritu, celeritas dilatationis eius, & compreßionis ostendit: cuius humor causa esse non potest. Palpitatio cordis fit ab spiritu crasso, in eius sinu contento, & exitum quærente. Hic aut ibi generatur, aut aliunde ascendit. Si ibi generatur, palpitationem (quæ est affectus proprius) generat. Si aliunde ascendit, ex vtero, ventre, aut alia parte, fit palpitatio per consensum. Dices nonne est tertia palpitatio, quæ fit ab humore in pericardio contento, quam Gal. 5. de loc. affect. cap. 1. palpitationem cum significatione appellat. Respondeo, hanc esse palpitationem propriam, cum in ea, ab spiritu genito in pericardio (quod à corde non distinguitur) cor dilatetur. Dicitur autem cum significatione fieri, quia fit cum Typo, hoc est cum signo manifesto, ab humore enim in pericardio incluso cor comprimitur, ita vt in principio palpitationis sentiant ægri compreßionẽ, quam nos etiam ex pulsu deprehendere poßumus. Quacunque ergo ratione contingat palpitatio cordis, semper fit ab spiritu flatulento, in corde detento: qui paucus non est, nam in viscere calido statim discuteretur, sed multus, ita vt aliquando suffocationem fere inducat caloris, & sic animi deliquium, & syncopem, & aliquando omnino, suffocato calore, mortem. Quod cum consideraret Gal. lib. 5. de loc. affec. Omnes hos ante quinquagesimum annum more scribit. Cum palpitatio omnis ab spiritu fiat, Gal. 2. de cau. symp. cap. 2. omnem partem palpitantem esse refrigeratam colligit. Si enim multùm calida est, vaporem excitabit, & discutiet, si multum frigida, non eleuabit vaporem: debet ergo esse frigida, sed parum. Ex his habebis palpitationem cordis sequi morbum similarem, nempe intemperiem frigidam. Hæc in palpitatione, quæ est proprius cordis affectus, in ipsomet corde consistit, ac in ea, quæ est per consensum, in parte humorem generante. Aduerte tamen, cor refrigerari, aut in propria essentia, aut (quòd vt in plurimum ei contingit) agrauatione caloris, facta à multo humore, tunc enim calor cordis, comparatione facta ad illum humorem, dicitur diminutus, ita vt non poßit vapores ex eo eleuatos discutere. Flatus autem materia est humor potißimum crassus, qualis est melancholicus. Vt syncopes essentia intelligatur, aliqua oportebit supponere maximè necessaria. Primum est, vires nostri corporis esse positas in natura partium solidarum, carnosarum, & spirituosarum: ita vt partes carnosæ, & solidæ, sint actionum principia, at spiritus, instrumenta. Secundum est, prædictarum partium naturam postulare quantitatem, seu molem elementorum, & debitum qualitatum temperamentum, si vires debent esse validæ, & actiones firmæ. Tertium suppositum est etsi vires in natura omnium corporis partium, positæ sint, potißimum tamen in tribus, quæ principes dicuntur (corde, cerebro, & iecore) consistunt: ab his enim corpus gubernatur. Quod quamuis ita sit, præcipue vitam in corde collocamus, quia in eo generatur materia (nempe spirituosus sanguis)

[Margin: Causa palpitationis. | cap. 2. | Morbus in palpitatione. | primũ suppositũ ad syncopes essentiam. | Secũdum. | Tertium.]

m à qua

à qua calidum innatum, quod est vitæ instrumentum in toto corpore conseruatur: & ideò nemo potest mori quin cor cesset agere. Ex his, quod quærimus, facilè inuentum erit. Si enim vita in quantitate, & qualitate partium præcipuarum, & maximè cordis sedem habet, tunc labentur vires, cum aliqua ex dictis partibus (& potißimum cor) quantitate deficiet, aut qualitate alterabitur. Animi igitur deliquium, & syncope, nil aliud sunt quam virium lapsus. Quod si inter hæc est aliquod discrimen, leue tamen positum in ratione maioris & minoris: ita vt animi deliquium via sit ad syncopem. In animi enim deliquio sentiunt ægrotantes vires deficere (& hic est eius terminus) non autem in syncope: in ea enim cum sit maior affectus, nec sentiunt, nec mouentur: quamuis poßit esse syncope sine animi deliquio precedente.

Quid syncope, & animi deliquium, & eorum discrimen.

Obiectio.

Obiiciet quis, si animi deliquium, & syncope, sunt paßiones cordis, qua ratione affectus eos ex actionibus facultatis animalis distinguimus, in animi deliquio sentientes defectum sensus, & motus voluntarii, non autem in syncope? Respondeo aliorum sententias omittens reuera animi deliquium, et syncopem, affectiones esse cordis, consentire autem ad eas cerebrum, ex defectu enim spiritus vitalis generari non potest animalis, & hac ratione eam concidere, quæ cum habeat actiones nobis manifestas, proinde ex illis affectiones cordis colligimus. Quæ cum ita sint, eadem ergo erunt vtriusque affectionis (animi deliquii, & syncopes) causæ, consistentes in illis rebus, quæ dißipant substantiam partium, aut spirituum, aut earum euertunt temperamentum: toto temperamento operantia, vt venena, aut qualitate manifesta, vt quæ calore, frigiditate, humiditate, aut siccitate agunt. Hac ratione in cholera morbo, diarrhæa, dissenteria, lyenteria, muliebri profluuio, sudore, animi pathematis, in quibus sanguis ad externa mouetur magna medicamenti purgantis euacuatione, & similibus, ob substantiæ spiritus dißipationem fit animi deliquium, sicut in marasmo, ob dißipationem substantiæ solidæ. In cruditate ventriculi fit animi deliquium, ab intemperie calida cordis per consensum genita, sicut in bullimo à frigida: in apoplexia verò, intequàm præhendat, in principiis acceßionum, in magnis inflammationibus viscerum, gangræna, et in illis animi pathematis, quæ habent motum ad interna, animi deliquium ab intemperie frigida ex suffocatione caloris orta prouenit. In balneo & sole, animi deliquium ex intemperie & dißipatione spiritus ortum habet. Atque hæ sunt alterationes manifestæ prædictum generantes affectum. Præter quas est venenum, quod qualitate occulta, hoc est toto temperamento alterando animi defectum inducere solet.

Causa syncopes, & animi deliquii.

Error auctoris, & aliorum practicorum.

Curatur palpitatio cordis.) *Nescio quid in mentem venerit auctori, & aliis practicis, in curatione palpitationis distinguentibus, an fiat palpitatio à causa calida, an à frigida: quia siue loquantur de causa efficienti, siue materiali, semper est frigida, vt diximus. Ac proinde ipsis hoc affectu omißis, perpetuò victus rationem attenuantem in hoc affectu administrab*

Victus

trabis, ex qua humores tenues generantur: & semper fugies alimenta melancholica.

Secundò, sanguinis missione.) *Hoc in loco distinguere videtur auctor palpitationem à flatu, ab ea quæ à phlegmone fit: quasi sit palpitatio sine flatu. In palpitatione ergo omni sanguinem mittes. Si causa eius sit plethora grauans, vt euacuemus, si cacochimia ob vitium sanguinis, cum quo multa cacochimiæ portio educi solet, & sic reuelli à loco affecto. Obiicies eam palpitationem, quæ ex humore in pericardio contento ortum habet, in qua nō debemus sanguinem mittere, vt euacuemus, quia non fit à plethora: neque vt reuellamus, quia non fit à cacochimia venarum. Respondeo esse sanguinem mittendum in ea, vt euacuemus, nam cum illa aqua exciderit a venis, poterit iterum ad eas remigrare: vel possumus dicere, sanguinem mitti ob reuulsionem, quia vacuato humore ex venis, non descendet ad pericardion. Si fiat sanguinis missio, vt reuellamus, & euacuemus, ex brachio aut saphena. Quod si sint suppressi menses, non est tunc eorum habenda cura, quia palpitatio vrget.* Labitur auctor. Sanguinis missio.

Tertiò apparantibus.) *Materia palpitationis, cum vt in plurimum crassa sit, melancholia scilicet, postulabit attenuantia, qualia sunt syrupus de bizantiis, endiuiæ compositi, oximel, rhodomel, cum decocto melissæ, thimi, & similium. Vnde distinctio auctoris de causa calida aut frigida omittenda est, nunquam enim fit à materia calida.* Syrupi.

Quartò, vacuantibus materiam.) *Malè auctor in palpitatione cordis vtitur medicamento purgante bilem, cum hæc non sit causa palpitationis. Purganda ergo erit pituita, aut melancholia.*

Sextò, corroborantibus cor.) *Cum palpitatio cordis à flatu fiat, vt diximus, exteriùs, & interiùs, ea quæ ipsum dißipare poßunt, vtilia erunt. Exteriùs, thoraci ea parte, quæ respicit cor, applicandi sunt sacculi parati ex rebus calidis, qualia sunt cinnamomum, camemelum, gariophyli, et similia, quę extenuandi habent vim. Hoc medicamentum optimum est, ℞. foliorum roris marini, thimi, & satureię an. ℥. i. melissę ℥. i. ß. cinamomi, & gariophyllorum an. ℥. i. rosarum siccarum ℥. iii. musci, ambrę an. g. iii. fiat ex omnibus pul. tenuißimus, ex quo fiat sacculus. Per os similiter confectio Gentilis contra melancholiam, et alia flatum discutientia, assumenda sunt. Ex his pręsenti loco multos auctoris errores animaduertes, primum, cùm exterius, & interiùs iubet aßumi, & applicari medicamenta quę frigida sunt, sentiens cum multis aliis palpitationem cordis fieri ab eius feruore. Secundum, construens illas cardiacas confectiones ex margaritis, oßibus, gemmis, puluerib us frigidis & aliis, quę augent materiam flatus, et eiusdem dissolutionem impediunt. Tertium, palpitationem quandam à vermibus factam nobis vendens, cum talis non extet, sicut nec palpitatio à veneno.* Auctoris lapsus. Dißipātia flatum. Nota multos autoris errores.

Syncope curatur primò.) *Syncopem curamus aut in acceßione, aut extra acceßionem. Cùm in acceßione eam curamus, tunc solius*

Aduerte syncopis veram curationem.

symptomatis habemus rationem, quo tempore cùm calor sit in partibus internis inculcatus, modis omnibus nitimur eum exterius euocare leuiter fricantes cutem, & maximè eam, quæ est in ore ventriculi, quia hac iucunda frictione calor natiuus excitatur. Nares etiam comprimimus, quia tunc ob vsum respirationis excitatur facultas, & calor roboratur. Odorare etiam facimus vinum, vt spiritus reficiantur, propter quam etiam causam inspergimus frigidam aquam supra faciem, hæc enim excitat facultates naturales sopitas in syncope. Cum extra accessionem syncopem curamus, tunc non symptomati prospicimus: sed morbo, à quo pendet, qua ratione præuenimus syncopem. Si ergo syncope eueniat spiritu dissipato, ipsum reficiemus vini potu, qui celerrime id præstat, si non sit interna inflammatio, delirium, capitis dolor, aut febris cum cruditate ventriculi. Vinum autem in regione, ætate, et tempore frigidis calidum, in contrariis frigidum exhibendum est, remedia etiam adhibenda sunt causæ, quæ dissipat spiritus. Si syncope euenit ex substantiæ solidæ euacuatione, alimentis boni succi, & facilis concoctionis impedietur. Si intemperies eius est causa, contraria intemperies, si venenum, alexipharmacum medicamentum proderit. Quod si intemperies syncopem generans à multitudine fiat, sanguinem mittemus. Atque hæc sunt medicamenta cardiaca verè, non illa quæ à barbaris medicis, & eorum sequacibus cordialia appellantur, ex auro, argento, gemmis, terra lapidibus, et ossibus indiscriminatim in omni morbo constructa.

Quæ medicamenta cardiaca.

De imbecillitate ventriculi, & de dolore, & inflammatione eiusdem.

CAPVT XXXI.

QVanquam quælibet ventriculi læsio imbecillitatem gignit, ea tamen, quæ in coctione est, etiam si valida sit appetentia, dicitur ventriculi imbecillitas. Quo affectu laborantes stomachicos appellant medici, quemadmodum & hepaticos Gal. nominat 6. de symptomatum causis eos, qui imbecilla coctione iecinoris infestantur. Hæc coctio, vt quælibet alia actio, tripliciter læditur, vt diximus, Gal. autore 3. de symp. diffe. & cap. 80. artis medicinalis: quia vix, aut quia vitiose, aut quia nullo modo: vltimum symptoma dicitur à Græcis, Apepsia, & Latinis cruditas: duo priora dicuntur homonymos, mala scilicet concoctio ventriculi: quæ si tarda sit, cruditas quoque dicitur, ita vt cibi vix pro priam suscipiant transmutationem, & hæc a Græcis dicitur bradypepsia, de qua in præsentia agimus. Si verò omninò corrumpantur cibi, vt nullam bonam coctionem admittere possint

possint, sub mala & vitiosa coctione comprehenditur, quamuis nullum proprium habeat nomen. Tarda concoctio fit, quia cibi diffficulter concoquuntur, vel quòd potentia illos non superat, vel quòd somnus breuior fuit, quam vt eos vincere posset, vel quia immodica copia sumpta sit, vel quòd cōcoctioni repugnent, vel quòd inordinate sumatur. Quòd si præter hæc acrem aliquam, aut alienam habeant qualitatem, non tam imbecillam concoctionem, quàm corruptam pariunt. Potentia illos non superat, aut quia per essentiam læsa sit, aut propter aliquem morbum instrumentorum, vtcunque tamen fiat, imbecilla reddita est. Per essentiam verò lęditur ventriculus, cùm intemperie aliqua primarum qualitatum laborat vel simplici, vel coniugata: nuda, vel cum humore. Per instrumentorum verò morbos, vt sunt erysipelata, ædemata, phlegmones, scirrhi, abscessus, atque alij huiusmodi morbi. Deprehēditur hoc malum: Si culpa quidem ciborum fuerit, & potus, ab ægro, & aliis scies: liberalioris tamen potus indicium est fluctuatio, cibi verò, grauitas in ventriculo percepta. Deinde num ingesti cibi fuerint concoctu difficiles, vt panis in clibano non benè coctus, vel fermenti expers (quem azymum appellant) aut carnes bubulę, suillæ, hircinæ, asininæ, atque camelinæ, nam his vltimis Alexandriæ homines vescuntur. Deinde imbecillitas ventriculi, quę cibos superare non potest, cognoscitur: si ab intemperie nuda proueniat per ructus. Nidorem enim referentes calidam arguunt intemperiem, acidi verò frigidam. Præterea vbi calor infestat, sitis adest, secus vbi frigus: si humor quoque cum intemperie affuerit, deprehenditur & ex grauitate, & ex ructibus, & ex iis, quæ foris emittuntur, aut deorsum per secessum, aut sursum per vomitum. Tumores verò præter naturam, vt erysipelata, ædemata, & reliqui, propriis signis cognoscuntur, & qui his tumoribus laborant, contrariis non in totum iuuantur. Ab iisdem his causis, quæ supra numeratæ sunt, duæ quoque affectiones fiunt, dolor scilicet ventriculi & inflammatio: dolor ab intemperie sola fit, aut ab humoribus calidis & frigidis sine putredine. Inflammatio verò ab influxu humoris calidi, & sanguinei putridi, dolor per se manifestus est. Inflammatio deprehenditur, quia in ventriculo dolor adest immensus, assiduus, & qui nullis medicamentis admotis mitigari potest: præterea tumor, ęstus, qui tactu diiudicari queat, febris grauitas, & nausea.

Causæ. *Notæ.* *Causæ doloris, et inflammationis.* *Notæ.*

Hæc ventriculi imbecillitas nullam propriam habet curationem, cùm a multis causis (vt diximus) fieri possit: sed ces-

ſat morbus eius cauſa profligata.

Curatio imbecillitatis reualeſcentium per roborãtia. Sæpe tamen reualeſcentibus a diuturno, aut magno morbo adeſt imbecillitas ventriculi, quæ curatur roborantibus qualitate tum manifeſta, tum occulta: de quibus in vltimo genere remediorum dicemus: neque verò in ventriculo imbecillo ſunt vtilia calida, ſicca, & aſtringentia: præſertim cùm eſt ab intemperie calida, vt docet Gal. 7. method. contra ſuos præceptores: imò in frigida cauſa calida medicamenta prudenter ſunt admouenda, & exhibenda, ne ex accidenti reſoluatur naturalis calor. Sed quia frequentiùs fit hoc ſymptoma a morbo frigido, cùm materia, illius curationem in præſentia ponimus, & deſcribimus.

Curatio intemperiei frigidæ cũ humore. Curatur ergo hæc quinque generibus remediorum: primò victu calfaciente, & exiccante, & cibis facilibus concoctu, vt ſunt perdices, conturnices, turtures, & ſimiles. Ius arietis cum menta aut fœniculo, aut ſaluia, aut petroſelino eſt vtile. *Victus.* Exercitatio moderata ante cibum confert. Coitus maximè nocet, & animi perturbationes. Bibat vinum rubrum Saguntinum, aut ſimile benè dilutum, aut aquam cinnamomi, aut decoctum ſeminis fœn. vel aniſi. Omnia pituitoſa alimenta nocent, vt piſces, legumina, & herbæ frigidæ.

Secundò, curatur apparantibus pituitam, vt rhodomelle, *Præparatio.* ſyrupo de abſinthio, ſyrupo de menta, oxymelle. S. & compoſ. cum decocto, aut aquis fœniculi, ſeminis aniſi, mentæ, abſinthij, maioranæ, & ſimilium. Concocta pituita per ſex, aut octo dies.

Tertiò, vacuantibus ipſam pituitam myrobalanis chebulis *Tempus coctionis.* qui ſimul purgant & corroborant ventriculum, eorum enim vſus continuus eſt optimus, & expertus, aloe, agarico, turbit, *Purgatio.* pilulis de Hiera. S. quę magis purgat, quam ſicca, autore Gal. *Error Arabum.* 7. methodi. Errant ergo Arabes dicentes ipſam cum melle minori vi præditam eſſe. Pilulis elephanginis, pilulis ſtomachicis, electuario diaphænicon, & ſimilibus, quæ non attrahunt ab aliis partibus longinquis ad ventriculum. *Hieræ commendatio.* Hiera tamen S. obtinet principatum in morbis ventriculi curandis. Quare ℥. j. eius cum rhodomelle, & decocto fœniculi purgat clementer ventriculum, ſi ſemel in hebdomada capiatur, vel ℈. iiij. pilularum hieræ. S. aut elephanginarum erit fœlix in huius morbi curatione ſucceſſus.

Flatus diſcutientia & alterantia. Quartò, diſſipantibus flatum, & intemperiem frigidam corrigentibus, vt puluere diarhodon Abbatis, & roſatæ nouellæ ſimul, aut aromatico roſato, ſi maiori calore indigemus, aut diacymino, aut diagalanga, aut diatrionpiperon ʒ. j.

aut

aut duæ. Ex his cum aqua abſinthij, aut mentæ, aut fœniculi pondere vnciarum duarum quolibet die ventriculo vacuo validè diſſipant flatum, & curāt intemperiem frigidam, aut grana ſex, ſeptem, vel octo piperis integri deuorata hora ante cibum, aut drachma vna theriacæ magnæ, aut mithridati mane ſumpta in ſeptimana. Vinum ex abſinthio eſt optimum in hoc genere. Hoc medicamentum eſt optimum, ſi æger fuerit ſenex, & morbus antiquus: ℞. pulueris diagalangæ, pulueris diatrion piperon an.ʒ.iij. pulueris aromatici rosati, & roſatæ nouellæ an.ʒ.iij. pulueris diacymini ʒ.j. conſeruæ anthos ℥.ß. diamuſci dulcis ℥.j. mellis, myrobalanorum chebulorum, aut communis. q.ſ. miſce, & fiat confectio: doſis cochlearium vnum, aut duo cum vino optimo, at aqua fœni. aut meliſſę. Supra ventriculum pellis vulturis eſt optima in hoc genere: ſimiliter vnguentum hoc: ℞. olei abſinthij, anethi & de lilio an. ℥.j. pulueris mentæ, gariophyllorum, & cinamomi an.ʒ.j. ceræ. q.ſ. miſce, & fiat vnguentum, quod bis in die actu calidum ventriculo admoueatur tam parti poſteriori, quàm anteriori: quia poſterior pars eſt propinquior ventriculo: vel ℞. emplaſtri ſtomatici. q.ſ. extendatur ſuper alutam ad formam ſcuti, ſeu ventriculi: fiat duplicatum vt tam pars anterior, quam poſterior defendantur ab externis, & melius diſſipetur flatus, & intemperies frigida corrigatur: vel fiant duo ſacculi ex abſinthio ſicco, menta, camomilla, aniſo, ſemine fœniculi, carui, cymino, cinnamomo, gariophyllo, cortice citri, & ſimilibus.

Topica. *Lege conſilium vnde cimum Ioānis Baptiſtæ Montani Veronenſis.*

Quintò, corroborantibus ventriculum internis, & externis, qualitate tam manifeſta, quàm à proprietate, ſeu tota ſubſtantia: quales ſunt ventriculorum gallinarum pelliculæ interiores: Sylujus tamen cum Gal. has pelliculas, & mergi & ſtruthiocameli damnat Gal.3. de aliment. facultatibus cap. de differētia, quę eſt in partibus animalium volatilium, ventriculum mergi, & ſtruthiocameli tantum damnat: at II. de facultatibus ſimplicium medicamētorum improbat gallinæ & mergi pelliculam internam ventriculi, contra quoſdam antiquos. Dioſcorides tamē lib.2. cap.41. ventriculi inquit, galli pelliculam internam ſiccatam, & tritā cum vino in potu cōferre ſtomachicis. Puluis hic ante cibum ſumptus quantitate vnius cochlearij cum vino, aut iure corroborat ventriculum: ℞. coriandri præparati ℥.ij. ſeminis aniſi, fœniculi, cinnamomi electi an.ʒ.iij. pellicularū internarū ventriculorum gallinarum ſecundum artem præparatorum ʒ.ij. corticis citri, & ligni aloes an. ʒ.j.ß. coralli rubri præparati

Corroboratio per ſumenda & admouenda. *Sumenda.* *Puluis.*

ʒ.j.facchari optimi ℥.vj.misce,& fiat puluis. In longis morbis præsertim calidis puluis solus diarhodon Abbatis summo mane & ante pastum cum pauco iure vẽtriculum vehementer corroborat. Corallus si tangat regionem ventriculi diu,corroborat ipsum : eandem habet vim lapis smaragdus. Pulegium montanum,&betonica quoq; corroborant vẽtriculum.Manus sana,& iuuenis alicuius sępe detẽta supra vẽtriculum suo naturali calore eum confirmat : eodem modo si aliquod animal viuum,vt canis admoueatur ventriculo.

Admouẽda.

Doloris ab intemperie nuda curatio.

Dolor ventriculi, si sit a sola intemperie, curatur contrariis ei,vt si a flatu,& frigida intemperie fiat, mederi illi debẽmus per ea, quæ diximus quarto genere remediorum hoc capite,& etiam per frequẽtem fotum, saltẽ quolibet die bis vacuo ventriculo hoc decocto spongiis madidis,vel philtro: ♃. absinthij,mentæ,camomillæ, calendulæ,anthos an.m.j. galangæ,corticis citri,spicæ,gariophyllorum, nucis muscatæ,cinnamomi,zingiberis an.ʒ.ij.seminis fœniculi,anisi,carui,& cymini an.ʒ.iij.rosarum,coriandri præparati an.℥.j.vini optimi rubri ℔.iij.aquæ calybeatæ ℔.ij. fiat ex his decoctum ad consumptionem tertiæ partis. Si a calida intemperie,per frigida curatur:si cùm materia, per illius euacuationem,per sanguinis missionem, si ætas, & facultas adsint, & æger sit carnosus:quamuis in omni vehementi dolore habita ratione ipsius sit necessaria sanguinis missio ex sententia omnium. Si verò alij humores abundauerint,illorũ euacuatio per medicamenta purgantia est necessaria. Aliquãdo tamen hoc symptoma eget curatione coacta per narcotica, & non per causæ ablationem, si fuerit vehemens, & non expectans propriam curationem, de quibus cap. de colico dolore : quamuis propter ventriculi maximum sensum solet hic sæpe esse fortis. In vsu horum semper sunt consideranda, & mente tenenda,quæ diximus capite de phrenitide,de facultate ægri,& de fermentatione medicamenti narcotici, quia ante sex mẽses non possumus eo vti.In vehemẽti igitur ventriculi dolore accipiat hunc potum : ♃.philonij Romani ʒ.ß.syrupi de absintio,& aquæ melissæ an.℥.j.misce. Tutior est athanasia,& requies magna : tutiora etiam sunt externa, in primis temperate calida, deinde narcotica regioni ventriculi admota,& mica panis cum cortice papaueris,lacte & croco : vel absinthium cum foliis mandragoræ coctum oleo rosarum,vel menta : & absinthium & folia mandragoræ decocta cum oleo papaueris,addendo parum croci.

Ab intẽperie cum affluxu humoris.

Sectio venæ.

Purgatio.

De vsu narcoticorum.

Quæ tutiora sint.

Topica.

Inflamma

Inflammatio ventriculi curatur, vt hepatis phlegmone, &

& phrenitis, videlicet primò, victu tenui, & refrigerante: secũdò, sanguinis missione ex basilica ad reuellendũ, hãc quoque reuulsionē faciunt clysteres, frictiones, ligaturæ, & fotus extremorum. Tertiò, repellẽtibus externis, de quibus capite de cura phrenitidis, & internis, vt syrupo rosarũ, myrtillorũ & cydoniorum cum aquis plantaginis, portulacę, lactucę, & similiũ sæpe sumptis, & omni hora, in æstate, & iuuene, actu frigidis, in hyeme, & senibus, tepidis. Quartò in augmẽto repellentibus, & digerentibus, seu resoluentibus, vt syrupo rosarũ, & de absintio simul, aut rhodomelle cum decocto hordei, & camomillæ: in statu resoluentibus solis, vt syrupo de absinthio, rhodomelle, & decocto camomillæ. Quintò, intemperiem calidam relictam alterãtibus, & corroborãtibus partem affectam, vt syrupo rosarum, & decocto seminis psyllij, & cidoniorũ & similibus. Si verò in suppurationem terminetur, curatur per ea, quæ diximus in fine cap. 27. de curatione pleuritidis.

Sectionis curatio. Victus. Reuulsio. Repellentia externa & interna. Indicatio à temporibus morbi. Alteratio, & corroboratio.

De imbecillitate ventriculi, & de dolore, & inflammatione eiusdem.

CAPVT XXXI.

Scholium.

QVanquam quælibet.) *Ea quæ auctor docet in hoc capite, vera sunt: solùm aduertere oportet eum, & alios errare, cùm scribunt esse medicamenta toto temperamento roborantia ventriculum. Solum enim corroboratur cum languidus est medicamentis intemperiem eius oppugnantibus, adstringentibus etiam, quæ densantia ipsum virtutem vniunt, & substantiæ dissipationem impediunt.*

Auctoris & aliorũ error.

De singultu. CAP. XXXII.

SIngultus velut quædam ventriculi cõuulsio est, non tamen vera censetur, cùm in musculis nõ fiat, quod ad conuulsionis essentiam requiritur. Ventriculus vero musculus non est, neque eius hostiolum, vt aperte Galenus demonstrat lib. 6. de morbo & symptomate, cap. 2. Vtcunque tamen res habeat, motus est ventriculi, quo ad expulsionem rerum molestarum, aut quantitate, aut qualitate mouetur. In hoc differt à vomitione, quod (vt ait Galenus) per vomitiones ea, quę in spatio continentur, eiiciantur: per singultum verò ea, quæ ventriculi corpus impleuerunt. Fit generaliter (vt autor est Hippocrates 6. sect. Aphor. 39.) aut à plenitudine, aut inanitione: & præter has causas etiam ab

Descriptio.

Causæ.

hum

humoribus vellicantibus, & rebus acri facultate præditis: item quoties quiſpiam affatim deuorauerit calidũ aliquod medicamentum, deinde calidam potionem biberit, & ex cruditate etiam præſertim in pueris. Morbus per ſe patet, cauſæ partim ex ægri dictis, partim ex his quæ ſupra cap. de cõuulſione dicta ſunt, perſpici poterunt.

Notæ.
Curatio.

Si ab intẽperie nuda, per alterantia contraria.
Si ab affluxu humoris pituitoſi, per ea quæ dicta ſunt.
Laus Rhaſæ.
Si ab acrimonia, & mordacitate.
Vacuatio.
Antecedat præparatio.
Vomitus vtilitas
Alteratio.
Sedantia ſingultum.

Singultus, qui ab inanitione fit, rarò curationem ſuſcipit, ſimilis tamẽ eſt curationi conuulſionis ex inanitione, de qua cap. 14. dictum eſt, & hecticæ, de qua capite octauo, ſecundi libri dicemus. Si à ſola intemperie fit, per alterantia contraria curatur, plerunque tamen fit à plenitudine humoris pituitoſi, cuius curatio ſimilis omnino eſt curationi imbecillitatis ventriculi, quæ fit ab humore frigido pituitoſo, de qua capite præcedenti abundè diximus. Si vis tamen hunc & alios affectus præter naturam ventriculi rectè curare, lege octauum lib. Galeni de compoſ. medicamentorum ſecundum locos, & quintum continentis Rhaſis, qui inter Arabes primas tenet: fuit enim vir magnæ experientiæ, & in omnibus Galenum magis, quam alij omnes Arabes amplectitur. Si fiat à rebus acribus, & mordacibus, vt à piperibus, pręſertim ſumpto vino, & aqua calida, ſuper id, vt Gal. docet octauo de compoſitione ſecũdum locos, & comment. 40. ſexti Aphoriſmorum: tunc neceſſaria eſt vacuatio per rhabarbarum & myrobalanos citrinos, cum manna electa, aut caſſia fiſtulari: & ſi opus fuerit, vbi materia eſt fixa nimis, & multa, adde drachmas tres, aut quatuor electuarij diaphęnicon, præcedenti leui præparatione per ſyrupum roſatum & aceToſum. S. cum decocto hordei. In omni tamen materiali ſingultu eſt vtilis vomitus, præſertim ſi materia non fuerit fixa, & non penetrarit tunicas ventriculi. In hac, quæ fit à cauſa calida, poſt vacuationem electuarium diarhodon Abbatis eſt optimum, & potus ſolius aquæ frigidæ: quæ omnem ferè ſingultũ curat, aliquem per ſe, & aliquem per accidens, quemadmodum & animi perturbationes, vt ira, triſtitia, timor, & gaudium, ſi ſubitò acciderint, ſternutatio, cohibitus anhelitus, frictiones, & vincula extremorũ, cucurbitula magna, & ſimilia ſingultum curant. Si verò fiat ab inflammatione, ipſa curata curabitur & ſingultus. In antiquo tamen ſingultu, qui fit a materia frigida, præter ea, quæ dicta ſunt capite præcedenti, hoc medicamentum eſt optimum & expertum: ♃. ſquinantij, calami aromatici, aniſi, marathri, foliorum mentę, & abſinthij, coſti an. ʒ. j. croci, ligni aloes, ambræ, gariophyllorum, aloes Alexãdrinæ an. ʒ. ij. apij, coriandri

dri præparati, ſeminis papaueris albi, caſſiæ ligneæ an. ℈.j. conſeruæ aranciorũ ʒ.ij.ſacchari.q.ſ.miſce, & fiat confectio, vel in hyeme cum melle, cuius vncia ſemis cum decocto fœniculi, aut alio ſimili huic ſummo mane per aliquot dies curat ſingultum indubitatò. Similiter poſt vacuationem curatur ſingultus, ſi ventriculo admoueatur caſtoreum cum oleo roſato, aut ſi accipiat æger ʒ.ij. ſeminis rutæ cum pauco vino, aut decocto fœniculi in ſingultu magno: & vbi alia non contulerint, præſertim cùm ſit à maximo ventriculi ſenſu, ʒ.ß.vſque ad ʒ.j.philonij Romani cum ſyrupo papaueris, & aqua abſinthij, aut mentæ, eſt vltimum, & probatum remedium. *Vltimum remedium.*

De appetentia immodica, quam caninam appellant.

CAPVT XXXIII.

Appetentia immodica, quam caninã appellant, tunc fit, cùm ventriculus ea comedendi rabie vexatur, vt ſatiari, qui ſic affecti ſunt, non poſſint, nec poſt ingeſtos ad nauſeam vſque cibos: quos cum citra noxam ferre nequeant, eorum plenitudine velut intollerabili quadam ſarcina grauati ad vomitum, quod vltimum eſt remedium, confugiunt, vt per eum a tam graui pondere liberentur. Verum cum inexplebilis ſit eorum appetitus, denuò ad cibos famelici conuertũtur, & in ſimilem priori neceſſitatem detruſi, iterum vomere coguntur: quod eo vſque perſeuerat, donec velut canes (vnde etiam morbo nomen inditum eſt) in edendo, atque euomendo toti ſunt: quo fit, vt quæ dum inchoabat, vomendi erat neceſſitas, conſuetudo inualeſcente morbo efficiatur. *Deſcriptio* Cauſæ à Galeno ſic breuiter explicantur quarto de morbo & ſymptomate, cap.7. Caninæ igitur appetentiæ cauſa vna eſt acidorum humorum vitium, altera verò (vt dictum eſt) plurima totius corporis inanitio, ſiue ipſa caloris vim, ſiue retentricis facultatis imbecillitatem ſequatur. *Cauſa.* Porrò acidorũ humorum vitium eroſionem, quæ ſuctioni proportione reſpondet, inducit, appetentiámque (vt inquit Gal.) haud aliter quàm naturale pathema excitat. *Nota.* Cognoſcitur eorum, quæ ingeſta fuerunt, deiectione, ſi multa ſimul & liquida fuerit, & ructu inſuper acorem referẽte, corporis verò inanitio, quæ (vt inquit Aetius) ob plurimi caloris vehementiam fit, qui inſtar igni cibos conſumit, cutem rarefacit, & exhalationem mouet, ſic deprehenditur,

ventris egestiones lõgè pauciores prodũt, quam pro eorum, quæ ingeruntur, modo, & proportione: & stercus insuper quod egeritur, siccius est. Quod si propter retentricis facultatis imbecillitatem, quæ cibis dominari nõ potest, corporis facta sit dissipatio: tunc multus est deiectionum prouentus.

Curatio. Si fiat hęc immodica appetentia ab inanitione, vt in conualescẽtibus, curatur cibo boni succi, facili concoctu, & sępe sumpto, non tamen multo. Alimenta pinguia semper laxant ventriculum, excitãt nauseam, & appetitum deiiciunt, quãuis sint difficilia concoctu. Si fiat à vẽtriculi imbecillitate, illa semota cessabit affectus. Si à iecoris calore, similiter sublata causa tolletur & effectus. Si à vermibus, ipsis eductis sanabitur, vt cuidam puellæ contigit, quæ fame canina laborans à verme duodecim cubitorum sanitati restituta fuit, verme illo magno purgato. Si ob succum melancholicum à liene ad ventriculi os largiùs transmissum fiat, vt Arabibus placet, quod non repugnat Galeno volẽti retentricem facultatem, corroborari melancholia, cùm per accidens ipsa contrahendo, & comprimẽdo inanitionem faciat, & appetitum augeat: ideóque melancholica alimenta augent appetitum præcipuè sale condita, horum tamen omnium curatio suis locis refereńda est. Si à pituita immodica, frigida, acida, os vẽtriculi infestãte, a qua sæpiùs fit, curatur quinque remediorum generibus, primò, victu calido, & sicco communi omnibus pituitosis affectibus, demptis acribus, vt sunt cæpe, allia, porra, sinapi, & acida, quæ excitant appetentiam, & ob id nocent huic affectui: quanquam aliis pituitosis affectibus sint salubria, quia incidunt, tenuant, & tergunt pituitam: menta tamen, & saluia, petroselinum, fœniculus, cicera, & similia sunt salutaria cocta cum carne arietina, aut hœdina. Potus sit vinum vetus mediocriter dilutum, vel aqua decoctionis fœniculi.

Ab imbecillitate. A calore hepatis. A vermibus. Historiæ. A succo melancholico. A pituita acida. Victus.

Præparatio. Secundò, apparantibus materiam hanc medicamẽtis iam sæpè dictis, præsertim primo capite, & 31. de curatione imbecillitatis ventriculi. vnum tamẽ iterum scire oportet, syrup. acidos non conuenire huic affectui, vt est oxymel. S. & compositum, & similia: ne excitent appetentiam, nisi pauca quãtitas ipsorum sumatur, & sint aliis mixta.

Obseruatio.

Purgatio Tertiò, vacuantibus materiam pituitosam, medicamẽtis frequẽter dictis præsertim 1. cap. & 31. huius libri. Inter composita tamen diaphænicon est vtile, & quãtitate ℥. iiij. vsque ad ℥. vj. quia eius vis non transit hepar, & purgat materiam mixtam ventriculi.

Diaphęnicon quale sit.

Quart

Quartò, resoluentibus reliquias materiei medicamentis sæpe descriptis, maximè cap. 31. quarto genere remediorum: vt theriaca magna, mithridato, diagalanga, electuario rosatæ nouellæ, & aromatico rosato, cum aqua aut decocto fœniculi, aut anisi, aut petroselini, & similium. Vinum quoque generosum post cibos pingues, & oleaginosos statim famem caninam sedat, autore Gal. comment. 21. secundi aphor. non tamẽ eam, quę fit ex longa inedia, vel alui profluuio, aut fluxu sanguinis, aut aliqua alia vacuatione. Nam qui huiusmodi aliqua causa esuriunt, plurimum offenduntur vini potu, in eo comment. Galenus distinguit bulimon à fame canina. *Resolutio. Sumenda. Vini generosi facultas.*

Quintò, prosternentibus appetitum, & laxantibus ventriculum, qualia sunt cibaria & iura omnia pinguia, vt oriza cocta cum pinguibus rebus, & hoc medicamentum, aut huic simile: ℞. decocti maluarum, & seminis lini. an. ℥. iij. olei sesamini, & butyri recentis an. ℥. j. misce, & fiat potus. Si ab intemperie calida ventriculi fames canina oriatur, (quæ autore Galeno 4. de symptomatum causis appetentiam prosternit per accidens, meo quidem iudicio quemadmodum & fames augetur à frigore per accidens) curatur alimentis coctu difficilibus, vt sunt castaneæ, caro bubula, suilla, panis azimus, & similia. *Appetitus ablatio. Ab intemperie calida. Victus.*

De appetentia immodica, quam caninam appellant. CAP. XXXIII.

Scholium.

APpetentia immodica.) *Calidum innatum perpetuò dissipat substantiam triplicem corporis, solidam, humidam, & spirituosam, insensibiliter tamen per occulta cutis spiramenta: indéque orta est nutritionis necessitas, nisi enim loco substantiæ dissipatæ, altera substitueretur similis, breui animalia perirent: propterea natura indidit animalibus, appetitũ alimenti, aut suæ conseruationis, quod idẽ est, qui appetitus fames dicitur, hæc duplex est, vna naturalis, omnibus corporis partibus cõmunis, qua alimentũ appetunt nullo præcedente sensu rei deficientis, eo enim non eguerunt, quia alimẽto coniunctæ sunt, sicut & plantæ cum quibus hoc appetitu communicant. Est fames altera, quæ dicitur animalis, eo quòd fiat cum sensu, est enim appetentia alimenti, quæ suctionis sensum sequitur, hanc solum in orificio ventriculi sentimus, ob multos & magnos neruos ibi disseminatos. Quæ fit eo modo, quo docet Gal. lib. 2. de causis simp. partibus circa cutem attrahentibus ex vicinis, & his ex aliis, quod ad vsque suctio perueniat ad orificium ventriculi & in eo molestiam inducat. Inde colliges errorem Val-* *Nutritionis necessitas. Fames duplex. Fames animalis. Vallesii, valleriolę, & aliorũ error.*

les

lesii, Valleriolæ, et aliorum sentientium melancholiam ex liene ad ventrem expurgari, vt excitaret famem. Hæc enim non erit secundum naturam, cùm à partium suctione non fiat, imò erit canina, cùm melancholia perpetuò in illis venis contenta sensum suctionis faceret. Appetentia animalis necessaria est animalibus, vt excitet ipsa ad quærendũ alimentum, quoniam ipsis non est coniunctum. Neque hæc appetentia est facultas, vt male aliqui existimarunt, sed finis naturalium facultatum mouens eas ad agendum, & potissimum attractricem, & proinde ad ipsam refertur, quia ita ei adhæret, vt pro modo appetẽtiæ attrahat ventriculus. In hac appetentia tria sunt symptomata, cum nõ fit, cum imbecilliter fit, & cùm malè fit. Rursus appetẽtia, quæ malè fit, quã deprauatam appellamus, duplex est: vna ratione motus, quæ canina dicitur, in qua immodicè appetimus alimenta. Altera in qua alimenta prauæ qualitatis appetuntur, per prauam qualitatem aliena alimenta, & ea, quæ non sunt alimenta (qualia sunt testæ, & carbones) intelligentes. Hoc capite auctor solùm agit de canina appetentia. Hæc à duabus causis ortum habet, prima est frigiditas orificii vẽtriculi, quæ vel est nuda, cuius meminit Gal. 2. aph. com. 21. vel cũ humore acido, de qua loquitur eodẽ loco, & 2. de causis symp. Secunda causa est immodica corporis dissipatio. Curationem lege apud auctorem. Solùm aduerte duo, primum est, famem caninam ab intemperie frigida nuda factam, curari calidis, vt potu vini, dummodo non sit austerum. Secundum, famem caninam curari pinguibus, quoniam hæc dissoluendo ventriculum auferunt sensum suctioni similem.

Fames ex melancholia non est naturalis.

Appetẽtia non est facultas.

Symptomata in appetitu.

Caninæ appetentiæ causæ.

Duo aduertenda.

De cibi fastidio. CAP. XXXIIII.

APpetentiam nobis omnibus prouida natura indidit ne eius, sine quo constare animantium vita non potest, per negligentiam obliuisceremur, ea in hũc modũ fit. Cum quodlibet animal in ambientem aerem per cutem dissipetur, principiò partes cuti subditæ inanes redduntur, hæ verò, quia talis est natiua earum facultas, à vicinis partibus ad se alliciunt alimentum, vt id quod fuit exinanitum, repleatur: mox illæ rursus ex sibi vicinis, atque eodem modo aliæ ex aliis sibi proximis, donec ad ventriculum deuentum sit: & ab ipso suctio fiat, reliquis omnibus partibus ante ipsum per eam suctionẽ iam euacuatis. Quam quidem suctionem cùm venter ferre non possit, sed inde veluti diuellatur, huiusmodi molestiæ remedium cibum exquirit: atque inde tum fames, tum appetentia nascuntur. Est enim fames suctionis sensus, appetentia verò implẽdi desiderium, vt copiosiùs Galenus docet lib. 4. de causis sympt. cap. 7. Porrò cùm trifariam appetentia lædatur, perinde ac omnes cor-

Cur appetentia est necessaria.

Quid fames.

poris functiones: vnus læsionis eius modus est, cùm animal nihil appetit: cõtraria sanè canino appetitui affectio, anorexia Grȩcis, Latinis appetentiȩ amissio, aut abolita appetentia, nobis verò cibi fastidium appellata. Hæc fit (vt loco citato ait Galenus) vel quia suctionis sensus periit, vel quia suctio non fit, vel quia corpus non inanitur. Præter has causas etiam alias recẽset Aetius lib. 9. cap. 21. in hunc modum. Cõtingit autem sæpe ob immoderatam vẽtris, & intestinorum fluxionem, & ob biliosum humorem in ventrem delatum, tenacis & acris, ac porri speciem referentem, & ob pharmaci potionem, & sanguinis immoderatam detractionem, & in continuis ac vehementibus febribus, stomachi, ac ventris inflammationẽ, item hepatis, vesicæ, ac vuluæ. Contingit etiam in cholica & voluulosa affectione. Maxima autẽ, quod quis non esuriat, causa, caliditas existit: quæ solida corpora laxando dissoluit, & ad attractionem imbecilliora reddit: humida autem diffundit, atque amplius extendit. A pluribus etiã aliis causis appetitus periit, quas facilè quiuis inueniet. *Causæ*

Notæ, cùm à fluxu ventris hæc passio fit, manifestæ sunt. Si à biliosis humoribus, ventriculi morsus adest, nauseáque, & sitis vehemens: si ab humoribus putridis, etiam interdum febris adest: at quibus crassi, lentique humores fastidium cibi pariunt, ij nec rosionem ventriculi, nec sitim patiuntur. Cõmuniter autem omnibus superuenit nausea. Indicia verò, quibus calida intẽperies dignoscatur, quæ huic morbo occasionem præbuit, sæpè in aliis capitibus dicta sunt. *Notæ.*

In omni tamen cibi fastidio nocẽt pinguia, & oleaginea, *Curatio.* & crocus, cum ipsis augent appetitum, odorifera omnia ali- *Victus.* menta, præsertim si habuerint naturam contrariam causæ, *Appeten-* acria etiam, vt cȩpe, allia, porrum, piper, sinapi, cinnamomũ, *tiam au-* gariophyllus, nux muscata, & similia: pari modo stiptica o- *gentia.* mnia vt menta, absinthium, pyra, cydonia. Acida quoque omnia, vt acetosa, agresta, acetum, succi granatorum, citri, limonum, & aranciorum. Salita omnia quoque mouent appetitum, vt caseus, oliuæ, capparis, caro suilla, & similia. Seruetur tamen modus præscriptus 9. cap. huius lib. obseruata semper natura infirmi. Nam sunt inimicitiæ quædam inter nonnulla alimẽta, & singularem hominem: quemadmodum & esse potest amicitia magna, & familiaritas, quæ solo experimento cognoscenda est. Deinde materia est præparanda, si *Præpara-* calida fuerit & biliosa per syrupum acetosum S. & rosarum, *tio mate-* cum decocto hordei: si frigida per rhodomel, & oxymel. S. *riæ calidæ* per syr. de absinthio, de menta, cum decocto fœniculi, & si- *& frigidæ.*

mil

Purgatio calidæ. milibus, de quibus 1. cap. Deinde vacuanda est materia calida, rhabarbaro, myrobalanis citrinis, hiera. S. & non medicamentis, quæ attrahunt ab aliis partibus ad ventriculum: vt ♃. rhabarbari optimi infusi per noctem in aqua endiuiæ cum pauco vino albo, & corticum myrobalanorum citrinorum an. ʒ. j. pulueris hieræ. S. ℈. ij. syr. violarum ℥. j. aquæ buglossæ. q. s. misce, & fiat potus: aut ♃. pilularum de hiera. S. & rhabarbari electi an. ʒ. ß. cum syr. rosarum Alexandrinarum fiant pilulæ vij. & aurentur, si non est pauper. *Purgatio frigidæ.* Si materia fuerit pituitosa, vacuanda est agarico trochiscato cũ hiera simplici, & myrobalanis chebulis: vt ♃. agarici trochiscati, & corticum myrobalanorum chebulorum an. ℥. j. pulueris hieræ. S. ℈. j. ß. rhodomellis ℥. j. aquæ fœniculi ℥. ij. misce, & fiat potus. *Materia mistæ.* Si materia mixtam habuerit pituitam, & bilem ʒ. iiij. diaphænicon vacuanda est, aut ʒ. j. pilularum aggregatiuarum. *Resolutio, & corroboratio.* Postremò, curatur resoluentibus, & corroborantibus ventriculum, vt in causa calida puluere diarhodon Abbatis quolibet die sumpto quantitate ʒ. ß. vsque ad ʒ. j. cum ℥. j. syr. rosarum. In frigida, syrupo de absinthio cũ aqua hordei cum cortice, mastiche, interiùs & exteriùs, & similibus, vt carne cydoniorũ in calida cum saccharo condita, & in frigida cum melle, in qua electuarium rosatæ nouellæ, & magis puluis cõducit, & aromaticum rosatum cum aqua aut decocto absinthij, mentę, alia simili. Theriaca magna, mithridatum, aut diamuscus dulcis, aut diambra resoluunt, & corrobrãt ventriculũ, si sæpe magnitudine drachmæ vnius capiantur cum liquore aliquo calido, vt est decoctum cinamomi, corticis citri, coriandri, fœniculi, anisi, & similium. *Emplastrum.* Hoc ventriculo admotum tam posteriori parte, quàm anteriori resoluit, & corroborat: ♃. emplastri stomatichonis partes duas, mastichis partem vnam, extẽdatur super alutam ad formam scuti: aut ♃. olei nardini, absinthij, & de lilio ana ℥. j. pulueris rosatæ nouellæ, cinamomi, gariophyllorum, mentæ, & corticis citri an. ʒ. ß. ceræ. q. s. misce, & fiat vnguentum, *Vnguentum.* quod mane, & vespere ante cœnam actu calidum ventriculo admoueatur.

De cibi fastidio. CAP. XXXIIII.

Scholium.

Auctoris lapsus. APpetentiam nobis.) *In hoc capite solùm aduerte, non rectè auctorem inappetentiam à causa frigida fieri scripsisse, hæc enim potius appetitum inducit, comprimendo orificium ventriculi, & hac ratione sensum suctioni similem efficiendo.*

De

De Cholera. CAP. XXXV.

QVam barbari cholericam, & choliricam passionem appellant, hanc tum Græci, tum etiam Latini choleram dicunt, quæ (autore Paulo lib.3.cap.39.) immoderata est ventris perturbatio, quæ multo bilis fluxu, & superne per vomitũ, & inferne per alui deiectiones fit. Contingit ob multam cruditatem, quæ nonnunquam prauorum admodum alimentorum (vt docet Gal. 2. de alimentorum facultatibus, capite de peponibus, & libello de cibis boni & mali succi, vbi ex boletis, inquit, non benè coctis cholera excitatur) interdum verò vitiosorum succorum culpa oritur. Malum sic deprehenditur, per superiora, & inferiora excretio fit. Vtroque enim ostiolo ad expulsionem ventriculus vtitur, & eò, quòd ad gulam superius, & eò, quod ad pylorum, id est, ianitorem, vt testatur Gal.6.de morbo & symptomate, cap.2. Sitiunt præterea qui hoc morbo laborant, & copioso sudore madent, pulsúmque habent concisum, & in musculis manuum ac pedum, maximéque surarum contractionem, ac tensionem quandã sentiunt. Quæ per vomitum redduntur, aut acescunt, aut amara planè sunt. Deiectiones vel pituitosæ, vel melancholicæ, vel biliosæ, nonnunquam etiam carnium recenter cæsarum lotioni simillimæ excernuntur. Facies sæpenumero, qualem Hippo. describit 1. Prognostic. Conspicitur & color non dissimilis ei, qui in iam iam morituris cernitur, nec in numero. Frequenter enim hanc affectionem mors insequitur, nisi celeriter medicus opem tulerit: denique & in ventriculo, & intestinis summus adest dolor, angustia, & vellicatio.

Descriptio. *Causæ.* *Notę.*

Primò, victus debita ratio instituenda est, parum frigida. Calor enim humores mouet, & frigus si immodicũ sit (quãuis immobiles ipsos efficiat, spiritum & calorem natiuum resolui prohibeat) nocet, humores ipsos subitò ad intestina reuocans. Alimenta sint boni succi, & facilia concoctu, parũ & sæpè sumpta, præsertim deficientibus viribus. Nam sæpiùs vtilis est abstinentia, vt reddantur cæteræ partes quasi auaræ. Ius ergo ex gallina tenera, & perdicibus, ex animalium quæ bonum succum gignunt, extremitatibus est bonum, melior succus eorum, & optima aqua per distillationem expressa, præsertim si parum aquę rosarum, aut florum myrtillorum, aut malorum cydoniorum misceatur cũ cinnamomo, antequam fiat aqua. Si fuerit ciborum magnum fastidium, vua pensilis erit vtilis, oua sorbilia, testiculi gal-

Curatio. *Victus.* *In causa frigida.*

lorum,& hepata gallinarum sunt salutaria,&alia dicta cap. superiori. Potus in causa frigida sit vinum generosum aqua dilutum, seruata consuetudine ægri, aut aqua cinnamomi, aut seminis fœniculi. In calida verò aqua hordei, aut aqua decoctionis coriandri præparati, aut vinum granatorum. Animi perturbationes maxime nocent, præsertim quæ ad interiora reuocant,vt timor & tristitia.

In calida.

Vomitus.

Secundo,si materia & causa fuerit in ventriculo, vomitu curatur aqua tepida cum pauco aceto &saccharo,aut decocto seminis raphani cũ syrupo acetoso.S.Si verò fuerit multa materia, & aliunde venerit ad ventriculum & intestina, apparatur syr.rosarum,syrupo de agresta,oxysacchara.S.syrupo de endiuia. S.& similibus,cum aquis rosarum, plantaginis,portulacæ,& aliis eiusdem naturæ.

Præparatio.

Purgatio materiæ pituitosæ.

Tertiò,vacuantibus cum corroboratione,vt rhabarbaro, myrobalanis citrinis,& chebulis,si fuerit materia pituitosa: vt ℞.rhabarbari electi parũ tosti ʒ.j.corticũ myrobalanorũ citrinorum parum tostorum ℈.iiij. syr.rosarũ ℥.j. aquæ portulacæ ℥.ij.misce, & fiat potus. In repletione tamen ex cruditate sola hiera.S.bene purgat,aut ʒ.j.pilularum stomachicarum,aut ʒ.j.agarici trochiscati,aut ʒ.iij.diaphænicon.

Si repletio sit ex cruditate.

Error iuniorum medicorũ super assatione rhabarbari.

Amatus Lusitanus centuria 2.curatione 44. & alij iuniores ante ipsum male rhabarbarum assatum,& myrobalanos in hoc, & in aliis ventris profluuiis damnant, cùm hæc duplicem habeant substantiam, vnam tenuem, igneam, & aeream,alteram verò terrestrem,crassam,& adstringentẽ. Prima purgans, mundificans, & abstergens per modicam assationem, & torrefactionem amittitur, crassa verò, & astringens sola summè necessaria est,quando materiam & causam profluuij cum corroboratione & astrictione,& absque acrimonia clementissimè educere volumus. Credunt iuniores medici idem esse assationem, adustionem, incinerationem, & calcinationem,quod falsum est.

Reuulsio & resolutio.

Corroboratio.

Quartò, reuellentibus, & trahentibus ad cutem: vt balneo, quo rarò est vtendum propter facultatis imbecillitatem,frictionibus,& ligaturis extremorum,& cucurbitulis.

Sumenda.

Potus aquæ tepidæ

Quintò, roborantibus ventriculum, & intestina, & prohibentibus motum humorum, & symptomata quædam, vt potu solius aquæ rosatæ tepidæ, quantitate vnciarum quatuor,maxime cum sit a sola bile:est a me expertũ remedium, & laudatum à grauissimis medicis ℞. ʒ. j. pulueris diarhodon Abbatis, cũ ℥.j.syr.de agresta, aut alio simili, est in hoc genere optimum remedium. Similiter rob de agresta,de cydon

doniis, miua cydoniorum non aromatizata, nisi causa cholerę esset cruditas, tunc enim aromatizata esse debet: & syrupus de menta, de absinthio, puluis rosatæ nouellæ, & electuarium eiusdem, puluis seu electuariũ aromaticum rosatum Gabrielis, & similia calida medicamenta stomachica interna, & externa, de quibus cap.31. de imbecillitate ventriculi abunde dictum est. Hæc quoque mixtura est optima in hoc genere, in calida causa & venenosa: ℞. conseruæ rosarũ antiquæ ℥.iij. conseruæ acetosæ ℥.j. coralli rubri præparati, & boli Armenici prępараti an.ʒ.j. margaritarum electarum, pulueris crystalli præparati an.ʒ.j.ß. facchari optimi.q.s. misce, & fiat conditum auro coopertum. Dosis est cochlearium vnum mane, & quacunque hora cum aqua acetosæ, aut portulacæ, aut calibeata aqua. Ventriculo, & toti etiam ventri, admouenda sunt astringentia, & corroborantia, vt oleum masticinum, rosatum, myrtillorum, cydoniorũ, nardinum, de absinthio cum pulueribus astringentibus: vnguenta ex iis fieri possunt: vt ℞. olei de absinthio, myrtillorum, & cydoniorum an. ℥. j. pulueris mastichis, thuris, trochiscorum de spodio an.ʒ.j. ceræ.q.s. misce, & fiat vnguentũ: aut ℞. farinæ hordei lib.j. pulueris spodij ℥. iij. albuminum ouorũ numero iiij. succi plantaginis, aut bursę pastoris, aut caudæ equinæ quod.s. misce, & fiat cataplasma: adde parum aceti calibeati, & semel in die ventri admoueatur actu frigidum, vel parum calidum: aut ℞. micæ panis tosti.p.j. carnis cydoniorum melle cõditę ℥.ij. mẽte, absinthij an.m.j. vini rubri, aut aceti calibeati, si est causa vehementer calida, quod.s. misce, & fiat cataplasma: adde pulueris gariophyllorum, cinnamomi, ligni aloes, mastichis, spicæ an.ʒ. ij. Magna cucurbitula vẽtriculo & vmbilico admota detinet vomitum, & deiectionem. Multi in hoc genere remediorum laudant aquæ frigidæ subitam irrorationem supra crura, & pedes, & testes: sed hoc faciendum in ægro robusto. Aliquando necessaria sunt narcotica, vt requies magna, micleta, athanasia, & alia valentiora, vbi alia non prosunt, seruatis iis, quæ diximus superius capite de phrenitide, & capite de sanguinis profluuio è naribus, & quę dicentur capite de ventris profluuio sequenti. Si adsit initium vlcerationum intestinorum, curabitur per ea, quæ dicemus cap.38. de curatione dyssenteriæ.

Conditum. *Admouenda.* *Vnguentũ* *Cataplasma.* *Cucurbitula vomitum et deiectionem cohibet.*

De cholera. CAP. XXXV.

Scholium.

Cholera morbus.

Vam barbari cholericam.) *Cholera est vētris perturbatio, quæ rem molestantē superne per os, & infernè per aluum expellit. Vnde pars affecta erit ventriculus, vt ex 3. de caus. symp. cap. 2. colligimus: ita vt in eo facultas expultrix irritata immodicè moueatur. Neque video qua ratione adductus Valles. 5. lib. epy. com. 10. hoc symptoma etiam ad retentricem ventriculi referat, cùm fiat ab irritatione, & veteres in eius definitione solius excretricis facultatis meminerint: Præterea ex definitione prædicta colliges, de essentia choleræ esse vtramque euacuationem, sic Eutychides lib. 5. epy. sent. 75. in principio morbi vomitu affectus, & non deiectione, cholera non laborabat: nisi in quarto die, in quo non solùm vomuit, sed & per aluum deiecit. Quòd si antè deiectionem choleram vocatum morbum habuisse scriptum sit, in illa sententia, dicendum est, librum non esse Hippocr. Et quamuis vtraque euacuatio proprie choleræ conueniat, aliquando tamen post dictas euacuationes solet vomitus cessare ob imbecillitatem facultatis expultricis, quo tempore hunc affectum choleram esse nō possumus negare, sicut neque quando declinante affectu, vomitus cessat. Causa choleræ in genere est quicquid totum ventriculum molestat: hoc autem ex omnium medicorum sententia vel est alimentum corruptum, vel bilis acris à venis expulsa ad ventriculum. ¶Ego tamen existimo choleram morbum semper fieri ab vna causa, nempe a fluxione humoris biliosi, & acris à toto corpore ad ventrem: quod confirmo, primùm ex nomine, nam ideò hic affectus cholera dicitur, quia in eo cholera, id est bilis euacuatur: secundo ex Gal. 3. de nat. fac. cap. 13. vbi in choleris per venas, quæ ad intestinum & ventrem pertinent, totum corpus euacuari scribit: Tertiò ex imbecillitate, quæ in choleris in toto corpore sentitur, quæ non sequetur ad solam humoris corrupti in ventriculo euacuationem. Dices, nonne Gal. lib. 2. de alim. fac. cap. de peponibus, ex vitioso succo ex peponibus genito choleram morbum fieri dicit? Respondeo, eo loco Gal. vitiosum succum non in ventriculo, sed in venis coaceruatum choleram efficere nos docuisse: quod si aliquando corruptum cibum choleræ causam statuat, intelligendum est, illum irritando id efficere, quod manifestè colliges ex lib. 4. de rat. vic. in morbis acutis com. 103. vbi sic habet. Nempe ea choleraceorum eduliorum communis est malitia, cùm & humida & acria fuerint. Talia siquidem similiter corrumpūt, suáque acrimonia vasorum eorum, quæ ad ventrem decumbunt, ora remordent, atque fluxionum earum, quæ ex toto corpore in eum fiunt, causæ efficiuntur: Hæc Gal. Ex quibus videat Valles. qua ratione poßit fieri cholera ex redundantia immodica, vt ipse scribit: hoc in loco aduerte, ea quæ superiùs diximus de cholera simpliciter dicta, intelligi, nam est altera, cuius meminit Hip. 4. de ratio. vict. in acut. sent. 104. quæ cholera sicca appellatur, quā Valles. 7. epyd. com. 81. siccam appellari sentit, quia in ea non excernitur humor, sed quia habet solam irritationem ad euacuationes, quæ per os, & aluum fiunt: existim*

Vallesius taxatur.

An duplex euacuatio sit de essentia choleræ

Causa cholerę ex aliis.

Propria sententia.

Reprehenditur Vallesius.

stim

ſtimat enim choleram ſiccam & humidam naſci ab eiſdem cauſis e.t ratione, qua nauſea & vomitus. Cuius viri ſententia, quàm falſa ſit intelliges ex com. ſupradictæ ſententiæ, in quo Galenus choleram ſiccam appellat eam, in qua non humor, ſed flatus acrimoniam habens per os, & aluum emittitur, qua ratione Hippocrat. hydropem timpanitem, hydropem ſiccam appellare ſolet, quia ab ſpiritu ſit. Ex ſupradictis intelliges etiam, quàm male auctor inter ſigna choleræ ſimpliciter dictæ deiectiones pituitoſas, aut melancholicas, enumeret.

Primò, victus debita ratio.) *Qui in choleris ſtatim in principio victum adſtringentem imperant, detento humore acri, mortis ſunt auctores. Oportet ergo in principio iſtius affectus victu refrigerante vti, quia, vt diximus, cholera à cauſa calida ortum habet, & ita multoties curaui choleram potu ſolo aquæ niue refrigeratæ. Quòd ſi alimentis vtamur temperatis, erunt alteranda rebus frigidis. Ceſſante autem vomitu, & remiſſa moleſtia, aut quando iam alimentum incipit detineri, tunc adſtringentibus, quæ roborare poſſunt ventriculum, vtemur: aut, ſi his nolumus vti (quod melius erit) ſufficiet ſola victus ratio côueniens. Ea alimenta quæ in cauſa frigida ab auctore conceduntur, omittenda ſunt, quia cholera à frigida cauſa non fit.*

Tertiò, vacuantibus.) *Si natura rectè humorem ex ventre euacuet, nil oportet nos mouere. Si euacuet, ſed aliquantulũ diminutè (quod ex moleſtia colliges) tunc vomitoriis ab auctore paulò ſuperius deſcriptis vtere: poteris tamen vti eo, quod paratur ex aqua tepida decoctionis hordei cum cortice, aceto, & pauco ſaccharo, hoc enim vomitum mouet, & ſimul extergit, & retundit acrimoniam humoris. Quòd ſi natura ita diminutè irritantem humorem expellat, vt ex eius copia anxietas, & extremorum frigiditas ſequantur, tunc eum hoc medicamento educemus: ℞. caßiæ præparatæ ℥. vj. pulueris hieræ picræ ℥. iiii. decocti hordei cum cortice. q. ſ. miſce, & fiat potio: quam qualibet hora diei aſſumere poterit. Qua in parte errat auctor, & cum eo Valleſius, purgantes humorem, & ſimul corroborantes ventrem: cùm ſolùm intendamus illum tam moleſtum educere humorem, poſt cuius purgationem, ſi euacuatio remittat, oportunè roborantibus vtemur.* *Euacuatio in cholera.*

Quintò, roborantibus ventrem.) *Hoc in loco remedia tantùm ſunt ea, quæ frigida cùm ſint, conſtringendo roborant ventrem. Id, quod auctor dicit de medicamentis calidis choleram ex cruditate curantibus, falſum eſt, cùm ex humore ſemicocto non fiat cholera. Conditum etiam aurò coopertum omittatur, quia præter expenſam, non eſt gratum. Præterea ea omnia, quæ docet facienda, vt vomitum compeſcamus, inutilia ſunt: quia ſi vomitus multus eſt, & nos humorem ita prauum violenter detineamus, certam inducemus mortem.* *Quę roborent ventrem. Authoris lapſus.*

De Diarrhæa. CAP. XXXVI.

Descriptio. Diarrhæam Barbari corrupto vocabulo diarriam appellant. Est autem ac si diceres simpliciter alui profluuium, cùm sine exulceratione & inflammatione fit. Cuius variæ sunt species ac differentiæ, quas sigillatim recensebimus causas simul ac notas cuiusque breui perstringentes. Alui ergo profluuium seu a toto corpore, seu ab aliqua eius parte oriatur, aliquãdo quidem fit natura per indicationes (quas crises appellant) humores inutiles expellente: aliquando vero vi symptomatum. Magnopere tamen diiudicari oportet, an hoc vel illo modo alui fluor cõtingat. Si enim crisi naturę fiat, curatione non indiget iuxta Hippocratis præceptum aphorismo vigesimo sectionis primę, quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque nouare aliquid siue medicamentis, siuè aliter irritando, sed sinere oportet. Porrò num per naturæ crises sequutus sit alui fluor, consulere oportet ea, quæ ab Hippocr. dicta sunt lib. 2. prognosticorum prognostico 14. & a Gal. ibidem in commentario, & lib. 3. de crisibus: maximum tamen signum est, si confert, & ægri tolerant. Quod si symptomaticum fuerit, & non à natura vincente factum, curationem requirit, & de huiusmodi alui profluuio hoc loco agitur: cuius vna differẽtia est, quoties ab hepate nascitur ob multitudinem bilis ad aluum defluentis, quæ irritat ad excretionem, vnde ventriculus & intestina, non expectata in totum concoctione, chylosam substantiam expellunt, & huius alui profluuij meminit Galen. aphoris. 20. sectionis secundæ. Deprehenditur, quia in deiectionibus cõmixtus bilioso humori chylus apparet, & quia iuuenibus temperamento biliosis accidit, & æstiuo tempore, & noctu magis, & citissimè in dyssenteriam degenerat. Prouenit etiam nonnunquam obturatis mesenterij venis, quibus hepar velut manibus vtitur, dum alimentum ad se trahit. Notæ sunt, quòd in deiectionibus nihil præter chylũ cernitur, & in dextro hypochondrio grauitas quædam sentitur, & anteacta vita, quæ humores crassos generaret, extitit: verùm animaduertere oportet, sæpè prædictas venas obturari propter abscessum aliquem in ipsis existentem: quod cognoscitur, quia febris adest, calor, ac dolor dextri hypochondrij: lienis quoque vitio accidit, quod sic dignoscitur, egestiones nigræ sunt, sinistrum hypochõdrium dolet, adest in eo grauitas & cætera melancholiæ signa cernũtur, iam & ventriculus huius mali origo est, vel quia eius expultrix facultas fortior est, vel quia retentrix imbecillior, vel quia intemperie aliqua laborat, & concoquere cibos non potest.

Diuisio.

Criticum quod non est cohibendum.

Chylosum et biliosum simul.

Notæ.

Chylosum tantùm.

Lycnosum.

Ex vitiato vẽtriculo.

Consid

Conſideranda verò ſunt ad id deprehendendum, quæ ſupra de ventriculi affectionibus ſunt dicta, & quòd cibus ſemicoctus protruditur, & in ventriculo dolor, & grauitas ſentiuntur. Multis à capite alui profluuium prouenit: cognoſcitur verò, quia diſtillatione aliqua laborant, & dolor, & grauitas capitis præceſſerunt: & quòd ea quæ deiiciuntur, ſpumoſa ſunt iuxta Hippocr. ſeptima ſectione, aphor. 29. ſunt & aliæ differentiæ, quæ a nobis prætermittuntur, quod illorum in aliis capitibus mentio fiat. *Ex capite.*

Diarrhæa curatur primò, victu refrigerante, & aſtringente, vt aere arte parato, aceto, aqua roſarũ, & ſimilibus: quem, ſi epidemialis fuerit (vt anno 1450. Ferrariæ omnibus ferme hominibus accidit) omnino oportet relinquere, & ſaluberrimum quærere, ſi fieri tamen non poſſit, conſidera quæ dicentur cap. 9. ſecundi libri, ſemper tamen neceſſaria ſunt, quæ ſimul reſtringunt, & veneno reſiſtunt. *Curatio. Victus.*

Cibus, ſit paucus, & parum nutriens, præſertim initio, & facilis concoctu, vt reliquæ corporis partes quaſi auarę reddantur, propriúmque retineant alimentum. Tunc enim pyra; & cydonea toſta ſatis nutrirent, aut ius pulli gallinacei aqua calybeata factum, & eius caro toſta. Vbi diuturna fuerit diarrhęa, aut facultas imbecilla, nutriatur hepate gallinæ, ouis ſorbilibus, teſtibus pullorum gallinaceorum, ſucco carnis gallinę aut perdicis, aut arietis, iure pedum arietinorum, ſuillorum, & ſimilium, amido, aut oriza aſſata, aut pane bis cocto, & cum iure optimi nutrimenti & aqua calybeata facto: perdix tã aſſata, quam elixa reſtringit. Si facultas fuerit admodũ imbecilla, nutriatur aqua carnium gallinę, perdicis, & arietis, quę fit per diſtillationem, vaſe vitreo appoſito ſupra aliud vas ſemiplenum aqua efferueſcente, miſcendo ante illius diſtillationem aquam malorum cydoneorũ, aut myrtillorum, ſemper tamen ante cibum comedat offam parum aſſatam immerſam miua cydoneorum, aut rob cydoneorum, aut de agreſta. Acria omnia nocent, quemadmodum glutinoſa, & aſtringentia iuuant. Toties & tantum cibi ſumendum, quoties, & quantum conſueuerat capere licet parum & ſępe ſint alendi, qui facultatẽ habent imbecillam. *Cibus. In diuturna. Perdix ſem per reſtringit. Noxia & vtilia. Admonitio.*

Potus ſit aqua chalybeata, aut pluuialis, ſi tamen fuerit ventriculo imbecillo, aut ſi ſolitus vinum bibere, ſit rubrũ & aſtringens, quale eſt Saguntinũ, benè aqua chalybeata dilutũ. Tandem quiete animi & corporis vtatur, & ſomno magis, quam vigilia. Quando ventris profluuiũ fit a medicamento immodicè purgante, acrimonia obtunditur quatuor, aut *Potus. Si ſit ab hypercatharſi.*

ſex vnciis aquæ calidæ, aut decocti hordei cum ℥. j. ſacchari, vel hoc potu: ♃. mucaginis ſeminis pſyllij, & cydoneorum an. ʒ. ij. decocti hordei ℥. iij. miſce. Hæc tamen immodica purgatio multis curatur modis, cauſis eius abſciſſis, primò per ea, quæ vim medicamenti purgantis frangunt, incraſſant, & à corpore expellunt compingẽdo, vt ſunt mucagines ſupradictæ, aut per ea quæ canales, & partes ſeruientes expulſioni roborant, & conſtringunt, vt eſt maſtix, & ſimilia: aut per ea, quæ ad contrarium vacuant, & trahunt, qualia ſunt vomitus, balneum, frictiones & cucurbitulæ: aut per ea, quæ laborioſum motum ſedant, per quietem ſcilicet, & ſomnum: & per ea, quæ cor corroborant, & animum oblectant. Si quis tamen hanc rẽ perfectè cognoſcere cupit, legat caput Meſuę de medicamento immodice vacuante theoremate tertio, Canone primo. Sanguinea diarrhæa, ſi ſit ab hæmorrhoidibus, curabitur cap. 52. huius libri. Si à menſibus ſuppreſſis naſcatur, cap. 56. Si critica, vt in ſynocha, nulla eget curatione, niſi modum excedat: tunc curatur ſanguinis miſſione, per ſectionem venæ cubiti internæ, extracto pauco ſanguine: maior tamen copia ſanguinis eſt educenda, cùm diarrhæa ſanguinea eſt à mutilatione membri. In vtraque tamen præcedenti ſanguinis miſſione vtile, & neceſſarium eſt hoc, aut ſimile medicamentum: ♃. conſeruæ roſarum antiquę ℥. ij. micletæ ℥. j. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati, Karabæ, maſtichis, boli Armenici præparati an. ʒ. ij. ſyrupi myrtillorum, quod ſatis eſt miſce, & fiat confectio. Doſis, mane, & omni hora cochlearium vnum cum aqua caudæ equinæ, aut ſanguinariæ. Diarrhæa bilioſa, præcedenti victu prædicto initio huius capitis, curatur vacuatione bilis per medicamẽta ſtiptica: vt ♃. rhabarbari parũ aſſati, & corticum myrobalanorum parum aſſatorum an. ʒ. j. ſyrupi roſarum ex infuſione ſiccarum ℥. j. aquæ portulacæ ℥. ij. miſcę, & fiat potus. Aliquando initio, vbi materia fuerit multa, ante purgationem neceſſarius eſt vſus ſyruporũ de agreſta, cydoneorum, roſarum ex infuſione ſiccarum, & ſimilium, cum dupla quãtitate aquarum, aut decocti portulacæ, plantaginis, & ſimilium: & tunc fiet vacuatio per rhabarbarum non toſtum, & per myrobalanos non toſtos. Diarrhæa pituitoſa curatur, ſi materia fuerit multa, per vacuationem factam myrobalanis chebulis eodem modo paratis, & aliquando addendo ſcrupulum vnum agarici trochiſcati, præcedenti concoctione facta per rhodomel, per decoctum, & ſyrupum de abſinthio. Diarrhæa melancholica curatur per vacuationem factam myr

Si ab hæmorrhoidibus.

Si à ſuppreſſis mẽſibus.

Curatio critica.

Confectio.

Curatio bilioſæ.

Obſerua.

Curatio pituitoſæ.

Melãcho-

myrobalanis indis, & epithymo, præcedenti concoctione per syrupos, & medicamenta dicta capite primo: quamuis aliquando si fuerit ob obstructionem lienis, hæc diarrhæa egeat propria curatione, de qua capite 45. huius libri loquemur copiosè. Deinde auertentibus curatur, vt vomitu, autore Hipp. lib. de locis in homine, quo libro docet vomitum cu rari vomitu, & ventris profluuium ventris profluuio. Sanguinis missione, si sint signa sanguinis & robur virium. Mouentibus sudorem & vrinam cientibus, præsertim si simul ventrem restringant, & vrinam prouocent, vt cydonea. Frictione externa totius corporis, demptis infernis partibus. Postea curatur per ea, quæ intestina lauant, & simul corroborant, doloremq; sedant, ac defendunt illa ab vlcere, vt clystere hoc paucæ quantitatis: ℞. decocti hordei ℥. vj. sacchari ℥. ij. misce, adde lutea duo ouorum. Ex solis vnciis octo lactis (in quo lapides marini extincti fuerint, aut chalybs ignitus) clyster est optimus, & vtilissimus huic profluuio ventris: in dysenteria tamē sunt maioris momēti clysteres, & magis ad multa necessarij. Deinde curatur incrassantibus, meatus cōstipātibus & corroborātibus retētricem facultatem, vt thure, cymino assato, & aceto infuso, aniso tosto, semine nasturtij assato: hæc tamen calida magis prosunt, si sit profectus morbus à causa frigida, quamuis in calida sint vtilia, præcipuè si misceantur his syrupi aut aquæ astringentes frigidæ, vt syrupus myrtillorum, rosarum ex infusione siccarum, syrupus de agresta, cydoneorum & similium. Simplicia tamen & composita medicamenta huic profluuio necessaria sunt, omnia fermè frigida, quamuis mastix calida obtineat principatum in omni profluuio, quare ea perpetuò vtendum est etiam loco salis in cibis. Oriza etiam assata est optima, adeps quoque caprinus, quo multi diarrhæa laborātes etiam inueterata sanati sunt, mixta cum pane facto in modum dictum ab Hispanis migas. Drachma vna casei antiqui in aqua chalybeata per diem infusi, deinde decies, eadem aut simili aqua loti, si sæpe cum cibis, aut syrupo, aut liquore aliquo astringente comedatur, curat omne vētris profluuium. Similiter ʒ. j. virgæ cerui in puluerem redactæ. Coagulū hœdi ab scrupulo vno vsque ad ʒ. j. cum ℥. ij. aut iij. aquæ plantaginis, aut portulacæ, aut alia simili astringente, potentissime curat hoc profluuium, incrassantur eo humores, ac coalescunt. Sed hoc auxilio & antiquo caseo non est vtendum, nisi post alia remedia clementiora, vt sunt omnia simplicia astringentia, vt balaustiæ, spodium, hypocystis, sanguis draconis,

licæ curatio.
Præparatio & euacuatio.
Reuulsio.
Sectio venæ.
Sudoris, & vrinæ prouocatio.
Clyster lauans.
Constipatio, & corroboratio.
Aduerte.
Mastiches commēdatio.
Adeps caprinus .i. capræ, aut capri castrati.
Virga cerui, coagulum hœdi.
Tempus vtendi.
Simplicia.

conis, thus, sandaraca Arabum, nux cupressi, myrtillorum baccæ, & similia. Composita etiam vtilia sunt multa huic profluuio, vt syrupus rosarum ex infusionê siccarum, syrupus cydoneorum, syrupus myrtillorum, syrupus de Ribes, syrupus de agresta, miua cydoneorum, rob de agresta, aut cydoneorum, conserua rosarum vetus, conserua cydoneorum, caro cydoneorum saccharo condita. Hæc composita summo mane sumpta sola, vel cum aqua calybeata conferunt, & etiam tempore sitis. In prandio tamen, & cœna semper in fine nocent, quia impellunt cibum, ideóque initio mensæ offa tosta & madefacta aliquo ex supradictis syrupis, aut rob sumenda est. Micleta omne ventris profluuium curat, siue per os, siue per clysterem iniecta, est ab omnibus, & à me probata diligenter. Sunt multa alia medicamenta composita à variis doctoribus scripta, & longa experientia probata, lege Antidotarium Mesuæ, Nicolai, & Arnaldi de Vilanoua, in quibus medicamenta omnia composita inuenire licet: quamuis nostris temporibus extet opus diuinum Nicolai Mirepsij, à Leonardo Fuschsio Latinitate donatum. Hoc medicamentum est à me, & à multis expertum in hoc profluuio, præcipue à causa calida: ℞. granorum myrti, spodij, sumach, santalorum omnium, gummi Arabici an. ʒ.j.ß. ossium myrobalanorum omnium assatorum ʒ.vij. coriandri præparati tosti ʒ.iiij. seminis acetosæ, seminis plantaginis, seminis rosarum an. ʒ. j. omnia in puluerem redacta infunduntur cum succis plantaginis, agrestę, & acetosę per diem, deinde exsiccata, & cum sufficienti quantitate miuæ cydoneorum fiat confectio ad modum opiatæ. Dosis ʒ.iij. cum aqua, aut succo aliquo astringente.

Composita astrigentia. *Ante cibos sumenda esse.* *Micleta.* *Qui autores legendi in hoc.* *Confectio causæ calidę probatissima.*

In causa frigida hoc medicamentum est expertum: ℞. ligni aloes, spicæ, galliæ muscatæ, cyperi, calami aromatici an. ʒ.j. cymini infusi per diem in aceto, deinde tosti, seminis porri tosti an. ℈.ij.ß. seminis nasturtij tosti ʒ.iij. granorum myrti ʒ.viij. balaustię, conchularum tostarum, thuris, fructus lentisci an. ʒ.j. ameos ʒ.j.ß. omnia benè puluerizata infundantur in vinum rubrum Saguntinum, aut simile per diem, deinde exsiccentur, & iterum infundantur in aquam cydoneorum, aut aliam similem, & cùm siccata fuerint omnia cum sufficienti quantitate miuæ aromaticæ fiat confectio. Dosis ʒ.iij. cum ℥.ij. aquæ, aut succi, aut syrupi ex superius dictis alicuius. Quando laborans ventris profluuio afficitur animi deliquio à materia venenosa, hoc remedium est optimum: ℞. conseruæ rosarum antiquæ, & micletæ ana. ʒ.j. confectionis

Causę frigidę. *Deliquii curatio quod sym-*

nis de hiacintho, & confectionis Gentilis cordialis contra melancholiam ana. ℥. ß. coralli rubri præparati, margaritarum electarum, seminis portulacæ an. ʒ.ij. lapidis smaragdi ℈. j. syrupi cydoneorum, quod satis est, misce, & fiat confectio cordialis. Dosis cochlearium vnum omni hora cum aqua cydoneorum. Lapis smaragdus curat profluuium ventris venenosum auctore sene Auenzoar. Nostris enim temporibus curatus fuit hoc lapide illustris Ioannes de Mendoça post multa alia auxilia. Quare hac in re non est audiendus Aloisius mundella, qui sua prima epistola damnat vsum lapidis smaragdi contra Arabes, à quibus certè aliqua scripta sunt partim à Græcis prætermissa, partim ignorata, vt docet Andreas Turinus nostræ ætatis doctissimus medicus. Postea, imò semper vacuata causa ventri sunt admouenda vnguenta, emplastra, cataplasmata astringentia, præcipuè si præcedat fotus hoc, aut simili liquore factus: ℞. aceti calybeati partem vnam, aquæ calybeatæ (præsertim si fuerit in qua extinguantur enses, pugiones, & gladij igniti) partes duas, foliorum & fructuum myrti, cydoneorum, mespilorum, sorborum an. m. ij. nucum cupressi num.x. fiat ex his decoctum ad medietatem, & reseruetur ad fotum. Bis in die admoueatur ventri hæc mixtura: ℞. mastichis, & emplastri stomatichonis ana. æquas partes, extendantur super alutam ad formam scuti, & magnitudinem ventris. Hoc quoque vnguentum, si bis, aut ter, in die admoueatur, est optimum: ℞. olei mastichis, cydoneorum, & myrtillorum an. ℥.j. pulueris sanguinis draconis, thuris, & gummi draganti ana ʒ.j. ceræ quod s. misce, & fiat vnguentum. Hoc cataplasma, aut simile, si quolibet die semel ventri admoueatur, ventris hoc profluuium curabit: ℞. micæ panis tostæ & infusæ in acetum calybeatum, carnis cydoneorum cum melle conditæ ana partes æquas, decoquantur cum oleo mastichino, & vino rubro, addendo pulueris mastichis, thuris, sanguinis draconis an. ʒ.ij. misce, & fiat cataplasma. Emplastrum diaphænicon Mesuæ ex Alexandro Tralliano, & est secundæ descriptionis (Syluius non credit esse Alexandri) omne ventris profluuium sine dubio curat, ventriculúmque corroborat, est à me sæpe probatum. Fotus rerum astringentium (vt sunt folia & fructus dicta) per anum confert non parum huic morbo. Similis est & expertus fotus pini habentis nodos igniti, & postea extincti vino rubro.

ptoma est. Confectio. Aquæ smaragdi facultas. Historia. Arabum defensio cõtra Aloisium, Mundellam. Turinus laudatur. Arabum Topica. Fotus. Emplastrũ Vnguentũ Cataplasma optimum. Emplastrũ diaphenicõ Fotus.

Postremò curatur hoc profluuium quemadmodum alia omnia immodica profluuia narcoticis medicamentis: *Narcotica*

quia

Somni vis quia somnus omnes vacuationes detinet prӕter sudorem, iis tamen non est vtendum, nisi cùm alia non contulerint, & præsenti aliqua constantia virium: multi namque his me-
Quid cauendum sit docto medico. dicamentis perierunt extincto calore natiuo. Quare doctus & prudens medicus primò iis externis admotis vtatur, minus enim hæc nocent, & à medico, & ab astantibus amoueri possunt & debent somno iam incepto: ne nobis contingat quod multis medicis eruditis Italis, præcipientibus famulis, vt statim ab incepto somno amouerēt narcotica fronti, aut ægrorum capiti admota quibus præcepti oblitis, multi perierunt perpetuò dormientes. Secundò, si hæc externa
Suppositoria, aut clysteres. non suffecerint, parti inferiori sunt admouenda narcotica in forma suppositorij, aut clysteris. Tertiò, & in maxima fermè necessitate opiatis & interiùs deuoratis vtendum est.

Topica efficacißima ad somnũ inducendum. Primò igitur fronti & naribus admoueatur parum huius mixturæ: ℞. vnguenti populeonis, & olei papaueris an. ℥.j. Thebaici grana v. misce, solum tamen vnguentum populeon aliquando somnum inducit. Hoc etiam medicamētum laudatur in hoc genere: ℞. lactis fœminei ℥.ij. Thebaici g̃. v. misce, vel ℞. olei violarum & papaueris an. ℥.j. Thebaici g̃. v. misce.

Clyster ad somnum. Secundò, si externa non suffecerint, hic clyster, aut similis somnum affert: ℞. lactis caprini, aut ouini ℥.vij. olei papaueris ℥.ij. philonij Romani ʒ.ß. misce, & fiat clyster: vel ℞. philonij Romani, & micletӕ an. ʒ.j. pinguedinis caprinӕ, aut ceræ. q.s. misce, & fiant duo suppositoria cũ philo magno bombicis, aut lini.

Narcotica sumenda. Tertiò, & vltimò, laudantur interna narcotica, quorum hatanasia, & requies magna sunt tutiora. Dosis horum duorum à drachma semis vsque ad ʒ.j.

Potentiora. Postea potentiora, vt sunt trochisci de karabe, de spodio, de terra sigillata. Dosis est ab scrupulo vno vsque ad ℈.ij. aut
Pilulæ Nicolai. drachmam vnam. Pilulæ Nicolai contra fluxum sunt probatæ in hoc numero. Dosis est quarta pars vnius drachmæ, fiant ad magnitudinem grani Orobi. Valentiora sunt philonium Romanum, Tarsense, & Persicum ab scrupulo semis vsque ad drachmam semis, vel drachmā vnā. His tamen nar-
Narcotica vetustiora laudātur. coticis non est vtendum, nisi post sex menses, & quanto vetustiora sunt, tantò tutiora, vt sæpe diximus cum Gal. 12. method. Theriaca recens à drachma semis vsque ad drachmam vnam inter narcotica adnumeratur. Hoc quoque medicamentum in genere remediorum narcoticorum recensetur: ℞. micletæ ℥.j. cõseruæ rosarum antiquæ ℥.ß. trochiscorum

de

de karabe, de ſpodio, & de tetra ſigillata an.ʒ.ij. pilularum Nicolai contra fluxum ʒ.j.requiei magnæ ʒ.ij.ß.ſyrupi myrtillorum.q.ſ.miſce, & fiat confectio. Doſis ſemel in die drachmæ duæ cum aqua,aut ſyrupo aſtringente ventriculo vacuo. Pilula hæc ſumpta hora vndecima noctis omne ventris profluuium curat, experta eſt à me, & à multis medicis Valentinis, eius author fuit doctor Tortella: ℞. opij g̃.j.parci ponderis,cinnamomi,caſſiæ ligneæ,croci an.g̃.iiij.cum glutine dragaganti fiat pilula vna. Compoſita tamen narcotica poſt ſex menſes,& poſt annum ſunt tutiora,vt diximus cum Gal.quia vis opij,& forma corrupta eſt ſaltẽ maiori ex parte,quod in theriaca fermentata demonſtratur,quę calida eſt in fine ſecundi ordinis.

Pilula doctoris Tortellę.

Quando ſunt tutiora narcotica.

De Diarrhæa. CAP. XXXVI.

Scholium.

DIarrhæam barbari.) *Diarrhęa, quam Latini alui profluuium appellant, eſt immodica per aluum excretio alicuius humoris,ſiue hic ſit pituita,ſiue bilis, ſiue melancholia, ſiue corruptus humor in ventriculo,cuius excretionem diarrhæam vẽtralem appellare ſolent:ſiue etiam fiat cum criſi,ſiue ſine criſi,ſiue cum febre,ſiue ſine febre:quamuis diarrhęa rarò fiat ex toto corpore ſine febre. Humor hic,qui in diarrhæa euacuatur,aut generatur in ventriculo,aut aliunde fluit. Si in ventriculo,aut generatur culpa ventriculi,quando intemperatus eſt, aut prauum humorem in cauitate continet, aut culpa alimenti cùm peccat quantitate,aut qualitate. Si humor aliunde ad ventriculum confluat,aut id contingit ex toto corpore,vt in febribus, cholera,morbo,& ſuper purgationibus: aut ex vnica tantùm parte,hepate, liene,capite aut alia,quam ex ſignis eius partis affectæ cognoſces.*

Diarrhęa.

Si diarrhæa ventriculi culpa contingat, curabitur eius intemperiem corrigendo: ſi ſit humor in eius cauitate,ipſum euacuando. Si verò alimentum eius ſit cauſa, diminuemus eius quantitatem, aut aliud mutabimus.

Diarrhæa curatur primò.)*Diarrhæa bene poteſt eſſe epydemialis,& ſine veneno,& proinde non eſt,quòd ſemper cum adſtringẽtibus miſceamus,quæ veneno reſiſtunt.*

Error auctoris.

Sanguinea diarrhæa.) *Excretio ſanguinis per aluum non dicitur diarrhæa,ſed dyſenteria, & ideo non erat, quod hoc in loco eius faceret mentionem.*

Alius error.

Diarrhæa bilioſa.) *Bilioſa diarrhæa, quæ frequenter moleſtare ſolet,aut eſt critica, aut ſymptomatica. Critica in febribus poſt coctionẽ apparet, quæ non eſt ſiſtenda, quia in ea ſolus humor peccans excernitur,*

Curatio diarrhęæ.

tur, sed solum intestinorum habenda est ratio, ne exulcerentur ab acri-

Diarrhęa symptomatica.

monia humoris, lac tepidum infundentes. Symptomatica verò, quæ in principiis febrium accidit, fit à natura irritata ab acrimonia humoris, aut à calore, quod idem est, quæ, velit nolit Vallesius, semper est mala,

Cõtra Vallesium.

quia cùm vtilis humor cum inutili mixtus in ea euacuetur, fit cũ incommodo animalis. Neque ratio eius aliquid probat, quia etiamsi videamus aliquos homines robustos ferre hanc euacuationem, non proinde colligemus eam esse bonam, reuera enim debilitauit ægrum, qui ob robur eam potuit ferre noxam, & ex accidenti iuuari multo humore inutili euacua-

Diarrhęa symptomatica qua ratione sistenda.

to. Hanc ergo euacuationem in principiis morborum factam sistemus, nõ sanguinis mißione, quia ex Hippocr. fluente aluo sanguinem non detrahes, sed temperabimus bilis acrimoniam syrupo rosarum, acetositatis citri, & similibus, cum decocto endiuiæ & borraginis: deinde purgabimus bilem ea ratione, qua purgat auctor. Vbi aduerte nos parum terre-

Purgatio.

facere mirobalanos, & rhabarbarum, vt minuatur in eis vis purgans, & augeatur vis corroborans, vt ea ventriculus roboratus non ita facilè recipiat humorem. Cibus & potus debent refrigerare, & adstringere: Et ita ante assumptionem alimenti mica citoniorum cum pauco pane torrefacto vtilis erit. Quod si perseueret affectus, mane per aliquot dies cochlearium vnum micletæ conueniet, vel pilulas ex ea construemus hoc modo, ℞. specierum confectionis micletæ ʒ.j. cum syrupo rosarum sicca-

Quę assumenda medicamẽta.

rum fiant pilulæ nouem, quas vna vice accipiat æger. Quę si nõ prosint, ad pilulas Nicolai cõtra fluxum deueniendum est. Ex ʒ.j. facientes pilulas xxx. & assumentes ix. hora decima, aut vndecima noctis, quam quantitatem, poteris pro robore, & imbecillitate ægrotantis augere, aut minuere. Hæ enim pilulæ ratione medicamentorum adstringentium roborant ventrem, & incrassant humorem, propter opium verò somnum conciliant, & sic sistere faciunt diarrhęam, quia somnus omnes euacua-

Per aluũ quę infundenda.

tiones cohibet, quę egent ope facultatis animalis. Infernè per aluum infundes lac, in quo lapides igniti extincti sint. Regionem hepatis illines vnguento refrigerante, quale est rosatum sandalatum. mixtum (vt pe-

Iecoris vnctio.

netret) cũ pauco aceto aut cerato refrigerante Gal. ex 10. meth. Quãuis enim ex vniuerso corpore bilis fluat, in iecore tamen focus est putredinis,

Animi deliquium in acceßione febris.

& per ipsum transit bilis, antequam ad intestina perueniat. Si in febrium acceßionibus bile descendente ad ventriculum fiat cardialgia, tunc propina vinum aqua dilutum, aqua enim refrigerat ventrem, & vinum citam facit humoris distributionẽ. Præcauebis autem in sequenti acceßione animi deliquium, si antequàm præhendat, panem vino madefactum, aut syrupum adstringentem assumat. Si biliosa hęc diarrhęa citra febrem accidat, prædicta curatione aluum firmato: si ex toto corpore fluit bilis, eam purgabis: si ex vna parte, eam corroborabis, & cau-

Ventriculi roboratiõ.

sam generationis bilis submouebis. Roborabimus etiam ventriculum, qui est pars recipiens, medicamentis exterius applicatis: quæ adstringentia sint,

sint, quale est emplastrum factum ex malo cotoneo, in vino austero decocto, puluerizato cum cinnamomo, mastiche, et myrtillis. Quòd si biliosa hæc alui fluxio ex acri medicamento euenerit, curabitur medicamentis acrimoniam temperantibus succo agrestæ aut granatorum, sorbitione ex alica (pro qua nostra similagine vtemur.) Enematis etiam emplasticis ex lacte calybeato, & amylo paratis, vt cap.1. diximus. *Diarrhęa ex acri medicamento.*

Diarrhæa pituitosa curatur.) *Si in hac diarrhæa pituita in vētriculo generatur copiosa, aut vētriculus multas generet cruditates, inedia, & abstinētia à potu (vt coquatur humor) vtemur, purgabimus & roborabimus ventrem, & optima imperabimus alimenta. Si à capite descendat pituita, ipsi prospiciemus ea ratione, qua capite de distillatione diximus. Purgabimus pituitam ex ventre, & vltimo corroborantibus vtemur, capite de imbecillitate ventriculi descriptis.* *Curatio diarrhęę pituitosę.*

Diarrhæa melancholica.) *Si diarrhęa sit ab humore melancholico, & critica, sinenda erit, si symptomatica, sistenda, purgantes humorem corticibus myrobalanorum indorum parum torrefactis, & deinde adstringentibus, & aliis superiùs propositis vtentes. Si sit ex atra bile, & critica pręcedentibus signis coctionis, optima erit. Si symptomatica, lethalis, nihilominus tamen in ea idem pręstabimus, ac in superiori ex melancholico humore orta.* *Melācholicę curatio.*

De lyenteria, id est leuitate intestinorum.

CAPVT XXXVII.

Lyenteriam, quam Latini læuitatem intestinorum nominant, Gal. aphor. 1. sect. 6. tum carentiam concoctionis dicit esse, cùm scilicet neque secundum consistentiam, neque colorem, vel odorem in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum: tum velocem exitū eorum, quæ comeduntur, & bibuntur, quæ talia deiiciuntur, qualia fuerant deuorata. Veteres medici, qui primi lyenteriæ nomen huic affectioni indiderunt, id voluere significare, tale quippiam per hanc affectionem intestinis euenire, quale extrinsecus in corporis cuticula ex cicatricibus contingere solet: existimarunt enim fieri ipsam propter internæ superficiei intestinorum læuitatem, ob quam cibos in eis cōtentos non amplius retinēt, vt cum suam & sibi a natura inditam asperitatem seruarent, retinebant. Si quidem graui aliqua dysenteria præcedente, intestina ab erodentibus humoribus altè exulcerātur, deinde cicatricibus densis & læuibus succedentibus ipsa tum densa, tū læuia redduntur: vnde propter densitatem ciborum per corpus distributio fieri non potest, cum ora vasorum sint velut obturata, vasorum inquam, quæ alimen *Descriptio.*

mentum ex inteſtinis ad ſe attrahunt:propter leuitatem verò, cibus antequàm plenè concoquatur, nullo retinente delabitur, atque ſic de lyenteria ſentiunt: quos Galenus non probat. Quam rem(vt puto)animaduertēs Paulus Aegineta lib.3.cap.40. duplex lyenteriæ genus facit, alterũ quidem quod ex inteſtinorum exulcerationibus,& eorum cicatricibus oritur,quod mali genus,inteſtinorum tormina plerumque ſequitur. Aut ex aliis diſtillationibus rheumatiſque inducitur:Alterum verò,quod ex infirmitate languoréque facultatis,quæ alimentum in ſtomacho retinet,prouenit: hac enim languente,ac imbecilla, cibi neque cōcoquuntur,concoctiuè diſtribuuntur, ſed crudi humidi, & nihil immutati excernuntur continuo fluxu tentata aluo. Ex his quæ dicta ſunt, conſtare poteſt à quibus cauſis hoc malum proueniat: fit enim vel ab exulcerationibus, & cicatricibus inteſtinorum,vel à facultatis imbecillitate. Interdum & poſt voluuloſa tormina, & poſt alui ingens profluuium ſequitur. Aliquando etiam & aqua inter cutem per ventrẽ euacuata contingit.Signa ſic ab Aetio adnotantur lib.6.cap.51.Ex quacũque igitur cauſa lyenteria orta ſit,ægri cibum non ſentiunt, & malum corporis habitum acquirunt,quod vtrunque malum inemendabile eſt: ſuccedit enim ægris aſſidua excretio cruda,colore ſubalbida,inæqualis, & aquoſiſſima citra ſanguinis ac bilis complexum. Adeſt autem ſimul & ardor per tota præcordia ſe dilatans, quem cibi faſtidium comitatur. Videtur autem bonum & amicum ſignum in eis ructus acidus eſſe,indicat enim iucundi quippiam factum eſſe,& ventrem ac inteſtina non velut inania cibum ſinere pertranſire: Hactenus Aetius. Verùm hoc vltimum confirmat etiam aphoriſmus ſupra citatus primus ſectionis ſextę in longis lęuitatibus inteſtinorum, ſi acidus ructus fiat, qui prius non erat, ſignum bonum, & quæ à Galeno in commento dicuntur. Præcedenti cap. multa ſcripſimus non ſolùm diarrhææ vtilia,& neceſſaria, ſed lyenteriæ & omni ventris profluuio: ideóque paucis curationem hanc expediemus.

Diuiſio ex Paulo. *Cauſę.* *Signa.* *Curatio lyenterię ex acrimonia.* *Victus.* *Purgatio.* *Corroboratio.* *Curatio ex vlceribus.*

Si inteſtinorum & ventriculi leuitas fuerit à re acri irritante expultricem facultatem, & retētricem imbecillam efficiente curatur primò, ratione victus conueniente, de qua superiori capite. Secundò, vacuatione materiæ calidæ per rhabarbarũ toſtum facta, & per myrobalanos citrinas ſimiliter toſtas.Deinde per frigida ſtiptica corroborātia, vt ſunt electuarum diarhodon.Abbatis ſyrupus de agreſta,ſyrupus roſarum ex infuſione ſiccarum,& ſimilia. Si fuerit ab vlceribus

pus ventriculi & inteſtinorum(quod per excreméta cogno-
ces, & per dolorem, quo tempore ſumendus eſt cibus, præ-
ertim acer, & expelléda excrementa)curatur per abſtergen
ia, mundificantia, & conſolidantia, de quibus cap.de pleu-
itide & ſuppuratione dictũ eſt. Si fiat a materia multa ven- *Curatio*
riculo affixa(à qua ſępius fit) curatur primò, victu tenuan- *lyenteriæ*
e, incidéte, tergente, vt rebus ſalſis parum amaris, & parum *ex materia*
cribus. Secundò paretur pituita rhodomelle, ſyrupo de ab- *affixa ven*
inthio & oxymelite. S. cum decocto, aut aquis abſinthij, fœ- *triculo.*
iculi, mentæ, & ſimilium. Tertiò vacuetur vomitu aut de- *Victus.*
ectione facta per vnciam ſemis diaphænicon, aut per ʒ.j. pi- *Præpara-*
ularum elephanginarum, aut ſtomachicarum, aut per ʒ.j. a- *tio.*
garici trochiſcati. Poſtremò corroboratione facultatis con- *Vacuatio.*
coctricis, & retentricis medicari poterimus per ea, quę dixi- *Corrobo-*
mus cap.31. de curatione imbecillitatis ventriculi. Hoc cata- *ratio.*
plaſma eſt in hoc genere bonum: ℞. mentæ ſiccæ, balauſtiæ, *Topica.*
myrti, corticis mali granati, anteræ, florum roris marini an. *Cataplaſ-*
ʒ.j. myrrhæ, maſticis, gũmi Arabici an. ʒ.ij. vini rubri & ſuc- *ma.*
ci cydoneorum an. æquas partes & ſufficientes pro cataplaſ-
mate. Hoc medicamentum eſt in hoc expertum: ℞. pulueris
caudæ equinæ, balauſtiæ, mentæ, maſtichis an. ℥.ß. foliorum
myrti, ſeminis lini toſti an. ℥.iij. ſyrupi myrtillorum. q.ſ. mi-
ſce, & fiat confectio. Doſis drachmæ duæ ſunt mane & veſpe *Confectio*
re cum ſyrupo & aqua aliqua adſtringente. Hoc cataplaſma *ſumenda.*
ventriculo & ventri ſæpe admotum, eſt optimum in hoc ge- *Cataplaſ-*
nere: ℞. acaciæ, pſidiæ, gypſi, granorum vuarum, boli Arme- *ma opti-*
nici, hypociſtidos, balauſtiæ, galbani, myrti, maſtichis an. ℥. *mum,*
ß. gariophyllorum, cinnamomi an. ʒ.ij. vini rubri optimi, &
ſucci cydoneorum an. æquas partes, & ſufficientes pro cata-
plaſmate. Semper ante cibum comedat æger duo, vel tria co
chlearia miuæ aromaticæ, aut duas offas toſtas & madefa-
ctas prædicta miua, deſuper addendo parum coriandri præ-
parati, & cinnamomi, vel parum pulueris ſcripti capite 31.
Ius carnis perdicis elixæ aqua calybeata, & prius plenæ ce- *Ius perdi-*
ra noua, pinguedine hirci caſtrati & cydoneis, meſpiliſque *cis.*
curat hoc, & quodcunque aliud ventris profluuium.

De Lyenteria. CAP. XXXVII.

Scholium.

LYenteriam, quam Latini.) *Lyenteria eſt affectus præter* *Lyenteria*
naturam, in quo celeriter ea, quæ comeduntur talia deiiciun- *quid.*
tur, qualia deuorata fuerũt, 4. aph. com. 12. vel ex 6. aph. com.

10.breuius, est coctionis carentia. Qua in parte errat Hieremias existimans in ea tenuem alimenti partem concoqui, si enim nō retinetur, quomodo concoquitur. Hic affectus est symptoma in his quę immodice excernuntur, sequens etiam aliquando aliud symptoma, nempe debilem actionem facultatis retentricis. Præterea hic affectus solet sequi morbos instrumentorum omnium, quæ ad aluum pertinent, qualia sunt ventriculus & intestina. 4. aph. com. 12. sic Hippocr. prædicti commētarii sententia sic habet. Quorum alui leuitate intestinorum laborant, &c. Vnde cùm Galenus lib. 6. aph. comment. 1. agens de Lyenteria solius ventriculi meminit, adde intestina, aut ea nomine vētriculi intellige. Dicet quis, si ventriculus est instrumentum concoctionis, & in lyenteria alimentum crudum manet, qua ratione lyenteriam etiam in intestinis collocamus? Respondeo intestina etiam concoquere, etsi leuiter, cùm habeant communem tunicam cum ventriculo, ac proinde si alimentum in ipsis moram faceret, concoqueretur: in lyenteria vero cùm crudum omnino excernatur, signum est ipsum neque in ventriculo, neque in intestinis detineri, & lyenteriam esse affectionem ventriculi & intestinorum. Morbi, ad quos sequitur lyenteria, duo sunt. Vnus est intemperies quælibet imbecillam reddens retentricem facultatem, & potissimum frigida, & humida, quia hæc molles reddit fibras, quæ robur postulant ad retentionem: Rursus hæc intemperies frigida & humida, aut est nuda, aut (quod vt in plurimum cōtingit) ortū habet ab humore pituitoso in ventriculo generato, aut aliunde fluente. Atque hæc est lyenteria, quæ non sequitur immediatè morbum, sed aliud symptoma, quod est actio abolita facultatis retentricis. Secundus morbus lyenteriam efficiens est soluta continuitas partis internæ ventriculi, & intestinorum, quæ fit ab acri humore: in hac enim parte aliquando contingunt exulcerationes multæ proportionem habentes cum aphtis, qua ratione, existimo in variolis, & morbillis lyenteriam fieri: & ideò esse lethalem, & postulare eam curationem, qua roboratis partibus internis humores ad externas expelluntur, vt libro secundo videbimus. Fit ergo in hoc secundo morbo lyenteria, eo quod alimentum in vlcusculis dolorem excitans expellitur à facultate, & sic noxa refertur ad irritatam expultricem. Practici sequuti Paulum & Cornelium Celsum tertium morbum in lyenteria addunt, quod est leuitas ventriculi à magna cicatrice inducta. Quorum sententiam non probo, non enim tanta potest viuente animali soluta continuitas in ventriculo incidere, vt eam cicatricem inducat, ex qua sequatur lyenteria, ab exigua enim non fiet. Lyenteria acutissimus est affectus, cum enim partes non nutriantur, atrophiam patientur. Neque pugnat, quod Hippocr. dicit 6. aphor. In longis læuitatibus intestinorum, quia cum hæ sequantur diarrhæas, potissimum ventrales, si tempus deiectionis consideremus, longæ erunt.

Obiectio. *Lyenteria duos morbos sequitur.* *Primus.* *Secundus.* *Reprehenduntur practici tertiū morbum addentes.*

Error au- Si intestinorum & ventriculi.) Si causas lyenteriæ, hoc est morbos

bos ad quos sequitur, consideres, intelliges malè auctorem curare lyenteriam a re acri irritante factam cũ talis non detur: sicut neque illa, quam à multo alimento oriri scribit. Curabitur ergo hac ratione: si ortum habeat ab intemperie nuda, contraria alterantia conuenient: si cum affluxu pituitæ, si affluxus multus est, corticibus myrobalanorum chebularum torrefactis cum hiera, aut decocto eorum cum hiera & agarico, vt ventriculus purgetur simul, & roboretur? Si autem humor contentus in ventriculi cauitate multus sit, fluxúsque non sit magnus, tunc abstergentem intendemus facultatem, miscentes aloem cum hiera, idque non vnica vice præstabimus, hæc enim neque totum humorem euacuabit, neque ventriculi facultatem (quæ multum læsa est) corroborare poterit. Possumus etiam his peractis exterius applicatis ventriculo robur addere. Hoc vnguentum id commodè præstabit: ℞. olei cotoneorum, mastichini, & myrtillorum an. ℥. j. pul. sanguinis draconis, mastichis, gummi dragaganti an. ʒ. j. ceræ. q. s. misce, & fiat vnguentum. Vtemur etiam emplastro stomaticho confortatiuo, per os: syrupus de absinthio roborabit ventrem. Si post euacuationem ventriculi & eius corroborationem, ructus acidus apparuerit, bonum est, quia melius est coctionem esse imminutam, quàm abolitam. *Auctoris. Curatio lyenteriæ.*

De Dysenteria. CAP. XXXVII.

CVm quatuor sint dysenteriæ differẽtiæ (vt apud Galenũ videre est sexto de morbo & symptomate cap. 2. ad finem) de vltima nobis agendum est, quam describentes, & solam dysenteriæ nomine dignantes dicimus, esse vlcus intestinorum: Galenus verò citato loco supra eius notas simul enumerans de hac, hunc in modum loquitur. Per quartam verò, scilicet dysenteriæ differentiam paulatim, & breuibus interuallis deiectio fieri solet, nonnunquam grumosi, cum quo interdum puris quoque nonnihil excerni conspicitur, itidem & ramenta (Gręci vocãt ephelcidas) & partes quædam intestinorum membranis similes, sæpenumerò densum quoque stercus excernitur cruentis guttis respersum. Porrò Latini hãc affectionem tormina appellant, ob id, vt coniicere licet, quod intestina vlcerationis dolore admodum torqueantur: vnde hoc malo affecti torminosi perinde ac Græcè dysenterici dicuntur. Prouenit autore Aetio cap. 43. lib. 9. ab externis causis veluti frigiditate, ardore, perniciosorum medicamentorum potu, vt scammonij & colocynthidis. Item à cruditatibus, & ciborum acrium sumptione. Galenus verò lib. 1. de loc. affect. mordax humor dysenteriæ causa statuitur, vt qui ab initio & abstergat, & abradat: deinde tẽporis interuallo vlceret intestinum. *Descriptio. Notæ. Causę.*

Nonnũquam à teneſmo incipit hoc malum, ſæpe etiam per ſe. Si à cauſis exterioribus accidat, interrogandus æger erit, ſin minus per traditas ſępe methodos internę cauſę ſunt inueſtigandæ. Signa verò quibus morbus cognoſcitur, iam ſupra a Gal. tacta ſunt, quibus alia quoq; addit Aetius, ſed dicta ſatis ſunt. At cum aliquando cõtingat tenuia, aliquando verò craſſa inteſtina in hoc morbo vlcerari, breuiter Paulus in hunc modũ docet diſtinguere. Si cũ ſtercore mixta exulcerationis ſigna cum labore & circa vmbilicum torminibus excernantur, in gracilibus inteſtinis exulcerationẽ eſſe cognoſces. Si verò abſq; vllius rei cõmunione immixtum ſtercus egeratur, in craſſioribus. Hæc multò fuſiùs ab Aetio, & a Gal. 5. de loc. affec. cap. 5. tractantur. Cæterũ tam grauis eſt hæc ægritudo, & curatu difficilis, vt quãuis eius curatio nõnunquam ſit expectanda, maiori tamen ex parte deſperatur, maxime in iis, de quibus Aphor. 3. ſect. 6. ſcriptum eſt, in lõgis difficultatibus inteſtinorũ cibi faſtidium malũ eſt, & cũ febre peius: & 23. ſect. 7. à deiectione ſyncera difficultas inteſtinorum malum: & Aphoriſmo 24. ſect. 4. difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, lethalis eſt, cui aphoriſmo conſonare videntur, quæ dicuntur ſectionis 6. aph. 43. Quicunque lienoſi à difficultate inteſtinorũ capiuntur, iis ſuper uenientem longam difficultatem inteſtinorum aqua inter cutem, aut leuitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.

Notę precipuè (sic: Notę prę-ſertim) inteſtinorum affectorũ. — *Dyſenteria curatu difficilis.*

Curatio. Quatuor itaque remediorum generibus mederi dyſenteriæ poſſumus: primò, victu refrigerante, & aſtringente, ſi ſit

Victus. cauſa calida (a qua ſæpius fit.) Vt cibis parum acidis ad excitandam appetentiam, paucis & facilibus concoctu, & bonum ſanguinem gignentibus, quales ſunt teſtes gallorum gallinaceorum, oua ſorbilia, hepata gallinarum, ſuccus, aut aqua gallinæ, vel perdicis cum ſucco agreſtæ, aut acetoſæ.

Quæ noceant. Vitentur acetum, ſalſa, acria, quia vlceribus nocent, mordacia. In hoc genere, quę ſcripta ſunt cap. 36. de curatione diarrhææ, conueniunt.

Vacuatio. Secundò, materiam vacuantibus bilioſam (à qua fit crebrius) vt myrobalanis citrinis parum toſtis, rhabarbaro etiam toſto: vt ℞. corticum myrobalanorum citrinorum, pa-

Potio bilioſæ. rum aſſatorum, rhabarbari parum toſti an. ℈. ij. ſyrupi roſarum ℥. j. aquæ portulacæ ℥. ij. miſce, & fiat potio. Si à pituita ſalſa ſit dyſenteria, hac potione, vel huic alia ſimili vacuabi-

Pituitoſæ. tur: ℞. corticum myrobalanorum citrinorũ, & chebulorum parum toſtorum an. ʒ. ß. agarici trochiſcati ℈. j. ſyrupi roſarum ℥. j. aquæ plantaginis ʒ. ij. miſce, & fiat potio. Si fuerit ab

atra

atra bile,myrobalanis indis parum toſtis vacuabitur.

In fine 3. generis capit. 35. docuimus purgationem in omni ventris profluuio eſſe faciendam per medicamenta aſtringentia, & quæ omni carent acrimonia, & facultate ignea, quale rhabarbarum parum aſſatũ, & myrobalani modicè aſſati. Quare dicitur Amatus Luſitanus Centuria 2. curatione 44. credens lotionem & infuſionem ſolam in aqua plantaginis,aut alia ſimili poſſe acrimoniam, & vim purgatoriam tollere,cum ſubſtantia horum ſit terreſtris, & denſa, à qua ſola decoctio, aut aſſatio poteſt rectè acrem, & purgãtem facultatem ſeparare, remanente ſola aſtringente, & parum purgante, & vlcera curante, qua indigemus in ventris profluuiis, præſertim in dyſenteria, cui maxime nocet mel, cum autore Gal.5. de facultatibus alimentorum cap.39.mel ſit tenuium partium habens acrimoniæ quippiam,quę prę- terquam quòd aluum ad excretionẽ excitat, vlceribus multum nocet. Eſt quoque calidum, & ſiccum ſecundo ordine, vertitúrque in bilem in iuuenibus & bilioſis, & non poteſt materiam huius, & alterius profluuij purgare. Neque contrarium ſentit Galen.2.de facultatibus ſimplicium medicamentorum cap.12.& 14.docens priùs eſſe educendos humores facientes morſiones, & poſtea, quæ morſiones acrimoniam tollunt,dare per os,& per inferiora in aluum infundere.Purgat Galenus humores facientes morſiones melle,quo nunquam Galenus in dyſenteria vſus fuit, niſi iniecto per clyſterem ad lauanda, & tergenda vlcera, vel per os ſumpto ad purgationem mixto cum aqua plantaginis, aut alia, & pauco decocto.Pari modo lac ſiue aſininũ,ſiue caprinum iniectum per inferna vtiliſſimum eſt,prę ſertim ſi in eo lapides igniti extincti fuerint:per os verò ſumptum nocet huic morbo,maximè ſi æger fuerit bilioſus,laborétque febre putrida. *Melãcholicæ.*

Tertiò, ſanantibus vlcera, primò lotis inteſtinis a muco, & materia mordaci hoc, aut ſimili clyſtere: ℞.decocti hordei ℔.j.ſacchari rubri ℥.ij.miſce. Si vlcera ſint in ſuperioribus inteſtinis,bibat vncias quatuor,aut ſex ſuperioris liquoris. Cum maiori egent lotione inteſtina, hoc aut ſimili clyſtere vtere: ℞.decocti hordei cicerum nigrorum, & furfuris ℥.x.oxymellis ſimp.& rhodomellis an.℥.j.miſce: aut bibat ℥.v.ſi vlcera ſint in inteſtinis ſuperioribus.Si vlcera fuerint ſordida,maiori egent lotione,decocto ſcilicet lupinorum,myrrhæ & abſinthij, & oxymelle ſimp.& compoſ. Sed hæc & ſimilia vlcera raro curãtur, etiam ſi ſit in inteſtinis inferioribus.Lac calybeatum,vel in quo extincti fuerint lapides ma- *Detergentia vlcus.* *Lactis calybeati laus.*

rini igniti, siue per os, siue per clysterem infundatur, lauat, moderate refrigerat, & dolorem sedat, quare eo sæpe vtendum est: præcipue iniecto per clysterem, quando intestina inferiora affecta sunt vlceribus. Lotis intestinis, & eorum vlceribus mundificatis, necessaria est incarnatio, glutinatio, & consolidatio addendo quæ internam superficiem tegant, & muniant, vt sunt pinguedines, cera, & similia, quod his clysteribus perfecte fiet: ℞. succi plantaginis, & portulacæ an. iij. albuminis duorum ouorũ, pulueris mastichis, sanguinis draconis, gummi draganti an. ʒ. j. ß. ceræ, pinguedinis caprinæ an. ʒ. ij. misce, & fiat clyster, vel ℞. iuris pedum, in quo sint decocta folia sanguinariæ, plantaginis, portulacæ, & caudæ equinæ ℥. viij. pulueris mastichis, sanguinis draconis, & boli Armenici an. ʒ. ij. ceræ, pinguedinis caprinę an. ℥. ß. misce, & fiat clyster: vel ℞. lentium tostarum, orizæ assatę, rosarum, balaustiarum, sanguinariæ, caudæ equinæ an. m. j. fiat decoctum, de quo accipe vncias octo, micletæ ℥. ß. trochiscorum de karabe ʒ. j. vitella ouorum aceto elixorum numero duo, misce & fiat clyster. In hoc profluuio ventris, & in quocunque alio quantitas clysteris sit minor vna libra, ne suo pondere noceat. Aliquando in antiqua dysenteria, vbi alia non sufficiunt, necessaria sunt narcotica primò externa, secundò iniecta per inferiorem partem, tertiò per os sumpta, obseruando semper, quæ diximus cap. 36. præsertim virium robur, cum in hoc morbo semper fere sit facultas imbecilla.

Sarcotica. *Clyster sit minor* ℔. *j.* *Antiquæ curatio.*

De Dysenteria. CAP. XXXVIII.

Scholium.

CVm quatuor sint.) *Dysenteria propriè à veteribus appellatur sanguinis euacuatio per sedem cum torminibus ex vlcere intestinorum procedens. Vnde tres habet conditiones, prima, vt in ea sanguis profluat, secunda, vt profluat cum torminibus, tertia verò, vt ex vlcere intestinorum nascatur: Inde factum est, vt nomen dysenteriæ variè accipiatur: nam aliquando euacuatio quælibet per aluum, dummodò sanguinis sit, dicitur dysenteria, vt in hepatica, & cruenta videre est. Aliquando etiam quælibet euacuatio per aluum cuiuscunque humoris, dummodò dolorem, & mordicationem excitet, dysenteriæ gaudet nomine. Hac ratione 3. de causis symptomatum cap. 2. sanguinis nigri ex iecore excretio dicitur dysenteria: de hac etiam loquitur* Hippocrates 7. *Aphor. sent. 5. cum scribit: à furore dysenteriam bonum esse, vbi dysenteria significat mordicationem in intestinis ab humoris translatione factam. Eadem ratione 6. aph. sent. 43. & 48. intelligendum est, cum in lienosis dysen*

Dysenteria. *Dysenterię cõditiones.* *Vnde orta fuit varia dysenteriæ significatio.*

dysenteriam, euenientem bonum esse docet, in his enim ab humore melancholico, qui exulcerare non potest, per intestina transeunte flatus excitantur, a quibus fit dolor. Neque enim est, quod cum Hieremia hunc dolorem à parte humoris putrefacta fieri concedamus: nam hac ratione venenosi habuissent febrem. Dysenteria illa, in qua sanguis excernitur, quam sanguineam appellamus, quatuor habet differentias lib. 3. de deiect. caus. sympt. cap. 2. a Gal. explicatas nomine cruenti excrementi. Prima est, cum optimus sanguis ex toto excernitur corpore, ob mutilatum insigne membrum, aut amissum validum aliquod exercitium, aut suppressam consuetam euacuationem, seruato eodem victu, neque sanguine arte euacuato sanguinis missione, aut alia ratione. Secunda, cùm excernitur aquosus sanguis, ex imbecilla coctione iecoris proueniens. Tertia, cum per aluum deiicitur sanguis niger, & splendens, quæ dicitur dysenteria hepatica. Vltima est deiectio cruenta ex vlcere intestinorum nata, quæ proprie dicitur dysenteria, in qua sanguis paulatim, & breuibus interuallis excernitur: paulatim, quia fluit ex vlcere, & non ex cauitate venæ, per breuia interualla, ob irritationem. Hæc aut est fiens, aut facta. Fiens (in qua iam est dolor) tunc dicitur, cum pinguia (hoc est muccosius humor tunicis intestinorum hærens, & pinguedo) excernuntur: Facta verò, cum ramenta, aut caruncul is similia. Hanc dysenteriam à frigiditate etiam posse fieri scribit Vallesius, adductus ex Hippocrate lib. 2. epy. sec. 3. com. 4. vbi frigiditatem vlcerare sentit. Debuit tamen Vallesius considerasse ex placiti absurditate illum librum non esse Hippocratis, aut debuit legere vnà cum Petro Iacobo Steue ciue nostro medico Valentino, in doctissimis in eum librum commentariis, non vt frigus vlceraret, sed vt æger frigus attraheret. Quæ lectio contextui magis quadrat, vt ibi videre poteris. Errat etiam hac in parte Vallesius, existimans Hippocratem agere in prædicta sententia de dysenteria, cùm de diarrhæa loquatur. In hac dysenteria (de qua auctor agit in hoc capite) aut est vlcus in intestinis tenuibus, aut in crassis: quod distingues ea ratione, qua contextus docet. Si dysenteria in tenuibus intestinis appareat, difficilè curatur. Primò ob situm, quia eò alimenta iam mutata perueniunt. Secundò ex natura propria, quia sunt membranosiora, & licciora, quàm crassa. Causę propriè dysenteriæ sunt res acres, siue sint humores biliosi, atrabiliarii, aut pituitosi, dummodò pituita salsa sit, aut medicamentum acre. Vt in plurimùm tamen ab humoribus biliosis oriri solet.

Cruentarũ deiectionũ 4. differentiæ.

Dysenteria diuiditur.

Vallesius taxatur. Laudatur Petrus Iacobus Steuè.

Vlcus in quo intesti no sit distinguendum.

Causę propriæ dysenteriæ.

Secundò, materiam vacuantibus biliosam.) *Bilem purgabimus, vt prohibeamus, ne vlcus maius fiat. Exhibemus verò medicamenta torrefacta, vt roborentur intestina, ne recipiant fluxionem. Quod si considerassent Amatus, Hollerius, et Rondoletius, non prohibuissent eorum vsum: presertim cum adducti sint leui ratione, torrefactio. n. exigua nõ relinquit empirreuma, sed magna, ita vt mutet speciem rei, vt in bile*

Cur purgamus bilẽ, et medicamentis torrefactis.

Aliquorũ reprehẽsio. vitellina, porracea, atra bile, calce, videre poteris. His medicamentis purgantibus pluribus vicibus vti oportet, quia vna eorum exhibitio non sufficit. Tantáque est necessitas istius purgationis (quam fortasse veteres aloe, aut hiera adstringente exercebant) vt, nisi timeremus phlegmonem, praecederet sanguinis missionem. Qua in parte mirandum est Valles. 2. epy. sec. 6. com. 27. tantum purgare in maligna dysenteria, quae non potuit adstringentibus & extergentibus curari. Si enim sit dysenteria ex bile acri, qua ratione adstringes non euacuata causa? tum cum adstringentibus vteris, aut perseuerat fluxio, aut non: si perseuerat, augetur vlcus, si non perseuerat, nónne humor ille sua acrimonia irritans detentus nouissimi mali, et peioris fortè erit occasio? Si ergo causae agentis affectum ratio est habenda, in qualibet dysenteria euacuare oportebit.

Valles. sententia non probatur.

Sanguinis missio.

Tertiò, sanantibus vlcera.) Ante curationem vlceris opus est semper in dysenteria, dummodò vires constent, sanguinem mittere, ob affectum postulantem euacuationem, qui est phlegmon: qui futurus timetur ob dolorem. Et ideò malè Rondolet. existimat, in dysenteria, cum molestia secari venam. Secta vena vlcus curabis, extergens prius, & deinde agglutinans, quod rectè praestabis, si distinguas locum affectum, an scilicet vlcus sit in tenuibus, aut in crassis intestinis: nam si sit in tenuibus, quae iuxta ventriculum sita sunt, remedii per os assumptis vtemur, sicut in crassis per clysterem immissis. Et ideo nescio, qua ductus ratione Valles. 2. epy. sec. 3. com. 4. in dysenteria, siue malum sit in superioribus intestinis, siue in humilibus, in cibis, & potibus, et medicamentis ore assumptis, curationis spem collocet, ea. n. quae per os assumuntur, integris viribus ad intestina crassa nunquam peruenient, benè tamen per clysterem infusa. Si ergo vlcus tenuia occupet intestina, ipsum exterges per os assumens decoctum hordei, aut cicerum cum saccharo, aut ℥. xx. aquae mulsae: quod si lenire etiam velis dolorem, lacte cum amylo vteris. Expurgato vlcere ad astringentia descendes, quae vim habent conglutinandi, qualia sunt bolus armena cum aqua plantaginis, syr. etiam de agresta, mirtillorum, & rosarum siccarum, cum decocto rosarum siccarum, & hordei. Vlcus verò crassorum intestinorum extergemus sine acrimonia, clystere infuso ex mulsa, aut ex ℔. j. decocti hordei cum cortice, & mellis rosati ℥. j. poteris etiam saccharum, aut mel cum praedicto decocto miscere: quòd si volueris addere oleum rosaceum, benè licebit ob dolorem. Si vlcus sordidum fuerit, ad ea, quae fortiùs abstergunt, deuenies ad decoctum hordei cum melle centaurei: aut cum praedicto decocto miscebis ʒ. j. vnguent. apostolorum, aut ʒ. ß. vnguenti aegiptiaci, aut ℈. j. pul. Ioannis Vigonis. Quod si vlcus sit in intestino recto, praedictis vnguentis intinges flammulam, & immittes. Si his non curetur, deueniendum erit, cùm vlcus est putridum, & serpens, ad caustica, quibus crustam inducemus. Assumentes pastillorum Andronis, aut Pasionis ʒ. ii. cum succo plantaginis, aut decocto myr[illegible]orum, ex quibus etiam possumus

Cur locus affectus distinguendus.

Conglutinantia.

Extersio vlceris crasso rum intestinorum.

In vlcere sordido extergentia.

Si sit putridum et serpens.

mus vnguentum construere ad inungendam flammulam in vlcere intestini recti. Atramentariis etiam mysi, calcantho, sori, et aliis cum succo plantaginis vti poteris. Expurgato vlcere, quod cognosces ex paucitate sanici, & ex sanguine puro egrediente, cicatricem induces adstringentibus medicamentis, permiscens cum eis, quę acrimoniam bilis temperent. *Cicatricem inducentia in dysenteria.*

Præterea cùm hæc affectio vigilias, & dolorem inducat, eis prospicere oportet, quia vires deiiciunt. Vigiliis medebimur ea ratione, qua cap. de phrenitide diximus: hæc autem potio in hoc affectu est vtilis, quæ bilem temperat, adstringit, & somnum conciliat: ♃. syrupi de papauere ℥. j. ß. syrupi myrtillorum ℥. j. diamargaritonis frigidi, ʒ. ß. boli ℈. ß. aquarum plantaginis, & caudæ equinę an. ℥. ii. capiat dormiturus: aut poteris exhibere pilulas Nicolai contra fluxum. Dolorem sedabis anodinis propriè, sæuo anserino cum rosaceo, aut decocto capitis arietis, vel gallinæ cum rosaceo. Quibus si non sedatur, narcotica proderunt, aut supra partem dolentem vnguentum comitissæ applicabis, in quo grana tria opii sint dissoluta. *Ad vigilias, ad dolorem.*

De Tenesmo. CAP. XXXIX.

TEnesmus vehemens, & inanis est deiiciendi appetitus cum pauco sanguine, lenta, & muccosa eiectione. Quæ definitio placuit Paulo lib. 3. cap. 41. & Aetio lib. 9. cap. 43. Hic affectus (quamuis Celso autore lib. 4. cap. 18. neque acutus, neque longus sit, cùm facile tollatur, vt ipse inquit & nunquam per se iugulet) molestus tamen est omnibus, & vterum gerentibus molestior. Nam (sene & sapientissimo Hipp. autore 7. lib. aph. 27.) mulieri vterum gerenti si tensio superuenerit, facit abortum: qui aphoris. licet quinquagesimus in antiqua Constantini translatione cum comment. Galeni reperiatur 5. lib. in quo Philotheus exponit sic aphorismum, Tenesmus inquit, est continuus, & violentus motus, & secretio pituitosarum, atque pinguium materiarum, cum pauco stercore, & breui sanguine astricto: in antiquo tamen, & Aldino contextu hic aphorismus non reperitur in 5. lib, & propterea Theodorus, Leonicenus, Musa, Hieremias, Fuchsius, & alij docti scriptores tantùm in 7. lib. collocant hunc aphorismum, qui siue semel in aphorismis ab Hippocrate scribatur, siue bis, vt multi alij nimirum si qualia oportet purgare, &c. & ille vterum gerentes, si conuenit purgare à quarto vsque ad septimum, &c. Verus est, vt Galenus in commentario demonstrat, dicens, ob talem igitur tensionem, atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ cęteris matris, quę cognata est recto intestino: nihil enim mirum, si propter vehementes, *Molestus vtero gerẽtibus hic affectus.*

atque crebras exurrectiones fœtus abortitur, quando ex aliis omnibus fortibus motibus, atque doloribus mulieres
Causæ. grauidæ solent abortire. Fit hoc malum aliquando ab vlcere intestini recti, quamuis Gal. initio commentarij dicti, 27. visus sit sentire, ab hac causa semper fieri Tenesmum, vt in difficultate intestinorum sit vlcus in intestinis, quæ superius sunt. Neque audiendus est Erasistratus, qui (vt ait Gal. com. 1. 6. lib. aph.) tres esse species leuitatis intestinorum voluit, difficultatem videlicet intestinorum, leuitatem propriè dictam, & tenesmum. Nonnunquam fit a frigiditate externa, aut ab inflatione recti intestini, aut a salsa pituita, aut ab humoribus serosis, acribus, & biliosis. Aliquando (vt scribit Aetius loco superius annotato) obstructio stercoris coacti in intestino cæco efficere potest tenesmum. Frigidam cau-
Nota. sam externam ex ægro deprehendes. Humores & excrementa ex iis, quæ cernuntur, dignosces. Vlcus ex pure, & sanguine minimo stercori immixto inflammationem ex dolore grauante, & ex febre significat. Stercoris multitudinem cognosces ex graui sensu, & distentione circa ventrem imum,
Curatio. & ex priuata deiectione. Pro varia causarum ratione variè etiam medicinam facere consueuimus: curatur tamen primò, victu iam dicto tribus superioribus capitibus, vel sal-
Victus. tem contrario causæ. Deinde si ab vlcere fiat, curabitur, vt diximus cap. præcedenti de dysenteria: Si ab aliis causis per
Vacuatio ordinem curabis. Si ab inflammatione fit, sequenti capite
bilis, si re- curationem demonstrabo. Si corpus bile redundet, vacuabi-
dundet. tur per drachmam vnam rhabarbari, aut per drachmam se-
Clyster la- mis corticum myrobalanorum citrinorum, deinde per cly-
uans. sterem lauantem: vt ℞. decocti hordei ℥. v. succi siclæ ℥. ij.
Pituita. sacchari rubri ℥. j. misce, & fiat clyster, adde vitella ouorum
Fæcibus in numero duo, olei rosati ℥. ij. ß. Si causa sit pituita salsa: ℞. de-
duratis. cocti furfuris, & cicerum ℥. v. succi siclæ, & rhodomellis an. ℥. ij. misce, & fiat clyster. Si a fæcibus induratis fiat: ℞. foliorum maluarum, violarum, & mercurialis an. m. j. furfuris, passularum sine granis, prunorum damascenorum an. p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. vij. diacatholicon. & butyri recentis ana. ℥. j. benedictæ ℥. ß. olei sesamini ℥. iij. salis ʒ. j. misce, & fiat clyster. Si a causa sit frigida, lignum nucis, aut cupressi benè calidum, & ignitum sedi admotum curabit. Saccus ex camomilla, anthos, calendula, vino optimo decoctus sedi admotus est remedium salutare huic tenesmo.

Tapsus. Tapsus barbatus diuisus in partes paruas, & vino optimo decoct

decoctus, sedi admotus sæpè, est non mediocre remedium, & me feliciter expertum. Si dolor & appetitus deiiciendi fuerit magnus, & superioribus remediis non curatur, necessaria sunt suppositoria ex athanasia, aut philonio cum pinguedine, aut cera noua, & filo magno: præsertim si ægra fuerit venterum gerens, ne abortum patiatur, vt Hippocrates timuit.

De Tenesmo. CAP. XXXIX.

Scholium.

Tenesmus vehemens & inanis.) *Non rectè meo iudicio Altomarius, & alii semper in tenesmo vlceratum esse intestinũ rectum sentire videntur: sed vt ex 7. aph. com. 27. colligemus, tenesmus nil aliud est, quàm vehemens et inanis conatus ad egerendum. Vbi aduerte nos pro tensione legere conatum, reuera enim in tenesmo nulla est in intestino tensio sed conatus magnus, ob quem frequentissimè exurgunt: & ideò tenesmus est molestissimus affectus, ex quo abortus solet sequi ob dolorem, quando fit ab vlcere, ob compreßionem vteri à musculis abdominis factam & ob frequentem motum, ex quo etiam febris diaria oriri solet. Causæ tenesmi sunt ea omnia, quæ facultatem expultricem intestini recti excitant ad vehementem & continuum motum, qualia sunt quæ irritant, & quæ grauant: irritant, pituita ibi impacta, & vlceris dolor: grauant fæces immodicæ. Frigiditatem externam existimo nunquam facere tenesmum, benè musculi resolutionem. Curatur tenesmus ea ratione, qua dysenteria ex intestinis craßis dependens.* *Altomarius et aliĩ reprehenduntur in essentia tenesmi. locus corrigitur. Causæ tenesmi. Curatio.*

De Colico dolore, & ileo. CAP. XL.

Dolor, qui in intestino laxiore, quòd colon Græcè vocatur, accidit, colica à nostris medicis dicitur, & aliorum etiam duorum intestinorum crassorum dolor, de quo Paul. lib. 3. cap. 43. dicit, Colon cum pars sit intestini crassi à dextra iliorum regione procedens ad sinistrã, cincturæ modo pertinet. Et Aetius lib. 9. cap. 29. & Gal. variis locis, præsertim lib. 2. de loc. affec. cap. 1. vbi ponens discrimen inter dolorem, qui fit ab humore acri, & eum, qui fit à multitudine: porrò, inquit, mihi ipsi accidisse dolorem vehementissimum, vt mihi viderer in initio ventrem terebro perforari, in eo potissimũ spatio, quod à renibus ad vesicam per vreteres scimus extendi. Quo loco docet Gal. hunc dolorem sæpe præcedere dysenteriam, & aliquas scribit huius doloris notas, quamuis lib. 6. cap. 2. quomodo medicus hunc affectum à nephritide discernere possit, docet. A variis fit causis hoc symptoma, vt videre est apud Galen. Paulum, & *Descriptio. Colica. Galeni. Causæ.*

Aetium locis supra notatis. Sed à quatuor potissimum nascitur, interdum à crassis ac pituitosis humoribus oritur, vt Gal. cõtingit, qui laborans hoc symptomate excreuit simul cũ dolore grauissimo pituitam vitream. Interdum fit à flatulentis spiritibus, aut propter inflammationem molestantem ac distendentem crassum intestinum, aut ob acres, & erodentes humores prædictum intestinum vehementer affligentes, fieri solet ab stercore indurato, & aliis. Quando crassus & pituitosus humor est causa, per totum abdomen in alto, præsertim vbi est coli situs, sentitur dolor perinde, ac si intestinum tunderetur, & perforaretur. Adest nausea, ructus, vomitus pituitæ maxime si natura ægri, & victus pituitam ament. Qui dolent ex flatulẽto spiritu, tensionem experiuntur, flatum quoque sentiunt, & emittunt. Qui inflammationis causa dolent, febrium sentiunt feruorem, sitiunt, circa ventrem pulsationem sentiunt, laboriosè vrinam & stercora depellunt, bilẽ etiam aliquando euomunt, & hęc colica tanquam grauissima in ileum transire solet. Similes fermè sunt notæ, quando ab acribus fit humoribus: quamuis vrina & deiectiones biliosæ apparent, & earum suppressio sit minor.

Notæ crassi humoris. *Spiritus flatulenti.* *Inflammationis.* *Acriũ humorum.* *Descriptio ilei.*

Ileum malum est tenuium intestinorum, grauissimos & lethales dolores inferens. De quo symptomate Paul. lib. 3. c. 44. dicit ileos cum affectus sit maximus, acutus, & dolorificus, symptoma quoddam habet periculo grauius: & Aetius lib. 9. cap. 28. dicit, voluulus est affectio intestinorũ lethalem dolorem inferens, & Gal. com. 10. lib. septimi aph. in quo innuit, in iliis nihil descendere ad inferiora, quod est proprium illis, & inseparabile. Sed vomitus iis non semper adest, sed quando exitiales sunt, etsi vehemẽtiùs distorqueantur, stercus eis ascendit, atque singultiunt, & alia multa scribit de desipientia, & cõuulsione, quæ in hoc morbo exitialia fiunt.

Dubitatio. An reperiatur ileum sine vomitu, vt vult Gal. Musa dubitat, cum longa satis experientia semper vomere iliosos omnes ipse viderit. Huius symptomatis duæ differentiæ ponuntur a Celso lib. 4. c. 14. Prima est, cum obstructio est in parte superiori gracilioris intestini, in qua cibus per vomitum exit: altera, quando obstructio est in parte inferiori, in qua exit stercus per os. Causæ & notę similes sunt colicę causis, quamuis Gal. com. 40. lib. 6. aph. huius, quibus dolor ilium fit absque inflammatione, his febris superueniens morbum soluit, causas omnes fermè huius sympt. scribat, præter illas tamen est illa de veneno sumpto. Nonnunquam verò intestinum vnà cum stercore descendit in scrotum, quos fermè semper mori

Differentiæ

vidi

di sine voce.

Curatur primò, victu contrario causis huius symptoma-
:semper tamen molliente,præsertim si ex fœcibus desicca-
fiat,vt iure pingui, beta, prunis damascenis, passulis sine
anis,butyro recenti, oleo sesamino, & oleo amygdalarum
ulcium.Cibi bonum sanguinem generent, sint faciles con-
ctu ob dissolutionem facultatis, qualia sunt ius gallinæ,
ua sorbilia recentia, testes gallorum gallinaceorum, hepa-
gallinarum. In frigida causa misceri oportet parum cin-
nmomi,gariophyllorum,croci,& zingiberis. Allia sunt o-
tima,laudantúrque à Gal.12.methodi,neque sitim efficiũt,
cæpe. Aliquando indiget æger inedia, vt si fiat ab inflam-
atione ex cruditate,& flatu,præcipuè in principio. In ca-
da causa nutriatur iure pullorum gallinaceorum, ptisana
ordeacea,spinachiis,prunis damascenis, & similibus. Po-
us in frigida sit vinum potens moderatè aqua dilutum, vel
qua cinnamomi, vel seminis fœniculi, vel anisi, vel mulsa.
n calida,aqua hordei,aut liquiritiæ,aut aqua sacchari. De-
nde curatur abscisione causarum. Sed priùs oportet regu-
as quasdam generales satis obseruare, & eas maximè me-
noriæ mandare. Prima est quamuis propria cuiúsque mor-
i,& symptomatis curatio fiat per causæ abscisionem:in ve-
ementi tamen dolore, breui tempore facultatem vitalem,
& omnem dissoluente, priùs, & subitò curandus est dolor,
per narcotica medicamenta,quę sensum partis dolentis po-
ius semouent,quàm causam amoueant. De his nos abundè
cap.4.de cephalalgia, & 36.de diarrhæa, cum Gal. duodeci-
mo methodi diximus, quo lib.Gal. multa satis necessaria in
vsu narcoticorum scripsit: vbi etiam docuit narcoticorum
vsum esse vtiliorem in colico dolore à bile:nam præterquàm
quod magna refrigeratio minus illi nocet, narcotica etiam
incrassant, & concoquunt bilem, ipsámque immobilem fa-
ciunt. Hæc regula desumpta est ex Galen.12.methodi,quam
postea confirmauit Auicennas. 4.fen. primi lib. cap. penult.
his verbis semibarbaris. Et quandoque est res, in qua fidu-
cia est, quod dolor ea remoueatur, sed est tarde operans, ita
quòd dolor ille vsque ad horam illam tolerari non potest,si-
cut euacuatio materiæ dolorem facientis colicæ retentæ in
villis intestinorum: aut citò operans,sed ex ea timetur finis
vehementer malus, sicut stupefactio membri dolentis in co-
lica,cum medicinis,quæ hoc operari solent,&fit medicus in
hoc non raró ambiguus. Oportet ergo vt apud ipsum sit æ-
stimatiua fortis, vt sciat, quod duorum temporum sit lon-

gius

Curatio co lici doloris.
Victus in fœcibus de siccatis.
In causa frigida.
In phlegmone.
In calida.
Regulæ. 1. dolorẽ esse sedandum.
Appendix. De vsu nar coticorum.
Auicennæ opinio.

gius, aut tempus fixionis virtutis, aut tẽpus doloris: & etiam quæ duarum rerum deterior, an dolor, an malus finis, qui ex stupefactione timetur, vt eligat prætermittere illud, quod magis est conueniens: fortasse enim si dolor remanserit, fortitudine sua & magnitudine interficiet: & stupefactio forsan non interficiet, licet ex alia parte impediat, cuius nocumentum fortasse corrigere poteris, & redibit forsan dolor, & tu curabis medicina conuenienti. Secunda regula, colica, quæ fit à materia pituitosa, & flatu, curatur medicamentis mediocriter calidis, incidentibus tenuantibus, coquentibus, & per os aperientibus, externis & internis: nam si initio non vacuato humore nimis calidis vteremur, fieret maior attractio ad partem dolẽtem, dolórque augeretur, & pars dolens posset facillime laborare inflammatione, aut alio tumore præter naturam. Perpetuò ergo a clementioribus ad valentiora est procedendum, & vltimis vtendum post vacuationẽ. Tertia regula, vacuatio in dolore intestinorum facienda est per medicamenta clementer purgantia, quæ non attrahant ab aliis partibus, & longinquis præsertim si humor tantum in intestinis fuerit, qualis est hiera simplex, pilulæ elephanginæ, & de hiera simplici, agaricus trochiscatus & diaphænicon: hæc tamen, & similia per clysterem in colico dolore, & per os in ileo magis conferunt. Quarta regula, in hoc dolore, semper præcedat vacuatio per clysterem mollientem, & clementem, vacuationẽ aliam, siue facienda sit per acres clysteres, siue per potũ, aut pilulas, aut alia medicamẽta, vt per hoc, aut simile, ℞. decocti maluarum, bis maluæ, seminis lini, fœnugræci, & furfuris ℔. j. butyri recentis, dialthææ, & benedictæ, an. ℥. j. olei sesamini, & de semine lini. an. ℥. ij. salis ʒ. j. misce, & fiat clyster, quo sumpto decũbat æger in partem dolentem. Si flatus impediat ingressum clysteris, instrumentum, quo infunditur liquor clysteris, habeat fistulã biforem, vt vna via materiam clysteris iniicias, altera flatus foras erumpat, sit ita conformatum. His benè consideratis citò curãdus est dolor colicus, quia ob vehementiam vires prosternit. Primùm ergo clysteri superiori, aut hoc vacua, vt viam aperias, per quam vacuatio facienda est: ℞. foliorũ, maluarum, betę, bis maluæ, an. m. j. seminis lini, fœnugræci, ficuum siccarum, furfuris an. p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe vncias decẽ, cui adde benedictæ, butyri recentis an. ℥. j. olei camomillę, & de semine lini an. ℥. ij. salis ʒ. j. misce, & fiat clyster. Si verò ob stercora exsiccata, aut aliam causam non fiat vacuatio, vt sæpè contingit, necessarius erit alter clyster acrior

Regula 2. de mediocriter calidis adhibẽdis initio in flatu.

Regula 3. de purgantibus.

Discrimen sumendi.

Regula 4. Clyster molliens.

Clyster aperiens.

Clyster acrior.

terior, & aliquando tertius, addendo, cùm sit decoctũ, drachmas duas carthami, drachmã vnam hellebori, & drachmam semis colocynthidæ in ligatura, ne substantia colocynthidæ intestinis noceret. Aliquando ad facultatem expultricem irritandam, atque mouendam indiget æger his aut similibus suppositoriis: ♃. pulueris benedictæ, & pulueris hieræ logodionis an. ʒ. iiij. salis gemmæ ʒ. j. ß. mellis q. s. misce, & fiant duo, aut tria suppositoria filo appensa. Deinde vacuis intestinis, si materia est in aliis partibus pituitosa (à qua sæpius fit) concoquatur rhodomelle, syr. de absinthio, de duabus radicibus, & similibus, & decocto aut aquis fœniculi, petroselini, melissæ & aliis eiusdem naturæ. Postea vacuetur drachma vna pilularum de Agarico, aut drachma vna pilularum cochiarum, aut hoc simili potu: ♃. diacatholicon. ℥. ß. agarici trochiscati ʒ. j. electuarij indi ma. ʒ. iij. rhodomellis ℥. j. aquæ fœniculi. q. s. misce, & fiat potus. Si materia fuerit in intestinis fixa, & in partibus propinquis, sola hiera simp. & agarico aut diaphænicon fiat vacuatio. Die sequenti post euacuationem bibat æger hunc, aut similem potum: ♃. decocti camomillæ ℥. iij. theriacæ magnæ, aut mithridati ʒ. j. rhodomellis ℥. j. misce. Aut hic clyster, aut similis iniiciatur: ♃. decocti hordei, & radicis altheæ ℔. j. rhodomellis ℥. j. olei de semine lini, & camomillæ an. ℥. ij. misce, & fiat clyster. Deinde curatur dolor clysteribus ex oleo camomillę, vino optimo, & aqua naphę, aut ex solo oleo rutę, & camomillæ, aut ex iure intestinorum, & pedum arietinorum (quod dicitur malcozinado) cum oleis camomillæ, de semine lini, & sisamino. Si intestina sint lupi, maiorẽ habebunt facultatem, & enim ad corroboranda humana intestina, & eorum dolorem curandum: stercus tamen lupi per superiorem partem sumptum, & per inferiorem iniectum omnem dolorem colicum à proprietate curat, quamuis magis à causa frigida. De quo, & aliis, quæ a proprietate iuuant, in fine hujus capitis copiosius dicemus. Si cum colico dolore renalis coniungatur, curatio mixta erit ex hac, quę nunc traditur, & alia, quæ dicetur capite quadragesimoseptimo huius libri, vt est hic clyster: ♃. parietarię, maluæ, bismaluę, rutę, an. m. j. camomillę, seminis lini, fœnugręci, anisi, carui, cymini an. p. ß. fiat decoctum: de quo percolato accipe ℔. j. cui adde benedictæ, diacatholicon. an. vnciam semis, butyri recentis, & dialthææ. an. vnciam vnam, olei camomillę, & de semine lini. an. vnciam vnam semis, olei scorpionum vnciam semis, salis drachmam, misce, & fiat clyster. Ex prędictis, & similibus

Marginalia: *substantia colocynthidis nocet intestinis.* — *Suppositoria.* — *Præparatio.* — *Purgatio.* — *Decoctum.* — *Clyster.* — *Sublata causa curatio doloris sequitur.* — *Intestina lupi qualia sint.* — *Stercus lupi.* — *Curatio mista doloris coli. & renum.* — *Clyster communis.*

decoct

Fotus. decoctis in duabus partibus aquæ, & vna vini fotus frequẽs, parti dolenti est optimus, vel liquor hic ex clepsydra ab alto ventri affusus, vel potiùs admotus ex magna spongia expressa, aut in vesica: Aut ex hoc: ℞.foliorum lauri, origani, calamenti, pulegij, saluiæ, rutæ.an.m.j. vtriusque stæchadis, camomilæ, meliloti.an.p.j.seminis anisi, anethi, carui, dausi. an.℥.ß.vini, & aquæ.an.æquas partes. Fotus etiam ex solis oleis benè calidis camomillæ, de semine lini, rutæ, & scorpionum curat hunc dolorem à flatu, & causa frigida factum. Filum ex lixiuio cum cineribus coctum, admotum & bene calidum curat hunc dolorem. Insessus ventris inferioris per semihoram in balneo ex superioribus medicamentis decocto aliquo apparato adiumento est: mora tamen in hoc balneo vires fractas dolore, vigiliis & inedia nimis affligit: quare bono odore, vino & aliis huiusmodi opus est. Stercus vaccarum, præsertim mẽse Maio collectum, siue recens, siue antiquum sit, est in hoc optimum solum, & cum aliis. Cucurbitula magna ventri admota curat dolorem ex flatu. Clyster hic ex iure galli gallinacei veteris, & aliis obtinet in curando dolore principatum: ℞.seminis anisi, fœniculi, fœnugræci.an.ʒ.ij.thymi, epithimi an.ʒ.j.agarici, colocynthidę, salis indi.an.ʒ.ß.sticados, camomillæ.an.m.ß.carthami.ʒ.ij.his omnibus semipuluerizatis farciatur, & consuatur gallus gallinaceus vetustissimus, ante mortem verberatus, & post decoquatur, donec ossa separentur à carnibus: deinde ex ℔.vna huius iuris fiat clyster. Cui iuri percolato si adderes benedictæ vnciam vnam, olei camomillæ vncias tres, esset clysteri maior, & acrior vis. Huic etiam clysteri magna vis inest in hoc dolore curando: ℞.vrinę pueri.℔.j.olei de lilio, & de semine lini.an.℥.ij.theriacæ magnæ ʒ.ij.misce, & fiat clyster. Si dolor colicus fit ab inflammatione, curatur primò victu tenui, & refrigerante.

Filum ex lixinio. *Balneum.* *Stercus vaccarum.* *Cucurbitula in flatu.* *Clyster præcipuus ex iure galli gallinacei veterrimi.* *Clyster vtilißimus.* *Curatio ex phlegmone.* *Victus.* *Reuulsio.*

Secundò, auertentibus per sectionem iecorariæ. Tertiò, repellentibus internis per os, cùm est in superioribus intestinis, & si in inferioribus sit, per clysterem, vt decocto hordei, & oleo rosato, aut solo lacte caprino, aut ouino, aut solo oleo violaceo, aut de papauere, aut succis plantaginis, portulacæ, solani, & similibus. Quartò, & vltimò, dissipantibus, & resoluentibus, vt decocto camomillæ, fœnugræci, radicis altheæ, seminis lini & similium. Si a bile fiat colicus dolor primò vacuata bile, secundò, moderatè frigidis, vt est lac, & oleum rosatum, & similia, curabitur. Si à veneno fiat hic dolor, curatur statim vomitu per totum, syrupi acetosi simpli-

Repellentia sumenda. *Resolutio.* *Si à bile.* *Si à veneno.*

cis

tis, cum decocto seminis raphani, aut per infusionem helle- *Vomitus.*
bori cum raphano, & postea cum oxymelle simp. secundo, o- *Somnus*
leo sesamino, & de semine lini in quantitate vnciarum qua- *vitandus.*
tuor. Non dormiat veneno sumpto, quia somnus reuocat ve *alexiphar-*
nenum ad interiora. Tertiò, curatur iis, quæ a tota substan- *maca.*
tia, seu proprietate veneno sumpto repugnant. Theriaca ma
gna, & mytridatum omnia ferme venena curant. Si vis scire
perfecte naturam cuiusque veneni, & facultaté medicamen-
torum contrariorum venenis, lege sextum librum Diosco- *Qui libri*
ridis, & libros de facultatibus simplicium medicamentorum *legendi.*
Galeni, & libros de alexipharmacis, & de theriaca antiquis-
simi medici, & poetæ Nicandri: lege etiam opus de venenis
doctoris Santes de Ordonyes. Quæ curant omnem dolorem
colicum, & iliacum a tota substantia, seu proprietate, omni
tempore, sunt stercus lupi per os cũ rhodomelle, aut aliquo
liquore. Dosis est drachma vna per clysterem cum cõuenien *Vtrunque*
tium aliorum medicamentorum drachmis duabus, aut tri- *dolorem cu*
bus. Si recens fuerit, ventri admotum ad modum cataplas- *rantia to-*
matis curabit hũc dolorem. Ossa etiam, quæ reperiuntur in *ta substan*
stercore lupi parua quantitate sumpta curant dubio procul *tia.*
eum, & ne iterum fiat, prohibent. Idem os collo suspensum a
multis in hoc laudatur. Lupi intestina, si comedantur, cura-
bunt ipsum dolorẽ. Radix iusquiami ventri admota colicum
dolorem curat, & qui fieri potest, prohibet. Ventriculus an-
seris assatus, si comedatur, curat hunc dolorem. Drachma v-
na semis cornu cerui tosti liberat ab hoc symptomate. Vena
vmbilici masculi infantis curat colicum dolorem masculi,
& fœminæ, fœminam sanat Deo auspice. Virgæ cerui puluis
laudatur a quibusdã in hac curatione. Pes lupi collo suspen- *De narco-*
sus ab aliis laudatur, ius cancrorum hunc dolorem leuat. In *ticis.*
vehementi dolore deueniendum est ad narcotica medica-
menta, semper tamen sunt maximè consideranda quæ de ho
rum vsu diximus c.36. de diarrhæa: primò parti dolenti ad-
moueatur hoc cataplasma: ℞. parietariæ, foliorum iusquia-
mi an. m. ij. farinæ fœnugræci, seminis lini, & camomillę an. *Topica.*
p. fiat decoctum, & ex his benè pistis fiat cataplasma, adden- *Cataplas-*
do olei de papauere, & de camomilla an. ℥. ij. croci pulueri- *ma.*
zati drachmam vnam, thebaici scrupulum vnum, vitellos
ouorum numero iij. aut si fortiori egeat auxilio narcotico, &
simul purgante: ℞. benedictę ℥. ß. diaphęnicon ʒ. iij. philonij
Romani ʒ. j. olei camomillæ, & de semine lini an. ℥. ij. misce, *Narcoticũ*
& fiat clyster. Rhazes miscet narcotica cũ purgantibus. Ali- *purgans.*
quando cogimur in vehemẽtissimo dolore exhibere drach-

mam vnam athanasiæ, aut requiei magnæ, aut philonij Romani cum vnciis tribus decocti camomillæ, & vncia vna syrupi papaueris. Ileus dolor curatur iisdem fermè auxiliis, quãquam valentioribus, iisque magis per os sumptis, quàm per clysterem iniectis: semper tamen vti oportet clysteribus non tantùm mollientibus, sed acribus, vt per loca apta stercora depellantur.

Ilei curatio an eadẽ sit.

De cholico dolore, & ileo. CAP. XXXIX.

Scholium.

Colicus dolor.

Dolor, qui in intestino.) *Dolor colicus ex symptomate & parte affecta nomen sumpsit, afficitur enim in eo colon secundum ex crassis intestinis, quod incipiens à sede dextri renis, et conscendens ad iecoris cauum, hinc secundum ventriculi fundum ad lienis sedem, & dextrum renem complicatur. Vnde cum dolor secundum ventris longitudinem extẽditur, aut ex parte dextra in sinistram locum mutat, vt in eo, qui à flatu fit, sine dubio ex situ partis dolorem colicum esse colligimus: cùm autem in aliqua parte intestini fixus manet, tunc opus est alia addere signa, aliter enim decipiemur. Cùm enim intestinũ hoc attingat duos renes, quãdo dolet in parte reni coniuncta, non est mirum existimare nos dolorem nephriticum esse, videmus enim hac in re Galen. in seipso deceptum. Neque hic error est periculosus, cùm in principio, siue dolor sit nephriticus, siue colicus, eadem remedia applicari oporteat ea scilicet, quæ sedare possunt dolorem. Hic dolor colicus distinguitur ab ileo ratione doloris, & ratione situs: ob dolorem, quia dolor ilei maior est. Primo, quia fit à crassiore substantia magis distendente, nempè stercore indurato: quod non euenit in colico dolore; quia cum hoc intestinum sit multum capax, non potest obstrui, ita vt prohibeatur stercoris descensus. Secundò, dolor est maior, quia membranosius est ileon intestinum, quàm colon. Ex situ doloris etiam distinguntur ii affectus, quia dolor ilii manet semper in regione vmbilici, hoc enim intestinum suis anfractibus ilia & sedem vndique vmbilico subiectam atque conterminam implet. Dolor colicus distat à nephritico, quia etsi in vtroque vomitus sequatur (ob debilitatem ventriculi ex defectu spirituum, qui à dolore attrahuntur) maior tamen sequitur in colico, ob viciniam & continuitatem maiorem cum ventriculo. Tum quia in colico dolore excrementa retinentur aliquando, ita vt neque flatum, neque ructum emittere poßint. Tertiò quia à sumpto cibo exacerbatur dolor colicus, non autem nephriticus, cùm renes longè à ventriculo absint. Quartò in nephritide dolor est semper fixus, at in dolore colico aliquando mutat locum. Quinto in nephritide antecedunt vrinæ albæ, & perlucidæ, in quibus deinceps sabulosa subsident, quod in cholico dolore non euenit.*

Aliquando nephriticũ dolorẽ pro colico assumimus.

Discrimen doloris colici ab ileo.

Discrimen doloris coli ci et nephritici.

Dolor

Dolor colicus aut fit à causis externis, aut internis. Externæ sunt, alimen- Causæ co-
ta, aer, aut veneni potio, intemperiem frigidam generantes. Internæ, in- lici doloris.
temperies frigida ex vitrea pituita orta, intemperies calida ex acri hu-
more, flatus distendens, libro de multitudine cap. 10. aut inflammatio.
Si dolor fiat à pituita, cum hæc sit glutinosa, infixus erit, ita vt perforari
videatur intestinum, neque in eo est sitis. Si fiat à bile, erit dolor acutus,
sitis, oris amaritudo, & præcessit bilis retentio. Si ab inflammatione, fe-
bris ostendet. Sicut loci mutatio, distentio eum, qui à flatu ortum habet.
Aliqui, imò omnes dolorem colicum ex stercore indurato fieri scribunt;
quorum sententia aliquibus non placet considerantibus intestini ampli-
tudinem.

Ileos affectus est ilei intestini, à quo eorum, quæ per aluum excernun- Ileos quid.
tur, euacuatio omninò supprimitur. Hæc suppressio in aliis duobus inte-
stinis tenuibus non contingit, propter bilem (quæ in his expurgatur) ma-
ximè ea intestina irritantem. In intestino vero ileo, cum ita conformatum Ex fæci-
sit, vt in suis anfractibus excrementa crassa possint immorari, hanc vi- bus retētis
demus affectionem contingere, non autem in aliquo ex crassis intestinis. non fit do-
vt ex com. 44. libri sexti aph. colligimus. Quòd si Gal. 3. epy. par. 2. com. lor in craso
5. hunc affectum aliquando ad crassa referat intestina, intelligendum so intestino
id est de crassiori parte intestini tenuis, quæ crasso intestino adhæret. Ex ex Galeno.
hac varia partium in intestino consideratione Celsus lib. 4. cap. 14. Ilei Ilii doloris
duas differentias scribit. Huius symptomatis causæ sunt omnia illa, quæ causæ.
excrementorum descensum impedire possunt, qualia sunt magna inflam-
matio, stercus induratum, & mutatus situs intestini, qui herniam inte-
stinalem efficit. Aliqui addunt quartam causam, crassum scilicet & Ileos non
viscidum humorem, ab eo enim etiam potest fieri obstructio. Horū sen- fit à crasso
tentia non placet Gal. 6. aph. com. 44. eo quòd (vt existimo) bilis flaua humore.
per ipsum descendens humorē exterget. Quæ etiam est causa, ob quam
Ileos etsi fiat ab stercore indurato, rarò tamen, & cùm contingit, id fit
ex esu rerum adstringentium, vt mespilorum, aut ex febre adurēte, aut
ex venenoso pharmaco exsiccante stercus, vt ex auri pigmento in socru
mea vidit Ludouicus Collado præceptor. Si obiicias, Hippocratem in præ Obiectio.
dicti commentarii sententia sentire, ileon posse fieri ab humore crasso &
glutinoso. Respondet Gal. in com. dictum aphor. esse suspectum. Signum
Ileos proprium est, nil per inferna excerni, quòd si exitialis sit, stercus
per os educetur. Ex dolore etiam, & tumore in regione tenuium intesti-
norum ipsum deprehendes.

Curatur primò, victu contrario.) Dolor colicus à causis externis Curatio co-
ortus facilè curatur: non ita ab internis, & ideo breuiter eius curationē lici doloris.
proponimus. Si dolor hic fiat à pituita vitrea, & non vrgeat, statim non Curatio si
est, quòd discutientibus vtamur: quia etsi illa pituita sit materia fla- fiat à pitui-
tus, & hi ex ea eleuati dolorem inducant, nihilominus tamen, cum dis- ta et flatu.
cutientia medicamenta humorem inflatum mutent, augebunt dolorem,

ac proinde ab illis abstinendum erit, & vtendum priùs illis, quæ pituitam euacuant: quale est clyster factus ex fœniculo, anetho, camemelo, thymo, pulegio, semine lini, cum rhodomellis ℥.ii. benedictæ & hieræ picræ ana.℥.ß.& olei rutacei ℥.iii. Pituita euacuata, sacculos parabimus discutientes flatus, ex furfure, sale, & milio. Fomētabimus etiam locum panno imbuto in aqua & vino, in quibus fœniculum, polium, aut anethum bullierint. Clystere etiam vtemur ex oleo cum prædictis herbis decocto addita pinguedine gallinæ, aut anseris. Allia, nisi adsit febris, si edantur, flatum discutiunt, sicut & cucurbitula supra partem affectam admota, quæ ob vtilitatis celeritatem incantamenti ritu id videtur præstare. Debemus tamen post cucurbitulam clystere acri euacuare humorem, si aliquis continetur in intestinis, aliter enim calfacientes partem, aut malo victu statim redibit dolor. Si dolor à bile procedat, & non vrgeat, curabitur alimentis frigidis & humidis. Clysteribus etiam, dummodò non sint acres, ne humoris acrimoniam intendant, facultas eorum debet esse abstergens, & refrigerans, cui rei decoctum hordei, cum rhodomelle permixtum conueniet. Et cum bilis duplicem præstet indicationem, in quantum in colo præter naturam detinetur, euacuationem, & inquantum acris, contemperationem, vnum enim diuersis modis consideratum variè indicat: proinde syrupis granatorum, cydoniorum, & similibus temperata bile eam purgabimus, ita, vt si multam voluerimus educere, vtamur hiera parata ex aloe non lota si paucam, ex aloe lota. Ex his intelliges malè auctorem, & alios lupinum stercus, & alia medicamenta toto temperamento aut proprietate (vt ipsi dicunt) colicum dolorem curantia, describere: talia enim non reperiri ostendit affectus ipse habens manifestam causam. Si obiicias Galenum libro II. simplicium: Respondeo multoties eum tanquam superstitiosum omittendum in his remediis.

Si à bile.

Si ab inflã matione.

Si dolor colicus fit ab inflammatione.) *In dolore colico ab inflammatione secanda est vena, vt reuellamus, & euacuemus. Vena autem potest esse ea, quæ est in pede, aut brachii basilica, quia colon (sicut & renes) in medio corporis pendet, positum intra testes & iecur. Deinde sup.. locum affectum repellentia imposita sunt ex vsu, sicut & alia omnia, q.. ad curationem inflammationis applicari solent. Atque hæc est colici dolo..., quando non vrget, curatio. Quod si vrgeat, & ab humore acri oriatur, ..um sedabimus narcoticis medicamentis, quæ impropriè anodina appellant.. à Galeno. Clyster ex decocto hordei, & capitibus papaueris parabitur. Per os assumemus philonii maioris ʒ. j. cum decocto lactucæ, & fœniculi: hæc enim medicamenta in hoc affectu ex calida causa orto triplici ratione prosunt: Primò, quia partis sensum offerunt, & ideo dolorem, dolor enim non fit sine sensu: Secundò, quia retundunt acrimoniam humoris: Tertiò, quia incrassant tenuem humorem, ne intra membranas intestinorum se insinuet. Si obiicias incommodum*

Curatio doloris vrgentis.

(quod

Narcotica in dolore à pituita vitrea vitanda.

(quod est intemperies frigida) ex stupefacientibus medicamentis sequi solitum, tibi satisfaciet Gal.12. method. melius esse intemperiem ex illis relictam longo tempore curare, quàm breui viriliter mori. Si dolor vrgeat, & fiat à pituita vitrea, cauendum à narcoticis est, quia duplicem inducunt noxam, prima est, densando tunicam intestinorum viam præcludere spiritui: Secunda est humorem incrassare. His ergo si vtaris medicamentis, statim sedabis dolorem, attamen si deinceps calefacientibus cures, ex spiritu aucto dolorem denouo excitabis, ita, vt ad narcotica deuenire cogaris, quod tertio & quartò efficiens insanabilis affectus auctor eris. Quæ omnia docent hunc dolorem medicum postulare peritum, qui sensim extenuet, & concoquat humorem.

Curatio ilei ab inflammatione.

Ileus dolor curatur eisdem fermè.) *Ileos si fiat ab inflammatione (quod cognoscemus ex febre, tumore apparente in regione intestinorũ, & pulsu) curatur sanguinis mißione, propter causam sæpius dictã.*

Exterius.

Exterius repellentia, oxirrodinum, & alia, quæ applicantur, permiscenda sunt cum digerentibus, decocto camemeli, fænugræci, & similibus, quoniam in hoc affectu principium breuißimũ est.

Clyster.

Clystere nil infundatur, sed per os ob intestini ilei viciniam cum ventriculo, & vt iuuent descensum excrementorum assumi debent remedia, quæ ideò repellere debent, & non adstringere, imò lubricam reddere aluum. Huiusmodi sunt decoctum maluarum, lactucæ, scariolæ, solani, semperuiui, syrupus rosarum, & violarum. Ptisana in cibo assumpta aluum lubricat, sedat sitim, repellit, humectat, & statim nutrit. Ileos ex stercore indurato emollientia postulat.

Curatio ilii doloris ex stercore indurato.

Partem exteriorẽ fouebimus decocto lini, maluauisci, althææ, fænugræci cum butyro, & axungiis, aut oleo solo dulci, aut oleo, in quo semen lini, fænugræcum, aut aliud simile efferuuerit: Vngemus etiam in eandem partem vnguentis de althæa, de agrippa, & aliis emolliendi vim habentibus, ex feruefacto etiam semine lini cum radice althææ, & oleo, & pauca cera vnguentum construere poteris. Emollito stercore (quod tactu deprehendes) ad eccoprotica medicamenta accedes, quorum vis non transcendit iecur, vt ad caßiam per euaporationem extractam, cum decocto maluarum lini, & fænugræci.

Eccoprotica.

Si hæc non prosit, ad maiora deuenies, diacatholicon. caßiam, diaphænicon, diacarthamum, et diaprunis laxatiuum.

Vehementer purgantia.

Quod si neque ex his vtilitatem animaduertas, colocinthide vti poteris: ℞. colocinthidis g̃. iii. caßiæ ℥. j. cum decocto superiori.

Si fiat à veneno stercus indurante.

In stercore verò indurato à veneno, præter ea, quæ diximus, vomitoria medicamenta, & quæ toto temperamento veneno aduersantur, conducent.

Si à mutato situ intestini.

Quando mutatus situs intestini à casu, aut flatu ileos generat (quod sensu deprehendes) periculosus est affectus, quoniam statim solet inflammari intestinum. Hoc restituetur supino collocato homine, & digitis comprimentes intestinum. Aer etiam per folles fabrorum per anum immissus sua violentia intestinum in suum locum reponit, quod remedium etiam vtile est in ileo à fæcibus induratis orto. In ileo à qua-

Nota remedium. *cunque causa procedat, semper opus est, fæces deponere ab intestino recto, ne reliquorum excrementorum euacuatio impediatur.*

De inflammatione Hepatis. CAP. XLI.

Inflammatio hæc & causa ab aliis petenda. INflammatio in hepate perinde fit, atque in aliis visceribus, & ab iisdem causis. Quare quæ diximus capitibus de phrenitide, de peripneumonia, & de pleuritide iterum inspice, similiter quæ a Paul. lib. 3. cap. 46. in quo multi alij iecoris affectus demõstrantur. Aetius quoq; de hoc morbo agit lib. 10. c. 3. & Gal. lib. 5. de locis affec. cap. 6. quo cap. omnes fermè *Notæ.* huius affectus notas describit, dolorem scilicet dextri hypochondrij, grauitatẽmque peruenientem sursum ad iugulum vsque, deorsum verò ad costas spurias: Tumor in eodem dextro hypochondrio est, præsertim si gibba pars fuerit inflammata: Acuta febris adest, tussis sicca, difficultas spiritus, sitis inexhausta, cibi fastidium. Aliquãdo hepati inflammato singultus aduenit, vt docet vetustissimus Hippocr. aph. 58. lib. 5. non semper, vt inquit in commentario Gal. sed quando ad *Error Oribasii.* maximam attollitur inflammationẽ. Propter neruorũ communicationem singultus hic est per cõsensum vaporis acris, & etiam compresso ventriculi ore: errat ergo Oribasius dicens, hunc singultum esse ex inanitione. Aphorismum hunc confirmat Celsus Latinus, Hippocr. lib. 2. cap. 7. dicens frequens singultus & preter cõsuetudinem continuus iecur esse inflammatũ significat. Philotheus exponens finem huius aphor. quod iecore, inquit inflammato fit, non talis, sed singultus, & maximè si simam partem inflammari contingat, cum in inflãmatione caliditas ad se ipsam humiditates, quæ in stomacho sunt, trahit, & consumit, & hinc stomachus exsiccatur, & ex siccitate consumitur, ad quam conuulsoriam dispositionem singultus fit. Quo in loco Philotheus visus est sequi Oribasium, sed ipsis repugnat Gal. comm. quoque 17. lib. 7. aph. dicens, per consensum os ventriculi ab hepatis magna inflammatione laborare, atque morderi, & singultire certum est. Scire quando pars sima inflammata est, & quando gibba, & quando musculi, Gal. apertè, & longo sermone cap. 6. lib. 5. de locis affectis demonstrat.

Curatio inflãmationis in parte caua iecoris. Curatur septem remediorum generibus: primò, victu refrigerante, tenui, reddente sanguinem ineptum motui, vt aere natura frigido, vel arte parato, aquis, herbis, & floribus frigidis, lacte amygdalarum, cremore hordei, succo malorum granatorum, cichorea, & lactuca coctis, pane bene loto, & iure pulli gallinacei, si fuerit imbecilla facultas,

abst

abstinentia vini, carnium & ouorum, & cæterarum rerum, quæ ſanguinem augent, & calfaciunt.

Secundò, auertentibus, vt ſanguinis miſſione per ſectionem iecorariæ dextræ, extrahatúrque ſanguinis quãtitas, & numerus reſpondens plenitudini, & naturæ infirmi, & magnitudini morbi. Vbi ætas & vires prohibent venæ ſectionẽ, fiat ſanguinis miſſio per cucurbitulas admotas naribus, aut ſcapulis cum ſcarificatione. Ligaturę, frictiones, & fotus extremorum ſatis auertunt. *Reuulſio.*

Tertiò, repellentibus frigidis, & ſtipticis, internis, & externis mitioribus, & ſemper admixto aliquo corroborante parum calido, ne conuerſa phlegmone in ſcirrum, aut facta obſtructione inter iecur & veſicam fellis, hydrops, aut mors ſequatur, vt ſumpto hoc medicamẽto, aut ſimili, tertia quaque hora, quantitate duarum vnciarum: ℞. ſyrupi roſarum ex infuſione ſiccarum ℥.iij. ſyrupi endiuiæ compoſ. ℥.ij. aquæ endiuiæ, & cichoreæ, an. ℥.iiij. aquæ eupatorij, aut abſinthij ℥.ij. miſce. Hepati ſæpe admoueatur vnguẽtum ſantalatum, vel cerotum ſantalatum tepidum: aut liquor hic remiſſe calidus, ℞. aquæ roſarum, & endiuiæ an. ℥.iiij. aquæ abſinthij, & olei roſati an. ℥.ij. aceti ſambucini ℥.ß. miſce, & fiat epithema, quod ſæpe hepati admoueatur. Hoc vnguentum repellit ſatis bene: ℞. olei roſarũ ℥.ij. olei myrtillorum ℥.j. olei de ſpica, & de abſinthio an. ℥.ß. ſantalorũ omnium, & trochiſcorum de camphora an. ʒ.j. ceræ q.ſ. miſce, & fiat vnguentũ. *Repellentia. Internæ. Externæ.*

Quartò, concoquentibus materiam mixtam ex pituita, & bile, additis ſemper aſtringentibus, partem principem roborantibus: vt ℞. rhodomellis vncias iiij. ſyrupi roſarum ℥.ij. miſce: & ℞. decocti hordei ſine cortice, endiuiæ, & abſinthij ℥. v. ſi magna fuerit copia pituitæ, ſyrupo de duabus radicibus, & rhodomelle concoquenda eſt. Si verò atra bilis mixta fuerit, ſyrupo de fumoterræ, de bugloſſa, & ſimilibus. *Præparatio humoris miſti.*

Quintò, vacuantibus materiam mixtam medicamentis habentibus mixtam facultatem purgãdi bilem, & pituitam, vt ℞. diacatholicon. ʒ. v. agarici trochiſcati, & rhabarbari electi infuſi per noctem in aqua endiuiæ an. ʒ.j. diaprunis ſolutiui ʒ.iiij. ſyrupi endiuiæ ſimplicis ℥.j. aquæ borraginis q.ſ. miſce, & fiat potus: aut ℞. pilularum aggregatiuarum ʒ. j. fiant pilulæ ſeptem. Ex medicamentis, quæ pituitam, & bilem purgant poteris componere augendo, vel minuendo habita ratione humoris dominantis. Si verò atra bilis ſit mixta cum pituita, aut flaua bile, quæ purgant ipſam, ſunt miſcenda: ſemper tamen, quæ iecur corroborãt, adde, vt ſunt *Purgatio. Obſerua.*

Curatio gibbę partis. omnis endiuia, absinthium & spica. Sed si materia fuerit in gibba hepatis parte, mouentibus vrinam vti oportet, vt syrupo capillorum veneris, de liquiritia, de duabus radicibus, & decocto quatuor seminum frigidorum maiorum, & radicum diureticarum in parua quantitate, quia tam purgantia, quàm vrinatoria medicamenta clementi, & benigna egent vi, & natura.

Resolutio cum astrictione. Sextò, resoluentibus, & digerentibus reliquias materiæ sensim, & mixtis stipticis: vt ♃. florum camomillæ, meliloti, anethi, althææ an. p. j. absinthij, m. ß. rosarum p. ß. spicę, squinanti, & mastichis an. ʒ. iij. fiat decoctum in ℔. iij. aquæ ad medietatem: quo percolato vtere ad formam foti. Ex his etiam fiat sacculus hepati admouendus, vel oleum camomillæ, rosarũ & de spica simul calida hepati admoueantur, vel hoc vnguentum: ♃. olei camomillæ ℥. ij. olei de lilio, de absinthio, & nardini an. ℥. ß. pulueris squinanti, rosatæ nouellę & absinthij an. ʒ. j cerę quod sufficit, misce, & fiat vnguẽtum, quo inungatur hepar.

Fotus. *Sacculus.* *Olea.* *Vnguentum.* *Alteratio.* *Interna corrigẽtia.* *Externa.*

Septimò, intemperiem calidã à sanguine, & bile relictam corrigentibus internis, vt electuario diatrium santalorum, diarrhodon abbatis, conserua rosata, syrupo rosarum, endiuię simplici & composito, & similibus. Et externis dictis tertio genere remediorũ. Si phlegmone suppuratur (quod scies autore Hippocrate aph. 47. lib. 2. ex febris, & doloris intensione) coctio & suppuratio iuuari debẽt cataplasmate ex decoctis ficubus, maluis, bismalua, semine lini, fœnugræco, vuis passis, oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, vitellis ouorum, & pauco croco. Deinde abscessum motu violento rumpes, saltu videlicet, tussi, vocibus, sternutamẽto. Postea tergebis, hoc, aut simili medicamento, si est in gibba parte vlcus: ♃. furfuris cicerum nigrorum, hordei, an. p. j. liquiritiæ, radicis petroselini an. ℥. ß. fiat decoctum: & de quo percolato accipe ℔. ij. cui adde mellis & sacchari, an. ℔. ß. aceti ℥. j. misce, & fiat ad modum oxymellis. Si verò fuerit in sima, tergebis cassia, manna, sero caprino, & succo rosarum in parua quantitate, & aliis aluum deiicientibus. Postremò vlcus est glutinandum bolo armeno, terra sigillata, sanguine draconis, thure, & similibus. Si hepar obduruit, emplastro de meliloto, aut filij Zachariæ molliatur, aut hoc vnguento: ♃. olei sesamini, amygdalarum dulcium, & de semine lini, an. ℥. j. mucilaginis fœnugræci, & de semine lini, aquæ bis maluæ extractæ, an. ʒ. iij. axungiæ gallinæ, & medullæ cruris vituli an. ʒ. ij. emplastri de meliloto loco ceræ, quod sufficit, misc

Suppurãtia. *Ruptio.* *Tertio in parte gibba.* *In parte sima.* *Glutinantia.* *Vnguentum ad duritiem.*

misce, & fiat vnguentum: vel ℞. emplastri filij Zachariæ, & de meliloto, an. æquas partes extendantur super alutam ad formam mediæ lunæ, & hepati admoueatur.

De inflammatione iecoris. CAP. XLI.

Scholium.

INflammatione in hepate.) *Per iecoris inflammationem intelligimus tumorem præter naturam, siue fiat à sanguine, siue à bile, siue à melancholia, nam à pituita non potest fieri, vt docet Galen. lib. 4. de præs. ex pul. cap. 3. eo quod hæc à iecore concoquitur, & compactam habet viscus substantiam. Qua ratione fiat inflammatio, ex libro de ineq. intemperie cap. 3. & ex 2. de diff. feb. cap. de fluxione intelliges. In huius visceris inflãmatione primò distingue, an sit flãmatio in parte gibba, an in caua, hoc enim maximè cõducit ad curationem. Hæ variæ hepatis partes inflammatæ aliquid habent commune & aliquid proprium, commune habent grauitatem in iugulo inducere, ipsum enim deorsum ferunt quasi pressum: quod ex Gal. 2. de loc. affec. cap. 7. ob venę cauæ tensionem, magis quàm ob membranas contingit. Vbi si dictionem illam magis, consideremus, intellectum simul habebimus, Gal. non negare ob membranas etiam fieri. Secundò habent communem pulsum durum, qui proprius est inflammationum, à quibus solent arteriæ distẽdi: communis etiam ipsis est febris acuta, linguæ nigredo, & sitis, sicut & ichores semper ex ipsis resudare. Oportet etiam in his inflammationibus propter victum distinguere tempora fluxionis à temporibus concoctionis. Proprium, quod habet inflammatio gibbæ partis, est tußicula sicca ob septi compreßionem orta, si etiam comprimimus iecoris regionẽ, dolorem excitatum sentiemus. Distingues autem, an inflammatio sit in musculis nécne, ex figura partis. Si inflammatio cauam occupet partem, dolor ad intestina verget, ventriculus vomitu biliоso, & multis ichoribus referto tentabitur, deiectiones erunt cruentæ, & singultus aliquando apparebit, quod malum signum est ex Hippocrate, quia inflammationis magnitudinem sequitur.*

Per inflãmationem iecoris quid intelligendum.

Locus influxione intelliges.

Hæ nis cõsiderandus.

Quid badeorsum com mune variæ hepatis partes inflãmatę.

Quid proprium.

Curatur septem remediorum generibus.) *Victus in hoc affectu debet esse tenuis, & abstergens, ex cichorea, asparagis, ptisanæ cremore, & oxymelite, omittentes mulsam, quæ detenta bilescit. Tum alimenta adstringentia pirum, malum cydonium, & malũ punicum, cùm in caua parte mutentur in sanguinem in inflãmatione gibbæ partis conceduntur: quæ in simę partis inflãmatione lædunt cõstringendo meatus.*

Victus.

Secundò, auertentibus.) *Sanguinis misio non est exercenda propter plenitudinem, vt auctor voluit, quia bene potest esse iecur inflammatum non existente in corpore plenitudine. Cùm ergo in inflammatione fit aliquid fiens, & aliquid factum, sanguinẽ mittimus, vt reuellamus humorem fluentem ad locum affectum, & euacuemus cõtentum in ipso.*

Sanguinis misio.

Error auctoris.

Quę vena secanda. *Et quamuis vtraque basilica secari poßit, si solam venarum rectitudinem consideremus: consulo tamen semper secare basilicam dextram, quia hæc præter dictam rectitudinem, alteram habet, quæ naturæ dicitur.*

Repellentia. Tertiò, repellentibus frigidis.) *Si inflammatio sit in parte gibba iecoris, repellentibus in parte exteriori vtemur, dummodò non sint actu frigida, ne lædant iecur: vtemur ergo absinthio cum oleo rosaceo, aut cum aceto. Si inflammatio sit in caua parte, ab his repellentibus abstinendum erit, quia eorum vis eò non penetrat: & apparente concoctione (quod in incremento contingit) per aluum oportebit purgare ichores resudantes, ex inflammatione, vt mercuriali, in declinatione verò diacatholicone, & electuario de succo rosarum. In inflammatione verò gibbæ partis, in incremento per vrinam benigna purgantia vtilia sunt, eupatorium scilicet, vrtica, & fœniculum: In declinatione verò vehementissima, inter quæ est assarum.*

Purgatio.

Error auctoris. Quartò, concoquẽtibus.) *Hoc loco errat craßißimè auctor purgans in inflammatione iecoris bilem, & pituitam indiscriminatim, quasi inflammatio semper ab his humoribus fiat. Qua autẽ ratione sit purgandum, paulò superius explicaui, non enim humorem à toto corpore educere intendimus in hoc affectu, sed ichores ex inflammatione resudantes in cauitates venarum iecoris.*

De obstructione hepatis. CAP. XLII.

Quę partes laborent. Iecoris venæ tam simæ partis, quàm gibbæ obstructionem patiuntur: tametsi priores frequenter: quod ansam (vt reor) Aetio dedit, illas tãtùm memorãdi: reuera tamen vtræque in id vitium incidunt, vt obstruantur. Fit autem, vt prioribus id magis contingat, quòd alimentum ad cauam iecoris partem crassum adhuc, atque illaboratum perueniat: quam iniuriam gibba non sentit, & si aliquando sentiat, obturatur similiter: nec ob hãc solùm causam, sed propter alias quoque, quas tam gibba, quàm caua iecoris pars habent communes. Hę sunt procatarcticæ nõnunquam, vt ictus, casus, aut duræ alicuius rei ad dextrum hypochondrium collisio. Præterea singuli, aut alterius cuiuspiam rei arcta constrictio, frigus exterius, & quicquid suo compressu hepatis venas potuit arctare, ita vt quasi conniueant, aut saltẽ doloris sensu per compressionem excitato eam sanguinis molẽ attrahant, qua venæ vltra modum repletæ in obstructionem incidant. Sæpè verò internæ, quas Gal. lib. de loc. affec. 5. c. 6. binario numero comprehendit. Obstructiones inquiens, iecinoris fieri vel propter crassos, & viscidos humores, qui à crasso & pituitoso alimento generantur, vel a flatuoso spiritu, cui exitus non patet. Causæ

Causę externę.

Internę.

Notæ.

procatarcticæ ab ægrotante sunt petendæ. Internæ sic
prehenduntur, si à crassis, & viscidis humoribus obstru-
o fiat, grauitas in hypochondrio dextro sentitur, si a fla-
oso spiritu præter grauitatem, tensionis quoq; sensus ad-
obstructos pallor totius corporis sequitur, tussis & diffi-
tas anhelitus, maxime si exercuerint seipsos, vel in altio-
n locum ascendere tentauerint: trahitur enim ad inferio-
propter hepatis grauitatem septum trãsuersum: vnde dif-
ilter anhelat. Porrò cùm multa sint signa tam obstructio- *Curatio.*
hepatis, quàm inflammationi communia, febris inter a-
solius inflammationis proprium signum est.

Hepatis obstructio, quę fit à frigidis, & crassis humoribus, *Victus.*
atur quinque remediorum generibus: primò, victu te-
ante, calido, & aperiente, non immodico, præsertim ante
rgationẽ: cum in quarto genere valentioribus sit vtẽdum:
asparagis, iure cicerum nigrorum, radicum petroselini,
iorum raphani, senationum, vel nasturtij aquatici. Hispa-
berros, de quo Dioscorides lib. quarto cap. 82. & similium
n carne, & sine carne. Potus sit vinum album aqua dilu-
n, vel decoctum capilli Veneris, aut ceterac. Vitanda sunt *Vitanda.*
nnia alimenta crassioris succi, balnea, coitus, & exercita-
nes à cibo.

Secundò, celerrimè (quia inueterata obstructio non solùm *Præpara-*
iecinore, sed in omni corporis parte putrefactionem pa- *tio celerri-*
, febrímque accendit) attenuantibus, & incidentibus ma- *ma.*
ia concoquatur, vt ℞. rhodomellis ℥. vj. oxymellis sim-
cis, & syrupi de absinthio an. ℥. ij. Item ℞. decocti aut a-
arum capillorum Veneris, fœniculi, & absinthij ana. ℥. vj.
isce, parato humore pituitoso his vel aliis similibus me-
amentis.

Tertiò, vacuantibus materiã crassam: vt ℞. diacatholicon. *Vacuatio.*
. diaphænicon. & electuarij indi maioris an. ʒ. ij. ß. rhodo-
ellis ℥. j. aquæ fœniculi q. s. misce, & fiat potus: vel ℞. pilu-
rum de agarico ʒ. j. fiant pilulæ septem. Vacuata pituita, *Sectio ve-*
e, aut alio medicamento phlegmagogo, de quibus cap. 1. *næ confert*
qui laudant sectionem basilicę dextrę, vt per eam partem *si ægrotus*
mores moti faciliùs educantur, & viæ meliùs aperiantur, *sit sangui-*
structióque bene curetur. Hoc non damno, sed aliquando *neus.*
ido, præsertim si æger sit sanguineus.

Quartò, curantibus obstructionem hanc internis & ex- *Obstructio*
rnis, vt iecore lupi, fumo terræ, absinthio, eupatorio, no- *nem curã-*
is agrimonia, camomilla, asaro, radice acori, quinque ra- *tia.*
cibus diureticis, casia lignea, spica, capparibus, amygdalis
amar

Interna simplicia. amaris, lupinis. Ex his simplicibus, & aliis similibus fieri solent multa composita. Inter quæ leuant ab hac obstructione *Composita.* præclarè citra omnem molestiam syr. de bysantiis, de endiuia comp. de duabus radicibus, & de quinque radicibus, oxymel comp. diacurcuma, dialaca, trochiscus de eupatorio, *Confectio.* de rhabarbaro, de absinthio. His ergo multis diebus sumptis curatur obstructio iecoris, præsertim partis gibbæ hoc medicamento vel simili: ♃. diacurcumæ, & dialaccæ an. ℥. j. trochiscorum de rhabarbaro, & de absinthio an. ℥. ß. pulueris diarhodon. abbatis ʒ. ij. hepatis lupi præp. ʒ. iij. quatuor seminum frig. maiorum mundatorum, an. ʒ. ß. syr. de scolopen-*Syrupus laudatissimus.* dria. q. s. misce, & fiat confectio. Dosis quolibet die cochlearium vnum cum ℥. ij. aquæ capillorum Ve. Curat hanc obstructionem ex multorum experientia syrupus hic: ♃. ceterac, capilli Veneris, lapathij, lentisci, & rutæ an. m. ß. quinque radicum diureticarum, radicis acori gladioli, an. ʒ. j. quatuor seminum frigidorum maiorum ℥. ij. seminis apij, fœniculi, petroselini Macedonici, an. ʒ. ij. camædreos, camæpyteos, vallerianæ, an. m. j. hordei mundi, p. j. infundantur radices & semina per noctem in aceto, & postea fiat decoctum in vino albo, & aqua sufficienti, cui percolato adde mellis. q. *Topica.* s. m. & fiat syrup. Dosis quolibet die ℥. iij. Bis in die post duas primas concoctiones vngatur hoc vnguento: ♃. succorum apij, petroselini, fœniculi, sanationum, endiuię & cichoreæ, an. ℥. j. aceti ℥. ß. olei ℥. iij. bulliant omnia ad consumptionem vsque succorum & aceti: deinde adde santalorum omnium & spice, an. ʒ. ß. ceræ. q. s. misce, & fiat vnguentum.

Corroborantia. Quintò, corroborantibus iecur: vt theriaca magna, mithridato, & trochiscis de rhabarbaro, puluere diarhodon. Abbatis. ℥. j. alicuius medicamenti ex his cum aqua absinthij, & endiuæ multis diebus sumpta corroborat iecur. Hepar lupi, auellanæ, passulæ, & cichorea, & endiuia corroborant iecur. *Confectio optima.* Hæc confectio est optima in hepate corroborando: ♃. trochiscorum de eupatorio ʒ. j. trochiscorum de spodio cum seminæ acetosæ ʒ. ß. seminis endiuiæ, cassiæ ligneæ, spicæ, cinnamomi, ameos, hepatis lupi, an. ℈. j. seminis lentisci ℈. iiij. rhabarbari electi puluerizati ℈. ij. ß. sacchari ℔. ß. misce, *Vnguentū vtilissimū.* & fiat confectio. Dosis ʒ. ij. cum aqua absinthij, & endiuiæ. Et hoc vnguētum est maximo auxilio: R. ceroti santalini ℥. j. olei de spica ℥. ß. pulueris absinthij, & rosarum, an. ʒ. j. misce.

De obstructione hepatis. CAP. XLII.

Scholium.

Iecor

[I]Ecoris venæ tam simæ partis.) *Iecur pars est instrumentaria exercens propriam actionem nempè sanguificationem ex chylo, [ta]nquam ex materia. Chylus autem non continetur in aliqua insi[g]ni cauitate, quoniam ea destituitur iecur: sed in venis multis, à [q]uibus tanquam ex radicibus ortum habet vena portæ. Orificia ha[r]um venarum in iecoris extremitate adhærent orficiis venarum [g]ibbæ partis iecoris, vt sanguis in cauæ partis venis generatus, & [a]b excrementis repurgatus, ad gibbam ascendat partem, & inde ad venam cauam. Cum ergo anastomosis illa venarum angusta sit, non [e]st mirum, si inter omnes corporis partes iecur magis sit obstructioni[b]us oportunum. Obstructio iecori, morbus est in via, habens vnicam [a]ntùm causam, nempe humorem crassum fluentem, vt constat ex 8. [d]e comp. secundum locos cap. 6. & lib. 5. de loc. affec. cap. 6. vnde mi[r]andum est de his, qui practicas ediderunt, alteram causam iecoris [o]bstructionis ad flatum referentibus, & quod magis est, Altomarius [i]d probat ex Gal. supradicto loco, cum nec id somniauerit, et repugnet rei naturæ. Quòd autem hęc non sit sententia Gal. manifestè patebit eum locum legenti, in quo postquam scripsit iecur pati morbos in intemperie nuda, & cum fluxione, vt in erysipelate, schirro, & flatuosa distentione, pati etiam obstructionem à crassis humoribus addit. Signum obstructionis est grauitas in dextro hipochondrio, quòd si in eo pręter grauitatem sit tensio, vnà cum humore erit ibi inclusus flatulentus spiritus. Hęc Gal. Ex quo loco, si animum aduertis, nunquam colliges ipsum existimare spiritus esse causam obstructionis, sed si cùm obstructione sit flatulentus spiritus tensionem sentiri. Dices, cur in obstructione iecoris non est semper febris coniuncta, cum obstructio sit causa putredinis? Respondeo in iecore esse multas venas, & ideò humores difflari, quod si aliqua est putredo exigua tamen, ita, vt vapores ex ea eleuati non sufficiant ad generationem febris. Curationem huius affectus lege apud auctorē, solùm animaduertas velim, ictum, casum, durę alicuius rei ad dextrum hypochondrium collisionem, & cinguli constrictionem, quę inter causas externas connumerantur ab auctore, non esse causas: quia ictus casus, et cōstrictio, si violēter fiant, & constringant iecur, sanguinem expriment, non autem obstruent, cum non habeant vim generandi crassos humores, sicut nec cingulum. Pręterea iecur Lupinum permiscet in compositionibus deobstruentibus iecur, existimans toto temperamento operari. Quod non probatur à Galen. lib. 11. simpl. cap. de iecore lupino. Fortasse adductus fuit ex eodem Gal. qui lib. 8. de comp. secun. locos cap. 7. iecur lupinum toto temperamento hepaticis conuenire scribit, non animaduertens Galenum eo in loco non proponere medicamenta toto temperamento hepaticos iuuantia, sed postquàm scripsit multa medicamenta ex Asclepiade ad hepaticos addit ipsum scripsisse pharmacum ex cochleis tritis cum vino,* quod

Cur in iecore frequenter fiat obstructio.

Quis affectus sit.

Error Altomar. auctoris, & aliorum.

Obiectio.

Curatio.

Auctor reprehenditur.

De iecore lupino aduerte.

quod toto temperamento iuuat, sicut & lupinum hepar non vna aut altera qualitate. Vbi Galenus hęc toto temperamento iuuare scribit, quia sunt alimenta, quæ eadem ratione paulò supra vuas passas visceri secundum totam substantiam familiares esse docuit.

De Ictero. CAP. XLIII.

Quid icterus. Votiescunque vniuersi corporis color propter bilis aut flauæ, aut porraceæ, aut nigræ effusionem immutatur, malum fit, quod Gręci icterum appellant, Latini regium, & arquatum, & originem ab iis, quæ tum in *Error quorundam.* morbo, tum in eius curatione accidũt, appellatione sumpta, quod longũ esset referre. Porrò errant, quicunque vitio tantùm hepatis hanc affectionem putant prouenire: sæpe enim nihil patiente iecinore, saltem primaria affectione icterus oboritur, nonnunquam ex indicio naturæ, quoties in febribus bilis vniuersa ad cutem defertur. Qui si ante septimum *Causæ internæ.* appâreat, malum est signum iuxta aph. 62. sect. 4. Si verò post septimum, non perpetuò bonum, præsertim si dextrum hypochondrium obdurescit, vt ex aph. 64. sect. 4. colligitur. Interdum ex venenatorum animalium morsu, vt Imperatoris cuiusdam seruo contigit, qui ex vipere ictu, quarum viperarum venatio ipsi commissa erat, ictericus est effectus nimirum colore totius corporis prasinã, aut si mauis porraceam bilem referente: vt fusius Gal. ait 5. de locis affect. cap. 7. sæpe tamẽ hepatis occasione fit, vel quia inflammatum sit, aut intemperie calida laboret, aut obstructione. Accidit quandoque ob imbecillitatem (vt ait Aetius) vesicę bilem excipientis, quæ biliosum humorem, veluti consueuit, in sese ex hepate non attrahit, ideóque impurum sanguinem relinquit. Fieri etiam potest, vt ipsa nimium repleatur, & propter repletionem multam non euacuetur. Magna tamen ex parte contingit hic morbus ex obturatione, aut debilitatione venarum, quarum ora ex ipsa ad hepar ferũtur, aut illius mea- *Icteri nigri causæ.* tus, qui bilem ad intestina effundit. Sed neque illud tacendum erit, quod lien quoque ictericam affectionem parit, illam inquam, in qua tota cutis nigro colore inficitur, quòd accidit: aut quia ab ipso liene hepar non benè purgatur, aut seipsum purgare per solitos canales non potest: vtrũque verò, vel propter imbecillitatem aliquam, aut obstructionem *Externæ.* fit. Pręter iam dictas causas à procatarcticis quoque generatur, vt ab immoderata exercitatione, rerum calidarum vsu, & aeris ambientis calida intemperie. Vnde in Sardinia ex aeris corruptione scribũt quidam, ineunte æstate, aut in au-

tumn

autumno in hanc affectionem incidere indigenas ferè omnes exceptis iis, qui propter robur téperamenti, aut alia de causa resistere malo possunt. Cæterũ si a causis procatarcticis icterus contingat, aut ex venenatę ferę morsu, interrogare ęgrũ tantùm conuenit, aut aeris naturã considerare. Aliarum causarũ signa nunc docuimus. Si igitur ex indicio naturæ factus sit arquatus morbus, tam vrina, quam alui excrementa à naturali modo non recedunt, si ab inflãmatione hepatis, febris adest, & dextri hypochondrij grauitas, & deiectiones sunt biliosę. Si ab intemperie, citra grauitatem furor inest. Si ab obstructione, citra grauitatem vna cum grauitatis alicuius sensu circa dextrum hypochondrion alui excrementa alba deiiciuntur. Si ab imbecillitate facultatis, vel attractricis, quæ bilem ab hepate trahit: vel expultricis, quæ ipsam ad intestina expellit citra grauitatem, & stercora alba sunt, & vrina biliosissima. Deniq; si a vitio splenis contingat, quod genus icteri atrum appellãt: fit enim ab atra bile vna cum sanguine ad cutem delata, grauiùs multò afficiuntur, consequitur enim eos (vt inquit Aetius lib. x. c. xvij. cuius placet verba referre) tristitia præter rationem, & mordacitas eorũ, quę circa ventrem sunt, difficultásq; spirãdi. Cibos auersantur, & nigrum lotium excernunt: Aliquando autem & per interualla quædam corpora ipsorum tepescunt, stercora verò chalcanti colorem referunt, & aluus magis his exsiccatur. Cæterum eos, qui ex pallida bile arquatum contrahunt, nulla mordacitas eorum, quæ circa ventrem sunt, consequitur: neq; etiam tantùm auersantur cibos, sed obtusior aliquãdo fit in iis ciborũ appetitus. Et stercora quidem albida egerũtur: vrinæ autem crocei coloris, turbatę tamen, & tenebras referentes permanent. ¶Signa præterea omnibus ictericis communia sic Aetius scribit. Communiter autem omnibus ictericis pigritia ad motum corporis accidit, & à dulcibus cibis sunt animo alieno: amaros verò nõ admodum auersantur: Et variis imaginationibus vexantur: Pruritus etiàm vniuersi corporis comitatur, & difficulter exudant. porrò alba oculorum, & partes faciei temporibus propinquæ, itémque malæ pallorem ostendunt. Venæ etiam sub lingua repletæ reperiuntur, & abundantem humorem significant.

Notæ.

Signa communia.

Curatur icterus criticus quatuor generibus auxiliorum: quamuis si perfecta fuerit crisis permutationis, nihilque bilis interius remaneat, sola cutis infectio, & intemperies eget curatione. Si aliquid intus fit, & hepatis & venarũ intemperies calida fuerit primò, curatur victu refrigerante, & hume

Curatio icteri critici.

ctan

ctante, vt cremore hordei, endiuia, cichorea, lactuca, & similibus. Et aqua hordei, aut vino albo bene aqua diluto.

preparatio Secundò, apparantibus bilem: vt syrupis endiuiæ simp. & compos. granatorum, violarum, nenupharis, acetositatis limonum, & citri, cum duplo aquarum, vel decocti cichoreæ, endiuiæ, lactucæ, portulacæ.

Vacuatio. Tertiò, vacuantibus bilem: vt cassia fistula, manna, tamarindis, rhabarbaro, & aliis cholagogis: vt ♃. medullæ cassiæ fistulæ recens extractæ, & medullæ tamarindorum an. ℥. ß. infusionis rhabarbari in aqua endiuiæ per noctem factæ. ℈. iiij. cum ℥. iiij. squinanti, diaprunis solutiui ʒ. iij. syrupi violarum ℥. j. aquæ borraginis. q. s. misce, & fiat potus, vel, si malit pilulas: ♃. pilularum de rhabarbaro ʒ. j. fiant cum aqua endiuiæ vij. pilulæ. Si toti corpori est communis intemperies, aut æger iuuenis, & carnosus venæ iecorariç dextræ sectio est necessaria, extrahatúrque sanguinis copia respondens naturæ ægri & morbi.

De sectione venç.

Alteratio. Quartò, tollentibus intemperiem calidam hepatis internis, & externis medicamentis, dictis tertio, & septimo genere remediorum cap. 41. de curatione inflammationis hepatis.

Curatio icteri ab obstructione crassi humoris. Si verò icterus est ab obstructione per crassam bilem, aut pituitam, quatuor remediorum generibus curatur, primò, victu tenuante, aperiente, & calfaciente: minus si a bile est, quam à pituita, vt alimentis, & aliis iam dictis cap. præced. de hepatis obstructione.

preparatio Secundò, apparantibus materiam, vt syrupis, & aquis, incidentibus, tenuantibus, & aperientibus, primò mitioribus, dictum est cap. præced. secundò auxiliorum genere.

Vacuatio. Tertiò, vacuantibus bilem crassam, & pituitam ei admixtam: vt medicamentis dictis cap. præced. tertio auxiliorum genere. Vena secatur quoque basilica, vel salua tella media inter anularem, & minimum dextræ manus digitum, si fuerit iuuenis aut bilis, vel pituita sanguini mixta per eam humores hepati fixi agitantur, faciliúsque obediunt medicamentis leuantibus obstructionem.

Sectio venç.

Aperiẽtia. Quartò, aperientibus meatus, vt medicamentis dictis secundo, & quarto genere remediorum capit. præced. 42. ℥. iiij. aquæ, vel decocti foliorum raphani, aut eupatorij, aut prasij, aut matris syluæ matutinis quinque, vel septem sumptæ sanant icterum. ʒ. j. pulueris lumbricorum terrestrium tribus matutinis sumpta, vel pluribus cum vino albo, & saccharo saporis boni gratia sanat icterum, vel fiant pilulæ au-

Simplicia.

intectæ ex eodem puluere lumbricorum cum ſyrupo de
zantiis.Idem pręſtat ſtercus canis oſſibus tantùm nutriti,
rum capræ nutritæ herbis aperientibus,vt fœniculo,apio,
troſelino, ſenationibus, & ſimilibus factum cum ſemine
rthami, quantitas carthami ℥. ß. ad ℔. iij. lactis. Sanant *Compoſita.*
noque icterum aperientia hæc, dialacca ſcilicet diacurcu-
a a ℥.ij.ad iiij.& trochiſci de rhabarbaro, de eupatorio,&
abſinthio ad ℥. j. cum aquis prædictis aperientibus, ſæpe
utata remedij forma, & ſpecie, vt in aſthmate, & cæteris
ectibus diuturnis: ne natura vni aſſueſcat. Decoctum ca-
ifolij, ſcolopendriæ, hepaticæ, capil.Veneris, & quatuor
ninum frigidorum maiorum ſeptem matutinis ſumptum
rat icterum, præſertim ſi poſtea ſumatur hic potus tribus
atutinis: ℞. ſeri caprini ℔.j.rhabarbari electi ʒ.ij. pulpæ
loquintidæ, ſpicæ nardi ana ʒ. j. ſacchari roſati, & violati
a ʒ. ß. miſce, & fiat potus. Quidam tempore Arnaldi de *Hiſtoria.*
illanoua multos laborantes ictero ſanauit hoc medicamen
,vacuatione per ſudorem & vrinam: ℞.ſtercoris aſini re-
ntis pugillum ſemis,vini albi odoriferi ℥.iiij.miſce.Color *Color fla-*
uus cutis, & oculorum tollitur mouentibus vrinam præ- *uus quib.*
ctis medicamentis aperientibus, & balneo ex decocto ca- *tollatur.*
omillæ, meliloti, althææ, & ſimilium, aut ſulphureo aere
lido,&aliis omnibus aperientibus poros.Conferunt ocu-
ſternutamenta, fotus camomillæ, & parum croci in ace-
,quamuis antequàm appareat icterus,oculis aqua roſacea
admouenda, vt in variolis, & morbillis fieri ſolet. Si alia *Aqua ro-*
media,& omnia fermè ſcripta à grauiſſimis doctoribus ſci *ſacea ocu-*
cupis,lege c.5.ſerm.5.tract.6.Nicolai Florentini.Si icterus *lis admo-*
ger eſt,vt præcedens curatur,ſed remediis valentioribus, *uenda.*
melancholiæ debitis, de quibus in affectibus lienis dice- *Icteri ni-*
us cap.ſcilicet 45. *gri curatio*

De Ictero. CAP. XLIII.

Scholium.

Votieſcunque vniuerſi corporis.) *Morbus regius (qui Icteros plura habet nomina, & vulgò dicitur aliacra) nil aliud eſt* *Quid.* *quàm effuſio bilioſi humoris per vniuerſum corpus: Vbi per lem non ſolùm flauam intelligas, ſed & eam, quæ præter naturam t: ex morſu enim animalis ſolet fieri icteros, bile porracea per corpus* *Quis affe-* *fuſa, ſicut in indiciis morborũ bile vitellina. Morbus regius, icteros à* *ctus ſit.* *ræcis dictus, ſymptoma eſt in affectu corporis, eſt enim color vitiatus,*

ſequens alterum ſymptoma, nempe vitium excrementi: quod etiam ex altero ſymptomate dependet, nempè ex actione læſa: quæ malè ſeparat, aut non ſeparat bilem: vel ex actione corporis deprauata, cum in toto eo multa bilis generatur. Aliquando tamen icteros non ſequitur morbum, ſed naturæ robur, quando in criſibus apparet. Morbus, ad quem hæc actio læſa ſequitur, varius eſt: nam aliquando eſt inſtrumentarius, aliquando ſimilaris. Hoc intelligemus, ſi varias icteri cauſas ex Gal. lib. 5. de loc. affec. cap. 7. in hunc locum transferamus. Prima eſt natura, quæ in criſibus ad cutem humorem peccantem expellit: Secunda ſanguis ita corruptus, vt mutetur in bilem porraceam: quod contingere ſolet ex veneno in corpore genito, aut exterius inflicto, vt Imperatoris ſeruo ex viperæ morſu accidiſſe ſcribit Gal. Tertia intemperies calida iecoris multam bilem generans, quæ tota, cùm non poßit expurgari à veſica bilis, vnà cum ſanguine ad partes delata eas colorat. Quarta eſt intemperies calida totius corporis bilem ex tenui parte generans. Quinta obſtructio iecoris in meatu, qui ex iecore defert bilem ad veſicam, aut illius, qui ex veſica eam ad duodenum inteſtinum expurgat: Sexta inflammatio iecoris: Septima ſchirrus iecoris: quæ duæ cauſæ media obſtructione impediunt, quo minus veſica bilis attrahat bilem. Sunt autem hæ cauſæ diſtinctæ ab obſtructione, quia ſine his obſtructio ſola poteſt morbum regium efficere. Octaua imbecillitas veſicæ bilis orta ex aliqua forti intemperie, ob quam non rectè attrahit bilem. Vltima verò cauſa eſt immodica quantitas bilis in veſica coaceruata impediens, quominus (à magna diſtentione veſica impedita) poßit contrahi: quod in veſica lotii lib. 3. de cauſ. ſymp. aliquando accidere ſcribit Gal. Ex his facilè intelliges hoc ſymptoma icteros appellatum ſequi varios morbos: Quorum vnus eſt intemperies manifeſta, à qua icteros ex imbecillitate veſicæ, aut iecoris & totius corporis calore contingit. Alter eſt intemperies occulta, à qua icteros ex veneno fit. Tertius eſt morbus in via, qui icterum ex obſtructione, inflammatione, & ſchirro generat. Inter hos morbos obſtructio, inflammatio & ſchirrus mali ſunt, non ita intemperies: ac proinde cum ante ſeptimum diem in febribus icteros apparet 4. aph. comm. 62. malum ſignificat, hoc eſt aliquem ex illis tribus affectibus. Quod ſi poſt ſeptimum diem ex aliquo prædictorum affectuum appareat, etiam malum eſt. Si verò ſine affectu aliquo in febribus poſt ſeptimum diem in die decretorio eueniat, bonum eſt, ex 4. aph. ſent. 64. Si criticè fiat morbus regius, tunc ſolam euacuare oportet bilem, quæ eſt in habitu corporis, & intemperiem calidam (etſi morboſa non ſit) in ipſo corrigere, quod balneo commodè præſtabis. Si venenum cauſa ſit, alexipharmacum exhibebis illi veneno contrarium. In ictero ab intemperie calid-

Morbus.

Variæ icteri cauſæ.

Curatio.

calida, aut obstructione orto sanguinem mittes, nam reuelles, & vnà cum sanguine prauo partem humoris euacuabis, et deinde efficies ea, quæ auctor docet. Si icteros ab inflammatione ortum habeat, lege caput de iecoris inflammatione. Si ab schirro eueniat (quem tactu cognosces) sanguinem mittes, vt sanguinem educas prauum, vteris syrupis inscindentibus, & emollientibus inunctionibus, miscens, semper ea, quæ robur seruent visceris; quod perpetuò faciendum est in affectibus partium, quæ actionem habent toti corpori necessariam, quales sunt iecur, ventriculus, & lien.

De Hydrope. CAP. XLIIII.

HYdrops omnis vitiato hepate, & in frigidam intemperiem perducto oritur. Neque enim quod dudum de ictero dictum est: nempe non semper vitiato hepate fieri, id quoque de hydrope dici poterit. Quicunque enim hydrops hepatis vitium causam habet, siue illud per primariam affectionem, siue per consensum aliarum partium nascatur. Negari enim non potest aliarum quoque partium occasione, cum scilicet vehementer fuerint debilitatæ, hydropem oriri: non tamen ob id fateri cogimur intacto hepate tale quippiam contigisse, cum eam affectionem, nisi ipsum in sui consensum illæ vocassent, nunquam potuissent inducere. Sunt autem in vniuersum hydropis, seu aquæ intercutem tres species, quarum primam Græci Ascitem, secundam Tympanitem, tertiam Anasarcam, hyposarcam, & leucophlegmatiam appellant. Ascites, quam Barbari corrupto vocabulo asclitem nominant, fit ab humore aquoso cum perexiguo spiritu inter peritonæum, & partes sibi subiectas coaceruato: sic dicitur Græcis, quod vtrem aqua plenum ea pellicula referre videatur, ascos enim latinè vtrem sonat. Tympanites accidit, quoties in prædictis locis multus spiritus flatulentus modico humori commixtus includitur. Sic affectis venter tympani instar sonitum, si percutiatur, edit vnde malo nomen inditum est. Hyposarca contingit, cum vniuersa corporis moles prætumida est, & spongiæ instar laxa, & madefacta propter frigidum & pituitosum sanguinem per vniuersum quidē corpus diffusum, non tamē vnitum. Omnis hydrops, vt supra dictum est, vitio contingit hepatis, aut per primariam affectionem, aut per societatem affecti: per primariam affectionem, vel quia inflammatione, schirro, aut obstructione laboret, quando per has, aut similes affectiones impense refrigeratur: per societatem autem aliarum partium, vt lienis, ventriculi intestinorum maximè gracilium, pulmonis,

Quid hydrops. *Species hydropis.* *Ascites nude.* *Tympanites.* *Anasarca*

renum, & septi transuersi. Ex immodica præterea hæmorrhoidum euacuatione, aut menstruorum, & eorundem retentione, & ex quocunque alio vteri affectu, si ingens fuerit, hydrops contingit: in omnibus enim his affectionibus ex sola hepatis frigiditate hydrops nascitur non secus, ac solet oriri, quoties ob intempestiuam refrigerationem iecur valde refrigeratur: tunc enim antequàm in tumorem scirrhosum attollatur, aqua intercutem sequitur: magna tamen ex parte euenit iis, qui cibum non sentiunt, & malo corporis habitu præditi sunt, & ictero infestantur, aut dysenteria, aut colica affectione. Generaliter omnibus hydropicis spirandi difficultas adest, & tumor, & grauitas, & vitiatus color ex virore, vt inquit Aetius, albicantibus ægris. Fastidiunt ad hoc cibum, qui sic affecti sunt, potu autem impleri quàm maximè appetunt, præsertim qui ex ascite laborant. Humor enim, qui intra peritonæum includitur cùm & salsus sit, & putris inextinctam sitim excitat, quam febris, vt plurimum, sequitur: traditis generibus, his notis distinguere inuicem hydropis species conuenit. Anasarca ab ascite, & tympanite in hoc differt, quod in anasarca tam supernæ, quàm infernæ omnes partes tumidæ apparent. Et si digito comprimantur, cauæ remanent, in tympanite verò, & ascite superiora omnia gracilia sunt, inferiora autem inflata, & vmbilicus eminens. Ascites à tympanite in hoc distinguitur: quòd in ascite venter agitatus non alium reddit sonum, quam solet vter, vbi aqua semiplenus agitatur, in tympanite verò, qualem supra diximus.

Communia signa. *differentia*

Curatio anasarcæ.

Anasarca curatur quatuor remediorũ generibus, primò, victu calido, & sicco: vt aere æstiuo natura, vel arte parato, fuga frigidi, & humidi, qualis est pluuialis, & nebulosus: pauco cibo, & raro, facili concoctu ob facultatis naturalis imbecillitatem: & tenui potiùs quam crasso, vt pane biscocto, carnibus auium montanarum, & herbis diureticis: vt fœniculo, asparagis, & senationibus, cinnamomo, zingibere, gariophyllis, pipere, aniso, vino albo, & pauco. Si vires valent, exercitatio, quæ sudorem excitet, est saluberrima. Quare semper tergendum, aut vice eius frictio multa, mollis, & mediocris vigiliæ, & affectus animi exsiccantes vtiles sunt, nisi deficiant vires.

Præparatio.

Secundò, apparantibus pituitam per totum corpus sparsam: vt rhodomelle simp. syrupo de hyssopo, de duabus radicibus, oxymelle composito, & syrupo de quinque radicibus cum aquis aut decocto herbarum calidarum, & quæ pitui-

tam

tam parant. ¶ Tertiò, vacuantibus pituitam per medicamenta phlegmagoga, aliquando tamen vtilis est sanguinis missio, si ex mensibus, aut hęmorrhoidibus suppressis fiat, & nunquàm alias, nisi æger esset maxime sanguineus, & iuuenis, sanguísque pituitæ esset permixtus, sed semper parcè extrahatur sanguis, ne iecur imbecillus reddatur, à cuius imbecillitate fit. In primis duobus affectibus venæ tibiarum, aut pedum sunt secandæ, in tertio vena hepatis: sed in hoc affectu cautè sanguis est mittendus. Sint medicamenta purgantia in hac, & omni specie hydropis, benigna, & quæ hepar non lædant: vt agaricus, hiera simp. diaphænicon: vt ℞. diaphænicon. ʒ. iij. agarici trochiscati ʒ. j. ß. rhodomellis ℥. j. aquæ fœniculi quod. s. misce, & fiat potus: vel ℞. pilularum de hiera simplici ℈. ij. agarici trochiscati ℈. j. fiant cum aqua absinthij pilulæ vij. vel ℞. Hieræ simplicis ℥. j. frequens vsus & longus hieræ simplicis est vtilis, & necessarius huic, & omni speciei hydropis. Vacuatur quoque materia hæc diureticis, vt syrupo de duabus radicibus, de quinque radicibus, aqua vel decocto quinque radicum diureticarum, vel prasij. Cantharides à quibusdam laudantur in hac, & ascite, sed vitandę sunt, quia potenter vesicam vlcerant, & hepati multum nocent. Materiam hanc resoluunt, sol æstiuus incidens in nudum corpus, aut arenæ calefactæ sole, aut igne, fotus ex vino, & rebus calidis, suffitus per lapides ignitos ex decoctis in vino, foliis lauri, camomillæ, ruta, rore marino, origano, saluia, pulegio, & similibus. Balneum salsum, aluminosum, aut sulphureum, naturale & artificiale mirificè prodest. *Vacuatio. Sectio venæ. Quæ venę secandæ. Purgatio. Laus hieræ simp. Cantharides improbantur.*

Quartò, tollentibus dispositionem hepatis, & causam anasarcæ, vt obstructionem hepatis, aut duritiem remediis dictis cap. 24. de obstructione hepatis, & contrariis sanantibus intemperiem frigidam simul, & obstructionem, & corroborantibus: vt dialacca, diacurcuma, trochiscis de absinthio, de rhabarbaro, de eupatorio cum puluere rosatæ nouellæ, aut diarrhodon Abbatis, si calida intemperies timeatur. Tympanites curatur quatuor remediorum generibus, primò, victu calido, & sicco flatus resoluente, vt fame, siti, exercitatione, pane biscocto, & cum aniso, & fuga eorum omnium, quæ flatus gignunt: vt sunt legumina, herbæ frigidæ, & crudæ, pisces, & similia. *Alteratio. Curatio Tympanitæ. Victus.*

Secundò, apparantibus pituitam, vt rhodomelle, & aliis dictis superius hoc cap. de curatione anasarcæ, quamuis in hac specie sit minus necessaria euacuatio, quam in anasarca, & ascite, in quibus multa est copia humoris, & pauca flatus, *Præparatio. Obserua discrimen.*

in Tympanite verò plus flatus est, & minus humoris.

Tertio, vacuantibus materiam frigidam, vt agarico trochiscato, hiera simp. benedicta & similibus tam per os sumptis, quam per clysterem iniectis. Quidam medicus doctus, & senex curauit pilulis mezereon sacerdotem quendam senem tympanite laborantem. Flatum resoluunt balneum sulphureum, salsum, arena calfacta sole, aut igne: fotus, & suffitus per lapides ignitos, & alia dicta tertio genere remediorũ superiùs hoc capite. Puluis hic optimè resoluit flatum: vt ℞. anisi, anethi, seminis fœniculi, carui, cymini, origani, cinnamomi, gariophyllorum an. ℈. iij. sacchari ℥. iij. misce, & fiat puluis. Dosis cochlearium vnum ante cibum cum vino, & summo mane. Diagalanga, diamoscus, theriaca magna, mithridatum, diatriumpiperon, diacyminum, & similia resoluunt, & euacuant flatum. Sacculi quoque ex sulphure, sale, milio, camomilla, kalendula, origano, pulegio, anthos & similibus, ventri actu calidi admoti dissipant. Cucurbitula magna flamma multa vmbilico affixa valenter resoluit. Hoc cataplasma potentissimè discutit flatum multis diebus ventri admotum: ℞. stercoris vaccini, columbini, & caprini an. p. j. pulueris cymini, carui, àmeos, baccarum lauri, origani, rutæ syluestris, & anthos an. ℥. ß. sapæ, q. s. misce, & fiat cataplasma, adde aquæ vitæ vncias duas.

Vacuatio. *Historia mira.* *Resolutio.* *Puluis.* *Sacculi.* *Cucurbitula.* *Cataplasma.*

Quartò, & vltimò, tollentibus hepatis affectionem, mali causam per contraria, & corroborantibus hepar, de quibus dictum est superiùs quarto genere in curatione anasarcæ, & de his dicemus in curatione ascitæ.

Alteratio & corroboratio.

Ascites curatur quatuor auxiliorum generibus, victu calido, & sicco dicto initio huius capitis. Carnes semper sint faciles coctu, & boni sanguinis, & magis tostæ, quam elixæ.

Curatio ascitæ. *Victus.*

Secundò, apparantibus humórem aquosum, & corruptum: vt ℞. syrupi endiuiæ compositi, & de scolopendria an. ℥. ij. rhodomellis ℥. iiij. misce. Item ℞. decocti, vel aquarum absinthij, fœniculi, & capillorum veneris an. ℥. iiij. misce, parato humore hoc vel simili medicamento. ¶ Tertio, vacuantibus aquas excitãtes hydropẽ, primò purgatoriis nõ valentibus, & nocentibus iecori, vt sero lactis caprini, aut ouini, agarico, myrobalanis citrinis, & kebulis simul, puluere hierę simplicis, vel hiera simplici, succo, aut puluere braſicæ marinæ (quã vulgus sedanellã, Arabes cachitam vocant) citra molestiam purgante aquã, & hepar roborante: quę duo sunt summè necessaria ad curandum hydropem. Dosis est à ʒ. ij, vsque ad ʒ. quatuor, & ego exhibui drachmas septem frequenter

Præparatio. *Purgatio.* *Duo necessaria.*

mane

manè laboranti hoc genere hydropis, & fœliciter successit. Aliquando hic morbus ob sui vehementiam eget valentioribus purgantibus, etiam si ab iis iecur lædatur: inter quæ succus radicis ireos dempto sedimento ab omnibus laudatur. Dosis à drachmis duabus vsque ad drachmas tres semel in hebdomada, dummodò inter has vacuationes valentes iecur corroboretur puluere diarrhodon. Abbatis, vel trochiscis de rhabarbaro, vel syrupo de absinthio, vel puluere hepatis lupi, vel alimento ex vuis passis, ex auellanis, & ex limacibus. Hoc succo ireos multi hydropici deplorati fermè sanati sunt. *Laus sedanellæ.* *Valenter purgantia.* *Hepar corroborātia.* *Laus pulueris ireos.*

Pilulæ de serapino, de euphorbio, & mezereon potenter purgant aquam, sed molestè, & violenter, quare iis non nisi rarò, & coactè vtendum est. Dosis est ab scrupulis duobus vsque ad drachmam vnam. Succus quoque cucumeris agrestis siccatus, quem elaterium vocant, potentissimè purgat: & omnium maximè durat, autore Plinio, seruatur enim centum annis integer. Sauonarola medicus sua ætate celeberrimus dabat scrupulum semis huius succi siccati mense Augusti, & mixti cum speciebus elephanginis redactis in pilulas cum succo absinthij, & multos curauit hoc medicamento. Syrupus hic ex decocto radicis cucumeris agrestis est efficax in curatione hydropis & ascitæ, & eruditissimus doctor meus Iacobus de Leon Compluti Architiclinum illustris Comitis de Salinas hydropicum confirmatum curauit: ℞. radicis cucumeris syluestris ℥. iiij. decoquatur in libris duabus aquæ ad dimidium, deinde accipe mellis libras duas, aquę libras octo, bulliant per se ad dimidij vsque cõsumptionem, cui percolato adde ℔. j. decocti radicis cucumeris syluestris percolati quoque, & fiat syrupus, addendo in fine pulueris dragagãti vnciam vnam, cinnamomi electi drachmam vnam: Dosis quolibet mane cochlearium vnum. Medicamentum benè paratum ex cantharidibus in maxima hydrope, tam ascite, quam anasarca, ex Galeno purgat per vrinam valenter aquosum hunc humorem, sed iis non vtendum, nisi cum alia non contulerint. *Molestè purgantis.* *Elaterium.* *Sauonarolæ experiētia.* *Doctoris de Leō syrupus eximius.* *Galeni medicamentū*

Valescus tamen de Taranta vir doctissimus & magnę experientiæ hoc medicamento multos laborantes, & Anasarca, & Ascite sanitati restituit. Castigãtur cantharides abscisis capitibus, & pedibus, nõ alis (vt quidam malè docent contra Hippocratem & Plinium, & veritatem) accipe ergo vnã cantharidem absque capite & pedibus, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum an. ℥. semis sacchari *Valesci curatio.* *Error quorundam.*

candi violati ℥.ij. gumi crassi, vel dragaganti ʒ.vj. misce, & fiat ad modum pulueris. Dosis est vncia vna summo mane: sed defende vesicam admouendo ei lac caprinum, vel oleum rosatum tepidum: autore enim Aetio cap. de dolore capitis sexto sermone, cantharides capiti admotæ nocent vesicæ, & quod magis incredibile videtur, quidam chirurgus Mediolanensis bis sanguinis profluuio correptus fuit per vrinam solum, portando cauterium ex cantharidibus in Byrsa. Tria grana alkekengi in puluerem redacta cum vino albo curant hydropem, vacuando per vrinã. Quæ per vrinam clementer purgant, & corroborant iecur, sunt diacurcuma, dialacca, & trochisci de rhabarbaro, hi enim obtinent principatum in hoc curando morbo, quibus curatus fuit excellentissimus Dux mediolanensis Franciscus: Dosis à drachma vna vsque ad drachmas duas. Propter illorum amaritudinem fiant pilulæ cum aqua absinthij. Iisdem trochiscis curaui ego magnificam vxorem magnifici Francisci Marci, quæ laborauit principio ascite cum febre fermè habitudinali: cui dedi prẹter hos trochiscos multis diebus lac asinæ, quæ pasceretur herbis diureticis, lac enim non nocet hydropi, vt multis grauissimis medicis placet, præsertim, si ab ea animante emulgeatur, quæ pascatur herbis diureticis. Ideóque à quibusdã laudatur lac caprarum arabicarum propter pastum. Clysteres acres purgant hanc aquositatem, & flatum. Vacuatio hẹc tutior est aliis purgationibus: quare frequens illorũ vsus est vtilis, & necessarius. Hic clyster, vel huic similis est optimus: ℞. furfuris, camomillæ stichados an.p. j. rutæ, & saluiæ an. m.j. hellebori, agarici, & turbit an.℥.ij. carthami ℥.ß. roris marini, cyclaminis an.m.j. fiat decoctum: de quo percolato accipe ℔.j. olei de ruta, & de lilio an. vncias duas, salis drachmam vnam ß. misce, & fiat clyster. Pilulæ hæ purgant materiam hydropis: ℞. cinnamomi, squinanti, cuscutæ, croci, calami aromatici, seminis apij, fu, prasij, nardi, asari, mastichis, mirrhæ an.℥.ß. serapini, agarici, an.ʒ.iij. euphorbij, turbit, colocinthidis an.ʒ.j. rhabarbari ʒ.iij. aloes ad pondus omnium, misce, & cum succo absinthij fiant pilulẹ: Dosis quamlibet hebdomada drachma vna. Sex vnciæ seri caprini cum drachma vna semis pulueris spicæ nardi mane sæpè sumptẹ purgant clementissimè hanc aquositatem. Succus maioranẹ cum oxymelle, si mane frequenter sumatur, hydropem hanc curat, purgando aquositatem. Idem facit succus prasij desiccatus, & mistus cum vino albo. Idem præstat sanguis coturnicis: resoluunt ventris aquositatem omnia superius dicta in resol

Vesicæ defensio. — *Vis cãtharidum quãta sit.* — *Purgantia per vrinã, et iecur corroborãtia.* — *Historia.* — *Altera nõ minus insignis.* — *Lac an noceat hydropicis.* — *Clysteres laudãtur.* — *Clyster optimus.* — *Pilulæ.* — *Serum caprinum, maiorana.* — *Prasium.* — *Coturnix.*

resoluendo flatu in tympanite:quamuis valentioribus egeat ascites cum difficiliùs vacuetur humor,quã flatus posita parilitate. Hoc,aut simile cataplasma est optimum in resoluendo: ♃.foliorum althææ m.ij.radicum cucumeris syluestris, & ireos an.℥.j.ficus siccas numero 20.omnia decoquantur in vino albo, & fiat cataplasma:vel ♃.fellis tauri,nitri,an.partem vnam,piperis puluerizati,partem semis,cum melle,fiat ad modum cataplasmatis, quod per dimidiæ horæ spatium admoueatur vẽtri,ne vesica,aut vlcera intumescant: vel ♃. stercoris bubuli, & caprini an.p. j. cineris quercini, & vitis an.p. ß. salis sulphuris an.℥. ß. baccarum lauri, staphisagriæ an.℥.j.ex his decoctis cum vino fiat cataplasma,cui adde vnguenti Aragon,&marciaton an.vncias duas.Cauteria multa ventri sæpe admota non profunda purgãt hanc materiam & his curauit quidam Agarenus duos Valentinos nobiles. Idem præstant cauteria tibiis infixa,vt per ea materia vacuetur,quia illarum vlcera in hydrope difficulter curantur, nisi prius hydrops tollatur. Aliqui scroto setanum immittũt,vt eo multis diebus,& sensim vacuetur materia.Postremò,si æger fuerit iuuenis, & satis robustus, incisione ei extrahatur hęc aquositas,non vna eductione,sed multis & sensim ad vires conseruandas,præcedente tamen mortis præsagio,ne nobis ascribatur:nam præsente Sauonarola,& aliis doctissimis medicis Patauij Ioannes Ludouicus vtriusque iuris doctor eximius sexagenarius subita facta incisione in manibus chirurgorum interiit. Eodem tempore quædam mulier quinquaginta annos nata laborauit Ascite sex annis, & ex casu in lapidem fuit vulneratus venter eius,per quod vulnus subitò omnis aquositas euacuata fuit,incidit illa quidem in animi deliquium,sed post in xenodochio Patauino bonis alimentis pristinam recuperauit sanitatem: quæ res digna est admiratione:fiat igitur incisio musculi obliqui dextri ascendentis,si primò fuerit hepar affectum, & sinistri si lien:priùs cute deorsum reuulsa, vt post incisionem, & aliquam aquæ extractionem locum naturalem repetens foramen obturet, ne aqua affluat largior, vel immisso syphone in hiatum. Aqua autem quotidie bis, aut ter syphonis operculo ablato mittatur,tunc æger roboretur cibis optimis.

De tympanite. Topica. Cataplasmata resoluentia. Cauteria. Historiæ. Incisio prudenter facta. Exemplũ. Alterum exemplum admirandum.

Quartò, affectionem hepatis causam mali tollentibus per contraria & corroborantia hepar, vt puluere diarrhodon. Abbatis,hepate lupi,& aliis iam dictis superius.

Alteratio & corroboratio.

De Hydrope. CAP. XLIIII.

Schol

Scholium.

Hydropis nomen.

HYdrops omnis.) *Hydrops nomen ex aqua assumpsit: in omnibus enim hydropis speciebus, aquosus generatur humor. Quod in tympanite, in quo id difficile videtur, etiam verũ est, quia in eo humor etsi paucus in abdominis regione coaceruatus apparet. Hydrops symptoma est, tumor scilicet præter naturam ventris, aut totius corporis sequens aliud symptoma, quod est actio iecoris deprauata. Morbus, ad quem sequitur, est intemperies frigida iecoris. Hæc vel primam in eo generationem habet, quando à iecoris schirro, aut obstructione fit: aut per consensum ei aduenit, ex affectu lienis, ventriculi, intestinorum, & pulmonis. Hæ enim partes refrigeratæ, per venas frigiditatem transmittunt, venis cauæ aut gibbæ partis iecoris, & inde eius carni. Iecur etiam frigiditatẽ concipit ex immodica sanguinis per hæmorrhoidas euacuatione, aut suppreßione, sicut ex suppreßione mẽsium, quorũ immoderata euacuatio, nec hydropẽ, nec cachexiam efficit, ex Galeni sententia, li. de curan. per sang. mißionem, c.19. eo quòd menstrua euacuatio secundum naturam fieri solet. Frigida iecoris intemperies in Hydrope, aliquando à causa calida ortum habet: in febribus enim ardentibus (etsi rarò) etiam in principio visus est Hydrops. Qui malum signum est, ex eo enim colligimus adeò esse intensum calorem, vt vitiata coctione iecoris, aquosa humiditas in eo, pro sanguine generetur. Quòd si Lupeius, & alii, sequuti Alexandrum, frigida (quibus hunc Hydropem curari aiunt) post febrẽ concedant, grauiter errabunt: non autem si eis vtantur, vt febrem curent. A causis externis etiam potest hydrops nasci, potu aquæ frigidæ, aut natatione in ea. Existimo autẽ aerem frigidum, hydropem nunquam effecisse, eius enim vis non potest integris viribus ad iecur vsque penetrare, præsertim cum eius tenuitas non sinat ipsum magnam, & perdurantem actionem exercere. Iam cum hydrops, refrigerato iecore fiat, inde pro maiori aut minori refrigeratione, tres hydropis differentiæ ortum habent. Prima dicitur hydrops tympanites, in qua in iecore exigua est imbecillitas, ita vt chyli maiorẽ partem, in optimum sanguinem mutet, & alteram, quæ minor est, in aquam: ex qua in cauitate naturali multum flatum eleuant partes, adeo vt in ea multus flatus, & paucus humor collectus sit. Secunda nominatur Ascites, in qua iecur maiorem habens frigiditatem, et imbecillitatem, quàm in prima, ex chylo paucum sanguinem, etsi optimum generat, et simul multam aquam: quæ cum sanguine non est multum permixta, eo quòd iecur, vt eam separet, aliquod seruat robur. Hæc aqua per iecoris carnem in cauitatem à peritoneo circumscriptam permeans, eam replet: quod nõ contingit aquæ ex obstructione renũ in venis coaceruatæ, non quia est pauca, vt sentit Valles. lib.5. de loc. affect. cap.6. sed quia non generatur in iecore, neque in eo moram facit. Tertia differentia hydropis ea est, quam*

Hydrops symptoma est. Morbus. Immodica euacuatio menstrua non facit hydropem. Hydrops à causa calida. Causæ externæ hydropis. Prima hydropis differentia. Secunda. Tertia.

sarcam, & leucophlegmatiam appellant, in qua maiorem habet ie- frigiditatem, quam in supradictis: ita vt sanguis non optimus, sicut duabus primis: sed totus vitiosus generatur, est enim aquosus, aut pi- tosus potius, quia pituitosa humiditas in iecore præter naturam gene a, ob imbecillitatem partis non potuit à sanguine separari. Atque c est causa, ob quàm omnes partes corporis, malè nutriantur, & hu- ditate madeant. Qua in parte maxime mirandum est Valles. lib. 4. a- orum, & lib. 4. epyd. com. 42. anasarcam minorem habere frigidita- n, quàm alias hydropis differentias, scripsisse. Ex his tribus differen- , etsi in tympanite minor sit intemperies, est tamen in ea maius peri- lum, quàm in reliquis non ratione affectus, sed curationis: quia flatum cutientia (quibus curatur) calida cum sint, de nouo flatum generant. Vallesii error.

Secundò, apparantibus pituitam.) In hac sola hydropis specie, quæ dicitur anasarca, licet nobis ante purgationem præparare humorē: ia pituitosus & crassus est. Non autem licet in aliis differentiis (nisi opter obstructionem id efficiamus) cum ex humore aqueo tenui fiant. In quo hydrope præparamus humorem.

Tertiò, vacuantibus pituitam.) Multi sequuti Galen. lib. 4. de t. vic. in acutis comm. 113. in hydrope anasarca ex suppreßione men- um, ex hæmorrhoidibus, aut alia plethorica affectione orto, quando in- it venam secant. Quod difficillimum nobis videtur, imò falsum, quia eo iecur maximè refrigeratum est, & sanguinis mißio ex accidenti re- igerat. Dices sequetur ex sanguinis mißione alia maior vtilitas, quæ t mouere suppressam euacuationem, aut minuere plethoricum humo- m, à quo refrigeratum fuit iecur. Respondeo, non posse tunc oportunè, vti remedio, si consideremus massam sanguinariam adeo deprauа- m, & validam iecoris intemperiem. Hoc quamuis ita sit, possumus men Galenum (vt par est) excusare, si dixerimus ipsum per princi- ium anasarcæ cachexiam intellexisse. Cùm ergo in anasarca, pitui- sus humor in omnibus partibus contineatur, omne vacuationis genus eo tentandum est. Infernè per aluum, per vrinam radice petroselini, paragi, & aliis diureticis medicamentis. Per cutem etiam frictioni- us cum melle, balneis sulphureis, vel sponte nascentibus aliis, arena lida, frictione cum oleo irino sub sole, tecto capite, & similibus. Iecur oborabis, & simul humorem discuties vnguento in hac forma parato: ℞. olei absinthii, & irini an. ℥. ii. vtriusque dialthææ ℥. ß. ceræ parum, at vnguentum. Cantharides non probat auctor, timens earum vehe- entiam quasi eam quantitate, & mixtione, non poßimus minuere & orrigere. Proinde eo omisso res sic distinguenda est. In hydrope ascite & tympanite fugiendus est vsus cantharidum, quia humor in cauita- e naturali inclusus, non poterit per vrinam purgari. Si verò sit anasar- a, in qua humor in venis continetur, earum vsus commodus erit, ex- urgabitur enim per vrinam. Non quòd cantharides id præstent (vt malè sentit auctor) sed medicamenta vrinam mouentia, cum qui- An sit secanda vena in anasarca. In anasarca omne vacuationis genus tentandum. Taxatur auctor. Cantharidum exhibitio.

bus

bus cantharides miſcentur, tantum vt ſint vehiculum. Neque eſt qu[od] timeamus, totas eas integras aſſumere, cùm Galenum libris ſimpl.ca[p] de cantharidibus ſubſcriptorem habeamus.

Medicamenta ad hydropicos.

Quartò, tollentibus diſpoſitionem.) *Hydrops vt in plurimu[m] ſolet fieri ex obſtructione iecoris & lienis: quem poſt purgationem cu[m] agarico, in eo qui fit ex obſtructione iecoris: & cum confectione hamec i[n] altero, vtere vnguentis, capitibus de obſtructione iecoris, & lienis deſcri[p]tis, & hac confectione: ℞. diacurcumæ, & dialaccæ Iſac. ana. ℥. j. tro[-]chiſcorum de abſintio, & de rhabarbaro an. ʒ. ii. conſeruæ capillorum veneris ℥. j. cum ſyrupo de bizantiis fiat confectio.*

In aſcite aqua non eſt præparanda.

Secundò, apparantibus humorem aquoſum.) *Ex Gal. 4. a[c]cutorum com. 113. humor in aſcite aquoſus eſt, & tenuis, non ergo egebi[t] præparatione: ſi memor es eorum, quæ primo Scholio docuimus.*

Varia aquæ purgatio. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Tertiò, vacuantibus aqua.) *Nonnulli, vt educant aquam in hy[-]dropicis, vtuntur braſica marina, quam vulgò ſoldanellã appellant: ean[n] exſiccantes, & ex puluere aſſumentes ſingulis diebus ʒ. j. vſque ad ʒ. ii ß. (ſi vires conſtent) cum mulſa & decocto eupatorii. Alii ex eius ſucc[o] expreſſo & percolato, ob eius tenacitatem cum melle aut ſaccharo ſyru[-]pum parant, cuius ℥. j. ſingulis diebus propinare ſolẽt. Alii tithimalum marinum (quem Dioſcorides tithimalum paralyon nominat) exſiccant, & eius pulueris ʒ. j. ß. vno quoque die, cum mulſa, aut decocto eupato[-]rii exhibent. Alii vtroſque dictos pulueres permiſcent, addentes propter ſuauitatem, ſemen aniſi, carui, & fœniculi. Quæ omnia etſi euacuent humorem aquoſum, nihilominus tamen ſucus radicis iridis principatum hac in parte habet, cui vni debetur deſiderata aquæ euacuatio: potenter enim eam educit, minúſque prædictis omnibus moleſtus eſt ventriculo. Præcedentibus ergo ſyrupis (ſi opus fuerit) purgare poteris ſucco iridis, agarico trochiſcato, diaphænicone & aliis. Potionem in hunc modum pa[r]are poteris: ℞. ſucci radicis ireos ʒ. ii. aquæ mulſæ ℥. ii. miſce. Aut ex eodem ſucco iridis conſeruam efficere poteris hoc modo: ℞. radicis iridis rectè excorticatæ lib. 1. mellis ℥. xiiii. fiat conſerua ea ratione, qua fit caro cydoniorum, quæ in vaſe vitreo ponatur, commiſcendo ſemen aniſi, fœniculi & carui: cuius vnũ cochlearium ſingulo mane aſſumet.*

Nota hãc hydropis curationẽ.

Quamuis verum ſit in hydrope, humorem eſſe euacuandum, magis tamen intentos eſſe oportet ad roborandum iecur & lienem: quia ea medicamenta, quæ humorem euacuant, vehementia cum ſint, imbecillitatem viſcerum augent, atque hæc eſt cauſa, ob quam culpa medicorum, plus ad humorem quàm ad iecur reſpicientium, ægroti in peius ſemper abeant, & miſerè moriantur. Curabitur ergo rectè hydrops, ſenſim euacuantes humorem medicamentis benignis, & ſimul viſcera roborantes: cúmque ſit morbus longus, longo tempore oportet aſſumere medicamenta, potiſſimum ea, quæ à nobis modò deſcribentur. Tria enim ſunt, in quibus tota hydropis curatio repoſita eſt, primum mane ſumendum eſt, ſecundum

noctu

...,& tertium est vnguentum,quo regionem ventris inungemus.Me *Medica-*
...mentum,quod mane assumi debet,parabitur hac ratione.Noctu ex *mentũ ma*
... asinæ,aut in eius defectu,ouis,& in huius defectu,capræ extrahe *ne assumẽ-*
... seri, ita vt in eo clauos numero duos, trochiscorum de eupatorio, *dum.*
... capparibus an.ʒ.ß. cum pauco cinnamomo apponas. Hoc serum
... assumatur,ita vt æger neque ad prandii horam abstineat à cibo.
... hoc medicamentum clemente purgans, deobstruens, & viscera ro-
...ns. Aduerte tamen prædictos trochiscos de tertio in tertium diem,re
... esse construendos. Medicamentum noctu assumendum, quatuor *Medica-*
... post cœnam in hora qua æger dormire vult vtile erit: quo tempore *mentum*
... cur schirro careat)assumat tria cochlearia,confectionis ab Andro- *noctu assu-*
... descriptæ,quæ dicitur cyphoides; superbibens ℥.vj.vini albi vete- *mendum.*
... vt medicamentum ad hepar permeet. Istius compositionis laudes le-
... apud Galenum lib.8. de compos.medi.sec.locos. Vnguentum hoc est. *Vnguen-*
... vnguenti de Althæa ℥.ii.olei nardini & absinthii ana.℥.iii.olei lau- *tum.*
... ℥.j.ß. vnguenti aragon.℥.iii. vnguenti marciaton.℥.iiii. misceantur
...ia,& cum pauca cera fiat vnguentũ,quo calido regio ventris inun-
...ur. Atque hęc de curatione istius affectus. Solùm superest,ne cũ au- *Taxatur*
...e decipiaris, fugere vsum lactis in tympanite propter flatum:in aliis *auctor in*
...o,quia non poterit rectè concoqui, & sic acescens intemperiem frigi- *lactis exhi-*
... augebit. *bitione.*

De lienis obstructione. CAP. XLV.

Lien perinde,ac hepar obstructione quoque laborat, *Descriptio.*
quod bifariam contingit, aut obturato eo meatu,
per quẽ humoris melancholici,qui sanguinis velut
...nus est,ad splenem fit deriuatio,vt hepar purgetur,& san-
...is purior reddatur:aut eo,qui eundem humorẽ ad ventri- *Causæ.*
...lum eructat.Causę cap.de hepatis obstructione dictæ iam *Notæ.*
...nt. Notæ hæ sunt.In primis Gal.5.de loc.affect.cap.7. solo *Galeni pe-*
...lore cognoscebat hepatis,& splenis affectum nulla audita *ritia.*
...æteritorum accidentium enarratione: imò (quod grauius
...)non inuestigato viscerum affectu per tactum:hoc tamen
...tellige cùm ab hepatis, vel splenis vitio fit icterus. Si ob-
...ructio in eo meatu fiat,qui crassum, atrúmque sanguinem
...l splenem mittit,nullus in splene tumor, aut grauitas sen-
...tur:cutis tamen color, præsertim faciei nigrior euadit ad-
...o, vt ater icterus sæpe oriatur impuro scilicet sanguine per
...rpus fuso. Quod si non huius,sed alterius meatus, qui ad *Vtilitas*
...entriculum atram bilem defert, obstructio infestet, & tu- *succi me-*
...or, & grauitas sinistri hypochondrij adsunt, & ventricu- *lancholici*
...s ea commoda nõ sentit,quæ eum humorem in ipsum de- *in ventricu-*
...tum sequuntur: hæc sunt constructio eius atque corrobo- *lũ delati.*

ratio

ratio: cuiuscunque tamen meatus obstructio sit, qui sic affi-ciuntur, timorem, atque tristitiam patiuntur, spiritus præterea difficultatem, & somnos turbulentos habent, & hepar per consensum iis quàm primum læditur, vnde in aquam intercutem sæpe incidunt, præsertim si lien induratus fuerit consentiente iecore, vt docet Gal. 6. de loc. affect. cap. 1.

Curatio obstructionis. Indicatio ex natura partis. Topica. Fomētum. Vnguentum. Lienis obstructio curatur quinque remediorum generibus, quemadmodum hepatis obstructio, sed valentioribus, propter maiorem distantiam, & partis ignobilitatem. Considerandа sunt ergo, quæ diximus cap. 42. in 4. tamen genere remediorum præcedenti fotu ex aceto, tamarisco, & ceterac simul decoctis bis in die ventriculo vacuo vngatur lien hoc vnguento, aut huic simili: ℞. oleorum amygdalarum amarum, & de capparibus an. ℥. ij. armoniaci dissoluti in aceto ʒ. iij. vnguenti Aragon, & dialthææ compositæ an. ℥. ß. ceræ. q. s. misce, & fiat vnguentum. *Scirrhi curatio. Victus.* Scirrhus lienis curatur quinque remediorum generibus, primo, victu tenuante, & mediocriter calido, ne parte tenuiori resoluta augeatur durities. Sint ergo cibi boni succi, & faciles concoctu, & tenuis substantiæ, & humidi, vt iura pinguia cum radice petroselini vel fœniculi, vel foliis raphani, & similibus.

Præparatio. Secundò, apparantibus materiam terrestrem hac aut simili mixtura: ℞. syrupi de scolopendria ℥. iiij. syrupi buglossæ, & rhodomellis an. ℥. ij. misce. Item ℞. aquarum aut decoctionis buglossæ, capilli Veneris, ceterac, & tamarisci an. ℥. iiij. misce.

Purgatio. Potus. Tertiò, vacuantibus hanc materiam melancholicam, hoc aut simili potu: ℞. confectionis diasenæ ℥. ß. confectionis medicaminis hamec ʒ. iij. agarici trochiscati ʒ. j. syrupi buglossæ ℥. j. aquæ borraginis. q. s. misce, vel si magis amat pilulas: *Pilulæ.* ℞. pilularum indarum, & de fumoterræ an. ʒ. ß. diagridij g̃. iiij. cum aqua buglossæ fiant pilulæ septem.

Mollientia. Sumenda. Quartò, curantibus duritiem internis, & externis mollientibus: vt ℞. caricas numero xx. vuarū passarum sine granis p. j. foliorum maluarum, & althææ an. m. j. seminis lini, & fœnugræci an. p. fiat decoctum in libris sex aquæ ad dimidium, de quo percolato accipe ℔. ij. ß. & cum ℔. j. mellis fiat ad modum syrupi non perfectè decocti. Adde syrupi de scolopendria ℥. vj. Dosis quolibet mane vnciæ quinque. *Admouenda.* Lien bis ter in die vngatur hoc, vel simili vnguento: ℞. olei sesamini, & amygdalarum dulcium an. ℥. j. olei de capparibus ℥. ß. axungiæ gallinę, & anatis, medullę crurum vituli, an. ʒ. ij. ß. dialthææ simplicis & hyssopi humidæ an. ℥. iiij. armoniaci dissol- *Curatio.*

dissoluti in aceto ʒ. ij. ceræ quod sufficit, misce, & fiat vnguentum. ante tamen vnctionem semper lien hoc vel simili fotu præmuniatur: ℞.caricarum vuarum passarum sine granis, seminis lini, & fœnugræci an.p.j. radicis althææ,& tamarisci an.℥.j.ß. aceti albi ℔.iiij. fiat decoctum ad medietatem. Lieni hoc aut simile emplastrum imponatur: ℞. emplastri de meliloto, & filij Zachariæ loco ceræ quod sufficit extendatur super alutam ad formam linguæ bubulæ, adde armoniaci dissoluti in aceto ʒ.iij.pulueris radicis ireos ʒ.j. *Fomētum.* *Emplastrum.*

Quintò,corroborantibus lienem,vt trochiscis de rhabarbaro,& de capparibus simul, & puluere diarrhodon. Abbatis cum syrupo de scolopendria,& hoc aut simili fotu:℞.radicis scolopendriæ. m. ij. radicis capparis.p.j. rosarum. m.j. aceti calibeati ℔.ij.fiat decoctum ad medietatem. *Corroborantia.* *Fotus.*

De Lienis obstructione. CAP. XLV.

Scholium.

LIen perinde.)*In toto hoc capite solum est quod addas,sanguinis mißionem (cuius auctor nullam fecit mentionem) vt reuellas ab obstructione sanguinem prauum, nempe melancholicum. Quòd si non fuerit melancholicus,à sanguinis mißione abstinebis.*

De suppressione vrinæ. CAP. XLVI.

SVppressionem vrinæ Græci ischuriam nominant, ea fit, quoties lotium in totum supprimitur, ita vt eo ægrotantes nihil reddant. Hæc fit nonnunquam propter vesicæ imbecillitatem,cum id,quod in ipsa continetur comprehendere non potest, ita, vt exprimat. Interdum etiam obstructo inferiori meatu à crassis humoribus, aut ab impacto lapide,aut à pure,aut à caruncula, vel callo ibi genito,aut à sanguinis grumo.Aliquando accidit ab inflammatione, aut aliquo alio huiusmodi tumore præter naturam. Quorum occasione vel angustior redditur meatus,aut in totū obstruitur.Propter obtusum quoq; vesicæ sensum suppressam vrinā aliquando vidimus,& Gal.de quodam scribit,cui torpente vesicæ sensu ob malè affectos neruos vrina fuerat cohibita. Accidit & sanis sæpe,vt ait Aetius,vrinā ipsorum cohiberi, aut ob negotiorum importunitatem, aut in concionibus,aut foro iudiciario,aut somnis, si diutiùs cōtinuerint lotium. Hactenus de causis,nunc de notis agamus.Si ab *Descriptio.* *Causæ.*

imbec

Notæ ex imbecillitate. imbecillitate vesicæ vrina supprimatur, frigidã eius intemperiem considerare oportet, & num ipsa manu compressa vrinam reddat: si enim hoc contigerit, & insuper eam intemperie frigida laborare ex propriis notis coniicimus, argumentum certissimum habebimus suppressionis vrinæ causam vesicæ imbecillitatem extitisse. *Ex obstructione.* Si obstructus inferior meatus sit à glutinosis humoribus, ante actam vitam disquiremus, *Ex calculo.* num in otio educatus sit, (vt inquit Galenus) qui sic affectus est, multis cibis crassis viscosósq; humores generare valentibus fuerit vsus. Si à lapide, notas ex sequenti capite desumemus. *Ex pure.* Si à pure, inuestigabimus per proprias notas num in renibus, vel in parte aliqua renibus superiori abscessus aliquis fuerit, quo abrupto pus in renes, & vesicã fuerit transmissum. Præterea num vesica malo aliquo laborauerit, ex quo ea puris generatio potuerit prouenire. *Ex caruncula.* Si à caruncula, aut callo genito, ex præcedentibus vlceris notis colligitur. *Ex sanguine.* Si à sanguine in grumum concreto, præcessit sanguinis per eam partem excretio. Atque in huiusmodi coniecturis maximus est æneæ fistulæ vsus, siue lapidis interpositio, siue glutinosorum humorum, siue carunculæ, aut grumosi sanguinis obstructus meatus fuerit, ex eo quod traiecto *Aeneæ fistulæ vsus.* catheter (sic enim ænea fistula Græcis appellatur) mingitur sæpe obstruentis rei vestigia apparent. Si oborta inflammatio, aut tumor aliquis meatum vrinæ angustiorem reddat, aut omnino obstruat, vt in eo accidit, qui vulneratus in ea parte, quæ femen appellatur, (est autem spatium anum, & penem intercedens, Græci perineon, dicunt) vrinæ passus est suppressionem, vt refert Gal.1.de loc.affect.cap.1. notę facilè patent. Reliquas causas ex ægrotantis sermone disces.

Curatio suppressæ vrinæ ex inflammatione. Si ab inflammatione renum, vel viarum vrinæ fiat, curatur primò, victu tenui, & simili victui dicto cap.41. de curatione inflammationis hepatis.

Reuulsio. Secundò, auertentibus per sanguinis missionem ex venis tibiarum, aut pedum autore Hippocrate aph.36. sexti libri, & 48. septimi. Confirmat id Galenus comment.36. sexti libri aph. quamuis in libello de curãdi ratione per sanguinis missionem doceat, posse in morbis renum tam venas brachiorum, quàm tibiarum secari, licet Arabes, & plerique alij nõ *Arabum opinio.* contemnendi medici tam in initio inflammationis renum, quàm vesicæ primò secant venas brachiorum, deinde tibiarum, si æger sit multo sanguine repletus: ne prius sectis venis pedum trahatur ad infernas partes à toto, augeatúrque inflammatio.

Tert

Tertiò, vacuantibus bilem, vt rhabarbaro, cassia fistula, *Purgatio.* ...ina, tamarindis, & similibus: vt ℞. medullæ cassiæ recens ...tractæ ʒ. vj. infusionis ℈. iiij. rhabarbari in aqua endiuiæ ...r noctem bene factæ, syrupi violarum ℥. j. aquæ buglossę, q. ...isce, & fiat potus.

Quartò, parti affectæ sunt sæpe admouenda non repel- *Topica me* ...ntia stiptica, ne claudantur meatus: sed temperate frigida, *diocriter* ...sunt lac caprinum, ouinum, oleum rosatum, & similia. *frigida.*

Vltimò, digerentibus, & resoluentibus, vt oleo camomil- *Resolutio.* ..., de semine lini, & decocto radicis althææ, & similium, de ...ibus actum est cap. 41.

Si sola intemperie fiat, curatur contrariis alterantibus. Si *Sublatio* ...esicæ imbecillitate, corroborantibus, vt fotu vini rubri, & *aliarum* ...hilium. Si à lapide renum, aut vesicæ, per illorum abscissio *causarũ.* ...m, de qua capite sequenti loquemur. Si à callo genito in ...s vrinariis, curatur per recisionem calli, per medicamen- ...temperate corrodentia imposita callo, seu carni additæ, ...ndela cerea, vel tenui ligno petroselini: hæc tamen à pru- ...nti chirurgo sunt experta, eligẽdáque ne vlcus fiat in viis ...inariis. Quidam Lusitanus Romæ nostris tẽporibus mul- *Historiæ* ...s curauit laborantes hac vrinæ difficultate: & inter alios *Valenti-* ...alentiæ curati sunt perfectè nobilis Gaspar Aguilar, & fi- *næ.* ...s magnifici Ximen Peres de Pertusa. Si fiat a grumis san- *Curatio si* ...uinis, vel à pure implẽte vias vrinarias, curatur primo san- *fiat à gru* ...uinis missione, si fuerit æger sanguineus, per sectionem ba- *mis, aut à* ...icæ dextræ, deinde, si opus fuerit, purgatione. Postea mol- *pure.* ...entibus, & aperientibus vias vrinarias, vt balneis fotibus, ...guentis, & cataplasmatis, quæ dicemus capite sequenti.

Vltimò vero, curatur dissoluentibus, & vacuantibus gru- ...os sanguinis medicamẽtis necessariis, vt theriaca magna, ...t mithridato a drachma semis vsque ad ʒ. j. cum ℥. ij. aquæ ...beæ tinctorum, vel milij solis, vel ℞. coaguli hœdi ʒ. ß. a- *Si à pitui* ...uæ quinque radicum ℥. v. syrupi capillorum veneris ℥. j. mi- *ta.* ...e, & fiat potus. Si fiat à pituita crassa obstruente vias vri- ...rias, curatur, primò, victu calido, attenuante, & aperien- *Victus.* ..., de quo sequenti capite loquemur.

Secundò, apparantibus materiam frigidam breui tempo- *Præpara-* ... propter necessitatem, quamuis pituita egeat per se longa, *tio breuis.* ... magna concoctione: vt ℞. rhodomellis ℥. vj. decocti capil- ...orum veneris, vel fœniculi ℥. ix. misce hoc, vel simili medi- ...amento. sumpto primo die summo mane, meridie, & duo- ...ecima hora noctis.

Tertiò, vacuantibus medicamentis phlegmagogis, vt ℥. j. *Purgatio.*

hieræ ſimplicis, vel drachma vna ſemis agarici trochiſcati
Clyſter. vel ſaltem vacuetur hoc, aut ſimili clyſtere: ♃. foliorum v-
triuſque maluæ, & parietariæ an.m.j.furfuris,camomillæ,ſe-
minis lini,fœnugræci an.p.j. fiat decoctum, de quo percola-
to accipe ℥.ix. olei ſeſamini, & amygdalarum dulcium an.℥.
j.ß.butyri recentis, & benedictæ an.℥.j.ſalis ʒ.j.miſce,& fiat
Quæ vacuatio ſit tutißima, & ſuauiſſima. clyſter. Vacuatio,quæ fit per clyſteres,eſt tutior in his,& ſi-
milibus affectionibus prȩtér naturam,tutiſſima autem,quæ
fit per ſuppoſitoria,quæ minorem extenſionem in inteſtinis
efficiunt,minúſque comprimunt vias vrinarias.

Quartò, prouocantibus vrinam primùm mitioribus, vt
Vrinæ prouocatio. compreſſione imi ventris, glãde acri ex ſale,aut ſelle,aut fri-
ctione peritonæi, & pudendi prope ignem, pediculo immiſ-
ſo in primam virilis membri partem qui motu titillet,& ir-
ritat expultricem facultatem ſopitam, aut ægri iacentis ſu-
pra dorſum tibiæ,& pedes in altum ſæpe,& valide mouean-
Vnguentum. tur: quæ ſi non ſufficiant,pecten illinatur oleo ſcorpionum
& lilij cũ pinguedine cuniculi,vel imponatur parietaria fri-
xa,vel apium, vel hoc vnguentum: ♃.olei ſcorpionum ℥.ij
olei ſeſamini,& axungiæ cuniculi an.℥.j.croci puluerizati ʒ.
Fotus. j.ceræ q.ſ.miſce, & fiat vnguentum. Valentior eſt fotus imi
ventris ex ſpongia cum camomilla, radice althææ, ſemine
lini,fœnugræco, origano, pulegio, abrotano, mentaſtro &
ſimilibus: & inſeſſus ex decocto prædictorum, & ſimilium
Spuma ſaponis. Spuma ſaponis vmbilico admota vrinam prouocat, ſed va-
Galerus fullonum. valétiùs Galerus vetus (quo vtuntur fullones, genibus,im-
poſito ad lanam oleo imbutam apparandam) cum aceto a-
cri,calido,vmbilico admotus.Oleum amygdalarũ dulcium
vel ſeſaminũ cum ſaccharo vrinam prouocat,meatúſq; red-
Quę priora eſſe debeant. dit molliores,& ideò prius his vtendum,vel hoc: ♃.decocti
maluæ ſylueſtris ℥.iij. butyri recentis,& mellis an.℥.j.miſce
& fiat potus: vel ♃. pulueris ſeminis dauci ʒ.ß. aquæ mili
Potus varii. ſolis ℥.ij. ſyrupi de duabus radicibus ℥.j.miſce, & fiat potus
vel ♃. pulueris corticũ ouorum, è quibus pulli egreſſi ſunt
ʒ.j.ſacchari candi ʒ.ij.vini albi optimi ʒ.ij. miſce, & fiat po-
A tẽpore & ætate coindicatio. tus, vel valentius: ♃.duo capita alliorum vini albi optimi
ʒ.vj. decoquantur ad medietatem:cui percolato adde theria-
cæ magnæ ʒ.j.In hyeme & ſene tutior eſt hic potus,vel: ♃.
corticum limacum parũ aduſtarum ʒ.ij. decocti capillorum
Laus potus. Veneris ℥.iij.vini albi ℥.j.miſce,& fiat potus.Hoc potu mul-
ti ex ſuppreſſione vrinæ morti propinqui ſunt ad priſtinam
ſanitatem reſtituti.Vinum alkekengi valenter, & certiſſime
vrinam prouocat. Vide hiſtoriam ab Arnaldo de Villanoua
trad-

traditam, qua demonstrat Cardinalem quendam affectum *Historia* suppressione vrinæ quatuor diebus hoc vino fuisse curatum *eximia.* à medico quodam indocto, & nullius fere nominis, qui ex paupere diues factus est hac sola curatione. Fiat vinum al- *Vini alke* kekengi hoc modo, accipe poma rubra (quæ ab antiquis di- *kengi con-* cuntur solanum rubeum) quo tempore vinum fit, quum hęc *fectio.* poma rubescunt, vt cerasa, & sunt plena granis paruis, similibus granis ficuum, habéntque tum saporem bonum cum amaritudine quadam, conseruantúrque per annum filo appensa: & vbi hoc caremus vino, accipe quinque, vel septem poma in puluerem redacta, & vino albo parum decoquantur: quod percolatum bibat æger. Vrinam quoque prouocat calamus gallinæ oleo tinctus, si meatui penis imponatur, vel cãdela cerea, vel algalia argentea a viro experto, (quam ca- *Admoni-* theterem appellant Græci) vt si a vesica ad penis extremita- *tio.* tem sit aliquid impediens exitum vrinæ, facilius in vesicam redeat, sed hoc non est faciendum nisi a viro docto, & in hoc multum exercitato, ne viæ vrinariæ exulcerẽtur, vt sæpe fit.

De vrinæ suppressione. CAP. XLVI.

Scholium.

SVppressionem vrinæ.) *Vesica pars est instrumentaria, quæ vrinam seruat, quo ad molestiam sentiat ab eius multitudine, aut acrimonia, tunc enim eam excernit. Vrinæ excretio propria actio est vesicæ, in qua tria symptomata solent accidere, cum non fit actio, cum male fit, & cum deprauatè. Quãdo nõ fit actio, dicitur à Græcis hoc symptoma iscuria, à Latinis* *Ischuria* *verò vrinæ suppreßio, de qua disputat auctor præsenti capite. Ischu-* *duobus mo-* *ria sumitur impropriè, aut propriè. Impropriè pro vrinæ retentione in* *dis sumi-* *qualibet parte sit affectus: hac ratione, obstructio in renibus à lapide* *tur.* *arenulis, pure, aut humore crasso facta, vrinæ transitũ impediens, ischuria dicetur. Eã cognosces ex eo, quod in regione pubis nullus in vesica apparet tumor, quia vacua est: tũ quia nullũ est irritamentũ ad vrinã excernendã. De hac ischuria nõ agimus modò, sed de illa, quæ* *Ischuriæ* *propriè sumitur, in qua vrina in vesica cõtenta nõ potest excerni. Cau* *propriæ* *sæ illius ischuriæ ex Gal. lib. 3. de caus. symp. c. 2. duæ sunt, imbecilli-* *causæ.* *tas vesicæ, & angustia meatus, per quẽ vrina excernitur. Imbecillitas vesicę ab intẽperie potißimùm frigida ortũ habet. Angustiæ meatus duæ sunt causę, pręclusio, et obstructio. Pręclusio etiã duas habet causas. Prima est tumor præter naturã, qui in ceruice vesicæ ortus, ipsam cogit cõcidere. Secunda est siccitas. Obstructionis quinque sunt causæ: Prima est grumus sanguinis: Secũda pus: Tertia lapis, ad quã reuocari poßunt arenulæ, & crassa excrementa, quæ communem habent*

materiam. Quarta corpulentũ tuberculum ceruicis vesicæ, aut meatus vrinarii, ex vlcere non rectè curato ortum: quod nostris temporibus ex morbo gallico, frequenter accidere videmus. Quinta, callus in eisdem partibus. Qua ratione hęc distinguantur, & curentur, & quòd præter dictas ischuriæ causas, soleant esse aliæ duæ, nempe sensus exiguus vesicæ, & immodica quantitas vrinæ in præsenti capite habes ab auctore rectè tradita. Dysuria, id est vrinæ difficultas ab eisdem causis fit, quibus ischuria, sed remissioribus.

Sanguinis missio in renibus inflammatis.

Secundò, auertentibus.) *In sanguinis missione, quæ in renibus inflammatis exercetur, hac ratione distinguens, habebis conciliatos Galeni locos. Si inflammatio (hoc est tumor præter naturam) sit recens, cùm in parte paucus sanguis sit collectus, & multus fluat, sanguinem mitte ex basilica, maiorem enim ex ea facies reuulsionem. Si verò sit inflãmatio inueterata, cùm in parte multus sit iam coaceruatus humor, & paucus fluat: tunc ex pede sanguis missus iuuabit, multo humore ex parte affecta euacuato. Quod quamuis ita sit, Galenus tamen in methodo semper, ex pede secat venam.*

Curatio ischuriæ ab humore crasso factæ.

Tertiò, vacuantibus bilem.) *Consueuit auctor semper, in qualibet inflammatione purgare bilem: nescio certè qua ratione ductus.*

Si fiat à pituita crassa.) *Si ischuria ab humore crasso originem ducat: primo sanguinem mittes propter venarum affectum, hac enim ratione minuemus humorem obstruentem, ne fluat ad renes. Deinde si occasio locum det præparabimus humorem, cum oximelle, rhodomelle, & aliis. Postea eum purgabimus cum pilulis paratis ex ℥ j. benedictæ cum aqũa fœniculi. Dices, nónne purgabis helleboro, ea ratione, qua docet Galenus lib. 6. epyd. par. 1. sent. 6. Respondeo, non licet, quia ex eodem Galeno in hellebori assumptione debet fieri magna corporis præparatio, qualis non poterit exerceri in ischuria ob vrgentiam symptomatis: bene tamen in eo, quem dolorem grauem in renibus per multos dies perdurãtem, pati videmus. Post purgationem balnea, in sequenti capite descripta, vtilia erunt. Quæ si non prosint, in balneo medicamentũ ex cantharidibus constitutum exhibebis: ℞ cantharidum præparatarum g̃. vii. (quantitatem pro virtutis robore, aut imbecillitate augens, aut minuens) cum aqua pastinacæ fiat potio.*

An sit purgandum helleboro.

Balnea.

Medicamentum cantharidibus paratum.

Quartò, prouocãtibus vrinam.) *Optima aliqua medicamenta hoc in loco proponuntur, solùm aduerte, nullum ex his imponendum vmbilico, sed pubi, aut perineo. Medicamentum etiam ex alliorum capitibus, tãquam ingratum omittatur, sicut illud, quod ex corticibus ouorum, tanquam inutile.*

De renum calculo, & vesicæ.

CAPVT XLVII.

Renum & vesicæ calculi duplex est causa, altera, vt materia: altera vt efficiens. Materia, est humor visci dus, & pituitosus in ventriculo ob assiduas cruditates genitus. Efficiens tum renũ, tum vesicæ calor materiam adassans, & in lapidem indurans. Differunt inuicem hi lapides: nam renum minores sunt, friabiliores, asperiores, & rubri: vesicæ contra: & quantum ad colorem attinet, albi sunt, aut paulùm ad cineris colorem declinant. Prȩterea illis prouectæ ætatis homines sæpiùs quam pueri: his pueri, quam ætate prouecti frequentiùs corripiuntur. Voraces enim sunt pueri, cibísque largiùs vtuntur, & nulla temporis, ordinis, & illos sumẽdi habita ratione: quiescere à cibo ingesto nõ possunt perpetuóq; mouẽtur: vnde crudum alimentũ per venas & vniuersum corpus distribuitur. Mollia verò cum sint illorum corpuscula, & facilè cedentia obturari renes non patiuntur. Crassissimæ igitur vrinæ in vesicæ amplitudinẽ nullo impediẽte recipiuntur, ibíq; velut in vino fæx, & in aqua limus, crassum illarum sedimentum subsistit, & à caliditate, quæ multa in pueris est, cogitur desiccatũ, & lapidescit: quo fit, vt frequentiùs in vesicæ lapidem pueri incidant, quem cùm patiuntur, vrinas habent aquæ similes, in quibus subsident sabulosa quȩdam: ipsi insuper assidue pudendum scalpunt, ídque vel laxum, vel intentum præter rationem. Vrina repente aut in totum supprimitur, aut non nisi guttatim redditur. Sæpe etiam comitatur ani procidentia: certius tamen nullum signum est, quàm digitus immissus in rectum intestinum: sic enim num lapis vesicam infestet, & quantus ille sit, detegitur. Renum calculus sic deprehenditur: renem grauis dolor, & infixi aculei instar, nullo foris tumore apparente infestat. Spina ægrè, inflecti potest, crus stupet: quòd è directo laboranti reni respondet. Vomitus præterea, & cibi fastidium adest. Vrina inchoante obturatione pauca, & aquosa mingitur, post in totũ supprimitur. Aluus cũ iam nihil excernat, ad egerendum subinde mouetur. Calculo è renibus emoto vrina subsidentiam arenosam habet, & sanguis plerũque excernitur, ob violentiam videlicet asperioris calculi excussi. Porrò cùm dolores coli sæpe cum nephritide confundantur, non ab re fuerit signa quibus inuicem distinguantur, proponere: sunt autem, quæ sequuntur. Renum dolor, breue occupans spatium, vno loco innititur immobilis, aut saltem per vreteres decliuis ad vesicam protenditur: colicus verò magna apprehendit sedem, hac illac reuoluitur, & ab vno latere incipiens in alterum fertur, dolore interim

Causæ. Materia. Efficiens. Discrimẽ. Puerorũ natura. Notæ. Sabulum. Scalptio. Suppressio. Procidentia ani. Notȩ calculorum renum. Distinctio doloris colici & renum. Differunt loco.

ventriculo per transitum infestato. Præterea colicus affectu
à cibo intenditur, nephritis remittitur. Denique in colic
dolore vehemētior est, ac magis frequens & vomitus, & na
sea: per vomitū verò excreta tum biliosa, tum pituitosa sun
quibus assumpti cibi aliquid admixtum videtur. Sunt & a
lia signa, sed breuitati studentibus hæc sufficiant.

Curatio. Lapis in renibus, & vesica gigni prohibetur: primò fug
Victus. eorum, quæ augent pituitam in corpore, calculi scilicet ma
teriam: qualia sunt, alimenta frigida, crassa, lenta, & diffi
cilia concoctu, vt caseus, præsertim antiquus, salsus, panis a
Quæ no- zimus, animalium partes pingues, & neruosæ: vt sunt inte
ceant. stina, ventriculus, cor, & similes partes, aues aquaticæ, su
bos, lepus, hircus, pisces, præsertim grandiores, legumin
demptis ciceribus: herbæ frigidæ, crudæ, & cibus largior, a
à cibo somnus, venus, labor, & balneum, & animi perturba
tiones, vt ira, tristitia, timor, & similes, quæ omni tempor
nocent: sumendi ergo sunt cibi parcius, quam pro appeten
tia, bonique sint succi, & faciles cōcoctu, quales sunt pullu
gallinaceus, gallina, motacilla, quæ dicitur à quibusdā cau
da tremula, coturnix, perdix, hœdus, carnes arietinæ præ
sertim in Hispania, & similes. Potus sit vinum album, aqu
liquiritiæ bene dilutum, vel aqua cinnamomi, vel aqua sol
optimi fluuij, aut fontis, vel pluuialis percolata lapide Ba
learico, vel saltem sine arenosa, & terrestri residentia.

Reuulsio. Secundò, pituitam genitam nobis praua victus ratione v
tentibus (ne ad renes ruat) retrahentibus, & auertentibus v
Clyster le- iniecto bis in hebdomada clystere hoc leniēte, vel simili: ℞
niens. decocti maluarum, radicis altheæ, seminis lini, & fœnugræ
Casiæ. ci ℔.j. butyri recentis, & benedictæ an.℥.j. olei sesamini, &
camomillę an.℥.ij. salis ʒ.j. misce, & fiat clyster. vel ℥.j. medu
Catholicõ. læ cassiæ fistularis sumpta in hebdomada, vel ℥.j. diacatholi
Terebin- con, semel in hebdomada sumpta, vel terebinthina bene lo
thina. ta aqua capilli veneris, vel maluæ, & postea cū sacchar‍o mi-
Pilulæ. xta: hæc enim ventriculū, intestina, renes, & vesicam purga
sine alicuius partis detrimēto. Vel pilula vna elephangina
aut ex hiera simp. singulis diebus, vel alternis sumpta.

Diuretica Tertiò, pituitosam materiam, si viis vrinariis hæsit, ne in
pituitosam renibus, aut vesica lapidescat, expellemus vreticis, vt ʒ.vj
materiam decocti maluæ syluestris cum ℥.j. saccari candi, vel ℥.v. deco
expellētia cti cicerum, & liquiritiæ, aut ℥.vij. seri caprini, decoctionis
liquiritiæ cum ℥.j.ß. saccari candi, vel ℥.viij. iuris galli galli-
nacei decrepiti decoctionis liquiritiæ, maluarum & capill
veneris, seminis lini, & fœnugræci.

Quart

Quartò, temperamus calorem harum partium, calculi causam effectricem emulsione quatuor seminum frigidorum maiorum, syrupis violato, nenupharino summo mane sumptis, oleo violato tepido renibus, & vesicæ sæpe admoto, lacte caprino, vnguento santalato, & similibus: vitamus tamen astringentia, ne materia calculi retineatur, sæpe, præsertim æstate lumbos aeri aperimus, pelles, plumas, cæteraque, calorifica contingere lumbos prohibemus. *Alteratio.* *Expende.*

Calculus concretus in renibus, si dolorem efficiat vbicunque fuerit, sed potissimùm in vreteribus expellentibus curatur, frangentibus scilicet lapidem, lubricantibus, aperientibus, dilatantibus, & vrinam prouocantibus: prius tamen obseruare oportet necessariam esse corporis euacuationem ante vretica, & lapidem frangentia medicamenta, siue per sanguinis missionem, si dolor fuerit magnus, æger carnosus, ne partes dolentes inflammentur, siue per vomitum, si ventriculus abundauerit cruditatibus, siue per clysteres, si intestina, & meatus propinqui, siue per alia medicamenta purgantia, si fuerit his opus, ne trahantur excrementa à ventriculo, vel aliis partibus ad vias vrinarias, & ibi augeatur dolor, vel vrina omnino supprimatur. *De curatione calculi renum.* *Sanguinis missio.* *Vomitus.* *Clyster.*

Secundò, considerandum satis est, tutiorem esse purgationem, quæ fit per clysterem lenientem, & parum acrem, ea quæ fit per potionem purgantem, seu pilulas præsertim, si sit paucus clyster, ne suo pondere extendens comprimat vias vrinarias, dolorémque in ipsis augeat: quia medicamentis purgantibus, præsertim valentibus moti humores per corpus à partibus dolentibus attraherentur. Nonnulli hanc euacuationem per suppositoria, seu glandes faciendam esse tutiùs censent, quos ego non omni ex parte laudo. *Clyster potioni ante ponendus.* *Cur potio non probetur.* *Opinio nonnullorum.*

Tertiò, sciendum est, necessariam esse ante lapidis fractionem doloris curationem omni auxiliorum genere. potionibus videlicet, clysteribus exiguæ quantitatis, fotibus, vnguentis, cataplasmatibus, & balneis, vt hoc, aut simili potu: ♃. decocti radicis althææ, foliorum maluæ, & seminis lini ℥. ij. sacchari ℥. j. misce, & fiat potus: vel ♃. olei amygdalarum dulcium recentis ℥. iiij. sacchari ℥. j. misce; vel ♃. decocti camomillæ, & radicis althææ ℥. vj. sacchari ℥. ij. misce, & fiat potus. Hic vel similis clyster dolorem harum partium curat, intestina purgat, ac vtramque viam lenit: ♃. parietariæ, foliorum maluarum, bismaluæ ana. m. j. seminis lini, fœnugræci, & camomillæ ana p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. vj. olei sesamini, & de semine lini *Dolor in primis sedandus.* *Potus.* *Clyster.*

an.℥.ij.benedictæ, & butyri recentis an.℥.j.salis ʒ.j.misce, & fiat clyster. Dolor quoque curatur hoc, aut simili fotu ex decocto seminis lini, fœnugræci, camomillæ, meliloti, radicis althææ, maluæ, parietariæ, & similium. Inde facit hoc, aut simile vnguentum sæpe renibus & vesicæ, & viis vrinariis admotum: ♃. olei scorpionum sesamini, & camomillæ an.℥.j. axungiæ cuniculi ʒ.ij.mucilaginis seminis lini, & fœnugræci, & pulueris croci an.ʒ.j.ceræ quod sat est, misce, & fiat vnguentum. Vel admoueatur hoc, aut simile cataplasma bis in die renibus, & vesicæ: ♃.foliorum parietariæ, senationum, apij, & herbæ medicę, hoc est alfalfa ana m.j.decoquantur omnia, deinde cum oleis scorpionum, & de semine lini sufficientibus fiat cataplasma, addendo farinæ camomillæ, fœnugræci, & de semine lini, an. ℥. ß. axungiæ cuniculi, vituli, & gallinæ an.ʒ.iij.croci puluerizati ʒ.ij. Optimum quoque est in hoc genere remediorum sæpe admouere renibus, aut vesicæ parietariam, vel herbam medicam diuisam in partes paruas, & parum cum vino albo decoctam, vel rorem marinum cum cineribus calidis, & pauco vino, quod à nostris fœminis dicitur tabalet. Tortella ex ouis v. aut vj. cum aqua nafæ benè permixtis, & postea frixa cum cepæ albo diuiso in partes minimas, & cum pinguedine porci, & oleo scorpionum iuuat multùm. Insessus vsque ad vmbilicum in balneo per semihoram ex decocto radicis altheæ, seminis lini, fœnugræci, parietariæ, camomillæ, ficuum v. radicum diureticarum, foliorum alliorum & cæparum, capilli veneris, liquiritiæ, & similium. Et dum æger sedet in balneo, bibat potum aliquem lapidem frangentem, de quo postea dicemus: his peractis si dolor augeatur, aut si vehemens, nec spem vllam frangendi lapidem det sine periculo vitæ, tunc narcotica sunt necessaria mixta medicamentis externis, vel clysteribus, vel potionibus, semper attentè considerando, quæ diximus in vsu narcoticorum capitibus superioribus, præsertim cap.40.de curatione colici doloris: in hoc tamen dolore ʒ.j.theriacę magnę fermè recentis sex, vel octo mensium est tutior aliis narcoticis, quia simul sensum morbi eripit, vrinam prouocat, & lapidem frangit: vt ♃.theriacæ magnæ sex, vel octo mensium vsque ad annum ʒ.j. aquæ capilli veneris ℥.ij. syrupi de duabus radicibus ℥.j.misce, & fiat potus. His sic adnotatis accedamus ad medicamenta, quæ lapidem frangunt, & vrinam prouocant, quorum quædam à qualitate manifesta id faciunt, alia tantùm à substantia, seu proprietate, alia sunt, quæ à proprietate, & qualitate simul

Fotus. *Vnguentum.* *Cataplasma.* *Tabalet.* *Tortella.* *Insessus in balneo.* *Narcotica.* *Theriaca tutior.* *Potus.*

manifest

manifesta. Quæ à manifesta qualitate agunt, amara, non vehementis caloris: quia vehemens caliditas exiccando, & resoluendo lapidem duriorem faceret: incisio enim in his maior solet esse caliditate: quæ tamen lapidem renum frangunt (præter pauca) possunt vesicæ lapidem frangere, quamuis maiori vi egeat lapis vesicę ob magnitudinem, duritiem, & distantiam maiorem. Medicamenta, quę rectè lapidem renum, aut vesicæ frangunt, multis facultatibus, ac naturis egent, quæ rarò vel nunquam in simplicibus reperiuntur. Primò, vrinam prouocant, ac humores secum ad vias vrinarias trahunt. Secundò in renibus, aut vesica ipsa, vel facultates earum tempore debito detinentur, vt possint lapidem frangere. Tertiò, renes, & vesica ab ipsis corroborantur, vt postea lapidem fractum expellere possint: hoc Galenus docet 10. de compositione medicamentorum secundum locos. Simplicia quæ lapidem renum, & vesicæ frangunt, à grauissimis & antiquis medcis, & à me sæpe experta hæc sunt, vinum scilicet, præsertim album, radix graminis, semen maluæ syluestris, ceterac, capillus veneris, pentaphyllon, radices cannarum, blitis, crocus, cinnamomum, polium maius, cicera nigra, radices v. diureticæ, asparagi scilicet, petroselini, fœniculi, brusci, & apij, raphanus, bdelium, cortex ciperi Aegyptij, cortex radicis capparis, armoniacum, ameos, saxifragia, vrtica, chamæpitys, milium solis, amygdalæ amaræ, nuclei cerasorum, grana hederæ, nuclei persicorum, siliqua fabarum, eryngium, cuius vim in hoc morbo vide apud Aetium. Aqua seu decoctum ex his, & similibus quantitate ℥.iiij. vsque ad ℥.vj. cum melle in hyeme, & saccharo in æstate ventriculo vacuo est exhibendum: semper tamen præcedat lenitio, & mollificatio viarum vrinæ per oleum sesaminum recens, vel amygdalarum dulcium cum saccharo cando, vel per decoctum maluæ syluestris cum butyro, & melle, vel per terebinthinam benè lotam.

Frangentia lapidē à qualitate manifesta. *Discrimen renum & vesicæ.* *Simplicia lapides frangētia.* *Lenitio præcedat.*

Sunt etiam & multa alia valentiora medicamenta lapidem frangentia, vt lapis Iudaicus (de quo Dioscorides lib. 5. cap. 93.) quantitate ciceris, præparatus in lapide marmoreo, ad modum sieph, lapidem vesicæ frangit cum ℥.iiij. semis decocti diuretici, vt capilli veneris: aliqui tamen, vt Galenus nono, de facultatibus simplicium medicamentorum, lapidem solum renum frangere existimant. Quidam huius lapidis præparati drachmam semis præbent cum pauco vino albo.

Valentiora. *Lapis Iudaicus.*

Cinis scorpionum assatorum validè, & violenter calcu- *Cinis scorpionum.*

lum

lum vesicæ frangit pondere granorum quatuor hordei cum vino maluatico. Ego non auderem eo vti:oleum tamen scorpionum pectini admotum sæpe confert, & eius iniectio per penem.

Lapis spongiæ. Lapis spongiæ renum tantùm calculos frangit,vt quibusdam medicis grauissimis placet. Dioscorides tamen scribit frangere etiam vesicæ lapidem. Cuius dosis est à drachma ß ad drachmam vnam cum pauco vino, vel decocto aliquo vretico.

Lapis lyncis. Lapis lyncis calculos renum, & vesicæ frangit. Dosis est drachma vna cum pauco vino albo, aut liquore aliquo vretico.

Cinis leporis cõbusti Cinis leporis combusti valenter frangit lapides renum & vesicæ. Dosis cochlearium vnum, vel drachma vna vsque ad drachmam vnam semis. Forma comburendi leporem tradita est à multis, & à Matthæo de Gradi, capit. de lapide renum, & vesicæ, & ab omnibus fermè pharmacopolis cognita est: Plinius tamen lib.28.scribit renes leporis exsiccatos lapides renum,& vesicæ frangere.

Cinis corticum ouorum gallinaceorum. Cinis corticum ouorum adustorum, à quibus pulli sunt egressi, valenter frangit lapides renum, & vesicæ, a me sæpe est expertum hoc medicamentum. Dosis a drachma semis vsque ad drachmam vnam cum vino albo,vel aliquo alio liquore vretico.

Sanguis hirci. Sanguis hirci præparatus valenter frangit lapidem renum & vesicæ,est expertus à multis, & à me,faciléque obtinet principatum in curando hoc morbo.Eius dosis est à ℥.ß. vsque ad ℥.j.

Cinis motacillæ. Cinis motacillæ, quam caudatremulam vocant, valenter frangit lapides renum, & vesicæ, & caro huius auiculæ tam elixa,quam tosta habet eandem facultatem.

Lapis hominis, vel porci. Lapis hominis, vel porci lapides renum frangit, autore Galeno, sed aliorum sententia renalis lapis frangit renum lapides, & vesicæ calculus comminuit vesicæ calculum. A me non est expertum medicamentum, neque à meis præceptoribus.

Puluis cimicis. Puluis cimicis lapides quoque frangit. Dosis ℥.ß.cum vino albo, vel aliquo alio liquore vretico. Non sum expertus: viuæ tamen per penem immissæ vrinam prouocant, quemadmodum pediculi.

Ossa mespilorum. Puluis ossium mespilorum lapillos renum,& vesicæ frangit. Dosis à ℥.ß.vsque ad ℥.j. Est à multis, & à me hic puluis sæpè expertus.

Puluis

Puluis corticum auellanarum frangit lapidem : Doſis ʒ.j. decoctum etiam earum eadem vi pollet. Eſt expertum medicamentum. *Puluis corticum auellanarum.*

Puluis anſeris combuſti cum pauco vino albo frangit lapidem, vt aliquibus autoribus placet. *Puluis anſeris.*

Puluis pullorum hirundinum combuſtorum frangit lapidem. Doſis drachma vna: Carnes eadem facultate prȩditæ ſunt. *Pullorum hirundinũ puluis.*

Lapides inuenti in capitibus gallorum, & columborum veterum frangunt lapidem cum pauco vino albo : Doſis à drachma ſemis vſque ad drachmam vnam autore Plinio libro 30. Chriſta galli gallinacei habet eandem vim, vt quidam arbitrantur. *Lapides gallorum gallinaceorum, & columborũ.*

Puluis veſicæ muſtellæ frangit lapidem : Doſis drachmæ duæ. *Puluis veſicæ muſtellæ.*

Puluis veſicæ apri cum vrina exiccatæ (Plinio autore lib. 15.) frangit lapidem. Multi alij volunt ſolam vrinam apri hac eadem vi præditam eſſe. *Puluis veſicæ apri.*

Puluis cornuceruí aſſati frangit lapidem. Doſis ʒ.j. *Cornu cerui.*

Puluis foliorum mori valenter frangit lapidem : Doſis drachma vna. *Puluis foliorũ mori*

Pellicula interior ventriculorum pullorum gallinaceorum frangit lapidem, vt docet Plin. lib. 30. *Pellicula interior.*

Lapides inuenti in veſica fellis bouis frangunt lapidem. *Lapides veſicæ fellis bouis.*

Puluis renum aſinorum frangit lapidem, vt ſcribit Plinius lib. 18. *Renes aſinorum.*

Cinis glandium frangit quoque lapidem, vt docet Plin. lib. 24. *Cinis glandium.*

Lumbrici terreſtres frangunt lapidem, autore Plinio, lib. 30. *Lumbrici.*

Lapides reperti in hepate apri lapidem quoque frangunt, vt vult Plin. lib. 28. *Lapides hepatis apri.*

Cinis Erinacei combuſti rumpit lapidem, prȩſertim ſi reperiatur iuxta rubum, quia rubi fructus habent hanc vim, vt ego ſum expertus. Doſis à drachma ſemis vſque ad drachmam vnam. *Cinis Erinacii.*

Stercus columbinum miſtũ cinnamomo, & theriacæ magnæ frangit lapidem: vt ℞. pulueris ſtercoris columbini, cinnamomi, & theriacæ magnæ. an. ʒ.ß. aquæ capilli veneris ℥. ij. ſyrupi de duabus radicibus ℥.j. miſce, & fiat potus. *Stercus columbinũ.*

Puluis ſcarabei combuſti, & apis fortiter comminuit calculum. Doſis ab ℈.ß. vſque ad ʒ. ſemis. *Puluis ſcarabei.*

Cinis leporis, & præſertim capitis valenter frangit lapidem *Cinis leporis.*

dem, & carnes eiuſdem habent eandem vim, ſi comedantur.

Puluis cantharidum, cicadarū, & noctilucarum. Puluis cantharidum præparatarum, cicadarum, & noctilucarum valentiſſimæ frangit lapides, & eo nō eſt vtendum niſi cùm alia non ſuffecerint. Præparandi forma ſcripta eſt cap. 44. de curatione hydropis: quam etiam hic decreui indicare.

Forma præparādi cantharides. Accipe duas, aut tres cantharides demptis capitibus & pedibus tantùm, vt Hippocrates, & Dioſcorides docent, & non alis, vt Arabes volunt, benè piſtas: quibus adde dragaganti, & gummi Arabici in aqua maluarum diſſoluti. an. ʒ.iij. poſtea in vmbra exiccentur, & eodem modo bis, vel ter infundantur omnia in decoctum maluarum, & tandem fiant trochiſci. Quorum doſis eſt ab ſcrupulo vno cum pauco oleo ſeſamino, vel amygdalarum dulcium, vel decocto maluarum.

Compoſita lapides frāgentia. Compoſita medicamenta, quæ lapides renum & veſicæ frangunt, parari poſſunt omnia neceſſaria, & vtilia huic morbo, melius quam ſimplicia, vt ſuperiùs diximus. Et quamuis

Confectio ſaluberrima. ſint multa à doctoribus tradita, in præſentio nobiliora, & magis experta trademus: vt ♃. cineris vitri, cineris ſcorpionū, cineris caulis nabati, cineris leporis, ſpongiæ, ſanguinis hirci præparati, cineris corticum ouorum, à quibus pulli egreſſi ſunt, lapidis Iudaici, gummi, nucis, macis, acori. an. partes æquales, ſeminis petroſelini, dauci, pulegij, gummi Arabici, ſeminis althææ, & piperis. an. partem vnam, & ſemis, mellis. q. ſ. miſce, & fiat confectio. Doſis, drachmæ tres cum aqua, vel aliquo decocto vretico, eſt medicamentum expertum, &

Altera confectio. ſaluberrimum. Hoc quoque medicamentum eſt optimum, & ab eruditiſſimis medicis probatum: ♃. lapidis Iudaici, gummi ceraſi, lapidis ſpongiæ, corticis melonis, liquiritiæ. an. ℥. iiij. ſeminis dauci, vitri combuſti, abrotani. an. ℥. j. medullæ granorum pini, & amygdalarum dulcium. an. ʒ. iiij. mellis. q. ſ. miſce, & fiat confectio: Doſis drachmæ tres. Hoc

Tertia. etiam medicamentum eſt vtiliſſimum, & valenter frangit lapides renum, & veſicæ: ♃. ſanguinis hirci præparati, lapidis Iudaici, lapidis inuenti in veſica fellis vaccæ aut tauri, aniſi, aſari, amygdalarum amararum, ſeminis cucumeris, bdellij, coſti. an. æquales partes, mellis quod ſufficit, miſce, & fiat confectio. Doſis drachmæ duæ cum decocto rubeæ, vel aſa-

Quarta. ri, vel camomillæ. Hoc medicamentum Gal. 10. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos valenter frangit lapides, & purgat renes, & veſicam, & dolores curat: ♃. caſſiæ ligneæ ʒ. ij. ſeminis apij ʒ. iij. myrrhæ ʒ. x. piperis ʒ. ij. olibani ʒ. iij. lapidis de ſyria maſculi, vel fœminæ ʒ. j. ſeminis paſtinacæ

nacę,anisi.an.ʒ.ij.spicę nardi ʒ.ij.amygdalarum amararum, asari.an.ʒ.iij.storacis,ireos.an.ʒ.iij.seminis papaueris albi ʒ. ij.seminis cyperi ʒ.ij.mellis quod sufficit, misce, & fiat confectio. Quidam medicus eruditus laudat non parum ad lapides frangẽdos cibum, qui fit ex hepate,pulmone,renibus, & testiculis cum priapo hirci, cum croco, cinnamomo, & melle,&postea imple intestina hirci hac mixtura.Dosis sunt duæ,aut tres bucellæ. Habet tantam vim hoc medicamentũ ad lapides expellendos,vt non solùm à renibus,& vesica,sed ab annulo comedentis fracti omnes excutiantur. Res est monstruosa,si vera est. Præter supradicta quatuor medicamenta composita, sunt multa alia à doctoribus laudata, & probata, inter quæ litrontipon à ʒ. j. vsque ad ʒ. ij.theriaca magna,& mithrydatum,electuarium ducis,dialacca,& diacurcuma sunt magis in vsu, & magis experta:quamuis multa alia scripta sint, & etiam componi possint ex simplicibus superiùs dictis, & similibus: semper tamen, vt superiùs admonuimus, præcedant hæc vretica,& quæ lapidem frangũt mollientia,& anodina externa, & interna:de quibus iam satis diximus. Sed præter illa vtilis erit hic,aut similis clyster semel,vt minimum in die: ♃.florum camomillæ,p.iij.meliloti, fœnugræci, seminis lini.an.p.ij.ß. seminis fœniculi ℥.ß. olei lib.vj.vini lib.j.decoquantur omnia ad vini cõsumptionem,postea conseruetur oleum percolatum.Dosis cuiuslibet clysteris vnciæ sex. Sæpè in die, vel saltem ter vngatur pecten,femur, & tota regio vesicæ, & renes, si opus fuerit, hoc vnguento: ♃. axungiæ capi ℥.j.axungiæ anatis, gallinæ, & cuniculi.an.℥.ß.axungiæ vrsi, medullæ crurum vrsi,vel vituli, & theriacæ magnæ. an.ʒ.iij. emplastri filij Zachariæ ʒ.vj. olei scorpionum,lumbricorum, camomillæ, & anethi, an.℥. ß.ceræ.q.s.misce,& fiat vnguentum.Sępe quoque admoueatur parti dolenti vesica porci, vel hirci plena sequenti oleo: ♃.olei ℔.j. florum camomillæ. p.j.ß.vini optimi ℔.ß.decoquantur omnia donec vinum consumatur:cui percolato adde olei lumbricorum,de lilio, & sesamini. an.℥.iij. olei scorpionum ℥.ij.misce,his impletur prima vesica. Ad implendas alias vesicas, ♃. florum camomillæ, meliloti, vtriusque stichados,iuæ arteticæ.an.p.j.foliorum vrticæ.m.ij.parietarię. m. iiij. radicum althææ ℥.ij.maluarum. m.ij.ß. seminis lini, fœnugræci, & milij solis.an. ℥. j. seminis fœniculi, & carui. an.ʒ.iij. liquiritiæ ℥.j.ß. fiat decoctum in libris duodecim aquæ, donec tertia pars consumatur. Inter ea, quæ maximè vtilia, & necessaria sunt ante vsum, & in vsu vreticorum,

Medici cuiusdam cibus, aut bolus.

Obseruatio.

Clyster.

Vnguentũ

Vesica admouenda.

Balneorum vsus moderatus.

sunt

ſunt balnea vſque ad vmbilicum ex decocto rerum dictarum ſuperiùs, quæ vias vrinarias aperiunt, molliunt, & dolores ſedant: hæc tamen temperate, & non in frequentiſſimo vſu conferunt, ne pars dolens, & ægra fiat nimis apta ad recipienda excrementa totius corporis, & humores, & iterum generentur lapides: ſemper tamen ventriculo, & inteſtinis vacuis oportet ingredi balneũ. Præter hæc balnea, quæ fiunt ex rebus vreticis, & lenientibus, ſunt alia multa naturalia balnea calida, ſulphurea, vel ſalſa, quæ habent vim manifeſtam, & occultam prouocandi vrinam, & lapidem frangendi: quæ quotidie experimur apud Italos, Gallos, Hiſpanos, & præcipue inter Vaſconiam & montes Perinęos ſunt optima balnea dicta de Cauteres. De his Philoſophus 24. particula problem. vltimo.

Proble. vltimo. 24. part.

Cautè diuretica eſſe exhibẽda.

In exhibendis vreticis medicamentis debet eſſe prudens medicus, & non audax: ſed ſemper, ſi fieri poteſt, ab iis abſtineat, præſertim valentibus, niſi vrgente dolore, & præſente calculo, & neceſſitate: quia ſæpe ex vſu eorum immodico fiunt vlcera, vel ardor vrinæ, profluuium, & tandem alij morbi pernicioſi.

Cucurbitula.

Cucurbitula renibus admota mouet lapidem, & poſtea admota per vreteres verſus veſicam ducit ipſum ad eam.

Si vrina ſupprimatur.

Aliquando lapis inter veſicam, & penem infixus vrinam ſupprimit, & inſtrumento argenteo dicto cathetere, ſeu algalia impellenda eſt ad veſicam, vel ſcapo petroſelini, vel calamo gallinæ, vel candela cerea. Si verò appareat, ferreo inſtrumento extrahatur. Aliquando neceſſaria eſt inciſio in pene. Si fuerit prædurus, & magnus lapis in veſica, ſola inciſione extrahi poteſt: hæc tamen facienda eſt à viro perito, & docto: inciſio verò pro magnitudine lapidis erit facienda, quę cognoſcetur immiſſo digito per anum: & poſtea curetur vlcus per conſolidantia, & glutinoſa, & per cibi, & potus abſtinentiam. Si ſanguis in veſicam deſcenderit, ibíque coaleſcat, antequam putrefiat, theriaca magna, vel coagulo hœdi cum decocto liquiritiæ euacuabitur per vrinam.

Inciſio, & eius curatio.

De Renum calculo, & veſicæ. CAP. XLVII.

Scholium.

RENum & veſicæ calculi.) *Vrina frequenter ſupprimitur à renum calculo, aut veſicæ. Proinde breuiter, qua ratione huic malo occurrendum ſit, explicabo. Prius autem ſcias velim, me conſultò omittere multa, quæ in calculi diſputatione propo-*

nuntur (ea enim habeo diffusè scripta, in libr. de simpl. med. fac. quem imprimendum statim, domi seruo) solúmque supponere, materiam, causam efficientem, & generationem calculi, vt inde colligamus essentiam Calculi medicamentorum, quæ ipsum comminuere nata sunt. Calculi materia est materia.
humor crassus, siue sit pituita, aut melancholia. 3. de alim. fac. cap. 6. si- Causa effi-
ue purulenta substantia epy. 6. par. 1. comm. 15. Causa, quæ calculum ef- ciens.
ficit, est calor immodicus quantitate, aut tempore, non autem frigiditas, Vallesius
vt malè voluit Vallesius, lib. 6. epyd. non considerans ex Galeno, ac pro- errat.
inde ex veritate, viuente animali non posse, tantum frigiditatem intendi, Modus ge-
vt ex ea aliquid concrescat in duritiem. Generatur calculus, calore eua- nerationis
porante humidam partem crassi humoris, & reliquam concrescente, ita calculi.
vt si ille concretus humor in renibus moram faciat ab altero augeatur, quoad lapidis magnitudinem ex arenula acquirat. Lapis in renibus generatus, & detentus, dolorem grauem efficit 6. epy. par. 1. sent. 6. quia renes non sentiunt nisi per membranam. Vallesius eodem loco existimat, Dolor gra-
magnum lapidem, quando exciditur ex carne renis, acutum dolorem uis.
inducere. Id colligit ex eo, quod hunc dolorem, difficilè distinguere pos- Vallesius
sumus, à colico dolore. Quæ sententia facilè refutabitur, ab eo qui consi- errat.
derat, carnem renis esse insensilem, ac proinde neque à magno lapide posse acutè dolere, quod exemplo inflammationis docet Galen. 6. aphor. comm. 5. Adde in carne renis, non posse generari lapidem, quia deficit locus, nempe cauitas: & ita Galenus 6. epy. agens de lapidis generatione, semper eius meminit: Accidit quòd si in carne renis lapis generaretur, non posset ad vreterem permeare. Probatio etiam infirma est, quia cum principium vreteris, sit iuxta colon, dolor à lapide in eo contento excitatus, bene poterit à nobis colicus iudicari, præcipuè acutissimus cum sit, vreteres enim multum sensiles ex natura sunt. Hunc renum dolorem nephritim appellamus. Quem vomitus primò pituitæ, & deinde bilis æ- Nephritis
ruginosæ comitatur. Ratio hæc est. Hic dolor ad se attrahit sanguinem, Vomitus
& spiritum magis, quibus destitutus ventriculus debilitatur, & cum in in nephri-
sit pituitæ naturalis officina eam euomit: in venis autem quæ sunt iux- tide.
ta renem, à caliditate bilis aduritur & fit æruginosa, quæ ad ventriculum languidum expulsa vomitu euacuatur. Franciscus Vallesius 7. Dubitatio
epy. com. 59. dubitat, qua ratione lapide existente in vno rene, aquosa à Vallesio
fiat vrina, aut supprimatur: si verum est ex Galeni sententia, partes ge- proposita.
minas affectas esse, vt vna læsa, altera ageret. Respondet venas emul- Solutio
gentes, simul oriri ex vena caua, ac proinde, raro vnum renem, lapidem eiusdem congerere, quin alter, à crassis succis & arenis obstruatur: & ideo vrinam supprimi, aut colatam per ambos renes puriorem excerni. Hoc autem intelligendũ est, in affectibus dolorẽ generantibus, quia in indolentibus benè potest esse affectio in vno rene, altero non cessante ab actione. Quod confirmat in homine, quẽ totũ renẽ corruptũ habuisse, et per vrinã excretũ se vidisse testatur, qui vrinã altero rene solo reddebat. Quid

si

si in vreterem prodiit lapis, & supprimatur vrina? id inquit fieri, qui ob dolorem perit nixus musculorum abdominis, qui ad reddendam vrinam necessarius maximè est: Hæc Vallesius. Quæ omnia falsa sunt, im primis cum respondet, emulgentes venas à caua oriri, ac proinde affecto vno rene, alterum affici, rem falsam supponit: nempe simul debere affici duos renes, hoc enim est contra experientiam, quia in dies experimur lapidem in vno rene existente, alterum renem rectè operari, ea ratione qua abiecto vno oculo sæpè, alter illæsus seruatur. Neque distinguit rectè, quia siue sit affectus dolorificus siue indolens, affecta vna parte, reliqua optimè aget. Præterea si duo sunt renes, & duo vreteres, quis sibi poterit persuadere, lapidem, vnum vreterem obstruentem supprimere vrinam? Ratio ex nixu musculorum desumpta nil persuadet, quia musculi abdominis non habent vesicam subiectam, quæ intra ossa pubis latitat, & sic potest comprimi solùm, quando repleta est, à musculis rectis, ex parte qua oßibus pubis adhærent. Adde, vrinam excerni à facultate naturali, quæ expultrix dicitur. Tum si propter dolorem cessat musculorum nixus, debuit etiam in colico dolore cessare, et eadem ratione vrinam supprimere. Experimentum etiam illud, quod adducit, corrupti renis & per vrinam excreti, tanquàm impoßibile omittendum est: si enim vreteres tensi seruantur à renibus, non corruptus per quam partem ingredi poterit vreterem laxatum? tum si rem corruptus, vrinam nō attrahebat, qua ratione renis frustula deducebantur ad vesicam? omisso ergo hac in parte Vallesio, qui controuersiam ponit vbi non est: dico naturam duos fabricasse renes, vt impeditam vnius actionem, alter suppleret (non vt voluit Vallesius, ne facilè obstruerentur) & inde sequi, esse impoßibile (rectè se habente collo vesicæ) à lapide in vno rene contento, posse vrinam supprimi. Quod si vrinæ suppreßio contingat, necessariò in duobus renibus erit obstructio: aut si in vno tantùm rene sit lapis (quod ex dolore colliges) excrementa crassa in vesicam delapsa obstruere eius collum, & impedire vrinæ transitum. Qua ratione distinguatur dolor nephriticus, à colico capite de dolore colico explicatum habes.

Refutatur Vallesius.

Dubitationis solutio.

Calculus concretus in renibus.) Quando aliquis solitus est lapidem in renibus generare, eo tempore quo arenulas emittit, neque dolore cruciatur, potest habere vsitata aliqua medicamenta renes expurgantia: qualia sunt mel cum vino albo, mel cum puluere oßium mespilorū, decoctum pastinacæ cum melle, aqua distillatitia florum fabarum cum melle, & similia. Si lapis existat in vretere acutum excitans dolorem, dilatantibus viam indigemus, simul etiam possumus frangentia lapidem assumere. In dolore hoc nephritico auctor sanguinem mittit, si æger sit carnosus: quasi solùm oporteat secare venam in plethoricis affectibus. Secabimus ergo venam in magno dolore, non propter dolorem, quia hic cum deiiciat vires, potiùs eam impedit: neque propter morbum, quia lapis sui ablationem indicat, quæ sanguinis mißione, excerni non potest,

Medicamenta renes expurgantia.

Sectio venæ.

sed

sed propter morbum magnum, qui futurus timetur, nempè inflammationem.

Secundò considerandum.) *Non rectè hoc in loco rem explicat auctor, quia si multus humor continetur in venis, potius medicamento purganti per os assumpto euacuabitur, quàm clysteribus lenibus.*

Taxatur auctor.

Tertiò sciendum est.) *Dolor nephriticus aut vrget, aut non. Si vrget, cum deiiciat vires, ad se trahit curationem, & ideò sedandus est. Quod commodè præstabit hoc vnguentum, exteriùs positum in ilibus supra locum dolentem. ℞. olei scorpionum, et camomillæ an. ℥. ii. vnguenti aragon, & axungiæ gallinæ an. ℥. j. Philonii maioris ʒ. iii. ceræ parum fiat vnguentum. Hoc dilatat partem emollientibus, & stupefacit narcotico medicamento. Possumus etiam vti aliquo ex dictis oleis, cum gra. iii. opii permixto. Per os assumere potest æger theriacam magnam, quando fermentationem patitur, quo tempore stuporem inducet, quia opium adhuc seruat vim: aut ʒ. i. Philonii maioris (quod post duos annos totius est) cum aqua pastinacæ, aut fæniculi, vt permeet. Quod si neque remediis dictis sedatur dolor, in balneo (quod statim describetur) bibat medicamentum narcoticum: aut, si hoc non poßit, assumat, quæ vim habent calculum comminuendi, oleum amygdalarum dulcium, cum melle, aut sacchoro candi appellato, quod etiam habet lubricandi vim: puluis etiam oßium mespilorum, vulgò azerolles vtilis est, sicut & hæc potio: ℞. litontripon. ʒ. j. ß. pul. elec. ducis. ʒ. ß. cum ℥. iiii. aquæ pastinacæ, fiat potus.*

Curatio doloris vrgentis.

Si dolor non vrget, curatio à causæ ablatione inchoabitur, propellentes lapidem à renibus ad vesicam, medicamentis, quæ calore et humiditate laxando, vreteres dilatabunt. Hoc exteriùs applicatis, et clysteribus præstabis. Exteriùs multis poteris vti vnguentis, illud, quod paulò supra descripsimus, ab eo auferentes Philonium, accommodatum est. Sicut & hoc alterum: ℞. vnguenti agrippæ ℥. j. olei scorpionum. ℥. ij. olei rutacei. ℥. ß. ceræ parum, fiat vnguentum, cui adde axungiæ cuniculi. ʒ. ii. His inungatur ilii regio, & superponantur herbæ medicæ folia, à caliditate moderatè madentia, vulgò alfalfa ab fasuor. Clysteres parare poteris ex ruta, anetho, fæniculo, maluis, furfure, semine lini, & fænugræci: decoctioni addens, benedictę confectionem, caßiam, saccharum rubrū, oleum rutaceum, aut butirum. Quod si his remediis dolor non remittitur, ad balneum vniuersale deueniendum erit, paratum ex aqua, in qua lauer seu sion vulgò crexenases, parietaria, althęa, malua, & semen lini bullierint, ita vt ex eisdem herbis meatus vrinarii fricentur, vt dilatentur. Quòd si æger noluerit ingredi balneum, prædictas partes, eadem aqua fouebit, spongia vel lana. Si his omnibus peractis lapis semper resistat, neque excernatur, imò suppreßionem vrinæ efficiat, paucos ab ea liberari videbis.

Curatio nephritidis, cum nō vrget dolor.

Exteriùs applicāda.

Clysteres.

Balneum.

Quòd si descendat ad vesicam lapis, & ibi vrinam supprimat (quod ex pubis tumore intelliges) veteres solebant ænea fistula, lapidem à meatu amouere. Sed quoniam nimium est dolorificum instru-

Si lapis in vesica vrinam supprimat.

mentum hoc, præstabit id cerea candela, oleo amigdalarum dulcium (ob dolorem) inuncta efficere. Si verò per vrinæ meatum excernatur lapis, eisdem medicamentis vtere. Quæ si non prosint, & lapis in medio viæ quiescat, extrahendus erit sectione recta per meatum facta, cauendo semper, ne fistulosa vulnerentur corpora, quia non poterit vlcus ad cicatricem venire.

Si sit in vrinę meatu.

Non datur medicamẽtum tota substãtia frãgẽs lapidẽ.

His sic adnotatis accedamus ad medicamenta.) *Nullum datur medicamentum à tota substantia lapidem frangens: quia lapis non est morbus tota substantia nobis contrarius, ac proinde pellis leporis cremata, lepus decollatus, aut viuus in fictili vase crematus leporis renes cremati, cinis vngulæ equi, plumæ palumborum, testa cochlearum, stercus murium, cinis cancrorum, vermium terrestrium & passerculi: calculus, quem quis priùs reiecerit, lotium capræ montanæ, cicadæ aridæ, hepar asini, & similia à practicis descripta somnia sunt. Erunt ergo solum ea medicamenta lapidem frangentia, quæ calida modicè sunt, & tenuium partium: hæc enim penetrando per lapidis substantiam eam diuidere possunt. Calculi vesicæ difficulter aut nulla ratione possunt frangi, propter loci distantiam, ob quam in transitu exoluitur medicamentorum vis: ac proinde ad chirurgiam veniendum erit, aperientes vesicæ collum, & calculum extrahentes. Quam sectionem multi nostris temporibus, fælici successu exercent.*

Medicamenta lapidem frãgentia.

Calculi vesicæ non possunt frangi.

De ardore vrinæ. CAP. XLVIII.

Descriptio

ARDOR vrinæ, quem medici & stranguriam, & stillicidium vrinæ nominant, tum fit, cùm ægri assiduè ad meiendum irritãtur, vrináque paulatim, & guttatim redditur. Prouenit propter vrinæ acrimoniam, quam ipsa acquisiuit vel ob caliditatem hepatis, aut rerum acrium vsum, maiori tamen ex parte ob bilem commixtam, quam natura sæpè per eam partem expellit: à quacunque tamen causa proueniat, ea qualitate prædita est vrina, vt & ad meiendum cõtinuò stimulet, & renes sæpè, atque vesicam exulceret. Nonnunquam etiam accidit hæc passio ex vlceratione vesicæ, aut, ex abscessu rupto vel in renibus, vel in vesica. Puris enim acrimonia idem, quod de vrina dictum est, præstare potest. Cæterùm si ex acri vrinæ qualitate hoc contingat, vrinæ sunt biliosissimæ, & vniuersus corporis habitus, & reliquæ etiam notæ bilem testantur. Si vel ex vlcere, aut abscessu, ex propriis tum vlceris, tum abscessus notis hoc ipsum dignoscitur. Monendi in hoc morbo tyrones in medica arte sunt, ne conniuentibus, quod aiunt oculis, causas huius mali inspiciant: decipiuntur enim passim credentes ex vesicæ calculo oriri, vnde medicinas comminuendis calculis

Causæ.

Notæ.

Vitanda esse medicamenta lapidẽ frãgentia.

bilis accommodatas miseris ægrotantibus ministrant, quod in eorum perniciem vertitur: augétur enim per ea medicamenta, quæ calida facultate sunt prædita, vrinæ acrimonia: inde vlcus aut in renibus, aut in vesica generari necessum est, ideóque iugi cruciatu torqueri, qui in tam impias carnificum manus inciderunt, quemadmodum cuidam meo tempore contigit, qui initio remedia necessaria fugiēs, post empiricorum omnia remedia amplectens in vrinæ multitudinem lapsus est, & eos morbos, a quibus deinde periti medici euare minime potuerunt. *Historia obseruanda.*

Stranguria, si à calculo fiat, curatur iis, quæ diximus superiori capite. Si ab vlcere, abstergentibus, mundificantibus, & incarnantibus (vt ita dicam) vlcus: de quibus cap. 28. de curatione sputi sanguinei diximus: quanquam hîc miscenda sunt, quæ clementer ad vias vrinarias alia medicamenta deferant. Si ab acrimonia, auferentibus causam. Primò, si bilis est vrinæ mixta, victu frigido, & humido, vt vsu lactucæ, portulacæ, cichoreæ, vtriusque maluæ, cremoris hordei, & similium: quatuor tamen semina frigida maiora sola nocent prouocando vrinam. Prodest fugere acria, salsa, acetum, coitum, labores animi, & corporis. ¶ Secundò, sanguinis missione per sectionem venæ hepaticæ dextræ, euacuando sanguinem plenitudini & robori respondentem. Hæc refrigerat hepar, bilem vacuat, & à viis vrinariis auertit. *Curatio. Si ab acrimonia curatio. Quæ fugienda. Sectio venæ.*

Tertiò, purgantibus bilem priùs sumpto syrupo rosarum ex infusione siccarum cum aqua portulacæ per tres, aut quatuor dies ad tollēdam bilis acrimoniam, & caliditatem, medicamentis clementibus, vt cassia fistulari, manna, tamarindis, myrobalanis citrinis, & rhabarbaro, vt hoc aut simili potu: ℞. medullæ cassiæ fistularis recens extractæ ℥. j. rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ ℈. iiij. syrupi violarum ℥. j. aquæ borraginis. q. s. misce, & fiat potus. Et quia morbus est diuturnus, hac cōfectione fiat vacuatio frequens: ℞. medullæ cassiæ fistularis recens extractæ ℥. j. medullæ tamarindorum, & diaprunis solutiui, & conseruæ rosarum recentis. an. ℥. ß. mucilaginis seminis psyllij in aqua maluarum extractæ ʒ. iiij. pulueris diarhodon. Abbatis ʒ. ij. sacchari dissoluti in aqua rosarum ℥. iiij. misce, & fiat confectio. Dosis qualibet hebdomada cochlearia duo. Hoc etiam, vel simili clystere purgatio frequens est vtilis: ℞. foliorum maluarū, lactucę, violarū, & portulacę. an. m. j. hordei excorticati. p. j. seminis psyllij, & cydoniorum. an. ʒ. ij. fiat decoctū: de quo percolato accipe vncias decem, cui adde olei violarū *Præparatio. Purgatio. Potio. Confectio ad vsum. Dosis. Clyster.*

vncias tres, cassiæ fistularis præparatæ ℥. j. vitellos ouoru numero duos, misce, & fiat clyster. Ex solo lacte ouino, vel prino clyster est optimus, & eius frequens vsus vtilissim huic morbo.

Alteratio. *Balnea.* *Electuaria.* *Conseruæ.* *Aquæ.* *Vnguenta*

Quartò, refrigerantibus hepar, renes, & totum corpus ternis & acrimoniam vrinæ tollentibus, & externis auxili vt balneo solius aquæ tepidæ, electuario diatrium santa rum, diarhodonis Abbatis, conseruis violarum, rosaru nenupharis, & acetosę: aquis, vel decocto portulacæ, en uiæ, cichoreæ, acetosæ, & similium. Vnguento santalato h pati & renibus bis in die admoto, vel hoc, & simili vngue to: ♃. oleorum rosarum, nenupharis, & violarum aqua ro ta lotorum. an. ℥. j. mucilaginis seminis psylij, & cydonioru aqua rosata extractę an. ʒ. ij. santalorum omnium, & trocl scorum de camphora. an. ʒ. j. cerę. q. s. misce, & fiat vnguent

Vsus vitellorum ouorum laudatur. *Puluis.*

Vsus longus vitellorum ouorum recentium cum syrupo v lato tollit vrinæ acrimoniam, & stranguriam. Puluis hic c rat quoque eam: ♃. seminis papaueris ℥. j. seminis lactucę, portulacæ parum tosti an ʒ. iij. pulueris liquiritiæ, quatu seminum frigidorum maiorum mundatorum. an. ʒ. j. sacch ri candi violati ℥. iiij. misce, & fiat puluis, qui cum ouo rec ti summo mane, vel cum iure ante cibum quantitate vni cochlearij sumatur.

Syrupus eximius.

Syrupus de mucilaginibus ex Mattha de Gradi, curat hanc vrinæ acrimoniam, & prohibet vlcu fieri in viis vrinariis: éstque medicamentum singulare, opt mum, & expertum, cuius hæc est descriptio: ♃. seminis a thææ, maluarum, & cydoniorum. an. ℥. j. dragaganti ʒ. iij. in fundantur in aqua tepida decoctionis maluarum, seminis p paueris albi, & granorum alkekengi. an. quantum suffici postea fiant expressiones dictorum seminum, & dragagant de quorum mucilaginibus fiat syrupus, vt ♃. prædictaru mucilaginum ℥. j. ß. decoctionis prædictę ℥. iij. sacchari opt mi ℥. ij. misce ad vnam dosim, quę per sex, vel octo dies exh benda est: & si fuerit vehemens caliditas, adde parum muc laginis seminis psyllij.

Iniicienda per syringem.

Aliquando in maxima acrimonia, & caliditate vrinæ oportet syringe argenteo per penem lac o uinum sæpè iniicere, vel aquam plantaginis, vel hordei de coctum cum mucilagine seminis psyllij, vel cydoniorum, ve collyrio albo Rhasæ sine opio, & in maximo dolore cu opio.

De Ardore vrinæ. CAP. XLVIII.

Scholium.

Ar

ARdor vrinæ quem medici.) *Stranguria, à latinis vrinæ stillicidium dicitur, in quo vrinam parum, et frequenter reddimus, lib.5.aph.com.53. Quod symptoma propriũ est vesicæ lepravatè expellentis vrinam. Neque enim loquimur de stranguria ritica. Cuius meminit Hipp.epy.par.1.sent.41. in qua humores acres per enes ex toto corpore expurgantur. Causæ symptomaticæ stranguriæ, ex Galeni sententia lib.3.de caus.symp.cap.2. duæ sunt, imbecillitas facul atis retentricis vesicæ, & vrinæ acrimonia. Imbecillitas vesicæ fit ab ecto intemperiebus, quatuor nudis ex lib.3.aph.com.16. & potißimum t frigida 7.aph.com. 48. aut à quatuor cum fluxione humoris 3.aphor. om.16. Acrimonia vrinæ varias habet causas. Prima est abscessus ruptus in renibus, aut aliis partibus, & per vrinam expurgatus. Ad hãc causam reducenda est bilis acris, quæ permixta cum vrina stranguriam efficere solet: de qua intelligendus est Gal.3.aph.comm.supradicto, cùm scribit intemperiem primò calidam, secundò calidam & siccam, & tertiò humidam acrem reddere vrinam. Quo loco, vbi Gal. habet humidã, lege siccam, quia humida intemperies impedit humoris acris generationem, quam ipsam generare posit. Secunda causa est pituitosum simúlque salsum excrementum. Hoc autem salsum redditum est, non à putredine, sed ex permixtione salsæ serosæ humiditatis, hoc est vrinæ, quæ salsa est: pituita enim crassa & glutinosa cum sit, habénsque permixtam salsam serosam substantiam detineatur in vesica, magis irritat, quàm faciat vrina sola. Tertiam causam stranguriæ addit Gal.6.de loc.aff.c. 4. vlcus in vesica, aut meatu pudendi. Vbi per meatum pudendi intellige vesicæ principium, quod ceruicem vesicæ appellant. Potest tamen aliquis hoc in loco Galen. tanquam diminutum accusare, quia omittit lapidem, & arenulas, à quibus stranguria excitari solet. Cui satisfacimus ea ad acrimoniam reuocantes, quia reuera arenulæ, & lapis caliditatem, & ardorem habent: aut ad vlcus, quia hæc in transitu per corpora sentientia (saltim lapis) sua asperitate molestiam inducunt. Quod si lapis in ceruice vesicæ contineatur, stranguriæ etiam causa est, quia obstruens, & si non omninò liberum vrinæ transitum impedit. Si acrimonia vrinæ, quæ stranguriam facit, à pure abscessus rupti ortum habeat, abstergemus vlcus renis, mulsa permixta cum decocto pastinacæ, & maluarum: pastinacæ, vt sit vehiculum, maluarum verò propter acrimoniam. Mundato vlcere (quod ex pauco pure, minori fœtore vrinæ, & pauco sanguine excreto colliges) cicatricem inducemus cum decocto capitum glandium, aut malicorii, addito pauco melle, aut sacchâro cando, vt penetret. Exterius ad conglutinandum illines, vnguento commitissæ cum pauco aceto, vt penetrare posit. Alia etiam vnguenta ex oleis myrtillorum, rosarum, & cydoniorum cum pulueribus myrtillorum, corticis mali granati, & similium, quæ adstringere nata sunt, construere poteris cum pauca cera. In acrimonia vrinæ à pituita salsa, aut bile, sanguinem*

Causæ symptomaticæ stranguriæ duæ.

Imbecillitatis vesicæ causæ.

Variæ causæ acrimoniæ vrinæ. Prima.

Secunda.

Tertia.

Excusatur Galenus.

Curatio stranguriæ ab acrimonia vrinæ factæ.

nem mittes propter venarum affectum, tum etiam, quia sangui-missio, ex accidenti refrigerabit euacuato humore calido. Secun-do præparabis humorem, si sit pituita, oximelle, rhodomelle & aliis cum decocto maluarum, & liquiritiæ propter acrimoniam. Si sit bi-lis non eget præparatione, quia tenuis est. Tertiò purgabimus bilem cassia simul cum electuario de succo rosarum, & syrupo rosarum A-lexand. ex 9. infusionibus: pituitam verò diacatholicone, diaphœni-ne, & agarico cum prædicto decocto. Aduerte tamen, in ardore vri-næ ex pituita salsa maximæ vtilitatis esse, vsum therebentinæ a-tinæ: si eam à ʒ. ij. vsque ad ℥. ß. cum syrupo violaceo assumant. Renes & iecur in stranguria vnguento refrigerante illines, ce-ro sandalino, aut ceroto refrigerante Galen. cum pauco aceto. Hoc e-st ℞. ceroti sendalini ℥. iij. olei nenupharini ℥. ij. aceti ℥. ß. ceræ paru-m fiat vnguentum. Neque omittendum erit balneum aquæ tepi-dæ quod excrementa renum refrigerat, & dilatat vias, vt ipsa euacu-ari possint. Syrupus de mucilaginibus à Matthæo de Gradi, compo-situs maximè ardorem extinguit: si tamen non sint in renibus cra-ssa excrementa: Tunc enim permiscebimus cum eo oximel, aut pauc-um oximel schillitici. Syrupus hoc modo parari poterit: ℞. seminis al-thææ, maluarum, & cydoniorum ana ℥. j. dragaganti ʒ. iij. infunda-tur in aqua decoctionis maluarum, seminis papaueris, & granoru-m Alkekengi, ana. q. s. deinde fiant expressiones dictorum seminum, & dragaganti: de quorum mucilaginibus, & decocto prædicto q. s. cu-m saccharo albissimo conficiatur syrupus benè coctus. Huius assum-at manè ℥. ij. cũ hoc decocto: ℞. decoctionis maluarũ, liquiritiæ, semin-is papaueris & granorum Alkekengi lib. 1. Si stranguria à lapide a-ut arenulis oriatur, curabitur ea ratione qua diximus cap. superiori.

Catether construendus. Aliquando in maxima acrimonia.) *Si instrumento argent-eo ab auctore posito, liquorem immittas, non perueniet ad vesicam, s-ed poteris construere catether, quòd habeat longitudinem quindecim d-igitorum, ita vt in parte superiori sit latius.*

De mictu sanguinis. CAP. XLIX.

Causæ. Externæ. Anguinis mictus sæpe à causis exterioribus fit nonnunquam etiam ab interioribus. Exteriores sunt casus, & ictus maxime cum partibus, quę iuxta vrinæ instrumenta sunt, inferuntur: rumpitur enim ex hac occasione vena aliqua in illis locis, vnde sanguinis mixtio cõtingit. Præterea rerum calidarũ vsus, & immoderata corporis agitatio, & ea omnia, quę sanguinẽ attenuare, & ad renes, & vesicã propellere possunt, hoc malũ pariũt.

Internæ. Internæ sunt corporis plenitudo, hepatis imbecillitas, renũ in attrahẽdo valida facultas, eorundẽ, atque vesicę exulcera-tio,

tio. Calculus porrò in renibus, aut abscessus aliquis, & naturę iudicium, quam crisim appellant, causæ sunt. Si a causis externis proueniat hoc malum, ægrotum, quod millies dictum est, interrogabimus. Si ab internis, in causarũ cognitionem sic deueniemus: si corporis plenitudo in causa fuerit per methodos superiùs traditas, maximè cap. de cephalalgia, signa patebunt. Si hepatis imbecillitas, vrina emittitur cruenta, carnium recẽs cæsarũ lotioni non absimilis. Si renum in attrahendo robur, vrina pari ratione cruenta, sed aliquãto albidior. Si exulceratio renum aut vesicæ, sanguis puri commixtus, & modicus excernitur: ad hæc dolor sentitur circa locum, cui vlcus inest. Si calculus renum aut abscessus, signa ex propriis capitibus mutuari oportet. Si naturæ iudicium, iuuari ab ea re laborantem cernimus.

Mictus sanguinis, qui à redundantia fit, vel criticus, nisi vires deiiciat, non est supprimendus. Si fiat ab vlcere corrodẽte, curetur prius vlcus: si ab immodico coitu, instauratione & glutinatione succurrendum est. Si a recenti solutione, victu frigido astringente, sanguinis missione, & astringentibus medicamentis externis, & internis curabitur: de quibus dictum est cap. de sanguinis profluuio è naribus, & hic quoque de iis agemus. Si ab imbecillitate retentricis facultatis renum, curabitur primo, victu frigido astringente, de quo capitibus de curatione profluuij sanguinis è naribus, & de curatione sputi sanguinei. ¶ Secũdò, sanguinis missione, à quacũque fiat causa, dempto coitu, per sectionẽ venę iecorariæ. *Curatio.* *Si ab imbecillitate curatio.* *Sectio venæ.*

Tertiò, concoquentibus bilem, vel pituitam, vel atram bilem, si alius humor fuerit sanguini mixtus, quem cognosces colore, & multis aliis argumentis. *Præparatio.*

Quartò, vacuantibus per medicamenta dicta c. 1. & c. 21. de profluuio sanguinis e naribus. *Vacuatio.*

Quintò, astringentibus, & glutinantibus internis, & externis, vt syrupo rosarum ex infusione siccarũ, myrtillorum, cydoneorum cum aqua, vel decocto plantaginis, portulacæ, & similium, lacte ouino calybeato cum pauco bolo Armeno, conserua rosarum antiqua: vel hac mixtura: ℞. micletę, conseruæ rosarum antiquæ ana. ℥. j. pulueris corallij rubri præparati, Karabæ, lapidis hematitis præparati, spodij, draganti, corticum glandium, boli Armenici, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum an. ʒ. j. syrupi rosarum quod sufficit, misce, & fiat cõfectio. Dosis cochlearium vnum cum aqua portulacę, vel plantaginis summo manè, & omni hora, præsertim vacuo ventriculo. Renibus & vesicæ *Astrictio & conglutinatio.* *Astringẽtia.* *Confectio.*

Vnguentum. admoueatur vnguentum santalatum, vel cerotum santalatum, & panni linei perfusi hoc, vel simili liquore: ℞. succi plantaginis, & portulacæ, an ℥.iiij. aceti rosati ℥.j. misce. Aliquando necessaria sunt narcotica simul & astringentia, vt sunt trochisci de spodio, de terra sigillata, & de Karabe, quorum dosis est a ʒ.ß. vsque ad ʒ.j. Et in maximo sanguinis mi-*Potus.* ctu sequens potus est necessarius: ℞. philonij Romani ℈.ij. syrupi papaueris ℥.j.ß. aquæ portulacæ ℥.j. misce, & fiat potus. Si sanguis in vesica coalescat, curatur per medicamenta dicta cap. 28. de sputo sanguinis, qualia sunt theriaca magna, coagulum hœdi, & similia.

De mictu sanguinis. CAP. XLIX.

Scholium.

SAnguinis mictus.) *Omnes causæ mictus sanguinis reducendæ sunt ad tres illas, quas capite de sanguinis è naribus profluuio, ex Galeni sententia proposuimus.*

De Diabete. CAP. L.

Descriptio. DIabetes à quibusdam fluor vrinæ dicitur, ab aliis hydrops matulę, & diapsacon à nonnullis nominatur: differt non parum ab vrinæ multitudine, nam in syncera diabete potus non mutatur, vt in lyenteria cibus, expellitur. In non vera, quamuis aliquando vrina potum superet, mutatur tamen, & non sunt omnia signa veræ diabe-*Historia inaudita.* tis. Puella olim Mediolanensis per sexaginta dies singulos sexdecim matulas vrinæ mictu impleuit, cùm biberet circiter tres ampullas, corpus tamen persanatę puellæ parũ conciderat magno exempli miraculo, medici illius tẽporis credebant aerem in vrinam conuerti. Hæc igitur spuria diabetes, si non curatur, in synceram transit, quæ a Galeno tatùm bis visa est, & à me quater, ab Aegyptiis tamẽ sæpe, siue propter cælum, siue propter aquam Nili. Est autore Gal. 6. de locis affect. cap. 3. affectus renum proprius, in quo tãtus inest vrinę fluor, vt totum corpus exhauriatur, quo quicquid bibitur, quale sumptum est, tale per vrinam redditur: qua parte similis est hæc affectio ventriculi, intestinorúmque læuitati, illi proportione respondens.

Causa. Prouenit ex imbecillitate retentricis facultatis renum, attractricis verò magno robore: attrahunt enim ad se renes vehementer aquosum id excrementum, quod in sanguine est, quod cum retinere ipsi præ imbecillitate non possint, ad vesicam demittunt, quæ res cum continuò fiat, continuus

quoq

quoque adest vrinæ fluor, adeò vt poculenta omnia nulla sui qualitate mutata per vrinam continuò excernantur. Comitatur sic affectos sitis vehemēs, & quę satiari alicuius liquoris haustu non possit, vnde etiam assiduè bibere cupiunt, aut bibunt, nec ab re: cùm id quod fuerit iniectum continuò ad renes, & vesicā delabatur. viscera præ nimia caliditate exuri videntur: tumor autem magnus lumbos testes, ac coxas infestat. Quod si ampliùs viscerum calor increuerit, superior venter corrugatur, & venæ, quæ in ipso sunt, attolluntur. Vniuersus habitus corporis gracilescit, & tabe quadam generali afficitur. *Signa.*

Multitudo vrinæ, quæ propriè non est diabetes, si à potu largiori fiat, curatur abstinentia potus. Si à qualitate salsa, & acri, cibi & potus vt largo esu alliorum, cæparum, & porrorum abstineat ab iis. Si a frigore externo, calidis internis, & externis, de quibus dictum est cap. 51. de imbecillitate, vt ascites curabitur. Si à paralysi, per ea quæ diximus cap. 13. Si à musculo rupto, vel dilacerato, curatio est difficilis, & ferme impossibilis, vt in quibusdam à partu laborioso vidimus. Si autem inuitis vrina excidat, vt pueris, & aliis quandoque dormientibus, causa auferatur per euacuationē, si sit humor calidus medicamentis cholagogis, de quibus cap. 1. & aliis multis locis dictū est: deinde per refrigerātia dicta superiori cap. & in hoc in curanda diabete. Si sit humor frigidus pituitosus post illius concoctionem, & vacuationem per ea, quæ dicta sunt cap. 1. & etiam cap. 13. de paralysi, curabitur his pilulis. ♃. castorei, myrrhæ, mastichis, thuris, pyrethri, cupularum glandium, an. partes æquales, cum syrupo myrtillorum fiant pilulæ septem pro drachma. Dosis drachma vna. Hi trochisci, autore Arnaldo de Villanoua, sunt optimi in hoc affectu, quibus curatus fuit iuuenis affectus diabete, & vrinæ profluuio in lecto: ♃. rosarum, spodij ana. ʒ. v. seminis portulacæ, liquiritiæ, boli armenici, sumac an. ʒ. j. seminis lactucæ, coriandri, santalorum, berberis an. ʒ. ß. dragaganti, gummi Arabici, balaustiæ an. ʒ. j. cum succo malorum granatorum acidorum fiant trochisci. Dosis ʒ. j. in die cum syrupo rosarum, & aqua calybeata. *Curatio.* *Ex pituitoso humore curatio.* *Pilulæ.* *Trochisci meientibus in lecto.*

Diabetes, seu transitus vrinæ non mutatæ curatur sex remediorum generibus: primò, victu refrigerāte, & astringente, demptis cydoneis, quæ vretica sunt, & ex eorum esu serenissimus Rex Neapolitanus Alfonsus incidit in diabetem: vehemēter enim nocent huic morbo calida vretica, & etiam animi, corporis labores, & coitus. Potus sit aqua calybeata *Curatio venæ diabetis.* *Victus.* *Historia.*

non

non frequens, neque magnus, quamuis caliditas immodic ipsum semper appetat, & eo egeat: quare si potus multæ fri gidæ aquæ euomatur, est vtilis: refrigerat enim, & humecta ventriculum, iecur, & renes, a quorum immodico calore at trahitur potus non mutatus.

Reuulsio & refrigeratio. Secundò, auertentibus, & refrigerantibus simul, vt san guinis missione per sectionem basilicæ in initio cùm vire adsunt, & frequenti vsu clysteris huius, vel similis: ♃. folio *Clyster sæpe iniiciendus.* rum lactucæ, violarum, maluarum, & portulacę an. m. j. hor dei præparati p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℔ j. cui adde olei rosarum, & papaueris an. ℥. ij. cassiæ fistulari præparatæ, & diacatholiconis ana. ℥. j. sacchari rubri ℥. j. ß misce, & fiat clyster.

Concoctio. Tertiò, concoquentibus bilem, vt syrupo rosarum, viola rum, myrtillorum, & papaueris, & aquis vel decocto portu lacæ, lactucæ, bursæ pastoris, & similium.

Purgatio. Quartò, vacuantibus bilem, vt cassia fistulari, tamarin dis, manna, rhabarbaro, myrobalanis citrinis, & aliis, si opu fuerit, valentioribus: vt ♃. medullæ cassiæ fistularis, & tama rindorum ana. ℥. ß. rhabarbari electi infusi per noctẽ in aqu endiuiæ ʒ. j. diaprunis solutiui ʒ. iij. syrupi rosarum ℥. j. aqua buglossæ. q. s. misce, & fiat potus.

Alteratio. Quintò, refrigerantibus hepar, renes, & totum corpus in ternis, & externis, vt electuario diatrion santalorum, diarh donis Abbatis, diamargaritonis frigidi, conseruis rosarum violarum nenupharis, & acetosæ, & trochiscis de campho ra, & aliis multis, vt hac mixtura: ♃. mucilaginis, semini *Confectio.* psyllij, aqua rosarum extractæ ℥. j. cõseruæ rosarum ℥. ij. con seruæ acetosę, violarum, & nenupharis an. ℥. ß. trochiscorum de camphora, pulueris diatrium santalorum, & diamarga ritonis frigidi, an. ʒ. ij. syrupi myrtillorum, quod satis est, mi *Balneum laudatur, sed non aquæ frigidæ.* sce, & fiat confectio. Dosis duo cochlearia quolibet die sum mo mane cum aqua, aut decocto refrigerante. Balneum a quæ tepidę est in hoc genere optimum auxilium bis in heb domada ventriculo vacuo. Multi etiam viri prudentes bal neum aquæ actu frigidæ ab vmbilico ad partes infernas lau *Epithema.* dant: ego tamen nisi in iuuene, & assueto, & æstate non au derem eo vti. Hepati, & renibus admoueantur epithemata & vnguenta refrigerantia: vt ♃. aquarum endiuiæ rosarum & portulacæ an. ℥. iiij. aceti rosati ℥. j. sandalorum omnium & trochiscorum de camphora an. ʒ. j. misce, & fiat epithem *Vnguentum.* ad hepar, & renes, quod post hoc, aut simile vnguentum sæ pe admoueatur æstate frigidũ actu: ♃. olei rosarum, & myr ti

tillorum ana.℥.j.ß.vnguenti populeonis ℥.ß. pulueris masti-chis,thuris,sanguinis draconis an.ʒ.j.ceræ,quod sufficit,misce,& fiat vnguentum.

Sextò,corroborantibus renes, vt lacte ouino, vel caprino epoto, & per clysteres sæpè iniecto cum succo renum arietis,& lamina plumbi tenuissima,& perforata supra renes, & lumbos posita curat non solùm hoc vrinæ profluuium, sed etiam gonorrhæam. *Corroborãtia.* *Vis laminæ plumbeæ.*

De Diabete. CAP. L.

Scholium.

Diabetes à quibusdam.) *Diabetes variè nominatur, Diabetes à celeri vrinæ transitu: hydrops ad matulam, ob vrinæ quantitatem. Sicut enim in hydrope naturalis cauitas aqua impletur, ita in hoc affectu matula: vnde malè Vallesius existimat hydropē ad matulam dici ob sitim, cùm propter hanc dypsacos appelletur. Diabetes est velox exitus per vrinam eius, quod potatum est, eodem à sua qualitate non mutato. Vbi per qualitatem, speciem intellige: quia aqua epota suam seruans integram naturam excernitur, nec tantillum in colore, odore, aut consistentia mutata. Diabetes est symptoma in actione renum læsa: deprauatè enim attrahunt, si immodicum eorum motum consideremus: Inde sequitur imbecilla retentio & alteratio, tantam enim vrinæ quantitatem non possunt continere renes, & ideò nec alterare, quia res, quæ alteratur, quieta sit oportet. Morbus, ad quem sequitur hoc symptoma, est intemperies calida renũ, quæ vim habet attrahendi. Modus generationis is est. Renes multum appetentes, ex venis trahunt serum, hæ ex iecore, hoc ex intestinis & ventriculo. Orificium autem ventriculi inanitum, & suctionis sensum sentiens, sic immouet, hoc est appetitum potus: quo assumpto, statim à venis, iecore & renibus rapitur, suáque mole irritat renum expultricem. Hic affectus raro contingit, ita vt bis tantùm eum viderit Gal. & ferè lethalis est, quia cùm cognoscitur, iam ægri in magnam imbecillitatem deuenerunt: quia in principio ægrè cognoscitur, cùm sensim fiat, in augmento, quando iam cognoscitur, extenuatos videmus ægrotos, non enim possunt rectè nutriri, cùm ob defectum vehiculi, alimentum non rectè distribuatur.* *Varia diabetes nomina.* *Vallesius errat.* *Diabetes quid.* *Diabetes est symptoma.* *Morbus.* *Modus quo generatur hic affectus.* *Hic affectus est ferè lethalis.*

Multitudo vrinæ.) *Auctor & alii quandam diabetem non veram finxerunt, & quod peius est, curant multam vrinam ex alimentis & aliis causis generatam: quæ, cùm non sequatur affectum morbosum, non eget curatione. Neque paralysis musculi vesicæ multam efficiet vrinam, cùm non excernatur vna vice multa.* *Error practicorum.*

Diabetes, seu transitus vrinæ.) *Alimenta non solùm frigida, sed crassa sint ex Alexandro, ne facilè in vrinam mutentur, aut in* *Alimenta in diabete,*

à ren

à renum calore attrahantur: Concedantur ergo caro ſuilla, pedes arietini, poma, pyra, & ſimilia.

Sanguinis miſsio. Secundò, auertentibus.) *Sanguinem mittes, quando renum calida intemperies, ex calido humore orta erit.*

Balneum. Quintò, refrigerantibus.) *Balneum ſit ex aqua, in qua malua, lactuca, oxalis, violæ et aliæ herbæ frigidæ ſint decoctæ. Quibus regionem renis fricabis, quam poſtea ceroto refrigerante Galeni inunges. Aſſumet æger per os ℥.j. ſacchari roſacei cum ℔.j. aquæ hordei.*

De Lumbricis. CAP. LI.

Differentiæ. LVmbricorum (vt autor eſt Gal. 3. aphor. com. 26.) tres ſunt differentiæ, quidam enim rotundi, ſeu teretes ſunt, alij lati, alij, quos Græci Aſcarides appellant. *Rotundi.* Rotundi, ſeu teretes in ſuperioribus inteſtinis magis generantur magnitudine palmari, & aliquando maiori, & ad ventriculum ipſum nonnunquam aſcendunt, ibíque peſſima excitant ſymptomata: in ipſo tamen ventriculo vermes gigni non poſſunt, vt docent Ariſtoteles, & Hieronymus Gabucinus libro ſuo de lumbricis: quamuis in auribus, dentibus, renibus, & matrice aliquando fiant: inteſtinis tamen magis, & plures generantur: ego enim anno 1545. vidi puellam nobilem expuliſſe mille fermè vermes paucis diebus & ſpatio quatuor horarum quadringentos, quorum aliqui etiam viui, & alij mortui, & vixit, viuítque nunc incolumis, Deo fauente. Sæpè etiam per os & nares eiiciuntur.

Ab Ariſto. diſſentit Amatus Luſitanus centuria 1. curatione 6.

Hiſtoria.

Aſcarides. Aſcarides tenues ſunt lumbrici, qui in parte inferiori craſſi inteſtini magis gignuntur, & plurimi manifeſtè apparent in iumentis malè cibum concoquentibus, quorum malam con coctionem fœtor indicat excrementorum. *Lati.* Latus lumbricus rarò accidit, longiſſimus tamen eſt, & ſæpè per tota extenditur inteſtina. Paulus verò Aegineta lib. 4. cap. 57. & Aetius lib. 9. cap. 40. affirmant lati lumbrici generationem permutationem eſſe membranæ intrinſecus tenuia inteſtina ambientis in corpus quoddam viuum, quod continuos ſtomachi morſus infert. *Cauſæ.* Generantur in humano corpore huiuſmodi animalcula ex frigidis, & pituitoſis humoribus putredini tamen accommodis, & vi caloris animatis, perinde ac externis cætera animalia videmus gigni, quæ non ex ſemine, ſed ex putredine ortum habent. *Notæ.* Signa, quibus ſingulas lumbricorum differentias cognoſcas, ex Paulo, & Aetio in hunc modum deſumpſimus. Teretes lumbricos habentes morſu tum vẽtriculi, tum etiam inteſtinorum corripiuntur, & tuſſi item arida, & non magna: verum frequenter irritanti. Quidam

dam etiam ſingultiunt, & dormientes tremunt, & pręter rationem expergefiunt, quod nonnulli vociferantes faciunt, atque proſilientes, ſed rurſum in ſoporem conuerſi proſternuntur. Pulſum inordinatum habent febréſque citra ordinē errantes, refrigeratis extremis partibus, augentur tertia interim quarta die, vel nocte, ſine ratione acceſſionem habentes. Pueri verò, & grandiores natu linguam exerunt, atque oculis clauſis ſilentium, & taciturnitatem amant, ideóque excitantibus iraſcuntur ob imbecillitatē vigilare nequeuntes. Quibuſdam, dum dormiunt, linguæ accidit manducatio & conformatio oris in modum lactentium, aut accipientium cibos: qui aliquando etiam dentibus ſtrident, & conniuent oculis, qui aliquando ſanguine ſuffuſi ſunt, & habent faciem, maximè iuxtas malas rubicundam, quæ rurſum mutato colore liueſcit: breui verò hæc, & ex interuallis fiunt. Quibuſdam in ventriculum ex inteſtinis aſcendunt nauſearum ibi, atque vellicationum cauſæ futuri: vnde laborantes cibum auerſantur, quos ſi ad comedendum impuleris, nauſeabundi, quod dentibus terunt, aut non deglutiunt, aut illicò euomunt. Venter nonnunquam corruptos cibos excernit, & tympani modo intumeſcit: reliquum verò corpus tabe citra rationem conſumitur, neque inedia, neque immodica vacuatione aliqua exinanitum. Multi quaſi delirantes abſurda in ſomno loquuntur, alij decubitum huc illuc mutantes, ex loco ad locum ſeſe viciſſim proiiciunt. Qui ab aſcaridibus infeſtantur, vehementem habent ani pruritum, ſubindéque ad egerendum irritantur, & poſt excretionem, vt plurimū melius habent. Quibus verò lati lumbrici fiunt, ij morſus in ventriculo vellicantes ſentiunt, & ad cibos potentem & cui corrigi non poſſit, appetitum habent: rapiunt enim, atque conſumunt huiuſmodi animalia quicquid alimenti oblatum fuerit: vnde denuò cibos aſſumi expedit, alioqui erodentur inteſtina: & ideo quædam puella (vt diximus cap. 33.) ob vermem duodecim cubitorum incidit in famem caninam. Conſequitur ſic affectos corporis gracilitas, & imbecillitas cum tarditate: minimè verò fallax ſignum erit, ſi cum recrementis quædam cucurbitæ ſemini ſimilia excernantur. *Hiſtoria.* *Curatio.*

Duplex eſt lumbricorum curatio, prima eorum generationem prohibet, ſecunda eos genitos enecat, & expellit: de quorum omnium ſpeciebus, & generationis locis multi multa ſcripſerunt: inter quos edidit librum Hieronymus Gabucinus Fanenſis de lumbricis. Præcautio itaque fit per ea, quæ *Præcautio* *Victus.*

pituit

pituitam gigni prohibent, à qua & cruditatibus putrescentibus fiunt vermes. Necessaria est tunc alimentorum pituitam generantium priuatio, nocétque immodicus cibus, & deprauata victus ratio, vt si cibus crassior præcedat tenuem, si a cibo animi & corporis labores adsint, vt coitus, præsertim si sit immodicus, & si manus & pedes à cibo lauentur aqua calida. Frequens quoque vacuatio per picram simp. non solùm enecat vermes, sed ipsos fieri prohibet, vacuando materiam pituitosam, & crudam.

Vacuatio.

Vera curatio. *Victus.*

Lumbrici iam geniti curantur primò, victu tenui calido & sicco, acri & amaro. Aliquando eorum morsus, si fame sequiant, rebus dulcibus est placandus.

Necantia vermes.

Secundò, medicamentis enecantibus à tota substãtia, seu proprietate, vel à qualitate manifesta calida in tertio gradu, & amara, quæ sua vi natura eos enecat. Et horum quædã sunt simplicia, de quibus Hieronymus Gabucinus c. 22. sui operis, & quædam composita, de quibus idem autor cap. 25. loquitur: in præsentia aliqua meliora, & probata scribã, quæ ventri admouentur, sunt tutiora, & infantibus, & pueris magis admouenda. Sed interna per os aliquando exhibentur, præsertim cùm in superioribus intestinis reperiuntur: aliquando per clysteres, si locus vermiũ sint intestina inferiora.

Quæ tutiora.

Calida simplicia.

Calida medicamenta simplicia, quę vermes enecant, sunt mentastruum fluuiale, cordumeni, semen porri, nigella, nuclei, & folia persicorum, cortex arboris celsi, & succus eius, radix filicis, myrrha, aqua rutæ, semen apij cum lacte aut syrupo acetoso, nasturtium, semẽ erucæ, semẽ Alexandrinum obtinet inter omnia principatũ, quæ vermes enecant. Dosis eius cum aceto infusi ʒ.j. Absinthium vtrũque, abrotanum, allium, præcipuè cum aceto, amygdalæ amaræ, amonium, aristologia, præsertim longa, calamẽtum, radix camaleontis, eupatorium, gith, succus lapathij breui tẽpore, cẽtaurea, costus, enula, lupini, puluis marrubij statim, origani succus, polium, scabiosa valẽter, semẽ vrticę, hyssopus, zedoaria, granũ milij indũ. Succus chelidoniæ, raphani succus, cardamomũ, puluis dictami, santonicum valenter, gentiana, semen brasicæ valenter, omnis matricaria, herba, quæ à nostris Valẽtinis dicitur cuquera, seu lumbrigera, quæ in littoribus inuenitur, & sub aqua maris iuxta saxa nascitur, vt in oppido de Xabea regni Valẽtini, & aliis multis locis: hæc enim vermes hominis non solùm interficit, sed terrestres, si imposita ipsis fuerit, vt à pharmacopola fide digno accepi, & nos sæpe experti sumus hoc. Dosis in infantibus est scrupulus semis vs-

Seminis Alexãdrini excellẽtia.

Laus herbæ contra vermes, quæ mo-

que

que ad scrupulum vnum cum melle & aqua portulacæ, seu graminis. Errant nostræ fœminæ Valentinæ, quæ opinantur huius herbæ vsum vermes efficere, cum sit falsum, & ratio in cōtrarium: vulgò dicitur à quibusdam corallina, & à Dioscoride lib.4.cap.84. marinus moscus. vide quid de ea sentiat Anton. Musa lib. de examine simplicium. *Scus marinus à Dioscoride dicitur.* *Error fœminarum.*

Frigida medicamenta, quæ vermes interficiunt, sunt, granum coriandri, si sæpe comedatur, sumac, acacia, hypoquistis, portulacæ semen, & aqua, & succus, malum granatum acidum, cortex mali granati, flos, & radix ipsius, plantago minor, endiuia, cichorea, lactuca, acetosa, rubus, lac asinæ, succus citrangulorum, acetositas citri, & omnia acida, quæ pituitosam materiam incidunt. *Frigida simplicia.*

Composita medicamenta, quæ vermes interficiunt, multa sunt, vt theriaca magna, mitridatū, syrupus de absinthio, sirupus de mēta, syrupus de prasio, syrupus de calamento. Et hic syrupus valēter ipsos enecat: ℞. succi mētastri, succi radicis enulæ, succi absinthij, succi rutæ, an. ℥.iiij. succi lactucæ asinę, succi cichoreę, succi graminis an. ℥.vj. sumac, cornu cerui vsti, seminis portulacæ, & corticis granatorū an. ʒ.iiij. fiat decoctum ad medietatē, de quo percolato, & sufficienti quantitate mellis, vel sacchari in æstate, & ægro bilioso fiat syrupus, cuius dosis ab ℥.j. vsq; ad ℥.ij. Hoc medicamentū potenter vermes interficit, & est vtile omnibus: ℞. theriacæ de citro ℥.j. rasuræ cornu cerui adusti, seminis Alexandrini an. ʒ.j.ß. seminis portulacæ, corticis mali granati, an. ʒ.ij. nigellę, myrrhæ, an. ʒ.j. theriacæ magnæ ʒ.j.ß. rasuræ eboris, corticis mori celsi, an. ʒ.iij. syrupi de absinthio q.s. misce, & fiat confectio. Dosis est cochlearium vnum cum aqua portulacæ, vel graminis. Hiera simp. Gal. à drachmis tribus vsq; ad vnciam vnam vermes enecat, & expellit. Agaricus trochiscatus habet eandem vim, & rhababarum quoque vt ego expertus sum. Etsi prius bibat lac, vel per clysterem mittatur, citiùs peribunt vermes. Si infans habuerit vermes, & noluerit bibere potum ex hiera simplici, vel ex aliis medicamentis vermes enecantibus, ventri & vmbilico admoueatur fel arietis, vel bouis, cum pauco puluere aloes, lupinorum, centaureæ, coloquintidæ & similium. Hoc cataplasma ventri sæpe admotum vermes interficit: ℞. centaureæ vtriusq;, absinthij, polypodij quercini an. ℥.ij. centonicę ℥.ß. decoquātur omnia cū aceto, & postea cū felle arietis, vel bouis fiat cataplasma. Hoc vnguentum valenter eos interficit: ℞. absinthij, costi, amari, calamenti, origani, pulegij, persicariæ, foliorū persici, *Compositæ.* *Syrupus.* *Confectio.* *Hiera.* *Agaricus* *Rhabarbarum.* *Topica.* *Cataplasma.* *Vnguentum.*

an. m. j. decoquantur omnia in aceto, & post pinsantur, & percolentur ad modum carnis cydoniorum, cui adde aloes, agarici, an. vnciam vnam, coloquintidæ vnciam semis, olei amygdalarum amararum, & pellis bubuli, quod sufficit, misce, & fiat ad formam vnguenti.

De Lumbricis. CAP. LI.

Scholium.

LVmbricorum vt autor est.) *Non est quòd in hoc loco immoremur, inquirentes, an elminthes vox significet omnes lumbricos: an verò duò tantum eorum genera. Neque an lumbrici in omnibus poßint generari partibus. Sufficit enim ei qui rectè curare volet, scire ex Gal. lumbricorum esse tria genera. Tum lumbricos posse generari in vētriculo, renibus, vesica, vtero & aliis partibus. Quod quamuis ita sit, cum in intestinis frequentißimè, et in aliis partibus rarò generentur, proinde Gal. lumbricos in intestinis generari in lib. de locis affectis scripsit. Practici in radice dentium, vermem generari existimant, decepti ex neruo ibi implantato. Lumbricorum ex 3. aph. com. 26. tria sunt genera: Primum continet eos lumbricos, quos teretes, aut rotundos ex figura nominamus: Qui in tenuibus generati intestinis, aliquando ad ventriculum ascendunt, vbi humores agitantes varia pariunt symptomata. Hos per nares & os aliquando excerni videmus quos melius esset infernè egredi ex 2. prog. sent. 17. quia gula nō est fabricata propter expulsionem. Secundum genus est lumbricorum elatorum. Hi in duplici sunt differentia, quidam adeo magni sunt, vt eandem intestinorum figuram habeant, & appellantur teniæ, hoc est fasciæ. Vidi ego à Ludouico Collado præceptore accersitus fasciam adeo magnam, vt ferè vlnæ longitudinem attingeret, & adeo caua, vt totam manum includeret. Alii appellantur cucurbitini lumbrici, ob figuram, quam habent semini cucurbitulæ similem. Generantur lumbrici lati, vt practici scribunt sequuti Paulum ex interna membrana intestinorum animata, & mutata in vermem. Cucurbitini verò, ea eadem membrana in latas, sed minores partes animata. Quorum sententia falsa est, quia si interna intestinorum tunica animari debet, ex putredine id fiet. Qua autem ratione poterit tam magnum vlcus viuente animali in intestinis excitari, & quod magis est, sine febre? Hi lati lumbrici cum rarò generentur, proinde Gal. 3. lib. aph. com. 26. eorum non meminit. Tertii lumbrici aschárides appellantur, in intestino recto generari soliti. Qui similes sunt vermibus in stercore iumentorum & caseo ortis, vehementißimos inducentes pruritus. Hi omnes lumbrici tribus differentiis inclusi, conueniunt in materia, & in causa efficiente. Materiam habent pituitosum humorem putrefactum, cuius effatu digna quantitas (generatur enim in ventriculo) in intestin-*

Practici errant. *Primum genus lumbricorum.* *Secundum genus.* *Fasciæ.* *Cucurbitini lūbrici.* *Generatio latorū ex prędictorū sententia.* *Refutatur practici.* *Tertium genus.* *Materia lūbricorū.*

testinis coaceruari solet. Causa efficiens calor est præter naturam, excitatus in pituita putrescente, at proinde Gal. lib. 3. de locis affect. com. 26. à magno calore eos fieri scribit. Si dixis, non videri rationi cōsonum, calorem præter naturam (cuius proprium est omnia corrumpere) rei viuentis esse causam. Respondeo, illum calorem respectu nostri, esse præter naturam, at respectu materiæ prædictæ esse nauralem, & in ea certo modo permiscere elementa, & ideò posse rem viuam efficere. *Causa efficiens.* *Obiectio.*

Secundò, medicamentis enecantibus.) *Lumbricus pars est in corpore addita toto genere præter naturam, ac proinde auferenda. Aufertur à duobus generibus medicamentorum: Primum toto temperamento operatur, cùm enim lumbrici animalia sint, habent sua venena, corallum, cornu ceruinum, lumbricos terrestres & similia, solo experimento cognita. Secundum genus medicamentorum, qualitate manifesta lumbricos interficit amaritudine videlicet, 14. method. cap. vltimo, vel quia amarum non est esculentum, ac ideo eo assumpto ex defectu nutrimenti moriuntur vermes: vel quia amara eis infesta sunt. Aliqui ab acribus etiam, lumbricos interfici sentiunt. Quorum sententia nobis non placet, quia si loquantur de acribus non esculentis, squamma æris, & aliis decipiuntur, cùm hæc per os non assumantur: si de esculentis, alimenta sunt, poterunt ergo vermes nutrire. Sentio ergo acria medicamenta non interficere lumbricos, sed mediis ipsis expelli, cùm acria irritent. Lumbrici teretes & lati medicamentis per os assumptis oppugnantur, at Ascharides clysterem infusis, decocto hordei cum lupinis, & aliis amaris (dummodò non astringant) addita hiera picra.* *Quomodo auferũtur lumbrici.* *Acria non interficiũt lumbricos.*

De hæmorrhoidibus. CAP. LII.

HAemorrhoides, vt ex Aetio lib. 14. cap. 5. aliísque grauissimis autoribus colligere possumus, venarum in sede sunt explicationes, dilatationésque à crebro sanguinis defluxu sic appellatæ, qui nos à multis morbis lethalibus liberat, autore Hippocrate lib. 6. Aphor. quamuis Gal. lib. 6. de symptomatum causis, cap. 2. velit omnem sanguinis fluorem præter naturam toto genere esse, excepto eo, qui mulieribus ab vtero defluit: hæmorrhoidum tamen fluor, si ordinem seruet, & non sit immodicus, melancholicum morbum, affectionésque renum curat, & ipsæ longo tempore suppressæ hydropẽ, & tabem faciant, autore Hippocrate aph. 12. lib. 6. Quare idem pater, & magister noster Hippocrates lib. 4. Aphor. 26. sanguinem supra emissum, malum esse, & infra bonum vult: & Gal. in commẽt. confirmans sententiam, dicit: si ab hæmorrhoidibus, & mensibus fluat. Quidam putant aliquos ex genere Hebræorum hoc sanguinis fluore esse singulis mensibus affectos diuina *Descriptio.*

vltione:alij credunt ob perpetuum timorem ipsos sanguine atro abundare, & ideo hoc sanguinis defluxu indigere. Harum quædam sunt cæcæ, quædam apertæ: cæcæ à Græcis condylomata dicuntur, Manardus tamen lib.7. epist. dicit, condylomata esse tubercula in ambitu matricis sanguinem fundentia à similitudine extremorum in pugno clauso in quatuor digitis nodorum. Nihil ex his, sanguinis euacuatur, aut parum: perpetuò tamen intumescunt, & illarum variæ sunt differentiæ & species, si Arabibus, barbaris, & experientiæ credimus, verrucales videlicet, vueæ, morales, & vesicales propter variam earum figuram, & naturam sanguinis. Apertæ verò sunt, à quibus certis temporibus defluit sanguis, aliquando seruato, vt diximus, ordine, sæpe non seruato, nec debita quantitate. Et omnes præsertim cæcæ, reperiuntur cum dolore, & aliquando sine ipso. Proueniunt vtræque ex copia, & malitia sanguinis melancholici, cuius causæ externæ, & internæ solent esse variæ, vt ex cap.9. huius libri cognoscere possumus. Signa quibus hoc malum deprehenditur, sunt satis nota: cæcas tamen sæpe comitatur dolor ani, cùm stercus excernitur.

Differentiæ. *Manardi opinio.* *Causæ.* *Signa.*

Curatio. *Victus.* Hic fluxus immodicus curatur quatuor auxiliorũ generibus: Primò, victu frigido astringẽte, & incrassante sanguinem, sensim tamen, & cautè: nam si fuerit antiquus, non omninò est astringendus, cùm ex doctrina Hippocratis Aph. 12. lib.6. si vna earum non fuerit relicta, periculum est, ne fiat hydrops, vel tabes: neque enim Aetius 14. sermone. cap.5. est audiendus, qui contra Hippocratem, rationem, & experientiam docet omnes has venas esse claudendas, post antiquum sanguinis profluuium, si ægri vtantur debita victus ratione. Sit ergo victus similis victui illi, qui præscribitur in profluuio sanguinis è naribus, & sputo sanguinis, de quo cap.21. & 28. dictum est: quamuis hic sit aluus lenienda vuis passis sine granis, prunis damascenis, iure mercurialis, & blitis, ne stercus sua duritie noceat.

Aetius reprehenditur. *Aduerte.*

Reuulsio. Secundò, auertentibus, vt secta vena iecoraria dextra vacuatione larga, & quæ respondeat plenitudini, & naturæ ægri. Et cucurbitulis hepati, & partibus superioribus affixis, & vinculis, & frictionibus earundem & fotibus, post sanguinis tamen missionem, vel sine ipsa, si ob virium defectum vena rumpenda non sit.

Obturatio. *Sumenda.* Tertiò, contrahentibus, & glutinantibus ora illarum venarum, & refrigerãtibus, & incrassantibus sanguinem sumptis, & admotis, vt syrupo rosarum, malorum granatorum,

myrt

myrtillorum, cydoniorũ, aquis, vel decocto portulacæ, plantaginis, acetosæ, solani, & similium: Conserua rosarum antiqua, conserua cydoniorum, bolo Armeno, terra sigillata. Karabe, hæmatite lapide, sanguine draconis, spodio, & similibus. Hæc mixtura est vtilis, & necessaria huic profluuio: ♃. micletæ, conseruæ rosarum antiquæ. an. ℥. j. ß. corallij rubri præparati, lapidis hæmatitis, Karabæ, gummi dragaganti an. ʒ. ij. sanguinis draconis, thuris, mastichis. an. ʒ. j. syrupi cydoniorum. q. s. misce, & fiat confectio. Dosis cochlearium vnum summo mane, & omni hora cum aqua sanguinariæ, vel portulacæ, vel plantaginis. Aliquando necessaria sunt narcotica, si fuerit immodicus fluxus hic. Si supradictis, & similibus non curatur, inter quæ trochisci de Karabe, vel spodio, vel de terra sigillata a drachma semis vsque ad drachmam vnam sunt optimi, & athanasia, & requies magna ab scrupulo vno vsque ad drachmam vnam cum aqua, aut syrupo astringente aliquando seruatis legibus, & ordine capite 36. descripto de curatione scilicet diarrhææ est necessarium philonium maius, vel Persicum, vel Romanum ab scrupulo vno vsque ad drachmam vnam. Sistit hoc profluuium albumen oui mixtum aqua rosata, & puluere mastichis, sanguinis draconis, thuris, & aliorum medicamentorum astringentium ipsis venis actu frigidum admotum, de his tamen abunde diximus capite 21. de curatione profluuij sanguinis è naribus. Aliquando in hoc sanguinis profluuio, quemadmodum in aliis, sunt necessaria cauteria, vel medicamenta narcotica, vt suppositorium ex rebus astringentibus cum pauco opio, seruata tamen vna si antiquus fuerit fluxus, vt diximus cum Hippocrate. Si verò summa esset imbecillitas virium, totus est sistendus fluxus hic, & postea facultate per alimenta optima corroborata iterum posset scindi aliqua vena ex iis, ne hydrops, vel tabes, vel mania fieri possint.

Confectio.

Narcotica.

Admouenda.

Cauteria.

Si fluxus sit cũ imbecillitate coniunctus.

Quartò, emendantibus sanguinem victu, & aliis: nam si sanguis largior sit in corpore, victu tenui curatur, & sanguinis missione. Si biliosus, victu frigido, & purgatione per myrobalanos citrinas, rhabarbarum, tamarindos & cassiam fistularẽ. Si pituitosus, victu sicco cũ temperata caliditate, & astrictione, & purgatione per myrobalanos Kebulos, agaricum, & alia medicaméta phlegmagoga: dummodò ipsis misceantur astringẽtia. Emendant sanguinem, postea electuarium diatrion santalorũ, diarhodonis Abbatis, cõserua buglossæ, rosarũ, & cydoniorũ. Squãma ferri debitè præparata,

Emendatio sanguinis copiosi.

Biliosi.

Pituitosi.

Emendantia sanguinem post euacuationem.

ſæpe videlicet in aceto infuſa, & decocta, & exiccata prodeſt: Eius drachma vna, vel duæ bis in hebdomada ſumptæ ventriculum, & hepar roborant, & humorum malignitatem leniunt, & caſtigant.

Curatio doloris. Dolor hæmorrhoidum curatur per cauſæ abſciſſionem, quando nō eſt vehemēs, nec facultatem nimis reſoluit: nam ſi vehemens dolor eſt, amouendus etiam erit per narcotica, vt ſæpe dictum eſt, non habita ratione cauſæ. *Doloris ab inflammatione curatio.* Dolor, ſi ab inflammatione fiat primò, curatur victu tenui, & refrigerante: Secundo, reuertentibus, vt ſanguinis miſſione per ſectionem baſilicæ, & vinculis, frictionibus, & fotibus partium ſuperiorū: *Reuellentia.* Tertiò, repellentibus, vt aqua roſarū, portulacæ, plantaginis, & candido oui cum oleo roſato, mucilagine ſeminis pſyllij, & cydoniorum. *Repellentia.* Quartò, in augmēto, & vigore repellentibus, & reſoluentibus, vt oleo camomillæ, & roſarū miſto, vel hoc vnguēto: *Repellētia & reſoluētia.* ℞. olei roſarū, & camomillæ, an. ℥. j. mucilaginis ſeminis pſyllij, & fœnugręci, & ſeminis althęæ an. ʒ. ij. ceræ, q. ſ. miſce, & fiat vnguentum. In declinatione reſoluentibus tantùm curatur. *Suppurationis curatio.* Si inflammatio in ſuppurationem tranſeat, ab arte eſt natura corroborāda, & iuuanda: quæ tamē poſt primam dictā tutior eſt duabus aliis, nempe quæ in lapidificationem, vel corruptionem finiantur: peſſimi enim, ſunt hi duo vltimi modi omnium tumorū præter naturam, præſertim huius partis, cuius affectus, autore Gal. 9. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, difficulter curātur quatuor de cauſis: *Cauſæ difficilis curationis.* Prima, ob eius ſenſum: Secūda, propter vſum partis, excrementa enim ſua vi acri mouent facultatem expultricem: Tertia, medicamēta vtilia non detinentur tempore neceſſario in ea parte: Quarta, ob caliditatem, & humiditatem partis huius, ideóque amat hic locus ſiccātia, & refrigerantia medicamenta, vt ſunt metalla, pręſertim tuthiam. Suppurata ergo inflammata parte à natura, & ab arte per medicamenta ſuppurantia, de quibus fermè omnibus Iacobus Hollerius lib. 1. c. 5. de materia chirurgica abundè ſcripſit: mixtura tamen ex farina tritici ſine furfure, aqua decoctionis maluarum, & oleo ſatis ſuppurationē efficit, eſt *Mixtura ſuppurās.* triapharmacum Galeni, & ſi addas parum croci, & vitellos ouorum, erit efficacior: deprehēdes pus genitum eſſe per febris, & doloris remiſſionem. *Extractio puris.* Poſt, neceſſaria eſt puris extractio aperto ſuppurato loco ferro, aut igne. Tandem curatur *Abſterſio & conſolidatio.* abſtergentibus & vltimò conſolidantibus: ſed in hoc conſule doctum chirurgum, & ſequere Iacobi Holerij librum ſecundum de materia chirurgica.

Quan

Quando dolor hic à ſanguine implente has venas abſque inflammatione, & fluxu fit, quod per tumorem, & colorem deprehendes, ſanguis ab illis eſt mittendus, præcipuè ſi ægroti ſoliti ſint habere hunc fluxũ, quod fiet, primò magnis frictionibus partium infernarum, & pudendorum, ſecundò, cucurbitulis admotis partibus internis coxarum, & parti, quæ eſt inter anum, & teſtes. Tertiò, ſecta vena ſaphena, vel poplitis. Quartò, apertione harum venarum lanceola, vel ferro tenuiſſimo. Et ſi ipſæ non appareant exterius, magna compreſſione verſus inferiora, & magna cucurbitula fient manifeſtæ. Ex ipſis vna, vel plures rumpantur, & ſecundum tumorem vnius, vel plurium extrahatur ſanguinis copia reſpondens plenitudini, id fieri poteſt per hirudines. Quintò, acubus argenteis, vel aureis, præſertim ſi fuerit ſanguis tenuis, vel fœminarum. Sextò, frictionibus per medicamenta acria, qualia ſunt calamentum, origanum, cyclaminus, piper, nitrum, & fel, quod eſt aliis potentius. Septimò, per medicamenta excoriantia, qualia ſunt folia ficus, ſcylla, & alia lacticinia, & puluis cantharidum, qui eſt aliis valentior in hoc morbo. Octaua, per ignem, ſeu cauterium actuale: hæc tamen apertio non fit, niſi cum eſt initiũm corruptionis, & gangrenæ. Tutius ab eis mittitur ſanguis quarto & quinto auxiliis ſanguinem mittentibus. Emiſſo ſanguine ſufficienti, locus affectus curandus eſt mundificantibus, & abſtergentibus clementibus, & conſolidãtibus hoc, aut ſimili vnguento: ℞. vnguenti baſiliconis ℥. ij. olei de chryſomellis, terebinthinæ abietis, bene lotæ. an. ℥. j. camphoræ & tuthiæ præparatæ an. ʒ. j. ceræ albæ ʒ. iij. miſce, & fiat vnguentum.

Doloris à ſanguinis plenitudine curatio.

Aperientia orificia venarum.

Vnguentũ detergens & conſolidans.

Quando dolor eſt ob earum magnitudinem, & fluxum immodicum, & antiquum, curantur exſiccãtibus, & reſoluentibus poſt debitas vacuationes, & auerſiones. Ligatura earũ in radice filo tenui ſerico ſenſim arctiùs aſtringendo, donec in totũ abſcindantur: eſt probata, & ſatis tuta apertio earum ſecundum longitudinẽ per cauteria parua admouendo porci pinguedinem non ſalitam, donec eſchara, ſeu cruſta decidat: & poſtea ſecũdo, & tertio, & quarto eiiſdem paruis cauteriis eodem modo apponendo pinguedinem, donec cruſta, & tota ſubſtantia earum putrida conſumatur. Aliqui in hoc morbo laudant medicamenta corrodentia: ſed ego non laudo ea, neque ignem actualem. Hæc ſunt experta, & tutiora ad hæmorrhoidas has exiccandas, & ad curanda earum, & ani vlcera, & inciſuras, drachmæ ſcilicet dimidium pulueris radicis, vel floris lilij cum pauco vino rubro multis die-

Doloris à fluxu immodico, & antiquo curatio.

Quorundã opinio improbatur.

bus ſumptum. Eandem vim dimidium drachmæ vnius pulueris radicis pentaphilonis cum pauca aqua frigida in æſtate, & calida in hyeme ſæpe mane ſumptum. Idem fit ſquinãtij puluere. Drachmæ duæ galbani ter ſumptæ cum aqua

Vſu noſtro probata. frigida potenter exiccant has hæmorrhoidas. Ego hoc ſum expertus. Paluis capitis piſcis ſaliti, & caſei antiqui æquis ponderibus: idem facit electuarium de ſcoria ferri, & pilulæ de bdellio valenter exiccant has hæmorrhoidas, ſi interius ſumantur. Multa quoq; ſunt, quę admota ano valenter exiccant, & ſanant has hæmorrhoidas, quorum aliqua meliora,

Vnguentum. & experta in præſentia adducam: vt ℞. mellis ℥.j.ß. aceti ℥.j. vitreoli viridis, floris æris, tuthiæ præparatæ, lithargirij, plumbi vſti, an. ℈.ij. mel, & acetum prius feruefiant, deinde extra ignem miſce pulueres, & fiat vnguentum: vel ℞. radidicis hyari ſine cortice. ℥. ij. radicum liliorum alborum ℥.j.ß. pulueris panis porcini, & pulueris panis furfuracei an. ℥.j.ß. pulueris nucum cupreſſi ℥.j. granorum myrti, ſeminis plantaginis, thuris, ſandaracæ Arabum an. ℥.ß. farinę fabarum ʒ.ij. olei laurini, & de chryſomellis an, ℥.ij, miſce, & fiat ad mo-

Cataplaſma. dum cataplaſmatis, addendo parum decocti radicum præcedentium, antequam admoueatur ano, fiat fotus cum vino rubro, exiccat, & reſoluit has hæmorrhoidas, & repellit humores fluentes ad eas. Balnea naturalia, quæ habent vim deſiccandi ſunt optima in hoc, vt ſulphurea, ſalſa, aluminoſa.

Balnea. Balneum, vel fotus ex decocto, cannarum, filipendulæ, granorum myrti, radicum hyari, & ſimilium valenter exſiccat.

Suppoſitoria. Suppoſitoria, ſeu glandes ex radice peucedani, vel gentianæ, vel hyari, vel ireos valde has hæmorrhoidas exiccant.

Suffitus. Suffitus etiam ſtercoris vaccæ, vel ſpolij ſerpentis eſt in hoc

Vnguentum. optimus, & ſuffitus huius pulueris: ℞. anacardi ℥.ij. galbani ℥.j. ſtercoris columbini, & ſtercoris vaccini an. ℥.j.ß. miſce, & fiat puluis. Hoc vnguentum, hæmorrhoidas has curat exiccando, reſoluendo, & aliquando aperiendo: ℞. melongenarum in partes paruas diuiſarum ℥.iiij. radicum iridis in partes paruas diuiſarũ ℥.ij. olei li.j. fiat decoctũ ad vini conſumptionem, cui percolato adde axungiæ anatis, & gallinæ an. ℥.j. olei ſcorpionũ ℥.j.ß. cerę q.ſ. miſce & fiat vnguentum.

Hiſtoria. Ego expertus ſum quendã nobilem affectũ his antiquis hæmorrhoidibus cũ dolore vehemẽti & rhagadibus, ſeu ſciſſuris poſt multas vacuationes, & auerſiones incidiſſe ex craſſa natura, & conſtitutione corporis in ſatis macram: curatum tamen fuiſſe fotu frequẽti ex decocto rubi, & additione poſt fotum pulueris eiuſdem rubi, & vnguenti pompholygos.

Sed

Sed quia dolor in hoc morbo est grauissimum symptoma, & ad se omnem curationem trahit, nulla habita ratione causę eius, omni studio oportet ipsum curare. Quare considera bene, quæ Iacobus Hollerius scripsit cap. 5. tertij libri: in præsentia tamé aliqua probata adducemus. *Doloris curatio.* Primò, curatur dolor hic & quicunque alius fotu, & lotione frequenti ex decocto croci: Secundò, ex fotu, & vnctione sæpe: Tertiò, ♃. pulueris camomillæ ℥. ij. pulueris anethi ʒ. ij. croci puluerizati ʒ. j. vitellos ouorum numero ij. sæpe. q. s. misce, & fiat cataplasma: quod valentiùs dolorem curat duobus prioribus auxiliis. Quartò, ♃. olei rosati ℥. iiij. vitellos ouorũ numero iiij. croci puluerizati ʒ. j. misce, & fiat ad modum vnguenti, quod est prestantissimum remedium. Quintò, ♃. olei nenupharis, & camomillæ an. ℥. j. succi lactucæ ℥. ij. farinæ hordei ℥. j. simul parum feruefiant, & in fine adde croci puluerizati ʒ. j. vitellos ouorum numero iij. misce, & fiat ad modum cataplasmatis. Si dolor fuerit maximus, adde iusquiami, vel mandragoræ, vel opij ʒ. j. Maximum hunc dolorem curabit etiam suppositorium ex solo philonio. Hoc vnguentum est in hoc symptomate optimum: *Vnguentum.* ♃. olei de nenuphare, & olei de papauere an. ℥. j. olei mandragoræ ℥. j. ß. croci puluerizati ʒ. j. tuthiæ, cerusæ lithargirij. an. ʒ. ß. amydi, terræ sigillatæ an. ʒ. ij. opij ʒ. ß. vitellos ouorum numero iij. misce, & fiat ad modum vnguenti in instrumento plumbeo. Hoc cataplasma est valentissimum in dolore curando: *Cataplasma.* ♃. radicum althææ ℔. ß. radicum liliorum ℥. ij. foliorum maluarum, & iusquiami an. m. j. camomillæ ℥. j. meliloti, seminis anethi an. ℥. ß. farinæ fœnugræci, seminis lini, & hordei an. ℥. j. ß. olei sesamini ℥. iij. opij. ʒ. j. misce, & fiat cataplasma cum decocto herbarum, & radicum præcedentium.

De Hæmorrhoidibus. CAP. LII.

Scholium.

HAemorrhoides vt ex Actio.) *Hæmorrhois nil aliud significat, quàm sanguinis euacuationem: ac proinde, per quamlibet partem contingant sanguinis euacuationes, si vim nominis consideremus, hæmorrhoides dici poterunt.* *Nomen explicatur.* *Consueuerunt tamen veteres medici, fluores sanguinis per venas ani tantùm hæmorrhoides appellare, quia per has venas solet frequenter sanguis præter naturam excerni: & ideo existimo Gal. lib. 6. epyd. par. 5. com. 25. hæmorrhoides appellare sanguifluas venas. Et quamuis hæmorrhoides, quædam sint cacæ,*

& quædam reclusæ, cum frequẽtius soleant esse reclusæ, proinde huic affectui, nomen impositum est, euacuationem significans: sunt enim hæmorrhoides euacuationes per venas ani. Inde videbis malè aliquos, hæmorrhoides appellare distentiones venarum ani. Hæmorrhoides reclusæ symptoma sunt, in iis quæ excernũtur toto genere præter naturam. Morbus est instrumẽtarius, in via, aut cauitate. Hæmorrhoides cecæ, dolorem inferunt: qui symptoma est, ortum, ex inflammatione illarum venarum, & continentium partium, vt ex nimia earum mole colligimus. Causa supradicti morbi in via, humor est varius tamen, & vario modo ad eam perueniens partem. Quia aliquando melãcholia, aut sanguis abundans, à natura expulsa per dictas venas euacuatur: aliquando verò ex Galeno 6. epyd. par. 5. com. 25. sine naturæ prouidẽtia, aut conatu, sanguis dilatans impetu orificium venæ excernitur. Hinc varias intelligemus Hippocratis sententias. Quarum vna est 33. lib. 6. Epyd. par. 3. altera verò 11. libri 6. aphorismorum: si enim per ani venas sanguis fluens, optimus sit, & solùm quantitate peccans, liberabitur æger à pleuritide & peripneumonia. Si sit cacochimia melancholica, aut sanguis melancholicus, non patietur phagedenica vlcera, id est, corrodentia, neque furunculos, neque exanthemata in cruribus oriri solita, quæ similia sunt cum terebinti fructu: neque melãcholiam, nec nephritim à lapide (cuius melãcholicus humor est materia) ortam.

Hæmorrhoides reclusæ symptoma sũt. *Morbus cecæ.* *Causa morbi supra dicti.*

Solet quæri à medicis exortus, venarum ani, quas hæmorrhoides appellare solent Rondoletius, Altomarius & alii existimant, per partem exteriorem intestini recti, disseminari exiguas venas à caua ortas: at per internam partem venas maiores, ex vena portæ procedentes. Vnde colligunt hæmorroides venas, esse ramos venæ cauæ, & venæ portæ: & ita euacuatione humoris in toto corpore, iecore, & renibus contenti, per venas exteriores intestini, qui à caua procedunt, excerni: at euacuationem melancholiæ ex liene per venas internas. Curtius in hæmorrhoidibus, per vtrasq; venas sanguinẽ excerni persuadet, rarò tamẽ per ramos venæ portæ, quia hi non propter expulsionẽ, sed propter attractionẽ fabricati sunt à natura. Certè si exactè rem consideremus, videbimus omnes hos errare: quia venæ sanguifluæ se aperiunt in cauitatem intestini, aliter non possent sanguinem profundere. Et ideò solùm venæ à porta enatæ, hæmorrhoides dicentur, quia habent ora in cauitatem intestini patentia. Adde per hæmorrhoides venas copiosum excerni sanguinem aliquando, quẽ per propagines venæ cauæ per musculum disseminatas, & intestini partem exteriorem euacuari non posse ostendit earũ paruitas. Id quod Altomarius scribit de euacuatione totius corporis per hæmorrhoidas, fieri scilicet per venas à caua ortas, falsum est. Nã prẹterquàm quòd per illas nõ potest fieri (vt diximus) copiosa euacuatio, nil impedit, quo minus per alias fiat, habẽtes cũ vena portæ cõmunicationẽ, ob quã frequẽter natura solet totũ expurgare

Controuersia de venis hæmorrhoidibus. *Sententia Rondoletii & aliorum.* *Sententia Curtii.* *Omnes supradicti errant.* *Altomarii lapsus.*

corp

pus. Neq; Curtij ratio cõcludit, si aduertas Gal. in lib. de natu. fac. **Curtii ratio nulla.**
professo probare, per easdem venas, per quas distribuitur alimẽtum
corpus, fieri etiam humoris, aut excrementorum euacuationem.

Hic fluxus immodicus curatur.) *Si in hæmorrhoidibus eua-*
tur plethora, aut peccans humor, cùm liberentur homines à supra-
tis malis, nihil efficiendum erit, quia euacuatio cum commodo ani-
lis exercetur. Si sit excedens, solet cachexiam, & hydropem efficere **Quæ se-**
rigerato iecore. Si sit deficiens, & diminuta euacuatio, si supprima- **quantur,**
humor melancholicus: fit melancholia, & iecoris refrigeratio: si **suppreßis**
rò sanguis, hydrops, & cachexia suffocato calore contingunt: sicut **hæmor-**
uritis, peripneumonia, aut in alia parte inflammatio, sanguine ad **rhoidibus.**
uram, pulmonem, aut aliquam aliam partem decumbẽte. Cùm ergo
immoderata, hæmorrhoidum euacuatione, aut suppreßione, tot eue-
unt mala, oportebit diligenter occurrere. Si immodica euacuatio sit, **Curatio.**
ul & recens, tota supprimenda erit. Dubium autẽ est de inueterata. **Dubium**
pocrates 6. aphorismorum sent. 12. in antiquis hæmorrhoidibus, ve- **de inuete-**
m apertam relinquit: at Aetius purgato corpore omnes claudit. Ve- **rata flu-**
r tamen est Hippocrates, quia in antiquis hæmorrhoidibus natura **xione.**
r anum consueuit sarcinam deponere: quam cõsuetudinem si repen-
mutemus, supradicta mala excitabimus. Quod exemplo confirmauit
epy. sentent. 132. vbi Alippum (qui hæmorrhoidibus affectus erat)
ratum, insanum redditum scribit. Dices, nonne si vna vena aperta re-
quitur, totum corpus refrigerabitur? Respondeo maius malum, &
iorem mortem sequi, si eam statim supprimamus. Si hæmorrhoides
n fluant, aut nunquam fluxerunt, aut aliquando fluxerunt: Si nun-
am fluxerunt, aperiendæ à nobis sunt, videntes hominem lienosum,
t melancholicum. Si fluxerunt aliquando, multò meliùs eas moue-
mus, potißimùm si videamus ex earum suppreßione aliqua mala iam
qui. In fluxu immodico hæmorrhoidum, victum frigidum & adstrin- **Iacotius**
ntem imperat auctor, & alii cum ipso. Malè tamen, quia ea quæ fri- **reprehen-**
da sunt, & adstringentia, stercus indurant: quod magno egens cona- **ditur.**
, & forti expreßione ad hoc vt expellatur, sanguinis fluxus augebi-
r. Sint ergo alimenta temperata, aut lenientia aluum propter dictam
usam.

Secundò auertentibus.) *Distinctione opus erit, si noluerimus er-* **Vnde san-**
re cum auctore. In immodica euacuatione humoris melancholici ex **guinis miß**
ne, basilicam sinistram seca, quæ vasorum & naturæ habet rectitu- **sio exercẽ-**
nem: in ea verò quæ ex toto corpore, aut iecore fit, basilicam dextram. **da.**
em seruandum est in cucurbitularum applicatione.

Tertiò, contrahentibus.) *Omnia medicamenta, quæ ab auctore* **Lapsus**
c in loco, per os assumenda describuntur, omitte: quia sua adstrictione **auctoris.**
rcus indurant. Adde ab his non posse obstrui venam reclusam, quæ
ano posita multum distat ab ore: vti tamẽ poteris illis medicamẽtis,

quæ ab auctore ano applicantur.

Medicamentum ex squamma ferri, vbi vtile.

Quartò, emendantibus.) *Medicamenta ex squamma ferri præp rat, non est quod vtaris per os: benè exteriùs applicando sequutus G lenum lib.5.metho.cap.10.qui eo exsiccat vlcera auris & ani.*

Septimò per medicamenta excoriantia.) *Fel taurinum co uenientissimum anostomoticum est.*

Ligatura quando prodest.

Ligatura earum in radicem.) *Si tenues sunt, ligatura vti est: secus si crassæ.*

Aliqui in hoc morbo laudant.) *Abstinendum à corrodentib medicamentis, quia fluxionem mouent: Et ab igne actuali propter v cinas partes.*

Vt ♃. mellis ℥. j. &c.) *Omittatur hoc medicamentum, quia v triolum, & flos æris caustica sunt.*

Error auctoris.

Vel ♃. radicis hiari.) *Si radix hiari, & liliorum, & puluis, p nis porcini aperiendi habent vim, cur ea miscet auctor in hac cõpositi ne, in qua vlcera ani exsiccare instituit: suppositoria deme ab his acria*

Hoc vnguentum est in hoc symptomate optimum.) *Opt mum est, sed nonne breuiùs oleo rosaceo, oui luteo, & opio id præstabi*

De procidentia ani. CAP. LIII.

Descriptio

CVm anus aut propter musculorum obliquorum s dem sursum reuellentium imbecillitatem, & reso lutionem, aut propter ingentem in egerendo cona tum procidit, aliquandò ab inflammatione, vel alio tumor præter naturam, cuius curatio necessariò præcedere debe reductionem intestini, malũ fit nulli non notissimum quan procidentiam ani nominamus, barbari exitum ani, aut lan gaonis dicunt.

Curatio.

Si ani procidentia sit à sola intemperie, contrariis cura tur sedi admotis in forma vnguenti, vel cataplasmatis, ve fotus: in omni tamen quiescat altis clunibus, & iunctis præ cipuè ano reducto in suum locum. Si sit ob imbecillitatem vel resolutionem, seu paralysim musculorum, curabitur pri mò, victu exiccante, & calfaciente, de quo cap.13. Secundò pituitam apparantibus: Tertiò vacuantibus medicamenti conuenientibus, de quibus eodem 13. capite egimus: quartò & vltimò, dissipantibus, & resoluentibus, vt hoc, vel simil

Vnguẽtũ.

vnguento: ♃. olei costini, & castorei. an. ℥.j. olei rutæ ℥. j. ß. pulueris castorei, & anthos. an. ʒ.j. pulueris mastichis ℥.ß. ce ræ, q. s. misce, & fiat vnguentum. Ante cuius appositione pars affecta fotu huius decoctionis præparetur: ♃. camo millæ, anthos, saluiæ, balaustiarum, foliorum lauri an. p. j nucum cupressi, & gallarum an. paria. vj. fiat decoctum in li bri

ris sex aquæ, donec tertia pars consumatur.

Si infans, aut puer laboret ani procidentia humidis, & rigidis corporis humoribus purgatis per hieram simp. vel agaricum trochiscatum insideat decocto saluiæ, absinthij, stæchados, abrotani, rutæ, origani, roris marini, facto ex vino calybeato, & aqua aluminosa, vel sulphurea: & vngatur anus vnguento superiori, vel simili, & quiescat multis diebus clunibus elatis, & clausis. Pix comesta curat ani procidentiã, & eius suffitus parti affectæ immissus. Folia porri, vel thapsi barbati decocta cum vino, & ano admota valẽter curant ani procidẽtiam. Suffitus ex corio anguillæ salito est optimus in hac ani procidentia curanda. Idẽ fit suffitu plumbi vsti. Cinis cancri fluuiatilis admotus ano curat eius procidentiam, & scissuras. Pilulę de bdellio sumptę idẽ faciunt. *Curantia prociden- tiam ani.*

De procidentia ani. CAP. LIII.

Scholium.

CVm anus aut propter.) *Anus extremitas est intestini recti, vbi tres musculi reperiuntur. Vnus transuersus, ipsi ano circumuolutus, dictus sphynter ab actione; quia constringendo anum in voluntarium fluxum excrementorum impedit. Duo alii sunt obliqui, non magni, sed membranosi, & lati: vtraque ani parte supra prædictum rotundum musculum siti. Horum vsus est in magnis contentionibus, euersam sedem sursum retrahere. Est etiam in ano membrana, qua alligatur ossi sacro, & lumbis. Ex his facilè est intelligere, quæ hoc capite à doctoribus proponuntur. Procidentia ani tunc dicitur, cùm extremitas intestini recti, foras delabitur: ita vt non lateat visum. Morbus est in situ vitiato. Causæ eius erũt omnia, quæ laxare possunt musculos, & ligamentum ani, qualia sunt humida: & quæ paralysim in musculis inducere possunt, vt frigida: & tertiò magnus ad egerendum conatus, qualis tenesmum comitari solet. Practici aliam addunt causam, nempe inflammationem: decipiuntur tamen, quia inflammatio non laxat, sed musculos tendit. Quòd si in procidentia ani, intestinum inflammetur: non poterit reponi, quin priùs inflammatio sedata sit.* *Anus quid. Vnde dicatur sphynter. Quid procidentia ani. Causæ. Practicorum deceptio.*

Si ani procidentia sit a sola intemperie.) *Procidẽtia ani neque à calida, neque à sicca intẽperie fit, quod debuit auctor distinguere.* *In hoc morbo non per*

Si infans aut puer.) *Cùm anus sit pars affecta, ei applicãda sunt medicamenta. Vnde ea, quæ ab auctore per os exhibentur, cùm eorum vis non perueniat ad anum, omittantur.* *os appli- canda.*

De procidentia vteri. CAP. LIIII.

QVãdo vterus ita euertitur, vt exteriùs emineat (autore Aetio li.16.cap.78. malum fit, quod ipse procidentiam vteri nominat. Arabes autẽ præcipitationem *Descriptio*

Causæ. nem matricis, & exitum appellant. Cuius causæ quamplurimæ sunt: nonnunquam enim accidit ob casum ab alto decidente scilicet muliere in coxarum vertebras: rumpũtur enim tunc membranæ quædã, quibus vulua propinquis partibus annectitur: vnde procidere ipsam necesse est sæpe ob ingentem conatum, quo premitur mulier in laborioso, & difficili partu, maxime verò in abortu, vt secũdam expellat. *Laboriosus partus* Aliquãdo propter inconsideratam partus extractionem, aut nimiam spiritus detentionem, aut immensi ponderis eleuationem, aut percussionem vteri, aut animi vehementes affectiones hoc ipsum accidit: & ob humoris plurimi, ac tenacis defluxum, partuúmque frequentiam: laxantur siquidem, atque soluuntur appendices profundo vtero superiùs inhærẽtes. *Labor corporis & animi.* Iam & sine vlla causa istarum hic morbus contingere solet, cum debilitato corpore membranæ, musculíque vuluam sustinentes exoluuntur, quod ingrauescente ætate fieri consueuit. *Notæ.* Morbus satis per se patet, cùm vterus ipse procidens oculis cerni possit. Procidit autẽ secundum os eius, & quod pendet struthiocameli ouum similitudine refert, maioris tãtùm, & minoris ratione differẽs. Causarum porrò notæ tum ex ægrotantis sermonibus, tum ex corporis constitutione notatæ intelligentur.

Curatio. Similis est hæc curatio præcedenti: causa enim in illa & in hac est auferenda, si possit, & vterus loco natiuo est restituendus, nisi impediat tumor vteri magnus, quem dissipabis fotu, & lotione ex decocto cymini, anisi, baccarum lauri, camomillæ, & similium facto vino rubro. *Dissipantia flatum.* Post insperges pulueribus stipticis, ne recidat, de quibus superiori capite dictum est. *Suffitus rerũ graue olentiũ.* Suffitus rerum graue olentium, vt pennarum perdicis, assæ fœtidæ, castorei soleæ combustæ, capillorum, sulphuris, & similium exceptus per vuluam in fundibulo, vel cathedra perforata est necessarius. *Quæ vterum ad suum locũ trahunt.* Ouum sub gallina fractum, agitatum, lanis inuolutum, & vuluæ admotum vterũ reducit ad proprium locum: quia vterus maximè abhorret fœtida, & ab iis fugit. *Vterus maximè amat redolentia.* Amat non parum redolentia, quare naribus admouenda sunt, vt moschus, ambra, vel alia minoris pretij, vt galia, & flores citranguli, rosæ, violæ, & similia. Cucurbitula magna fixa vmbilico vterum ad proprium locum trahit, & conseruat. *Medicamentum conseruans vterum in suo loco.* Reducto vtero ad proprium locum cubet clunibus sublatis in sublime aliquot diebus, & vmbilico imponatur hæc mixtura: cõseruat enim vterum in propria sede, cõfert etiam suffocationi, & omni inordinato motui vteri: ℞. alitæ muscatæ, galiæ muscatæ. an. ℥. iij. ambræ, musci,

usci, an.g.v. vtriusque storacis an.ʒ.ij.ß. resinæ electæ, ʒ. ij. mnia cum oleo ex sthorace misceantur, & extendantur super pannũ coccineum forma rotũda ad præsidium vmbilici.

De procidentia vteri. CAP. LIIII.

Scholium.

QVando vterus.) *Vterus situs est inter intestinum rectum & vesicam lotii: Qui locus maximè accommodatus est ad recipiendum semen, ad fœtum vsque ad iustam magnitudinem seruandum, & cùm vsus postulat, excernendum. Habet vterus varia ligamenta. Recto intestino, & vesicæ fibrosis quibusdam, & tenuibus ansulis alligatur, sacro ossi (vt multi sentiunt) quibusdam nervosis, & musculosis vinculis, lumborũ etiam vertebris ex Galeno, quod medio peritonæo intelligendum est. Prædictis ligamentis suo loco seruatur vterus, quæ si laxentur, mutabit situm ad vnum, aut alterum fiat situs declinans, aut prominens exterius. Nunquam tamen, vteri procidentia ipsius contingit eius fundo per os egrediente, vt multis placuit: hoc enim ab oris vteri angustiæ impeditur. Si obiicis fœtum maiorem per hanc egredi partem: Respondeo non esse parem rationem, quia fœtus ponderosus est, & à natura expellitur. Curationem pete ab autore, solum adde, modum, quo vterus debet restitutus seruari, ne procidat. Seruabitur ergo vterus repositus armilla, aut circulo ex ære facto, in vuluam immisso, ita vt cerea candela per ipsum circumuoluatur, ne res carnem contingat. Aduerte etiam auctorem, non rectè animi vehementes affectiones, & imbecillitatem corporis prolapsus vteri causas statuere, quia ab his non possunt vteri vincula laxari.*

Vteri situs. *Annexus.* *Quomodo fiat vteri prociden-tia.* *Obiectio soluitur.* *Quomodo vterus restitutus seruetur.*

De immodicis mensibus. CAP. LV.

IMmodicè fluere menses in fœminis tunc dicimus, autore Aetio, quando conferta sanguinis menstrui copia pluribus diebus effluxerit, quod multis de causis accidit. Prima: quia iusto tenuior redditus sit sanguis: quæ res ab externis vt plurimùm causis euenire solet, tametsi ab internis etiam contingat. Etenim & legimus ipsi, & vidimus aliquando in muliere, quæ se plus æquo exercuisset, huiusmodi mensium defluxum cõtigisse, qui multis medicorum præsidiis sisti non potuit, & in mulieribus temperamento bilioso hoc ipsum accidere quotidie experimur. Porrò quæ sint causæ tum externæ, tum internæ, quæ sanguinem possint attenuare, superfluum esset recensere, cùm sæpiùs dictæ sint, & per se lector facilè inuenire possit. Accidit preterea symptoma propter vasa aliqua aut aperta, aut fracta, aut etiam erosa, siue magna ea sint, siue parua: Non-

Quid mẽsium immodicum profluuiũ. *Causæ.*

nũnq

nunquam etiam ob partus grandiores, & post abortus, quo vt plurimùm mensium immoderatæ purgationes solen consequi. Cæterùm si à sanguinis tenuitate oriatur hæc affectio, considerare oportet anteactam vitam, & eas omne causas tam exteriores, quam interiores, quæ sanguinem tenuiorem solent reddere. Si verò vasorum accidat vitio, ve quia fracta, aut erosa sunt, erumpentis sanguinis multitudinem (vt inquit Aetius) conuenit considerare: cuius verba hæc sunt: amplioribus vasis fractis, aut apertis, magna & cōferta sanguinis copia defluit: ab angustioribus verò opposi tum accidit, sicut ab erosione paulatim, & cum maximo dolore delabitur. Ab aliis causis si accidat, facilè ex ægroti sermonibus deprehendetur. Consequitur sic affectos cutis decoloratio, appetitus imbecillitas, concoctionis difficultas nonnunquam pedum, & totius corporis tumores quidam laxi, & generatim ea omnia, quæ excedentem hæmorrhoidum defluxum consequuntur.

Notæ.

Curatio quando est à sanguinis copia. Si immodicus fluor mensium est à sanguinis copia, curatur victu tenui, & astringente, vt cydoniis, pyris, agresta, acetosa, amydo, & oriza cum lacte amygdalarum, vel caprarum calybeato, fuga carnium, ouorum, & sanguinē augentium. *Victus.* Secetur vena interna dextra, extrahatúrque sanguis respondens plenitudini, & viribus ægri. *Sectio venæ.* Si ob bilem mixtam sanguini, præcedenti victu frigido, & astringente, de quo capitibus vigesimo primo, & vigesimooctauo, de sanguinis profluuio e naribus, & de sputo. *Si à bile victus.* Vacuetur bilis cholagogis, *Purgatio.* vt myrobalanis citrinis, rhabarbaro, tamarindis, cassia fistulari, & similibus, vt ♃. medullę tamarindorum, & medullæ cassiæ fistularis recens extractæ an. ℥. ß. pulueris corticum myrobalanorum citrinorum, & rhabarbari electi infusi per noctem in aqua endiuiæ an. ʒ. j. syrupi rosarū ℥. j. aquæ portulacæ quod satis est, misce, & fiat potus.

Quæ sistunt sanguinem. Deinde sanguis refrigeretur, & sistatur syrupo rosarum, granatorum, myrtillorum, cydoniorum, de agresta, & de ribes, & aquis portulacæ, plantaginis, sanguinariæ, & similiū. *Purgātia pituitam.* Dosis quolibet die summo mane syruporum vnciæ duæ, & aquarum vnciæ quatuor. Si ob mixtam pituitam (quod color sanguinis albus ostendit, quemadmodum flauus bilem) phlegmagogis vacuetur, vt myrobalanis chebulis, agarico, & aliis: vt ♃. diacatholiconis ℥. ß. corticum myrobalanorum chebulorum, & agarici trochiscati an. ʒ. j. diaphænicónis ʒ. ij. rhodomellis ʒ. j. aquæ fœniculi. q. s. misce, & fiat potus: præcedenti tamen pituitæ aquosæ concoctione per syrupos

ipos de absinthio, & rhodomel. cum aqua fœniculi, & abthij. Si ob atram bilem mistam, quod niger color indi-*Atram bi*at: vacuetur epythimo, myrobalanis indis, serò, & aliis: vt *lem pur-*℞. confectionis diasenæ ʒ.iiij. pulueris epithymi, & corti-*gantia.*um myrobalanorum indorum an. ʒ. j. syrupi buglossæ ℥. j. aquæ borraginis. q. s. misce, & fiat potus, priùs tamen appaetur bene atra bilis per medicamenta dicta cap. I. & cap. 9. de curatione melancholiæ. Facta iam corporis euacuatio-*Auerten-*ne, & factis etiam auersionibus omnibus tum per sanguinis *tia.* missionem, tum per purgationes, per frictiones partium superiorum, & ligaturas dolorificas, & fotum earundem, & per frequentes cucurbitulas scapulis, & potiùs mammis affixas. Sanguis omni studio refrigerandus, & incrassandus *Refrige-*est, vt quiete animi, & corporis. Scimus enim vicecomitem *ratio, &* ipsam Castri boni periisse menstruorum immodico fluore, *quies.* cuius causa fuit magnus motus: confecit enim pedibus iter *Historia.* trium leucarum, vt vocant, ad visendam imaginem virginis *Stiptica* Mariæ de Serrança. Et aliis etiam omnibus internis, & ex-*sanguinē* ternis stipticis, & refrigerantibus est incrassandus, vt drach-*incrassan-*ma vna pulueris Karabæ, & corallij rubri multis diebus *tia.* sumpta cum pauco syrupo, vel aqua frigida, & astringente, *Mixtura* vel iure arietis, vel pedum suis, vel vituli, vel amydo prædi-*maximè* cto iure decocto, vel lacte calybeato. Dimidium vnciæ con-*astringēs.* seruæ rosarum vetustæ cum syrupo, vel aqua astringēte per aliquot dies sumptum sistit hunc fluxum sanguinis. Idem fit drachmis tribus micletæ: vel ℞. micletæ, conseruæ rosarum antiquæ, an. ℥. j. ß. pulueris spodij, sanguinis draconis, Karabæ, lapidis hæmatitæ præparati, balaustiarum, rosarum, corallij rubri præparati, mastichis, cornucerui vsti, thuris, acaciæ, gummi dragaganti, & gummi Arabici ana. drachmas duas syrupi myrtillorum, quātum sufficit, misce, & fiat confectio. Dosis est cochlearium vnum cum aqua plantaginis, portulacæ, vel sanguinariæ. Vteri loco anteriori, vt & *Vtero ad-* posteriori medicamenta astringentia, & frigida actu & po-*mouenda.* tentia admota sistunt hunc sanguinis fluorem: vt sunt succi, vel aquæ plantaginis, portulacæ, solani, & similium cum aceto, & bolo armeno, & aliis pulueribus astringentibus. Stercus asininum non solùm interiùs sumptum cum syrupo *Asini ster* aliquo, & aqua astringente: sed exteriùs admotum cum a-*cus.* qua calybeata, & pauco aceto sistit hunc sanguinis, & quemcunque alium fluorem, vt ego expertus sum. Hoc vnguētum est in hoc genere probatum: ℞. olei myrtillorū, cy-*Vnguen-* doniorū, & mastichis an. ℥. j. pulueris boli Armeni preparati, *tum.*

sang

ſanguinis draconis, & trochiſcorum de Karabe an. ʒ.j.ace-
Quæ in v- cochlearium vnum ceræ.q.ſ.miſce, & fiat vnguentum. In v-
terum in- teri cauitatem neceſſariè, & vtiliſſimæ ſunt iniectiones me-
tus admo- dicamentorum aſtringentium, glutinantium, & ora vena-
uenda. rum ruptarum conſolidantium, quales ſunt aquæ, vel ſucc-
Galeni me portulacæ, plantaginis, ſolani, ſanguinariæ, & ſimilium: Ga-
dicamētū. lenus enim diebus quatuor ſolo ſucco plātaginis infuſo pe-
metrenchitas curauit antiquum menſium fluorem, qui nul-
lo alio auxilio curari potuit. Si his liquoribus addas pulue-
Peſſalus. res aſtringentes, erit auxilium efficacius. Peſſalus, ſeu peſſa-
rium longum ex ſupradictis ſuccis, & pulueribus aſtringen-
tibus cum terebinthina, vel pice & lana pudendo mulieris
Suffitus. affixus valenter ſiſtit hunc fluorem. Suffitus ſtercoris ouini,
Hiſtoria. vel aſinini per vuluam ſuſceptus inhibet hoc ſanguinis pro-
fluuium. Suffitus ranarum combuſtarum egregie retinet
hunc defluxum ſanguinis, vt ego expertus ſum in excellen-
tiſſima domina mea duce Cardonæ & Sugurbi anno 1544.
hoc fluore affecta ſeptem fermè menſibus, quæ diuino fauo-
Vngula re ad priſtinam reſtituta eſt valetudinem. Suffitum vngulæ
mulæ. mulæ ſiſtere mirificè hunc ſanguinem expertus ſum: quam-
uis ab eo fiat per menſem ſterilis fœmina, vt quibuſdam
placet. Hoc medicamentum multas nobiles Cottalanas la-
borātes hoc affectu ſatis antiquo curauit: ℞.corticum duo-
rum ouorum recentium aduſtorum, thuris, maſtichis, an.℥.
ß. margaritarum electarum, corallij rubri præparati, Kara-
bæ, ana.ʒ.ij. lapidis hæmatitæ, & ſmaragdi præparati an.℈.
ß.farinæ hordei ſine furfure.p. ij. albumina quatuor ouorū,
& ſi opus fuerit, adde parum aquæ calibeatæ, & fiant duo
panes, ſeu placentæ, & coquantur in furno, vt poſſint in pul-
uerem redigi: doſis huius pulueris eſt à drachma ſemis vſ-
que ad drachmam vnam cum iure pedum arietinorū ſum-
Narcotica mo mane. Vltimò curatur hic fluor, vt cæteri narcoticis ſer-
vltima au uatis omnibus, quæ ſæpe diximus, præcipuè capite 40. de
xilia & curatione colici doloris: quia periculoſiora ſunt narcotica
externa interiùs ſumpta iis, quæ iniiciuntur, vel admouentur parti
minùs pe- inferiori, & omnibus minus periculoſa ſunt exteriùs admo-
riculoſa. ta: inter ea quæ ſumūtur, requies magna vt clementius nar-
Ordo inter coticum, deinde athanaſia, poſtea trochiſci de Karabe, de
norum. ſpodio, & de terra ſigillata, poſtea philonium maius, vel Ro-
Monitio. manum, vel Perſicum, vel Tharſenſe: hæc tamen nullo mo-
do ſunt admouenda, neque exhibenda, quando facultas eſt
imbecilla, ne paucus natiuus calor extinguatur à medica-
mentis tam frigidis, ſed potiùs facultas eſt roboranda ſucco
carnium

carnium & iure optimo cum succis cydoniorum, acetosæ, & agrestæ. Sed quia hoc sanguinis fluore, & aliis omnibus ventriculus imbecillior redditur, prudenter alimentis frigidis est nutriendus æger, ne magis debilitetur, & externis dictis capit.31.est corroborandus, & nullo modo internis, ne sanguis calefactus aptior sit motui.

Ventriculi corroboratio.

De immodicis mensibus. CAP. LV.

Scholium.

IMmodicè fluere menses.) *In ea sanguinis euacuatione, quam singulis mensibus vtiliter in mulieribus experimur, hæc omnia considerare opus est. Primò substantiam, quæ euacuatur: Secundò locum, per quem euacuatur: Tertiò tempus, in quo incipit, & desinit euacuatio: Quartò quantitatem sanguinis euacuati. Vltimò an poßint concipere mulieres illæ, in quibus non fluunt menses. Quænam sit substantia, quæ in menstrua purgatione excernitur, ex Galeno facilè colligimus: fæmina enim ex lib.14. de vsu par. capit.6. ratione sexus mare est frigidior, eò vsque, vt alimentum, quod conficit, totum discutere non poßit: domi etiam agit, neque vehementibus motibus exercetur, aut sub claro sole viuit lib. de venæ sec. aduer. Erasi. cap.7. ac proinde in venis copiosum sanguinem coaceruat: qui, tempore, quo non concepit, à natura (multitudine eius grauata) per vterum (qui pars languida est) salubriter expellitur: at tempore, quo vtero gestat, idonea est ipsi fætui materia. Vnde colliges duo: Primum sanguinem menstruum optimum esse, & ex quatuor humoribus constitutum: quem natura consultò per vterum expellit, quia est alterum principium nostræ generationis, & alimẽtum seminis & fætus. Secundum, ridicula esse, quæ Plinius lib. 7. nat. hist. cap. 15. de sanguine menstruo scribit, cùm nititur probare, nil mulierum profluuio, magis monstrificum esse: locus per quem sanguis menstruus excernitur, vterus est: ad ipsum enim perueniunt venæ magnæ, & arteriæ ex vasis, quæ sunt iuxta os sacrum. Ex quibus quædam inseruntur in vterum, per quarum orificia in eius cauitatem patentia (cotylidonas Græci, & Latini acetabula appellant, quibus venæ & arteriæ vmbilicales dictæ adhærescunt) sanguis excerni solet in virginibus, & mulieribus quæ non conceperunt. Quædam verò in collum vteri, & pudendum dissemināntur, per quas tempore conceptus, solet fieri in aliquibus grauidis menstrua euacuatio. Non ab interioribus, quæ sunt in cauitate vteri, quia ab his secundæ pendent, & ideo nil possunt in vteri sinum immittere, vt auctor est Gal. lib.5. aph. com.60. Ex his intelligemus, an, quæ Iacotius in suo scholio scribit, vera sint: duo enim persuadere conatur. Primum est, in grauidis fluere aliquando sanguinem menstruum no per*

Consideranda in mensium fluxu.

Quis sanguis profluat.

Plinii lapsus.

Venarum vteri varius locus.

In grauidis per quas venas fit hęc euacuatio.

Sententia Iacotii.

coll

collum vteri, sed per eius cauitatem: in primo tamen mense, in qu os vteri multum non est constrictum, vt ostendit superfœtatio, quæ e tempore fieri solet. Secundum est euacuationem sanguinis factam pe venas, quæ sunt in collo vteri, non esse menstruam, sed hæmorrhoida lem, quia sanguis ille crassus est, & venæ sunt iuxta anum, & ha bent orificia in cauitatem patentia. Ex curatione hoc ipsum probat quia si hæc euacuatio per vteri collum facta supprimatur, curatu sanguine misso non ex pede, vt in suppreßis mensibus: sed ex brachio ea ratione, qua in hæmorrhoidibus suppreßis, facere solemus. Hæc Ia cotius, qui maximè & craßè decipitur. Primò quia si orificia vena rum in cauitatem vteri patentia, tempore conceptus, adhærent orificiis vasorum, quæ per chorion disseminantur, non poterit, vt rectè docuit Galenus, sanguis per illas in cauitatem vteri excerni. Neque id rectè ex superfœtatione probat, quia hæc non solùm in primo mense, sed & in quarto, & quinto contingit: vt enim multa taceam exempla, vxor cuiusdam doctoris, qui hîc Valentiæ regiæ cancellariæ præsidebat Gallart appellati, post quatuor menses ab obitu viri filium peperit, & deinde nono mense alterum. Neque enim causa superfœtationis consistit, in eo quod orificium vteri sit apertum aliquantulum (vt simul etiam voluit Vallesius lib. 5. epy. comm. II.) quæ semper euenit orificio ita clauso, vt ne specilli cuspidem admittat: sed in vteri attractione, quæ tunc contingit, quia dilatatur in coitu à fricatione, & calore orificium vteri, & ita semen attractum potest vteri cauitatem subire. Altera Iacotii sententia manifestam habet redargutionem, quia si sanguis per collum vteri euacuatus, semper ex vena caua fluit, & euacuatur non per venas in ani cauitatem patentes, quomodo erit hæmorrhoidalis? Præsertim cùm non sit sanguis crassus (vt ipse sentit) sed optimus venas quantitate grauans. Ratio ex curatione desumpta nil concludit, quia si supprimatur illa euacuatio, quæ in grauidis per collum vteri contingit, si lædit, non mouemus eam, secantes venā pedis, ne multo sanguine euacuato, qui infernè habet impetum, fœtus moriatur, sed ex brachio, vt euacuemus redundātiam. De tempore quo incipit, & desinit hæc euacuatio, nil certi diffinire possumus, quia pro quantitate sanguinis, & eius consistentia maximè euariat. In quibus enim mulieribus, multus est sanguis, aut tenuis, citiùs incipit, & tardiùs desinit menstrua euacuatio: contrà verò in quibus crassus est aut paucus.

Iacotius reprehenditur.

Historia.

Causa superfœtationis.

Secundò reprehenditur Iacotius.

Nō omnibus incipit eodē tempore hæc euacuatio.

Quod quamuis ita sit, maiori tamen ex parte incipiunt menses 13. aut 14. anno, eo quòd tunc iam non absumunt fœminæ tantum sanguinem in corporis augmentum: desinunt autem 45. aut 50. quo tempore iam sanguis ea copia nō generatur, qua poßit abundare singulis mensibus. Quantitas sanguinis, qui solet euacuari singulis mensibus, non est certo diffinienda: quia pro natura & victus ratione mutatur.

Quantitas sanguinis euacuandi incerta.

Ad vltimum (quod in hac disputatione inquirendum diximus) respond

bondet Aristoteles, bene posse concipere mulieres, antequam menses luant. Aliqui experientiam ad id confirmandum addunt. Cæterùm Galenum habet contrarium Aristoteles, qui libro de vteri disec. capite o. ante mensium eruptionem non posse fieri conceptum scribit, quia semen caret vero alimento, sanguine videlicet: Tum quia leuis vterus st, ob vasorum occlusionem, & sic decidit semen: aptius enim est ad oncretionem asperum quàm leue: quod in lignis & lapidibus vi.lere st, quæ si volumus vnire, priùs (vt rectè dixit Diocles) scalpello exasperamus. Neque experientia potest dicere contrarium, quia in fœminis, quæ sine præcedentibus mensibus conceperunt, tempore coitus motum habuerunt. Prædicta ergo euacuatio menstrua si tempestiuè fiat, vtilis est: si verò immodica (quam ex noxa colliges) mala, vt docuit Hipocrates 5. aphorismorum, sententia 57. menstruis enim largiùs fluentibus morbi fiunt, refrigeratio totius corporis habitus, fœdus color, tumor pedum, omnium virium imbecillitas, animi etiam deliquium, & conuulsio libro quinto aphorismorum, sententia 56. Quòd si immoderatus hic fluor in grauidis contingat, fœtus afficitur iuxta Hippocratem, eodem libro, sentent. 60. Hæc immoderata sanguinis per vterum euacuatio, symptoma est in his, quæ excernuntur, quantitate peccantia. Eius causæ ex libro quinto aphorismorum, commenta. 53. tres sunt: Apertio orificiorum eorum vasorum, quæ in vteri cauitatem desinunt, sanguis calidus, & tenuis, & totum corpus (propter malum habitum, hoc est, imbecillitatem à sanguine etiam moderato aggrauatum) expellens ad venas vteri. Prima causa est morbus instrumentarius in via: Secunda intemperies calida iecoris, multam bilem generans: Tertia intemperies est totius habitus corporis valida tamen, aliter ipsius vires non deiecerit. Præter hos morbos, nullus alius prædictum efficit symptoma, & ideò auctor, Rondoletius, Altomarius, & alii Aetium sequuti decipiuntur, existimantes erosionem, & venarum rupturam menses immodicos efficere: quia immodica mensium eruptio, consueto naturæ tempore fit, ea verò quæ ex erosione, aut ruptura procedit, quolibet tempore contingere potest. Vnde hæc sanguinis euacuatio per vterum nominabitur, non mensium immodica euacuatio. Ea autem sanguinis præter modum euacuatio, quæ post partum aut abortum, aliquando euenit, vt ex Galeno libro tertio epyd. parte 3. comment. 35. colligimus, menstrua euacuatio appellatur, quia quod expellitur est sanguis menstruus propter fœtum in vterum immoratus: quamuis ille sanguis distinguatur ab eo qui singulis mensibus euacuatur, vt libro de atra bile cap. 8. docet Galenus: ille enim qui post partum expurgatur, portio est deterrima: (nam optimum sanguinem fœtus attraxit) non solùm peccans quantitate, sed & qualitate: & ita in epydimiis supradicto loco, hunc sanguinem melancholicum esse scribit.

Gale. Aristoteli contrarius.

Immodicus fluxus symptoma est.

Causæ immodici fluxus tres.

Prima causa.

Secunda.

Tertia.

Error multorum.

Si immodicus fluor mensium.) *Si ex imbecillo corporis habitu partes grauatæ expellant ad vterum sanguinem, & hac ratione fiat immodicus mensium fluxus, secabimus venam basilicam dextri aut sinistri brachii, nihil enim refert. Cucurbitulam etiam magnam sub mammis infigemus, iuxta Hipp. 5. apho. sent. 50. sunt enim communes vtero & mammis venę: hac enim ratione reuellemus sanguinem à parte affecta. Alimenti quantitatem minuemus, & corporis habitum roborabimus.*

Venæ sectio quando est exercenda.

Si ob bilem mixtam sanguini.) *Bilis sanguini mixta ipsum tenuem reddet, & fluxioni aptum. Sanguinem ergo mittemus & vtemur cucurbitulis, vt reuellamus. Alimenta frigida sint, aut temperata, frigidis tamen alterata.*

Melancholia & pituita non sunt causæ.

Si ob mixtam pituitam.) *Si melancholia & pituita sanguinem crassum reddunt, quomodo immodicos menses efficient.*

Facta iam corporis euacuatione.) *Tota ratio curandi hoc symptoma hac ratione procedat. Symptoma hoc aut vrget, aut non vrget: Si vrget, ei prospiciendum est alimentis & medicamentis incrassantibus sanguinem: Auxiliis etiam repulsoriis. Si verò non vrget, causæ remedia applicabimus, habitum corporis roborantes, sanguinem tenuem incrassantes, & intemperiem, à qua procedit corrigentes. Vltimò etiam meatuum laxitatem constringentes.*

Ratio tota curãdi hoc symptoma.

De suppressis mensibus. CAP. LVI.

QVemadmodum menstruæ purgationes cùm modũ excedunt multarum ægritudinum causæ sunt, ita quoque cùm in totum supprimuntur, multos pariunt morbos, vt ex aphoris. 57. sectionis quintæ colligitur: de suppressis igitur mensibus pauca dicamus. Suppressos autem menses tunc dicimus esse, quoties cùm secũdum naturam fluere deberent, non fluunt: debent autem secundum naturam fluere in iis, quæ neque grauidæ sunt, neque infra decimum quartum annum, aut supra quinquagesimum cõstituuntur, & præter has etiam illæ, quæ aut cãtatrices sunt, aut saltatrices, aut immodicè se exercent, menstruis purgationibus naturaliter carẽt. Atque vt summatim dicam iuxta sententiam Aetij mulieres calidioris temperaturæ, validísque exercitationibus addictæ, & agrestes parum admodũ purgantur. Præter has quæcunque suppressos habent menses ægrotare necesse est: supprimuntur autem menses, vel quia summa adest sanguinis plenitudo venas replentis, atque obturantis, vel quia sanguis sit crassus, viscidus, ac lentus, à quo etiam venas obstrui necesse est. Non purgantur etiam mulieres, quæ longa aliqua ægritudine, aut acuta laborant

Descriptio

Quibus fœminis menses nõ fluunt.

Causæ.

borant, vt phthisi, quartana, hectica febri, ardēti, atque aliis id genus. Præterea quæ insigni aliqua vacuatione sunt exinanitæ, vt sanguinis missione, vomitu, sudore sanguinis è naribus profluuio, alui fluore. Ad hæc & quibus puris copia alicunde emanat, & pustulæ in cute effloruerunt. Ob peculiare vteri vitium menses quoque interdum retinentur, verbi gratia ob pinguedinis copiam, aut carnis excrescentiam, aut callum, aut cicatricem ex vlcere, quod in vtero antecessit. Hæc enim vasorum vteri ora obstruere possunt. Causæ facile patere possunt: generaliter verò quibus menses præter naturam retinentur, dolores circa lumbos, femora, collū, sinciput, & oculorum radices accidere solent. Corporis prȩterea grauitatem, quæ sic laborant, patiuntur, nauseant cibum, auersantúrque, fastidiunt, & horridos quosdam per vniuersum corpus discursus habent, quales iis, quæ conceperunt, accidere solent: vrina interdum in nonnullis difficulter redditur, interdum plane supprimitur. Cæterùm mensium suppressio si à pituita copiosa, & venarū ora obstruente contingat, videre est laborātem somnolentam, ad omnem motum segnem, colore cādidam: plumbi quoque interdum colori similem pituitam assiduè excreantem, & aliquando euomentem. Vrina quoque aquosa esse solet. *Notæ.*

Menses si ob sanguinis inopiam ex inedia, aut victu parco, aut longo morbo, aut alia vacuatione per se constiterint, proprie non sunt suppressi, cieri possunt, antequam mulier redierit ad propriam naturam. Si verò alia de causa suppressi sint, per abscissionem causæ euocantur, vt si a siccitate fiat, rebus humidis curatur, non calidis, & exiccantibus, ne augeatur morbus. Si ab obstructione, à qua fere semper fit, curatur primò victu tenui attenuante & aperiente, de quo capitibus 42. & 45. de obstructione hepatis, & lienis. *Curatio quando ex sanguinis defectu fit* *A siccitate.* *Ab obstructione victus.*

Secūdò abigentibus causam suppressionis, & obstructionis, quæ si sanguis fuerit per sectionem saphenæ, aut venarum pedum abigetur: quamuis Matthæo de Gradi videatur primam sanguinis missionem esse faciendam ex basilica, quando corpus est multo sanguine plenum, ne attracto sanguine multo ad infernas partes augeatur obstructio. Deinde euocandi sunt menses frictionibus, ligaturis, & cucurbitulis partium internarum, & coxarum, lotionibus, & fotibus earundem. Vltimò, per medicamenta aperientia, & diuretica, de quibus statim dicemus: clemētiora tamen in hac conueniunt, quam in facta ab humoribus pituitosis, & crassis, quæ primò curatur victu tenuante, & aperiente, vt diximus. *Sanguinis missio.* *Matth. de Gradi.* *Euocatio mensium.*

A pituita Victus cō coctio. Secūdò apparantibus pituitam rhodomelle, oxymelle simp syrupo de duabus radicibus, & aliis dictis 1. cap. cum decocto, vel aquis eodem cap. dictis ad concoquendam pituitam

Purgatio. Tertiò vacuantibus phlegmagogis eodem 1.cap.dictis, vt agarico, turbit, diaphænicone, electuario, indo maiori, & aliis similibus: vt ♃.pilularum de agarico, & cochiarum an.ʒ.ß cum aqua fœniculi fiant pilulæ septem.

Quæ menses euocāt. Quartò menses omni arte sunt euocandi, cucurbitulis videlicet coxis affixis, frictionibus, ligaturis, & fotibus partium infernarum, vt syrupo capilli Veneris, de artemisia, de duabus, & de quinque radicibus quantitate duarum vnciarum quolibet mane sumpto per multos dies cum aquis duplis, vel decocto radicum diureticarum croci, cinnamomi, calamenti, artemisiæ, sauinæ, & similium.

Fotus, & insessus. Fotus, & insessus ex decocto medicamentorum supradictorum aperientium in tempore consuetæ purgationis valenter ciet menses, præcipue, si sumatur tunc potus, hic aut huic similis:

Potus valenter mēses educēs. ♃. hæmagogi ʒ.j.aquæ capilli veneris, & sauinæ, ana. ℥. ij. syrupi de artemisia vnciam vnam, misce.

Et si menses inceperint, sanguinis missio ex poplite, vel pede valenter euocat menses.

Suffitus. Suffitu per vuluam excepto rerum aperientium, & redolentium cum Hippocrate quinto aphorismorum 28.aphorismo menses euocantur.

Vnguentū A fotu, & insessu vngatur locus anterior, & posterior vteri hoc vnguēto: ♃.olei de lilio, sesamini, & scorpionum, an.℥.j.axungiæ cuniculi, & gallinæ an.ʒ.ij.pulueris croci, spicæ, & sauinæ an.ʒ.j.ceræ quod sufficit, misce, & fiat vnguentum.

Mixtura optima in hoc genere Hoc medicamentum valenter menses euocat: ♃.diacurcumæ, & dialaccæ an.℥. j.trochiscorum de myrrha, de capparibus an, ʒ, iij. pulueris spicæ, croci & cinnamomi an. ʒ.j.ß.syrupi de artemisia quod sufficit, misce, & fiat cōfectio. Dosis cochlearium vnū quolibet die mane cum vnciis tribus decocti, vel aquæ capilli veneris, vel artemisiæ, vel sauinæ, drachma vna, vel duæ theriacæ diatessaron cum decocto: vel aqua prædictarum rerum menses prouocat, valentiùs tamen theriaca magna, & mithridatus id efficiunt cum electuario hæmagogo.

Alia mixtura in hoc potentissima. Hoc medicamentum optime menses excitat etiam suppressos septem anni: ♃.myrrhæ, calamenti montani, an. ʒ.iij.medullæ passularum ℥. ij. rutæ recentis ℥. iiij. sauinæ ʒ. vj. Ex omnibus contusis bene, & sufficienti quantitate mellis fiat confectio. Dosis drachmæ duæ cum decocto rubeæ tinctorum. Pessi longi ex superiori confectione, & felle tauri cum lana in vuluam & vterum affixi aperiendo venarum

ra menses prouocant. Pessus ex radice rubeæ tinctorum *Pessi.*
um felle tauri, vel alicuius animalis rapacis clemēter men-
es euocat. Idem facit hic: ℞. pulueris castorei ʒ.j.ß. musci
rana iij.olei sambucini, & terebinthinæ, an. quod sufficit,
nisce, & cum lana fiat pessus longus: vel ℞. medullæ cari-
arum ℥.ß. succi mercurialis ℥. j. pulueris radicis gentianæ,
& pulegij an. ʒ. ij. pulueris nigellæ ʒ. j. cum pauca terebin-
hina, & lana vel gossypio fiant pessi, seu pessarij duo, vel tres
ongi. Pessi facti ex armoniaco, opopanace, galbano, sagape-
no, & euphorbio sunt valentiores ad menses euocandos a-
iis dictis superiùs, præcipuè si addas cyclaminum, cuius ra- *Radix cy-*
dix valentissimè menses ciet, & vt quibusdam videtur, si su- *clamini.*
per eam fœmina transeat, etiam menses euocat. Si vulua, &
vterus ab his, & similibus pessis, & aliis medicamentis cali-
dis aperientibus afficiantur calida intemperie, initiò vlce- *Caliditatē*
rum necessarium erit consilium docti chirurgi. Interim fo- *& vlcus*
tus & lotio ex decocto plantaginis, & maluarum iuuat mul- *curantia.*
tum hoc affectu vexatos, & vnguentum album camphora- *Pilulæ.*
tum. Pilulæ hæ valenter menses euocant: ℞. musci, myrrhæ
an. ℈.ij. stechados, rubeæ tinctorum, pulegij, corticum citri,
piperis longi, corticis cassiæ ligneæ, granorum pœoniæ, ca-
lami aromatici an. ʒ.iij. spicæ nardi ℈.j. cum aqua artemisiæ,
fiant pilulæ septem pro drachma: dosis drachma vna: syru- *Syrupus.*
pus hic egregie menstrua mouet: ℞. rubeæ tinctorum, ar-
themisiæ, sauinæ ana. man. ß. mentæ, absinthij, radicum fœ-
niculi, radicum acori, squinantij, anisi, origani, nepitæ, ma-
tris syluæ ana. ℥.ß. gariophyllorum, melissæ, linguæ bouis an.
ʒ.iij. cyperi, galangæ, calami aromatici, fœniculi, ameos, cy-
mini rustici an. ʒ.ij. cinnamomi, medullæ passularum an. ʒ.v.
fiat decoctum secundum artem, cum quo percolato, & melle
sufficienti fiat syrupus: Dosis vnciæ tres.

De suppressis mensibus. CAP. LVI.

Scholium.

QVemadmodum menstruæ.) *Ex Hippo. lib. 5. apho. sent. 57. Si menstrua non fiunt, ex vtero morbi contingunt, quia ex sanguine detento processu temporis vterus patitur affectionem similem aut inflammationi, aut eri sypelati, aut schirro, aut cancro, ex quibus lege consortii afficitur totum corpus. Et quamuis mensium suppressio noxia sit, magis tamen noxia est ea, quæ a partu contingit, eò quòd hæc non solam abundantiam, sed insignem*

Sanguinis menstrui suppreßio causæ. *De qua suppreßione hic sit sermo.* *Prima causa ratione vteri.* *Secunda causa.* *Tertia causa.* *Quarta causa.* *Quinta causa.* *Sexta causa.* *Quid per robur vteri intelligat Gal.*

etiam humorum pariat prauitatem 3. epy. par. 3. com. 73. quia pos partum, vt auctor est Galenus lib. de atra bile, euacuatur portio sanguinis deterrima. Solet menstrua euacuatio, in quibus consueta era cessare, ob defectum materiæ, nempe sanguinis: in his quæ morbo aliquo laborant mulieribus, quæ multum se exercuerunt, & in quibu copiosa sanguinis euacuatio præceßit. De hac mensium suppreßion non loquimur modò, quia suppreßionem menstruam illam appellamus, in qua sanguine in venis non deficiente, eius per vterum fluor, ab aliqua affectione impeditur. Affectio hæc aut est in vtero, aut in sanguine. In vtero varia esse solet: Prima est, angustia venarum vteri, à prima conformatione contracta: Quam affectionem morbosam non licet appellare, cùm à natura indita sit, & morbus innatus non detur: erit autem morbus simpliciter, qui est intra limites sanitatis. Secunda est vteri densitas, quæ à frigiditate contrahente corpus vteri, & vase in eo contenta ortum habet, & ideo non fluit sanguis, vel si fluit, tenuis & aquosus. Quod considerans Hippocat. lib. 5. aphor. sent. 62. mulieres vteros densos habentes, non concipere scripsit. Tertia est compreßio vasorum vteri. Quæ fit aut à tumore præter naturam circumiacentium partium, aut ab omenti multa pinguedine, vt in obesis mulieribus, in quibus descendit omentum vsque ad os vteri: non curantes hac in parte Vesalium, qui omentum non posse vsque ad os vteri descendere sentit. Quarta est obstructio, quæ fit à crasso, glutinoso, aut multo humore. Quinta intemperies vteri frigida densans vterum: aut sicca eum indurans. Sexta affectio supprimens menses, traditur à Galeno lib. 5. apho. com. 57. est autem robur vasorum vteri, adeò vt quod influit, non admittant. Quod certè difficile mihi videtur, consideranti vterum à natura esse fabricatum languidum, vt sarcinam per ipsum deponeret: ac proinde per robur non natiuum, sed factum à medicamentis adstringentibus intelligo.

Aliæ causæ à practicis traditę nullę.

Aliæ causæ (quæ sunt callus, oris vteri distorsio, aut inflammatio, carnis excrescentia, & pellicula supra os vteri generata in his, quas vulgò closes appellamus) à practicis adductæ nobis nō placēt, quia non possunt impedire mensium euacuationem, quæ etsi per os vteri non fiat, potest tamē fieri per venas ad eius collum peruenientes. Tum quia non possum mihi persuadere, tam magnū callum in vtero posse generari, vt omnium venarū orificia occludat. Affectus sanguinis est, cùm est crassus aut glutinosus. Quæ causa non est distincta ab obstructione, quia si nullū sit in venis impedimentū, sanguis etsi crassus & glutinosus, fluet, & excernetur. Dices, cur ergo Gal. obstructionē causam distinctā, à sanguine crasso & glutinoso statuit? Respondeo, quia aliquando est obstructio, sine tali sanguine. Quamuis variæ sint istius suppreßionis sanguinis causæ, vt in plurimum tamē fit ab obstructione à sanguine crasso orta: ac proinde li. 5. aphor. com. 36. ad excitandum mēstruas suppreßiones, duos scopos

descr

describit Galenus, apertionem orificiorum vasorum ad vterum peruenientium, & sanguinis extenuationẽ. De hac ergo suppreßione, est præsens caput.

Secundò, abigentibus causam.) *Vt sanguinem menstruum retentum moueas, non euacues ex brachio, quia eum reuelles, & contrarium motum ab eo, quem molitur natura, induces: sed ex pede, cùm sanguis per vterum faciat impetum. Vnde malè multi ex medicis sequuti Aetium, prius secãt venam brachii, vt euacuent venas, & deinde pedis, vt moueant menses. Quasi euacuatio ex pede, plenitudinem ex vena caua non euacuet? Vbi nomine pedis intellige totum illud, quod est ab articulatione coxæ vsque ad digitos. Euacuatio ergo (quam, vt moueamus menses, exercemus) potest fieri scarificatione, aut sanguinis mißione. Scarificatione fiet, quando mulier candida est, aut simul candida & obesa. Ratio hæc est: Mulier candida habet tenuem, & aquosum sanguinem (& ideo Hippocrates 6.epyd.par.1.sent.6. has mulieres appellat aqua laborantes) & ita poterit per locum scarificatum rectè egredi. Dices, nónne melius egredietur secta vena? Respõdeo verũ esse, sed ex ea sequi aliud malum, quod est multos spiritus euacuari: at scarificantes, preterquàm quod cõmodè fluit sanguis, exigua spirituum fit iactura. In muliere obesa, cùm habeat exiguas venas in cruribus, etiam si eas probè inscindamus, nõ poterit sanguis nec mediocriter fluere: ac proinde eam scarificare oportet. Sanguinis mißione euacuabimus ex pede, si mulier sit nigra, et magis, si magnas habuerit venas. Nigræ enim mulieres, sanguinem habent craßum, qui per scarificatum locum, commodè non euacuabitur. Hæc Gal. in lib. de curat. per sanguinis mißionem cap. 11 videant ergo qui in hoc affectu semper venam secant, & nunquam ex poplite euacuant, an secundum artis præcepta operentur. Euacuatio autem sanguinis mißione, siue scarificatione ex pede facta, non debet exerceri, quando iam fluunt menses, sed duobus aut tribus diebus antea, quo tempore futura expectatur euacuatio, vt libro de curat. ra. per sang. miß. cap. 17. docet Galenus, & hoc fecisse medicos Romæ medentes in libro de venæ sec. aduersus Erasistrateos cap. 7. scribit. Rationem huius rei hanc esse existimo, Cùm in mißione sanguinis soleat sequi animi deliquium (in quo sanguis recurrit ad cor) si quo tempore fluunt iam menses, ex mißione sanguinis, animo linqueret mulier, euacuatio supprimeretur: quod cùm non timeamus antequàm fluant, ideò tunc euacuare oportet. Hoc verum est cùm deficientem euacuationem curamus. Ratio victus sit extenuans.*

Vbi exercenda sanguinis mißio.

In muliere candida scarificatione mouendi menses.

Nigræ cur non scarificentur.

Deinde euocandi sunt menses frictionibus.) *Amara calida cùm sint, & tenuium partium, menses mouent, quamuis etiam habeant partes adstringentes (vt in absinthio videre est) quia hæc adstrictio poros internos, qui magni sunt, non occludet. Omnia etiam medicamenta, quæ habent vim inscindendi, & attenuandi, idẽ præstant, vt mulsa in-*

Victus ratio.

Quæ euocent mẽses.

ſperſa puluer. nepitæ, aut pulegii. Poſſumus mane hac vti potione: ♃.mithridat. ʒ.j.ſyrupi capillorum veneris ℥.j.miſce cum aqua cap. veneris, & fiat potio. Hæc confectio accommodatiſſima eſt: ♃.diacurcumæ ℥.ii. trochiſcorum de abſinthio, de rhabarbaro, & de myrrha, aut de capparibus an.ʒ.j.ß.quatuor ſem.frig.an.ʒ.j.pulueris diarrhodon. Abbatis ℈.iiii.pulueris foliorum ſabinæ ʒ.ii.cum ſyrupo capillorum veneris fiat confectio. Cuius ſingulo mane aſſumet æger cochlearium vnum, cum aqua ſabinæ & borraginis, & deinde ſe exercebit quoad incipiat ſudor, aut difficilis reſpiratio. Solemus in hac Valentina ciuitate, in hoc affectu exhibere medicamentum ex ſcobe ferri paratum, cum fœliciſſimo ſucceſſu. Debet autem hac ratione parari: ♃. trochiſcorum de abſinthio, & de rhabarbaro ana.ʒ.j.antidoti hæmagogi ʒ. j.ß. artemiſiæ, cinnamomi, ana. ʒ.j. limaturæ ferri præparati ℥.j. cum ſyrupo capillorum veneris fiat confectio. In hac compoſitione, quamuis limatura ferri videatur baſis, ei tamen non debetur medicamenti totius actio, ſed aliis, quæ propter hanc limaturam melius agunt, cum enim ſit craſſarum partium, in cauſa eſt, vt immorentur, & ita tota compoſitio, propter limaturam redditur anoſtomoticum medicamentum. Aduerte vltimò ex Galeno 4. method. cap. 7. oportunum tempus exhibendi medicamenta menſes mouentia eſſe, ſtatim poſt balneum adhuc linteo inuolutis.

Medicamentum Valentinis vſitatum.

De vteri ſuffocatione. CAP. LVII.

Varia nomina.

VTeri ſuffocationem, alij ſtrãgulatum vteri, aliis hyſtericam ſuffocationem, alij ſpirationis ob vterum ablationem, alij vterinam apnæam vocant (quam animi defectio præcedit, vt docet Gal.1.de arte curatiua ad Glauconẽ) quamuis Stephanus Athenienſis diſcrimen eſſe inter apnæam, & vterinam ſtrangulationem velit: fit enim ipſo dicente, apnæa ex ſuperfluitate ſeminis putreſcẽtis, prauáſq; quaſdã exhalationes ac præſertim frigidas ad cor mittentis ipſum, atque ita ſpirationem intercipientis. Contingit verò quandoq; melancholicas exhalationes, quæ ex ipſo ſemine feruntur ſurſum ad cerebrum recurrere, ſymptomatáque melancholica facere. Strãgulatio apud eum fit ex ſpaſmo matricis ſurſum tractæ, & per continuitatem inteſtina ventriculum, ſeptum trãſuerſum, ac reſpiratoria alia membra comprimentis. Sed quia frequenter ab vteri ſtrangulatione fit morbus comitialis, & ſyncope per conſenſum, propria, & vera huius affectus diffinitio erit hæc: malũ tunc accidẽs, cùm vterus vaporis copia ita intenditur, vt modò ſurſum, modò in latus retrahi videatur. Eius duæ in vniuerſum cauſæ ſunt, retentum ſcilicet ſemen genitale, & menſtruæ

Apnæa.

Definitio.

Cauſæ.

purg

purgationes cessantes. Et licet nunquam hæc affectio accidat, quin alterutri horum accepta referenda sit, frequentiùs tamen euenire solet seminis detenti causa, & quæ ob hanc causam fiunt vteri suffocationes, vehementiùs solent affligere, & symptomata multò seuiora inducere, vt copiosè Galen. disputat. 6. de locis affectis cap. 5. Quem locum si quis optimè consulat, multa quæ ad hanc affectionem pertinere videntur, & speculatione digna sunt dilucidè à Galeno tractata comperiet: eos igitur ad eum librum remittimus, quicunque diligentes naturæ inquisitores magna interdum admiratione tenentur, quærentes qui fiat, vt cùm in hac affectione intercepta nõnunquam respiratio in totum sit, & arteriarum pulsatio intermissa: ægrotans tamẽ viuat, & paulò post ad solitas operationes, perinde ac si tale quippiã nõ esset passa, reuertatur. Cur pręterea tãta varietas accidat symptomatum pro intentionis remissionísq; modo differẽtium, & quomodo detentum semen, cum mole quam minimum sit, tam grauium symptomatum sit causa. Quarum omnium quæstionum causas ibi leges: nos enim breuitati studentes maluimus his omnibus prætermissis ad signorũ enarrationem conuerti, quàm in iis, quæ ad artis opera non sunt necessaria, diutiùs immorari. Ex signis igitur alia sunt, quæ ipsam accessionem solent præire, alia quæ comitari. Præire solent, & maximè cùm accessio proxima est, mentis torpor, pigritia, crurum imbecillitas, faciei pallor, aspectus mœstus. Comitantur hæc, quæ sequuntur laborantes. Interdum iacent sine sensu immobiles cum obscuro paruóque pulsu, vel omnino sine vllo. Interdum sentiunt quidem, & mouentur, integráque sunt ratione: cæterum animi defectione, & difficili spiratione laborant. Interdum verò, & crura, & brachia contrahuntur. Adest pręterea inclinatio ad somnũ, desipientia detentio instrumẽtorum sensus, vox obmutescit, & conuelluntur nonnunquam. Cum iam inclinat accessio, rubore suffundi malæ incipiunt, & oculi attolli, atque aperiri. Humiditas præterea quædam perceptibilis è mulieribus locellis excurrit: Intestina immurmurant, atque vterus ipse paulatim laxatur mẽte scilicet, sensu, ac motu iam redeuntibus. Per circuitus malum hoc solet corripere infirmas, præcipuè eas, quæ viduæ sunt, aut alias viri concubitu sunt vsæ, & cũ omni tempore possit, maximè inuadit hyeme, & autumno. Reliqua ex Gal. Paulo, & Aetio sunt petenda. In accessione oportet vniuersum corpus perfricare, & extrema præcipuè partes infernas ligare, ægrotámq; collocare, ceruice, & scapulis

A semine sæpe eius symptomata.

Notæ.

Curatio in accessione.

pulis accliuioribus, & femoribus, & inguinibus decliuioribus. Naribus eius sunt admouēda fœtida, vt funiculus lucernę nuper extinctus, plumę maxime perdicū, laneæ soleæ cōbustæ, capilli, cornu capræ vstum, pix eliquata super carbones, galbanum, castoreum, assa fœtida, vrina multorum dierum, & sulphur, quod valentissime excitat ab accessione: in qua rarò facienda est vacuatio, nisi timeatur suffocatio & mors repētina: nam ad prohibendā eam necessaria esset sanguinis missio ex saphæna, vel vena pedis, præsertim si ex suppressis mensibus sit morbus. Quæ etiam sternutamentum faciunt, naribus sunt admouenda, & vacuatio per acres clysteres non est negligenda, de quibus cap. 12. de curat. apoplexię.

In accessione est vacuandum aliquando.

Si causa est semen.

Si à detento semine sit, curabit maritus, vel si non habet, nec possit, obstetrix suis digitis, & rebus aromaticis ad inferiora euocet vterum, & per vuluam frictionibus purget semen, si citra peccatū fieri possit hoc. Hæc mixtura est optima huic rei: ℞. olei de lilio, nardini, & cheyrini an. ℥. j. galiæ muscatæ, & alilitæ muscatæ an. ʒ. j. musci, & ambræ an. g̃. vij. zibeti ʒ. ß. misce. In omni tamen causa in ipsa accessione pili pectinis radicitus, & vi magna sunt auellendi ad excitandum. Idem præstant cucurbitulæ coxis & tibiis affixæ, quæ si magna fuerit vmbilico affixa, vterum reducit ad propriam sedem, vaporésque à capite, & partibus superioribus auertit, trahitque ad inferiora: sed reducto vtero ad suum locum ad illius conseruationem debitam vmbilico sunt admouenda, quæ diximus cap. 54. de curatione procidētiæ vteri. Vel hoc: ℞. emplastri stomaticonis quod s. galbani ʒ. ij. galiæ muscatæ ʒ. j. musci & ambræ an. g̃. vij. misceantur omnia cum oleo sambucino, & extendantur super pannum coccineum ad formam rotundam pro vmbilico. Morbus comitialis, & syncope, si cum hac vteri suffocatione coniungantur, vt sæpe fit, curantur eo modo, quem diximus cap. 8. & 30. semper tamen habenda est prima curandi ratio partis eius, quæ prius affecta est, post aliarum quæ per consensum laborant.

Optima mixtura.

Medicamentum odorum, valenter trahēs ad proprium locum vterū & conseruans.

Extra accessionem curatio.

Extra accessionem ipsam curatur per causę abscissionem, vt si ex suppressis mensibus nascatur, adhibeantur, quæ diximus capite superiori. Si verò ex semine detento & corrupto, vocetur maritus. Si non possit viro vti, precibus, & ieiunio curabitur. Nutriatur ergo pane, & aqua: menta tamē & ruta, & agnus castus semē minuunt. Ad purgationem vteri iniectus hic liquor ad modum clysteris instrumento argenteo est efficax remedium: ℞. aquæ naphæ, seu florum aranciorum ℔. 1. aquæ ocymi ℥. iiij. galiæ muscatæ ʒ. ij. galbani

ʒ. iij

.iij. musci, & ambræ an.℥.v. syrupi de artemisia ℥.iiij. croci pulverizati, cinnamomi & gariophyllorum an.ʒ.ß. misce.

De suffocatione vteri. CAP. LVIII.

Scholium.

VTeri suffocationem.) *Per vterũ singulis mensibus excerni solet sanguis, vt superiùs docuimus: solet etiam & ex testibus fæminæ semen in eius cauitatẽ immitti, vt ex his duobus principiis (quæ vicem habent causæ efficientis & materiæ) generatio omnis fieret. Inde in corpore solent consortii lege ex vtero tanquam ex radice varii morbi prodire, cùm aliqua ex dictis substantiis in vtero abundat. Si substantia, quæ abũdat, sit sanguis mẽstruus ob aliquẽ affectũ retentus, cùm vteri venæ, quæ multæ sunt, & magnæ repleantur: vteri sequetur retractio, recta, si ex æquo venæ sanguine abundent, si verò non ex æquo, sed solùm vnius partis venæ, versus illam partem vterus retrahetur, ita vt semper vterus sursum aliquantulum recurrat. Addo aliquantulum, quia eius ligamenta non patiuntur ipsum multum eleuari. Hic sanguis detentus si putrefiat, febrem synochum accendit, quæ ex hac sola parte accidit, ob venas quæ multæ & magnæ sunt, vt docet Gal. lib. 6. epyd. par. 1. com. 2. Si sine putredine corrumpatur sanguis, si sit biliosus & acris, solet ad principium neruorum mittere vapores, & eo nomine motus conuulsiuos efficere: aut ad cerebrum eos mittens, conuulsionem vniuersalem quæ dicitur epylepsia. Quod si aliquando vera eueniat conuulsio, id proueniet, quia in corpore disposito, agitatione humor motus & fluens replebit neruosa corpora. Si sanguis sit melancholicus, ex vaporibus eius cerebrum petentibus, melancholica deliria excitantur, sicut ex pituitoso sanguine sopores. Quòd si multi vapores septum comprimant, efficient (sicut in grauidis, & his qui ob alimenti copiam distentum habent ventriculum) difficilem respirationem, nõ autem suffocationẽ, quã à vaporibus gutturis musculos replentibus, fieri existimo. Quod colligo, quia quæ hãc affectionem patiuntur mulieres, eas partes habent eleuatas, & manus ipsis adhibent, indicantes molestiam & suffocationem. Refrigerationem totius corporis, quam comitatur respirationis (quoad sensum) priuatio, sanguis detentus nunquam efficiet: neque Galenus lib. 6. affectorum loc. vbi ex professo de hac materia disputat, id significauit, nisi dixerimus sanguinem aliquando venenatam induere naturam, & eius vapores cordis caliditatem celeriter extinguere. Nam si aliter sanguis menstruus detentus refrigerare posset cor, cum frequenter supprimatur, frequenter etiam cor refrigeraret. At rarißimè, aut nunquã contingit vni medico etiam multis annis exercenti medicinam eam videre, & tunc in vidua, aut virgine. Si substantia, quæ in vtero abundat, semen sit, tunc non contingit retractio, quia vasorum spermaticorum sola distent*

Vteri retractio quomodo fiat.

Sanguis menstruus putrefactus & de tẽtus feb. synochum parit.

Symptomata quæ sequantur ex isto sanguine bilioso.

Quomodo suffocatio vteri contingat.

stentio id non poterit prestare, vt ex affec. 6. colliges, quod nō rectè considerauit Rondoletius. Neque retrahetur vterus (vt sentit Vallesius) eo quod ob appetitum veneris extendatur, sicut pene in viris: quia ob talem appetitum non retrahitur, imò descendit versus collum vteri, vt cum virili membro iungatur: Quod similitudine ostendit Galenus libro 1. de semine cap. 5. ex ventriculo desumpta: hic enim quando appetit cum fundo suo ad stomachum recurrit. Si ergo semen retentum putrefiat venenata putredine, vapores ex eo ascendentes cum toto temperamento contrarii sint, & corruptrices, calidum innatum cordis extinguentes, totum corpus refrigerant, ita vt sequatur respirationis (quoad sensum) abolitio, quæ omnino viuente animali non potest cessare. Quod si semen non ita prauè corrumpatur, prout fuerint vapores ex eo ascendentes, aut acres, aut aliam habentes qualitatem, sequentur animi deliquium & alia symptomata peiora, quàm sint illa, quæ ex sanguine retento afficiunt: quia corruptio seminis peior est sanguinis corruptione, vt experientia docet in symptomatis, quæ viduis euenire solent. Ex his, quæ diximus, intelliges, quàm malè Altomarius, Rondoletius, & alii sequuti Paulum suffocationē vteri appellant vteri retractionem: cum neque ex retractione suffocatio sequatur, neque in ea suffocatione, quæ ex semine retento fit, retractio contingat. Nec minus errant existimantes symptomata in suffocatione vteri euenientia fieri, ex eo quod semen, aut sanguis menstruus ex retentione, & mora refrigerētur, refrigeréntque vterū, & simul alteratione, aut vapore medio cor, et cerebrū. Non enim est necesse, vt semē, aut sanguis refrigerentur, quia hac ratione semper in suffocatione vteri sequeretur corporis refrigeratio, quod falsum esse supra vidisti. Adde ex prædictarum substantiarum frigiditate, non posse sequi tantam corporis refrigerationem, quæ ad pituitam vitream, quam frigidiorē esse certum est, nunquam sequitur. Et ita tam magna in corpore, frigiditas, maiorem causam arguit. Posset quis per contrarium dicere, semen vteri suffocationem efficit, vbi immoratur. Respondet Rondoletius, non retineri semen in vasis spermaticis, quia ibi conseruatur, aut in eorum alimētum absumitur: sed in cauitate vteri, vbi quando grauat quantitate sua, inter somniandum expellitur. Hæc sententia mihi videtur falsa, quia in viris ex retento semine in vasis spermaticis, videmus sequi capitis grauitatem, corporis pigritiam, inappetentiam, & alia symptomata. Secundò, si semen in cauitate vteri continetur, ergo per eius os effluet, neque enim retinebitur ab vtero, cùm solùm non poßit conceptum efficere, sine maris semine. Tertiò etiam si non somniet mulier, si semen peccat quantitate poterit expelli. Dicendum ergo erit semen retineri in vasis spermaticis & glandulis illis, quarum meminit Fallopius, quæ ad seruandum semen videntur factæ. Symptomata varia, quæ in vteri suffocatione apparēt, quem morbum vteri sequuntur. Altomarius

Rondoletii error.

Vallesius reprehenditur.

Semen putrefactum quæ sequātur.

Error Pauli & aliorum de vteri suffocatione.

Rondoletii sententia.

Rondoletii sententia falsa.

rius vteri suffocationem dicit esse morbum in situ. Qui maximè deci- pitur, quia ea vteri retractio non lædit actionem, neque ex ea sym- ptomata prædicta lege consortii sequuntur. Alii eam, intemperiem frigidam esse fatentur. Qui etiam errant, quia vt iam probauimus, vterus non refrigeratur in vteri suffocatione. Obiicies, nonne in suf- focatione vteri eleuantur flatus, qui à diminuto calore ortum habēt? Respondeo, vteri calorem, comparatum ad multam substantiam ibi detentam, dici languidum, non quod talis sit in sua essentia. Ego in vteri suffocatione, in vtero non vnum morbum, sed multos esse exi- stimo. Si vteri suffocatio, à sanguine retento eueniat, varios poterit ha- bere morbos, quos capite de menstrua retentione videbis. Si à semine oriatur, distinguere oportet. Non enim semen retentum & corru- ptum (etsi ex eo sequantur aliqua accidētia) semper est morbus, sicut neque cibus corruptus in ventre, etsi ex eo vertigo dolor capitis, & alia sequantur: Quia quando accidentia sunt exigua, videntur esse intra limites sanitatis: & tunc semen, & cibus afficiunt nos ea ra- tione, qua causa externa. Quomodo verò symptomata magna sunt, molesteque afficiunt, sequuntur tunc morbum in numero addito, semen enim est pars addita præter naturam ea ratione, qua cibus corruptus in ventre, & humor in atheromate, steatheomate, & me- liceride. *Altomarii error.* *Alii taxantur.* *Authoris sententia de vteri suffocatione.*

In accessione oportet vniuersum corpus perfricare.) *Ante accessionem proposuit auctor aliqua signa ex Aetio desumpta: quæ non sunt inseparabilia, nam aliquando ridentibus, & ludentibus fæminis, repentè præhendit accessio. In accessione si sit corporis frigiditas, non licet sanguinem mittere, quia illa non est sine animi deliquio. Ea non existente, ex pede sanguinem educes.* *In suffocatione à semine sanguis non mittēdus.*

Si à detento semine fit.) *Si suffocatio proueniat à detento semine, non mittes sanguinē, quia sanguinis missio non euacuat semen. An verò liceat fricatione facta in pudēdo, irritare naturam, ad expellendum semen, Theologis discutiendum relinquo. Solum illis aduertendum propono (vt meliùs iudicare poßint) semen quod eo tempore irritatione excernitur, fæminis inuitis, aut saltem non consentientibus excerni.*

Et secundò illud semen, iam non esse prolificum, imò venenum, & corporis excrementum inutile, & multorum malorum, imò sæpe certè mortis occasionem.

De Mola in vtero. CAP. LVIII.

MOla, autore Galeno, informis quędam caro est, aut si mauis cum Aetio, & Paulo, affectus quidam vteri ad scyrrhi naturam tendens nunc in vteri ostiolo, nunc in toto ipso ad tactum lapidosus apparens, à motus *Descriptio.*

autem

Causæ. autem difficultate, & grauitate molæ nomen assumpsit. Fit hoc mali genus interdum post inflammationem præcedentem eueniens, interdum post locale vlcus, cui caro supercreuerit: Nascitur etiam à semine muliebri, & sanguine menstruo ad vterum vtroque fluente, atque retento ibique caloris immodici vi tum coacto, tum in carnis formam transmutato. Signa ab Aetio sic ponuntur. Affectum tumor immitis

Notæ. consequitur cum hypochondriorum retractione, gracilitate, decoloratione, appetendíque deiectione, ac primò conceptionis opinio suboritur: nam & menses supprimuntur, mammæ intumescunt, stomachus euertitur, lumbi grauantur, venter attollitur: temporis verò progressu discernitur: molam enim dolor punctionis sensum inferẽs subsequitur, nec in ea motus vllus, sicut in vero conceptu percipitur, pòst toto corpore diminuto, & ventre ampliato certa hydropis imago deprehenditur, a qua tamen distinguitur: neque enim hic vt in hydrope manus impulsu tumor recedit, aut excauatur, aut tympani sonum reddit, neque eiusdem manus concursu vlla fluctuatio percipitur: interdũ tamen tempore præcedente iecur refrigeratur, & hydrops superuenit:

Historiæ. animaduertere tamen oportet, hæc omnia signa, ne cum sene 135. annos nato Auenzoar, & doctissimo Mattheo de Gradi, decipiamur: ille vxorem vterum gerẽtem purgauit sexto

Curatio. mense: hic verò vxoris partum ad decimum tertium mensem expectauit: quæ post mola laborare inuenta, optimè ab eodem curata fuit.

Historia stupenda. Curator vteri mola victu earum, quæ mensibus detentis laborant, de quibus cap. 56. diximus: post remediis euocantibus menses, de quibus eodem cap. Si ob flatum fiat mola (vt contigit cuidam fœminæ Iudææ Olysiponensi, quæ arbitrata se fœtum in vtero habere, ventum tantùm peperit) cura-

Pilulæ elephanginæ. tur primo frequenti vacuatione per elephanginas pilulas, quę in hac & omni fermè causa obtinent principatum. Euacuato corpore flatus dissipandus est, diacymino, diagalan-

Clyster flatum potenter dissipans. ga, dianthos cum decocto camomillæ, seminis fœniculi, capilli veneris, & artemisiæ. Clyster hic valenter dissipat flatum: ℞. camomillæ p. j. baccarum lauri, anethi, cymini, seminis fœniculi, & anisi an. ℥. j. anthos, stichados calendulæ an. p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. x. cui adde diamusci dulcis, & diagalangæ an. ℥. ß. misce, & fiat clyster. Si in vterum iniiciatur aliquid prædictæ mixturæ purgabit fla-

Pessi. tum vteri. Pessi ex rebus dictis cap. 56. sunt optimi huic quoque morbo: vt ℞. pulue. seminis melanthij cardamomi ana.

ʒ. j.

.j.pulueris euphorbij, & castorei an.ʒ.ß.succi mercurialis,
t terebinthinæ, an. quod sufficit, misce, & fiant cum lana,
el gossypio duo pessi longi.

De mola in vtero. CAP. LVIII.

Scholium.

MOla auctore Gal.) *Nomine molæ non intelligimus cum Paulo tumorem vteri, sed cum Gal. 14. de vsu.par.cap.7. carnem inutilē, atque informem. Quæ inutilis dicitur, quia nec est pars corporis, nec ex ea animal fit: informis verò, quia hominis, nec alicuius animalis figuram seruat. Hæc mola ex Syluij sententia in libro de hom.natura, in Scholio illius sententiæ, quæ sic habet. Primum igitur necesse est, &c.) Fit à sola fœmina, sine masculi semine, a ratione, qua oua hypenemia, hoc est subuentanea appellata, ex gallina sine galli coitu. Errat tamen Syluius vt ex prædicto Galeni loco ntelliges, in eo enim probat bene posse in volucribus animalibus, solam eminam formam artificiosam induere, ob eorum caliditatem & siccitatem: non autē in greßilibus, in quibus, ob humiditatem fœminę corpus omnino est imbecillum. Mola morbus est in numero, est enim pars ddita in corpore toto genere præter naturam ex 14. method. cap.13. Quod videtur falsum, quia si mola est caro, erit ergo pars addita toto enere secundum naturam ea ratione qua sextus digitus. Respondeo, nolam non esse veram carnem, aut si concedamus esse carnem, Galenum eam appellare toto genere præter naturam, quia non habet formationem, quam sextum digitum habere videmus. Mola nō fit sine coitu, ita tamen, vt viri semen sit modicum, & morbosum, quod incipiat motum conceptui tribuere, & non perficiat. Ab hoc semine fit menbrana chorion, quæ multis vasis adhæret vtero, quibus mola viuēs attrahit sanguinē, quo nutritur, & augetur, ita vt vteri conceptus spem non adimat: proinde non rectè Vega existimat, molam augeri non nutritione, sed appositione & agglutinatione. Solet tamen mola, ex venis multum attrahere (potißimum in principio) & hac ratione iecore refrigerato (sicut in copiosa euacuatione) hydrops sequi. Ex hac etiam valida molæ attractione fit, vt in principio suæ generationis in mammis non coaceruetur lac, quamuis deinceps copiosum generetur. Ex his colliges difficile esse cognoscere, an mulier conceperit necne: videmus enim n molæ generatione, & suppreßione mēstruorum, sequi generationem lactis, augmentum mammillarum, tumorem in ventre, & flatum in eo motum. Ac proinde non est mirum, si libro 4.epyd. vxor Antigenis ignoraret, an prægnās esset: & similiter Himene soror, quæ ex suppressis mensibus intenta habebat hypochondria. Altomarius & alii molæ causam materialem, semen & sanguinem: at efficientem modicum calorem statuunt. Errant tamen, quia calor est instrumētum molæ, quæ*

Quid nomine molæ intelligendum.

Mola quis morbus.

Molę magna attractio.

Mola non

à calore fit, vt vult Altomarius, sed à temperamento seminis. à temperamento seminis, & sanguinis ea ratione, qua verus conceptu generatur, aliter enim non viueret, quia quæ à calore concrescunt, no viuunt. Curabitur mola, si auferatur, cum sit res inutilis adaita. Au feretur verò medicamentis eisdē, quibus secundas retentas expellimu

De partu laborioso, & secundis detentis.

CAPVT LIX.

Causas & notas pete à Rhodione.

Huius rei copiosam, & necessariam doctrinam scri ptam reliquit Eucharius Rhodio suo lib. de ho minis partu, in quo cuiuslibet partus naturalis & non naturalis formas depinxit: nos tamē omi sis causis, & signis breuitati studentes, & suo ordine curatio nem tantùm indicabimus. *Curatio.* *Ante partū victus.* Quando tēpus pariendi accedi vterum gerens vtatur exercitatione moderata, nutriatúrq alimentis facilibus concoctu, & mollientibus, quales sun vuæ passæ sine granis, caricæ, pruna, vuæ, butyrum, malua ius pingue. *Balneum.* Balneum quoque ex decocto rerum mollientiu est optimum, & necessarium, & *Fotus.* fotus partis inferioris vter proximæ cuiusmodi sunt malua, bismalua, semen lini, fœnu græcum, vuæ passæ sine granis, caricæ, melilotum, & simili *Quæ facilem partū faciant.* Amet ea quæ partum facilem faciunt, cuiusmodi sunt lapi smaragdus, iaspis, corallus, storax, radix cyclamini, & radi artemisiæ sinistræ coxæ alligata. *Impedientia partū.* Abstineat ab iis, quæ partu impediunt, vt est aer frigidus comprimendo, & intense ca lidus vires matris, & fœtus dissoluendo. Pyra a tota substan tia impediunt partū, etiam si nō comedantur. Cùm tempu pariēdi appropinquat, prægnās ambulet pedetētim per loc *Iuxta partū victus.* decliuia, & initio partus bibat ius pinguis gallinæ cū facul tate seminis lini, vel fœnugręci, addendo parū croci, vel cin namomi, & parū vini albi generosi, vel rubri mediocris sub stātiæ. Partes etiam vētris inferioris, & pudēda hoc vnguen *Vnguentum.* to bene calido vngātur: ℞. olei sisamini, & amygdalarū dul cium, & de semine lini. an. ℥. j. vtriusq; dialthææ, hyssopi hu midæ an. ℥. ß. mucilaginis fœnugræci, & seminis lini, an. ʒ. ij axungię gallinæ, & anatis an. ʒ. j. ß. croci pulurizati ʒ. ß. ce ræ. q. s. misce, & fiat vnguentū. Comprimere anhelitū versu *Lapis aquilæ.* inferiora facilem partū reddit. Lapis aquilæ suspēsus de co xa parturientis valēter trahit fœtum non solùm viuum, sec mortuum, & secundas ipsas: oportet tamē post partū statin lapidē amouere à coxa, ne attrahat ad se vterū. *Causæ laboriosi partus.* Difficilis pa tus fit vel ob defectum matris, vel vitium fœtus, vel secun darum. Si vitio parientis, quia nimis crassa sit, vel animo pu sillo, aut inexperta dolorem, aut suapte natura imbecilla, au

hab

habeat vterum exiguum ob ætatem, aut propter errorem in compositione, aut quia laborat vteri inflammatione, vel aliarum partium vtero proximarum. Si ob primam causam, ante partum est emacianda ciborum paucitate, & multo labore, multis vigiliis, & curis. Si sit timida, animus addendus est. Si doloribus non assuefacta, validissime spiritum comprimat, & locus vteri superiori vnguento, vel huic simili bene vngatur. Si imbecilla sit, optimo iure caponum, vel gallinarum, & aqua carnium, vino bono, & odoribus nutriatur. Si ob paruitatem vteri, superiori vnguēto, vel oleo cōmuni, vel iure pingui, & similibus mollientibus partes pudēdæ vngantur sæpe, bene humectatæ, & mollitæ extendātur satis, & aperiantur in partu. Si ab inflāmatione, vel alio vteri morbo propriam pete curationem. Si vitio fœtus difficilis reddatur partus, quia magnus sit vterus, & pudendū fotu balneo, vnguento vterū mollientium egēt, vt diximus, in exiguo vtero. Si ob figurā naturæ aduersam, educatur ad naturalē figurā: est enim naturalis figura partus, quādo caput fœtus a principio, deinde reliqua mēbra manibus super fœmoribus porrectis, & capite in neutram partem declinante egrediuntur. Proxima huic figura est, quando pedes ambo priores apparent, & manus non supra femora, sed in sublime erectæ fuerint. Aliæ omnes figuræ præter has duas a natura abhorrent, quas omnes Eucharius Rhodio exactissime suo libro demonstrauit. Quando igitur est figura naturæ contraria, à docta obstetrice habente manus, & digitos longos, & graciles, vel à pastore prudenti, & sene reducatur in primam figuram naturalem & omnium optimam, vel in secundam ei proximam, si figura non naturalis sit ei propinquior. Deinde expectabis partum naturalem, & verbis blādis bonam spem fœlicis partus, & masculi, quo omnes ferè mulieres gaudent, dabis: & si opus fuerit, vterū & vias omni arte aperies, partúmque facilem reddes. Inter alia tamen excitanda est sternutatio parienti. Multa sunt præterea, quæ partum facilem reddunt præter superiùs dicta, quorum aliqua à multis experta, & laudata in præsentia adducam. Si ob fœtus imbecillitatem fiat difficilis partus, corroborandus est per restaurationem matris, de qua superiùs dictum est, & præter illa pariens hoc puluere cum optimo iure corroboranda est: ℞. cinnamomi electi, cassiæ ligneæ, & croci an. ʒ. j. ossium de corde cerui, & spicæ an. ʒ. ß. ambræ, & musci an. g. x. sacchari optimi ad pondus omniū, misce, & fiat puluis: Dosis scrupulus vnus. Si fœtus fuerit mortuus, quod cognosces frigidita-

Curatio per causarum abscissionem.

Figura naturalis partus.

Admonitio.

Puluis.

Fœtus mortui signa.

Expellentia mortuũ fœtum. te ventris inferioris, motu rei grauis ad motũ matris, & fœtore narium, & oris matris, hoc potu expelletur: ♃. pulueris assæ fœtidæ, & castorei an. ℈. j. aquę sauinæ ℥. ij. syrupi capilli veneris ℥. j. ß. misce, & fiat potus. Hoc quoque medicamẽtum valenter educit fœtum viuum, & mortuum: in viuo tamen educendo mitiora sunt necessaria: ♃. myrrhæ, castorei, storacis an. ʒ. j. ß. cinnamomi, seminis, vel foliorum sauinæ an. ʒ. j. mellis. q. s. misce, & fiat confectio. Dosis ʒ. iij. cum vino albo, vel aqua quinque radicum diureticarum, vel alia simili. Hoc medicamentum fœtum expellit, clementiùs tamen quam duo superiora: ♃. assæ fœtidæ ʒ. ß. rutæ siccæ ʒ. iij. myrrhæ ʒ. ij. misce. Dosis ʒ. j. ß. cũ generoso vino. Lac humanum, *Lac humanum.* si bibatur, expellit fœtum autore Arnaldo de Villanoua: est enim tutissimum auxilium, & clementissimum. *Dictamus* Drachmæ duæ succi dictami, vel pulueris eius cum vino vel aqua calida expellit fœtum sine violentia. *Euphorbium.* Drachma vna euphorbij abortum inducit, & fœtum violenter extrahit. *Suffitus.* Suffitus huius medicamenti frequens, & instrumento conueniente immissus educit fœtũ viuum, & mortuum: ♃. timiamat. ameos, opopanacis, galbani, sulphuris viui an. ʒ. iij. cum felle vaccæ fiant formulæ cicerales, vel ad formam lupinorum: Suffitus *Vngula, & stercus asini, spolium serpentis.* vngulæ asini, vel stercoris eiusdem fœtum educit. Suffitus spolij serpentis similiter fœtum educit. *Pessi.* Hi pessi molam vteri dissipant, & expellunt valenter, & fœtum quoque. ♃. armoniaci, opopanacis, hellebori nigri, saxifragiæ aristolochiæ longæ, & rotundæ, pulpæ coloquintidę an. ʒ. j. succi rutæ, cucumeris syluestris, & fellis vaccini an. partes æquales, terebinthinæ parum misce, & cum lana, vel gossypio fiant pessi longi. Pessus ex succo rutæ, & scammonio educit fœtum, sed minus valenter quàm superiores. *Succus callitrici.* Succus gallitrici iniectus in vterum sanguinis profluuium illius prohibet, quod partum laboriosum præcipuè post acria medicamenta, sequi sæpe solet. Si ob secundarum crassitiem partus sit *Obstetrix.* difficilis, quia nõ auelluntur, neque abrumpuntur, obstetrix prudens digitis propriis, vel forcipibus eas scindat, vt fœtus egredi possit. Si verò ob earũ tenuitatem ante debitum tempus rumpantur, & humor collectus in vtero fluat, & tandem vulua, & viæ sicciores factæ partum difficilem efficiant, oportebit pudendum, & partes iuxta vterum vnguentis, fotibus, incessibus, & balneis iam dictis humectare, & vias aperire.

Ad secundinã expellendam. Si à partu in vtero secundina detenta sit, summo studio educenda est, non tamen subitò & violentèr, vt multi imperiti

riti faciunt: enixa enim fatigata labore partus benignè tractanda eſt,ne ſimul anima,& ſecundina educantur,vel prius anima agatur,multis enim diebus viuunt enixæ non expulſis ſecūdis, quas poteſt natura ſenſim, & multo tempore expellere. Quieſcat ergo enixa,& mente cōfirmetur, & ſtatim *Oleum.* a parte bibat libram ſemis olei communis,cum drachma vna croci puluerizati, pòſt, vomitu, tuſſi, ſternutatione, & *Vomitus, tußis, ſternutatio, anhelitus* anhelitus compreſſione excitetur expultrix facultas ad expellendam ſecundinam. Si tamen his non educatur, enixa nutriatur iure optimo caponum, vel gallinarum, aqua carnis,ouis recentibus,vino optimo,& auibus montanis.Vteri *detentio.* locus in ſeſſibus,vnctionibus,& fotibus renum mollientium eſt parandus, vt dictum eſt ſuperiùs in partu difficili. Poſt, quæ fœtum mortuum expellunt, conferunt, qualia ſunt ſuperiùs dicta,& prȩter illa,inſeſſus ex decocto foliorū,& gra- *Inſeſſus.* norum, alliorum, foliorum vſnē(eſt herba ſimilis vermiculari ſapore ſalſo,ex qua fit ſal)camomillæ,& foliorum ebuli educit ſecundinam.Peſſus, & vnguentum ex leporis coagu- *Peſſus.* lo,& croco pudendo admotum ſecundinam educit. Suffitus *Vnguentū* ſpolij ſerpentis idem præſtat, & cataplaſma ex eodem ſpo- *ſpolium ſerpentis.* lio ſerpentis cū ruta,artemiſia,& abſinthio coxæ admotum, & vuluæ ſecūdinam educit.Suffitus vngulæ aſinæ,& capræ, *Suffitus.* ſtercoris bubuli,columbini,ſeminis porri,allij corticis,minoris pini,hellebori,ariſtolochiæ longȩ,nigellæ,& ſimilium educit valenter ſecundinam.Inſeſſus,vel ſuffitus,ſeu euapo- *Inſeſſus et ſuffitus.* ratio ex decocto rutæ,praſſij,abrotani cum oleo de lilio extrahit ſecundinam.Peſſi,& clyſteres ex allio,aſpalto,aſſa fœ *Peßi.* tida,balſamo, ſtercore accipitris,galbano,gentiana, ſerapi- *Clyſteres.* no,ſcammonio, vite alba, ireos, & ſucco dictami: omnibus ſimul vel aliquo ex his ſecundinam educunt.Vnciæ duæ ſucci ex aliquo horum medicamentorum valenter educunt ſecundinam dictami ſcilicet, artemiſiæ, pollitrichi,petroſelini praſſij,mercurialis, verbenæ, porri,rutæ,pulegij,hypericonis, & ſimilium. Drachma vna pulueris huius cum vino optimo, vel aqua diuretica valenter educit ſecundinam:℞. myrrhæ,caſtorei,ſeminis dauci,dictami,ſeminis porri, pul- *Puluis potentißimus.* ueris lumbricorum terreſtrium an.ʒ.ij. miſce, & fiat puluis, qui obtinet principatū in hoc morbo. Balſamum ſumptum ſecundinam expellit, & efficit fœminam ſterilem, vt quo- *Balſamū.* rundam fert opinio.

De partu laborioſo,& ſecundis detentis.

CAPVT LIX.

Scholium.

HVius rei copiosam.) *Ex Gal.3.de nat. fac.cap. nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus. Vbi nomine perfectionis fœtus, non generationem, sed eius augmentum intelligit, quod est finis retentionis vteri. Fœtus absolutus, cùm iam per os nutriri possit 15.de vsu par.cap.7. molique sua molestus sit vtero, manibus & pedibus motis membranam primò internam (quæ ei contigua est) rumpit, & deinde alias: quo tempore postulante vsu, os vteri dilatatur, à vinculisque absolutus foras procedit suo pondere, & nixu, expulsus etiam ab vtero, & matre adiuuante contrahendo musculos abdominis. Vnde ad optimum & facilem partem hæc omnia concurrant opus est. Primò orificium vteri expeditum. Secundò motus fœtus, quo rumpat membranas: figura eius accommodata, ita vt prius caput, & deinde totum corpus, manibus ad latera adhærentibus egrediatur, aut prius pedes, manibus sursum eleuatis: numerus etiam fœtus, si vnus egrediatur: & vltimò magnitudo mediocris, vt possit per os vteri egredi: Tertiò necessium est vt membranæ fœtum obuoluentes, nec sint nimis duræ, nec molles. Quartò vteri robur: vltimo robur matris ad tollerados dolores, & comprimendū abdominis musculos. Hinc partus difficilis varias causas colliges. Prima in vteri ore consistit, quando angustum est, distortum, tumore affectum, aut aliquam contraxit duritiem. Secunda, in fœtus praua figura, qualis est omnis alia à supradictis: in amisso, aut languido eius motu, cùm mortuus est aut imbecillus: in magnitudine modum excedente: & in numero cum multi fœtus in vtero continentur: viuit enim adhuc hoc anno qui est 1579. mulier Salustra nomine, obesa, & staturę humilis, quæ nouem vno partu enixa est, quod non nullis semel, sed bis ei euenisse certißimè scio. Tertia causa est, membranarum durities, quæ difficulter rumpuntur, aut mollities, ob quam eis ante tempus ruptis egressáque vrina, tempore partus via non est lubrica, simúlque deficit vtero humor ipsum ad expulsionem etiam irritans. Quarta imbecillitas expultricis vteri, quæ ab intemperie oriri solet. Vltima verò causa, in fœmina pariente consistit, cum languida est, aut malè tollerat labores.*

Quomodo fiat partus.

Partus facilis causa.

Difficilis partus variæ causæ.

Historia mira.

Si à partu in vtero secundina detenta sit.) *Tribus membranis tenuibus obuoluitur fœtus, dum est in vtero.*

Amnios mēbrana.

Prima quæ eius adhæret cuti. Amnion appellatur, à mollitie. Hæc veluti sudorem fœtus excipit, in quo veluti innatans vehitur, ita vt minus grauis vtero sit. Altera subsequitur tenuißima, quā allantoidem nuncupant, à similitudine farciminis quod allas dicitur. Hæc ad vesicam est peruia, & ideò facta, vt vrinā pueri coaceruet. Tertia & externa tenuis, sed fortis, reliquas duas & fœtū ambit. Hanc Græci chorion (quod est radicatio) appellāt, quia in ipsam innumeræ venæ radicantur

Allantoides membrana.

Chorion mēbrana.

antur: Latini secundam, aut secundas, quia videntur esse secundũ domicilium fœtus ab vtero. Hæc fulcrum est venarum, & arteriarum, quæ tandẽ in venam vmbilici degenerant, & respondẽt venis, & arteriis vteri, ita vt ora oris adhæreant, quibus fœtus vtero alligatur. In huius membranæ historia, Vesalius duplici nomine reprehẽdit Galen. Primò quod putarit Galenus hãc membranam ex semine fieri, cùm fiat potius ex sanguine, & eius substantia nõ sit membranosa, sed carnosa, carni lienis simillima. Secundò, quòd dixerit hanc membranam totum fœtum obuoluere, cùm tantùm à mucronata cartilagine, vsque ad os pubis fœtus obducatur. Malè tamen reprehenditur Galenus à Vesalio, quia chorion membrana ex semine ortum habet, & totum obuoluit fœtum. Deceptus autem fuit Vessalius, existimans membranam hanc non esse rem distinctam à substantia carnosa ei adhærente, quam distinctam esse ex primo de semine, & 4. de vsu par. colliges. Hæc ergo est membrana, quæ fœtu vterum iam egresso, aliquando interiùs remanet, quàm oportet extrahere ea ratione, qua docet auctor. *Vesalius reprehẽdit Gal.* *Defenditur Gal.*

De ramice, seu hernia. CAP. LX.

QVum peritonæum (quam Arabes membranã sifach nominant) qua parte vasis seminariis peruium est, aut laxatur, aut etiam rumpitur, ita vt aliquid vel in inguina, vel in scrotum descendat, ægritudo fit, quæ Græcis cele, Latinis tum ramex, tum hernia dicitur, barbaris ruptura. Porrò cùm variè hæc affectio contingat: plures enim eius numerantur differentiæ pro corporũ, & substantiarum ad scrotum, aut ad inguina deuolutarũ natura, iis omnibus nomina imponuntur: nam si intestinum descendit, enterocele, hoc est intestini ramex: si omentum, epiplocele. i. omenti ramex: si aqua, hydrocele, hoc est aquosus ramex: si melãcholicus sanguis in vasorum anfractibus colligitur, circosele, id est, varicosus ramex: si spiritus, pneumatocele, hoc est, flatuosus ramex: denique si caro dura intra testium tunicas increscit, sarcocele, hoc est, ramex carnosus dicitur. *Descriptio.* *Differentiæ variæ.*

Fit hoc morbi genus multis de causis: nam quod in inguina, aut in scrotum, tum intestina, tum etiam omentum descendant, perinde ac in enterocele, & bubonocele contingit, occasionẽ præbere solẽt multa: cuiusmodi sunt ictus, saltus, clamor, immensæ alicuius molis sublatio, & quicquid huiusmodi corpori, aut extrinsecus, aut intrinsecus potest accidere: ab his enim causis facilè peritonęum aut extenditur, aut laceratur. Communes autem notæ vtriq; intestinorum inquam, & inguinis ramici hæc sunt. Tumor in inguine, vel scroto conspicuus cernitur, & in exercitationibus, itine- *Causæ.* *Notæ.*

re,ſpiritus retentione,& aliis occaſionibus maior quàm arte apparens, qui ſi comprimatur, tardè quidam recurrit,celeriter autẽ rurſus deuoluitur.Cæterùm quò diiudices,num propter peritonæi extentionem ramex ſit factus,an propter eiuſdem ruptionem animaduertere oportebit, quoties ob extentionem peritonæi ramex obortus ſit, inteſtinum non vniuerſim, ſed particulatim temporis ſpatio, & ob cauſas quaſlibet deuolui, tumorémque æquabilem, ac profundum apparere inteſtino, quod deuolutum eſt, peritonæo conſtricto, ſecus fit,quum vniuerſim deuoluitur, idque ob cauſas violentas duntaxat. Tumor præterea immenſæ magnitudinis, inæqualíſque in cute protinus eminet, quod ſcilicet inteſtina extra peritonæum elabuntur. Aquoſi ramicis cauſæ ſimul ac notæ, & differentiæ apud Aetium lib.14.& 22.hunc in modum leguntur. Hernia aquoſa quandoque ex occulta,quandoque ex manifeſta cauſa contingit, ex occulta quidem quum aquoſus humor circa partes corpuſculorũ, quæ ſcrotum contexunt, ac implicant ſanguini admixtus collectus fuerit.Ex manifeſta verò, quum ex plaga colliſis aut fractis vaſis ſanguis affluens ad aquoſam ſubſtantiam tranſmutatur.Vbi igitur ſponte cõſtiterit aquoſus humor collectus, ſubflauus , aut ſuppallidus is inuenitur. Vbi verò ex plaga, cruentam,ac fœculẽtam materiam reperies. Humor autem vel intra rubicundam teſticuli pelliculam conſiſtit, vel extra ipſam inter eam & pelliculas adiacentes, vel in propria pellicula velut veſica quædam continetur, atque hoc genus herniam in tunica ſuperagnata vocamus. Aliquando verò duplex hernia oboritur, cùm collectio & in rubicunda tunica, & in ſuperagnata conſiſtit:ſi quidem igitur in pellicula rubicũda humor collectus fuerit,tumor vnius coloris apparet ſine dolore, in principio dũ adhuc parua eſt collectio ad contactum cedens : poſtea verò aucta collectione teſticulus humore vndique circũdatus occultatur:at tumor in ambitu extentus ac renitens ad tactum herniæ carnoſæ ſuſpicionem imperitis exhibet, poſſunt tamẽ tactu diſcerni:nam hernia carnoſa omnino renititur,ſed aquoſa digitis cedit.Si verò in ſuperagnata tunica humor colligatur,tumor ipſe ſiue magnus, ſiue paruus fuerit omnino circumſcribetur:at ſi ſimul quoque in rubicunda tunica collectus fuerit, duo tumores deprehenduntur, alter in ſuperagnata, alter in rubicunda pellicula.

Quòd ſi extra rubicundam pelliculam collectio fiat, teſticulus tactui occurrit. Cæterùm ab hernia aquoſa differt

hern

hernia inteſtinorum,quoniam in aquoſa tumor eiuſdem penitus magnitudinis ſemper, & quolibet corporis ſitu perſiſtit: neque enim humores velut inteſtina transferuntur. Inguen præterea in hernia aquoſa ſecundum naturam ſe habet,qua nota vel maximè aquoſa ab omenti hernia diſtinguitur: nam in hernia omenti ſemper in ſcroto omentum perſiſtit,neque vnquam transfertur,id quod etiam in aquoſa contingit. Verùm in omenti hernia inguen rarefactum deprehenditur. Atque hæc de ramice ſunt ſatis: nam quæ de aliis ſpeciebus dici poterant,cùm vel ex iis,quæ ſupradicta ſunt patere poſſint, ſuperuacaneum eſſet hîc ſcribere: qui pleniorem tamen diſputationem deſiderant,adeant Aetij librum 14.& Galeni medendi methodum.

Flatuoſa hernia curaturprimò, victu calfaciente ægri, & nutricis ſi fuerit infans: ſecundò diſſipantibus flatum internis,& externis,qualia ſunt roſata nouella, armoniacum,roſatum, diacyminum, diagalanga, dianthos, electuarium de baccis lauri.Infans,qui non poteſt omnia medicamenta neceſſaria ſumere,cum lacte ſumat ſemen fœniculi, vel aniſum manſum,vel parum aquæ naſæ, & parti affectæ admoueatur carica aſſata cum puluere cymini, vel carui, vel arancium aſſatum cum eodem puluere, vel mel parum decoctum cum ſtercore bubulo. Si æger fuerit puer, iuuenis, vel ſenex valentioribus eget,de quibus cap.31.de curatione inbecillitatis ventriculi. *Curatio flatuoſæ.* *Infans.*

Aquoſa hernia curatur primò victu calido & exiccante, de quo diximus cap.44.de curatione hydropis. *Aquoſæ.*

Secundò, apparantibus humorem aquoſum, vt rhodomelle,oxymelle ſimp.ſyrupo de duabus radicibus,&aliis dictis cap.1.& multis aliis locis.

Tertiò, phlegmagogis: vt agarico, puluere hieræ ſimp. turbit, diaphænicon, & aliis, de quibus eodem 1.capit. ſed frequenter oportet purgare pilulis elephanginis,& de hiera ſimp.& agarico trochiſcato:quia euacuant ſine moleſtia.

Quartò, diſſipantibus flatum medicamentis internis & externis dictis cap. 44. de curatione aſcitæ. Vltimò verò omnis aqua euacuanda eſt filo transfixo in ſcroto, qua emiſſa vlcera exiccantibus, & glutinantibus ſunt curāda,adhibendo tamen medicamenta partibus primò affectis, vt hepati, lieni,& aliis.

Carnoſa hernia, ſi antiqua non fuerit, & minùs dura,curatur rebus emollientibus, & diſſipantibus carnem, vt hoc præcedenti tamen debita victus ratione & corporis purga- *Carnoſæ.*

tione

tione: ℞.igitur oleorum camomillæ,anethi, ſeſamini, & amygdalarum dulcium an.℥.j.mucilaginis ſeminis lini,& fœnugræci.an.℥.j.pulueris roſatæ nouellæ,camomillæ, & croci an.ʒ.j.ß.empaſtri de meliloto,quod ſufficit, miſce, & fiat vnguentum. Vtrumque diachylon cum armoniaco hanc herniam longo tamen tempore diſſoluit.

Varicoſa. Varicoſa hernia non ſine magna difficultate curatur.Primò,victu dicto cap.9.de melancholia. Secundò, apparantibus atrum humorem conuenientibus medicamētis, de quibus eodem cap.9.Tertiò,vacuantibus, vt confectione diaſenæ,cōfectione medicaminis hamec ſero caprino, epithymo, pilulis de fumo terrę,Indis,& de lapide laxuli.Quartò,mollificantibus, & diſſipantibus, vt medicamentis dictis ſuperiùs in curatione carnoſæ herniæ.

Aliarum ſpecierum curatio difficilis. Vltimò verò varices eximantur more cancrorum ferro candenti, quamuis hoc opus non ab omnibus ferri poſſit. Alij omnes nodi, & differentiæ earum, quæ fiunt ex laxato dydimo,aut rupto peritonæo, ſiue omētum decidat, ſiue inteſtinum in infantibus,& pueris ſunt faciliores curatu,pręſertim ſi recentes fuerint:antiquæ enim ſine opere manuum non poſſunt curari.

Inteſtinalis. Hernia ,quæ curatur primò victu adſtringente, & glutinoſo,de quo cap.28.de curatione ſputi ſanguinis,& ſomno, & quiete,fugáque cibi flatuoſi,vehementis,ſaltus,& clamoris.Poſtea ſi inteſtinum fuerit extra peritonæum ægro reſupinato,ſublatis cruribus ſenſim reducatur inteſtinum ad locum proprium,niſi ſtercus,vel flatus hoc impediat,quo tempore flatus eſt diſſipandus iam dictis, & ſtercus mollius factum fotibus,vnguentis ſuppoſitoriis, & balneis ex butyro, muſcilagne fœnugræci,ſeminis lini,oleo ſiſamino,& amygdalarum dulcium eſt euacuandum: inteſtino tamen in ſcrotum lapſo, vel extra peritonæum iniectio clyſteris eſt ſuſpecta,& maximè timenda : quum multi noſtris temporibus ſine voce ſubitò perierint excepto clyſtere poſt motum inteſtinum à proprio loco, ad quem reduci non poteſt plenum poſtea ſubſtantia clyſteris.

Clyſter periculoſus habētibus inteſtinum extra.

Inteſtino ad locum ſuum reducto à chirurgo docto, & prudenti, conſerua ipſum idoneis inſtrumentis,& ligaturis. Sciſſuram quoque aſtringe, id tamen fiet à viris in hoc in lapidibus à veſica extrahendis exercitatis, & probatis. Et inciſioni impone medicamenta glutinantia,& conſtringentia, vt emplaſtrum contra rupturam in omni regione ſatis cognitum,& ab omnibus pharmacopolis confectū. Hoc quoq; eſt

est optimum: ♃. picis naualis ℥.j. lithargyrij, ceræ albæ, & ci- *Emplastrũ optimum.*
trinæ, colophoniæ, armoniaci, galbani an. ʒ.v.ß. visci querci-
ni, thuris, myrrhæ, gypsi an. ℥.ij. & ʒ.iij. boli armenici, nucis
cupressi an. ℥.j. & ʒ.iij. aloes caballini, cõsolidę maioris, & mi
noris, mastichis an. ʒ. v. ß. aristologiæ longæ, & rotundæ an.
℥.j. & ʒ.ij. & ℈.ij. gallarum ℥.ij. & ℈.ij. terebinthinæ lotæ for-
ti aceto ℥.ij. & ℈.iiij. acaciæ, sanguinis draconis, mumiæ an.
ʒ.ß. his omnibus puluerizatis accipe ilia pellis arietinæ sine
pilis diuisa in partes paruas, decoquantur in aqua donec li-
quefiant: quibus adde glutinis ligni fabrorũ & scriptorum,
& piscium ana. ℥. j. His omnibus liquefactis adde pulueres,
& fac secundum artem emplastrum in magdaleonibus, cu-
ius quantitas, quæ satis sit, extensa super alutam ad magni-
tudinem rupturæ semper ei adhæreat. Lactens quoque his *Infans facillime curatur.*
externis facillime curabitur, præsertim si nutrix debita ra-
tione victus vtatur. Puer vel iuuenis præter iam dicta si per
xx. dies, vel x x x. resupinus quiescat, & quolibet die manè *Consolida vtraque.*
accipiat ʒ.j. pulueris consolidæ maioris, vel minoris cum iu-
re pedum arietis, vel alio liquore astringente, vel pauco vino *Dactylus palmæ syluestris.*
rubro astringente, vt est Saguntinum, mihi crede, curabitur
hernia, maxime si non fuerit antiqua. Eandem habet vim
puluis seminis, vel dactylorum palmæ syluestris, si multis
diebus, & in eodem põdere sumatur. Dimidia drachma pul- *Valerianæ.*
ueris radicis valerianę cum pauco vino rubro decẽ, vel quin
decim diebus sumpta curat herniam, vt fide doctissimorũ vi
rorum habeo cõpertum. Vnciæ duæ succi scabiosæ sumptæ *Succus scabiosæ medicamentũ probatum.*
mane quolibet die curãt herniam. Hoc medicamentũ paucis
diebus curat herniã: ♃. mastichis, olibani, colophoniæ, boli
armenici, sanguinis draconis an. ʒ. j. pilorum leporis inci-
sorum in partes minimas ʒ.iij. mellis, & farinæ orobi an. q.s. *Radix pentaphylonis.*
misce, & fiat mixtura. Dosis ʒ.iij. vel iiij. Puluis radicis pen-
taphyllonis curat herniam. Guido de Cauliaco doctissimus
medicus & chirurgus aliorũ, & sua ipsius experientia cura- *Chalybs.*
uit herniam scrupulo vno limaturæ chalybis sumpto singu-
lis diebus mane per 30. dies, cum pauco vino rubro, & aqua
decoctionis hepaticæ, dummodò per aliquot dies ante &
pone emplastrum ex magnete, & apostolicone, & contra ru-
pturam parti affectę adherens portet, permutatione eius fa-
cta tertio quoq; die. Hoc emplastrum est optimũ, quamuis *Emplastrum bonum paucorum simplicium.*
sit paucorũ simplicium, quod per mensem curauit herniam:
♃. aloes, thuris, mastichis, dragaganti, gummi Arabici, san-
guinis draconis, boli armenici, mumiæ an. partes æquales
cum albuminibus ouorum fiat emplastrum.

Quando

Opus per instrumẽta. Quando supradictis auxiliis hernia non curatur, oport ad opus chirurgicum aggredi. Aliqui partem, per quam de scendit intestinum, contrahunt ferro candenti : alij caustic potentia admouẽt: ab aliis acu perforatur, & meatus astrin gitur, ne intestinum vel omentum descendat. Sed quia ad modum difficile est laxationem, vel peritonæi incisionem antiquam curare sine testis extractione, ab erudito, & in ho exercitato diu viro testis, vel testes cum dyndimo abscin dantur, & extrahantur, cuius modum & formam Paulus li bro 6. cap. 62. & Albumasis scripserunt.

De Hernia. CAP. L X.

Scholium.

QVum peritonæum.) *Ramicis differentiæ, quædam à loco, & quædam à materia tumorem efficiente desumuntur. A loco cùm humor est in inguine, qui dicitur bubunocele, aut scroto, & appellatur ocheocele. A materia, si sit aqua, dicitur hydrocele. Qui sua tentione carnosam herniam repræsentat, quod ex testis pelluciditate (quæ in aquosa apparet) in loco obscuro accensa cerea candela, distingues. Si sit flatus, appellatur pneumatocele, in quo ramice etsi testis lumine apposito sit perlucidus, est tamen testis leuior, quàm in supradicto. Si sit caro, sarcocele nominatur, qui tumor est durus, & longus formam habens testiculi, & qui longo tempore sensim increuit. Fit à carne duriori, in aliqua scroti parte nata, aut vt voluit Gal. ab schirro, per schirrum non eum, qui ab humore, sed carnem duram intelligens. Si sit varix, cirsocele nominatur, qui ramex à tumore venarum nutrientium testiculum fit. Quem cognoscimus ex inæqualitate, quæ tactu sentitur in multis exiguis extuberantiis apparentibus. Si intestinum enterocele dicitur. Vbi per intestinum non intelligimus rectum, quod cùm relaxatur, in anum delabitur, neque colon, quia hoc renibus adhæret, neque ieiunum aut duodenũ, quia hæc sublimiora sunt, sed ileon, vt rectè docuit Paulus. Hic ramex cognoscetur ex tumore molli repentè nato, augetur clamore, & multo cibo, & in eo tactu sæpe deprehenduntur indurata excrementa. Si tandem ramex fiat ab omento tanquam ex materia, appellatur epiplocele. Quem cognosces ex tumore paruo, eodem modo semper apparente tactúque molliusculam sentıes substantiam. Hunc ramicem non admittit Vallesius 2. epy. sec. I. comm. 19. deceptus à Vessallio, qui omentum vsque ad pubem non posse descendere scribit. Iacotius duas hernias, quæ veræ non sunt, sed apparentes tantùm describit. Quarum vna est, cùm translatus est testis ad inguen: Altera cùm ex vehementi imaginatione in libidinosis colligitur semẽ inter tunicas testiculi. Difficile tamẽ videtur,*

Variæ herniarum species cõnumerantur.

Enterocele ab ileo solo fit.

ò est impoßibile, testem posse in regione inguinis sibi cauitatem parere: sicut & alterum quod de semine scribit, cùm nulla pateat semivia, per quam intra membranas poßit colligi. In ramice intestinali, omentali, morbus est in situ. In aliis morbus est intemperies cum fluxu humoris, hoc est tumor præter naturam. Reliqua ex auctore te.

De Arthritide. CAP. LXI.

ARthritis tunc fit, cùm in vniuersum omnes corporis articuli propter alienum à natura humorem confluentem dolor occupat. Latini hunc morbum rticularem appellant, barbari arthreticam paßionem: verum animaduertere oportet arthritidem, podagram, & ischiadem affectiones esse genere easdem loco tantùm differre, cùm alioqui vna sit communis omnium origo: est enim rthritis, cùm in omnibus articulis dolor insidet, podagra ùm in pedibus tantùm, quemadmodum chiragra cùm manus obsederit dolor. Ischias autem cùm eam iuncturam, uam Græci ischiam, Latini coxam nominant. Quare non b re fuerit, nobis præsertim, qui breuitati studemus, harum mnium affectionum curationem hoc cap. comprehendere: ametsi de arthridite caput tantùm inscribatur. Fit autem rthritis multis de causis, quarum quædam internæ sunt, uædam externæ. Externæ sunt casus, percussio, corporis mmodica exercitatio, vt lucta, cursus, aliáq; id genus, præertim si statim a cibo fiant, articulorum præterea luxationes, & quicquid extra incidens articulos ita potest debilitare, vt ad recipiendos deriuatos aliunde humores idonei sint: nter quæ veneris immoderatus vsus, & solitæ exercitationis intermissio numerantur. Mœrores præterea, curæ & vigiliæ, cæteræque animi perturbationes ex eorũ genere sunt, quæ arthritidem, podagram, & cæteras articulares affectiones possunt efficere, nõ modò quod corpus imbecillius reddant, sed quòd noxios quoque humores procreent. Inter alia quoque, quæ maxime hãc affectionem inducũt, sunt assiduæ cruditates, crapulæ, & eorum alimentorum vsus, quæ & difficilia coctu sunt, & pituitosos insuper humores generant. Docet hoc Galen. comm. 28. lib. 6. aphor. dicens, ætate quidem Hippo. pauci podagra laborabant propter vitę moderantiam, nostris verò temporibus vsque adeo auctis eduliis, vt nihil addi posse videatur, infinita est podagrarum copia, cùm nonnulli sint, qui non exercentur, & cruditatibus atque ebrietate obruuntur, & ante cibum assumptum bi-

Descriptio.

Species.

Causæ.

Quare tẽpore Hippocratis pauci laborabant arthritide.

bunt vina generosa, ac venere vtuntur immoderata: nonnulli verò etsi non in his omnibus, in aliquibus saltem eorum, quæ dicta sunt, delinquunt, sed cum peccatum fuerit magnum, sæpius in vno eorum, quæ diximus deliquisse satis erit. Ob hanc igitur causam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis non vtantur venere: talis enim est eorum desidia, insatiabilitas ebrietasque, vt etiam sine venereorum vsu podagra possint corripi. Confirmans hanc sententiam Gal. com. 30. eiusdem libri, eunuchos, inquit, itaque videmus quosdam podagra laborantes, pueros verò nõ vidimus: quia illis venus non nocet, nec vitæ immoderantia in cibis ob caloris copiam: sed ego vidi, quod Hippo. & Galen. non viderunt, nobilem videlicet puerum septem, aut octo annos natum Vallesium laborantem non tantùm podagra, sed arthritide vere & autumno, cui non fuit hæreditarius morbus articularis, & satis ille biliosus erat. Vsus etiam vreticorum præsertim a cibo multo, & difficili concoctu hanc generat affectionem. Compertum quoque est vini meracioris præsertim vetusti, assiduum vsum huius affectionis causam quam maximam esse: ac proinde medicorum omnium decreto huic malo obnoxius vini vsu quamprimùm interdicitur. Sed neque silendum erit, quod sæpe à parentibus hoc vitium in posteros dimanarit, vnde hæreditarij morbi esse consueuerunt arthritis, & podagra, quod nec diffitetur Gale. 6. apho. com. iam dicto 28. multos dicens laborare podagra, quòd auos & patres podagricos habuerint. Porrò internæ causæ sunt humorum multitudo, aliquando sanguineorum, biliosorum nonnunquam, atque melancholicorum: frequentiùs tamen crudorum, atque pituitosorum: qui articulorũ cauitates replentes tumores & dolores, quales in inflammationibus reperiuntur, excitant: quam rem plurimùm iuuat tum articulorum ad recipiendum propter imbecillitatem aptitudo, tum cæterorum membrorum ad expellendum fortitudo, quo fit, vt qui in vniuersum causas colligere vellet, in tria genera partiretur, humorũ, inquam, copiam, articulorum imbecillitatem, & cæterorum mẽbrorum robur: hoc tamen admonere vellem priùs quàm ad signorum enarrationem, & curationem deueniatur, frigidos, crassos, & pituitosos humores ad ipsos articulos facilè deferri non posse, & neruorum compactæ substantiæ insinuari, nisi ab aliquo humore, cuiusmodi est bilis, deducantur, cuius beneficio fit, vt tametsi crassi cõsistentia sint, angustissimos tamen meatus permeent tenuissimo scilicet humore

Galen. vidit eunuchos laborantes podagra & non pueros: nostro tempore visus est puer podagra laborans.

Morbus hæreditarius.

Causæ internæ.

Tria sunt tantùm causarum genera huius morbi.

Bilis vis.

iam aperiente. Vnde veræ curandi methodi præceptum est medicamentis, quæ ad hos humores vacuandos propinãtur, aliquid misceri debere, quod bilem educat. Signis, quibus morbus cognoscitur, non est opus, cùm vel dolor ipse articulis innitens morbi speciem statim exprimat. Causæ verò humores scilicet abundãtes, quicunque sint, siue biliosi, sanguinei, melancholici, aut pituitosi: nam procatarcticæ causæ ex ægrotantis sermonibus sunt petendæ, & per traditas superius methodos, maxime cap. de cephalalgia dignoscentur. Cum Paulo verò Aegineta hunc in modum inuestigabis, libet autẽ verba eius hic subscribere. Variæ itaque sunt affectionis huius, ceu dictum est, causæ: humorum tamen negotium facientium differentiæ haud difficulter locis quibus impacti sunt perspicuæ redduntur, tum coloribus, tum cæteris accidentibus proditæ. Biliosus namque fluxus colore sublurido, & rufo deprehenditur. Idem caloris insuper sensum ingerit, cruciatúmque acerbiorem efficit, & protinus ad supremam cutem circa amplum tumorem erumpit, calidarum rerum impositu magis exacerbatur, quemadmodum è diuerso dolorificis placatur: quod quidem cæteris fere omnibus magna ex parte, peculiariter verò aliis biliosis euenit. Febris item sępenumerò in accessionum summis vigoribus accedit, valdéque sitibundi redduntur. Consimili modo, & in melancholicis atrioris coloris corpus deprehẽdas, sicut in pituitosis album & aquosum corpus cernitur, vnde minùs cruciantur, & seriùs tument particulæ: perinde atque si sanguineus humor in corpore abundat, cruentum colorem membra præferunt. Sed ad exactiorem iudicationem iuuabit te superior victus ratio, &c. *Notæ.* *Paulus Aegineta*

Dolor iuncturarum à causa calida cum humore curatur sex remediórum generibus. Primò, victu tenui, & refrigerãte, & calidorum abstinentia, præsertim vini & veneris: hæc enim in causa etiam frigida nocent. *Curatio calidæ.*

Secundò, phlebotomia partis oppositæ: vt in arthritide dextræ manus, venam cubiti sinistri secamus, & in podagra dextri pedis venam cubiti dextri incidimus: quamuis aliqui cum Galeno venam poplitis sinistris secandam esse volunt. In dolore tamen iuncturæ dextræ coxæ (à Græcis dicitur ischias) vena poplitis dextri est secanda, vt Galen. ostendit in libello de curandi ratione per sanguinis missionem, & in plerisque aliis locis. Multi initio, & corpore pleno existente venam cubiti eiusdem partis secant, quod Galenus visus est docere 10. de cõpositione medicamẽtorum secundum locos.

Tertiò, remittentibus sanguinis feruorem frigidis & astringétibus, vt syrupis rosarum, granatorum, myrtillorum, cydoniorum cum dupla aqua portulacæ, plantaginis, acetosæ, & solacri per tres, aut quatuor dies: in dolore tamen magno absque syrupis, & concoctione euacuanda est bilis: quãuis non sit turgida proprie, nam quemadmodum in vehementissimo colore narcotica sunt necessaria, quæ dolorem non auferendo causam curant, ita coactè vacuandus est humor dolorem pariens vehementem sine concoctione, quia maius est auxilium nocumento.

Quãdo vacuãdus est humor absque cõcoctione in hoc symptomate.

Quartò vacuantibus bilem, vt pilulis hermodactylorum minorum à drachma vna ad scrupulos quatuor, vel drachmis quatuor electuarij de succo rosarum, aut diaprunis solutiui.

Anodina.

Quintò, anodynis, à quibus incipiendum aliquando est, & repellentibus, vt cassia fistulari dissoluta in oleo rosato, farina hordei, mucilagine psyllij, vel cydoniorum extracta aqua rosarum, & pauco aceto ad penetrandum magis, vel succo, aut aqua solani, plantaginis, vel portulacæ. Prodest quoque panis medulla, lacte macerata, & parum cocta addendo vitellos duos ouorum, & oleum rosatum, cum quo vermes terreni sint cocti, frigidum applicetur. Hæc omnia dum calescunt, sunt mutanda, & sæpe. Si dolor est intolerabilis, prædictis addes opij drachmam vnam, croci ad penetrationem parum. Hoc cataplasma est optimum in doloribus iuncturarum intolerabilibus à causa calida: ℞. farinæ hordei sine furfure, & medullæ panis. an. p. ij. foliorum iusquiami, maluarum, & violarum an. m. j. florum camomillæ & corticis papaueris albi. an. p. j. Ex his decoctis fiat cataplasma addendo oleorum lumbricorum, & papaueris. an. ℥. j. opij, & croci. an. ʒ. ß.

Admonitio.

Cataplasma ad magnum dolorem.

Dißipãtia decoctum.

Sextò, dissipãtibus id, quod fluxum est, vt oleo camomillæ, de lilio, anethi, decocto camomillæ, radicis althææ fœnugræci, & meliloti, vino austero facto, vel aqua marina stercore vaccino, vel hoc, aut simili vnguento: ℞. olei camomillæ ℥. ij. olei de lilio & de semine lini an. ℥. j. mucilaginis fœnugræci, & seminis althææ an. ʒ. ij. pul. rosatæ nouellæ, & stercoris bubuli an. ʒ. j. ß. ceræ. q. s. misce, & fiat vnguentum.

Vnguẽtũ.

Arthritis à causa frigida pituitosa curatur primò victu parum calido cum astrictione, quare vinum in ea nocet, quia crudos humores ad iuncturas trahit, in quibus, vt & in neruis facilè in acetum cõuertitur. Bibat ergo laborans ex hoc dolore aquam cinnamomi, vel decoctum seminis fœniculi, vel

Frigida.

Vinum.

el anisi. Quòd si vinum valenter appetat, sit rubrum, & a-
ringens, vt Saguntinum, & aqua multa dilutum.

Secundò, apparantibus pituitam, vt rhodomelle cum a- *Admoni-*
uis, aut decocto fœniculi, melissæ, & similium, dummodò *tio.*
alentia diuretica non sumantur, præcipue ante purgatio-
em, quia humores ad iuncturas ducerentur, & ideò calculo
enum, aut vesicæ affecti ex vsu longo diureticorum in ar-
ritidem incidunt.

Tertiò, vacuantibus pituitam à iuncturis, vt drachma v-
a pilularum hermodactylorum maiorũ ad scrupulos qua-
uor, vel drachmis quinque diacarthami ad drachmas sex. *Frequens*
n hac causa, quia est diuturnus dolor, bis, vel ter in mense *Purgatio.*
at vacuatio per has pilulas: ♃. pilularũ artheticarũ maio- *Pilulæ.*
um, & agarici trochiscati an. ʒ. j. turbit electi ℈. ij. diagridij
ptimi ℈. j. cum aqua vuæ artheticæ fiant pilulæ triginta: *Confectio.*
ro dosi tres. Vel si non potest transglutire pilulas, hæc mix-
ura fiet: ♃. diacatholiconis ℥. j. ß. diacarthami ℥. j. agarici
rochiscati, & turbit electi an. ʒ. ij. conseruæ buglossæ ʒ. iij.
ulueris rosatæ nouellæ ʒ. j. ß. rhodomellis q. s. misce, & fiat
onfectio. Dosis, cochlearium vnum qualibet hebdomada. *Admonitio*
n hac, & in omni materia arthritidis vtilis, & necessaria est *in præser-*
acuatio in vere per sanguinis missionem, & per medica- *uatione.*
nenta purgantia, etiamsi non actu dolore efficiantur, vt do-
et Hippocrates aphoris. quadragesimoseptimo lib. 6. & Ga-
enus in comment.

Quartò, dolorem sedantibus statim principio adhiben-
lis, vt oleo camomillæ, oleo lumbricorum, de terebinthina,
le semine lini, de lilio, de vulpe, & similibus. Cataplasma ex *Quæ hunc*
arina camomillæ, meliloti, fœnugræco, semine lini, & pul- *tollunt do-*
ıere stercoris vaccini cum oleis supradictis valdè sedat do- *lorem.*
orem. Cataplasma ex mucilagine seminis fœnugræci extra-
ta cum aceto, & aqua cum melle est probatum, & efficax
uxilium, si per tres dies hæreat loco dolenti.

Quintò, dissipantibus, corroborantibus, & resoluentibus *Dissipãtia.*
noderate, ne tenui dissoluto crassum duritiem lapideam sus-
ipiat. Hæc omnia quoque dolorem mitigant, qualia sunt
licta in quarto genere auxiliorum, & hoc vnguẽtum: ♃. o-
eorum camomillæ, vulpini, & de lilio an. ℥. j. vnguenti Ara-
gon, & marciaton an. ℥. ß. mucilaginis seminis fœnugræci, &
eminis lini, an. ʒ. iij. pulueris mastichis, & rosarum an. ʒ. ß.
ceræ q. s. misce, & fiat vnguentum. Præstantissimum quoque *Præstan-*
est partes dolẽtes ab hac frigida materia oblinere sæpe adipe *tissimum*
anseris pinguis exenterati & farti lumbricis terrestribus, fœ- *auxilium.*

nugræco, croco, terebinthina, consuti & tosti. Secundus a
deps, qui defluit in vas aceto albo plenum est melior fotus
& balneum ex decocto camomillæ, meliloti, fœnugræci, y
uæ artheticæ, roris marini, seminis lini cum aqua salsa, ve
qua chalybs, aut ferrum candens extinguitur, est efficax re
Terebinthinæ laus medium. Longus vsus pilularum terebinthinæ abietis de
cies lotæ cum aqua yuæ artheticæ curat hanc arthritidem
antiquam, si curabilis est, quia soluere nodosam nescit me
Lignum guaiacum dicina podagram. Dosis tertio quoque die tres magnitudi
ne ciceris. Potus aquæ ligni guaiaci per triginta, vel qua
draginta dies euacuato corpore solet curare hanc antiquam
arthritidem: muta tamen eius facultatem secundum varian
Ischias valentioribus curatur. naturam ægri & morbi. Dolor iuncturæ coxæ, quæ a Græci
dicitur ischias, & a barbaris sciatica, valentioribus indige
remediis propter huius iuncturæ magnitudinē, qualia sunt
pyrethrum, costum, nasturtium, sinapis, nitrum, stercus bu
bulum, ciconiæ, & leporis. Cataplasma ex his omnibus, ve
aliquibus cum oleo scorpionum, vulpino, & foliis lauri, ru
tæ, cyclamini, & squillæ est optimum, vel vnguentum. Ca
taplasma ex pice, sulphure admotum huic magnæ iunctura
antiquam ischiadem curat. Aliquando sunt necessaria maxi
mè attrahentia, & quæ vesicas efficiunt & adurunt, vt e
Vrtica. cataplasma ex foliis vrticę bis in die loco dolēti admotū, po
lauetur locus decocto saluiæ, & roris marini cum aqua salsa

Cataplasma. Cataplasma ex ruta viridi, & scordeon cum pinguedin
porci, & aceto valet multum sua facultate in hoc morbo
Cucumer syluestris. Maioris vis est cataplasma ex radice cucumeris syluestris c
pinguedine suilla, vel ex alio. Hoc etiam est optimum & ex
Aliud valentius. pertum: ℞. absynthij, radicis ebuli, furfuris ana. p. j. stercori
colūbini ℔. j. & ß. salis cōmunis ℔. j. omnia in aceto decoquā
Cantharides. tur, & fiat cataplasma, vel fiat ex sinapi, & ficis. Omnium qu
diximus est potissimum cataplasma ex cantharidibus & fer
mento, & staphisagria factum, a quo fiant vesicæ, quæ aper
tæ per dies aliquot conseruentur foliis brassicæ, vel fermen
Mel anacardorum. to, & pinguedine porci. Cataplasma ex melle anacardonum
est valens causticum in hoc probatum à quodam doctissime
medico, fit hoc modo. Anacardi pisti infundantur in acet
per septem dies, postea sensim, & igne pauco decoquantur
donec tertia pars consumatur. Post caloris absentiam, quod
supernatat, collige, quia illud est mel anacardonum anti
Expertum & potens auxilium. quorum.

Sapientissimus quidam medicus multos suo tempore la
borantes coxendico dolore curauit, & vnum affectum eo
per

per annos decem & octo caustico facto ex capitello viuæ calcis, & aluminis, cuius crusta butyro, vel axungia porci non mollita est amouenda: deinde locus apertus à docto chirurgo est conseruandus salsa carne, vel ligno busti per sex menses, vt possit materia per vlcus euacuari.

Aliqui medici satis eruditi igne actu aperiunt locum supra iuncturam, primò, & secundo supra coxam, & tertio sub genu: semper tamen particularia auxilia sequantur vacuationes totius corporis: quamuis tutius esset, si sex digitos infra iuncturam dolentem aperiretur locus igne, & apertus per aliquot menses conseruaretur. Sed si de his auxiliis omnibus pyroticis perfectam, & integram doctrinam accipere cupis, lege caput quintum libri tertij Iacobi Hollerij de materia chirurgica. *Ignis.* *Admonitio.* *Hollerius.*

De Arthritide. CAP. LXI.

Scholium.

ARthritis tunc fit.) *Vt quæ in hoc scholio dicenda sunt, rectè intelligantur, supponere oportet. Primò articulum esse naturalem oßium compositionem, ad motum voluntarium factam. Secundò, in articulis cùm caput vnius oßis, ingrediatur cauitatem alterius, maximam esse in hac re varietatem, quia aliquando caput oßis magnum est, & cauitas profunda vt in coxæ articulatione videmus: aliquando verò caput in superficiariam cauitatem recipitur, vt in articulationibus digitorum. Tertiò ex articulis, aliquos habere multas partes suprapositas, vt est supradictus coxæ articulus, qui habet musculos tibiæ, fæmoris, membranam carnosam, cutem, neruos, & tendones, aliquos nudos esse, quales sunt illi, qui in manibus & pedibus sunt. His suppositis ad arthritim descendamus, quæ nomen assumpsit à symptomate, & loco affecto. Est enim dolor articulorum, non quilibet, sed factus à fluxione humoris. Cùm diximus arthritim esse articulorum dolorem, intelligimus aut omnium, aut multorum. Quare si in vno articulo est dolor, etsi à fluxione humoris fiat, non arthritim, sed articuli dolorem appellamus: nisi in manu, pede, & ischio, vbi dolor hic proprio nomine dicitur chiragra, podagra, & ischias. Arthritis est symptoma sensus tactus, actio scilicet eius deprauata. Morbus, ad quem sequitur, est tumor præter naturam articulorum, distendens partes in eis contentas. Aduerte tamen hunc tumorem factum à fluxione humoris, esse distinctum à veris tumoribus: non enim tumor continetur in poris partium similarium (nam sequeretur ad arthritim conuulsio neruo aut tendone distento) sed in cauitate articuli, aut iuxta articulum, à quo supra posita corpora,* *Quid articulus.* *Quid arthritis.*

quæ vim habent sentiendi, distenduntur, & ita dolent. Vnde morbus hic erit referendus ad tumorem præter naturam, vt ex 6. aphor. commen. 49. colliges. Hic autem tumor fit à duabus causis. Prima est imbecillitas articuli, quam etsi à natura habeat, imbecillior tamen se ipso reddi potest, aut in prima conformatione, cùm à semine languido formatur: & ideò aliquando arthritis videtur morbus hæreditarius: aut secundò, extra vterum, cùm intemperiem aliquam validam contraxit. Secunda causa est fluxio humoris ad articulos. Fluxio duas habet causas. Vna est plethora, siue sit ad vires, siue ad vasa: altera est cachochymia: ab his enim solet natura aggrauari & irritari. Neque Iacotius rectè sentit, cùm scribit, arthritim fieri sensim in articulo congesto humore ob malam partis nutritionem: hæc enim non erit arthritis, cùm neque à sanguine, neque ab alio humore naturali fiat. Humor enim, qui sensim coaceruatur, sensim etiam mutat naturam, vt in atheromate & meliceride videmus. Neque in morbo gallico fit arthritis ex congestione sine tumore, vt voluit Rondoletius. Quia si humor in articulo inclusus non facit tumorem, neque distentionem efficiet, ac proinde non erit arthritis, in qua ob distentionẽ excitatur dolor in articulo. Dices, in arthritide cuius partis distentio excitat dolorem? Rondoletius respondet, ligamentum esse duplex, vnum quod ab osse ortum habet, & hoc non sentire, alterum à periostio, & hoc sensum habere, & ideò huius ligamenti distentionem in arthritide doloris esse causam. Decipitur tamen, quia ligamentum ex periostio ortum in nulla corporis parte reperitur. Verum quidem est, aliquando tendonem vicem habere ligamenti, vt in lato tendone in genu apparet.

Causa prima arthritidis. *Secunda causa.* *Iacotius labitur.*

Dicendum ergo est supra articulos transire neruos & tendones musculorum, qui dolent à tumore distenti, vt constat ex 6. aphor. com. 49. hæ enim partes acutè sentiunt, neruus, quia defert vim sentiendi, tendo verò, quia fit ex fibris neruorum. Humorem facientem arthritim ex multis cognosces, ex natura ægri, ex colore articuli, doloris sensu, iuuantibus & nocentibus. Arthritis à melancholia raró fit, & ideo non describimus eius notas, vt in plurimum tamen fit à pituita, quia articuli pituitoso sanguine nutriuntur, quæ etsi non fluat, & dolorem non efficiat sua frigiditate sensum auferens articuli, tamen mixtam cum sanguine aut bile fluere ad articulos experimur, frigiditatéque eius retusa tensione dolorem efficere. Cognoscemus arthritidem ortum habere ex pituita ex natura pituitosa, colore articuli albicante, dolore obtuso & perseuerante, & quòd lædatur à frigidis, & quòd talem habuerit victus rationem qua multam pituitam generauit, & vltimò quia singulis diebus habet accessionem. Cognoscemus arthritim fieri ex sanguine, ex natura ægri, si sanguinea sit, ex rubore articuli simul cum graui dolore, addo simul, quia signum ex rubore

Quæ pars doleat in arthritide. *A melancholia raró fit arthritis.* *Quibus signis arthritidis causæ cognoscãtur.*

rticuli in principio arthritidis non habet magnam vim: ex anteacta vita, si multum sanguinem generauit. Si arthritis fiat ex bile, cognoscetur ex natura ægri biliosa, ex colore articuli ad flauum tendente, ex dolore acuto rei pungenti simili, præcessit ratio victus bilem generans, & exacerbationes doloris fiunt de tertio in tertium. Arthritis quo plures afficiet articulos, aut maiores, maiorem arguet causam, quò pauciores, minorem.

Dolor iuncturarum à causa calida.) *Etiamsi à bilioso humore oriatur arthritis, non tamen solus est, sed permixtus cum pituita, & ideò vide, ne nimius sis in frigidis alimentis.*

Secundò, phlebotomia.) *In dolore Arthritico semper secanda est vena, idque non semel, nec bis solùm, sed aliquando ter, quater, & decies, & ampliùs, si opus fuerit, inspecto virium robore, quod consentit: & fluxione quæ est affectus postulans euacuationem omnium humorum, quoniam hi fluunt ad locum tumore affectum, ac proinde reuellendi sunt. Ex loco autem affecto collige vtendi modum in sanguinis mißione. Si enim omnes articuli afficiantur, secabis basilicam dextram, aut sinistram. Si articuli dextri brachii affecti sint, ex sinistro euacuabis, & contrà. Si sit podagra dextri pedis, seca venam brachii dextri, aut pedis sinistri, quia hæ partes eandem habent vasorum rectitudinem cum loco affecto. Si dolor sit in coxendice, distinguẽdum est: nam in principio, quia scopus reuulsionis magis vrget, ex brachio eodem secabimus venam, aut ex altero crure, potißimùm in mulieribus, in quibus suppreßi sunt menses: tunc enim reuellemus, & euacuabimus ex parte, magis tamen reuellemus. Quòd si in principio, ex eodem pede venam secare ausi fuerimus, magis attrahemus humorẽ, (deorsum impetum habentem) ad partem affectam. Facta reuulsione quando iam humor ex parte euacuandus est, quod indicat affectus, tum ex eodem pede secanda est vena.*

In arthritide semper sanguis mittendus.

Locus affectus locum sanguinis mittendi demõstrat.

Victus qualis.

Tertiò, remittentibus sanguinis feruorem.) *Non est quod his frigidis & adstringentibus vtaris, quia hæc neque fluxionem sistent, & causam arthritidis augebunt, quoniam plures humores crudos generabunt, qui semper solent esse arthritidis causa.*

Purgãtia.

Quartò, euacuantibus bilem.) *Non est euacuanda sola bilis, sed opus est permiscere Agaricum, aut diaphæniconem ob pituitam.*

Quintò, Anodynis.) *Dolor aliquando vrget, quando scilicet deiicit vires, aut auget affectum, & tunc trahit ad se curationem 12. metho. cap. 1. Quòd si aliquando Gal. dicit symptoma indicare curationem, cùm affectui officit: per affectum tunc non morbum, sed sanitatem intelligit, quæ continetur etiam in genere affectus, vt patet ex Galen. 1. de diff. morb. Si ergo in arthritide ex dolore sequatur noxa in viribus, eum sedabimus anodinis medicamentis, quæ nec multùm calida sunt, quoniam hæc reddunt humorem coctu difficilem. Vteris*

Quando anodinis vtendum.

ergo cataplasmate ex lacte cum croco & pane constructo, aut ex furfure & stipa addito rosaceo, aut oleo de lateribus, aut alio tenuium partium quod vim sternat anodinæ facultati. Quòd si vehementissimus sit dolor, solent medici ad philonium persicum, & alia narcotica, quæ anodyna impropriè dicuntur, descendere. Existimo autem ego melius esse abstinere ab his, quia si ingentissimus est dolor, signum est fieri a sanguine bilioso, is autem, cum tenuis sit, citò feretur ad cutem, tendones & neruos sine tensione relinquens. At opium & alia narcotica bilem impingendo, & impediendo eius motum ad externa longiorem dolorem efficient, etsi ad tempus ipsum sedent.

Narcoticis non vtendum.

Arthritis a causa frigida.) *Etsi pituita sit arthritidis causa, semper tamen cum ea permixta est aliqua portio humoris biliosi, vt suprà docuimus. Hoc loco autor exhibet alimenta aliquantum adstringentia, alii non solùm alimenta adstringentia perscribunt, sed cum medicamentis attenuantibus adstringentia miscent, ne attenuantia humorem ducant ad locum affectum, qui videntur ignorare occasionem exhibendi attenuantia: nam non est vtendum eis, nisi sedata fluxione.*

Purgans medicamentum.

Tertiò, euacuantibus pituitam.) *Cum medicamentis pituitam purgantibus misce quæ euacuent bilem hoc modo: ♃. syrupi rosarum Alexandrinarum ex nouem infusionibus ℥. iiii. Electuarii de succo rosarum, & diaphœniconis an. ℥. iii. cum decocto communi fiat potio. Possumus purgare pilulis de fumo terræ, aggregatiuis, & artheticis: neque in hoc affectu sufficit semel purgare, & sic per interualla possumus purgare pilulis, aut confectione aliqua, aut sumentes ℥. ß. terebentinæ prout purgauerit aucta aut diminuta quantitate.*

Curatio arthritidis, qualis tumorũ præter naturam.

Quintò dissipantibus.) *Cùm arthritis ad tumorem præter naturam referatur, eadem ratione curabitur, qua tumor in principio, vtentes repellentibus medicamentis, quod potissimùm præstabimus in arthritide à bilioso humore facta perfundentes articulum aqua frigida 5. aphoris. sen. 25. vbi Gal. in commentario duplici nomine aquam dolorem sedare scribit. Primò quia doloris causam remouet repellendo. Secundò, quia sua frigiditate sensum torpidum efficit, quod idem scribit Galenus decimo de comp. secundum locos. Neque existimes in arthritide semper repellendum esse, quia si dolor sit in ischiade, non licet repellentibus vti, quia cùm hic articulus tegatur à multis musculis, repellentium medicamentorum vis ad articulum non perueniet, & augebimus affectum, quia ex venis per partes suprapositas disseminatis repellemus humorem ad articulum. Neque vtendum est repellentibus in arthritide critica, quia in febri meliùs est humorem ad articulum fluere, quàm ad partem principem. Neque repellendum est cùm ex parte principe sit fluxio, nisi fiat ad partem, quæ habeat insignem vsum, qualis est oculus, tunc enim repellentibus vtemur: quod non faciemus, si fluat humor ad articulos, quia magnum incõmodum est ferri hum*

In ischiade cur non vtendum repellentibus.

In critica arthritide, & in ea in qua pars princeps

umores ad partem principem. At si ex venis ad articulos fluat humor, humorem recta reuulsione repellentibus vtemur, nullum enim sequetur incommodum, imò humor ad venas repulsus concoquetur. Hoc loco Galenus tibi videtur contrarius, quia vt diximus ex 10. de comp. secundum locos, & 5. aph. in arthritide repellere licet: at libro secundo de hominis natura commentario II. in fine contrarium videtur sentire. Iam (inquit) non rarò cùm in morbo articulari & podagra artus humores perferent, & illinc repulsi in principem aliquam partem inuasissent, ab morte conspeximus hominem affectum esse, vnámque restare spem salutis, si ad artus retrahere eos valeamus: Hæc Galenus. Vbi videtur sentire ex articulis non esse repellendos humores. Respondeo repellere & corroborare esse res distinctas: corroboramus enim in sanitate, robur addentes parti, ne recipiat: repellimus verò in morbis humorem fluentem ad partem, & eum, qui iam fluxit. Iam nobis non licet articulos roborare, ne recipiant, quoniam sunt partes languidæ, ad quas melius est humorem fluere, quàm ad aliquã, quæ necessaria est: possumus tamen repellere ex articulis facta prius reuulsione, eo modo quo suprà diximus, quod idem in cute etiam efficimus. Ex his facilè liberatur Galenus à contradictione, quia in libro de hominis natura de repulsione, quæ medicamentis roborantibus articulos fit, loquitur.

transmittit, ne repellas.

Galenus ab iniuria vindicatur.

FINIS PRIMI LIBRI.

PETRI PAVLI PEREDÆ SETABENSI,

Doctoris Medici: & apud Valentinos publici medicinæ professoris, in ij. lib. Michaëlis Ioan. Paschalij de curatione Febrium, Scholia.

De Febre sanguinea, seu continentia, quam synochum cum putredine appellant.

CAPVT I.

Definitio.

Diuisio.

Ynochos Græcis continens Latinis, est febris, in qua vna accessio ab initio ad finem perpetuò manens in multos dies porrigitur. Hæc duplex est, altera sine putredine, quæ similis est diariæ, de qua in præsentia non agimus, cùm rarò medicus ad curandas diarias vocetur: quomodo autem solus sanguis non putris febrim efficere possit, quando calidus, & humidus existens putredini magis expositus videtur, non est hoc loco & tempore explicandum. Altera est synochus cum putredine, de qua nunc agimus, cuius tres sunt differentiæ. Nam quædam à principio ad finem æquali magnitudine perdurant, has Græci omotonas vocant, in eodem vigore permanentes: alia enim tria tempora occulta sunt: quædam verò semper augentur, eas Græci acmasticas, id est, incrementũ suscipientes, aut inualescentes nominant, principium, vigór, & declinatio in his occulta sunt, quemadmodum in vltimis tria tempora priora. Aliæ paulatim diminuuntur, & de-

cresc

escunt, paracmasticas, hoc est decrescentes appellant: de
s fusius Galen.9.method. & lib.2. de differentiis febrium,
p.2.lib.2.de crisibus cap.7.agit. Quare fallitur Auicennas, *Error Auicennæ.*
redens Galenum negasse dari febrem sanguineam putri-
um. Fit synochus ex putredine ciborum multorum, & san- *Causæ.*
uineorum, multa exercitatione, præsertim a cibo & vere,
iuuene carnoso: otium immodicum auget sanguinem, &
umores omnes, a quibus in vasis maximis potissimum (quę
rca alas & inguina existunt) putrescentibus synochus hęc
eri solet, præcipue si obstructiones adsint, quas Venus gi-
nit a cibo, & ebrietas. Signa huius febris ponuntur a Ga- *Notæ.*
no 9. methodi, quæ multa sunt, rubor scilicet faciei ma-
nus, & totius corporis somnus immodicus, calor magnus,
ui acrior est eo, qui sequitur synochum sine putredine, mi-
us tamen mordax, quam in ardenti. Pulsus iis maximus, ve
emens, celer, creber, & inæqualis, tamen si cum aliis febri-
us putridis comparetur: Vrina rubra & crassa.

Curatur hæc sex remediorum generibus. Primò, victu fri *Curatio.*
ido & humido, minus tamen humido, quàm biliosę febres,
t tenui, vt succo malorum granatorum, cremore hordei, la- *Victus.*
e amygdalarum dulcium, cichorea, lactuca cocta, si ventri-
ulus est imbecillus, vel cruda cum aceto & saccharo, si est
alidus, carne cydoniorum saccharo condita, radice buglos-
e saccharo condita, pyris, & malis cotoneis assatis, pane lo-
). Si facultas sit imbecilla, vel post sanguinis missionem, &
lias vacuationes, nutriatur iure, & carne pulli gallinacei
efrigeratis agresta, acetosa, hordeo decorticato, semper ta-
nen consideranda est natura ægri, ætas, regio, consuetudo,
t anni tempus in quantitate, qualitate, & numero cibi su-
nendi, vt Hippocrates docet 17. aphorismo primi libri. Po-
us sit aqua hordei, & in declinatione vinum album bene di-
utum, præsertim si ventriculus fuerit imbecillus.

Secundò, secta basilica dextra, & misso sanguine vsque ad *Sectio venæ.*
nimi deliquium, si vires adsint: ego semper nostris tempo-
ibus extraho sanguinem non semel, sed bis aut ter, & quan- *Obseruatio.*
oque quater vno, vel duobus diebus: numerus tamen die-
um non est semper inspiciendus. In hac tamen febre à prin-
ipio oportet mittere sanguinem, ita tamen vt respondeat
lenitudini, & robori virium. Ante tamen sanguinis missio-
em si non times subitam suffocationem, & semel in ipso
uoque febris die hoc aut simili clystere aluus lenienda est, *Clyster.*
t intestina purganda: ℞. foliorum maluarum, violarum, &
ercurialis an. m. j. furfuris, & hordei sine cortice. an. p. j. fiat
decoct

decoctum, de quo percolato accipe ℔.j. & ℥.iij. cui adde ca[ssiæ] fistulæ prępararatæ, & diacatholiconis.an.℥.ij.misce, & fi[at] clyster.

Potus aquæ frigidæ. Tertiò, potu magno aquæ frigidæ, qui Galeno autore [...] method. post sanguinis missionem in hac febre maximu[m] est pręsidium, nisi quę illum impediant, æger habeat, vt sun[t] tumor,, partis principis obstructio, magna inflammatio, v[el] imbecillitas alicuius visceris, defectus caloris innati, & na[tura] contraria potui aquæ frigidæ: solet enim potus multu[s] *Impedientia potum aquæ frigidæ.* aquæ frigidæ hanc febrem præsertim non putrem & pu[tri]dam quoque post sanguinis missionem, & humoris bilio[si] concoctionem curare sudore, vel ventris profluuio, vel al[i]quando febrem hanc & ardētem in pituitosam mutare: qu[o] autem modo id fiat, non est præsentis instituti, nec sangui[s] *Aduerte.* nec bilis possunt in pituitam verti, cùm coctum non poss[it] fieri crudum.

Concoctio. Quartò, concoquentibus, refrigerantibus, & bilis, quæ fi[t] ex sanguine tenuiori, acrimoniam remittentibus, vt syru[s] pus granatorum, acetosæ. S.violarum, rosarum, & endiuia S. & comp.& similium cum aquis, vel decocto duplo endi[u]iæ, cichoreæ, acetosæ, scariolæ, & similium sumptis pe[r] duos vel tres dies.

Purgatio. Quintò, vacuantibus bilem, vt cassia fistulari, tamarin[] dis, rhabarbaro, myrobalanis citrinis, manna, diaprunis so[] lut.& electuario de succo rosarum. vt ℞. medullæ cassiæ fi[] stulæ recens extractæ, & medullæ tamarindorum an.℥.ß. in[] fusionis rhabarbari in aqua endiuiæ per noctem factæ ʒ.j[] squinanti g.iij. diaprunis solut.ʒ.iij. syrupi violarum ℥.j.de[] *Præscriptio diuiti accommodata.* cocti florum cordialium.q.s.misce, & fiat potus: vel si est di[] ues, ℞. mannæ electæ ℥.j.ß. rhabarbari electi infusi per no[] ctem in aqua endiuiæ, deinde eiecta substantia ℈.iiij. deco[] cti florum cordialium q.s. misce, & fiat potus. Si tamen ab[] *Pilulæ.* horret liquida medicamenta purgantia: ℞. pilularum d[e] *Vsus pilularū damnatur in morbis biliosis.* rhabarbaro ʒ.j. cum aqua cichoreæ fiant pilulæ septem, & aurentur. Sed ego in hac, & in aliis biliosis, non laudo pilu[] las: quia præterquam quòd omne medicamentum purgan[s] (autore Galeno comm.24.primi aphoris.) per se calfacit ve[] hementer, forma pilularum magis calfaciet propter siccita[] tem coniunctam, quæ simul cum caliditate non potest mi[] nui, quemadmodum in mixta cum syrupo, & decocto, & cas[] sia, & tamarindis in potibus fieri solet. Quare post potio[] *Boli laudantur.* nem magis laudo bolos, seu bucellas: vt ℞. rhabarbari ele[] cti puluerizati, & pauca aqua endiuiæ madefacti ʒ.vj. sac[]

cha[]

hari. q.s.misce, & fiant boli quinque vel septem: & ideo in
s, & biliosis febribus medicamenta purgantia valenter, &
salubria etiam castigata nocent, vt est scammonium, co- *Quæ no-*
cynthis, helleborus, & similia: solebat dicere eruditissimus *ceant.*
ornamira, medicos eis in his febribus vtentes non esse cu- *Dictum*
atores, sed interfectores. *Tornami-*
Sexto, refrigerantibus, & corroborantibus cor, iecur, & *ræ.*
otum corpus internis & externis, vt electuario diatrium *Alteratio*
antalorum, diarhodonis Abbatis, diamargaritonis frigidi, *et corrobo-*
onserua rosarum, conserua violarum: vel hoc electuario: *ratio.*
℞. pulueris diatrium santalorum ʒ.ij. pulueris diamargari-
onis frigidi. ʒ.j. conseruæ acetosæ ʒ.iii. sacchari dissoluti in
qua rosarum q.s. misce, & fiat electuarium in tabellis pon- *Sumenda*
ere ʒ.ij. Dosis quolibet mane ʒ.iiij. cum ℥.iiij. aquæ cicho- *electuariũ*
eæ, vel acetosæ, vel endiuiæ, vel decocti hordei sine cortice, *cum aquis.*
el cum vino albo bene aqua diluto. Cordi sæpe admouea- *Admouẽ-*
ur hoc epithema tepidum, vel actu frigidum in æstate, & *da cordi.*
egro iuuene: ℞. aquæ rosarum ℥.iiij. aquæ acetosæ, & bu-
glossæ. an.℥.iij. aquæ melissæ ℥.ij. pulueris diamargaritonis
frigidi, & trochiscorum de camphora. an.ʒ.j. misce, & fiat e-
pithema cordi admouẽdum omni tempore ante & post va-
cuationes, quia cor non potest obstructione affici. Hoc vn- *Epithema*
guentum bis admoueatur cordi, quod in omnibus febribus *Vnguentũ*
biliosis, & pestilentibus est optimum, eóque Carpetani me- *biliosis, &*
dici vtuntur, & est Gainerij: ℞. olei nenupharis ℥.iij. pulue- *pestilenti-*
ris nenupharis ʒ.ij. santalorum rubrorum, seminis acetosæ, *bus febri-*
coralli rubri præparati. an.℈.j. margaritarum electarum, os- *bus.*
sis ex corde cerui. an.℈. ß. camphoræ. g̃.iij. misce, & fiat vn-
guentum. Hepati bis in die ventriculo vacuo admoueatur *Hepati e-*
vnguentum santalatum, vel cerotum santalatum & hoc e- *pithema.*
pithema tepidum: ℞. aquæ endiuiæ, & cichoreæ, an.℥. iij. a-
quæ rosarum, & absinthij, an.℥.ij. santalorum rubrorum ʒ.
ij. spodij ʒ.j. aceti rosati cochlearium vnum, misce, & fiat e-
pithema. Balneum aquæ tepidæ in hoc genere auxiliorum *Balneum.*
est optimum huic, & aliis febribus, præsertim hecticę, vt di-
cemus capite octauo huius libri. Totum enim corpus refri-
gerat, & reliquias materiæ resoluit.

De febre Diaria, & Synocho.

CAPVT I.

Scholium.

Synoch

Quid febris.

SYnochos Græcis, continẽs Latinis.) *Febris est intemperies calida, in toto corpore, aut saltim pluribus, aut præcipuis partibus existens, & actionem lædens. In hac definitione, intemperies est genus, quo communicat febris cum aliis intemperiebus. Reliqua, quæ in definitione continentur, differentię sunt. Cùm dicimus hanc intemperiem esse calidam, separamus eam ab aliis tribus intemperiebus frigida, sicca & humida, cùm eam collocamus in toto corpore, separamus febrem ab intemperie calida vnius partis. Vltimò definitionis membro, febris distinguitur ab aliis intemperiebus quæ includuntur intra limites sanitatis. Singulæ partes istius definitionis breuiter explicandæ veniunt. In primis febris est intemperies calida, vt Gal. lib. de causis morborum, & 6. aph. com. 16. & aliis locis docet. Qua in re videtur contrarius sibi, & Hippocrati. Sibi contrarius est, quia 2. acutorum com. 24. calorem febrilem siccum, et 1. aph com. 16. febrem paßionem calidam siccam nominat. Vnde febris non in solo calore, sed simul cum siccitate consistet. Hippocrati contrariatur, quia hic supradicto aphorismo victum humidum febricitantibus consulit, sentiens febrem esse affectum siccum. Respondeo febrem solùm esse positum in calore præter naturam, neque coniunctam habere siccitatem. Quod vltimum confirmat Vallesius, quia si aliquis vtatur victu humido, ita vt factus sit humidior quàm pro natura, & febricitet, tunc febris sine siccitate erit. Non tamen est, quod his & similibus vtamur argumentis, cùm facillimũ habeamus, & quod multum vrget. Argumentum huiusmodi est, si febris essentia in siccitate etiam est posita, ergo omnis febris coniunctum habebit marasmum, sed hoc est falsum, ergo & primum. Maior nota est, quia marasmus nihil aliud est, quàm intemperies sicca morbosa totius. Assumptionem falsam esse, experientia docet. Ad argumenta facilè erit satisfacere. Ad Gal. qui febrem appellat paßionem siccam, & calorem siccum: Respondeo, in febre semper esse siccitatem, quia immoderata caliditas ex accidenti consumendo humidum eam sibi adsciscit, hæc tamen non est morbosa, sicut neque ea quæ est in homine bilioso. Quid ad Hippocratem? Vallesius sentit Hippocratem in febribus victum humidum imperare, præcautionis gratia: Quod nobis non placet, quia in febribus solent phrenitis, lethargus, & alia symptomata frequenter euenire, quæ à nobis non præuidentur, quia nõ contingunt necessariò: cur ergo marasmum, qui rarißimè in febribus euenit, præcauebit Hippocrates? Dicendum ergo est Hippocr. victum humidum imperare febricitantibus, propter calorem, quia humiditas eum obtundit, sicut siccitas acuit. Secundò febrem dicimus esse in toto corpore, quia quum intemperies calida sit in corde, quod fons est caloris, & à quo calidum partium fouetur, non est mirum, si affecto principio omnes partes afficiantur. Hoc autem intelligendum est, si nihil impediat,*

An febris sit intemperies sicca.

Controuersiæ solutio.

Vallesius taxatur.

Cur Hipp. febricitãtibus impe rat victũ humidum.

Febris in toto corpore.

od propter lypiriam & epialam dicimus. Hoc considerans Gal. 6. e-
. part. 1. com. 29. in febribus calorẽ in toto corpore, aut saltim præ-
is, aut pluribus partibus collocat. Vltima definitionis pars calorẽ
rilem morbosum & præter naturam esse demonstrat. Huius enim
oris proprium est omnia corrumpere, & naturalium actionum or-
em perturbare. Vbi per actiones naturales, eas quæ secundum na-
am fiunt, intelligimus, quæ animales et naturales comprehẽdunt,
tamẽ, vt in febribus actiones naturales potißimũ lędãtur, & inter
illa, quę cococtrix appellatur. Dices, nónne in febribus saltem dia-
, imaginatio, ratio, & memoria sæpe illesæ seruantur? Respondeo
per lædi, quia non ita rectè, neque tanto tẽpore exercentur actiones
edictæ, ac in sanitate. Neque hoc mirandum est, quia in febribus
trumentum commune læsum est, nempe calidum innatum. Tum e-
m, quia febris morbus est omnium partium.

His positis, differentiæ febrium tradendæ sunt: quarum quædam
nt essentiales, quædam accidentales. Essentiales illæ sunt, quę ex es-
tia febris (qui calor est) desumuntur. Quæ tres sunt: Prima desu-
itur ex qualitate caloris: Secunda ex motu: & tertia ex eius subie-
. Ex qualitate caloris, febres appellantur magnæ, aut paruæ: sine
oprie loquentes intensæ, & remissæ. De his loquitur Hipp. 6. epyd.
nt. 29. cùm scribit febres quasdam esse statim ardentes, & quasdam
biles. Ex motu pendent illæ febres, quas Hip. eodem loco, primò mi-
, deinde increscentes, & alias è conuerso statuit. Ex materia diuidi-
r febris, in diariam, putridam, & hecticam. Diaria dicitur illa, in
a calor factus est in spiritibus. Putrida, in qua in humoribus,
ex eorum putredine ortus sit. Hectica verò in qua in partibus soli-
s (hoc est quæ consistentiam habent) calor factus est, at in humoribus
spiritibus infieri. Differentiæ febrium ex qualitate & motu calo-
s desumptæ à materia pendent, quia calor in materia sicca intensus
pparet, at in humida remissus: in materia tenui celeriter mouetur, in
assa tardè. Et ideo has omittimus differentias, & eas, quæ ex mate-
a sumuntur, appellamus essentiales, quia variam postulant curatio-
em, & cùm finis sit ratio formalis artis, variam finem istius partis
ratiuæ in medicina, qui est curare morbos. Differentiæ febrium, quæ
ccidentales appellari solent, sumuntur ex accidenti proximo, aut re-
oto. Ex accidenti proximo, cùm ex colore febrem diuidimus, quia ta-
s in cute efflorescit color, qualis est humor, qui redundat. Hac ratione
ippocr. supradicto loco, 6. epyd. febris prærubræ, præpallidæ, & liui-
æ meminit, vbi in rubris & pallidis vtimur dictione præ, quia illi co-
res, nisi sint valde intensi, non sunt mali, contra quàm accidat in liui-
o colore, qui malus semper est, etsi non sit valde intensus. Ex acciden-
remoto variæ etiam febrium differentiæ sumi solent: Quæ sunt, fe-
ris longa, & breuis, nocturna, & diurna: continua, & intermittens,

&

Calor febrilis morbosus.

Quæ actio nes lædantur in febribus.

Obiectio.

Differẽtiæ febrium.

Essentiales febrium differentiæ tres.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Ex qualitate caloris ita differentiæ ex motu.

Differ. ex materia.

Diaria.

Putrida.

Hectica.

Omnes febrium differentiæ re uocantur ad differẽ.

cur differ. ex mat. dicũtur essentiales.

Differ. accidẽtales.

Differētiæ febrium ex accidenti remoto.

& aliæ similes. Ex his omnibus febrium differentiis, eas, quæ ex accidēti ortū habent, omittimus, tum etiam quę ex motu, & qualitate caloris desumuntur, solúmque disputare instituimus de his differentiis febris, quæ à materia pendent, de putridis, scilicet & hectica propriis capitibus, præsenti autem loco de diaria, de qua autor non disputauit, agere nos instituimus.

Febris diaria exquisita.

Non exquisita diaria.

Febris diaria aut est exquisita, aut non exquisita. Febris diaria exquisita illa est, quæ ex calefactis spiritibus ortū habens, per spatium vnius diei (hoc est vigintiquatuor horarum) perdurat, siue ortum habeat à causa externa affectum in corpore relinquente, siue non relinquente affectū. Quod dico propter Menam & alios, qui eam febrem diariam, quæ ex causa externa, affectum aliquem in corpore relinquente ortum habet, diariam minus exactam appellant. Non exquisitè diaria est illa, quæ ex vaporibus ab humoribus calidis eleuatis fit. Quæ media est inter diariam, & putridam: Communicat enim cum diaria, quia non fit ex putredine humorum, neque ex caliditate facta in partibus solidis: cum putrida verò communicat, quia ex calefactis humoribus ortum habet. Ex his diariis, quædam appellantur Synochi non putres, in quibus feruet sanguis in vasis ab iræ exercitatione, aut alia causa, à cuius vaporibus cor calefit. De his febribus agit Galenus nono method. capite 1. & 2. Aliæ sunt diariæ ortæ ex læui obstructione cutis, in his hominibus, in quibus acres sunt humores 9. meth. cap. 4. In eis enim calidi vapores eleuati cor calefaciunt, & inde fit febris diaria. Hæ febres facilè mutantur in putridas, aucta obstructione, nisi præcautione vtamur, sanguinis mißione reuellentes humores.

An detur diaria ex putredine spirituum Vallesii sententia.

Pri. Vallesii.

Solent medici hoc in loco quærere, An detur febris diaria ex putredine spiritus. Hæc controuersia ex hac altera pendit: An poßint spiritus putrefieri. Vallesius cōstanter affirmat spiritus posse putrefieri. Quod probat primò autoritate Aristotelis 4. lib. metheo. cap. 1. vbi scribit omnia putrefieri præter ignem. At spiritus non est ignis, ergo putrefiet. Secundò, aer potest putrefieri, ergo & spiritus. Antecedens experientia docet, in pestilenti constitutione. Consequentiam probat ex Galeno, qui in libro, An sang. in art. contineatur, spiritum esse aere craßiorem scribit, ac proinde oculis videri. Quòd autem craßior sit, ostendit, quia fit concoctione ex ipso aere, at coctio incrassat.

Propria sententia cōtra Vallesium.

Ego tamen constantissimè assero, spiritum non posse putrefieri. Quod cōfirmo ex natura rei, quia ad putredinem obstructio requiritur, quam nunquam faciet spiritus, tenuißimus cum sit, & facilè diffletur. Quod consideras Gal. 1. de diff. feb. cap. 7. febrem diariam exemplo lapidum, & aliorum, quæ alterari possunt, & non putrefieri, demonstrauit. Præterea, ad putredinem requiritur quies, quam spiritus nō habet. Adde materiam putredinis esse humiditatem excrementitiam, quæ in spiritibus non reperitur, cùm ad igneam accedant naturam.

Solutio

Rationes Vallesii nil concludunt

unt. Prima enim oſtendit, ipſum non rectè aduertiſſe ea, quæ docet primæ ra-
Ariſtot.4. metheo.cap.1.Eo enim in loco non ſentit omnia alia corpo- tionis Val
ab igne putrefieri:non enim ignorat Ariſt.ferrũ, lapidem,elemen- leſii.
um terreum, quod ſummè ſiccum eſt,non putrefieri, ſunt nec alia ſi-
milia corpora, quæ multum ſicca ſunt. Non ergo erit hæc bona con-
ſequentia, ex Ariſtotele omnia putrefieri poſſunt præter ignem , ergo
ſpiritus putrefient. Ad Ariſtotelem ex ſerie contextus reſpondendum
eſt, in eo enim cap.1. agit de generatione, quam dicit fieri à calido &
frigido,quia calidum frigido temperatũ(quod eſt calidum innatum)
generationem efficit,permiſcendo humidum cum ſicco.Et ita igneum
elementum eſt agens, quod permiſcet, at alia elementa ſunt materia
ignis,quia cùm miſcentur, ab eo patiuntur:& ideo poſſunt putrefie-
ri,cùm ignis victus non poteſt gubernare mixtionem,cùm autem vin-
cit,non fit putredo : vnde ignis non poteſt putrefieri,quia eſt agens,
bene alia,quæ ſunt materia ipſius.videat ergo Valleſius,quàm lon-
gè à mente Ariſtotelis proponat propoſitionem, quæ ſimpliciter pro-
lata falſa eſt,niſi contextus antecedentia & conſequentia aduerta-
mus.Ad ſecundam rationem reſpondeo,negando conſequentiam. In
cuius confirmatione duo affirmat Valleſius. Primum eſt,ex Galeno
ſpiritum eſſe craßiorem aere : Secundum,ſpiritum videri : Quæ duo Solutio
falſa ſunt. Primum,quia ſpiritus eſt craßior, non aere,vt vult Val- ſecundæ
leſius,ſed æthere (vt eo loco ait Galenus) hoc eſt aere puriſsimo , ex rationis.
quo fit:nam ex tenuißima aeris parte , & vaporis ſanguinis etiam Spiritus
tenui parte,ſpiritus generationem obtinet in corde,concoctione:quæ, nõ eſt craſ-
etiamſi incraſſet,nõ proinde dicendũ eſt ſpiritũ eſſe craßiorẽ aere,ſed ſior aere.
tenuißima aeris parte,ex qua generatur. Vnde hæc conſequẽtia non
valet, aer putrefit, ergo & ſpiritus: Quia aer quietus poteſt eſſe in
vno loco,habétque continuitatem,& humiditatem,& ſic poteſt pu-
trefieri : quæ omnia deficiunt ſpiritui, vt diximus. Secundum,quod Spiritus
Valleſius ſcribit,nempe ex Galeno ſpiritum videri , quod & omnes non vide-
affirmare video:oſtẽdit ipſos per tranſennam legiſſe illum libellum, tur.
cui titulus eſt , An ſanguis in arteriis contineatur , in quo Galenus
contra Eraſiſtratum diſputans probat,ſpiritum ſolum, non contineri
in arteriis hac prima ratione. Si ſpiritus ſolus in arteriis continere-
tur, videremus eum exire, ergo ſolus non continetur. Propoſitionem
cõfirmamus,quia ſi videremus eum exire, id colligeremus ex conci-
dentia arteriarum. Quod ſimilitudine poſſumus oſtendere in vtre,in
cuius compreßione ſolemus dicere,nos videre aerem ex eo egredi.Re-
ſpondebant ſectatores Eraſiſtrati Galeno , non eſt neceſſarium nos
videre exire ſpiritum ex arteriis,quia tenuis,& leuis eſt ſpiritus,&
ſic facilè expirat.Contra hos diſputat,ea ratione,qua diximus ex cõ-
preßione deſumpta. Videant ergo,qui ſpiritum videri ex Galeno af-
firmant,quantum à veritate aberrent : aliud enim eſt dicere videri

ſpiri-

spiritum, & aliud videre spiritum exire, hoc enim vltimum signo p... dicto possumus intelligere. Iam si tam acutè vident, vt eis non lat... spiritus, dicant mihi eius colorem, aut ipsum ostendant mihi, hoc en... sensu, non ratione debet probari.

Febrem diariam aliqui in varias differentias diuidunt, pro var... tate spirituum, qui aut sunt vitales, aut animales. Non considerant... spiritum vitalē solùm in corde calefactum efficere diariam. Dicendu... ergo est, febrem diariam vnicam esse, neque posse in varias differen... tias partiri, cùm spiritus vitalis vnicus tantum sit: at cùm pro caus... rum varietate, curatio diariæ varietur, differentiæ diarię ex causis v... riis desumendæ erunt. Diaria semper fit à causis externis, in quibus ... pus est considerare, an sint præsentes, an non, tum an febrem efficiant... affectum aliquem in corpore generando, vel sine affectu. Si causæ pr... sentes sunt curationem indicant, non autem, si sunt absentes. Si caus... affectum aliquem efficiunt, vt frigus, & balneum aluminosum dens... tatem cutis, ablatis causis non ad febrem, sed ad curationem affectu... veniendum erit. Si verò nullus sit affectus, diariam curabimus, vt m... nifestum est in illa, quæ fit ex ira, & exercitatione. Et ita cum Gal. 8... method. in fine, diariam conuenire cum hectica scribit, intelligit de dia... ria, cuius causa nullum affectum in corpore generauit, hæc enim cu... ratur alteratione, sicut & hectica.

Differētiæ diariarū.

Causæ præsentes indicant.

Signa febrium diariarum quædam sunt communia, quædam verò propria. Communia omnibus diariis conueniunt, quæ traduntur à Galeno primo de differen. febr. cap. 8. Propria signa sunt illa, quæ causas particulares febrium diariarum vstionem, refrigerationem, cruditatem, iram, tristitiam, bubonem, vini potum, & alias similes demonstrant: de quibus agit Galen. 1. de arte curat. ad Glauconem, & 2. Criseon cap. vltimo. Ex quibus locis hæc omnia pete, neque enim animus est transcribendi ea, quę rectè à Galeno sunt explicata, vt multi facere solent, eo solùm nomine, vt chartas impleant, & aucti voluminis auctores videantur.

Signa communia diariarum.

Signa propria.

De febribus putridis iam cum auctore agendum est, sed antequàm particularem earum curationem agrediamur, æquum erit breuiter methodum generalem proponere, qua id præstare poßimus. Primò ergo aduertendum est, in omnibus febribus putridis, hos septem affectus reperiri. Primus est febris, 2. putredo, 3. prohibita trāspiratio, 4. obstructio, 5. humoris multitudo, 6. humoris craßities, 7. humoris glutinositas. Vnde febris varias habet causas antecedentes, quarum quædam solùm sunt causæ, vt putredo, & fluxio humoris multi, craßi, aut glutinosi. Prohibita transpiratio est symptoma, & causa putredinis. Obstructio est morbus, & causa putredinis. Hæ febrium causæ aliquando omnes sunt præsentes, aliquando non omnes. Præsentes sunt omnes, cùm febris est in principio, tunc enim est fluxio humoris, obstructio,

Methodus ad curandas febres putres.

7. affectus febris putridæ.

proh

ohibita transpiratio, & putredo. Nō autem sunt omnes causæ præ-
ntes, cùm febris est in aliis temporibus: nam in augmento febrium
m deficit fluxio, sicut in statu fluxio & obstructio non sunt, in de-
inatione verò sola est putredo (sicut in statu) sed iam euacuatur. Se-
ndò aduertendum est, omnes febres putres conuenire in putredine,
fferre autem pro varia putredinis differentia ex loco, seu foco putre- Differētiæ
nis desumpta. Puttredo enim vel est in toto corpore, aut maximis putredinis
asis, vt in febre synocho, vel est in vna tantùm parte. Rursus hæc pu consideran
redo, quæ in vna consistit parte, vel est cum Phlegmone, vel citra dæ in cu-
hlegmonem: si est sine phlegmone, pars illa, quæ obstructionem ha- ratione.
et, in qua putrescit humor, dicitur focus putredinis. Si humor pu-
ret in toto corpore, febris ex eo orta caret accessionibus. Si verò in v-
a tantùm parte putreat, particulares circuitus efficit: simúlque fe-
rem continuam, aut intermittentem: continuam, si humor putrefa-
tus in foco, ob eius multitudinem, aut facultatis expultricis imbecil-
itatem, intra vasa continetur: intermittentem verò si propter causas
ontrarias, per habitum corporis expellatur. Hæc omnia considera-
nus, propter curationem, quia cum in synocho non sint circuitus, ho-
a consueta cibabimus ægrotum, non sic in aliis febribus, quæ circui-
um habent, in quibus in hora accessionis abstinēdum est ab alimen-
o, nisi vrgeat aliqua occasio: vt si vires concidant, qua ratione 8. me-
ho. biliosi aliquando in hora accessionis cibantur. Tum in synocho, &
ontinuis, dummodò adsint vires, quocunque tempore licet sanguinem
mittere, at in intermittentibus solùm in hora intermissionis. His posi-
is methodo rationali ex indicationibus desumpta, febrem putrem hac
ratione curabis. Febris putris est morbus fiens, hoc est, qui habet cau- Methodus
sam ipsum fouentem. Habet ergo aliquid factum, & aliquid quod curandi fe
fit. Id quod factum est, debet curari, quia est morbus: id quod fit, de- bres pu-
bet prohiberi, ne fiat, quod præstabimus auferentes causam, quæ est tres.
putredo. Hæc etiam habet quid factum, quod curationem etiam postu-
lat, & quid fiens, quod prohibebitur, auferentes prohibitam transpi-
rationem, quæ est eius causa. Prohibita transpiratio non habet quid
factum, & quid fiens, vt malè voluit Altomarius, quia hæc suam es-
sentiam habet in fieri, & perpetuò ab alio dependentem. Debet ergo
auferri quod præstabimus, prospicientes obstructioni, quæ est eius cau
sa continens. Obstructio etiam habet aliquid factum, indicans cura-
tionem: & aliquid quod fit præuisione egens: quam præstabimus,
auferentes eius causam, quæ est fluxio humoris multi, crassi, aut glu-
tinosi. Vnde in hac resolutione principium à febre sumimus, & tan-
dem ad fluxionem gradatim descendimus, ita vt id quod in resolutione
vltimum est, sit primum in curatione: quia affectus non potest tolli ma
nente causa, vnde ortus est. His si addamus indicationes, quæ à viri-
bus, & natura sumuntur, integram habebimus methodum. Indicatio-

Non agimus de febre symptoma.

nem à natura tunc addemus, cũ in quotidiana ratione habuerim ventriculi, in tertiana iecoris, in quartana verò lienis. Aduerten præterea est, nos in hoc libro nõ agere de febribus, quæ inflãmati nes sequuntur, quoniã hæ sunt symptomata, et curata inflamatio cessant: sed de aliis febribus putridis, quæ citra inflãmationẽ fiu et in quibus septẽ illos affectus cõsideramus. Quid autẽ vnusquis ex illis indicet, propriis capitibus explicabimus incipiẽtes à synoch

Nomina febrium putridarũ. de synocho. Duplex synochus. Synochum ex sanguine oriri probat, ex eius causa primo.

Febres quotidianæ, tertianæ, & quartanæ dicuntur, non quia beant accessionem, singulis diebus, tertio, aut quarto euenienter quia hac ratione duplex tertiana diceretur quotidiana: sed quia tali fiũt humore, quotidiana, quia fit à pituita, tertiana à bile, qua tana ab humore melancholico. Ex his manifestè patebit, febrem sy nochon (hoc est continentem) appellari eam quæ ex sanguine ortu habet: quæ caret circuitibus, & vna continua clauditur accession quia non habet vnũ certum locum affectum sed multos. Hæc dupl est, non putris, & putris. Synochum non putrem ex vaporibus san guinis calefactis generari, & ad diariam referri supra, cũ de dia riis erat sermo, explicauimus. De qua in præsentia non disputamus sed de altera synocho putri, quæ habet ortum ex putredine succorũ vel sanguinis (quod idem est) in omnibus vasis, vel maximis, & ca lidis, qualia sunt illa, quæ inter alas, et inguina claudũtur: ibi enim caudices venæ, & arteriæ existere anatomes docet. Hanc autem pu tredinẽ in omnibus vasis, aut magnis inclusam solus sanguis (hoc es massa sanguinaria) efficere potest. Quia eius putredinis causa es plenitudo (vt ex 9. metho. c. 5. & prima historia c. 4. colligimus) nõ ea quæ est ad vires, sed ad vasa. Vtraque autem à solo sanguine fit, nul lus enim humor solus tantum augeri potest, vt venas distendat, quod in morbo regio experieris, & aliis similibus affectibus. Dices, nonn dantur plethora biliosa, melancholica, atque etiam pituitosa, quam nos plethoram secundum quid appellamus? poterit ergo ex hac fieri etiam synochos. Respondeo concedendo consequentiam, cùm enim in hac plethora humor non sit separatus à sanguine, si in eo breue ha buerit augmẽtum, poterit facere synochon: sin verò magnum, cũ iam tunc sanguis sit multùm pituitosus, melancholicus, aut biliosus, ne que poterit facere plethoram ad vasa, et febris quæ sequetur habe bit circuitus illius humoris aucti. Quod synochos febris fiat ex solo sanguine per præpollentiam dicto, (quia sanguis humor quartus so lus nunquam extat) præter rationem dictam, aliis etiam cõfirmabi mus, ita vt hæc sit secunda ratio, desumpta ex 9. metho. c. 3. vbi scribit Gal. febrem synochon fieri, cum humor æqualiter, & citò, in omnibus vasis, aut magnis putrescit. Vbi illa duo verba æqualiter, & citò con sideranda sunt: æqualiter enim in omnibus vasis solus sanguis, qui in eis potest redundare, putrefieri poterit, sicut & citò, cum non diffla

Obiectio.

Solutio.

Secunda ratio.

tur

,quia est calidus, & sic facilè intemperiem calidam concipiet, &
midus: & ideò multi calidi et humidi vapores ab eo eleuati neque
cte gubernati citò putredinis erunt auctores, sicut & ipsemet san-
is citò etiam facilè putredinem concipiet. Tertia ratio ex eodem lo- Tertia ra-
Galeni synochos febris neque in frigida ætate, vt senectute, neque tio.
frigido corporis temperamento, quale est hominis melancholici &
tuitosi, quia melancholia, & pituita citò non possunt putrefieri, ne-
e in hominibus gracilibus, hoc est biliosis, quia multum difflantur,
ri potest. Ergo fiet in solis sanguineis. Quarta ratio ex eodem capite Quarta ra
aleni, synochos carnosos & multo sanguine affluentes afficit, ergo tio.
lùm fiet ex sanguine. Quinta in synocho pulsus est maximus ex eo- Quinta ra
m loco Galeni, ergo ex solo sanguine fiet, quia homines sanguinei tio.
carnosi, cum habeant maximum pulsum, & aliæ naturæ vsque Sexta ra-
d magnum tantùm possunt peruenire. Sexta ex curatione colligit in- tio.
itutum, quia solùm in synochis mittimus sanguinem vsque ad animi Septima
eliquium, vt inferiùs videbimus, propter plethoram, quæ à solo san- ratio.
uine fit. Septima ex 9. method. cap. 5. desumpta aperte id monstrat, eo
nim in loco Gal. plenitudinem ad vires synochon non efficere scribit,
uia ea nec obstruit venarum ora, ita vt prohibeat refrigerationem,
ec tunicas earum distendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit. Iam à
ontrario sola illa causa, illa causa faciet synochon, quæ distendit ve-
as, ita vt in eis tumorem efficiat, qui est signum non plenitudinis,
ed magnæ plenitudinis, quæ ruborem inducit in cute. Certissimum er-
o erit homini vel mediocris iudicii, hæc omnia à solo sanguine summè
ucto fieri, & ita hunc solùm synochon generare posse. Ex his colliges
malè Altomarium à bile, pituita & melancholia syncera synochon Altomarii
etiam fieri scripsisse. Probat autem etiam à bile fieri his rationibus. sententia.
Prima desumitur ex Gal. lib. 2. diff. febrium cap. 7. vbi continuam ex Prima ra
bile febrem diuidit in synochon, & continuam. Secunda etiam vim ha- tio Alto-
bet ex lib. 2. Criseon cap. 6. vbi Gal. postquàm synochon febrem conti- marii pro-
nuam esse, & acutam scripsit, consequenter de ipsa loquens hæc ad- bans syno-
dit, sufficit enim genus agnoscere, quod biliosa sit, atque deurens, hæc chon fieri
Gal. si synochos est biliosa, ergo bilis synochon efficiet. Tertia ratio ex bile.
Hippocr. 4. de ratione victus sic habet: Cum venæ totius corporis exic- Secunda.
catæ, attraxerint acres, ac biliosas humiditates, ex carnibus, febres Tertia ra-
ardentes fiunt. Iam si hoc ita est, si bilis à venis omnibus attrahatur, tio.
ex carnosis partibus faciet synochon. Quarta ratio, si synochos febris Quarta
fit ex sanguine putrescente, ergo & ex bile, consequentiam probat, ratio.
quia sanguis cùm admodum putrescit, eius tenuior portio in bilem
mutatur. Probat pi

Quòd ex pituita etiam generare poßit, probat ex lib. 4. acutorum, tuitam ge
vbi Hippocrates fatetur, pituitam salsam à totius corporis venis at- nerare sy-
tractam, aliud causi genus efficere: ergo cùm hæc pituita erit putre- nochon.

facta in omnibus venis, vnam habebit accessionē, & sic erit synocho[s]. Hæc Altomarius. Cuius rationes soluendæ sunt, cùm iam paulò sup[ra] probauerim solum sanguinem ex quatuor humoribus constitutum, sy[n]nochon generare posse. Prima ratio desumpta ex Galeni loco non rect[è] considerato: ibi enim hoc est 2. de diffe. feb. totum quæ ex flaua bil[e] fiunt additum est, & superfluum imò repugnans Galeni doctrina[e] vt disputationis series persuadet. Postquam enim Gal. egit de inter[mittentibus] mittentibus febribus, illo cap. 7. incipit agere de continuis, eas diui[dens] dens hoc modo: Continuæ febres, aut sunt continentes, aut nome[n] generis seruantes, continuæ dicuntur. Rursus continentes tres haben[t] differentias, sicut & continuæ, quæ eo loco enumerantur. Et ita ex[plicatio] plicatio huius loci, ostendet etiam locum, qui habetur 2. criseon, ex qu[o] secunda ratio habet vim, corruptum esse: ibi enim totum illud, qu[od] biliosa sit, delendum est, vt ex contextu colligo. In eo enim incipien[s] agere Galenus de continentibus febribus, eas ait esse continuas, & ardentes, nullam faciens mētionem, quòd sint biliosæ, ac proinde cùm concludit, sic legendum est, Sufficit enim genus agnoscere, quò[d] continua sit, & adurens. Tertia ratio ridiculam habet consequentiam. Imprimis cùm Hippo. dicit venas exiccatas attrahere bilem e[x] carnibus, intelligendum est, venas eo modo affectas attrahere ex carnibus ichores sanguinis. Non tamen intelligēdum est, hos semper vb[i] attrahuntur, facere febrem: hoc enim falsum est, sed tantùm, quando in aliqua vena à crasso humore obstructio incepta est, tunc enim ichores ibi detenti augent obstructionem, & sic fit putredo tanta, quæ potest generare febrem, secundò, etsi venæ attrahāt bilem ex carnibus, & hæc perficiendo obstructionem febrem generet, habebit circuitus tertianos. Tum bilis flaua non potest obstruere, quomodo ergo efficiet synochon? Quartæ facillimum erit satisfacere, si enim sanguis iam habet tenuem portionem in bilem mutatam, febrem efficiet habentem tertianos circuitus, & tunc Galenus eam appellat febrem biliosam, nos autem non loquimur, nisi de sanguine non mutato adhuc in bilem, aut melancholiam, & putrefacto, hic enim est, qui facit synochon. Vltima ratio quæ probat pituitam salsam generare synochon duo habet absurda, quæ sunt, pituitā salsam posse in toto corpore putrere, & secundò posse facere vnam accessionē. De differentiis synochæ febris disputemus, quæ tres sunt. Prima appellatur à Græcis acmastica, à Latinis augescens: quia à principio suæ generationis semper habet accessionē increscentem: causa huius rei est, quia in ea plus putrescit sanguinis, quàm dissipetur de putrefacto. Secunda dicitur à Græcis omotonos, cuius accessio semper eundem seruat tenorē: hoc est, quæ neque diminuitur, saltim sensibiliter: quod prouenit ex eo, quod tātum dissipatur humoris putrefacti, quantum de nouo putresit. Tertia differentia synochos, à Græcis paracmastica, à Latinis decrescens

Solutio primæ rationis Altomarii.

Solutio secundæ rationis.

Solutio tertiæ rationis.

Quartæ rationis solutio.

Differentiæ synochæ febris tres sunt.

Prima.

Secunda differētia.

Tertia differentia.

dis

...citur, in qua acceßio semper decrescit, quia plus dißipatur ex pu- *Obiectio.*
...efacto sanguine, quàm putrescat de nouo. Dices, si vnaquæque syno- *Solutio me-*
...os vnam habet acceßionē, ergo habebit etiam vnum tempus solùm: *dicorum.*
...espondent omnes medici, verum esse synochon solùm habere vnum *Refutatio*
...mpus morbi sensibile, & tria insensibilia. Qui quantum errēt, hac *solutionis.*
...tione probamus. Sanguinis mißio non est exercēda in statu, aut mor
... declinatione: sed si synochæ febres habent vnum tantùm tempus,
...nc in eis sanguinem mittimus in statu, & declinatione: ergo hæ fe-
...res non habent vnum tātùm tempus, sed multa. Maiorē probamus,
...uia tempore status non est fluxio humoris, & est coctio perfecta. At
... declinatione, cùm humor peccans iam à natura euacuetur, non est
...uòd eius motū perturbemus sanguinis mißione. Assumptio nota est, *Propria so-*
...uia in omotono (si tantùm habet statū) cùm sanguinē mittimus in sta *lutio &*
...u exercemus euacuationem, sicut in paracmastica in declinatione. *vera.*
...go autē (vnà cum Ludouico Collado preceptore doctißimo) sentio, has
...res synochæ febris differentias, habere quatuor tempora vniuersalia
...ensibilia. Cognoscuntur autē ex cruditate & coctione: principium e- *Obiectio.*
...im est, quando est signū cruditatis in calore, pulsu, & vrina. Augmē-
...um, quando incipit coctio. Status, quādo perfecta est, declinatio verò,
...ùm febris iam mitescit. Dices, si hoc ita est, qua ratione vnā appella-
...nus augescentē, aliam in eodē statu permanentē, & aliam decrescē- *Solutio.*
...em? Respondeo, quia hæc est propria constitutio huius febris, vt in
declinātē erit manifestum, in hac enim in principio humor multus fa-
cit obstructionē, ita tamē fluit ad eam, vt minùs fluat, quàm dißipe-
tur, hoc tamen, non tollit febrem esse in principio, idem dicendū in aliis
temporibus. Quòd autem hoc sit verum, colliges ex 9. metho. cap. 4. in
secunda historia serui cuiusdam, qui synochon putrē patiebatur. Quē
Gal. post secundā noctē vidit putrescentium humorū præbētem notas,
vnde quæso Gal. desumit notas humorū putrescētium, nisi, vt iam dixi-
mus, ex calore, pulsu, & vrinis? Tum nonne quando humor putrescit,
est cruditas? Adde in eadē historia inferiùs hæc scribere Galenum,
itaq; ad portionē minuentis se febris, vrinæ quoq; cōcoctio
præcesserat, eratq; haud obscurū septimo finiendā. *Sensim er-*
go procedebat concoctio, in hac synocho post cruditatē, & ideo, quando
in synochis sanguinem mittimus, in principio sensibili id præstamus.

Secundò secta basilica dextra.) *Synochos febris non potest cu-* *Sectio ve-*
rari, nisi priùs causæ eam generantes auferantur, quæ sunt putredo, *næ.*
prohibita transpiratio, obstructio, & multitudo humoris. Ex his cau-
sis cùm sit prima multitudo, ab hac incipiēda est curatio. Hæc indicat
sui ablationē, quæ fit per contrariū nēpe euacuationē lib. 2. apho. sent.
22. Cùm autē euacuatio poßit fieri inedia, balneo, frictione, exercita-
tione, purgatione & sanguinis mißione, de remedio euacuante in hoc
affectu, hoc modo deliberabis. Plethora in synocho est magnus affe-

ctus, poſtulat ergo magnum remedium, qualia ſunt inedia, exercitat balneum, frictio, & ſimilia, quæ ideo omittuntur. Remanent ergo d remedia magna, purgatio, & ſanguinis mißio. Purgatio caret occ ſione, quia non eſt affectus eam indicans, remanet ergo ſola ſangui mißio, quæ citò, et multùm omnes humores poteſt ex toto corpore eu cuare.

Sanguinis mißio vſq; ad animi deliquium

Hæc autem exercetur à Galeno aliquando, vſque ad animi d liquium 9. meth. cap. 4. ſic & 6. epy. par. 1. com. 29. & aliis locis del berans de ipſa ex affectu poſtulante talem euacuationem & præſe tia virtutis. Affectus poſtulans eſt maxima plenitudo, quæ maxima poſtulat euacuationem. Vires autem ſummæ ſunt, quia homo eſt ca noſus, & iuuenis, & ideò habet maximum pulſum: inde colliges, in h febribus ſynochis (cum ratione maioris & minoris differant) non e neceſſariò mittendum ſanguinem, vſque ad animi deliquium, ſed an mi deliquium, eſſe terminum iſtius euacuationis, ita vt in ſumma pl nitudine, non liceat vlterius euacuare, niſi voluerimus ægrum interf cere.

In biliosis febribus probat Valleſius ſanguinem eſſe mittendum vſque ad animi deliquiũ.

Vnde videat Valleſius, qua ratione poßit conſtare ſua ſententia qua lib. 7. controuerſiarum nititur probare, in febribus bilioſis conti nuis, etiam ſanguinem mittẽdum eſſe, vſque ad animi deliquium.

Prima ratio.

Pri ma ratio, Gal. 2. aph. com. 29. in ardentißimis febribus ſanguinẽ mit tit vſque ad animi deliquium: ſed febris tertiana continua eſt febr ardentißima, ergo in ea licebit talem euacuationem exercere.

Secunda ratio.

Secund Gal. ſanguinem mittit in hac febre, vt refrigeret, ergo & id licebit i tertiana continua, in qua intenſior eſt caliditas, quam in ſynocho.

Tertia ratio.

Ter tia ratio, in ſynochis Gal. copiosè euacuat, ne humor propter feruorem in partem principem feratur: ſed in tertiana continua magis feruet ca lor quam in ſynocho, ergo licebit in ea propter eandem cauſam eua cuare copiosè, hoc eſt vſque ad animi deliquium. Et cùm poßit aliquis ei obiicere, in tertiana continua deficere virium robur. Reſpondet ſe lo qui non de ea tertiana, quæ exquiſita eſt, ſed de notha, in qua vires poſſunt conſtare.

Contra Valleſiũ.

Certè ego multum miror virum doctißimũ nunquam aduertiſſe, has rationes nil concludere, neque ex quo affectu delibere mus in ſynocho, de ſanguinis mißione.

Secundæ & tertiæ rationes ſoluuntur.

Nos enim, vt Gal. & rei natu ra docent, in ea vſque ad animi deliquium euacuamus, indicatione ſumpta ex cauſa obſtructionis, quæ plethora eſt, non ergo mittimus ſanguinem, vt refrigeremus, vt ſecũda ratio docet. Quòd ſi ex tali eua cuatione ſequatur corporis refrigeratio, & inde delectatio, id ex acci denti prouenit, non quòd nos id inſtituamus efficere. Neque etiam ſan guinem mittimus, ne ſanguis decumbat ad partem principem, vt ter tia ratio docet, verum eſt, ex hac ſanguinis mißione id aliquando pro hiberi.

Soluitur prima ratio.

Prima ratio nil concludit, quia etſi Gal. ſcribat lib. 2. aph. in ar dentißimus febribus, ſanguinem eſſe mittendum vſque ad animi deli quium. Quid intelligat per febres ardentißimas ipſemet explicat lib. 6. epy. & lib. decur. rat. per ſang. miſſ. cap. 11. & 9. methodi: in quibus

locis

is agit de hac copiosa euacuatione, & solùm meminit ardentissi-arum, quæ ex sanguine fiunt, & quamuis id non scripsisset, nos ex natura rei debemus id colligere. Si enim hæc tam copiosa & summa euacuatio, postulat magnam plethoram et summum virium robur, quæ desiderantur in tertiana qualibet, quomodo licebit in ea summè euacuare? Quod si in tertiana notha sunt vires, vt vult Vallesius, non tamen summæ, sed tales, quæ poterunt ferre euacuationem, propter reuulsionem factam.

Tertiò, potu magno.) *Post sufficientem sanguinis missionem, quam cognosces ex coctione, quæ in vrina apparere incipit, cùm iam curata sit causa obstructionis ad hanc veniendum est. Curabitur obstructio suo contrario, quod est aperiens. Hoc varium est, decoctum capillorum veneris, cichoreæ, aut alterius similis cum oxymelle. Eligenda enim sunt aperientia minus calida, quia quæ calidiora sunt, augendo calorem humorum putrium, augebunt & putredinem. Aduerte tamen aperientia medicamenta obstructionem curare, sanguinem fluxilem efficiendo, & motum ei tribuendo. Iam obstructione curata, vt possit putredo per conuenientes regiones expelli, vtiliter exhibetur aquæ frigidæ potus. Qui refrigerans partes ab intemperie calida languidas, eis robur addit, temperiem generando: hæ autem roboratæ, putredinem expellere solent, per sudorem, vrinam, vomitum aut deiectionem: aut simul multis ex his euacuationibus. Quòd si æger iuuenis fuerit, et carnosus, æstate media, natatio in aqua frigida cōmoda erit, quæ corrigendo partium intemperiem, sudorem mouebit. Neque frigiditas densando poros cutis eam prohibebit, quia potius ab ea, ad mediocritatem reducentur, nimis dilatati à calore febrili, et æstatis. Quòd si Hippocr. lib. 3. acutorum natationem in aqua frigida vitet in ægrotis, intellige cum Gal. in illis ægrotis, qui virium habēt imbecillitatem. Dices, cur putredinem nos non euacuamus? Respondeo ad auferendam putredinem in viuentibus, nos expectare actiones facultatum naturalium, qua ratione in synocho separata parte putri à nō putri, eam quæ putris est, facultas expultrix euacuat, quæ sollicita est de animalium salute, & proinde rectè dicebat Hipp. natura medicus, nos enim ministri tantum sumus. Iterum obiicies, diminutè tradidisti curationem, quia prohibitam transpirationem, quæ etiam debet auferri, omisisti. Respondeo, consultò id esse factum, quia, vt iam supradixi, prohibita trāspiratio habet essentiam in fieri, et ideò curata obstructione cessare.*

Quartò, concoquenti bilem.) *neque bilis eget præparatione, neque hic affectus pendet ex bile, cur ergo præparet bilem, nescio.*

Quintò vacuantibus bilem.) *Febris synochos, ex sanguine ortū habet, et nō ex bile, proinde nō est quòd eā euacuemus. Verū est, si hęc febris perseueret, sanguinis tenuiorē portionem mutari in bilem: et hac febrē iā esse biliosam, quę curabitur ea ratione, qua inferius videbis.* *Auctor taxatur.*

De febre ardente. CAP. II.

Descriptio. ARdens febris Latinis, causos Græcis, est febris biliosa de genere continuarum: errant igitur qui cum Arabibus volunt a salsa pituita posse procreari: errant quoque qui cum iisdem ponunt discrimen inter ardentem febrem & tertianam continuam; quia neque à bile flaua putrescēte in venis, quæ a corde distant, fit, neque illa ab eadem bile putrescente in venis cordi propinquis tantùm: sed (Gal. authore in variis locis, præsertim comm. 59. lib. 4. aphoris. febris ardens eiusdem est generis cum tertiana exquisita intermittente, eò quòd ab eodē humore bilioso ambæ procreentur. Differt tamen ardens à tertiana exquisita quòd in hac flaua bilis per totum corpus fertur, in ardente autē febre ipsa bilis in venis vna cum sanguine continetur.

Causæ. Omnia quæ bilem flauam procreant, efficere possunt febrem hanc, Aer scilicet nimis calidus, alimenta acria & admodū calida, vt piper, sinapi, cæpe, allia, vinum vetus, & similia, & animi & corporis labores. Ex his enim flaua bilis gignitur omni tempore, & ætate, præsertim æstate, & iuuētute: à qua in venis putrescente fit ardens febris. *Notæ.* His notis cognoscitur, lingua eorum, qui hac febre laborent, arida fit, aspera & nigra, ventriculi erosio, sitis intolerabilis, vigiliæ, capitis dolor, nonnunquam etiam delirium, mouentur ferme semper ab vna parte in aliam, vt animalia turgida & venere capta, & tumores turgidi, à quibus sæpe fit hæc febris. Quare deiectiones alui eis liquidæ, & pallidæ sunt, quamuis sæpe aluus dura sit. Pulsus celerrimus, vrina flaua, & aliquando alba, quæ delirium futurum significat: fiunt aliquādo surdi hi, & nonnunquā muti.

Curatio. Septem remediorū generibus curatur. *Victus.* Primò, victu tenui refrigerante satis & humectāte, vt aere in æstate parato, aqua rosata insperſa sæpe per totā habitationem, *Loci refrigeratio.* foliis etiam lactucæ, myrti, salicis, floribus violarū, nenupharis, & rosarum, fuga anhelitus multorū, iræ, & aliorum, quæ calfaciunt. *Cibus.* Nutriatur cremore hordei, succo granatorū, lactuca, præcipue cū aceto & saccharo, cichorea, cucurbita, lacte amygdalarū dulcium, & quatuor seminū frigidorum, cucurbita saccharo cōdita, radice buglossæ saccharo cōdita, scapo lactucæ condito saccharo, dicitur a Valentinis gorga daniel. Si sit æger imbecillus, nutriatur iure pulli cum lactuca in eo elixa, vel hordeo sine cortice: semper tamen habenda ratio eorum, quæ diximus capite præcedenti cum Hippocrate 17. aphorismo primi libri, & etiam eo-

rum

rum, quæ 8. & 10. Aphorismo eiusdem lib. docuit Hippocrates, in quibus habetur, in vigore morborum, & iuxta vigorem non esse cibum exhibendum, neque in his, in quibus vigor est omnis morbus, vt in apoplexia, vel maxima febre: At in aliis plus cibi esse dandum in initiis, & semper versus vigorem minuendum, cuius contrarium consilium nostræ fœminæ quotidie sequuntur, dant semper in morborum initiis parum cibi, & augent ipsum cōtinuò vsque ad vigorem, & ipsum sæpe augent, vel multum saltem præbent, quo errore non pauci ægri pereunt. Potus sit aqua hordei sine cortice solùm. In prandio & cœna, & cum julep violarum, & rosarum, & syrupo acetositatis citri quacunque alia hora. *Error fœminarum in victu.* *Potus.*

Secundò, secta basilica dextra, si fuerint signa sanguinis, rubedo scilicet totius, venæ magnæ & plenæ, vrina rubra & ætas florida, & robur virium. Cùm vero in hac febre nō apparent signa sanguinis, non est necessaria sanguinis missio: sed purgatio bilis, neque in omni putrida febre est secanda vena, vt multi recentiores medici cum Gal. 11. meth. volunt. Nam non deprauato sanguine, primo vel secundo loco per mixtionem vel corruptionē potius noceret, & ideo ipse Galenus libro primo de arte curatiua ad Glauconem cap. de curatione tertianæ exquisitæ, nihil de sanguine mittēdo dicit: & post eodem lib. capite de tertiana notha: quòd si inquit, sanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum, sed ab initio statim adhibita earum rerum quas scis distinctione tantum mittendum, quātum præsens exigit status: & capite de curatione quartanæ eodem libro, deinceps de quartanis dicemus, quas etiam ab initio mediocriter ac leniter tractare oportet, nullum acre medicamentum, aut euacuationem exhibentes, nisi sanguis forte vehementer superabundans appareat, & si vena incisa is qui fluit niger videatur ac crassus, præcipuè verò in iis, qui liene laborāt, huiusmodi cernitur, audaciùs mittendus est: quod si tenuis, aut flauus extiterit, statim supprimendus: & postremo eodem libro cap. de curatione cōtinuarum, Sanguinem verò, inquit, mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus multo plus ruboris insit, quàm naturæ cōueniat, & maior quàm pro consuetudine corporis tumor, & venæ eminentiores atque magis extensæ, his omnibus est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid eorum, quæ supra commemorauimus, prohibuerit. Concludamus cum Gal. his in locis, sanguinem non esse mittendum in omni febre, quæ dependet ex putredine humorum. Huic libro est maxima fides adhibēda, quia *Sectio venæ.* *An secanda sit vena in omni febre putrida.*

scripsit in eo de febribus ex professo, & propriam disputationem de his tantùm instituit, in methodo verò generaliùs omnia persequitur. Deinde librum hũc ad Glauconem scripsit, qui in philosophia & medicina diu multúmque versatus erat.

Cur magna fides adhibenda lib. de arte curãdi ad Glauconem.

Neque Galeni authoritas vndecimo methodi repugnat (vt diximus) huic nostræ, vel potiùs Galeni sententiæ & veritati, neque etiam cõmẽtarius 23. primi libri aphorismorum, vt aliqui recentiores medici censent, est contrarius nobis, in quo non docet Galenus omnem febrem ardentem indigere sanguinis missione vsq; ad animi deliquium, nam nõ verum id est, nisi quãdo sanguis peccat cum bile. Cùm enim sola bilis putrescit, sanguis nullo modo mittendus est: quia eius vacuatio simul cũ spiritu & natiuo calore vel mortem, vel maximum periculum induceret. Bilis ergo putrescens in hac febre ardenti si sit turgida absque cõcoctione, & sine sanguinis missione vacuanda est hac, aut simili potione: ℞. medullæ tamarindorum, & medullæ cassiæ fistularis recens extractæ. an. ℥.ß. infusionis.℈.iiij. rhabarbari in aqua endiuiæ per noctem factæ, diaprunis solutiui ʒ.ij.ß. syrupi violarum ℥.j. decocti florum cordialium. q.s. misce, & fiat potus. Vel si est diues: ℞. mannę electæ ℥.j.ß. infusionis ʒ.ij. rhabarbari in aqua endiuiæ factæ, iuris pulli gallinacei, decoctionis florum cordialium, quod satis est, misce, & fiat potus. Si fuerit pauper, fiat vacuatio per priorẽ potionẽ sine rhabarbaro, die sequenti, & omnibus diebus, dempto die euacuationis, per medicamenta purgantia hoc, vel simili clystere aluus lubricetur, ℞. foliorum maluarum, violarum, lactucæ, cichoreæ, & mercurialis an. m.j. furfuris, hordei sine cortice, quatuor seminum. f.m. conquassatorum. an. p.ß. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. xv. olei violarum ℥.iij. sacchari rubri, & cassiæ fistulæ præparatæ. an. ℥.j. misce, & fiat clyster. Si maxima fuerit caliditas febrilis, adde trochiscorum de camphora ʒ.j. mucilaginis seminis psyllij, & cydoniorum. an. ʒ.iij. olei papaueris ℥. ij. Cordi a primo die omni hora admoueatur epithema aut simile: ℞. aquarum rosarum, & acetosę. an. ℥.iiij. aquæ buglossæ ℥.ij. aquæ melissæ, & aceti rosati. an. ℥.ß. pulueris diamargaritonis frigidi, & trochiscorum de camphora. an. ʒ.ß. misce, & fiat epithema pro corde. Vnguentum cardiacum Gainerij, cuius descriptio continetur cap. præcedenti, sæpe cordi admoueatur tepidum.

Si bilis turgeat.

Potio.

Potio diuiti.

Potio pauperi.

Clyster.

Epithema cordi admouẽdum.

Præparatio bilis nõ turgentis.

Tertiò, si materia biliosa non turgeat, apparatur syrupo endiuiæ. S. violarum, granatorum, endiuiæ compos. acetositatis

atis citri, acetositatis limonum, nenupharis, de papauere cum duplo aquæ, vel decocti endiuiæ, cichoreæ, acetosę, scabiolæ, lactucæ & similium concocta hac bile.

Quarto, vacuantibus bilem, vt cassia fistulari, tamarindis, rhabarbaro, & aliis dictis primo cap. lib. 1. ex quibus simplicibus & compositis variæ & multæ sunt formulæ, vt ♃. medullæ cassiæ fistulæ recens extractæ, & medullæ tamarindorum an. ℥. ß. infusionis. ʒ. j. rhabarbari electi in aqua endiuiæ per noctem factæ, diaprunis solutiui ʒ. iij. ß. syrupi violarum ℥. j. decocti florum cordialium. q. s. misce, & fiat potus. Die sequēti aluus leniatur, & lauentur intestina clystere descripto cap. præcedenti, aut simili, vel bibat ℥. iiij. decocti hordei cum cortice cum vncia vna sacchari. Si omnino æger non possit bibere potum purgantem, vel eius ventriculus statim ipsum expellat, fiant boli, aut buccellæ, vt diximus capite superiori. *Purgatio.* *Potio.* *Decoctum hordei loco clysteris.*

Quintò, refrigerantibus cor, iecur, & totum corpus internis & externis, vt potu aquæ frigidæ in magna quantitate, obseruatis omnibus, quæ diximus cap. præcedenti, tertio genere remediorum. Nam in hac febri ardenti vtilior est & magis necessarius, & hac mixtura: ♃. conseruæ violarum, nenupharis, acetosæ, & rosarum. an. ℥. j. conseruæ borraginis ℥. ß. pulueris diamargaritonis frigidi, & diarrhodonis Abbatis an. ʒ. j. sacchari. q. s. misce, & fiat conditum auro coopertum, quo sæpe vtatur, præcipue tempore sitis cum aqua hordei: vel ♃. julep rosati, & violati, an. ℥. iiij. syrupi acetositatis citri ℥. ij. misce, & vtetur cum eadem, vel simili aqua tempore sitis. Summo mane per aliquot dies accipiat drachmas quatuor electuarij diatrion santalorum, vel diarrhodonis Abbatis, vel diamargaritonis frigidi, cum pauca aqua acetosæ, vel cichoreæ, vel hordei, vel pauco vino albo benè diluto. Syrupus ex aqua, vel succo cucurbitæ valenter extinguit sitim & calorem febrilem. Hoc electuarium corroborat, refrigerat, & est suaue gustanti: ♃. sacchari dissoluti in aqua rosata ℥. iiij. fiat electuarium in tabulis ponderantibus ʒ. iij. si adderes pulueris margaritarum electarum, & ossis de corde cerui. an. ʒ. j. esset magis cardiacum, quod omni tempore est vtile. Hæc enim confectio est bona, præsertim si cor afficiatur palpitatione, vel alio affectu, animi scilicet deliquio & simili: ♃. theriacæ de citro ℥. j. conseruæ acetosæ, & nenupharis ana. ℥. ß. confectionis de Hyacintho ʒ. ij. pulueris diamargaritonis frigidi, & coralli rubri præparati ana. ʒ. j. foliorum auri numero iij. syrupi acetositatis *Alteratio.* *Sumenda.* *Potus aquæ frigidæ hic vtilißimus.* *Conditum.* *Mixtura ad bibendum.* *Electuaria, &c.* *Electuarium suaue.* *Confectio cardiaca.*

citr

citri, q. s. misce, & fiat confectio. Dosis omni hora cochlearium vnum cum pauca aqua acetosæ, vel buglossæ. Admoueatur sæpe in die & omni tempore cordi epithema descriptum in fine secundi generis remediorum huius capitis, in æstate actu frigidum, & in hyeme tepidum: & bis in die admoueatur vnguentum cardiacum Gainerij, de quo capite præcedenti, aut simile. Hepati quoque bis in die admoueatur cerotum santalatum, vel vnguentum tepidum, & sæpe in die hoc, aut simile epithema: ℞. aquarum endiuię, cichoreę & schariolæ. an. ℥. iiij. aquæ absinthij ℥. ij. aceti albi cochlearium vnum, pulueris santalorum omnium, & pulueris diarrhodon. Abbatis an. ʒ. j. misce, & fiat epithema pro hepate. Hæc non sunt admouenda hepati, nisi post vacuationes. Renibus, & spinæ admoueatur bis in die vnguentum, vel cerotum santalatum, quod habet vim refrigerandi.

Aquę cordi admouendæ. *Hepati.* *Obseruatio.*

Sextò, corrigentibus symptomata videlicet oris, & linguæ siccitatem, & nigrorem, capitis dolorem, & vigilias immodicas. Siccitas linguæ & oris, & nigror curantur continua ablutione facta aqua rosata cum pauco aceto rosato, vino albo, bene aqua diluto, lacte amygdalarum non decocto, & sine saccharo: humectantibus quoque, vt mucagine seminis psyllij & cydoniorum aqua rosarum extracta: & hac mixtura seu loch, quę sitim quoque extinguit, sępe & parum ex ea transglutiendo: ℞. mucilaginis seminis psyllij, & cydoniorum. an. ℥. ß. sacchari candi violati puluerizati ℥. j. syrupi violarum. q. s. misce, & fiat confectio. Capitis doloris curatio tradita est cap. 3. primi libri, quamuis curata febre, illius causa curetur. Symptoma hoc, dolor scilicet, aliquando trahit ad se curationem ob sui magnitudinem. Vigiliæ immodicæ curantur, vt diximus cap. quarto prioris libri, emulsione scilicet seminis papaueris, syrupo papaueris, vnguento populeonis fronti admoto, & fotu seu lotione tibiarum ex decocto foliorum arundinis, lactucæ, salicis, myrtillorum, corticum papaueris albi, & similium: & hoc potu sumpto hora nona, vel decima post solis occasum: ℞. confectionis Alkermes ʒ. ß. syrupi papaueris ℥. j. ß. aquæ nenupharis ℥. j. misce, & fiat potus.

Correctio symptomatum siccitatis & nigroris. *Confectio.* *Doloris capitis.* *Vigiliarũ.*

De febre ardente. CAP. II.

Scholium.

Febris ardens conditio est febris.

Rdens febris Latinis.) *Febris causas, aut ardens, non est differentia febris, sed conditio. Illa enim febris dicitur ardens, quæ habet magnum ardorem, & inexhaustam sitim,*

acut.sent.17.& 1.epyd.com.1.Et ideò synochos,tertiana cõtinua,ter-ana intermittens,& quartana continua,ardentes sunt.Dices,nónne ippocr.4.acut. quendam causam ex pituita salsa describit? Respon-o verum esse,illum tamen ad eum,qui ex bile fit reuocari : quia ex b. de morbo & symp. omnis humor calidus biliosus est. Hoc cap.au-or de tertiana continua disputat. Quæ (sicut & omnes aliæ conti-uæ)cum synocho conuenit in hoc,quod continua est,tum in calore,pu-redine,& obstructione. Differt verò ab ea,quia in synocho, obstru-tio fit à plethora : at tertiana continua ab humore crasso,aut glutino-). Tum synochos caret accessionibus, non autem continua. Febres ar-lentes curantur ea ratione,qua synochos:primò mittentes sanguinem: ecundò auferendo obstructionem : tertiò putredinem : & quartò fe-rem refrigerantes.Curationem tertianæ continuę,de qua hîc agit au-tor,ex sequenti capite (vbi agit de tertiana exquisita) etiam intelli-es : quoniam ambæ sunt eiusdem generis, fiunt enim à bile, cum hoc amen discrimine , quòd in febre ardente humor faciens febrem intra vasa manet,at in intermittente fertur per carnes,aut habitum corpo-ris.Solùm duo hoc in loco explicare volo breuiter.Primum, An in fe-bribus continuis , sanguinis mißio, in sola declinatione exerceri poßit. Secundum , An febris lenticularis appellata, propter symptoma, po-stulet particularem curationem. Vt ergo à primo exordiar, respondeo, in febribus continuis quocunque tempore acceßionis , posse nos vtiliter sanguinem mittere , dummodò sit in principio morbi. Id confirmo hac ratione. De sanguinis mißione deliberamus , ex affectu postulante e-uacuationem omnium humorum,& absentia impedientium.Sed in fe-brium continuarum acceßionibus , quocunque tempore illa duo repe-riuntur,ergo licebit in quocũque tempore sanguinem mittere. Assum-ptionem probo,quia in quocunque tempore acceßionis prædictæ,est flu xio humorum ad focum,& robur virium. Imò melius est tempore quo viget acceßio,sanguinem mittere : quia tunc solent fluere humores ad focum, in quo viget magis calor 11.method. Neque est par ratio in in-termittentibus , quia cum in his tempore acceßionis, humor à natura expulsus extra venas,fit in habitu corporis,sanguinis mißione poterit remigrare ad venas,& ita ex intermittenti fieri continua. Vnde cùm in his habeamus prohibens,nempe motum naturæ contrarium,sangui-nem mittimus tempore intermißionis. Dices, Galenus lib.de cur.rat. per sang.miss.cap.20. scribit , in ipso die,in quo sanguinem mittimus, obseruãdam esse inclinationem febris(vt statim addit) particularium circuituum declinationem.Respondeo,loqui Galenum de illis febribus, in quibus sanguinis mißio in hora circuitus propriam habet indicatio-nem.Secundum explicemus,de febre lenticulari(quam Tauardillo ca-stellani, & nos Valentini vulgò appellamus , ob maculas in cute ap-parente similes pulicum morsibus) aliqui integros libros scripserunt,et curationẽ.

Omnes cõtinuæ ardentes.

Curantur ardentes sicut synochos.

An in continuis sanguis sit mittendus in acceßione.

An febris lenticularis habeat propriam curationem.

ita

Variæ sententiæ in essentia.

ita postulabat integrum librum hæc disputatio, in quo nil aliud faciendum erat, nisi errores in illis contentos refutare. Quidam enim hanc febrem semipestilentem efficiunt, hoc est ortam ex putredine, & venenato humore: & ideò esse contagiosam, & habentem periculosa accidentia. Alii hanc febrem nō pestilentem, sed quæ induxit naturam pestis appellant: eo quod fiat à putredine, habente prauam qualitatem.

Variæ sententiæ in curatione.

Vnde omnes hi concedunt habere propriam curationem, tum propter maculas, tum quia sine alexipharmacis non cessat. Et ita quidam sanguinem mittunt ob plethoram, alii non ob virium imbecillitatem. Quidam purgant in principio, & alii non purgant. Quidam vtuntur cucurbitulis, frictionibus, et sudorem mouentibus: alii bene vtuntur cucurbitulis cum scarificatione, quia attrahunt ad cutem, & euacuant, non tamen sudorem mouentibus, neque vrinam, quia hæc cùm sint calida, augent feruorem humorum. Omnes in principio vtuntur alimentis frigidis & adstringētibus, quidam ob putredinem, quidam ob venenum, & alii ob seminarium, hoc est prauam qualitatem. Multi etiam in principio vtuntur alexipharmacis ex margaritis, & aliis adstringentibus constructis. Non vtuntur alimento tenui, quoniam inquiunt à prauitate humoris statim vires debilitantur. Hanc, & multam aliam varietatem videbis, quæ ostendit eos ignorare morbum, & veram eius curationem. Breuiter ergo veritatem sic accipe.

Propria sententia.

Hæc febris continua est, quia à principio vsque ad finem nūquam cessat: & putrida, vt ex calore, pulsu & vrina conspicimus. In eius principio solent apparere maculæ, in cute, quæ symptoma sunt in excretis. Non sunt autem exanthemata, quia non sunt tumores: vnde reuocare eas poteris ad vitiliginem. Hæ maculæ non fiunt ob feruorem, vt Vallesius & alii sentiunt, nescio enim vnde in hac febre feruor contingat, potissimum cum ipsimet ab humore crasso pendere scribant, sed fiunt ab humore vi facultatis expultricis ad cutem delato, quia cum putredo fit in humore crasso, sua acrimonia irritat. Præterea hoc symptoma, cùm non deiiciat vires, neque augeat affectum, non trahit ad se curationem, ac proinde contemnendum. Solum enim ex eo colligimus, morbum esse mali moris, hoc est qui fit ex inęquali humore, qui non ita facilè coquitur.

Non est morbus venenatus.

Non autem est signum putredinis venenatæ, quia tunc hæc febris multos interficeret: & excretionem veneni in cute videremus, quod non contingit, imò nulla sunt veneni signa. Dices, non est pestilens, sed semipestilens. Quid mea, dicere febrem esse semipestilētem, est somnium & res ad libitum scripta: si enim putredo, quæ facit febrem, habet venenum, nónne erit pestilens? huius febris putredinem appellat Mercado putredinem sordidam, quasi putredo sit vlcus. Neque in cute apparentes maculæ, significant prauam qualitatem humoris nobis incognitam, quia hæc febris sine alexipharmacis vllis cessat. Iam si lenticulæ sunt symptoma, quod ad se non trahit curationem, cucurbit

curbit

orbitulæ, sudorifica medicamēta, frictiones & alia nonne erunt inu-lia? In principio enim morbi si applicentur, aut adhibeantur augen-o obstructionem, putredinem etiam augebunt 8. method. Si in princi-io, quando apparent, his non vtantur, quid proderunt? Curanda er-o erit febris hæc lenticularis, sicut aliæ febres continuæ. Primò vi-ctum in ea instituentes, habita ratione virtutis, & status morbi, ab-urdúmque est, & præter experientiam affirmare, vires in hac febre statim in principio, à prauitate humoris debilitari, cùm nos innume-os quos curauimus, decies aliquando, & plus in principio sanguinis missione euacuerimus. Alimenta etiam adstringētia, quæ exhibent, inspersa pulueribus ex margaritis & aliis lapidibus, & medica-mentis adstringentibus maximè lædunt, obstructionem augendo. Iam statim in principio sanguis mittendus est, non ob plenitudinem, vt hi sentiunt, sed vt reuellamus humores fluentes ad focum. Sanguine miss-o, & curata fluxione, ad obstructionem veniendum est, eam aperien-tes attenuantibus medicamentis, constructis ex decocto borraginis, ci-chorei cum radicibus, capillorum veneris, cum syrupis capillorum ve-neris, borraginis, oximelle, & similibus. Aperta obstructione, si na-tura rectè euacuat, nil est efficiendum: si verò non euacuat, aut dimi-nutiuè euacuat, tunc oportet purgare. Et tandem potu aquæ frigidæ febris curanda. Vsus Alexipharmacorū nullus est, imò hæc quocun-que tempore nocent, quia sunt crassa, & obstruentia, neque habent in hac febre qualitatē contrariam. Hac ratione curamus in hac valenti-na ciuitate contemnentes lenticulas, ac si non essent, cum fœlici succes-su: quia exercemus ea, quæ rei natura docet, & experientia (quæ in ciuitate multa est) confirmat. Neque mirandum est multos in Bethica regione mori, cùm prauè curetur, imò tota medicorum curatio ex insti-tuto videtur excogitata ad hominum perniciem. Quid de symptoma-tis in hac febre apparentibus? Hæc febris cùm sit continua pro varia corporis dispositione, modò phrenitim, modò lethargum, modò alia sym-ptomata inducit, quæ non solùm in hac, sed & in aliis continuis febri-bus etiam euenire solent.

Curatio huius febris.

De tertiana exquisita. CAP. III.

EXquisita tertiana, febris intermittens est, à sola bile flaua: proueniens extra venas putrefacta, quare pe-riculo caret, vt docent Hippocrates & Galenus A-phorismo 43. libri quarti, etiamsi sit acutus morbus autore Galeno comment. 20. lib. 3. cuius contrarium tradere vide-tur comm. 30. lib. v. aphor. in initio. Duplex est tertiana syn-cera, prima vnica, altera duplex: vnica verò est, cùm tertio quoque die semel accessio fit. Altera duplex, scilicet ea cum

Definitio tertianæ exquisitæ.

bis

bis accessio exquisitę bilis fit, vel quolibet die solius bilis accessio apparet.

Causæ exquisitæ tertianæ. Externæ causæ sunt similes causis febris ardentis, quamuis minores, Galeno autore comment.59.lib.4.aph. Vtraque à flaua bile fit, interna est bilis flaua mota per corpus totum & extra venas putrescens, autore Galeno eodem commentario. *Signa tertianæ exquisitæ.* Hæc tertiana exquisita statim ab initio in singulis accessionibus affert rigorem vehementem, pungētem, ac vulnerantem: quia mouetur acris humor per partes sentientes & in hoc differt ab ardenti febre, in qua non accidit rigor nisi ante crisim bonam, vel malam: bilis quoque vomitu expellitur. Est in hac tertiana syncera ordo exactus, & æqualitas pulsuum, qui in augmento accessionū ad vehementiam, ac magnitudinem, atque frequentiam excitantur. In vigore sitim inuehit magnam, post calor æqualiter per totum corpus diffunditur, & primò cōtactu sentitur plurimus, ac mordax, & statim à manu tangēte vincitur. Et fermè semper desinit cum sudore accessio, quæ intra duodecim horas terminatur: si verò diuturnior, ac longior fuerit accessio, non est exquisita tertiana. Vrina eius similis est vrinę eius, qui febre ardente corripitur.

Curatio. *Victus.* Curatur quatuor remediorum generibus. Primò, victu simili ardentis febris, per omnia fere: quamuis hæc tertiana remissioribus egeat, & in ipsa accessione æger nullo modo sit nutriendus, Hippocr. autore aphor.11. primi libri, nisi facultas esset imbecilla, aut natura ægri biliosissima parata ad hecticam, qua in re non solùm est cibus dandus in ipsa accessione, sed in eius tempore deteriori, in statu scilicet. *Aduerte quando in accessione cibādus sit æger.* Præter hæc ante ipsam accessionem, saltem per septem horas est nutriendus, & post ipsam: semper tamē sequi oportet, quod docet Hippocr. aph.17. lib. in vigore tamen accessionis æger bibat copiose aquam frigidam hordei cum syrupo violato, vel saccharo, præsertim si bilis sit concocta: sudore enim superueniente statim finietur accessio, & etiam totus morbus.

Signum lethale. Somnus maximè nocet in principio accessionum, & in augmento minus, & in vigore forsan, nocebit, in declinatione maximè iuuat, in qua si noceat, est signum lethale, cum Galeno com.1. lib.2. aph.

Præparatio. Secundò, apparantibus bilem, de quibus dictum est cap. superiori tertio genere remediorum, & 1. c. primi libri.

Purgatio. Tertiò, vacuantibus bilem in die post accessionem quartam, quæ solet esse status huius morbi, præsertim quando finitur in septem circuitibus, aliquādo vnico, vel duobus circuit

…itibus terminatur: intellige de vacuatione, quæ fit per in- *Aduerte.*
…riora. Nam in ipsa accessione non est facienda vacuatio ab
…te, ne addamus laborem labori: per vomitum vero initio,
… per sudorem in fine accessionum sæpe natura, & ars ipsam
…quens solent euacuare. De medicamentis, quæ bilem pur-
…ant, simplicibus, & compositis dictũ est cap. superiori quar-
… genere remediorum, & primo cap. 1. lib. & in multis aliis
…cis, præcipuè 1. 3. & 4. cap. primi libri.

Quartò, refrigerantibus, & corroborantibus cor, iecur, *Alteratio*
…nes, & totum corpus, internis, & externis dictis quinto ge- *& corro-*
…ere auxiliorum, cap. præcedenti: quamuis hîc paulò mitio- *boratio.*
… conueniant.

De tertiana exquisita. CAP. III.

Scholium.

EXquisita.) *Tertiana intermittens, ex bile putrescente in loco obstructionis fit. Dico in loco obstructionis, quia bilis* *Bilis flaua* *flaua tenuis cum sit, obstruere non potest: omnis enim ob-* *non ob-* *…ructio ex Galeno fit à tribus causis, ab humore multo, crasso, aut len* *struit.* *…: At bilis non potest esse multa, quia per multum Galenus 10. meth. …p. 2. plethoram intelligit, quam bilis sola efficere non potest. Bilis e- …im neque crassa est, neque glutinosa. Fit autem febris ex bile hac …tione, quando ab humore crasso aut lento obstructio est in aliqua ve …, bilis adueniens perficit obstructionem, & cum ipsa abundet, pu- …efit nõ difflata, et hac ratione generat febrẽ. Est autẽ hæc intermit- …ns, quia quando incipit putrefieri bilis in foco putredinis, expellitur …tra vasa per sentientia membra: vbi putrefit omninò, et facit acces- …nẽ, quæ vt in plurimum sudore finitur. Dices, nónne bilis vitellina,* *Obiectio.* *… porracea, possunt obstruere? Respondeo id concedendo, quia cras-* *Solutio.* *… sunt. Neque cum Gal. 1. de arte curatiua ad Glauc. scribit hanc fe- …em fieri ex concitata bile flaua, per concitatam bilem intelligit tur- …ntem, sed bilem per habitum corporis motam. Signa febrium pu- …ium in genere habes, lib. 1. de diff. feb. cap. 7. Signa verò tertianæ ex- …uisitæ, lib. 2. cap. 3. & 1. de arte curatiua ad Glauconem.*

Curatur quatuor remediorum generibus.) *Si vires constent* *Victus.* *…sque ad statum, tenui victu vtere, vt ptisana. Quòd si vires langui- …ores fuerint, victum augentes exhibebimus gallinę pullum, aut gal- …nam. Post concoctionem crassiori victu vtemur, (cerebellis suum, pe- …ibus, carne porcelli & aliis) vt probè hominis substantia, (quæ mul- …um dißipata est) resarciatur. Tum quia hæc alimenta facilè corrum- …i non possunt, imò qualitatem bilis retundunt. Quòd si vires sint lan- …uidæ, misce cum eis quæ obstructiones aperiunt, malua vtitur etiam …alenus, lactuca, & atriplice, quæ frigida sunt. Ouis vtemur etiam*

ante coctionem decoctis cum pauco petroselino. Ex fructibus pira co- cta cum pauco cinnamomo & saccharō optima sunt: pira enim refri- gerant, cinnamomum adstrictionem corrigit, & saccharum aperit. Pruna etiam, & cerasa cōceduntur, ex piscibus saxatiles: turdus, iu- lis, phichis, sparus. Vinum ante coctionem ob consuetudinem, aut vt sit aquæ vehiculum concedatur, ac proinde debet esse paucum. Post co- ctionem liberalius dandum, quia vrinam & sudorem mouet.

Secundò, apparantibus bilem.) *In tertiana hi sunt affectus calor, putredo, prohibita transpiratio, obstructio ab humore crass- & fluxio humoris ad obstructionem: vnde curatio debet incipere sanguinis missione. Multi imò omnes affirmant, Galenum in libro a- tis curatiuæ omisisse sanguinis missionem, & incepisse à refrigeranti- bus, propter febrem, quæ magna est. Decipiuntur tamen, quia ibi e- tiam consulit sanguinis missionem, vt qui indicationes intelligit, vide- re poterit. Ibi enim post quàm scripsit: contrariorum contraria esse re- media, quæ quod superat reprimant, quod autem deest, sarciant. Fla- uæ autem bilis humor, omium qui in corpore sunt humorum, calidiss- mus ac siccissimus est, itaque exinaniendus est: hæc Galenus. Si bilis est exaninieda qua alia ratione quæso, nisi in principio sanguinis mis- sione: & post coctionem purgatione? dices in hac febre non sunt vires. Respondeo verum esse vires deficere ad euacuandum, non autem ad reuellendum. Quòd si adeò imbecilles sint, vt sanguinis missionem no- ferant, multum refrigerantibus vtamur. Quæ acrimoniam bilis tem- perabunt, & sic retardabunt eius impetum. Ex Galeno enim 3. de san- tu. bilis cum impetu fluens perficere potest obstructionem, quæ si sen- sim moueatur, eam exterget.*

In tertiana Galen. sanguinem mittit.

Secundò, apparantibus bilem.) *Sedata fluxione humoris bi- liosi ad focum putredinis, quod ex coctione incipiente deprehendes: qu- tempore iam incipit augmentum. Tunc non ad præparandam bilem vt dicit auctor, sed ad curandam obstructionem veniendum est. Qu- curabitur syrupis refrigerantibus ob febrem, & aperientibus pro- pter obstructionem, qualia sunt syrupus endiuiæ, borraginis, acetosi- tatis citri cum decocto hordei, cichorei, borraginis, & endiuiæ. Dices, i- augmento non licet sanguinem mittere: Respondeo bene licere, qui- tunc adhuc est fluxio, neque multum diuertimus naturam.*

Obstructio curatur.

Obiectio.

Solutio.

Purgatio.

Tertiò, euacuantibus bilem.) *Aperta obstructione si natur- non expurgat bilem, tunc eam purgabimus extra accessionem tamen ne impediamus naturæ motum, qui ad externa fit. Considerare auten- oportet motum humoris, qui si lateat, quia natura nullam tentaui- euacuationem, tunc per intestina, per quæ solet communiter natura e- uacuare bilem, purgabimus. Per deiectionem purgat Galenus absin- thio, quod deiectione, & per vrinas optimè euacuat, obstructiones ape- rit, ventriculique os roborat. Per vrinas purgat decoctum apii. Pe- sudorem*

sudorem autem balneum dulcis aquæ, quod humectat corpus, & excrementa, per habitum corporis euacuat: refrigerat etiam ex accidenti, euacuatis calidis excrementis.

Quartò, refrigerantibus.) *Si putredine euacuata intemperies aliqua calida remaneat in iecore, corrigenda est ea ratione, qua docet auctor in fine capitis superioris: omitte tamē descriptionem cardiacam ibi descriptam, quia continet aurum & alia inutilia.* *Refrigeratio iecoris.*

De Tertiana notha, seu spuria.

CAPVT IIII.

Ertiana notha, seu spuria, est febris intermittēs, quæ fit ex flaua bile vincēte, & pituita pauciore: & hæc dicitur a barbaris maioris famæ: quia sæpius accidit: vel à bile flaua dominãte, & atra bile pauciori, putridis extra venas, & per totum corpus: & hęc dicitur a barbaris minoris famæ, qui rarò accidit. Externæ causæ sunt omnes, quę bilem simul, & pituitã gignunt, vt de ipsa agamus, quæ magis accidit. Sed vincētibus causis bilem generantibus vide, quæ diximus capite 2. huius libri, & capite sequenti de quotidiana, & ex iis compara tecum causas: notæ enim mixtæ sunt, non simplices, vt in syncera, & exquisita tertiana, aut in quotidiana pura: & ideò incipit accessio cum rigore mitiori, & leuiori, quam in exquisita tertiana: licet sit longior horror, sentiatúrque frigus actu, a frigidis enim humoribus humor syncerus, & vehemens fieri nequit. Longius etiam principium est accessionis, quemadmodum omnia tempora accessionis & etiam totius morbi: nam excedit duodecim horas, & quantò maior est accessio, tanto magis ex pituita gignitur: & quantò longior accessio, tanto totus morbus longior: aliquando enim incipit tertiana notha initio autumni, & finitur vere: exquisita verò longissima septem circuitibus iudicatur. Sitis in hac est minor, & sudor: quamuis aliquando ægroti sudent copiosè, quòd si frigidus sudor fuerit, maximam indicabit longitudinem. In ventre apparent obructiones, aliquando in hepate, & aliquando in splene. Quod si in membris durities aliqua fiat, hydropem indicat imminentem. Curatur sex remediorum generibus. Primò, victu refrigerante, & humectante magis, quàm calfaciente & exiccante, habita ratione multitudinis vtriusque humoris, quæ per signa cognosci potest: ideóque Galen. primo artis curatiuæ ad Glauconem optimè miscet parum piperis cum cremore hordei non nimis tenui, quia morbus hic diuturnus est, durátque multos

Descriptio. *Causæ.* *Notæ.* *Curatio.* *Victus.*

menſes, aliquando ſex: ſemper tamen nutriendus eſt æger extra ipſam acceſſionem vel in declinatione ipſius, niſi æger fuerit imbecillus, vt diximus capite præcedenti. Nutriatur ergo iure gallinæ teneræ, & carnibus arietinis cum hordeo excorticato, & paucis ciceribus nigris, vel radice petroſelini. Nutriatur quoque carnibus ipſius gallinæ nõn ſolùm elixæ, ſed etiam aſſatæ, & pullo gallinaceo, coturnice, perdice, & hædo, & fruſto aliquo cuniculi. In initio cœnæ comedat cappares ſine ſale, & cum ſaccharo, vel ſenationes cum melle, & aceto, vel folia raphani, & ſimilia. In fine verò cortices citri ſaccharo conditos, vel nucleos pini conditos etiam ſaccharo, & ſimilia. Potus ſit aqua cinnamomi, vel aqua ceterach, ſeu ſcolopendrię Græcorum, non officinarum, quia eſt lingua ceruina, & phillitis Dioſcoridis, quę aſtringit. Quòd ſi appetẽtior vini ſit, debet album parari, vel rubrum tenuis ſubſtantiæ. Somnus in primis tribus temporibus acceſſionis magis nocet, quam in exquiſita tertiana. Motus & exercitatio extra ipſam acceſſionem moderata eſt vtilis, & neceſſaria, ſaltem frictio totius corporis.

Cibus. *Potus.* *De ſcolopendria.*

Horroris & frigoris ablatio. Secundò, tollentibus horrorem, & rigorem, qui ſua longitudine, & vehementia ſolet ægrum cruciare: vt pannis lini actu calidis partibus extremis admotis, & parti ei, quæ inter teſtes, & anum interiacet. Oleo ex camomilla, vel lilio, vel rutę bene calido illis partibus admoto mederi poſſumus. *Potus vini ſedat rigorem.* Paucum vinum, ſi bibatur, curat hunc rigorẽ cum horrore: & ſi ſit cum infuſione trium radicum plantaginis erit efficacius remedium. *Hepata ranarum.* Aliqui in hoc genere remediorum laudant tria hæpata ranarum cum pauco vino. Quæ ſi in initiis trium acceſſionum ſumantur, ſolent curare hos vehementes horrores, & rigores.

Sectio venæ. Tertiò, ſecta vena cubiti dextra, ſi fuerint ſigna ſanguinis (de quibus cap. 2. huius libri de febre ardenti diximus) ſanguiniſque copia extrahatur reſpondẽs plenitudi, naturęque ægri, *Clyſter ante ſectionem venæ.* inanito tamen ventriculo, & inteſtinis per hunc vel ſimilem clyſterem: ℞. foliorum maluarum, & folio. violarum nigrarum an. m. j. furfuris & camomillæ. an. p. j. ſeminis carthami ʒ. ij. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. xv. in quo diſſolue diacatholicõnis ℥. j. benedictę ℥. ß. olei violarum ℥. iij. olei camomillæ ℥. j. ſalis ʒ. j. miſce, & fiat clyſter.

Præparatio humorum. Quartò, apparantibus bilem cum pituita, quamuis habita ratione pituitæ quantitatis, vel qualitatis ſint vel augenda, vel multis diebus ſumenda calida hac, vel ſimili forma, vt ℞. ſyrupi de bizantiis, & endiuiæ compoſiti. an. ℥. iij. rhodom

dom

domellis ℥.vj.misce. Item ♃.aquarum capilli veneris, cicho
reæ, fœniculi, & endiuiæ.an.℥.vj.misce, vel earundem rerum
℔.ij. Hæc sumãtur per sex dies, vel si opus fuerit plures his,
donec paratus sit humor: quamuis ob sui diuersitatem non
vnica sed pluribus vacuationibus indigeat, semper præce-
dentibns concoctionibus multis.

Quintò, vacuantibus materiam mistam ex bile vincente, *Purgatio.*
& pituita pauciori, vt ♃.diacatholiconis ʒ.vj.diaprunis so- *Potio.*
lutiui ʒ.iij. diaphæniconis ʒ.ij. rhodomellis ℥.j. decoctionis
communis.q.s.misce, & fiat potus. Vel ♃.pilularum aggre- *Pilulæ.*
gatiuarũ ℥.j.optimi diagridij g̃.iij. cum aqua buglossæ fiant
pilulæ septem, & aurentur. Vel ♃.pilularum de rhabarbaro *Aliæ pilu-*
℈.ij.agarici trochiscati ℈.j.optimi diagridij g̃.iiij.cum aqua *læ.*
borraginis fiant pilulæ septem, & aurẽtur. Aliqui hac notha *Vomitus*
tertiana affecti solo vomitu sunt liberati, vt vult Gal. primo *excitatio.*
de arte curatiua ad Glauconem, qui si sponte satis non exci-
tatur, potest arte moueri, syrup.acetoso simp.cum decocto
seminis raphani, & aliis similibus. Si tamen prior, & vnica
euacuatio non suffecerit, quemadmodum rarò in his nothis
tertianis sufficit, iterum corroboratis ventriculo, hepate, &
corde, & refrigeratis per ea, quæ dicemus sexto sequenti ge- *Iteranda*
nere remediorum, est humor concoquendus syrupis, & me- *euacuatio.*
dicamentis iam dictis genere quarto præcedẽti, vel hoc, aut *Præpara-*
simili medicamento: ♃.quinque radicum diureticarum, li- *tio secũda.*
quiritiæ ana.℥.j.capilli veneris, ceterac, cichoreæ, endiuiæ,
scabiosæ, absinthij, borraginis an.m.j. fiat decoctum, de quo
percolato accipe ℔.iij.sacchari ℔.j.syrupi de bizãtiis, & en-
diuiæ compositi an. ℥. iiij. trochiscorũm de rhabarbaro ℥.ß.
pulueris diarrhodonis Abbatis ʒ.ij. pulueris, cinnamomi ʒ.
j. misce, & fiat syrupus non perfecte decoctus: Dosis vnciæ
sex quolibet die. Et qualibet hebdomada semel, vel bis fiat *Pilulæ.*
vacuatio per has pilulas: ♃.pilularum de rhabarbaro, & ag-
gregatiuarũ ana.ʒ.j.fiant pilulę xv.& aurẽtur, si non est pau-
per, Dosis tres. Si opus fuerit, adde cuilibet earum g̃.j. opti- *Confectio.*
mi diagridij, vel si nõ amat pilulas, vel nõ potest ipsas trans-
glutire, ♃. diacatholiconis ℥. ij. diaprunis solutiui ℥.j. dia-
phœniconis ℥.ß. agarici trochiscati, & conseruæ borraginis
an. ʒ. ij. rhodomellis quod sufficit, misce, & fiat confectio:
Dosis cochlearium vnum cum aqua absinthij, vel buglossæ.

Sextò, refrigerantibus iecur, & totum corpus internis, & *Refrigerã-*
externis, & aperientibus obstructiones venarum meseraica- *tia et ape-*
rum, hepatis, & lienis, si fuerint quæ in hac notha tertiana *rientia.*
sæpe reperiuntur, præsertim quando est longa: quamuis ob-

Obstructio prius curanda, quàm vacuanda materia.

structio curanda prius sit, quàm vacuanda materia, imò sine eius curatione nunquam curabitur febris: apparente ergo obstructione fiat fotus in ipsa & toto ventre inferiori ex decocto quinque radicum diureticarum, camomillæ, seminis lini, fœnugræci, absinthij, precedenti fotu hoc, vel irrigatione facta spongia bis in die vacuo ventriculo vngatur venter versus splenem hoc vnguento: ♃. olei de capparibus, & amygdalarum amararũ an. ℥.j.ß. vtriusq; dialthææ, vnguenti Aragon ana. ℥.ß. armoniaci dissoluti in aceto ʒ. iij. ceræ q.s. misce, & fiat vnguentum: adde pulueris trochiscorũ de myrrha ʒ.j.

Vnguentũ spleni admouendũ.

Hepati

Hepati laboranti obstructione admoueatur hoc, aut simile vnguentum: ♃. olei amygdalarum amararum vnciam j. olei nardini ℥.ß. ceræ quod sufficit, misce, & fiat vnguentum. Et si opus fuerit vti non solùm externis dictis, sed aliis, & internis ad has obstructiones necessariis, vide quę diximus capitibus 42. & 45. primi libri. Curatis his obstructionibus, atque euacuata iam materia, refrigeratio, & corroboratio per electuarium diarrhodon. Abbatis facta per aliquot dies erit vtilis, & necessaria, sumptis quolibet die drachmis quatuor cũ pauco vino albo aqua diluto. Et hepati admoueatur hoc, vel simile vnguentum, ♃. vnguenti santalati ℥.j.ß. olei nardini ℥.ß. pulueris diarrhodonis ℈.j. misce. Si ventriculus laborauit aliqua imbecillitate, ei admoueatur hoc, aut simile vnguentum: ♃. olei de absinthio ℥.j. olei laurini ℥.ß. pulueris gariophyllorum, cinnamomi, & rosatæ nouellę. an. ʒ.ß. ceræ, q.s. misce, & fiat vnguentum. Et si opus fuerit, vide alia scripta cap. 31. de imbecillitate ventriculi libri primi.

Refrigeratio & corroboratio. Hepati. Ventriculo.

De tertiana notha. CAP. IIII.

Scholium.

Quæ sit tertiana notha.

Ertiana notha.) *Tertiana notha, aut spuria, potest fieri à bile vitellina, quæ crassa est, & hæc rarò contingit: aut à permixtione humorum crassorum cum bile. Frequenter autem solet accidere ex permixtione pituitæ cum bile. Et ideò symptomata habet non bilis sincerę sed confusa & mixta, vt rectè docet auctor.*

Victus in morbis.

Primò, victu refrigerante.) *Galenus in lib. 1. de art. cur. in morbis, inquit, victus ex morbi longitudine, & virium robore, virium robur ex pulsu, cognoscimus: Morbi verò longitudinem, & breuitatem, ex humoris morbum facientis natura, & aliis symptomatis. Nam si humor sit pituitosus, longior erit morbus, quàm si sit biliosus. Tum si singulis accessionibus nulla fiat vacuatio, rigor sit exiguus, accessió-*

que

ue perduret, signum est morbum esse longum: si contra res eueniat, breuiorem. Si ergo vires sunt robustæ, & morbus coctu difficilis, inedia conducet. Quia hoc victu nec morbus augebitur, nec vires concident, quæ ob robur sufficient, vsque ad morbi coctionem: quem vincent cùm non impediantur ab alimento. Quòd si vires sint languidæ, & morbus facilis coctionis, vtendum erit victu craßiori, quia etsi alimentum humorem augeat, cum facile coquatur, à viribus robustis vincetur. Hos duos modos solùm adducit Galenus, quia ex his facilè est tertium inuenire victum, qui in morbo contumaci, & viribus languidis imperandus est. Hic victus tertius mediocris esse debet, nec tam tenuis, ac in virtute robusta, nec tam crassus, vt in his, qui vires habent languidas, cum morbo facili coctu coniunctas. Corroborabimus ergo vires, sed non adeò vt malum augeamus, quod contumax est. Hinc colligemus quo victu sit vtendum in hac tertiana, quem ex longitudine morbi, & viribus debemus instituere. Quod difficile est, posse exactè præstare, cùm sint contrariæ indicationes, quæ ex morbo, & virtute sumuntur. Consulentes enim vni, alteri officimus. Quantùm enim inedia morbo est vtilis, tantùm deiicit vires, quas in hoc morbo oportet seruare, cùm debeant longiori tempore laborare. *Victus in tertiana.*

Secundò, tollentibus horrorem, & rigorem.) *Radicem plantaginis proprietate valere contra rigorem, & horrorem, sentiunt multi: Quod ridiculum est, magis autem quod scribit auctor, de tribus hepatibus ranarum, quasi duo, aut quatuor non possent prodesse, si verum esset facultate occulta agere, ita vt ex ipsis vtilitas sequeretur.* *Aliqua med camēta contra horrorem irridētur.*

Tertiò, secta vena.) *In hac febre sicut in aliis putridis, supradicti affectus sunt considerandi. Et cum indicatio à febre non vrgeat: sicut in supradicta, proinde Galenuus nullam mentionem fecit refrigerantium, & humectantium, incipienda ergo erit curatio ab obstructione fiente, siue ab humore, qui eius est causa. Hunc reuellemus mittentes sanguinem (etsi non sint signa sanguinis) si tamen vires constent. Dices, hæc febris non est magnus morbus, ergo non licebit in ea sanguinem mittere, cùm ex morbi magnitudine, & virium robore de hoc remedio deliberemus: Respondeo, verum esse, nos non mittere sanguinem propter magnum morbum præsentem, sed propter alios morbos graues imminentes.* *Sectio venæ.* *Obiectio.* *Solutio.*

Quartò, apparantibus bilem.) *Sanguine misso diuretica medicamenta propinabimus. Non quòd velimus, vrinam ante coctionem mouere, hoc enim non est faciendū: sed quia diuretica aperientia sunt. Et ita propter obstructiones ea propinamus, dummodò non sint multum calida & sicca, ne febrem augeamus. Vtemur ergo syrupis his oxymelle simplici, syrupo endiuiæ composito, borraginis, fumiterræ, & aliis cum aquis quinque radicum, cichorei, borraginis. Si hæc non sufficiunt potißimum hyeme & aliis temporibus, in quibus humor con-* *Diuretica medicamē ta.*

Apozemata. *tumax est, vti poteris Apozematis: quæ sunt syrupi longi ex syrupis, aquis, trochiscis et aliis compositi. Licet etiam vti syrupo de absinthio* *Absinthium.* *aut decocto, non ante septimum diem: Quia ante septimum diem cruditates multæ sunt in ventriculo, quæ ab absinthio impingentur ex 6 de san. tu. At cùm post septimum diem tenui victus ratione, humores sint cocti, vtiliter tunc absinthio vtemur, quod roborat interna viscera & deobstruit. Coctionem humoris iuuabimus quiete, quia in hac calor non mouetur ad externa, vt in exercitio. Fomentis etiam externis, vngentes iecur, ventriculum & lienem oleo de absinthio vt calefiant, &* *Balnea.* *roborentur. Balnea ante coctionem inutilia sunt, tum quia in hac febre non est necessaria corporis humectatio: Tum quia augent obstructiones: Tum quia humores crassi à balneo non poterunt euacuari. Post coctionem non adeò audacter eo vtemur ac in tertiana exquisita, propter dictas causas: semel tamē & bis ipsum cōcedemus, vt meliùs humores coquantur. Clysteribus fortioribus vti oportet ex chamemelo, ruta & aliis cum agarico, aut diaphænicone, & hiera.*

Purgatio. Quinto, euacuantibus.) *Rectè purgat auctor. Aduerte tamen, quòd si materia impetum fecerit ad vrinæ meatus, tunc vtendum esse diureticis. Vomitus vtilissimus est, hic tamen non est ciendus, nisi nau-* *Vomitus.* *sea præcedat. Facilius autem est post cibum vomere, quia permiscentur excrementa cum alimentis.*

De Quotidiana. CAP. V.

Diuisio. *Causæ.* Quotidiana febris duplex est, altera intermittens, quæ fit à pituita extra venas, & per totum corpus putrida, singulis diebus accidens: altera sine intermissione, quæ fit à pituita putrida in venis. Vtriusque febris causæ sunt alimenta pituitosa, vt pisces, herbæ frigidæ, le- *Signa.* gumina, & otium. Quotidiana intermittens haud quaquam cum rigore primo statim die inuadit, sed temporis progressu, refrigeratio potiùs, quàm rigor occupat: & quantò pituita est frigidior, tanto maior est refrigeratio. Quare in ea, quæ ex acida, vel vitrea contingit pituita, erit maior, *Pulsus.* quàm in ea, quæ ex dulci generatur. Pulsus, cùm primùm accessio fit, inordinatus est, & inæqualis, tardus, paruus, ac debilis. Neque in augmento magnitudo, velocitas motus, *Calor.* & frequentia quotidianæ accidunt: Calor illi non tam acris, ac in tertiana, neque multum, ac crebro spirare compellit, sed anhelitus expirationes humidæ, fumosæ, & multùm vaporosæ sunt. Tardè ac ægre accéditur, ac tempus longum consumit, dum ad summum inualescendo peruenit. Non si- *Vrinæ.* tiunt ii; vrinæ albæ, aquosæ, tenues, vel crassæ, aut turbulentæ. Nullus sudor in primis diebus erumpit, neq; exacta quies

appar-

pparet donec ad finem totius morbi deuentum sit. Spatium *Spatium* ccessionum est decem & octo horarum, & quietis falsę sex. las omnes notas, & plures alias scribit Gal. primo de arte uratiua ad Glauconem, & secundo de differentiis febrium, *Febris quo* t secundo de crisibus. Sed quia Hispani, & qui habitant ca- *tidiana ra* das regiones rarissimè his febribus exquisitis laborant his *rißima a-* rætermissis ad curationem ipsam accedo. *pud nos.*

Curatur quinque remediorum generibus. Primò, victu *Curatio.* ncidente, & extenuante, de quo capitibus septimo, & octa- o, & aliis locis prioris libri dictum est, dummodò non nu- riatur nisi in fine accessionis, & extra ipsam, nisi deficerent *Victus.* ires. Victus quoque non sit tenuis propter morbi longitu- inem: Nutriatur ergo iure columbi cum ciceribus, & radi- *Cibus.* e petroselini, vel iure gallinæ cum eadem radice, & foliis aphani, vel perdice, vel turture & similibus cum pipere, innamomo, croco, & aliis aromatis.

Potus sit aqua cinnamomi, vel radicis petroselini. *Potus.*

Secundò, corrigentibus rigorem, vel potius frigus oleis *Frigoris* alidis spinæ toti admotis, vt rutę, lauri, de lilio, de castoreo, *correctio.* & extremis apponantur panni bene calidi. Drachma vna heriacæ magnæ, vel mithridati, vel rubeæ trochiscatæ cum auco vino, decoctionis rutæ, saluiæ & abrotani est opti- mum remedium, in hoc præcipuè post 14. diem, & parum urgato corpore.

Tertiò, concoquentibus pituitam medicamentis dictis *Concoctio.* primò c. & aliis de morbis pituitosis prioris lib. per 8. vel 10. dies.

Quartò, vacuantibus pituitam exhibitis tempore falsæ *Purgatio.* quietis: de quibus dictum est cap. 1. & aliis prioris libri. Ali- quando est vtilis vomitus in hac febre, præcipuè si natura indicauerit, quem decocto seminis raphani, & anethi cum oxymelle simp. poterimus prouocare.

Quintò, corroborantibus ventriculũ, & hepar: vt electua- *Vomito-* rio rosatę nouellæ, aromatico rosato Gabrielis, theriaca ma *rium.* gna, mithridato, conserua acori, sticados. Dosis horum est ʒ. *Corrobo-* vna vsque ad ʒ. ij. cum vnciis duabus, vel tribus aquæ vel *ratio.* decocti fœniculi, anisi, petroselini, melissæ, & similium.

De Quotidiana. CAP. V.

Scholium.

Votidiana febris duplex est.) *Quotidiana febris à pi-* *Quotidia-* *tuita putrescente ortum habet. Cuius signa lege apud Gal.* *na.* *lib. 2. de diff. feb. c. 4. In hac febre (putrida cùm sit) affectus*

super

Signa. *superius cap. I. explicatis, considerare oportet, vt rectè curetur. Deb*
Curatio. *mus enim incipere à causa obstructionis, quæ est humoris fluxio. A*
An in quotidiana sit sanguis mittendus. *autem eam debeamus sanguinis mißione auferre, nec ne, distinctio*
est opus. Si enim succi crudi in hac febre abundant, multi sint, et pau
cus sanguis cum ipsis permixtus, tunc non licet sanguinem mitter
quia non constant vires. Quòd si sanguis plurimus sit, & humore
Curatio obstructionũ. *crudi plurimum non excedant, sanguinem mittemus: quia est robu*
virium. Sanguine misso, cum obstructio fiat ab humore crasso, & glu
Interpretatio loci Galeni. *tinoso, inscindentibus, & vrinam mouentibus, (quæ vim habent ape*
riendi) vtendum erit, in primis diebus (vt ait Gal. ar. cu. ad Glauc.
aut vt vertit Leonicenus, post primos dies. Acachia, Mena et alii pri
mam lectionem sequuntur: nos secundam. Quamuis enim vtraque le
ctio tollerari poßit, secundam tamen elegimus, quia melius est prim
diebus vti inedia, sic enim coquuntur humores in ventriculo content
Ventriculi ratio habenda. *& hac ratione post primos dies melius attenuabuntur. Extenuantia*
quibus vtendum est, sunt oxymel, syrupus de stechade, rhodomel me
licratum cum decocto fœniculi cichorei et similium. Circa statum opu
Quies. *est ventriculi (vbi pituita generatur) rationem habere, ita vt in ips*
Vnctio. *rectè humores coquantur. Quietem ergo imperabimus, & exteriu*
vngemus ventriculum corroborantibus, oleo irino, mastichino, de ab-
sinthio, nardino, & similibus: quæ calorem ventriculi augent, & ip-
sum constringunt: quod post coctionem faciendum est, sicut & vomi-
tus post coctionem mouendus, decoquentes semen radiculæ, & oxymel
permiscentes. Post humoris coctionem, eum purgabimus, diaphœnico-
ne, hiera & aliis. Victum ex cap. superiori instítues. Aduerte tamen
in hac febre non esse multum calidis medicamentis vtendum, quia ex
4. de san. tu. in his, qui cruditatibus laborant, eas ad venas deducunt
maiores.

De Quartana. CAP. VI.

Diuisio. QVartana duplex est, quædam continua, quæ fit, ex
atra bile putrescente in venis: altera intermittens,
quę fit ex atra bile extra venas, & per totum corpus
putrescente. Et hæc duplex est, vna intermittens quartana,
cuius acceßio accidit quarto quoque die, vel duplex, cuius
Causæ. duo circuitus fiunt in quinque diebus. Acceßio primi re-
spondet quarti diei acceßioni, & secũdi acceßio quinti diei
acceßioni, tertius verò est dies quietis tantum. Cuius causæ
sunt alimenta melancholica vt salsa omnia, carnes hircinæ,
bubulæ, leporinæ, ceruinæ, cochleę, legumina, animi & cor-
poris labores immodici, & aliarum febrium longitudo, prę-
Nothæ. cipue si fuerint sine ordine, & autumno. Hęc febris non sta-
tim, & primo die cum rigore vehementi, inuadit, sed talis
est

, qualis iis, qui frigescunt gelu vehementi, progrediente adaucta febre vna cũ rigore augetur, inualescitque quo-ie vsque ad totius morbi augmentum. Sensus rigoris non pungentis, & stimulantis cutem, sicut in exquisita ter-na, sed inducentis algorem vehementem, & tanquam os-frangentis. De differentia rigoris, tertianæ, & quartanæ de Galenum 2. de differentiis febrium cap. 5. & 2. de crisi-s cap. 3. Et si vis scire, an frigidi humores rigorem efficere leant, vide commentarium doctissimi Valleriolæ cap. 5. ri de symptomatum causis. Pulsus in ea sunt satis tardi, in principio accessionum rari, & duri, in augmento, & vi-re fiunt veloces, & frequentes: quamuis si conferantur m pulsibus febrium biliosarum, & sanguinearum, sint tar-ores, & rariores: in hac enim paulatim humor veluti la-s, aut testa, aut os succenditur, & semel incensus diu con-ruatur. Quare longiores sunt accessiones, & morbus lon-issimus est, fere semper durat vnum annum, aliquando uos, & quandoque duodecim annos scimus durauisse: atra nim bilis vehementer resistit, & tardè mouetur: ægri cutis ıra est, & densa, & tempus, in quo fit frequentiùs est inæ-uale, autumnus videlicet, vrinę ægrotantium sunt tenues, bæ, & aquosæ.

Curatur sex remediorum generibus. Primò, victu humi-o, & parum calfaciente, vt iure arietis & gallinæ cum bu-lossa, & borragine, & aliis omnibus dictis capite nono prio s libri dummodò æger sumat alimentum extra accessio-em, nisi vires deficerent. Cauendum est, ne sint alimenta atuosa, & melancholica, vt legumina salsa, & alia similia is. Potus sit vinum rubrum mediocris substantiæ, & ætatis nediæ, dilutum aqua decoctionis radicis buglossæ. Vtatur uiete corporis, & animi, & somno. Bis saltem in hebdoma-a venter hoc, aut simili clystere leniatur, & lubricetur: ℞. oliorum maluarum, mercurialis, borraginis & buglossę. an. n. j. epytimi ℥. ß. furfuris p. prunorum damascenorum paria ex, fiat decoctum, de quo percolato accipe libram vnam se-nis, cui adde diacatholiconis ℥. j. confectionis medicaminis Hamec, ℥. ß. oleorum sesamini, & camomillæ, an. ℥. ij. butyri ecentis ℥. I. misce, & fiat clyster. *Curatio.* *Victus.* *Qui cibi vitandi.* *Potus.* *Clyster.*

Secundò, si omnia ferme sanguinis signa adsint secta ve-na interna cubiti, dextri, & misso sanguine, qui plenitudi-ni, & viribus respondeat autore Galeno primo de arte cu-ratiua ad Glauconem: quamuis in hac longissima febre anguis parcè est mittendus. Aliqui lienis venam secant in *Sectio venæ.*

hac

An secanda sit vena iecoraria sinistra hac febre. Sauanarola vir doctissimus in ipsa coniunctio[ne] secat iecorariam sinistram, & se multos laborantes quart[a]na pristinæ saluti restituisse dicit.

Concoctio Syrupi. Tertiò, post tres menses ab initio febris concoquentibu[s] & apparantibus atram bilem, de quibus cap. 1. & 9. prior[is] libri dictum est: Sed propter tyrones: ℞.syrupi borragini[s] & buglossæ.an.℥.viij.syrupi de fumo terræ simp.& de epith[y]mo.an.℥.iiij.syrupi de scolopendria.℥.iij.misce: & ℞.aqua[rum] *Aquæ vel decoctum.* rum buglossæ, borraginis, scolopendriæ, & capilli vener[is] ana vncias decem, vel decocti horum libras tres semissem.

Purgatio. Potio. Quartò, materia aliquo modo apparata vacuanda e[st] hoc, vel simili medicamento: ℞.diasenæ, & medullæ cassi[æ] fistularis recens extractæ.an.℥.ß. pulueris epythimi, ʒ. ij. [...] decocti florum cordialium quod, s.misce, & fiat potus, quem in secundo die quietis accipiat, si vnica sit quartana: si du-plex, in die quietis, si verò continua, in die minoris laboris.

Pilulæ. Qui non possunt purgans liquidum bibere, vel statim ip-sum euomunt, has, aut similes pilulas hora consueta sumãt ℞.pilularum Indarum, & de fumo terræ an.ʒ.ß.optimi dia-gridij grana quinque, cum aqua buglossæ fiant pilulæ se-ptem, & aurentur. Post debitam vacuationem propter sicci-tatem à pilulis relictam loco iuris sine sale, bibat vncias se[x] decocti fructuum & florum cordialium vnciis duabus sac-chari.

Admonitio. Sed quia hæc materia est eterogenea, & terrestris, non sa-tis est vna præparatio, & purgatio, sed pluribus eget, dum-modò inter eas corpus, & partes corroborentur medicamen-tis, quæ dicemus in quinto remediorum genere: hic tamen syrupus est optimus, & probatus in huius materiæ præpa-ratione: ℞.pimpinellæ buglossæ, borraginis, lupulorum, an. m.ij.capilli veneris, scolopendriæ, absinthij, an.m.j. fiat de-

Syrupus præparans materiam secundo loco. coctum: de quo percolato accipe ℔.ij.cui adde succorum si-ne residentia borraginis, endiuiæ, & fœniculi. an. ℔.j.succi pomorum redolentium.℔.iiij.sacchari, quòd.s.misce, & fiat syrupus. Dosis vnciæ tres cum aqua, vel decocto scolopen-driæ, & borraginis. Post cuius vsum fiat vacuatio hoc, aut si-mili medicamento, ℞.cassiæ fistularis recens extractæ.ʒ.vj. diasenæ, & confectionis medicaminis Hamec, an.ʒ.iij.deco-cti florum cordialium facti in sero caprino addendo parum epithymi quòd s.misce, & fiat potus. In hebdomada semel fiat vacuatio per hanc mixturam: ℞.diacatholiconis, diase-næ, an.ʒ.j.ß.confectionis medicaminis Hamec, ℥.j. pulueris epithymi ʒ. iij. conseruæ buglossæ. ʒ. vj. syrupi borraginis, quod

uod s. misce, & fiat confectio: Dosis cochlearia duo. Ali- *Confectio.*
ando tamen initiis accessionum est conueniens vomitus *Vomitus*
arte factus, & a natura: quamuis hęc materia suo ponde- *laudatur.*
aptius per inferiora expellatur, vt autor est Hippocr. 4.
hor. propter causas nobis occultas graue ascendit, & leue
scendit. Prius natura tentante bibat in initio accessionis
cias quatuor decocti seminis raphani, & anethi cum vn-
vna oxymellis, vel infusionem, vel decoctum raphani
m virtute hellebori in oxymelle simpl. factum.

Quintò, corroborantibus ventriculum, hepar, splenem, *Corrobora-*
totum corpus, vt conserua buglossæ, borraginis, cortice *tio.*
ri condito, electuario rosatæ nouellæ, electuario diamar-
ritonis frigido: Dosis drachmæ duæ cum aqua aut deco-
, vel syrupo absinthij, vel de scolopendria. Hæc confectio *Confectio*
t in hoc genere optima: ℞. confectionis Gentilis contra *corrobora-*
elancholiam, & conseruæ buglossæ an. ℥. j. conseruę borra- *tio.*
nis, & corticis citri cum saccharo conditæ an. ℥. ß. pulue-
s lætitiæ Gal. & lætificantis Rhasis, & rosatæ nouellæ an.
j. syrupi de pomis. q. s. misce, & fiat confectio: Dosis est o-
ni hora cochlearium vnum cum aquis melissæ, & buglos-
. Si splen laborat obstructione, vel menses, vel hęmorrhoi-
s suppressæ sint, considera, quæ diximus cap. 45. 52. & 56.

Sextò, rigorem & frigus curantibus, quamuis hoc sym- *Curatio*
oma ob sui vehementiam aliquando post secundum ge- *horroris.*
us auxiliorum sit admouendum, præcipuè mitioribus re-
ediis, vt pannis bene calidis in initiis accessionum parti-
us extremis sæpe admotis, & spinæ similiter, madefactis o- *Vis theria-*
is de lilio, de ruta, laurino, & de castoreo. Drachma vna *cæ magnæ*
eriacæ magnæ, vel mithridati cum pauco vino optimo *& mithri-*
rat rigorem, & frigus, & quandoque ipsam quartanam, *dati.*
axime post debitam purgationem. Curat similiter hoc
mptoma, & ipsam quartanam drachma vna pulueris se-
inis hypericonis, vel pulueris millefolij cum pauco vino
ptimo. Eandem vim habet drachma vna assæ fœtidæ. Hæc *Confectio.*
ixtura est optima in hoc: ℞. pulueris assæ fœtidę, piperis
ngi, rutę siccę an. ℥. ij. mellis quod. s. misce, & fiat confectio: *Puluis.*
osis drachmę duæ cum vino optimo, vel aqua roris mari-
i, vel saluiæ. Hic puluis est in hoc genere optimus: ℞. bac-
rum lauri ʒ. j. zinziberis, & radicis gentianę an. ℈. ij. mis-
, & fiat puluis: Dosis scrupulus vnus cum vino albo opti- *Vnguen-*
o. Rigor, frigus, & alia cum quartana curantur, pręsertim *tum.*
extrema pannis, tegulis, & lateribus ignitis calefiant, &
orsum hoc vnguēto benè calido vngatur, ℞. theriacę ma-
gnę

Curationes variæ. gnæ ℥.ij. gariophyllorum, ſpicę nardi an.ʒ.j.ß. olei antiq & optimi vini an.℥.ij. ß. omnia prunis impoſita vaſe aliq feruent. Vnguentum Aragon in hoc genere laudatur: Qu dam in hoc genere laudant drachmam vnam pulueris cr nei humani cum vino optimo. Alij experientia longa cur bant ſimul rigores, & quartanas ſucco plantaginis, & aqu Multi liberati ſunt à rigore, frigore & quartana hoc med camento: ℞.mithridati. ℈.iiij.ſucci plantaginis ʒ.ij.miſc Hoc auxilium ter in principiis acceſſionis exhibitum cur rigorem, frigus, & quartanam: ℞.ſucci radicis thapſi barb *Vnguentū* ti, & vini albi odoriferi an.ʒ.ij.miſce. Expertum medicam tum in hoc genere eſt vnum os de corde cerui redactum pulueram cum pauco decocto dictami, ſaluiæ, camedreo & camepiteos, Puluis oſſis leonis curat rigorem, & frig quartanę, vt quibuſdam placet. Granum vnum muſci cu vino eſt in hoc genere optimum, præſertim ſi naribus & o admoueatur oleum rutæ. Hoc vnguentum eſt valentiſſ mum in hoc genere: ℞.pulueris caſtorei, theriacę magn an.℈.v.myrrhę, olei laurini an.℈. iiij. mellis deſpumati.li ß. miſce, & fiat ad modum vnguenti, quo initio acceſſion *Admonitio.* vngantur plantę pedum, volę manuum, tempora, frons, pulſus, & nares: ſit bene calidum, & bibat drachmam vna rubeę tinctorum cum vino optimo. Succus calamenti, ſi b *Vis timoris.* batur ante acceſſionem, curat quartanam: animaduerte ta men, nē hęc nimis calida ante euacuationem exhibeantu ne ex vna fiat duplex, vel ex intermittente continua. Timo magnus ab inimicis incuſſus curauit quartanam vnius an ni. Quidam initio acceſſionis in flumen deiectus curatu fuit: quidam etiam ſubitò, & prę ter ſpem audiens tonitr artificiale à quartana liberatus eſt, hoc tamen prudenter fie ri debet: nam etiam ſi gaudium magis poſſit interficere quàm timor, tamen ipſe timor magis, quam ira, quę null modo poteſt occidere hominem, autore Galeno.

De Quartana. CAP. VI.

Scholium.

Focus in quartana. QVartana duplex eſt.) *Cùm lien humore melancholico n triatur, ipſum ex iecore attrahens, non eſt mirum, ſi quar tana (quæ ex humore melanchólico generatur) in ven lienis habeat focum, & principium. Signa quartanæ intermittenti de qua hic agimus, pete ex lib.2.de diffe.feb.cap.5.*

Secundò ſi omnia fermè ſanguinis.) *Ex Galen.lib. 1. de art curatiua ad Glau. quartanas ait per initia eſſe blandè tractanda*

Nullum enim medicamentum vehemens exhibendum est, quia hoc tenue humoris rapit, & reliquum incrassat. Neque vacuandum est, si sanguis admodum exuperet. Vbi per exuperantiam sanguinis non est, quod intelligamus plethoram, quæ in his, qui quartana laborant, non reperitur, sed in hominibus carnosis, & multo optimo sanguine abundantibus: intelligimus ergo per abundantiam sanguinis, multum sanguinem melancholicum in venis contentum. Quando enim talis extat, sanguinem mittimus in principio propter causam sæpius dictam, quæ est fluxio humorum ad focum putredinis. Quod si sanguis secta vena egrediens flauus sit, tunc non est mittendus sanguis, imò sistendus: quia cum is, qui in venis continetur, non sit melancholicus, signum est, ipsum non augere obstructionem, neque eius fuisse causam: Imò ipsum oportet seruare, vt iuuet humoris frigidi, & crassi concoctionem. Sanguinis mißio exercenda est ex brachio sinistro semper, & ex basilica, si apparet propter rectitudinẽ venarum, et naturæ. *Interpretatur locus Galeni.* *Sanguinis mißio.* *Sanguinis mißio ex qua vena.*

Tertiò post tres menses.) *Gal. in quartana vtitur medicamento, quod diatrion pipereon appellant, & diaspolitico appellato. Hæc ad extenuandos crassos humores exhibentur, compositiones eorum 4. de san. tu. scribit. vbi diaspolitici medicamenti duas tradit compositiones: Vnam, quæ magis mouet aluum, in qua par est portio nitri et aliorum medicamentorum: Alteram verò ad magis attenuandum, quæ minorem habet nitri portionem. Nos non solemus his medicamentis attenuare melancholicum succum, sed syrupis de fumo terræ, borraginis, endiuiæ compositi, de bizantiis & aliis. Cum decocto fumiterræ, radicis capparis, borraginis, thamarisci & similibus.* *Medicamẽta quibus Gal. attenuabat melancholiã.* *Præparatio melancholiæ.*

Quartò, materia.) *Coctione absoluta quando iam non est obstructio, purgandũ est ea ratione, qua docet autor. Vomitu possumus etiam purgare post cibum, & sic si nil obstat vti possumus helleboro albo cum Gal. decoquentes ipsum cum raphano, et præbere raphanum: hac enim ratione ipsum propinabant antiqui, facta prius totius corporis præparatione, humectantes ipsum cibo, potu, quiete, & balneo. Nam qui ipsum aliter propinant, ex instituto interficiunt. Iam si vomitionibus non sit assuetus æger, potius oportebit per inferna purgare quam helleboro. Andromachi theriaca rectè purgat hunc humorem. Vtitur etiam Gal. medicamento ex succo cyrenaico: Cuius compositionem tradit libro de rigore, fit enim ex succo cyrenaico et castoreo. Quo medicamento vtemur perfecta coctione, & facta purgatione, quando aliquid humoris remanet, repetúntque paroxismi, neque liberatus est homo à febre. Ab hoc enim medicamento quod relinquitur humoris attenuatur & expurgatur.* *Purgatio.* *Vomitus cum helleboro.* *Theriaca Andromachi.* *Medicamentũ ex succo cyrenaico.*

Quintò corroborantibus.) *Antè coctionem frictionibus, exercitationibus, & balneis vtitur Galen. Frictiones non debent esse fortes, sed pingues. Exercitationes non vehementes, balnea pauca, nem.* *Quibus vtitur Gal. ante coctio nem.*

ant

aut quod melius erit, nulla. Salsamentis etiam vtitur, quæ sunt re sale conditæ, multa enim sale condiebant veteres, vt asparagos, & alia arborum germina. His ergo vtendum ob tenuandi vim quam habent: nam aliter sal crassarum est partium, & ideo probatur in quantum condimentum est. In morbi vigore, quies imperanda, & viscera fouenda, vngentes lienem oleo de absinthio, de capparibus radicum thamarisci, & similibus, vnguento etiam marciaton, & de agrippa vel decocto radicis brioniæ, quæ maximè attenuat, vel oleo, in quo radices capparis, aut thamarisci sint decoctæ: His humor melancholicus, maximè attenuabitur.

Medicamẽta quędam damnãtur. Sextò, rigorem.) *Hæc symptomata, si fiunt refrigerato corpore ab humore, & à retractione sanguinis & spiritus ad interna, quid faciet cranium humanum, succus plantaginis, os de corde cerui, aut os leonis?*

De febribus compositis. CAP. VII.

DIfficilis est descriptio febrium compositarum, difficilior earum tantùm cognitio, quod docet Gal.1. de arte curatiua ad Glauconem, dicens: Paucæ febres sunt, quæ ad sui dignotionem exquisitam die quarta indigeant: difficillima curatio, sua enim contraria natura, & longitudine hydropem, vel hecticam efficere solent. Sed antequàm de iis verba faciam, prius oportet scire tertianam notham non esse adnumerandam inter has compositas febres, quamuis ex bile, & pituita constet: quia seruat motum bilis vincentis, siue sit vnica forma simplex actu, & potentia duę, siue non. In aliis autem compositis, vt in hæmitritæo sunt duæ, vel plures formæ humorum actu, vel saltem hæ non seruant motum vnius humoris proprium. Harum compositarum febrium infinitæ fermè sunt species, quàm in primis omnia earum genera possint componi, & omnes etiam ex humoribus genitæ cum aliis, vt hectica cum putrida, & biliosa cum pituitosa, & melancholica: sed quia omnium complicatio, confusio, & compositio in præsentia non est tradenda, ne noster sermo prolixior fiat, tantùm agam de febris tertianæ, & quotidianæ compositione, cuius quatuor sunt complicationes autore Gal. cap. 7. lib. 2. de differentiis febrium, & cap. 9. lib. 2. de crisibus. *Diuisio.* Vna, quum tertiana, & quotidiana commiscētur, altera, quando tertiana intermittens quotidianæ continuæ coniungitur, & hæc propriè semitertiana dicitur, & hæmitritæus: tertia, quando quotidiana intermittens tertianæ continuę miscetur: quarta, vbi quotidiana continua tertianæ continuæ coniungitur: semitertiana (autore

re Galeno commentario de typis)alia est exigua, alia me-
a,alia magna:prima spatio,24.horarum vertitur, secunda
. magna verò 48. quæ & continuæ febri propinqua est.
Quidam volunt tres esse differentias, seu species hæmitri-
i,maiorem scilicet, minorem, & medium ponentes, apud
uos maior est, quum continua biliosa, intermittenti me-
ncholicæ coniungitur, minor, quando biliosa continua
uotidianę intermittenti,medius,quando biliosa intermit-
ens quotidianæ continuæ. Harum febrium causæ, & signa *Causæ, signa, et curatio vnde petenda.*
notitia simplicium febrium cognoscuntur,similiter & cu
atio. Considera itaque dicta capite de tertiana notha: nam
ordine & ratione, qua cognoscitur & curatur illa, co-
noscetur, & curabitur quæcunque alia febris composita:
mper tamen formidandus est exitus harum febrium tan-
uam suspectus, & maximè periculosus, præcipuè quando
ebris melancholica aliis coniungitur. Multos tamen labo- *Quibus remediis curauerit autor febres.*
antes hæmitritæo siue semitertiana sanaui post vacuatio-
es factas pilulis de rhabarbaro,pilulis aggregatiuis,vel con
ectione diaphœnicon.prędecenti longa concoctione,&post
uxilia interna & externa obstructionibus hepatis & splenis
tilibus remediis, nimirum confectione ex testudine & sy-
upo,quorum hę sunt descriptiones:℞.carnem vnius testu-
inis benè coctam cum aqua hordei, pulueris electuarij re-
umptiui.℥.ß.cinnamomi electi ʒ.j.medullæ passularum,gra
orum pini, in aqua rosarum calida prius infusorum, & a-
nygdalarum dulcium sine cortice an.℥. ß. sacchari dissoluti
n aqua buglossæ. q. s. misce, & fiat electuarium ad formam
nanus Christi:Dosis quolibet die summo mane vncia semis *Syrupus.*
um vnciis quinque huius syrup. ℞.melissæ,borraginis,ci-
horeæ, absinthij, ceterach, capilli vene. rostri porcini, sca-
iolæ an.m.j.quinque radicum diureticarum,radicis buglos
æ,liquiritiæ an.℥. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe
ibras octo, sacchari libras quatuor, trochiscorum de rha-
barbaro vnciam semis, diarrhodon. Abbatis ʒ. ij. misce, &
iat syrupus non perfectè decoctus.

De febribus compositis. CAP. VII.

Scholium.

DIfficilis descriptio.) *Qui rectè cognoscit febres simplices, & methodum eas curandi, non ignorat, neque ignorabit compositarum febrium curationem.*

De Hectica. CAP. VIII.

Descriptio Ectica febris est, quando calor præter naturam non solùm in spiritibus & humoribus, sed in partibus etiam solidis consistit, neque pendet ab humorum putredine, neque à calore spirituum, estque fixus ac cõfirmatus difficultérque soluitur, quemadmodum habitus. Fit ferme semper sensim, & longo tẽpore, ideóque non sentitur, vt inæqualis intemperies: raro tamen ob patientis affectionem, & agentis vehementiam fit subitò, & rarius non præcedentibus diaria & humerali febri, vt contingit in fulmine consumente ferrum intacto corio, & lana. Mœror ergo, ira, lassitudo, ieiunia, febres ardentes, & omnes diuturnæ febres hecticam generant. Initio difficulter cognoscitur, quæ in marasmũ incidit, cognitu facillima est. Quare hectica quum cognoscitur, curari non potest. Quando verò est sanabilis, est incognita, ideóque non esse tres hecticæ species affirmo, vt Arabes, & alij non pauci voluerunt: neque etiam quatuor humiditates cum Auicenna pono, nempe nomen non habentem, rorem, cambium, & gluten, ob quarum consumptionem tres species constituuntur. Gal. tamen 7. Methodi quatuor siccitatis differentias recenset, à quibus forsan Arabes, & alij multi iuniores occasionem arripuerũt diuidendi hecticam in tres species: nos tamen cum Gal. duplicem esse tantùm credimus, primam fixam inhærentem partibus solidis, quæ omnes corporis humores calfacit, alteram, quæ hectica marasmodes, aut simpliciter marasmus nominatur. Hæc omnes corporis partes colliquat, & consumit, omnémque curationem respuit, vt diximus, cuius signa notissima sunt: alterius verò notæ deprehenduntur ex calore tantum percepto à cibo, & potu per duas horas, nã quemadmodum aqua calci infusa caloré excitat, ita cibi & potus humiditas à partibus solidis calorem occultũ mouet, & elicit. Totius corporis siccitas, & ariditas & sordes in ipsis aridæ apparent, pinguedo in excrementis quoque videtur, & totius corporis extenuatio: non illa maxima, quæ in marasmo spectatur. Pulsus tenuis, durus, debilis, & frequens, & velocior est, qui augetur adhibito cibo, calórq; vt diximus, incenditur. Caliditas cũ primũ manus admouetur, debilis est, paulò post acris, & rodens erũpit: acriórque sentitur, quum diutius arteriã tetigeris. Si verò his præsentibus notis ventris profluuiũ superueniat, & pili defluant, mors propinqua est. ¶ Hectica febris priusquàm ad tabẽ deueniat, omni conatu curatur refrigerantibus, & humectantibus. Primò aere arte parato (si naturalis reperiri nõ possit) violis, nenuphare

Signa.

Error Arabum.

Curatio.
Victus.
Aer.

re, rosis, aqua rosata, foliis salicis, lactuca & similibus. Cibis *Cibus.* boni succi & facilibus concoctu, & paucis, præcipue glutinantibus, qui substantiam difficilẽ dissolutu generant, quales sunt pedes animantium, præcipue suilli vnius anni, & ranæ, testudines, cancri fluuiatiles, & limaces: hi tamen egẽt præparatione: quamuis limaces inter alimenta, quæ atram bilem generant, a Galen. numerantur, ideóque a multis eorum aqua, & ius magis laudatur. Modus præparandi traditur. Nutriatur ergo iure gallinæ, & cremore hordei, & iure arietis. Nutriatur etiam pullo gallinaceo, gallina tenera, perdice, attagene, coturnice, turture, cuniculo paruo, vitulo assatis & elixis: ouis recentibus sorbilibus, piscibus paruis & saxatilibus, & anguilla, quæ in salubri aqua vixerit, si benè coquatur, eius tamen aqua est tutior. Lac laudatissimum & optimum alimentum est, nisi adsint, quæ eius vsum impediant, de quibus cap. 29. præcedentis libri de tabe: & hoc etiam cap. de his copiosius agetur. Et quia ob morbi longitudinem omnes fermè hectici carent appetitu cibi, oportet aliqua auxilia cap. 34. superioris libri in medium adducere, præsertim quæ huic febri non nocent, quales sunt succus malorum granatorum acidulcium cum saccharo, & pauco cinnamomo, succus agrestæ, succus acetosæ. Alimentum *Leucophagum.* etiam, quod fit ex oriza, pectore gallinæ, lacte caprino, (dicitur maniar blanco) vtile est. Aliquando in iis, atque aliis grauissimis morbis cum Hippocrate lib. 2. aphorismorum cibi mali præponuntur bonis, & ideo senex Rhases 10. ad Almansorem cap. de hectica præbet infirmis huiusmodi cibum ex hepatibus auium, ouis, croco & aceto simul frixis: laudat etiam intestina quadrupedum plena carnibus, quæ lucanicæ dicuntur, à nostris longanizas. Fructus, qui huic *Lucanicæ.* febri conferunt, sunt pruna damascena, vuæ præsertim per aliquot dies suspensæ, acida cerasa, quæ dicuntur guindas, mora parũ matura, mala punica acidulcia, & melones aliqui molliores, scilicet qui pepones dicũtur, & à barbaris bathecæ, refrigerant, humectant, & prosunt satis, nisi humida cum hectica coniungatur. Herbæ & olera bona sunt, vt lactuca, portulaca, cucurbita, borrago, spinachia & similia. Si æger *Si æger sit multũ imbecillus.* sit multùm imbecillus, nutriatur rebus liquidis, vt iure optimo gallinæ & testudinis cum cremore hordei, vel emulsione quatuor seminum frigidorum maiorum, vel succo acetosæ, vel agrestæ. Succus carnium refrigeratus aliqua ex rebus supradictis, & mixtus iuri optimus est, & maximè nutritiaqua tamẽ carnium est concoctu facilior, maximè citissiméque

que nutrit: sed eget hæc aqua carnium refrigeratione, facta per ius, & alia superius dicta, ne calor febrilis augeatur. Fit aqua carnium hac ratione: ℞. pectus vnius gallinæ iuuenis, & pectus vnius capi, diuide in partes minutas, deinde laua eas aqua rosata & buglossæ, vel malorum cydoniorum, si sit ventris profluuium, & filo suspende omnes has partes in vase vitreo paruo, cuius os bene occludatur massa, post imponatur prædictum vas vitreum ollæ semiplenæ aqua feruēti, donec aqua exprimatur a carnibus supradictis. Obseruandum tamen est, ne carnes admodum siccatę (a quibus omnis aqua per resudationem extracta fuit) ad se ipsam trahant. Huius aquæ quinque vel septem cochlearia præbenda sunt cum iuris pari quantitate, sexta quaque hora. Aliqui Medici satis eruditi & probati in maxima virium resolutione laudant aquam destillatitiam ex sanguine hominis iuuenis, & perfecte sani, dummodo extrahatur, cum primum fluit a vena secta & instrumento vitreo, & pauco igne. Quia superius diximus alimentum frigidum & humidum, glutinosum esse vtile, & necessarium hecticis, vt ex testudinibus, cancris fluuiatilibus, limacibus, & anguillis de his omnibus, & horum præparatione verba facienda sunt. Nam anguilla genita ex putredine, vel per coniunctionem serpentis cum anguilla, est pessima, & si sequenti præparetur forma iuuabit multū. Diuisa ergo anguilla prius semota eius pelle, & bene lota aqua rosata salita imple eius carne præparata ventrem gallinę iuuenis, & post cum sufficienti quantitate aquæ, & pauco hordeo excorticato concoquatur aqua, & anguilla, fiat aqua per distillationem instrumento vitreo, & igne pauco: Dosis vnciæ duæ cum pauco saccharo. Multi medici eruditi ex testudinibus, limacibus, & ranis parū decoctis cum herbis frigidis & humidis aquā per distillationem extractam non minus, quam factam ex anguilla, & anguillam laudant in hac febre. Cancri fluuiatiles ex bona aqua electi vehementi lotione egent cum sale, surfure, & cineribus: deinde si aqua dulci lauentur & ex hordeo excorticato, sufficientique aquę parte decoquantur perfecte, sunt optimi alimenti hecticis, & faciles concoctu. Testudines nemorales pauca egent præparatione, quamuis earum ius est facilius concoctu: limaces montani sunt meliores, & optimè nutriunt, si per aliquot dies non pascantur: post tamen saccharo, & farina nutriantur duobus tribúsve diebus, dummodo prius decoquantur aqua & pauco sale, postremò iure optimò gallinæ, vel arietis. Hac ratione præparati refrigerant

Aqua carnium. Eius præparatio.

Præparatio aquæ ex anguilla.

Ex cancris fluuiatilibus.

rant

rant,humectant, & bonum ſanguinem generant, nec diffi-ciles ſunt concoctu:quamuis aqua ex ipſis ſolis per diſtillationem expreſſa ſit concoctu facilior, & eandem facultatem habeat, qua curatus fuit illuſtriſſimus Marchio Zeneranus ab egregio doctore medico Doleſa Valentino. *Laus aquę ex limacibus. Hiſtoria.* Inter omnia, quæ hanc febrem ſolent & poſſunt perfectius, & citius curare eſt lac,quia valenter nutrit, humectat, parum refrigerat, & facillime concoquitur, *Lactis præſtantia.* humanum tamen eſt omnibus perfectius,atque vtilius ob ſimilitudinẽ, huic bonitati proximum eſt aſininum, deinde verò caprinum, & mox vaccinum, a quo butyrum extractum ſit. Eligatur ergo iuuenis perfecte ſana,optima prædita natura,vel ſanguinea,à partu diſtans per duos, vel tres menſes : ſi tamen abhorret a lacte humano,vel ſi haberi non poſſit,eligetur lac aſinæ nigræ iuuenis a partu diſtantis per duos, aut tres vel quatuor menſes nutritæ hordeo,& herbis frigidis & humidis, aut lactuca,endiuia, cichorea & ſimilibus: *Lac humanum. Lac aſininum.* ante tamen lactis vſum aliqua ſunt obſeruanda prius,ea ſcilicet,quę ipſum dari prohibent,vt ſunt primũ catarrhus,& diſtillatio, & capitis dolor,ſecundum febris putrida,tertium quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, quartum ventris profluuium. Quod verò lac quodcũque prædictis morbis maximè aduerſetur, docuit Hipp.lib.5.aphor. aph. 64. lac inquit dare caput dolentibus malum, malum verò & febricitantibus, & quibus ilia ſuſpenſa murmurant,& ſiticuloſis,malum autem & quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis effuſio multa accidit. *Quæ prohibeant, lac exhiberi.* Conuenit autem & tabidis dare,qui non valde febricitant,& in febribus longis,& paruis,ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit,& pręter rationẽ abſumptis:quod confirmat Gal.variis locis, præſertim commentario huius aphor. in quo demonſtrat lac ab omnibus cauſis calidis celerrimè in nidorẽ fuliginoſum verti: quamuis per ſe probum gignat ſuccum aliquid habens flatulentum : ſi tamen aſininum ſit lac, nullam habet acrimoniam, quum omnibus ſit humidius Gal.autore lib.4.de ratione victus in morbis acutis aph.7. ideóque ventrem ſolum magis ſoluit, etiam ſi inter purgantia omnia medicamenta mitiſſimum tranquilliſſimúmque exiſtat, & omni lacte ſit humidius,ac proinde magis ventrem ſubducat,vt idẽ Gal.cenſet aph.109.eiuſdem lib.4.de ratione victus in morbis acutis. A quibus Galen.locis & aliis, ſumpſit Iacobus Syluius anſam purgandi affectos vero cauſo lacte aſinæ cocto, quod, pace tanti viri, repugnat Hippocr. Gal. rationi, & experientiæ: *Iacobi Syluii ſententia nõ probatur.*

quamuis lac sua humiditate, & facultate mitissima, & acrimonię experte minimè febribus ardentibus noceat, quia illius substantia facillimo negotio alteratur & corrumpitur, maximéque his & similibus morbis aduersatur, si per os sumitur, sed coctum minus: tempore namque Græcorum serum tutius aliis medicamentis acribus, & calidis purgabat: nostro tamen fęlicissimo tempore manna, rhabarbarũ, cassia fistularis, tamarindi, & myrobalani saluberrimè purgãt, & his, aliisque, & siccis morbis minimè nocent. Quãdo igitur nihil est, quod lactis vsum impediat, sugat æger ipsum ab huberibus fœminæ nutritæ rebus frigidis, & humidis, vel ter in die ventriculo vacuo, vel bibat primò lac caprinũ, vel asininum ab ℥. ij. vsque ad ℥. vj. dummodò ne alteretur ab aere, quia facillimè corrumpitur, cui semper adde parum sacchari, ne coaguletur in ventriculo, quod etiam valentiùs prohibetur a sale, vel melle, si æger non possit sugere ab huberibus lac, extrahatur in vas actu calidum, vt conseruetur naturalis calor. Quod si sumpto lacte sentiat acidos ructus, vel putredinem aliquam, abstineat ab eius vsu & nutriatur cremore hordei, & iure pulli gallinacei, vel gallinæ, & confectione ex testudine, de qua statim loquemur. Quamuis c. 29. de tabe descripta sit a nobis cõfectio ex testudine tamen in præsentia maioris doctrinæ gratia, duas proponam conficiendi formas, quarum prima est minoris prętij: vt ♃. carnis testudinis aquaticæ optimæ aquæ decoctæ cum hordeo excorticato ℥.ij. medullæ vuarum passarum, & amygdalarũ dulcium sine cortice. an. ℥.j. granorum pini aqua rosata calida prius infusorum ℥. ß. pulueris electuarij resumptiui ℥. ß. seminis papaueris & cinnamomi electi an. ʒ. j. conseruæ borraginis ʒ. iij. sacchari dissoluti in aqua borraginis q. s. misce, & fiat electuarium ad formam manus Christi. Altera confectio est maioris prætij ad diuites: ♃. carnis testudinis nemoralis decoctæ cum iure hordei sine cortice ℥. ij. carnis pectoris gallinæ iuuenis, & capi. ana. ℥.j. pulueris electuarij resumptiui ℥. ß. pulueris diarrhodon. Abbatis, pulueris diamargaritonis frigidi an. ʒ. ij. gummi dragaganti, gummi Arabici, seminis papaueris albi, & seminis portulacæ, seminis lactucæ, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis bombacis an. ʒ. j. amygdalarum dulcium sine cortice, medullæ vuarum passarum an. ℥. j. nucleorum pini in aqua rosarum prius calida infusorum ℥. ß. interioris cinnamomi ʒ. j. ß. sacchari dissoluti in aqua buglossæ. q. s. misce, & fiat electuarium, ad formã manus Christi deauratũ. Dosis hu

Fœlicitas nostrorum temporum.

Quæ impediant lactis coagulationem.

Prior forma conficiendi electuarium ex testudine.

Altera forma.

huius cõfectionis vncia semis cum vnciis sex cremoris hordei, & iure gallinæ, vel gallinacei cum testudine, & ranis. So- Electuariũ resumptiuum. lum electuarium resumptiuum recens est satis vtile hecticis: Dosis ℥.ß. cum iure prędicto, vel aliqua aqua ex superius dictis. Inter prandium, & cœnam vel quacunque hora ven- Potus. triculo vacuo bibat aquam hordeaceam, qua semper in potu vtatur, nisi ventriculus admodũ sit imbecillus, quia tunc vinum bene aqua dilutum, vel aqua cinnamomi esset potus conuenientior. Extra igitur mensam bibat aquam hordei Conditum. cum hac mixtura: ℞. conseruæ violarum, rosarum, nenupharis & borraginis an. ℥.ij. corticis citri saccharo conditi. ℥.ß. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris. an. ʒ. j. pulueris electuarij resumptiui ℥. ß. sacchari q.s. misce, & fiat conditum auro coopertum. Do- Extinguentia sitim. sis cochlearia duo, vel tria. Iulep violarum, vel rosarũ, syrupus de nenuphare, & de cucurbita extinguit sitim & totum Clysterum vtilitas. corpus humectat, & exiccat. Refrigerant, & humectant hepar, & totum corpus clysteres ex solo lacte caprino, vel ouino: aut ex oleis, violaceo, nenupharis, & papaueris, aut ex hordei cremore, & si opus fuerit adde cassiam fistularem, vel butyrum recens. Hic clyster, vel similis est optimus: ℞. iuris Clyster. pulli gallinacei, decoctionis hordei sine cortice, foliorum violarum & lactucæ ℥. x. cassiæ fistulæ præparatæ ℥. iij. mucilaginis seminis cydoniorum ʒ. iij. vitellos ouorum ij. sacchari optimi ℥. ij. misce, & fiat clyster, si tamen adsit ventris profluuium, abstine ab iis. Vnguenta ex oleis, & rebus humectantibus & refrigerantibus spinæ, seu dorso, hepati, & pectori admota bis vt minimum in die ventriculo vacuo sunt vtilissima, & necessaria huic febri, inter quæ hoc vel simile est optimum: ℞. oleorum violarum, nenupharis, rosa- Vnguentorum vsus. rum & papaueris lotorum bene aqua rosata. an. ℥. j. mucilaginis seminis psilij, cydoniorum & althææ aqua rosata extractæ, ʒ. ij. butyri recentis, axungiæ gallinæ, medullæ cru- Vnguentũ. rum vituli. an. ʒ. iij. pulueris electuarij resumptiui, & pulue- Balnei commoditas. ris diamargaritonis frigidi. an. ʒ, j. ß. ceræ q.s. misce, & fiat vnguentum. Balneũ est huic morbo pręsentissimum auxilium, præsertim si non coniungatur hecticę catarrhus, febris pu- Balneum ex aqua frigida cur noceat. trida, obstructio & similes affectus, quibus multũ nocet balneum, siue sit ex sola aqua frigida, siue ex tepida. Primum quamuis a Gal. laudatur 10. methodi cõtra Herophilum est suspectum, & aptum ad extinguendũ calorem imbecillum hecticorum, & pręter hoc sua intensa, & actuali frigiditate per accidens calfacit, & exsiccat internas partes, ideóque pi-

tuitosos & crassos humores (a quibus fit tetanus) resolui autore Hipp.&Gal.5.lib.aph.21.aph.nam si laborans tetan carnosus, iuuenis, in æstate, & regione calida potest cura balneo aquæ frigidæ, hecticus cùm non possit esse carnosu non poterit sine periculo tollerare balneum aquæ frigidæ Aliqui post balneum aquæ tepidæ, laudant balneum aqu frigidę, pręcipue si æger fuerit iuuenis: non multũ imbecil lus, & assuetus balneo aquæ frigidæ. Alij sensim hecticos à balneis parum calidis ad minus calida, & tandẽ ad frigid transferunt, ne ab vno extremo in aliud fiat transmutatio Balneum aquæ tepidæ solius, vel ex decocto lactucæ, folio rum & florum violarum, salicis, nenupharis, capitum & pe dum arietinorum, vel vitulinorum est tutius, & à me sæp expertum, aliqua tamen prius oportet animaduertere ant balneum necessaria, & in balneo, & à balneo. Ante balneum per quatuor, vel quinque horas nutriatur æger solo lacte a-sinino cum saccharo, vel optimo iure ex gallina, & testudi-ne, & hordei cremore, vel duobus recentibus ouis, & sorbi-libus, & parum ante balneum sint vacua intestina. In vere hora balneum ingrediendi sit octaua ante meridiem, in æ-state septima, in autumno & hyeme quinta, vel sexta à me-ridie. Habitatio sit moderatè calida quemadmodũ & aqua, ne sudore & fatigatione afficiatur æger: tempus ergo balnei respondeat voluntati, & delectationi ægroti. Numerus bal-nei sit pro ratione morbi, & ægri: quãuis semel in vno quoq; die sit satis aliquando bis, & ter in hebdomada. A balneo a-misso actu humore externo per pannos lini non calidos, sed per frictionem moderatam & blandam vngatur dorsum, pectus, & hepar vnguento superius scripto, vel simili, aut la-cte humano, & asinino, vel caprino vel bubulo tepidis, dein-de quiescat in lecto, & nutriatur cremore hordei facto iure gallinæ, & ranis, & testudine, vel confectione ex testudine, & iure, vel aqua ex limacibus, & aliis superius dictis.

Quod balneum sit probandũ.

Ante balneum seruanda.

Hora balnei.

De Hectica. CAP. VIII.

Scholium.

Hectica quid.

Inæqualis intẽperies.

Ectica febris est.) *Hectica febris, est calor præter natu-rã habitum corporis occupãs. In hac est æqualis intẽperies in omnibus partib. corporis, quoniã in calore mutatæ sunt, quẽ habent ac si esset propria natura, et ideo ab ipso nõ do-lent, nec molestantur, hoc autẽ quo ad sensum intelligere oportet. Non enim sunt omnino partes mutatæ, à calore præter naturam, quia nec nutrirentur, nec tumores, qui in hecticis oriuntur, vnquã ad suppuratio-*

nem

em venirent, nec calorem febris putridę (quæ hecticæ superuenit) sentiremus. Hectica duobus modis fit: Primo sequendo alios morbos, febres scilicet ardentes, diarias, & inflammationes internas. Secundo incipiendo, & statim à principio. Quę similem habet cum diaria generationem, ex causa aliqua procatarctica, ira, tristitia, exercitatione, aut lassitudine cum vstione. hoc secundo modo rarò contingit: hectica homines calidissimos, & siccissimos tantum inuadens. Hectica duplex est, vna simplex, & altera composita. Simplex illa dicitur, in qua calor factus est in partibus sine humiditatis alicuius consumptione. Composita verò, quæ siccitatem aliquam morbosam habet coniunctam, quam hecticam marasmodem nominamus. Absoluta harum hecticarum cognitio ex lib. 1. de diff. feb. habenda est, hoc in loco de curatione febris hecticæ simplicis agere instituimus vnà cum auctore, hæc enim febris difficilè cognoscitur, quamuis facilius curatur.

Duobus modis fit Hectica. Primus. Secundus. Hectica duplex.

Hectica febris priusquam ad tabem.) *Febris hectica cùm sit calor simplex, vnam habebit & simplicem curatoriam indicationem ab eo assumptam. Calor enim per contraria refrigerantia scilicet est auferendus. Debent autem refrigerantia, humectantia etiam esse, quia humiditas obtundit caloris vim. Tum quia, cùm calor sit in partibus solidis factus, oportebit præuidere, ne siccitas introducatur. Huius hecticæ curatio quamuis 10. method. à Galeno tradatur, breuiter tamen hoc in loco eam transferemus. Remedia ergo, quibus hectica curatur, aut foris applicantur, aut interius assumuntur. Foris applicanda sunt aer, medicamenta cuti admota, & balneum. Interius verò assumuntur cibus, potus, & aer inspiratus. De quibus agendum est incipientes à cibo vnà cum auctore. Alimenti qualitas, huic febri accommodata, debet esse frigida & humida, quia affectus est calidus, & qui exiccat corpus. Vnde ptisana accommodata est, alimenta etiam temperata alterata tamen rebus frigidis lactuca, succo aggrestæ, & similibus. Et cum in hac febre laborantibus magna fiat substantiæ dissipatio, & calor sit fixus in partibus, alimenta debent habere aliquam glutinositatem, ne dissipentur facile à calore febrili, qua ratione vnà cum gallina testudinis partem coques, comedens ius & gallinam, non autem testudinem, quam nullus antiquorum commendauit, & difficile coquitur. Inde colliges multo minus esse exhibēda illa alimenta, quę solebant exhiberi, appellata electuaria in forma manus christi, quia in his carnes testudinis, & frigidæ, & corruptæ iam sunt. Poteris etiam extremitates animalium, cum carnibus facilis coctionis elixare, cum pauco petroselino: & hæc sufficiant de qualitate alimenti. Quantitatem ex robore facultatis concoctricis ventriculi habebis. Cùm enim in hectica languida sit facultas, oportebit parum, & sæpe cibare. Inter alimenta lac commendatur. Quale autem esse debet & qua ratione assumendum rectè docet auctor. Quæ impediunt lactis assumptionem*

Curatio alteratione fit. Refrigerantia. Sex remedia quibus curatur hectica. Alimenti. Damnantur aliqua alimenta. Quantitas alimenti. Lactis. Impedientia assumptionem.

hæc

Primum. hæc sunt. Primò, corruptio eius in ventriculo, quam deprehendemus ex pulsu, & ructu. Ex pulsu, si inæqualis fiat, & paruus, à lactis assumptione, hic enim pulsus solet fieri affecto orificio ventriculi. Ex ructu hoc modo. Si ructus sit acidus, & a frigiditate ventriculi, corru-
Secũdum. ptum erit lac, si nidorulentus & fumosus a calore. Secundò impedit lactis assumptionem febris putrida, quia ab eius calore corrumpitur, et
Tertium. in vapores mutatur. Tertiò dolor capitis, quia vapores multi, qui à lacte, dum coquitur, in ventriculo eleuantur, caput implẽt, ac grauant.
Quartum. Quartò hypochondria eleuata, ab aliqua inflammatione: vapores e-
Quintum. nim multi, qui à lacte consurgunt, comprimũt tumorem. Quintò murmurantia hypochondria, quia cùm murmur, seu rugitus fiat à flatu,
Sextum. augebitur à vaporibus lactis. Sextò, sitis, siticulosi enim calidum ha-
Septimũ. bent ventriculum, à quo lac corrumpetur. Septimò deiectiones bilio-
Octauum. sæ: quia hæ calorem arguunt, à quo similiter lac corrumpetur. Vltimò impeditur lactis exhibitio à profluuio aliquo sanguinis, qui præcessit. Hic enim refrigerauit corpus, ventriculus autem refrigeratus
Potus. non poterit rectè concoquere lac. Potus sit cremor ptisanæ, aut deco-
Aer. ctum hordei. Aer inspiratus sit frigidus, dummodò cutim nõ attingat. Sanguinis mißionis, aut purgationis, nullam fecimus mẽtionem: quia in hectica nullus est affectus euacuationem postulans.

De remediis, quæ exteriùs applicantur, modò agendũ est, incipientes ab aere ambiente. Aer, etsi sit materia remedii, cùm sit materia nobis connata, proinde indicat, aut sui conseruationem, quando qualitatem habet morbo contrariam, aut sui ablationem ob alterationem contrariam, quando eius qualitas morbum fouet. In hectica ergo aer aut est temperatus, aut calidus, aut frigidus. Si temperatus est, non lędit: si sit calidus fugiendus est, quia calorem auget febrilem, aut alterandus aqua cum aceto mixta irrigantes cubiculum, in quo decumbit ægrotus, aut aqua per curipos cadente, aut aspergendo frigidas herbas, & flores, vt folia salicis, arundines, rosas, mirthos, & similia: si aer frigidus sit pro gratia est habendus, habens naturam morbo contrariam. Quod si sit frigidißimus inspiratus remedium est, quia per trachæam arteriam, & pulmones cor petit, at per cutem nõ poterit ingredi sibi ipsi viam præcludens, frigiditate condensans cutem, & prohibens calidorum vaporũ exhalationem. Ac proinde permittẽdum est, vt inspiretur: corpus autem vestibus operiatur, ne aer hic cutẽ suo con-
Epithemata. tactu alteret. Epithemata, aut medicamenta, quæ cuti applicãtur, debent esse frigida & humida, non autem astringentia, qualia sunt, quę crassas habent partes, hæc enim non possunt penetrare. Difficile autem erit inuenire medicamẽta refrigerantia sine adstrictione, pauca enim sunt. Inter omnia tamen vti debemus medicamẽto à Gal. 10. meth. de-
Vnguentum refri- scripto, quod officinæ vnguentum refrigerans Galeni appellare solent. Hoc sic potest parari, vt ex eo loco colligimus: ℞. olei rosati omphacini

iii. ceræ albæ & lotæ ℥.j. liquentur in duplici vase, deinde refrige-tur. Et vltimo loco agitando illa in vase addatur tantùm aquę fon-tæ, quantū imbibi possit: sed si tibi placet, inde parum aceti. Hoc me-camento vtitur Gal. ad Erysypelata, & ad vlcera pudendorum, ma-nè enim refrigerat, vt simplicia, quæ ipsum componūt, ostendunt. In imis oleum rosatum omphacinum duplici nomine est frigidum, & ia habet rosas permixtas, & quia factum est ex oliuis immaturis. quamuis cera solum adhibeatur tanquam materia, lauatur tamen amittat acrimoniam, & calorem, quem ex melle contraxit. Liqua-r autem cera cum oleo in duplici vase, ne ab igne aliquem concipiat lorem. Tandem additur aqua, vt magis refrigeret, & humectet. Di-te posse addere parū aceti, propter penetrationem. Aduerte tamen, officinis seruari medicamentum refrigerans Galeni à Mesue tra-tum: quod, vt distinguas à primo, opus erit, vt hoc modo schedulam rscribas: ♃. vnguenti refrigerantis Galeni ex 10. method. &c. Hoc nguento debemus inungere regionem eam pectoris, quæ est supra r, iecur, & totam spinam: ita tamen, vt cùm manifestè iam calefa-tum est, à corpore abstergamus ipsum, & de nouo fiat inunctio. Ter-iò huic febri solet applicari balneum: hoc quatuor habet partes, pri-a solum continet aerem calidum, in quo vestes deponimus, in quo æ-er parum immorari debet, ne calore fiat substantiæ dissipatio: secun-a est, vbi lauatur æger, vt meatus aperiantur: tertia est lauacrum quæ frigidæ: debet autem hectica laborans aqua tepida lauari vt aliditas balnei simul cum calore ægrotantis sit nutrimentum parti-us solidis, quæ carnis tegumēto destituuntur: ad hoc, vt cū lauantur rigida non lædantur consumpto pauco calore, qui in eis est. Lotio au-em frigida est febris remedium. Sic dicebat Gal. hectici nihil balneo uuantur, nisi in frigida immergantur. Nec mirum, nam in lauacro epido calor augetur, & vapor humidus, qui in corpore paucus est, nultum augetur, qui mala frigida corrigit, fluxum coercens, & calo-em extinguens. Dices, Hipp. 3. de rat. vic. in acut. sent. 59. balneum in-quit, non conuenire his, quibus vires languent, non ergo hectici sunt auandi, languidi cum sint. Respondeo, Hippocratem loqui de balneo euacuatorio, quod multos sudores mouet, quale hecticis non conuenit: bene tamen illud, quod ad refrigerandum calorem excedentem exhibe-ur. Iterum obiicies, hectici exiguum habent calorem, poterit ergo fa-cilè extingui ab aquæ frigiditate.

Refrigerant Galeni. — *Aduerte.* — *Balnei partes quatuor.* — *Prima.* — *Secunda.* — *Tertia.* — *Lotio in frigida.* — *Obiectio.* — *Solutio.*

Respondeo, verum hoc esse, sed propter metum non est omittendum remedium, melius enim est cū periculo aliquid agere, quam sinere cer-tò hominem mori. Et quamuis Gal. lib. 3. acut. scribit languidos nō pos-se ad frigidam peruenire sine læsione: non proinde eam omittent hecti-ci, quia ibi, loquitur de morbis acutis, exercétque methodū in pleuri-tide. Quarta pars balnei est, in qua sudores abstergūtur, hæc hecticis

Obiectio. Explicatur Galenus. — *Quarta pars.*

inut

Nostra lotio. *inutilis est. Nos hecticos adhæc balnea non ducimus, sed eos in prop[...] cubiculis lauamus. Primum aqua tepida, & secūdò perfundimus [...] aqua frigida, nō actu, sed mixtione aquæ calidæ temperata, quæ co[...] paratione alterius aquæ frigida est. Sic Hipp. lib. 3. acutorum sent. [...] multas aquæ mixturas paratas habet. Præterea oportet maximè [...]*

Prima causa balneū impediens. *siderare, balneum multis causis omitti, Prima est interna inflamma[...]tio, quia humores à balneo liquati ad ipsam confluent. Quod si Hi[...] lib. 3. de ratione victus in fine, balneum concedit pleuriticis, & pe[...] pneumonicis, id intelligendum est, post totius corporis euacuatione[...] quo tempore iam nil fluit ad partem affectam: imò tunc spiritus fa[...]*

Secunda. *litatur, imminuitur inflammatio, & dolor mitescit. Secunda est alic[...]ius partis principis imbecillitas, propter quam facilè recipiet humo[...] fluentes in balneo. Quòd si pars languida non sit princeps, tunc be[...] poterimus balneo vti, quia ad articulos & cutem solet natura cū com[...]*

Tertia. *modo animalis expellere. Tertia est plenitudo ad vires, vel ad vas[...] Quia in plenitudine ad vires humores fusi magis grauabunt, in pl[...]*

Quarta. *nitudine verò ad vasa rumpent aliquam venam. Quarta est febris p[...]trida. Quia hæc obstructionem habet, quæ augebitur fusis humor[...]*

Quinta. *bus. Quinta cruditas, hæc enim à calore balnei ad venas attrahitu[...]*

Sexta. *Sexta est alui fluor. Quæ duabus de causis balneum impedit, Prim[...] est: quia cùm balneum ad cutem attrahat, impedit motum naturæ p[...] aluum expellentis. Secunda est, quia balneum cum humectandi vi[...] habeat, fluxiliorem reddet aluum, & ideò hecticis diarrhea laboran[...]*

Septima. *tibus interdicitur. Septima est alui densitas & constructio: Quia à c[...]lore balnei, tenuiores fæcum portiones sursum ad hepar & alias par[...]*

Octaua. *tes ascendent. Vltima causa vsum balnei impediens, est cibus & potu[...] si parum ante assumpta sint, balneum enim ea cruda ad venas rapie[...] Et ideò statim à balneo nil est sorbendum, priusquàm balnei pertur[...]batio sit sedata.*

De febre pestilenti. CAP. IX.

Descriptio. PEstilens febris est febris epidemialis, perniciosa, & [...] venenosa, qua multi afficiuntur & pereunt vno tē[...]pore, & vna regione, vel ciuitate aeris ratione, ve[...] (vt autor est Gal. lib. de theriaca ad Pisonem) pestis quędam bellua existit non paucos interimens, ciuitates quoque totas depascens male conficit: quippe praua quædam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & homines cum respirationis necessitate periculū euitare nequeant, ipsum aerem veluti venenum quoddām ad se per os attrahunt. Discrimen inter pestem epidemiam, & eudemum, siue endemium demonstrat Gal. com. 9. lib. 1. de ra. victus in morbis acutis, in quo docet Hippocratem in lib. de aere, aqua, & lo[...]

egiſſe de endemio morbo, & de epidemio in lib.epide.ſed
peſte nullum peculiarẽ librum confecit, quia vnum mor-
m ex epidemiis eſſe peſtẽ, per libros epidemiorum mon-
auit, & hac de cauſa 3. epidemiorum lib. peſtilentes quaſ-
m tempeſtates deſcripſit, vnde infert ex genere eſſe vul-
rem morbum. Quãquam ſunt multæ cauſæ peſtis, tamen *Cauſæ.*
s tantùm, quæ medico ſunt neceſſariæ, recenſebo. Fit ita-
e omnis peſtilentia à putredine aeris, autore Gal.2.de dif-
entiis febrium cap.5. In peſtilenti aeris conſtitutione in- *Externæ.*
ratio potiſſimum eſt cauſa, cur homines corripiantur pe-
:aer enim nos circunſtans a putreſcente euaporatione vi-
tur, ab aquis videlicet putribus vt lacubus, paludibus, à
ultitudine cadauerum. A vi etiam cœleſti ſæpe fieri ſolet *Internæ.*
iquando, aliquando ira Dei mittitur noſtris peccatis in-
nſi. Semper tamen diſpoſitio humorum, qui ſunt in noſtro
rpore eſt interna cauſa ſatis potens, & ideo in eadem ci-
tate, vel domo aliqui afficiuntur peſte, aliqui non, & affe-
i non omnes ab æquali cauſa moriuntur. Hinc etiam acci-
it, raro tamen, vnum aere nondum infecto peſte laborare,
uamuis peſtis proprie non ſit, ſed peculiaris morbus vene-
atus & pernicioſus. Lapſus magnus aeris ad calidũ, & hu-
idũ eſt cauſa ſatis magna peſtis, & ideò Gal.1.de tempera-
entis cap. 4. ſcribit, temperamentum aeris peſſimum eſſe
alidum & humidum. Qui etiam pleni ſunt malis ſuccis, &
raua victus ratione vtuntur, facilè in febres peſtilentes in-
idunt. Inter omnia anni tempora exitum ęſtatis & initium
utumni videmus maximè febribus peſtilentibus conueni-
e. Indicia futuræ peſtis ſunt aer minus calidus, & humidus, *Signa.*
ultitudo exanthematum, & papularum, quæ à noſtris Bar
aris variolæ & morbilli dicuntur, multitudo etiam phre-
itidis venenoſæ, copia carbunculorum, multitudo etiam
urium, & animalium quæ fiunt ex putredine. Si verò vo-
ucria aerem proprium fugiant, & in ipſo pereant, præſen-
em conſtitutionem peſtilentem oſtendunt, & quum piſces
ugiunt aquam & in ipſa moriuntur, ab aqua eſſe ortam pe-
tem dices. Notæ, quæ hominem peſtilentia iam correptum
demonſtrant, plurimę ſunt, febris ſcilicet ab initio maxima,
quamuis ſæpe exteriora frigeant, & interiora ardeant, capi-
tis grauitas, oris ſiccitas, vehemens ſitis, & vehemens angu-
ſtia, difficultas ſpiritus, vomitus creber, oculorum aſpectus
toruus, ac varius, vigiliæ, & deliria, & aliquando propenſio
magna in ſomnum: inter ignotas eſt, ſi poſt aures, aut ſub a-
lis, aut circa inguina potiſſimum bubones cum febre parua,
&

& magna oriantur, in aliis etiam partibus internis ad exte-nas: si enim in collo appareat tumor præter naturam, cerebrum potissime male affici ostendit, si in alis, cor: si vero inguinibus, iecur, quod Hippocr.6. epidemiorum parte 2. aphor.4. voluit dicẽs, abscessus veluti bubones signa sunt earum partium, vnde exuberant. Sed quum non semper appareant bubones, alias notas bene considera. Priusquam curationem præsentis pestis demonstremus, quo modo præcauenda sit ostẽdere conabimur, quod certissimo fiet, si ad longinquas & salubres regiones fugiamus, neque reditum laudabo, nisi post perfectam & integram aeris alterationem, commutationem: semper tamen ad Dei iram placandam cura animam tuam: sæpe enim corporis morbi ab animi morbis fieri solent, dicente Domino languido, quem sanauerat, vade, & noli amplius peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Et alibi si oculus tuus, id est, anima tua simplex fuerit, totum corpus lucidum erit: nam propter peccata nostra iratus Deus pestẽ, & sua fulmina in nos mittit, vt in lege veteri scriptũ est, & etiam in noua ante iudicij aduẽtum Seruatore nostro docente. Quare ieiuniis, precibus, & eleemosynis Dei iustitia placanda est. Anima igitur curata præcautio fiet victu conuenienti. Primò, aere non montano, non propinquo aquis, aliisque rebus putridis, cadaueribus scilicet, stercoribus, coriis, brassicis euulsis, & aliis prauis arboribus. Eligatur ventus septentrionalis, vel orientalis, meridionalis enim est omnibus deterior, medius verò occidentalis. Habitatio quoq; admodum propinqua centro, & cauernosa est pessima. Radij solares optimi sunt, lunæ verò noxij, qui putredinem efficiunt autore Galen.3. de diebus decretoriis. Aeris alteratio & emendatio summè necessaria est nõ solùm in curanda peste, sed præcauenda, quod maximè vi soliu ignis fieri solet, præsertim ex quercu, & aliis arboribus salubribus: habemus enim exemplum luis illius, quæ ex Aethiopia ad Græcos peruasit, quam Hipp. multis modis admirandus curauit igne per totam ciuitatem incenso, vt Galenus eius fidissimus interpres lib. de theriaca ad Pisonẽ scribit. Quãquam igitur ignis maximã habet facultatẽ in aere alterando, & puriore reddẽdo, multa tamẽ sunt calida, & frigida & temperata cardiaca, quæ aerem efficiunt salubrem & illius qualitates prauas & contrarias tollunt. Calida ambra, moschus, thus, mastix, sandaracha Arabũ, lignum aloes, myrrha, aloe, resina pini, resina cupressi, laudanum, iuniperus, aristolochia, nux muscata, gariophylli, gummi iuniperi,

Præcautio pestis. *Fuga.* *Animæ curatio.* *Victus.* *Aer.* *Sol.* *Luna.* *Aer.* *Historia.* *Aerem salubrem efficientia.* *Calida simplicia.*

benus, acorus, enula campana, ſquinantum, bdellium, vinum aromaticum, cortex citri, ſtorax liquida, laurus, ocymum, been, cinnamomũ, crocus, calamentum, caſſia lignea, zedoaria, lilium album, doronicum, meliſſa, mẽta, ros marinus & ſimilia. Frigida, quæ aerem calidum alterant, & purgant ſunt acetum, Karabe, roſa, labruſcus, poma, pyra, cydonia, corallus, ſantali, acetoſa, viola, cichorea, endiuia, nenuphar, balauſtiæ, coriandrum, bolus armenius, terra ſigillata, argentum, myrtus, malũ granatũ, citrãgulus, arancia, limones, agreſta, & ſimilia. Temperata cardiaca, quæ aerem puriorem reddunt, & peſtilentem diſcutiunt, numerantur borrago, bugloſſa, margarita, carbunculus, hyacynthus, zaphyrus, & ſimilia. Ex his & aliis cardiacis medicamentis multa cardiaca cõponũtur, vt theriaca magna, mithridatum, confectio Gentilis cordialis contra melancholiam, confectio de hyacintho, confectio ex granis tinctorum, quam alkermes nominant, hęc efficaciſſima multorum regum ac reginarum teſtimonio eſt probata, & a Valentinis omnibus maxime cognita, & frequenter probata, præſertim in quibus natura languet ob longum, vel valde acutum morbum ſpiritum vitalem diſſipantem: quamuis Valentini ob magnam corporum raritatem, & aptitudinem ad caloris & ſpiritus diſſolutionem hoc, & ſimili cardiaco medicamẽto magis egeant, & ideò ægri omnes illa ſemper amant, & poſtulat. Quare non ſunt taxandi Medici, qui in hac regione ſæpe iis vtũtur, neque quorundam, & Manardi ratio demonſtrat coccũ baphicam ſolùm aſtringere, & ſuo rubro colore ſanguinem, & ſpiritũ ratione ſimilitudinis ad ſe magis diſtrahere, & diſſipare, quam cogendo firmare: quia rubra viſa mouent ſanguinem, & imaginatio per viſum ad externas partes etiam ſanguinem euocat, ſed interiùs ſumpta cardiaca ſunt, corroborant cor, quod meliorem generabit ſpiritum. Neque multorum recentiorum ratio probat lapidem cyaneum, ſeu ſtellatũ vomitu & deiectione purgare, & naturam turbare, humoréſq; melãcholicos exagitare, nullius enim momẽti eſt ratio: nam etiam ſi rhabarbarum, & lapis cyaneus largiùs ſumpta purgantia ſint, tamẽ ſi parcius ſumãtur, alia ſubſtãtia aſtringente & cardiaca corroborãt, & purgatoria imbecilla nõ mouẽt corpus, præſertim ſi bene præparentur, vt in hac confectione alkermes lapis cyaneus ſæpe lotus; & in electuario ex gemmis rhabarbarum paucæ quantitatis. Neque vera eſt multorum recentiorum etiam opinio dicentium, cardiaca omnia eſſe odora, licet quodcunque odorum ſit cardiacum,

Frigida. *Tẽperata.* *Compoſita.* *Laus confectionis alkermes.* *Manardus.* *De lapide cyaneo.* *Error recentiorum.*

Species cardiacorum Med. ideóque apud hos margarita non est cardiaca, neque lapides prætiosi, & sericũ, aut similia: variæ enim sunt medicamentorum cardiacorum differentiæ & species. Prima eorum est *Prima.* quæ temperatam obtinent naturam, quamuis Auerrois velit parum calida medicamenta temperatis magis corroborare. *Secunda.* Secunda est illorum, quæ qualitates habent secundas corroborationi aptas, quales sunt stipticitas, odor bonus, *Tertia.* vt in rosis, & moscho & similibus experimur. Tertia eorum, quæ à proprietate agunt, siue sint coniuncta qualitati manifestæ cardiacæ, vt in spica & croco reperitur proprietas cardiaca cum bono odore & stipticitate, siue per solam occultam vim agant, vt hyacinthus, margarita, & similes. Est tamen inter hæc cardiaca tertij modi discrimen: egent enim quæ à proprietate coniuncta manifestæ qualitati agunt, reductione de potentia ad actum, hoc est quod natiuus noster calor agat in ipsa, & cum in actum redacta sunt per euaporationem eorum vis, (quæ à quibusdam tertia vis dicitur) ad cor mouetur, ipsúmque corroborat: quæ verò sola proprietate, & occulta vi agunt, nõ egent reductione de potentia ad actum, sed tantùm eorum vis ad cor defertur, quæ à nonnullis medicis quarta facultas nominatur. Præter superiores modos medicamentorũ, quæ per se & primò cor corroborant, sunt etiam alij modi medicamentorum cardiacorum per accidens & secundariò, quæ remouent nocumenta, & qualitates veneficas à corde vacuando, vt lapis stellatus, & mirobalani: quæ facultate propria tertia à corde magis euacuant, aut in contrarium alterando per primas qualitates, aut corroborando simul, & prohibẽdo vaporum elationem, vt terra sigillata, & bolus armenus: aut incidendo, vt facit aqua raphani contra fungos, & acrimoniam auferendo vt butyro facimus. Sunt etiam alia medicamenta cardiaca non per se, sed mediatè, & magis per accidens, quàm superius dicta, nempe quæ aliorum medicamentorum vires ad cor deferunt, vt pulegium, stechas & similia: & quæ prohi- *Deferentia ad cor.* bent aliorum medicamentorum solutionem, vt opium. Ex his igitur & aliis cardiacis compone medicamentum ad formam spheræ, quod dicitur pomum, vel trochiscos, qui supra ignem positi, aut dissoluti in aqua & aceto aerem putridum & fœtidum salubrem efficiunt: gumosa tamen magis amant ignem, & alia humida, & liquida per habitationem inspersa conferunt. Hoc pomum est optimum in pestilenti constitutione, quæ sit frigida: nempe: ℞. belzoin ℥. ß. storacis calamitæ ℥. j. gariophyllorũ, laudani optimi, ligni aloes, cinnamomi,

mi,rosarum an.ʒ.ij. santalorum citrinorum, corticum citri, *Pomum in*
anthos an.ʒ.ß. thymiami, storacis liquidæ an.℥.j. mentæ sic- *causa fri-*
cæ, calami aromatici, macis, nucis muscatæ an. ʒ.ß. musci, *gida.*
ambræ,an.g̃.x.si fuerit diues,adde quantitatẽ ambræ,& mu-
sci:omia misceantur,& cum mucilagine gummi dragaganti
pauca fiat pomum, vel duo poma perforata positis moscho
& ambra in superficie. Hoc pomum aerem calidũ pestilen- *Pomum in*
tem reddet salubrem,vel saltem puriorem: ♃.florum viola- *causa ca-*
rum,nenupharis,buglossæ,rosarum,citranguli,& spodij an. *lida.*
ʒ.iij.corticum citri,macis, nucis muscatæ, storacis, calami-
tæ,cardamomi,masticis splendidi,ligni aloes,cubebarum a-
na.ʒ.j.laudani ʒ.j. S. musci & ambræ an.g̃.x. cum mucilagi-
ne dragagãti dissoluta in aqua rosarum fiat pomum, vel duo
poma perforata. Aere bene alterato præsertim igne ex lau-
ro,rore marino,calendula,iunipero,& similibus.

Secundò,cibis facilibus concoctu,boni sanguinis & pau- *Cibi.*
corum excrementorũ:semper tamen iis sunt miscenda, quæ *Putredini*
resistunt putredini,cuiusmodi sunt acetũ, succus limonum, *resistẽtia.*
succus citri,succus granatorũ, succus agrestæ,& acetosæ,&
fructus acidi. Alij omnes præsertim humidi nocent: Nocet *Quæ no-*
quoq; lac,& quæ ex lacte fiunt,& magis si cibus comedatur. *cent.*
Nocent similiter alimenta,quæ pinguedine superabundant.
Denique nocet ciborũ multa quantitas,& varietas,& inor-
dinatus sumẽdi modus,vt si cibus crassus præcedat tenuem,
& prandio minimè concocto cœnet homo.Cibus igitur vti-
lis iis est panis boni tritici, carnes arietinæ Hispanæ,hœdi-
næ,vitulinæ, aues montanæ, pullus gallinaceus, gallina te-
nera,cuniculus paruus,lepus paruus, oua recentia & sorbi-
lia,pisces parui,& saxatiles,& alij boni succi,vt lucium.Po- *Potus.*
tus sit aqua optima fluuialis, vel fontana , & vinum album,
aut rubrum mediocris substantiæ , & ætatis mediæ bene di-
lutum aqua.Aliqui in hac præcautione pro potu & cura lau
dant acetum, & succum granatorũ acidulcium : sed ego his
non pro potu, sed pro medicamento in parua quantitate ad
futuram putredinem præcauendam vtor. Somnus diurnus *Somnus.*
nocet,& magis inassuetis,sit breuis in die,& per duas horas
à cibo,,& in loco obscuro.Nocturnus sit pro hominis natura
sex aut septem horarum: nam ex aphorismo quarto libri se-
cundi,somnus,& vigilia si modum excesserint,vtrũque ma-
lum.Inanitio & repletio immodica nocent,fames ergo & si- *Quinque*
tis magna mala sunt,& calidis natura pessima, quemadmo- *nocent, &*
dum plenitudo frigidis. Quare in hac præcautione & cura- *totidẽ pro-*
tione quinque maximè nocent,fames, fatigatio,fructus,fœ- *sunt.*

Deiectio. mina, flatus, & alia quinque maxime iuuāt phlebotomia, focus, fuga, frixio, fluxus, ideóque singulis diebus saltem semel ab stercoribus intestina sunt purganda clystere, aut suppositorio, si natura hoc non faciat. Animi perturbationes, calfaciunt, & spiritus motu impetuoso mouēt, ac resoluunt, multum nocent, vt ira, tristitia, odium, & coitus, præsertim immodicus, & magis a cibo. Præter hāc debitā victus rationem ad præcauēdam pestem necessaria est sanguinis missio, si vitium sit in sanguine. Sæpe etiam purgatio est vtilis, & necessaria in hac præcautione, præcipue si fiat per pilulas Ruffi quas multi Rhazis appellant, constant enim duabus partibus aloes, vna myrrhæ, & medietate croci, & vino albo: Dosis est drachma semis ad drachmam vnam. Semel in hebdomada purgant sine violētia, & putredinē impediunt. Aloes, & myrrha mortua corpora nulla putredine, & fœtore affecta conseruant, nedum viua. Hæ pilulæ sunt valentiores, & meliores multò, & a multis maxime probatæ, & expertæ: ℞. aloes hepaticæ. ℥. iij. myrrhæ. ℥. ij. croci. ℥. j. rhabarbari electi. ℥. j. ß. agarici ℥. ij. gariophyllorum. ℈. j. spicæ. ℈. j. ß. corticū citri ℥. j. seminis citri. ℈. ij. tormētillæ. ℥. ß. santalorum rubrorum, & granorū ribes, vel seminis acetosæ. ℥. ß. corallorum rubrorum ℥. ß. boli armenici præparati ℥. iij. priùs agarico inciso, & per sex horas in oximelle simp. infuso, & aliis omnibus in puluerem redactis cum syrupo acetoso simplici fiant pilulæ septem pro drachma: Dosis drachma semis ad drachmam vnam. Bolus armenus solus habet vim magnam in hac præcautione: Dosis est eius drachma semis ad drachmam vnam cum vino albo & aqua rosata. Hoc medicamento vsus fuit quidam Dux Mediolanensis, & omnes eius familiares, quorum nullus fuit peste affectus. Theriaca magna non solùm curat præsentē pestem, sed & generari prohibet. Dosis scrupulus vnus ad drachmam vnam cum aqua acetosę, vel rosarum per horas quinque ante cibū, & per sex vel septem post cibum: nonnulli tamen credunt hanc theriacam afficere veneno sanos, & veneno affectos curare, quorum opinio mihi displicet: sed Gal. verba lib. de theriaca ad Pisonē, & auream de eius laudibus sententiam audi: in summa theriaca & extrinsecus apposita, & epota rabiosorum morsibus præsentanei medicaminis cuiusdam instar exactè opitulatur. Cæterùm nobis etiam in pestifera lue solum hoc antidotum malo correptis prodesse adeò visum est, vt nullum aliud præsidium ad resistendum huic malo fuerit idoneum. Radix tormentillæ (quæ est species pentaphylli, dicitur vincens toxicum

Animi perturbationes. *Sectio venæ.* *Purgatio per pilulas.* *Pilulæ aliæ præstātiores.* *Boli armeni laus.* *Historia.* *Theriaca magna.* *Refutatio quorundā.* *Theriacæ commēdatio.* *Tormentilla.*

cum)est optima in hoc genere.Dosis cum vino,vel aqua rosarum, vel acetosæ est ℥. j. Radix dictami est etiam optima. *Dictamũ.* Eandem habet vim scabiosa sola,vel cum aceto & pimpinella.Hæ pilulæ conducunt in hoc genere,℞.xyloaloes ʒ.ß.tormentillæ ℈.ij.dictami ℈.j.zedoariæ ʒ.ß.croci ʒ.j. ß. berbenæ ʒ.j. cornu cerui ℈. ij. santalorum rubrorum ℈.j. corallorum rubrorum,seminis acetosæ an.ʒ.ß.margaritarum electarum ʒ.j.boli armenici ʒ.iij.gemmarum,electuarij de gemmis an. ʒ.ß. cornu vnicorni ʒ.j. cum syrup. de acetositate citri fiant pilulæ in æstate,vel in hyeme cum syrupo de mentha. Dosis drachma semis vsque ad drachmam vnam bis vel ter in hebdomada.Ex his, & similibus fieri possunt sacculi ad cor apti ad præcautionem,& ad curationem aptiores. Sola tractatio hyacinthi, smaragdi, zaphyri & carbunculi habet non paruam vim ad præcauendam pestem. *Pilulæ.* *Scabiosa.* *Sacculi.*

Ephimera pestilens periculosior est aliis, vt aliqui viri eruditi tradũt,quoniam venenum vitali spiritui aduersatur, vt hellebori succus sanguini, & cerebrum felis humano cerebro, & cantharides vesicæ : ideóque si spiritus animæ seruiens veneno afficiatur per se, & subito peribit, neque hoc repugnat aphorismo 55. lib. 4. ex inguinum videlicet tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. Hæc igitur febris curatur statim, & summa cum festinatione medicamentis cardiacis internis & externis, & iis quæ spirituum calorem præter naturam extinguunt,& qualitati venenosæ resistunt, & tandẽ spirituum dissolutionẽ prohibẽt, & ipsos gignunt, qualia sunt primo ius gallinæ,& arietis, vel succus eius, vel aqua carnis cum succo agrestæ, vel acetosæ, vel succo limonum,vel citri etiam, si morbus acutissimus sit, egeátque per se victu tenuissimo. Aliquando tamen in robustis & Castellanis solus succus granatorum cum saccharo,& pauco pane loto est satis idoneum alimentum,vel succus limonũ,& citri cum saccharo,& pauco pane,vel pyra tosta, aut mala cydonia.Potus sit aqua hordei cũ pauco vino albo optimo,vel aqua rosarũ,vel acetosæ,vel buglossæ.Inter prandium & cœnam bibat aquã hordei cum julep rosato,& syrupo de citro, vel de limonibus,vel cum hoc condito:℞.conseruę acetosæ ℥.ij.cõseruę rosarum,& nenupharis an.℥.j.coralli rubri pręparati, margaritarum electarum, pulueris radicis dictami, & boli armenici præparati. ana.ʒ.ß. sacchari. quod s. misce, & fiat conditum deauratum. Si diues sit, adde fragmentorum lapidum smaragdi, hyacinthi, Zaphiri.℈.ß.Omni quoque hora iuuat multum hæc confectio: ℞. confectionis de *Curatio diariæ.* *Spiritibus vtilia.* *Potus.* *Conditum.*

Confectio. hyacintho. ℥.j.ß. confectionis Gentilis cordialis contra melancholiam, & conseruæ acetosæ.an.ʒ.vj.theriacæ magnæ.ʒ.ij.coralli rubri præparati, margaritarum electarum, boli armenici præparati, pulueris radicis dictami, tormentillæ, & seminis acetosę.an.ʒ.j.rasurę cornu vnicorni, ossium de corde cerui. ana. ℈. j.ß. syrupi acetositatis citri, q.s.misce, & fiat confectio, adde lapidum prætiosorum.℈.ß.folia auri tria. Lapides hi, & alia multa vt sericum, os de corde cerui, & similia cardiaca cor corroborant, & spiritus puriores, & lucidiores reddunt à tota substãtia, vel proprietate, vt nos cõtra quosdam iuniores superiùs docuimus, neque ratio quorundam valida est. Græci hæc, & similia inter cardiaca non scribunt, igitur non sunt cardiaca, quemadmodum neque hæc ratio valet, cassia fistula, manna, rhabarbarum, mirobalani non scribuntur inter medicamenta purgantia à Græcis, ergo non purgant: si magnes attrahit ferrum, & Karabe paleas, & pæonia collo appensa prohibet morbum comitialem fieri à tota substantia, & non a manifesta qualitate, poterunt quoque multa medicamenta non odora esse cardiaca. Admouenda sunt cordi sæpe, imò semper quæ calorem febris extingunt, veneno resistunt, & ipsum cor corroborãt in forma sacculi, vel vnguenti, vel liquida: vt ℞.aquæ rosarũ, acetosæ, & buglossæ. an.℥.iij.aquæ melissæ, & ocymi.ana.℥.j.aquæ florum aranciorum ℥. ß. pulueris diamargaritonis frigidi.ʒ.ij. trochischorum de camphora ʒ.j. misce, & fiat epithema ad cor. Putrida pestis, quæ ferme semper fit, curatur primò, victu diariæ pestis: Secundò sanguinis missione, si virium robur adsit, per sectionem vtriusque basilicæ simul, ne sanguis venenosæ qualitatis particeps a parte dextera in sinistram fluat, extrahatúrq; sanguinis copia plenitudini respondens. In aliis etiam morbis, vt in apoplexia sanguinea, in articulari & in phlegmone amborum testium fieri solet sanguinis missio ab vtroque brachio simul. Sed si tumor, vel carbunculus in hac febre sit post aurem, cephalica eiusdem partis est secanda: si verò sub ala, basilica eiusdem partis: si tumor sit in inguine, vena tibiæ, aut pedis interna eiusdem partis: si autem in ambabus auribus simul, vtraque cephalica est inscindenda, & si sub duabus quoque, vtraque basilica simul etiam scindenda: si verò in vnoquoque sit inguine, venæ vtriusque pedis, aut tibiæ. Pari modo faciendum est, si simul fit bubo sub ala dextra, & inguine dextro, simul secabis basilicam dextram, & venam tibiæ, aut pedis dextri. Quando vires, & ætas prohibent in hac febre venæ sectionem, sang

Defensio lapillorũ.

Epithima cordi.

Curatio putridæ.

Victus.

Sectio venæ.

Quæ vena secanda.

Scarificatio.

ſanguis eſt mittendus per cucurbitulas cum ſcarificatione ſeruata ſemper rectitudine.

Tertiò, purgatione ſine concoctione, quia materia venenoſa ſemper eſt turgida propriè & per ſe, vel ob eius læſionem: ſtatim enim ſubitò cor lædit, quod doctiſſimus Manardus vult lib.19.epiſt.1. Malè igitur contrarium contra veritatem docuit Aloiſius Mundella epiſtola decimaſexta. ſed quia huius febris materia ferme ſemper eſt biliosa, hoc aut ſimili medicamento vacuari poterit: ℞. medullæ tamarindorum, & medullæ caſſiæ fiſtularis recens extractæ ana.℥.ß. rhabarbari electi infuſi per noctem in aqua endiuiæ. ℈. iiij. electuarij de ſucco roſarum.ʒ.iij. ſyrupi acetoſitatis citri ℥.j. aquæ acetoſæ quod ſufficit, miſce, & fiat potus. Vel ℞. pilularum de rhabarbaro ʒ.j. fiant pilulæ 7. Ab hac purgatione quotidie & ante ipſam excrementa ſunt depellenda ſaltem clyſtere leniente. *Purgatio ſine concoctione.* *Aloiſius Mundella.* *Potio.* *Pilulæ.* *Clyſter.*

Quartò, corroborantibus & alterantibus, vt ſyrupis confectionibúſque, ac conditis, & electuariis cardiacis, de quibus dictum ſuperiùs in præcautione & curatione diariæ peſtilentis. Drachma vna theriacæ magnæ vſque ad duas eſt nobiliſſimum medicamentum, ſi detur cum vino, aut liquore cardiaco, ægroto mox lecto impoſito, veſtibus & ſtragulis operto, quo ſudor erumpens ſanitatis nuntius fuit ſæpiſſime. Multi quoque antidotum celebre ad eundem vſum experti ſunt, cuius variæ ſunt deſcriptiones: ſed ego magis eam laudo, qua doctiſſimi medici Germani ſunt vſi, præcipuè Simon Riquinus Treuir ſummus philoſophus, & medicus Coloniæ in ſtupenda illa febre ſudatoria prius Britannica, deinde Germanica dicta, quæ ſic habet: ℞. ouum, & reiecto eius albumine per foramen anguſtum adimpleatur croco, & igne lentiſſimè torreatur, donec cortex croceum præbeat colorem, poſtea ouum in pyla contundatur minutiſſimè, & corticis reliquiæ non appareant: huic pulueri adde medietatem oui, ſeminis erucæ, radicis tormentillæ, dictami albi ana.ʒ.ij. ſeminis cardui benedicti, ſeminis acetoſæ. ana. ʒ.j.ß. nucis vomicæ ʒ.j. raſuræ cornu monoceruini, vel cerui (ſi primum comparari non poſſit) ʒ.ß. theriacę magnæ ad pondus omnium, deinde in mortario ſimul miſceantur, & confundantur, vt formari poſſint trochiſci, quorũ doſis eſt drachma vna ſemis cum pauco aceto. Omnes ferè, qui hoc antidoto diu vſi ſunt, liberi à peſte euaſerunt. Hoc quoque medicamentum eſt præſtantiſſimum in præcautione & curatione peſtis, & expertum à multis principibus Germa- *Corroboratio & alteratio.* *Antidotũ nobile.*

Confectio laudatißima. niæ consilio doctissimorum medicorum: ℞.rasuræ vnicorni. rasuræ eboris.ana.ʒ.j.xyloaloes, myrrhæ an.ʒ.j.ß. been albi, & rubri, doronici Romani an. ʒ. ß. agarici optimi per octo horas in aqua buglossæ macerati.ʒ.ij.zinziberis.℈.j.gentianæ.ʒ.j.ß. carpobalsami g̃.xxv. rhabarbari electi. ℥.j.ß. corticum citri ℥.j. santalorum alborum, & citrinorum,ana.ʒ.j.ß. ossis de corde cerui ʒ.ß.seminis citri.℈.ij. fragmentorũ quatuor lapidum prætiosorum. a.ʒ.j. limaturæ auri optimi ʒ.ß. pulueris liquiritiæ.ʒ.ij. coriandri præparati ʒ. iiij. conseruæ enulæ, conseruæ rosarum an. ℥.iiij. mellis. q.s. misce, & fiat confectio, adde syrupi acetositatis citri ℔.ß. conseruetur in vase argenteo, vel vitreo, & tanquam thesaurus habeatur: aduersatur enim non solum pesti, sed vniuersis fere venenis. Dosis in aurora drachma vna semis: hæc confectio est non minoris momenti, laudata & probata a multis sapientissimis medicis,eáque non pauci peste correpti, & fere mortui ad sanitatem optimam sunt reuocati: in præcautione quoque est optima: ℞.sanguinis anatis maris & fœminæ,anseris, hœdi, rutæ syluestris, seminis fœniculi, cymini, anethi, rapæ syluestris an.ʒ.iij.piperis albi,& longi,costi, anisi, cinnamomi ana.℥.ij.radicis gentianæ,trifolij, squinantij, thuris,rosarum siccarum ana.ʒ.iiij. agarici maris ʒ.ij. myrrhæ, spicæ nardi,an.ʒ.vj.benzoi,azari,ammoniaci an.ʒ.ij. carpobalsami grana xxx.ireos, croci, reupontici, zinziberis, masticis ana. ʒ.j. sticados ʒ. ß. fiat puluis ex his tenuissimus,& cum quadruplo melle fiat confectio, quæ conseruetur vase argenteo, vel vitreo tanquam res summa & ferè diuina ad pestem,& venena alia, & præter hoc languentem ventriculum corroborat, flatúsque omnes valenter discutit. Dosis drachma vna vsque ad duas drachmas superioris medicamenti. Sed quia supradicta tria medicamenta calida satis sunt, ideóque febri nocent, necessaria præter illa erunt alia cardiaca frigida interna, & externa, de quibus superiùs dictum,& etiam cap.de febre ardenti,& cap.30.superioris lib. de palpitatione,& syncope.Si carbunculus huic febri superuenerit, præter vacuationem per sectionem venæ eiusdem partis,purgationem debitam,cordis cõfirmationem, febris, & venenosæ qualitatis curationẽ iam dictam,chirurgus doctus omni arte trahat exteriùs venenum admouendo carbunculo animalia viua gallum videlicet gallinaceum, vel gallinam,cucurbitulas, & sanguisugas,vt aliqui volunt, vel ignem actu,aut potentia vt Angli faciunt. Mixtura ex luteo oui & sale præcedenti incisione, habet facultatem mitem attrah

Confectio præclarißima.

Commoda.

Carbunculi curatio.

Admouenda.

Mixtura.

attrahendi & abstergendi. Panis si actu calidus, dum à furno educitur, carbunculo admoueatur, attrahit exteriùs venenum. Mixtura ex ficis siccis, & puluere salis, ireos, & aloes habet magnam in hoc facultatem, fermentum cum oleo, & sale est eiusdem facultatis. Idem efficit mixtura ex opoponaco, fermento, & sale. Cataplasma ex scabiosa, ferméto & sale laudatur in hoc. Aliquando oportet ad valentiora procedere: postea tamen crusta inducta sensim, & non violenter est euellenda solo butyro, aut pinguedine suilla, non salita adhuc, vel cataplasmate ex radice althææ, butyro & pinguedine suilla nondum salsa: post crustam euulsam necessaria est vlceris purgatio, & carnis instauratio per medicaméta probata, cuiusmodi est mixtio ex sarcocolla & melle, vel diachylon, sine gummis, vel foliis ocymi, vel consolida maiori. Si fuerit cum hac febre tumor post aures, vel sub alis, vel in inguine, aut in alia parte, habita prius debita, & iam superiùs dicta victus ratione, factisq; necessariis vacuationibus, corde corroborato per ea, quæ superiùs dicta sunt, tumori sunt admouenda, quæ venenũ exteriùs attrahunt: vt cucurbitulę, & theriaca magna, quæ (Gal. autore libello de theriaca ad Pisonem) non solùm interiùs sumpta, sed exteriùs admota est optimum remedium. Quidam medicus doctissimus & senex mixturam ex cantharidibus, butyro & ferméto his venenosis tumoribus admouere solebat. Factæ pòst bullæ scindantur, extrahatúrque humor venenosus, & crusta, & tandem facta debita abstersione, & incarnatione vlcerum multos affectos pestilentibus bubonibus Deo auspice curauit.

Panis. *Extrahentia venenum.* *Crustæ euulsio.* *Carnis instauratio.* *Medici cuiusdam curandi ratio.*

De febre pestilenti. CAP. IX.

Scholium.

PEstilens febris.) *Morbi aut sunt epydemii, aut sporades: Epydemii à Latinis, populariter grassantes, vulgares, & communes appellari solent. Dicitur autem epydemius morbus ille, qui vnus existens multos afficit. Qui causam habet omnibus communem. Sporades morbi (à Latinis vocati sparsi) dicũtur, cùm multi morbi multos homines sparsim afficiunt, vt quando eodem tempore pleuritis, angina, dyssenteria, & simul alii distincti morbi infestare solent. Hi causam habẽt particularem nempe victus rationem. Rursus morbus epydemius aut est eudemus, aut seruans nomen generis epydemius dicitur. Eudemus qui à Latinis dicitur patrius, regionalis, aut vernaculus, nil aliud est, quàm vnus morbus plures afficiẽs in vna regione: vt Ianuẽsibus fit tußis, et catarrhus: Neapolitanis podagra, et aliis tumores in collo. Epydemius morbꝰ diuiditur in simpliciter epydemiũ*

Epydemius morbus. *Sporades morbi.* *Eudemus morbus.*

Simpliciter epydemius. & pestem. Morbus epydemius simpliciter est vnus morbus multos afficiens, sed non interficiens multos: hac ratione pleuritis, dyssenteria, exanthemata, & alii huiusmodi populariter vagari solent: pestis verò est epydimia perniciosa: epydimia, quia multos afficit, perniciosa verò, quia multos è medio tollit. *Pestis.* Hi morbi pestilentes varii esse solent, carbunculus, febris, & alii similes. De morbis simpliciter epydimiis egit Hippocr. in libris epydemion, in quibus etiam de peste egit, ac proinde ei particularem non dicauit librum. Cùm pestis sit communis morbus, aliquando vnam solam regionem, aliquando plures inuadens: qualis fuit illa, quæ tempore Marci Antonii totam Babyloniam, Græciam, & Romam inuasit. *Causa pestis.* Habebit ergo causam comunem ex lib. 2. de hominis natura sen. 3. & 1. epyd. in proœmio. Hæc causa communis est aer ambiens, quo omnes perpetuò vtimur. Proinde dicebat Galenus 1. de differen. febr. 5. pestilentem febrem inspiratione potius contrahi. Aer autem dicitur habere pestilentem conditionem duobus modis: primo, cùm habet prauam qualitatem, hoc est, putredinem, toto temperamento nobis contrariam, quam venenatam dicimus. *Primus modus, quo aer dicitur habere pestilentem conditionē.* Hanc putredinem aer vel à se ipso contraxit, vel aliunde. A se ipso, quum ex vaporibus cum eo permixtis, & non putrefactis, aliqua eius pars ob prohibitam transpirationem putrescit praua putredine. Aliunde eam contrahit, quum vapores à terra, aqua lacustri, leguminibus, holeribus, fœtidis cloacis, aut à mortuis hominibus, putredinem habentibus venenatam, cum eo permiscentur. *Quorundam refutatio.* Aliqui, ex corporum cœlestium coniunctione hanc in aere infectionem prouenire affirmant. Cùm scilicet Saturnus, Iupiter, & Mars: aut cum Iupiter & Mars congrediuntur in humana domo & signo. Qui omittendi sunt tanquam architecti, in cœlo fabricantes domos sola intellectus operatione. Neque enim in cœli corporibus vis nobis contraria est, quæ creata sunt vt nobis seruirent, verum tamen est, hanc contagionem tam lœthalem à cœlo prouenire, hoc est à Deo, vt peccata puniat. Quod tēporibus Dauid regis euenisse in sacris bibliis legimus. *Secundus modus.* Secundo modo dicitur aer habere pestilentem conditionem, quum calidus & humidus est: qua ratione 1. de tempe. Gal. calidam & humidam constitutionem aeris pestilentibus morbis obnoxiam scribit: & Hippocr. 2. epyd. par. 1. sen. 1. in Cranone ex eadem constitutione carbunculos pestilentes factos testatur, erat enim æstas cum pluuiarum multitudine. *Obiectio.* Dices, nónne pestis habet putredinē prauam, qua ergo ratione aer calidus et humidus dicitur pestilens? *Solutio.* Respondeo, aerē calidum & humidum corpora nostra reddere calida & humida, in eisque humiditates augere, & hac ratione in plerisque corporibus prauam generari putredinem, ex qua vapores eleuatos, & cum aere permixtos similem in eo generare perniciem, et tunc iam esse causam pestis. *Triticum nec aqua faciunt pestem.* Si aer causa pestis est, errant ergo, qui triticum putrefactum, aut aquam pestem efficere sentiunt, Nam etiam si in tritico,

aut aqua poßit esse putredo venenata, interficiet ea ratione, qua pestis, non tamen dicetur pestis, quia cum non sit causa communis, non inficiet multos. Quæres, si aer est infectus, cur non afficit omnes, cum omnes eum inspirent? Respondeo ad actionem non solùm requiri causæ efficientis præsentiam, sed paßi dispositionem: & cum non omnia corpora sint disposita ad pestem, non omnia, eam concipient. Corpora disposita sunt illa, quæ habent aliquas obstructiones, aut excrementa ad putredinem parata, qualia in corporibus calidis & humidis reperiri solent, quæ contactu aeris putris facilè putrent. Obiectio. Solutio. Corpora ad pestem disposita.

Prius quam curationem præsentis pestis.) *Præcautio corporis à peste in duobus consistit: primò in status aeris cōsideratione: secundò in corporis natura. Si aer caliditate, & humiditate pestem faciat, ipsum alterabimus refrigerantibus, & exiccantibus. Si aer iam habeat putredinem, in ciuitate, & domo ignem accendes ex tymo, pulegio, iunipero, cupresso, & aliis odoratis: quæ caliditate rarefaciunt aerem, et siccitate humiditatem absumant. Secundò considera corpus, nam si aer sit calidus, & humidus, & corpus similiter, hoc refrigerandum, & exsiccandum erit. Si corpus habeat dispositionem contrariam, frigidam scilicet & siccam, conserua ipsam. Si aer habeat prauam qualitatem, considera an corpus habeat firmam sanitatem, an lubricam: si habet firmam & integram sanitatem, tota præcautio consistet in expurgatione excrementorum, quæ secundum naturam colliguntur. Sic quotidie alui excrementa ducentur (si spontè non fluant) pilulis Rhasis, thamarindis, & caßia. Excrementa secundæ coctionis, bilis, et melancholia cum fæcibus expurgantur. Vrina reddenda est, quia detenta acres emittit vapores. Vt excrementa tertiæ coctionis liberè euacuentur, oportet ab aere frigido, aquis, & aliis astringentibus cauere, ne ab his cutis densetur. Si corpora habent sanitatem lubricam (est autem hæc in corporibus plethoricis, & cacochimis) oportebit plethoram ipsam euacuare atque cacochimiam expurgare. Quòd si plethora coniuncta reperiatur in corpore cum aliqua cacochimia, tunc temporis vtrunque erit præstandum, primò igitur secabimus venam basilicam, & deinde corpus purgabimus à cacochimia. Si praua in corpore excrementa reperiantur, per conuenientes, & ad id à natura destinatas corporis regiones sunt educenda. Si sit in aliqua vena obstructio, eam aperire curabis. Si corpus non transpiret, & diffletur, balneo aquæ tepidæ cutis spiramēta rarefacies. Præter hæc omnia dicta opus etiam erit in rebus non naturalibus seruare mediocritatem. Cibi sint familiares, parum habentes excrementi, & extenuantes. Quòd si ex natura tales non sint, arte eos tales reddemus mixtis condimentis: Vinum sit tenue: Aqua pura: Animi pathemata fugienda. Exercitatio, & venus modum seruent. Tandem vtendum est rebus putredini contrariis, qualia sunt aromata. Quòd si aliquis consueuit vti theriaca, aut alio* In duobus consistit præcautio à peste. Primo in aere. Secundo in corpore. Cibi. Potus.

alex

alexipharmaco, bene poterit eo vti præcautionis gratia: si verò non habuerit illud consuetū, omittendum erit. Quàm falsa sint, quæ hoc loco docet autor de cardiacis medicamentis, intelliges ex capite de syncope.

Nō datur diaria pestilens. Epimera pestilens.) *Omnis febris pestilens ex Gal. lib. 1. de diff. feb. cap. 7. ex putredine est orta: ac proinde diaria pestilens non reperitur, quia, vt cap. 1. huius lib. probauimus, spiritus non possunt putrefieri.* *Aliquorū ratio probans non omnem pestilentem esse putrē.* *Aliqui existimant, benè dari pestilentem diariam, & respondent rationi supra dictæ: non omnem pestilentem febrem esse putridā, quia ex Gal. li. 3. de præsagio ex pulsibus c. 4. datur pestilens hectica, at hectica non fit ex putredine.* *Solutio.* *Respondeo aliud esse febrem oriri ex putredine, & aliud esse putridam. Nam febris putrida est illa, quæ ortum habet ex putredine existente in humoribus cauitatis cordis. At febris ex putredine orta illa est, quæ ortum habet ex putredine, siue sit in cordis cauitate, siue in eius corpore. Et hac ratione hectica febris non est putrida, ortum tamen habet ex putredine, quam ex fœtore anhelitus colligimus. Putret autem in ea substantia per corpus cordis dißipata, quæ ros dicitur, à cuius calore corpus cordis dispositum suscipit factam alterationem. Cùm autem hæc putredo sit venenata, & dispersa per corpus cordis, non est mirum, si hectica pestilens ita citò hominem interficiat, corrumpendo temperamentum cordis, vt nullum medico aut remediis locum relinquat.*

Putrida pestis quæ.) *Febrem putridam pestilentem hac ratione curabis. Cum sit putrida, habebit affectus, quos 1. scholio diximus putridas febres habere. Et ita curatio est incipienda ab humore, qui fluit ad locum affectum.* *Sanguinis mißio.* *Vnde in principio sanguinem mittemus ex cuiuslibet brachii basilica: neque enim ambæ basilicæ simul sunt inscindendæ, vt autor voluit: præsertim cum eius ratio friuola sit: sectio enim venæ, ex quacunque parte fiat, per ipsam euacuat sanguinem, non autem eo replet partes vicinas.*

Purgatio. Tertiò, purgatione.) *Nunquam in principio licet purgare in febre pestilenti: quia ferè omnes, qui purgantur, moriuntur, & meritò: natura enim eo tēpore aut expulsit humorem ad cutem, vel non, si expulsit, iam iuuanda est, neque impediendus est eius motus, qui ad externa fit, præsertim cum humor hic venenatus sit, & in motu ad interiora poßit maximè lædere aliquid ex visceribus.* *Obiectio. Solutio.* *Si natura non expulsit humorem, cum crudus sit, non poterit purgari: neque enim turget humor, cum sit firmatus in loco obstructionis.* *Obiectio. Solutio.* *Dices, quando ergo erit purgandum? Facilis est responsio, cum purgatio post coctionem vtiliter fiat, si natura non euacuat. Dices, in hoc morbo, cùm humor sit venenatus, nunquam alterabitur à natura. Respondeo, verum esse non alterari ob nutritionem, sed vt ad excretionem aptus reddatur ea ratione, qua atram bilem (quæ etiam non potest nutrire) vincit. Hoc ex Gal. lib. 5. metho. c. 12. possumus probare: vbi describit quandam con-*

stit

ſtitutionem peſtilentem, in qua expurgato corpore vomitionibus et alui deiectionibus: tandum omnibus, qui euadebant, apparebant nigræ exanthemata, octauo, & nono die: quæ erant reliquiæ ſanguinis, qui in febre putruerat: quas veluti cinerem natura ad cutim truſit, ſicut ſolet alia etiam ſuperuacua expellere. Iam expurgationem corporis vomitionibus, & alui deiectionibus factam, poſt coctionem ſequutam fuiſſe, intelliges ex eo, quod vtilis fuit. Si hoc ita eſt, poterit ergo humor venenatus coqui, & à natura vtiliter expelli.

Quartò corroborantibus.) quando humor venenatus (obſtructionis cauſa) in hac febre expellitur à natura ad cutem, & facit carbonem: tunc opus eſt vti medicamentis interius aſſumptis, quæ ſudorem moueant, & exteriùs attrahentibus. Sudorifica ſunt, primò hæc confectio: ℞. confectionis de hyacintho & theriacæ magnæ an. ʒ.j. pulue. ſcordii. ʒ. ß. decocti ſcordii, aut carlinæ, quæ eſt chamæleon albus, aut cori herbæ quantum ſufficit, miſce, & fiat potio. Hæc cõfectio habet compoſitionem ex hyacintho, quæ roborat interna, vt expellant ad cutem, habet theriacam & ſcordium, quæ venenis contrariantur, & tenues habent partes, quibus, cum decoctione dictarum herbarum mouetur humor ad exteriora: debet tamen æger veſtibus & ſtragulis operiri. Aut poſſumus etiam vti confectione ad modum opiatæ, ℞. theriacæ magnæ ʒ.iii. confectionis de hiacintho ʒ.ii. antidoti de ſanguinibus Gal. ℥.ß. pulueris ſcordii ʒ.iii. conſeruæ capillorũ veneris & acetoſitatis citri an. ℥. ß. cum ſyrupo acetoſitatis citri, fiat confectio, ex qua accipiat vſque ad ʒ.iii. cum decocto ſcordii, & cooperiatur. Confectio ſcordei à Fracaſtoreo deſcripta optima etiam eſt cũ dictis decoctis. Exterius ſupra carbonem, vt attrahant venenum, animalia viua, luteum oui cũ ſale, panem actu calidum, & alia, quæ tanquã imbecilla omittantur. Oportet ergo ſcarificare carbunculũ: deinde ipſum lauare aqua ſalita: & tertiò apponendũ cauſticum medicamentum: ſiue tale ſit actu, vt eſt ignis, ſiue potentia, vt argentum, et vnguentũ ægyptiacum. Vltimò cruſta ſenſim amoueatur, & vlcus ad cicatricẽ perducatur. Et cum in tranſitu humoris ad carbũculum detineatur humor in glandulis ex ſua natura languidis, proinde fiunt bubones. Quibus opus eſt applicare etiã medicamenta, quæ attrahunt, qualia ſunt cucurbitulæ. Emplaſtrũ ex quatuor gũmis oppoponaco, ſerapino, ammoniaco, & euphorbio vtile eſt: debent enim hæc miſceri, & ſubigi cũ oleo rutaceo, aut camemeli, aut irino, et fieri emplaſtrũ buboni applicandum.

Quando apparet carbo.

Sudorifica medicamenta.

Opiata.

Applicanda ſupra carbonem.

Bubo.

De Exanthematis. CAP. X.

EXanthemata Græcis, Plinio, & Latinis papulæ, ſunt tumores, & affectus cutis ſpontè florentes, vt Manardus de re medica optimè meritus libro ſeptimo epiſtolarum ſuarum epiſtola ſecunda eſt autor, qua

Deſcriptio.

morb

morborum omnium nomina à nostris recentioribus medicis recepta, & ab antiquis prodita explicantur, quem hac in parte Fuchsius de omnibus bonis disciplinis non secus meritus lib.5.cap.8. de curandis morbis sequutus est: quamuis eruditissimus Franciscus Valleriola lib.1.enarrationum suarum enarratione octaua demonstret variolas & morbillos, qui in pestilentibus febribus sæpè (vt præsenti hoc anno, qui est 1555.) apparere per modum quendam iudicij solent, non dici à Gal. exanthemata, neque esse herpetes, vt idem Manardus loco superiùs citato vult: sed missa nominũ quæstione cum Valleriola herpetes morbillos non esse (pace quod Manardi dixerim) affirmamus: quod optimè probat omnium bonorum autorum sententia. Sunt ergo duplicia hæc exanthemata, quædam sublimia, & cum tumore satis perspicuo, & apparente, præsertim circa augmentum & vigorem ipsorum, quæ dicuntur à barbaris medicis variolæ, & ab Hispanis vulgari nomine dicũtur viruelas. Alia exanthemata sunt lata & sine sensili tumore, quæ barbaris medicis sunt morbilli, & Hispanis sarampion. Qua in re fallitur Leonarthus Fuchsius loco superius citato, & sensibus omninò repugnat, dicens, variolas latas esse, & morbillos sublimes: neque enim illud docet Gal.comm.9. lib.vj.aphor. dicens pustulas, & tubercula, quæ fiunt ab humoribus calidis in acumen tendere, & altum petere, quæ verò à frigidiori, latæ sunt, & non admodum pruriunt, quia fiunt ab humore non acri, aut minus acri, ideóque variolæ sanguineæ magis pruriunt, & sublimiores sunt iis, quæ à sanguine pituitoso fiunt. Morbilli tamen à biliosissimo fiunt sanguine, & ob id minimè petunt altum, nullúmque habent sensilem tumorem, quemadmodum erysipelas: sanguis enim maximè biliosus in hac cutis affectione maculas, & pustulas pulicum morsibus similes procreat latas, & non sublimes, maiores tamen, latiores, & rubicundiores iis, quæ fiunt in pestilentibus, & maximis febribus ab Hispanis dicitur pulgon. Hi morbilli sponte in cute erumpentes breui tempore euanescunt, nulla relicta vlceratione. Quare nulla, postquàm perfectè eruperunt, egent curatione.

Diuisio. *Lata.* *Error. Fuchsii.*

Causæ.

Fiunt papulæ sanguineæ, seu variolæ à menstruo sanguine materno saltem aliqua ex parte, si Arabibus credimus, qui (vt inquit Valleriola nostræ ætatis eruditissimus) plenus de his, & quantum ad substantiæ rationem, & curationem, quam græci tractauerũt. Auicenna præcipuè, qui Fen. prima quarti post febris pestilentis tractationem eximiam egit

egit de variolis, & morbillis, indicans & à sanguinis, & humorum feruore hęc papularum genera nasci, & per modum cuiusdam crisis fieri transmittente scilicet, quæ nostrum corpus regit, facultate in eximias corporis partes vitiatos succos: vbi etiam ostendit quibus temporibus, ætatibus, anni constitutionibus, eueniant potissimum, & qua ratione persanari possint, idque profectò non minus copiosè, quàm doctè. Atque hæc ipsa in præsentia de Auicenna, vt ostendam non omninò, vt plerique nunc volunt, tanti viri dogma abiiciendum esse, sed sæpius amplectendum atque imitãdum, vbi præsertim quid exacto iudicio illius methodum examinantibus rectè tractasse videatur, & vbi etiam apud Gręcos & Latinos accuratam doctrinam non inueniamus. Morbilli verò a sanguine biliosissimo gignuntur, menstruo tamen aliqua ex parte & venenoso adiuuante in his, & variolis procreandis, aere venenoso & praua victus ratione. Quare inter morbos epidemiales numerantur, & futuram pestem indicant, quando iis multi eodem tempore, eadem regione corripiuntur. Si quis dubitat, cur hoc papularũ genere omnes, modò ad legitimam peruenerint ætatem, semel afficiantur, quamuis aliquando bis, vt ego vidi, & nonnunquam ter aliqui corripiantur, illi satisfaciet opinio quorundã Arabum, & aliorum, apud quos, vt diximus, menstruus sanguis est causa saltem aliqua ex parte huius mali: cum omnes in vtero generentur ipso sanguine, ac nutriantur: nulla enim externa causa potest esse tam communis omnibus: sæpius tameo pueri, & aliquando iuuenes, rarissimè senes hoc morbo corripiuntur: natura enim corpus profundum expurgãs senibus est imbecillior, pueris valentior, & illorum corpus magis rarum, paratúmque ad plures morbos ob intemperantiam victus, & natura non potest diu sanguinem prauum ferre. Deprehenditur hoc malum fiens, & factum vno ex viginti signis. Primum variolarum signum est dorsi dolor, ob sanguinis feruorem: vena enim magna ascendens admodum plena est, partésque ei pròximas, & musculos compressione, pondere & calore dolere afficit, vt in plethora experimur. Secundum est nasi pruritus, ascendunt namque à sanguine efferuescẽte vapores acres. Tertium est timor in somno, hoc est insomnia illis sunt multa, & ipsos terrent, à toto enim corpore ascendunt vapores, & fumi imaginationem, cogitationem, memoriámque corrumpentes: quo fit vt dormientes sæpe clament. Quartum est partium sentientium vehemens punctio, præsertim earum, quę cuti subiacent: sanguis enim

Morbillorum origo.

Signa.

Dolor dorsi.

Pruritus nasi.

Timor in somno.

Punctio.

enim ardens, eiúsque fuliginosi, & ignei vapores cutem distendunt, dolorémque pungentem efficiunt. Quintũ, totius corporis pondus, & tensio a toto sanguine feruescente, partésque omnes corporis extendente. Sextum, faciei rubor, præsertim oculorum & maxillarum, quemadmodum in peripneumonia videmus. Septimũ, lachrymæ ob vapores a sanguine ascendentes calidos, & acres, a quibus & humoribus aliis destillant lachrymæ. Octauum, sanguinis, & humorum feruor, & calefactio per vniuersum corpus, qualis reperitur in synochis. Nonum, est frequens pandiculatio, quam halicem medici barbari ex Græcis, qui halin & halicin vocant, nominarunt: de qua Hip. aph. 57. lib. 7. & Gal. in comm. egerunt, quo in loco de pandiculatione & oscitatione fit sermo: quamuis Fuchsius dicat eos errare, qui pandiculationẽ vertunt halicin, cum anxietudinem significet, quã si habuerint sani, Gal. autore, semper præsentibus molestantur, & ab vno negotio, & actione ad aliam transeunt: eodem modo & ægros illos anxios esse, qui accubitum non ferentes iacendi figuram euariant, quia semper præsens aggrauat eos. Hoc verò præcipue illis euenire consueuit, quibus in ore ventriculi, (quem nos abutentes vocabulo sæpe solemus stomachum nominare) certa quædam humoris qualitas continetur ventriculo molesta, quę neq; plurima est, neque in ventriculi fluitat cauitate, sed eam ipsæ imbibere tunicæ: sed meo quidẽ iudicio, licet illud sentiat Fuchsius, Gal. in com. nõ solũ de oscitatione, quæ chasma dicitur græce, sed etiam de pandiculatione, quæ Græcis est halici, agit dicens: sed & oscitari, sicut pandiculari contenta aliqua in musculis, per quos tales fiunt motus, quos pandiculationes & oscitationes nominamus, vel humiditate flatuosa, vel spiritu vaporoso fieri, est à nobis demonstratum, sed. & pandiculationem vocat Theodorus, & Marius Nizolius vir doctissimus: & teste Sebastiano Corrado in literis omnibus, sed maxime Tullianis versatus cõuertens Gal. expositionem linguarũ Hip. halysmon, & halicin hęsitationem, & agitationem vocauit. Quin & Petrus Iacobus Steue linguarum omnium & rei medicæ peritus lib. 2. epyd. sect. 6. aph. 29. contra sententiam Fuchsij halicin pandiculationem interpretatus est, ac vt Fuchsium non impedimus, quo minus anxietudinem conuertat, ita nos autoritate horum virorum pandiculationem verè appellabimus. Hic aphorismus secundi epidimion similis est aph. 57. lib. 7. aph. præterquam quòd in calce aphorismi epydimion additur, aut lac, quod pandiculationi, seu

Tensio. *Rubor.* *Feruor humorum.* *Pandiculatio.* *Fuchsius.*

anxiet

anxietudini, & oscitationi multum nocet, quum hæc symptomata à flatu, & frigidis humoribus fiant, & propterea vinum aqua temperatum ea curat, non lac. Quare adiectitiam esse illam partem fatemur: autore enim Gal. com. 34. lib. 6. aphor. quando in libris sapientis alicuius sermo inuenitur aliquis manifestò falsus, non sine ratione contingit legentes dubitare, & primò quidem sibi ipsis diffidere, quasi neque illa, quæ sint, manifestè noscentibus, deinde suspicari, quod mendum fuerit interiectum. Sed his prætermissis redeamus ad signum nonum papularum. Tam igitur pandiculatio, quæ est, vt diximus, symptoma omnium musculorum, quàm oscitatio, quæ est eorum tantùm, quæ sunt iuxta maxillas (hæc symptomata à somno fiunt) quam etiam anxietudo ægrorum, de qua diximus, indicant exanthemata ob vapores calidos acres, & multos à sanguine efferuescente musculos omnes acriter ferientes, imò etiam totum corpus.

Decimum est palpitatio, seu concussio, quam barbari saltū appellant. Hęc differt maximè à conuulsione, tremore, & rigore, vt docet Gal. lib. 5. cap. 2. de symptomatum causis. Vndecimum est anhelitus compressio, à copia sanguinis, & vaporis, & fumi crassi thoracem comprimentis. Duodecimum est vox rauca. Decimum tertium sputum crassum à nimio calore. Decimum quartum est capitis pondus, & grauitas. Decimum quintum dolor capitis, nō solùm cum grauitate, sed etiam pungēs. Decimū sextum est cordis palpitatio, quā Arabes caphan, & barbari tremorem cordis nominant. Fit à febre ardenti & ferme pestilenti. Decimum septimnm est oris exsiccatio, & ariditas, quæ semper solet febres ardentes cōsequi. Decimum octauum est animi perturbationes, conuulsio, & syncope ob materiam venenosam cerebrū, neruos, & cor lædentem. Decimū nonum est dolor thoracis, & gutturis. Vigesimum est tremor pedum, præsertim si supra dorsum iaceat æger, nerui in tali accubitu sanguine & vaporibus impleti non liberè animalem spiritum suscipiunt: Vnde tremor pedum fit, & non solum pedū, sed & aliarū partium, & aliquando totius corporis, vt ego vidi. Vigesimū primum est febris synochus putrida, & ardens, præsertim in morbillis, Cuius febris principium, & augmētum occulta sunt: vigor tamē statim apparet, cum sit tempus iudicij. Rhases tamen breuitati studens paucioribus notis demōstrat ortū variolarum, & morbillorū lib. 10. ad Almansorem cū inquit: febris acuta, & cōclusa pueris præcipue, & iuuenibus euenire cœperit, & cū ea costarū dolor, nasi pruritus, & in somno timor

Palpitatio
Anhelitus compreßio
Raucedo
Craßities sputi.
Capitis grauitas.
Dolor capitis pungēs simul.
Palpitatio cordis.
Oris siccitas.
Animi perturbatio.
Dolor thoracis et laryngis.
Tremor pedum.
Febris synochus.

mor, & capitis grauitas, & oculorum rubor, & in corpore
Reuocatio ad signa pauciora. sentitur punctio, argumētum est ægro vel variolas, vel morbillos citò superuenturos: & libro diuisionum, hoc est aphorismorum, signum, inquit, generationis variolarum est febris acuta, caliditas conclusa, & vehementia doloris dorsi, &
Discrimen. pruritus nasi, & timor in somno. Differt morbillus à variola, vt superius diximus, quia nō habet sensibilem tumorem, lachrymæ etiam in origine morbillorum sunt plures, & maiores, maior calor, maior respirandi difficultas, & dolor dorsi minor. Salutaria maximè omnium signa sunt febris, omnium symptomatum remissio, facilis egressus, denique omnia boni iudicij signa: mala & sæpe lethalia signa sunt durities, color viridis, violaceus, difficilis & tarda eruptio, tarda suppuratio variolarum, frequens syncopa, & animi defectio, & si post illarum eruptionem subitò euanescant, malum indicant, & si contigua sibi sunt omnia variolarum tubercula, & fermè vnum efficiant, vel si vna variola supra aliam exoriatur est signum noxium, & ostendit materiæ vitiosæ copiam. Peius etiam signum in hoc morbo erit, & lethalius, si colori viridi, violaceo, vel nigro tingantur, & si copiosius in thorace, & ventre, quam in cruribus & extremis partibus efflorescant, sunt noxiæ. Signum etiam in his lethale est vrina sanguinea, & deinde nigra, præsertim si facultatis defectus comitetur: omnes tamen, qui hoc laborant morbo, angina præfocati fermè semper pereunt, & aliquando ventris profluuio dysenterico, vt inferius de puero dicemus.

Curatio. Duplex est curatio exanthematum ante eruptionem, & ab eruptione, prior vtrisque est necessaria, altera verò tantùm variolis, quæ ex sanguine non bilioso fiunt. Ante eruptionem curatur quatuor remediorum generibus.

Ante eruptionem victus. Primò, victu tenui parum refrigerante, & humorum motum prohibente, vt aere parum frigido natura, vel arte parato, floribus, herbis, & aquis frigidis. Cibis frigidis, & pauci
Cibus. sanguinis, vt hordei cremore, lacte amygdalarum dulcium, cucurbita saccharo condita, succo malorum granatorum acidulcium, lentibus, pyris, pomis, & cotoneis assatis, & absti-
Potus. nentia carnium, ouorum & vini. Potus sit aqua lentium biscoctarum. Omnia calida nocent, quare alimenta multum dulcia, & salsa, vt cete salsum, & similia malè à nostris fœminis Valentinis exhibentur, quod demonstrat senex Auenzoar: ipse enim puer cum esset, absente patre medico laborans exanthematis ob esos pisces salsos, & sumptum mel
consil

consilio fœminarum in perniciosa symptomata incidit.

Secundò, auertentibus, vt sanguinis missione per venæ sectionem in ætate florentibus, & robore virium vel per cucurbitulas cum scarificatione scapulis, aut natibus affixas, & per clementem & salubrem purgationem, quæ fiet cassia fistulari, tamarindis, manna, prunis damascenis, rhabarbaro, & mirobalanis, & non per vehementiora medicamenta, quæ dysenteriam concitare valeant, hoc enim symptoma perniciosum sæpe hũc morbũ sequitur, quo multi pereunt, vt ego sępe vidi præsertim hoc anno 1555. Inter alios Valentiæ obiit nobilis & magnificus Iacobus de Sylua puer, sex aut septem annos natus, qui cum a variolis magnis & multis leuatus esset, & postea affectus morbillis ventris profluuio correptus periit, & patiebatur anhelitus, & respirandi difficultatem. Optimus quoque est hic clyster in hoc genere remediorum: ℞. foliorum maluarum, violarum, & mercurialis an. m. j. hordei sine cortice, & furfuris an. p. j. fiat decoctum, de quo percolato accipe ℥. xv. diacatholiconis ℥. j. olei rosarum ℥. iij. sacchari rubri ℥. ß. misce, & fiat clyster. Suppositoria, seu glandes ex melle, sale, & oleo auxilia sunt, & necessaria etiam infantibus ante primum annum, & si oportuerit, adde parum pulueris hieræ simplicis. Clysterem quoque paucæ quantitatis, & vis exhibere pueris, & infantibus solemus: auertentia tamen per sanguinis missionem, & purgationem nutrici, & non infanti conueniunt.

Auersio per sectionem venæ. *Purgatio sit clemens.* *Dysenteria timenda.* *Clyster.* *Suppositoria.* *Obseruãs*

Tertiò, refrigerantibus cardiacis, vt syrupo granatorum, syrupo rosarum, de agresta, cydoniorum, myrtillorum, de acetositate limonum, de acetositate citri solis, vel cum decocto lentium bis decoctarum sæpe, & omni hora exhibitis infantibus quantitate vnius cochlearij, grandioribus verò maiori: conserua etiam rosarum, violarum nenupharis, cydoniorum, & acetosæ, vel hac aut simili mixtura: ℞. theriacæ de citro, & limonatæ smaragdorum an. ℥. j. confectionis de hyacintho ʒ. iij. coralli rubri præparati ʒ. ij. cõseruæ acetosæ, & rosarum an. ʒ. iiij. syrupi ace[illegible]atis citri q. s. misce, & fiat confectio. Si æger fuerit paup[illegible] theriacæ de citro & limonatæ smaragdorum an. ℥. j. succi citrangulorum, & malorum granatorum acidulcium an. ℥. ß. misce igne pauco.

Refrigeratio per cardiaca. *Conseruæ.* *Confectio.* *Pauperis.*

Quartò, corroborantibus partes aliquas, ne offendantur, affectasque curantibus, inter quas sæpiùs, & magis oculi, pulmones & intestina lædũtur: statim ergo initio febris ante eruptionem exanthematum sæpe oculis instilletur hic, aut similis liquor frigidus actu: ℞. aquæ rosatæ ℥. iiij. seminis

Corroboratio. *Initio febr.*

 nis

nis cydoniorum,ſumac.an.ʒ.j.miſce. Zaphirus lapis ocu[lo]
Viſum corroborans. ſuo tactu corroborat. Si incipiant eruptiones exanthema[tum], adde parum croci medicamentis repellentibus & p[a]rum aquæ fœniculi: ſi tamen oculi laborarint exanthemati[bus], ſummo ſtudio prohibenda eſt eorum maturatio p[er] exiccationem factam mixtura ex ſale,camomilla, & furfu[re] actu calidis,aut ex ſemine fœniculi,milio & ruta. Oculo[rum] albugo, & cicatrix, ne viſio pereat, curatur aqua cortic[um] fabarum,ſyrupo roſarũ, rhodomelle, puluere ſacchari ca[n]di, puluere oſſis ſepiæ, & aliis, de quibus capite 18.& 19.ſ[u]perioris lib. Thorax,& pulmones corroborantur ab initi[o] & ſemper loch ex lentibus,cuius duæ ſunt præcipuę deſcri[p]tiones, prior hæc: ♃.farinæ, vel pulueris lentium.℥.iij.ſ[e]minis papaueris, ℥.j.conſeruæ roſarum ℥. ij. iulep roſati ℥. miſce,& fiat loch: altera eſt in vſu apud Valentinos:♃.len[]tium p.ij.vuarum paſſarum ſine granis.p.j. ſeminis papaue[]ris.ʒ.ij.roſarum ℥.ß. fiat decoctum ad pondus lib.j. cui pe[r]colato adde ſacchari candi lib.ß. Pulueris diagraganti frig[i]di ℥.ij.miſce, & igne pauco fiat loch, de quo accipiat ſenſi[m] transglutiendo, vt ab vna via in aliam permeet. Inteſtin[a] corroborantur clyſtere ex ſolo lacte, in quo lapides igni[ti] extincti ſint,vel calybs.Si vẽtris profluuium adſit,adde pu[l]ueris diagragãti,maſticis,ſanguinis draconis.an.ʒ.j.& ſi ho[c] non ſatis fuerit,illa neceſſaria erunt,quæ cap.36.37.& 38.ſu[]perioris libri diximus. Naribus quoque ne impediatur ca[]pitis purgatio,& refrigeratio, ſunt admouenda oleum vio[]laceum,amygdalarum dulcium,ſeſaminum, vnguẽtum ro[]ſatum, & ad maiorem purgationem ſuccus betæ, vel maio[]ranæ cum aqua roſarum eſt bonus. Vlcera narium curantu[r] terſione per mulſam,rhodomel,oxymel ſimplex, & poſt pe[r] vnguentum lithargyrij cum pauco puluere tuthiæ præpa[]ratæ,vel conſule doctum chirurgum. Apparentibus exan[]thematis,ſi natura probè illa excreuerit, nullam oportet fa[]cere medicinam iuxta aphoriſmũ vigeſimum primum Hip[]pocratis libri primi,quæ iudicantur, aut iudicata ſunt inte[]grè neque mouere, neque nouare ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere oportet, victus tamen eſt permu[]tandus,nam omnia,quę non impediant eruptionẽ,& ipſam facilem reddat,ſunt neceſſaria,vt aer calidus, victus tenuis, aperiens,& mouẽs ad cutẽ humores, vt eſt ius ex ciceribus, foliis raphani, petroſelini, & croco, & ſimilibus. Potus ſit aqua hordei, & caricarum. Inſpicere res rubras,& punicas ſumme neceſſarium,propter imaginationem enim feruntur

Quando oculi laborant variolis.

Quibus curatur albugo.

Corroborantia thoracem.

Loch lentiũ, cuius duæ ſunt deſcriptio.

Inteſtinorum corroboratio

Narium auxilia.

Poſt eruptionem.

Victus.

Aer.

Cibus.

Potus.

Inſpectio rerum rubrarum.

ad

ad cutem humores. Aliqui inuoluunt infantes pannis puniceis, quod non damno, sed primum magis laudo. Quod si natura in expellẽdis humoribus tardior, aut imbecillior sit, ipsáque exanthemata difficulter egrediantur, & modo emineant, modò aspectum fugiant, est signum pernitiosum: si id ob magnam plenitudinem aduenit, sanguinis missio fiat secta vena iecoraria, vel ab scapulis sanguis mittatur per cucurbitulas cum scarificatione: hæc enim vacuatio non impedit opus naturæ, quemadmodum ea, quæ fit secta vena. Deinde, etiam, si non præcesserit sanguinis missio, plenitudo non est, & robur virium, hoc, aut simili medicamento vtere, quod tollit obstructiones clementer, humorésque ad summam cutem ducit: ℞. caricas xv. seminis fœniculi, apij, lactucæ, an. ʒ. ij. lentium sine corticibus ℥. j. ß. gummi dragaganti, rosarum, santalorũ, seminis cydoniorum an. ʒ. ij. decoquantur in libris viij. aquæ ad medietatem, cui percolato adde croci in puluerem redacti, ʒ. ij. Dosis bis in die vncia vna. Hoc medicamentum est etiam expertum, & optimum huic generi: ℞. laccæ ablutæ ʒ. vj. lẽtium sine cortice ʒ. viij. gummi dragaganti ʒ. iij. decoquantur in ℥. viij. aquæ ad medietatem: Dosis omni hora est cochlearium vnũ præsertim ventriculo vacuo. Si ei adderes syrupi de duabus radicibus, & cap. Ve. an. ℥. ij. melius saperet, & valeret. Suffitus rerum redolẽtium calidarum trahit quoque humores ad cutem. Inuoluere etiam totum corpus pannis calidis suffitu rerum calidarum ducit ad cutem humores. Post integram exãthematum eruptionem, & maturationem est necessaria puris euacuatio, & exsiccatio: ruptis igitur exanthematibus acu aurea, vel argentea perfectiùs, & citiùs exsiccabuntur, & in futurum paruæ remanebunt cicatrices: pus enim, si diutiùs permanserit, magnam efficiet cauitatem, maiorésque cicatrices apparebunt. Hoc medicamento desiccantur exanthemata: ℞. salis, farinæ fabarum, & lentium an. p. j. farinæ orobi, lithargirij, cerusæ an. p. ß. misce. Exsiccantur similiter fotu solius salis, quo auxilio vtuntur nostræ fœminæ in desiccandis exanthematibus, etiã non facta arte incisione: quamuis si, vt dixi, fiat, multo minores cicatrices, & vestigia apparebũt. Sed si cupis exanthematum vestigia tollere, & faciem pristino nitori restituere, lege, quæ diximus cap. 22. Inter alia oleum roris marini (optimũ fit in oppido de Octinent, & aliis Valẽtinæ ditionis oppidis) & balsamum in hoc sunt sæpè probata. Mixtura ex optimo melle, ex puluere ossis sæpiæ, & puluere sacchari candi sæpè admota locis affectis

Quandò sanguis vacuandus.

Optimum auxilium cum natura tarda est in educendo ad cutem.

Suffitus.

Euacuatio, & exsiccatio.

Laudatur incisio.

Ad vestigia tollenda.

Mixtura optima.

Spuma maris. omnes cicatrices, & maculas tollit. Eandem vim habet spuma maris. Post balneum frequens laua sæpè faciem, & alias partes affectas cicatricibus, & signis aqũa calida cum farina orizæ, furfure, & amydo, & curabis. Hæc aqua calida eundem præstabit vsum, si ea sæpe calida lauentur partes: ℞. radicis serpentariæ lib. j. foliorũ, florum, & corticum fabarum viridium. m. iij. succi saponariæ ℥. iij. aquæ rosarũ, & succi limonum an. ℥. iij. misce, & fiat ex his aqua per distillationem. *Aqua præstantissima.* Idem præstat hoc medicamentum: ℞. pinguedinis gallinæ ℥. j. gummi draganti, & arabici, florum fabarum an. ℥. j. ß. fiat decoctum in aqua decocti furfuris, quo reseruato in vitreo vase laua partes has saltem bis in die. Hoc quoque medicamẽtum est optimum in hoc genere remediorum: ℞. lithargirij benè loti, cineris radicum cannarum, ossium canis, vel leonis, farinæ cicerum, & orizæ, seminum melonum, cucurbitę, been, costi an. ℥. ß. misceantur omnia, & cum mucilaginibus fœnugræci, seminis lini, & pauco melle fiat mixtura, quæ à nostris fœminis dicitur muda, quæ sæpè faciem, & alias partes his maculis laborantes prima nocte & summo mane lotas aliqua ex supradictis aqua, vel solo decocto furfuris proculdubio curauit. Deóque auspice, cui laus & gloria sempiterna tribuenda est. *Medicamentum optimum, quod dicitur.*

De Exanthematis. CAP. X.

Scholium.

EXanthemata Græcis) *Quanuis exanthema sit nomen generale, omnes cutis efflorescentias comprehendens speciatim, per exanthemata, variolas & morbillos intelligimus. Sunt ergo duæ febres, quarum vna synochos est, & altera tertiana continua: quæ eam habent naturam, & constitutionem, vt celerem habeant motum, & statim crisi finiantur, ita vt synochos humorem expellat ad cutem, qui facit variolas, quæ sunt tumores à nostris appellati pigota: tertiana verò efficit morbillos, tumores latos & leuatos parum, qui à nostris pallola dicuntur. Humor autem in his febribus neque est permixtus cum sanguine mẽstruo, neque est venenatus: sed aut est sanguis, aut bilis: quæ talem putredinem conceperunt, quæ citò vincitur, & expellitur: ita vt illos tumores efficiat. Inter hos tumores est discrimen: morbilli enim sunt tumores sicci, & qui non veniunt ad suppurationem: bene tamen variolæ, in quibus statim humor mutatur in pus: & sic vlcera multa efficit. Inde colliges, malum esse humorem, & recurrere ad interna, quia facit in ventriculo, intestinis, & aliis partibus multa vlcera quæ lethalissima sunt, quia ex*

Febres in variolis & morbillis.

Discrimen inter hæc.

ipsis lyenteria, & alia symptomata eueniunt. Quem metum non habemus in morbillis. Harum febrium curatio, cùm sint putres, ab obstructione fiente erit inchoanda, ac proinde in principio sanguinem mittimus. Et cùm natura statim vincens humorem in foco existentem efflorescentias faciat, aut veriùs tumores: proinde his apparentibus oportebit cessare à missione sanguinis, & motum naturæ iuuare. Quod præstabimus potu, alimentis, & medicamentis astringentibus, roborantes partes internas. Sic potus est secundũ ius lentium quod astringit. Alimenta sunt pyra, malum granatum & similia. Nos solemus malum granatum totum contundere, succúmque exprimere, cui permiscemus croci parum & syrupum de agresta, quod interdiu propinamus sæpè. Medicamenta sunt syrupi astringentes, & alia similia. Vnde videbis errare Amatum, & qui illum sequuntur in his exanthematis vtentes rebus sudorem mouentibus: hæc enim aperiunt meatus internos, & sic imminet periculum, ne humor ad interiora recurrat. Hoc autem timemus, non quia humor in transitu exulceret, vt omnes video sentire, humor enim benignus est, & à natura victus: sed ne fiant in solidis partibus internis tumores, quos variolas appellamus. Atque hæc sufficiant. Sitque laus, gloria, & honor Omnipotenti Deo semper.

Curatio.

Quibus iuuetur motus naturæ.

Alimẽta.

Medicamenta.

FINIS.

Medica disputatio.

An cannabis, & aqua, in qua mollitur, possint aerem inficere.

Cvm febrium tam multarum, támq; grauium, quę proximo autũno Valentiam inuaserunt, causam eruditissimi medici scrutarentur, in eam opinionem quidam inciderunt, vt hæc omnia detrimenta, quę non solum ad Valentiam, sed etiam oppida finitima rediissent, ad congeries aquarum, in quibus cannabis emolliretur, referrent. Qua sentẽtia intellecta meam vt proferrem, iusserunt, grauissimi inquisitores nostri, quorum familię ego medicus præpositus sum. Quibus vt libentissime parerem, quid sentirem, volui declarare. Cannabem igitur, & aquam, in qua infunditur atque mollitur, aerem inficere atque corrumpere qui censent, ex ingrato odore demonstrare conantur, qui effectus a putredine cum sit, maximam vim affert ad aerem alterãdum, quo alterato necesse est morbos procreari. Quod argumentum videtur Galenus in libello de theriaca ad Pi-

ſonem Hippocratis exemplo confirmare his verbis. Quam ob rem inquit Hippocratem illum multis modis admirandum laudo, qui luem illam ex Aethiopia Græcos inuadentem non aliter curauerit, quam aeris mutatione, & alteratione, ne talis ampliùs inſpiretur. Præterea Auicenna ſententia prima, quarto libro, tractatu ſecundo, capite primo viſus eſt, velle aerem infici poſſe ab aqua, in qua cannabis maceraretur his verbis: putredo accidit aut propter cibum malum, quum eſt præparatus, vt putrefiat illud, quod generatur ab eo propter malitiam ſuæ ſubſtantiæ, aut propterea quod velociter recipit corruptionem, quanuis ſit bonæ ſubſtantiæ, ſicut lac: aut quia aquoſus nutrimenti mali remouens ſanguinem à ſubſtantia ſua, ſicut illud, quod generatur à fructibus humidis, valde tardis ad digerendum, aut quoniam ex illis eſt, qui non conuertuntur ad ſanguinem bonum, imò remanet humor malus, frigidus, quem abhorret calor innatus, & putrefacit illum, ſicut ille, qui generatur à cucumere, & citrulo, pyris & ſimilibus, aut propter malitiam artificij eius, aut horæ ipſius, aut ordinis eius, ſecundum quod ſcis: aut propter oppilationem prohibentem reſpirationem, & euacuationem propter complexionē corporis malam, cum non poteſt digeſtionem facere bonam: aut propter diſpoſitiones extrinſecus ex aeribus malis, ſicut eſt aer peſtilentiæ, & aer lacunarum & locorum infuſorum, in quibus huiuſmodi res madefiunt, vt linum, & ſpartum paulò poſt alias fermè putredinis cauſas ſcribit Auicenna, motum videlicet, & balneum à cibo, & ſolem in æſtate, & alimenta calida in ſecunda menſa. Sed omnibus iis argumentis aduerſatur experientia, cui magna fides habenda eſt autore Galeno libris prioribus de ſimplicium medicamentorum facultate: ſunt enim vrbes, & oppida multa in Hiſpania ſaluberrima, in quibus magna cannabis copia ſeritur, & emollitur, Setabis videlicet, Tarraco, Alcagnicium, Requena, Vtielum, Vilanoua infantium, & de Alcarras (ſunt hæc oppidorum nomina) in quibus & pleriſque aliis homines, & ſanitate, & ſenectute fruuntur. Contra vero plurima oppida vidimus febribus vexata, in quibus nullus cannabis cultus eſt. Imò Valentia anno 1523. & 1530. maxima peſte fuit correpta, quo tempore ne ſerebatur quidem cannabis, nedum macerabatur: ab anno tamen 1530. ad hæc vſque tempora magna vis cannabis alitur, & mollitur, nec peſtilens conſtitutio genita eſt. Verùm his experimentis multæ ſubiunguntur rationes, quarum prima eſt non ſolùm non alte

Experientia docet aquā cannabis non inficere aerem.

Ratio confirmās experientiā.

alterare aerem, sed putredinem noxiam expellere, & superare quæ posset in aqua gigni. Atque vt hoc intelligentius expediatur, quid de cannabe scripserint physici, & medici veteres, videndum erit. Dioscorides ergo lib.3.cap.141.duplicem esse cãnabem asseruit, vnam syluestrem, quæ inflammationes lenit, tumores discutit, tophos articulorum, lapidosásque duricies dissipat, & funibus texendis est apta: alteram verò satiuam, cuius semen maiori copia sumptum genitale semen extinguit, eiúsque succus auribus instillatus earum dolores curat. Plinius verò libro 19.cap.9.dicit, eam ingratum habere odorem, quando seritur, & quando vellitur, cuius semen Italorum est cibus, & post lib.10. cap. 23. dicit cannabis in syluis nata est nigriore filo & asperiore, semen eius extinguere genituram virorum dicitur succus vermiculos aurium, & quodcunque intrauerit eiicit, sed cum dolore capitis: tantáque vis ei est, vt aquæ infusus eam coagulare dicatur. Radix contractos articulos emollit in aqua coacta, itẽ podagras, & similes impetus. Galenus post Hippocratem medicorum facilè princeps 1.de alimẽtorum facultatibus cap. de semine cãnabis, asserit quosdam ipsum contusum cum aliis tragematibus, id est bellariis secundæ mensæ potus gratia comedere: & lib.7.de facultatibus simplicium medicamentorum eadem, quæ Dioscorides scribit, addítque, flatus eo dissipari. Cuius ergo tanta vis vt est hæc omnia, quæ ab his autoribus scribuntur, efficiat, credi non facilè potest, aerem infici ab eo posse, sed nec inficere posse credendum est, cum gramina omnia, & herbæ noxiæ ipsius vicinitate pereant. Quod si hæ vires cannabi tribuuntur, non tantùm putrefaciet aquam, quantum, quæ fit putredinem excutiet. Vires autem hæ cannabis, quæ calidissima & siccissima est, ac planè ignea, & ab scriptoribus proditæ sunt, & eas experimur quotidie. Tam acri ergo facultate prædita cum sit, agricolæ, vt ea vti possint, in aquis mergũt, vt humiditate & frigiditate contrariis qualitatibus eius vis vinci possit, quæ in pugna tam remissæ sunt vires harum qualitatum, vt cùm neutra superet alteram, putredo noxia gigni non possit: quæ tamen caliditate & humiditate superante generatur. Ingratum verò odorem esse, & caput eo offendi ex Plinio scimus: non tamen valde putrem: nec enim id vllus autor affirmauit, nec ratione confirmari potest, sed cùm tanta sit eius acrimonia, tamque ignea eius facultas, potest offendere nõ solum odoratum, sed caput etiã ipsum: at hoc ad gignẽdos morbos populares, quales isti volebant,

Dioscorid. quid de cannabe.

Plinius.

Galenus.

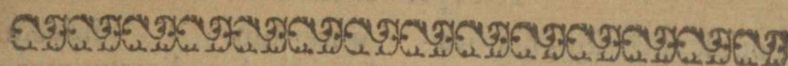
Enecat herbas.

Ratio validissima.

ſatis eſſe non conſtitit, nec vlla ratione demonſtrarunt. Neque locus ex Galeno indicat veram eſſe illorum ſententiam neque eo vti potuerunt, niſi oſtenſum fuiſſet, aerem cannabis aquam poſſe infici, nam alioqui infecto aeri ſola eius mutatione, & alteratione mederi poſſumus. De Auicennæ autoritate ita iudico, vt contra nihil faciat, cùm in ea nulla cannabis fiat mentio, & ſi vera eſſet, loca, in quibus ſpartum emollitur, eſſent inſalubria quod experientiæ aduerſatur, cum oppidum del Villar regni Valentini ſit ſaluberrimum: infunditur tamen ſemper ſpartum. Præterea ſi in his omnibus eſſet credendum Auicennæ, alimenta mali ſucci, vt fructus ab eo dicti, & etiam lac optimi ſucci, & alia multa vt exercitationes, balneum, calida alimenta à cibo eſſent omninò prohibenda. Scio ego temperatam regionem eſſe omnium ſaluberrimam, quam non poſſident Valentini, vt Ledeſma eruditiſſimus credebat: ſcio & hanc paratam eſſe ad morbos humidos, & pituitoſos. quanuis fere omnes ſint bilioſi, & propterea multi apoplexia pereunt, plurimi morbo comitiali perimuntur: ſed tamen hæc omnia non conuincunt ad cannabis lacunas cauſam morborum eſſe reiiciendam. Sed his omnibus omiſſis non eſſe hæc curanda vellem, ſed dico regionem hanc non iis, ſed aliis circumfuſis aquis totam alterari, ideóque pars, quæ ad mare pertinet, eſt inſalubrior, vt domus regia, & omnes domus, à via ſaguntina vſque ad mare non ſalubri loco ſunt, ſunt enim humiliores, nam loca montana ſalubria ſunt magis. Si ingratus cenſetur ab his odor cãnabis, multo magis brutorũ, & vermium, quibus noſtra Valentia ſæpiſſime eſt plena: ſi ingratus eſt odor cannabis, multò grauior eſt odor excremẽtorum corporis humani, quorum vacuatione carere non poſſumus, at multò magis iis abundant, quia cloacæ innumeræ ſæuam exhalant graueolentiam, & ſemper apertæ ſunt. Si principes ciuitates, & domus ſaluberrimas amant, & vaporum graueolentium expertes, eligant loca temperata, & alta, & à mari, & aliis aquis ſtagnantibus multùm diſtantia, in quibus nulla arbor, nullaque herba aerem aliquando inficiant, qualis ſunt nux, ficus, ſambucus, helleborus, eruca & braſſica. Sed cùm ex his intelligi poſſit, peſtilentium morborum aliò referendam fuiſſe cauſam, plures rationes non addam, cum tamen adiungi poſſint & rationi, & experientiæ conſentaneæ.

In Auicennam. Temperata omniũ ſaluberrima. Valentia quibus morbis obnoxia.

INDEX

INDEX

RERVM, AC VERBORVM quæ in contextu ſunt, primus numerus folium indicat: a, primam paginam: b, ſecundam.

A

Acria nocent Diarrhææ. 100.a
Accipitris & murium vis. 41.a
Achorum deſcriptio cauſæ & notæ. 17.b
Admonitio in ſiſtendo fluxu ſanguinis à capite. 72.a
In partu difficili. 161.b
In quartana. 190.b
Adeps caprinus curat ventris profluuim. 101.a
Aerem ſalubrem efficientia. 199.b
Aetius reprehenditur. 23.a 145.b
Albuginum oculorum deſcriptio cauſæ & curatio. 59.b
Alexandri Tralliani medicamentum purgans pituitam lethargi. 29.b
Algalia quando neceſſaria. 135.b
Amati luſitani error. 97.b
Amor inſanus quid. 43.b
Amoris inſani præſeruatio. ibidem
Animæ curatio. 199.b
Anaſarcæ curatio. 122.b
Ani, procidentiæ deſcriptio & cauſæ. 150.b
Curatio. ibid.b
Anodyna in arthritide. 168.b
Anginæ deſcriptio & cauſæ. 68.b
Cauſæ notæ & curatio. 69.a
Ante balneum quæ ſeruanda. 196.b
Antiquæ cephalalgiæ curatio. 23.a
Antidotum nobile ad peſtem. 203.a
An ſecanda ſit vena in omni febre putrida. 181.a
A pleuritide ſuppurata pauci euadunt. 78.b
Apium & alia multa epilepſiam detegunt. 36.a
A pituita ferè ſemper epilepſia. ibidem
Apoplexię deſcriptio & cauſæ. 46.a
Notæ & curatio. ibid.b
Apoplexiæ topica auxilia. 47.b
Apoplexiæ vitæ & mortis exploratio. 48.a
Apoplectici cur non ſepeliendi niſi poſt tres dies. ibidem

Apo

Apophlegmatiſmi, maſticatoria barbari vocant. 47.a
Apoplexia proxima epilepſiæ. 38.a
Appetentia immodica, & eius cauſæ. 94.a
Appetentia cur neceſſaria. 95.b
Appetentia quomodo fiat & quid ſit. ibid.
Apparantia bilem cum pituita & vacuantia. 186.b
Aqua ligni guaiaci. 12.b
Aqua ſmilacis aſperæ. ibid.
Aquæ faciem terſiorem & candidiorē reddentes. 66.a
Aqua efficaciſſima & approbata. 59.b
Aqua Ceraſorum præſtantiſſimum remedium in epilepſia. 36.b
Aqua præſtantiſſima in Tabe. 84.b
Aquæ carnis laus eius præparatio. 194.b
Aqua roris marini vtiliſſima reſolutis. 50.a
Aqua carnis hecticis. 194.b
Aquæ ex limacibus laus 195.a
Ardoris vrinæ deſcriptio, cauſæ, & notæ. 137.b
Ardoris vrinę curatio. 138.a
Arabum opinio in Iſcuria. 134.b
Arthritidis deſcriptio ſpecies & cauſę externę. 167.a
Artrithide pauci laborabāt Hippocratis tēpore. ibid.
Artrithide laborantes Eunuchos vidit Galenus, non autem pueros. ibidem
Artrithicus viſus puer 7.8.9 annorum. ibidem
Artrithis hereditarius morbus. 167.b
Arthritidis curatio. 168.a
Aſcitis cauſæ & Anaſarcæ. 122.a
Aſcitis curatio. 123.b
Aſpectum corroborantiæ. 58.b
Acuentia. 59.a
Aſthma quid. 74.a
Aſthma vt epilepſia acceſſiones habet. ibidem.b
Aſthmatis curatio extra acceſſionem. ibidem
Aſthma morbus cronicus. ibidem
Auertentia ſanguinis impetum. 69.a
Auertentia pituitam. 21.b
Auertentia in acceſſione epilepſiæ. 34.b
Auenzoar vixit 135. annos. 160.b
Augentia capillos. 7.b
Auctor quibus auxiliis curauerit febres compoſitas. 193.a

B

Balnei commoditas. 196.a
Balneum ex aqua frigida nocet hecticis. ibidem
Benedictæ Nicolai compoſitio. 5.b
Bene & liberaliter nutrientia. 36.a
Bilis purgatorium mixtum cum purgatorio pituitæ purgat pituitam. 30.a
Bilis flaua coquenda eſt. 2.a
Bilem flauā coquentia ſimplicia

plicia & composita. 2.b
Bilem atram concoquentia simplicia & composita. 3.a
Bilem atram purgantia simplicia & composita. 3.b
Bilis vacuatur in arthritide sine concoctione. 168.b
Bilis turgentis purgatio. 181.b
Bilis non turgentis præparatio & euacuatio. ibid.
Bouis ortui propinqui caro est boni succi. 39.b
Brasauoli error. 71.a
Britannica febris sudatoria. 203.a

C

Calculi vesicæ causæ & notæ. 131.a.b
Calculi renum notæ ibid.
Calculi renum & vesicæ curatio. 132.a.b
Camphora calida. 87.a
Cantharides. 134.b
Cantharidum improbatio. 223.a
Cancri fluuiatiles. 194.a
Capitis doloris nomina & causæ generales. 19.a
Capitis doloris singularis causæ & notæ. 19.a.b
Capitis doloris curatio. 19.b
Capitis distillatio diarrhæã facit. 100.a
Cardiacorum species. 199.b
Carbunculi curatio. 203.b
Cataplasma ad hydropem. 125.a
Cæparũ esus largus lethargum gignit. 29.b
Cauterium in fluxu sanguinis quando necessarium. 146.a
Causticum ex Cantharidib. & melle anacardino, 169. b.
Cibi fastidium quid, causæ, notæ, & curatio. 95.b
Cinis scorpionum. 133.a
Cinis leporis corticum ouorum gallinarum & mortacillæ. ibid.b
Clyster nutriens. 40.a
Clyster ad somnum. 102.b
Clyster ex iure gallorum. 112.b
Clyster communis colici doloris. ibidem.a.b
Clyster potentissimus in mola. 160.b
Clyster periculosus habentibus herniam. 165.b
Clyster in quartana. 190.a
Choleræ descriptio causæ notæ & curatio. 97.a.b
Colici doloris descriptio causæ & notæ. 110.a.b
Colici doloris curandi regulæ obseruandæ. 111.a.b
Colici fotus & repellentia. 112.b
Colocynthidis substantia nocet intestinis. ibid.a
Comitialis morbi descriptio, diuisio, causę & notę. 33.b
Comitialis morbus hæreditarius non curatur, non hæreditarius difficulter maxime à 25. annis. 34.a
Composita lapidem frangentia. 134.b
Composita pituitam concoquentia. 3.a. purgantia. 3.b
Concoctio quid indicat. 2.b
Concoctione non præcedẽti vacuatio nõ facienda. ibid.

Conditum in hectica. 195.b
Confectionis hamech compositio, & dosis. 5.a
Confectio purgans ad Gallicum morbum. 12.a
Confectio vtilissima mingentibus sanguinem. 140.a
Confectio diabeti optima. 141.b
Confectio vtilissima conuulsioni. 49.b
Confectio expuentibus sanguinem. 82.b
Confectiones duæ in quartana. 191.a
Confectio laudatissima ad pestem. 203.b
Corizæ catharrhiis raucado, tusses. 71.a
Correctio rigoris & frigoris in tertiana. 186.b
Corrigētia symptomata febrium putridarum. 182.b
Corroborandus ventriculus in tertiana notha. 187.b
Constantinus. 109.a
Consuetudo Carpentanorum in sumendis syrupis. 3.a
Cōsolida optima in hernia. 166.a
Cōuulsionis descriptio, species & diuisio. 50.b.51.a
Conuulsionis causæ. ibid.
Conuulsionis notæ & curatio. 52.a
Conuulsionis purgatio sine concoctione. 52.a
Cōuulsioni admirabile medicamentū topicum. 52.b
Cucurbitula vomitum & deiectionem cohibet. 98.a
Curatio achorum cum pileis. 18.b
Curatio mixta doloris colici & renum. 112.a
Curatio Artrithidis calidæ. 168.a
Curatio frigidæ Artrithidis. 168.b

D

Decidentiæ capillorum descriptio causæ & signa. 1.a
Decidētia capillorum morbi Gallici symptoma est. 1.a
Decidentiæ capillorum curatio. 1.a
Decidentiæ capillorum à causa valida vnguentum. 7.a
Decidentiæ capillorū à causa frigida vnguentū. ibid.
Decoctum sumendum die purgationis melancholiæ. 40.a
Defluxus humorum à capite. 71.a
Dentium dolores, & de ipsis quoque denigratis & mobilibus & horum causis. 67.a
Dentium dolorum notæ & curatio. ibid.
Dentes maiori cum dolore medicamentis quam ferro euelluntur. 68.a
Dentium omnem dolorem curant serpentum exuuiæ. ibidem
Dentibus enascentibus pueris multi morbi fiunt. ibidem.b
Deriuatio humorum in lethargo. 30.a
Deriuatio in vertigine pituit

tuitosa. 33.a
Deriuantia pituitam. 22.a
Diabetis descriptio & causæ. 140.b
Diabetis historia inaudita. ibidem
Diabetis signa & curatio. ibidem.
Diaphœnicon compositio & dosis. 5.a
Diarrhææ descriptio & diuisio. 99.b
Diarrhææ notæ & curatio. ibid.100.a
Diligentior epilepsiæ curatio in gratiam valentinorum. 34.b
Discrimen doloris colici à magnitudine & humore acri. 110.b
Discutiētia reliquias in melancholia & alterantia. 40.b
Dissipātia humores qui anginam pepererunt. 69.b
Dissipantia in morbo laterali. 78.a
Dissipantia in artrithide. 169.a
Discutientia pituitam. 22.a
Dissoluentia grumos sanguinis. 83.a
Distillationis à causa frigida curatio. 71.b
Distillationis à causa calida curatio. 72.a
Diuertentia in morbo comitiali. 35.b
Doloris aurium causę & notæ. 61.a
Doloris aurium curatio. ibidem.b
Dormiendúmne sit an non sumpto medicamēto purgante. 2.a
Dosis syruporum. 3.a
Dysenteriæ descriptio causæ & notæ. 106.a
Dysenteriæ curatio. ibid.b
Dysenterię antiquę curatio. 107.b
Dyspnææ descriptio, causæ, notæ. 74.a

E

Electuariorum ferme omnium purgantium compositio & quantitas simpliciū valenter purgantium & dosis. 6.a.b
Electuarium mirabile ad soluendam epilepsiam. 37.a
Electuarium in febre composita. 193.a
Electuarium in hectica ex testudine. 195.b
Empyematis descriptio, causæ, & notæ. 83.a
Empyematis curatio. ibid.b
Epylepsiæ descriptio, causæ, & signa. 33.b
Epylepsiam mouentia. 36.a
Epylepsiæ curatio. 34.a
Epithema cardiacum. 181.b
Error quorūdam in purgantibus medicamentis. 4.b
Error Fuchsij. 206.b
Error quorundam in componēdo diaphœnicon. 4.b
Error quorundam in componendis pilulis cochiis. 6.b
Error Auicennæ. 35.a.& 193.b
Error indoctorum in pleuri-

tide. 78.b
Error in explicatione icteri. 119. b
Error in curandis hæmorrhoidibus. 147.b
Error iuniorum super assatione rhabarbari. 97.b
Error quorundam in præparandis cantharidibus. 124. a
Errores digni memoria. 179.b
Error fœminarum in victu febrium putridarum. 181.a
Error Arabum in hectica. 193.b
Error recentiorum in febre pestilenti. 200.a
Errhina ad lethargum. 30.a
Exempla duo vertiginis antiquæ. 33.a
Excitantia & liberantia epilepticum in accessione. 35.b
Extinguentia sitim in hectica. 196.a
Exanthematum descriptio, diuisio, & causæ. 206.b
Exanthematũ origo. 206.b
Exanthematum notæ multæ. ibidem
Exanthematum curatio. 207.b

F

Facultas argenti viui an timenda sit. 13.a
Facultas lapidis Smaragdi 102. a
Fastidienti melancholico omnia genera ciborum offerenda. 40.a
Fastidium cibi quid, & fames. 95.b
Fastidij cibi seu inappetentiæ causæ, notæ, & curatio. 96.a
Febris sanguinem sinochus putrida. 172.b
Febris tertiana exquisita. 184.a.b
Febris ardentis descriptio causæ & curatio. 180.b
Febris ardentis & tertianæ discrimen. ibid.
Febris compositæ difficilis descriptio, difficilior cognitio, & curatio. 192.b
Febrium compositarum diuisio. ibidem
Febrium compositarum notæ, causæ, curationes. 193.a
Febris pestilens quid sit. 198.b
Febris pestilentis causæ, & signa. 199.b
Febris pestilentis victus ratio. 199.b
Febris pestilentis curatio. ibidem.b
Febris pestilentis putridæ curatio. 202.a
Figura naturalis partus. 162.a
Fluxus sanguinis quando sistendus. 146.a
Fœlicitas nostri temporis. 195.b
Fœminæ valẽtinæ damnantur in curandis infantibus. 35.a
Fœtus mortui signa. 162.a
Fœtum mortuum expellentia. ibid.

Fœt

Fœtum mortuum suffitus expellens. 162.b
Formulæ purgantium omnes humores. 4.a
Formulæ omnium medicamentorum purgãtium caput per loca propinqua. 47.b
Forma præparandi cantharides. 124.a.134.b
Frangentia lapidem à qualitate manifesta. 133.a
Frangentia lapidem simplicia fermè omnia. 134.a
Fuchsius notatur. 23.a

G

Grecorũ medicamenta purgantia vehementia. 77.b
Gallici morbi descriptio, causæ, & signa. 11.b
Gallici morbi curationes multæ. ibidem
Gallicum morbum iuuantia & nocentia. ibidem
Galli morbi antiqui curatio. 13.a
Grandiorum epilepticorum curatio. 35.b
Grauedo ad nares. 71.a

H

Hæmorrhoidum descriptio, & differentiæ. 145.a
Hæmorrhoidum causæ, notæ, & curatio. ibidem.b
Hæmorrhoidum dolor quibus curatur. 148.a
Hæmorrhoides quatuor de causis ægrè curantur. ibid.
Hectica quid sit. 193.b
Hecticæ notæ & curatio. 193.b
Hepatis obstructio. 117.b
curatio. 118.a
Hepatis inflammationis natura, causæ, & notæ. 115.b
Hepatis inflammationis in caua parte curatio. ibid.
Hepatis inflammati in gibba curatio. 116.b
Herba contra vermes. 143.b
Herniæ differentiæ, causæ, & notæ. 164.a.b
Herniæ flatuosæ curatio. 165.a
Herniæ carnosæ curatio. ibid.
Herniæ aquosæ & varicosæ curatio. ibidem
Hernia facilè curatur in infantibus. 166.a
Hernia aliquando postulat operationem manuum. ibidem.b
Hieræ logodionis compositio, & dosis. 5.b
Hieronymus Gabucinus. 143.b
Hieræ simplicis laus. 123.a
Historia scitu digna. 66.b
Historia puellæ habentis lumbricos multos. 142.b
Historia puellæ habentis lumbricum duodecim cubitorum. 94.b
Historia Arnaldi de ictero. 121.a
Historia in timpanite mira. 123. b
Historia de profluuio mensium. 252.a
Historia mira in hemorrhoĩdum curatione. 147.b

Hiſtoria admiranda in fœmina pariente flatū. 160.b
Hiſtoria febris peſtilentis. 199.b
Hiſtoria doctiſſimi Doleſæ. 194.a
Hiſtoriæ quorundam autorum quomodo, an vxores vterum gererent non cognouerunt. 160.b
Hœdus bonus cibus etiam melancholicis. 39.a
Hollerius. 170.a
Homines Alexandriæ veſcuntur carnibus aſininis atque etiā camelinis. 91.a
Horrorem & rigorem tollentia. 186.b.191.a
Horroris in quartana curatio. ibid.
Hora balnei. 196.b
Humores lethargum gignētes repellentia. 29.b
Hydropis deſcriptio & ſpecies. 122.a
Hydropis ſigna communia. ibidem.b
Hydropis formarum diſtinctio. ibidem
Hypochondriaca melācholia quomodo dignoſcenda. 39.b quomodo iuranda. 41.a

I

Iacobi Syluij error. 195.a
Icteri deſcriptio & cauſæ. 119. b
Icteri notæ & curatio. 120.a.b
Ileus quid. 110. Curatio eiuſdem. 113.b
Imbecilli aſpectus deſcriptio, cauſæ, & curatio. 58.a
Inciſio inter coſtas in tabe. 87.a
Inciſio quomodo facienda in hydrope, & eius duę admirandæ hiſtoriæ. 125.a
Incubonis deſcriptio, cauſæ, & notæ. 42.b
Incubonis curatio. 43.a
Incurabilis tremor. 55.a
Inſanientium præ amore deſcriptio, & notæ. 43.b
Infantium præſeruatio ab epilepſia. 34.a
In pharmacopolas. 35.b
Intemperies ſicca quibus alteratur. 40.b
Inteſtina lupi. 112.a
Iſchiadis doloris remedia validiora arthritidis. 169.b
Iſchuriæ deſcriptio, cauſæ, notæ, & curatio. 128.a

L

Lac virgineum. 66.a
Lactis chalybeati laus. 107.a
Lactis facultas. 195.a
Lactis genera. ibidem
Lac humanum melius. ibid.
Lacte ſumpto non dormiendum. 84.b
Lac an noceat hydropicis. 124.b
Lac humanum fœtum mortuum expellit. 162.b
Lac an noceat dyſentericis ſumptum per os. 107.a
Lac dari quæ prohibēt. 195.a
Lactis coagulationem quæ impediunt. ibid.
Lapidis lazuli vis. 3.b

Lapid

Lapidis armem & lazuli vsus reformidatur. 40.a
Lapidum renum, & vesicæ causæ discrimen, & notæ. 131.a
Lapidis renum, & vesicæ curatio duplex. ibid.b
Lapidem frangentia qualitate manifesta. 133.a
Lapidem frangentis composita. 134.b
Lapis Iudaicus. 133.a
Lapis spongiæ. ibid.b
Lapis lyncis. ibid.
Lapis hominis & porci. ibid.
Lapides gallorum. 134.a
Lapis Aquilæ. 161.b
Lapis cyaneus. 200.a
Laus aquæ ex limacibus. 195.a.
Laus cōfectionis Alkermes. 200.a
Lethargi descriptio, diuisio, causæ, & notæ. 29.a.30.b
Lethargi curatio. ibid.
Lethargicorum pulsus & vrina. ibid.
Letharhicorum præcipua symptomata. 30.b
Leucophagum hecticis confert. 194.a
Liquor sputum promouens. 78.a
Lienis obstructionis descriptio, causæ, & curatio. 127.a.b
Loch ad sputum educēdum. 78.a
Longa melācholicorum vigilia. 40.a
Lucanicæ. 194.a
Lumbricorum differentiæ, causæ, & notæ. 142.b.143.a
Lumbricorum curatio duplex. ibidem
Lunæ radij noxij sunt. 199.b
Lyenteria. 104.a

M

Medicamenta duo præstantissima ad vindicandos infantes ab epilepsia. 34.b
Medicamentum visum maximè confirmans. 60.b
Medicamentum visui vtile. ibidem
Medicamētum visui senum perutile. ibid.
Medicamētum interius pus efficiens. 78.b
Medicamenta necantia vermes. 143.b
Medicamentum conseruans vterum in suo loco. 150.b
Medicamētum optimum ad mensium fluorem. 152.a
Medicamenta menses mouentia. 155.b
Medici audaces taxantur. 37.b
Melācholiæ descriptio, causæ, & diuisio. 38.b
Melancholicorum imaginatio incerta ratio redditur. 39.a
Melancholiæ curatio. 39.b
Mel an dari possit dysentericis cum Galeno. 107.a
Mēsium immodicorum causæ. 151.a
Mēsium immodicorum notæ & curatio. ibid.
Mensium suppressorum causæ, notæ, & curatio. 154.b

Micleta astringit satis. 101.b
Moderate dissipantia in artrithide frigida. 168.b
Modus conficiendi aquam carnis. 194.b
Molæ vteri descriptio & causæ. 160.a.b
Molæ vteri signa historiæ & curatio. ibid.
Morbi comitialis ex lacte coagulato in ventriculis infantium curatio. 35.a
Morbillos origo. 207.a
Curatio. 208.b
Mouentia epilepsiam. 36.a
Mundellæ error in purgandis peste laborantibus. 203.a
Muscus marinus. 144.a

N

Narcoticorum vsus. 26.a
Narcotica quomodo securiora. 102.b
Narcoticorum vsus in colico dolore. 113.a
Narcotica quovetustiora securiora. 102.b
Necantia vermes. 67.b
Nicolai Florentini curatio rara. 37.a
Nicandri laus. 88.a
Notãtur mulieres exhibentes pueris cerusam, argentũ viuum & minium. 35.b
Notæ singularum causarum distillationis & tussis. 71.a.b
Notæ omnium causarum fluxus sanguinis, & partium a quibus fluit. 81.a
Nutriens clyster quãdo melãcholicis necessarius. 40.a

O

Obseruatio elegans in miscendis medicamentis. 5.a
Obseruanda historia. 30.a
Obseruatio in curanda vertigine pituitosa. 32.b
Obstructionis hepatis causæ, notæ, & curatio. 117.b
Oculis noxia. 59.b
Odora vehementer vterum ad se trahunt. 158.b
Oleum ad secundinam expellendam. 163.a
Ophtalmiæ diuisio, descriptio, causæ, & notæ. 55.a
Ophtalmiæ curatio. ibid.b
Ophtalmiæ antiquæ curatio. 56.b
Oribasij error. 115.b
Ortophnæa quid. 74.a
Ortophnææ notæ, & curatio. ibid.b
Ossa mespilorum. 133.b
Ossium corruptio cauterio eget. 13.b
Oxyrodinum lethargo vtile. 29.b

P

Palpitationis descriptio notæ & curatio. 86.b
Palpitatio a veneno. 88.a
Paraphrenitis quid. 25.a
Curatio. 26.a
Paralysis descriptio. 48.a
Paralysis causæ, notæ, & curatio. ibid.b
Paralysi vtilis confectio. 49.b

Paralysi topica medicamenta. 49.b
Paralysis curatæ pulchra historia. ibid.
Partus laboriosus & secundæ retentæ. 161.b
Partum facillimum quæ efficiant. ibid.
Pectinatio assidua capillos auget. 7.b
Peleiana non laudatur. 35.b
Pentaphylli radix. 166.a
Perdix assa & elixa astringit. 100.a. Pestis, vide febr. pestil.
Peripneumoniæ descriptio, causæ, & notæ. 76.b.77.a
Pessi in mola. 160.b
Petri Iacobi Steue laus. 98.a
Phrenitidis descriptio. 24.b
curatio. 25.a
Phtisij descriptio & causæ eiusdem notæ. 83.b
Phtisis antiqua incurabilis. 85.b
Phtisica furnaria vixit 28. annis. ibid.
Picra vermes necat. 144.a
Pilularum omnium ferme, quæ in vsu sunt compositio & quantitas medicamentorum valenter purgantium. 5.b.6.a
Pilularum vsus damnatur in morbis biliosis. 133.b
Pilulæ ex helleboro. 14.a
Pilulæ nobilissimæ. 33.a
Pilulæ ad epilepsiam. 37.a
Pilulæ laudatæ in asthmate. 75.a
Pilulæ menses euocantes. 156.a
Pituitam concoquentia simplicia & composita. 3.a
Pituitam purgantia simplicia & composita. 3.b
Pleuritidis descriptio, causæ, & notæ. 76.b
Pleuritidis curatio. 77.a
Pleuriticis quæ vena secanda. ibid.b
Pleuriticis quæ purgantia exhiberi possunt. ibid.
Plinius. 132.b
Pomum confert in constitutione pestis frigida. 201.a
Pomum in causa calida. ibid.
Porrorum barbæ cum hordeo vis. 29.b
Potiones vacuantes concretum lac in ventriculis infantium. 35.a
Potus lethargicorum. 29.b
Potus menses ducens. 155.b
Potus aquæ frigidæ in synocho impedimenta. 173.b
Potus in quartana. 190.a
Præseruatio ab arthritide. 169.a
Præparatio aquæ ex anguilla. 194.b
Præcautio pestis. 199.b
Procidentia ani quomodo curanda in puero. 150.a
Procidentia vteri ibid.
Promouentia sputum & roborantia pulmones. 75.b
Pulmo vulpis & Ericij. 85.a
Puluis Ioannis de Vigo. 13.b
Puluis saluberrimus ad melancholiam. 40.b
Puluis ad dentes liuescentes aut nigrescentes. 68.a
Puluis ad fulciendos dentes mobiles. ibid.
Puluis Cimicis. 133.b
Puluis anseris. 134.a

Puluis pullorum hirundinum. ibidem
Puluis optimus ad resoluédos flatus in hidrope. 124.b
Puluis optimus in partu difficili. 163.a
Punctura nerui conuulsionem efficit. 53.b
Purgatio in hydrope per vrinam. 124.b
Purgatio in tertiana exquisita quãdo facienda, 184.b
Pyra partum impediunt. 161.b

Q

Quantitas clysteris in ventris profluuiis cur pauca. 107.b
Quartanæ diuisio, causæ, & notæ. 189.b
Quartanæ longa curatio. 190.a
Quæ dicuntur medicamenta benedicta. 7.a
Quæ Aureos reddant capillos. 7.b
Quæ nigros capillos efficiunt. ibid.
Quæ in vertigine fugienda. 32.a
Quæ vena secanda in melancholia. 40.a
Quæ abscessum rumpunt in peripneumonia, atque etiam in pleuritide. 78.b
Quæ necessaria sint in hydrope curanda. 123.b
Quæ ano apposita hæmorrhoidas sanant. 147.b
Quæ hepati admouenda in febre putrida, & quando. 182.b
Quibus partibus admouendum vnguentum in cura morbi Gallici. 13.b
Quibus fiat reuulsio in accessionibus vertiginis. 32.a
Quotidianæ febris descriptio, causæ, & notæ. 188.b
Quotidianæ curatio. 187.a

R

Raporum vis oculis prodest. 58. b
Ratio cognoscendi quæ sint benigna, & quæ valentia medicamenta purgantia. 4.b.5.a
Raucedinis, tussis, corizæ, catharri eadem ferè natura. 71.a
Raucedo ad asperam arteriam. ibid.
Raucedinis causæ. ibid.
Refrigerantia & corroborantia iecur. 174.a
Refrigerantia cor, iecur, & totum corpus interius & exterius in febribus. 182.a
Reliquias materiæ ex oculo vacuantia & resoluentia. 56.a
Remedium optimum ad lauandum ventriculum & intestina à purgatione. 2.a
Remittentia feruorem sanguinis. 168.b
Repellentia humores anginæ. 69.b
Repellentia medicamenta foris non sunt admouenda

da in pleuritide. 78.a
Resoluentia humores epilepsiæ. 37.a
Roborantia caput melancholicorum. 40.b
Rubedo faciei, & eius causæ, & reuulsio. 65.b
Ruptio abscessus in angina. 70.a

S

Salubria medicamenta quæ dicantur. 20.b
Sanguinem fluentem auertentia. 63.a
Sanguinis è naribus fluentis causæ & notæ. 62.b
Sãguinis profluuij curatio. 63.a
Sanguinem sistentia à tota substantia. 64.a
Sanguinẽ expuentibus optima purgatio. ibid.
Sanguinẽ quæ medicamenta purgantia sistunt. 82.a
Sanguinem fluentem narcotica compescunt. ibid.b
Sanguinem sistentibus miscenda pectoralia. ibid.
Sanguinis mictio. 139.b
Sauanarola laudatur. 190.b
Schirrus lienis quibus curatur. 127.b
Secundinẽ expellentia. 162.b
Sectio venæ quando simul ex duabus venis. 202.b
Sectio venæ an conueniet in febre putrida. 181.a
Sedantia singultum. 93.b
Signa causæ sine humore & cum humore cuiuscũque doloris capitis. 19.b
Singultus descriptio, & causæ. 93.a
Singultus notæ & curatio. ibid.b
Sistentia fluxum humorum à capite. 72.a
Sitim extinguentiæ. 196.a
Somni profundi lethargicorum curatio. 30.b
Somnus arcendus sumpto veneno. 120.a
Somnus quando cauendus in accessionibus febrium. 184.b
Spatium accessionis tertianæ exquisitæ. ibid.b
Species medicamentorum cardiacorum. 200.b
Spiratio lethargicorũ qualis. 29.a
Sputi sanguinis causę, & curatio. 81. a.b
Sputi sanguinis reuulsio. ibidem
Sputo sanguinis vtilia. ibid.
Stercus lupi à tota substãtia colicum dolorem mirum in modum sanat. 112.a
Scillæ vis ad morbum comitialem. 37.b
Suffusionis descriptio & causæ. 60.a
Suffusionis curatio. ibid.
Suppurationis descriptio, causæ, & notæ. 83.a
Suppurationis curatio. ibidem.b
Suppurati loci cognitio. 60.a
Suppressionis vrinæ descriptio, causæ, notæ, & curatio. 128.a.b
Syncope. 86.b, curatio eiusdem. 88.a

Synochi, descriptio, diuisio, causæ, notæ, & curatio. 172.b.173.a
Syrupus ex decocto ligni guaiaci. 12.a
Syrup. vtilissimus in hepatis obstructione. 193.a
Syrup. in quartana secundo loco. 190.b
Syrup. ad febres compositas. 193.a

T

Tabes. 83.a
Tapsus barbatus tenesmo vtilis. 109.b
Tempus curandi morbum Gallicum. 12.b
Tentatoria curatio in pleuritide. 78.b
Tenesmi descriptio. 109.a
Tenesmus vterum gerentibus molestus. ibid.
Tenesmi causæ, notæ, & curatio. ibid.b
Tenesmus quomodo aborsum faciat. ibid.
Tertianæ exquisitæ descriptio, causæ, notæ, & curatio. 184.a.b
Tertianæ notæ descriptio, diuisio, causæ & notæ. 186.a.b
Tertianæ nothæ curatio. ibidem
Theriaca magna an sanos veneno afficiat. 35.a.b
Theriacæ commendatio. 201.b
Theriacæ & Mithridati vis. 191.a
Timoris vis. 191.b
Topica ad lethargum. 30.a
Topica ad sputum excitandum. 75.b
Tormentilla. 201.b
Tremor ex imbecillitate neruorum. 54.b
Tremoris notæ, causæ, & curatio. 55.a
Tres formulæ purgantes bilem flauam. 3.b
Tres formulæ purgantes pituitam. ibid.
Tussis causæ, & curatio. 71.b 72.a
Tympanitæ causæ. 122.b
Tympanitæ notæ & differentiæ. ibid.b
Tympanitæ curatio. 123.a

V

Vaccarum stercus vtile colico dolori. 112.b
Valentinarum mos ad tuendos infantes ab epilepsia. 34.a
Valleriana. 166.a
Variæ melancholicorum imaginationes. 39.a
Vena quæ secanda in quartanæ. 190.b
Venenum conuulsionem facit. 51.a
Venenum conuulsionem facit. 51.a
Venenum educentia. 53.b
Ventriculi imbecillitas, dolor, inflammatio. 90.b
Ventriculi gallinarum mergi & struthiocamelli an corroborent nostrum ventriculum. 92.a
Verbasculum. 37.a

Vertiginis deſcriptio & cauſæ. 32.a
Vertigo non differt ab ſcotomia. ibid.
Vini generoſi vſus. 95.a
Vini multi vſus. 53.b
Vinum Alkekengi valenter prouocat vrinam. 130.a
Vini Alkekengi confectio. ibidem
Vires theriacæ & mitridati. 190.b
Vis cantharidum. 134.b
Viſus imbecilli deſcriptio, cauſæ, & notę, curatio. 58.a
Viſum acuentia. 59.a
Viſui quæ nocent exterius & interius. 58.b
Vnguentum expertum ad morbum Gallicum. 13.a
Vnguētum humectans melancholicos. 41.a
Vnguentum filij Zachariæ. 109.b
Vnguentum optimum ad ſuppreſſam vrinam. 129.b
Vnguentum optimum ad lapidem renum & veſicæ. ibidem
Vnguentum ad hemorrhoidas. 147.a.b
Vnguentum ad partum difficilem. 163.a
Vnguentum optimum bilioſis & febribus venenoſis. 174.a
Vnguenta ſpleni & iecori obſtructis admouenda. 187.b
Vnguentum ad quartanam. 191.a
Vngula mulæ. 152.b
Vomitus prouocãdus in dolore colico. 113.a
Vomitus excitatio in tertiana ſpuria. 187.a
Vomitus vtilis in tertiana. ibidem
Vomitus laus in quartana. 191.a
Vrinæ ſuppreſſio. 128.a
Ardor. 137.b
Vſus pilularum damnatur & medicamēta vehementer purgantia in morbis bilioſis. 173.b
Vteri procidētiæ deſcriptio, & cauſæ. 150.b
Vteri procidentiæ notæ, & curatio. ibid.
Vteri ſuffocationis varia deſcriptio, & nomina. 157.b
Vteri ſuffocationis cauſæ, notæ, & curatio. 158.a
Vtero admouenda in profluuio menſium. 152.b

X

Xyloaloe. 199.b

Z

Zaphyrus. 199.a.201.a.208.a
Zebet. 158.b
Zedoaria. 200.a

FINIS INDICIS.

29 81